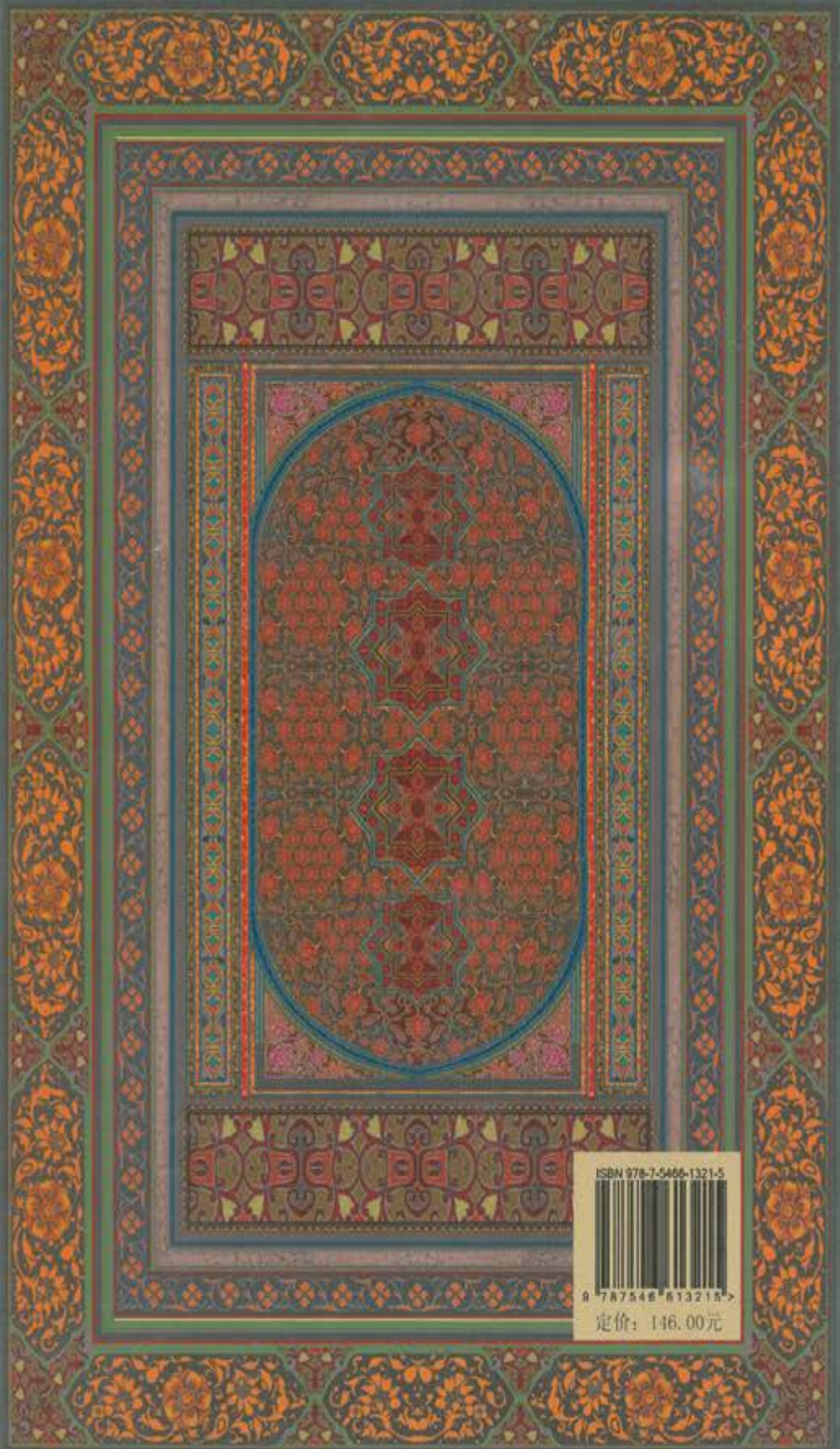
ھاکىم سراجىدىن ئابدۇللا ھاجىم

ئۇيغۇر تىبابىتىدە مەلىتى

شىنجاڭ ياشلار-ئۆسمۈرلەر نەشرىياتى
ئابابەك ۋەن-ئېچكە نەشرىياتى

ISBN 978-7-5466-1321-5

定价：146.00元

ئۇيغۇر تېبابىتى پېشقەدەم مۇتەخەسسىسى سىراجىئەخمەت ئابدۇللا ھاجىم

سىراجىئەخمەت ئابدۇللا ھاجىم ئۆزىنىڭ 40 نەچچە يىللىق ھاياتىنى ئۇيغۇر تېبابەتچىلىكىگە بېغىشلاپ، كېسەللىكلەرنىڭ ئالدىنى ئېلىش، ساقلىقنى ساقلاش، داۋالاش ۋە ئۇيغۇر تېبابەتچىلىكىنىڭ يېڭى ئەۋلاد ئىز باسارلىرىنى تەربىيەلەپ يېتىشتۇرۇش ئىشلىرى ئۈچۈن مۇھىم تۆھپە قوشقان ئاتاقلىق پېشقەدەم تېۋىپلارنىڭ بىرى. ئۇ، 1941 ـ يىلى لوپ ناھىيە بازىرى ئىچىدە شۇ زامانىنىڭ داڭلىق تېۋىپلىرىدىن بولغان ئابدۇللا ھاجىم ئائىلىسىدە دۇنياغا كەلگەن. ئابدۇللا ھاجىم 1898 ـ يىلى لوپ ناھىيەسىدە مەرپەتپەرۋەر ئائىلىدە دۇنياغا كەلگەن. 1924 ـ يىلىغا قەدەر دىنىي مەدرىسلەردە ئوقۇش بىلەن بىللە، تاغىسى، ئاتاقلىق تېۋىپ مولا غوجىئاخۇنىنى ئۇستاز تۇتۇپ، ئۇيغۇر تېبابەتچىلىك ئىلمىنى ئۆگىنىپ، خېلى كامالەتكە يەتكەن. 1924 ـ يىلىدىن باشلاپ، ئۆز ئالدىغا تېبابەتچىلىك قىلىشقا كىرىشىپ، لوپ بازىرى ئىچىدە ئامبۇلاتورىيە ئېچىپ داۋالاش ئىشلىرى بىلەن شۇغۇللانغان. بۇ ۋاقىتلاردا تېخى غەرب تېبابەتچىلىكى بۇ يۇرتلارغا قەدەم باسمىغان بولۇپ، خەلق ئاممىسى پەقەت ئۇيغۇر تېبابەتچىلىكىگە تايىنىپ ساقلىقنى ساقلاپ، كېسەللىكلىرىنى داۋالىتاتتى. ئابدۇللا ھاجىم مانا مۇشۇنداق مۇھىتتا، ھەرخىل كېسەللىكلەرنى كۆرۈپ، دىياگنوز قويۇپ داۋالاپ، كىشىلەرنىڭ قىزغىن ئالقىشىغا ئېرىشكەنىدى. ئابدۇللا ھاجىم ۋاراسى سىراجىئەخمەت ئاخۇننى كىچىكىدىن باشلاپ ياخشى تەربىيەگە ئىگە قىلىش ئۈچۈن، دەسلەپتە دىنىي مەكتەپكە بېرىپ ساۋادىنى چىقاردى ھەمدە ئۇنىڭغا ئەرەب، پارس تىللىرىنى ئۆگەتتى. شۇنىڭ بىلەن بىللە، ئۇنى كەينىگە ئەگەشتۇرۇپ، ئۇيغۇر تېبابەتچىلىكىنىڭ ئاساسىي نەزەرىيەلىرىنى ئۆگىنىشكە يېتەكلەپ، دورىگەرلىك بىلىملىرى بىلەن تەربىيەلىدى ھەمدە ئۇنىڭ كۆزىنى پىشۇرۇپ، قولىنى كۆندۈردى. 1957 ـ يىلىغا كەلگەندە ئابدۇللا ئاخۇن ئوغلى سىراجىئەخمەت ئاخۇنغا تىل ئۆگىتىپ تېبابەت ئىلمىنى تېخىمۇ چوڭقۇرلاشتۇرۇش ئۈچۈن قەشقەرگە ئەۋەتتى. سىراجىئەخمەت ئاخۇن قەشقەرگە كەلگەندىن كېيىن قەشقەردىكى داڭلىق مەدرىسەلەردىن چاسا مەدرىسەگە ئوقۇشقا كىرىپ، دىنىي ئىلىم ۋە ئەرەب، پارس تىللىرىنى پىششىقلاش بىلەن بىرگە، مەنتىقە ئىلمى، ئۇيغۇر كىلاسسىك ئەدەبىياتى قاتارلىقلارنى ئۆگىنىپ، ئۆزىنىڭ بىلىم ئاساسىنى پۇختىلاپ، ئۇيغۇر تېبابەتچىلىك ئىلمىگە تېخىمۇ ياخشى ئاساس سالدى.

ئۇ 1959 ـ يىلى قەشقەردىن قايتىپ كەلگەندىن كېيىن، داۋاملىق تۇرده دادىسىغا ئەگىشىپ ئۇيغۇر تېبابەتچىلىك ئىلمىنى ئۆگىنىپ كېسەللىكلەرنى داۋالاش ماھارىتىنى ئىگىلىدى. ئۇ نەزەرىيە ئۆگىنىش جەھەتتە «مىزانى تىب»، «تېببىي ئەكبەر»، «قارابادىن قادىرى»، «ئىكسىر ئەزەم»، «ئەلقانۇن فىتتىب»، «قارابادىن

ئەكمەل ئەزەم»، «تېببىي ھازىق» قاتارلىق ئەسەرلەرنى ئىجتىھات بىلەن ئۆگەندى ۋە تەتقىق قىلدى. ئۇ ئاساسىنى ئەنە شۇنداق پۇختا سالغاچقا، كېيىنكى ۋاقىتلاردىكى داۋالاش، ئوقۇتۇش ئەملىيىتىدە قىينىلىپ قالمىدى.

سىراجىئەخمەت ئابدۇللا ھاجىم 1971 - يىلى ئۆزىنىڭ ئۇيغۇر تېبابەتچىلىكى جەھەتتىكى قابىلىيىتى بىلەن لوپ ناھىيىلىك ئۇيغۇر تېبابەتچىلىك شىپاخانىسىغا قوبۇل قىلىنىپ، تېبابەتچىلىك ماھارىتىنى جارى قىلدۇرۇش ۋە ئۇنى يۇقىرى كۆتۈرۈش پۇرسىتىگە ئېرىشتى. بۇ جەريانىدا ئۇ بىر تەرەپتىن كېسەللىكلەرنى داۋالاش ئىشلىرى بىلەن شۇغۇللانسا، يەنە بىر تەرەپتىن دادىسى ئابدۇللا ھاجىمنىڭ بىر قىسىم مۇرەككەپ، جاھىل خاراكتېرلىك كېسەللىكلەرگە دىياگنوز قويۇش ۋە ئۇنى داۋالاش تەجرىبىلىرى، شۇنداقلا ئېسىل تېبابەتچىلىك پەزىلىتىنى ياخشى ئىگىلەپ ھەمدە ئۇنى ئەملىيەتتىن ئۆتكۈزۈپ، ئۆزىنىڭ بىلىم ۋە تەجرىبىسىنى پۇختىلىغان. سىراجىئەخمەت ھاجىمنىڭ دادىسى ئابدۇللاھاجىم ئۇيغۇر تېبابەتچىلىك - دورىگەرلىك ئىلمى جەھەتتە ئۇستازى، ئاتاقلىق تېۋىپ موللاغوجىئاخۇنغا ئوخشاشلا خېلى كامالەتكە يەتكەن، ئەخلاق - پەزىلەتلىك، خەلقچىل تېۋىپ ئىدى. بىمارلارنى ئىمكان بار ئاددىي، تەننەرخى ئەرزان دورىلار بىلەن داۋالاپ ساقايتىشقا تىرىشاتتى. ئۇغۇللىرىغا (ئابدۇللا ھاجىمنىڭ ئىسراپىل ئاخۇن ئىسىملىك يەنە بىر ئوغلى بولۇپ، ھازىر لوپ ناھىيەسىدە ئۇيغۇر تېبابىتى بىلەن شۇغۇللىنىۋاتىدۇ) نەسىھەت قىلىپ: «تېۋىپلىق بىر ساخاۋەتلىك ئىش، 10 بىمارنى داۋالىساڭلار، بۇنىڭدىن بەش بىمار ساقىيىپ، ئىش - ئەمگەك بىلەن شۇغۇللانسىمۇ، سىلەرگە ساۋابى يېتىدۇ، شۇڭا ئۇيغۇر تېبابىتىنى ئوبدان ئەقىدە قىلىپ ئۆگىنىڭلار» دەيتتى. گەرچە بۇ ئاددىيغىنە بىر جۈملە سۆز بولسىمۇ، لېكىن ئۇنىڭغا بىر ئاتىنىڭلا ئەمەس، بەلكى ئۇيغۇر تېبابەتچىلىكىنىڭ ئاۋامىللىق روھى سىڭگەنىدى. بۇ سۆزنى سىراجىئەخمەت ھاجىم قۇلىقىدا چىڭ تۇتۇپ، دادىسىنىڭ تېبابەتچىلىك - دورىگەرلىك جەھەتتە ئۆگەتكەن ھەربىر بىلىم، ھەربىر تەجرىبىسىنى، بولۇپمۇ دادىسىنىڭ تۇرلۇك كېسەللىكلەرنى تومۇر تۇتۇپ دىياگنوز قويۇش (تەشخىس قىلىش) بىلەن سوراپ تەكشۈرۈش، قاراپ تەكشۈرۈش، تۇتۇپ تەكشۈرۈش ئۇسۇللىرىنى بىرلەشتۈرۈپ دىياگنوز قويۇش جەھەتتىكى مول تەجرىبىلىرىنى ياخشى ئىگىلىگەن. كېسەللىكلەرنى پەيدا قىلغۇچى سەۋەب مەسىلىسىدە، ئۇ دادىسىنىڭ ئىدىيەسىنى قوبۇل قىلىپ، «كۆپلىگەن كېسەللىكلەرنى نەزلە پەيدا قىلىدۇ، شۇڭا كېسەللىكلەرنى داۋالاشتا، ئالدى بىلەن نەزلىنى داۋالاش، ئۇنىڭدىن كېيىن ئىككىلەمچى كېسەللىكلەرنى داۋالاش زۆرۈر» دەپ قاراپ، كېسەللىكلەرنى داۋالاشتا، نەزلىگە قارىتا دورا ئىشلىتىش بىلەن بىللە، ئۇيغۇر تېبابەتچىلىكىنىڭ ماددىلىق سوزۇلما خاراكتېرلىك كېسەللىكلەرنى داۋالاشتا، ئالدى بىلەن بىمارغا مۇنزىچ، مۇسھىل بېرىپ، كېسەللىك پەيدا قىلغۇچى غەيرىي تەبىئىي ماددىنى پىشۇرۇش ۋە ئۇنى بىمار بەدىنىدىن سۈرۈپ چىقىرىش، ئاندىن كېيىن بىمارغا ئاساسىي داۋالىغۇچى دورىلارنى ئىشلىتىپ داۋالاش پىرىنسىپى بويىچە داۋالاپ يۇقىرى ئۇنۇم قازانغان.

ئۇ 1975 - يىلى خىزمەت ئېھتىياجى بىلەن خوتەن ۋىلايەتلىك ئۇيغۇر

تېبابەتچىلىك دوختۇرخانىسىغا يۆتكىلىپ كەلگەندىن كېيىن، بىر تەرەپتىن ئۆزىنىڭ بىلىم ۋە تەجرىبىسىگە ئاساسەن كېسەللىك داۋالىسا، يەنە بىر تەرەپتىن ئاتاقلىق تېۋىپلاردىن تۇردى ھاجى، ئابدۇلھەمىد يۈسۈپ ھاجى قاتارلىقلارنى ئۇستاز تۇتۇپ، ئۇلارنىڭ تېبابەتچىلىك ئىدىيىلىرى ۋە داۋالاش تەجرىبىلىرىنى ئۆگىنىپ، ئۆزىنىڭ بىلىم ۋە ماھارىتىنى يۇقىرى كۆتۈرگەن. شۇنىڭ بىلەن يۇرەك سانجىقى، يۇرەك، مېڭە قان تومۇر قېتىشىش، جىگەر قېتىشىش، ئۆپكە مەنبەلىك يۇرەك كېسەللىكى، يۇقىرى قان بېسىم، ئۆپكە سىلى، پالەچ، ئىستىرخا كېسەللىكلىرىنى، شۇنداقلا نەزلە خاراكتېرلىك كېسەللىكلەر، جىگەر كېسەللىكلىرى ۋە ئايالالار كېسەللىكلىرىنى داۋالاشتا بىر قەدەر مول تەجرىبىگە ئىگە بولۇپ، ئۇيغۇر تېبابەتچىلىكىنىڭ داۋالاش پىرىنسىپلىرىغا قاتتىق ئەمەل قىلىپ، بىمارلارنى ئەستايىدىل تەكشۈرۈپ، قېتىرقىنىپ داۋالاپ، كەڭ ئاممىنىڭ ھمايىسىگە ئېرىشكەن. ئۇ ئىلگىرى ـ ئاخىر بولۇپ ئىچكى كېسەللىك، تاشقى كېسەللىك بۆلۈملىرىنىڭ تېۋىپى، مۇدىرى بولۇپ ئىشلەپ، كۆرۈنەرلىك نەتىجىلەرنى قولغا كەلتۈرگەن.

سىراجىئەخمەت ئابدۇللا ھاجىم 1991 ـ يىلى خىزمەت ئېھتىياجى بىلەن شىنجاڭ ئۇيغۇر تېبابەتچىلىكى ئالىي تېخنىكومىغا يۆتكەلگەندىن كېيىن، ئۇيغۇر تېبابەتچىلىك ئالىي تېخنىكومى داۋالاش فاكۇلتېتىنىڭ مۇئاۋىن مۇدىرلىق، مۇدىرلىق ۋەزىپىسىنى ئۇستىگە ئېلىپ، ئوقۇتۇش پىروگراممىسى، ئوقۇتۇش پىلانى تۈزۈش، دەرس تەييارلاش ئىشلىرىدا تەشكىلاتچىلىق، يېتەكچىلىك خىزمىتىنى ئىشلەش بىلەن بىرگە، ئىزچىل ھالدا يۇقۇملۇق كېسەللىك، ئىچكى كېسەللىك دەرسلىرىنى ئۆتۈپ، ئۇيغۇر تېبابەتچىلىكىنىڭ ئىز باسارلىرىنى تەربىيەلەشتىن ئىبارەت ئۇلۇغ ۋازا ئىش ئۈچۈن تەر ئاقىۋىزغان. 1991ـ يىلى 11 ـ ئايدا ئاپتونوم رايونلۇق سەھىيە نازارىتىنىڭ تەستىقى بىلەن پېشقەدەم تېبابەتچىلىك ـ دورىگەرلىك مۇتەخەسسىسلىرىنىڭ ئىلمىي تەجرىبىلىرىگە ۋارىسلىق قىلغۇچى سۈپىتىدە ئەينى ۋاقىتتىكى مەكتەپنىڭ پەخرىي مۇدىرى، ئاتاقلىق ئۇيغۇر تېبابەت ئالىمى ئابدۇلھەمىد يۈسۈپى (1994 ~ 1924)كە شاگىرت بولۇپ، ئۇيغۇر تېبابەتچىلىك نەزەرىيەسى، كىلىنىكا ۋە دورىگەرلىك پەنلىرىنى تەتقىق قىلىش نۇقتىسىدا تۇرۇپ تېخىمۇ سىستېمىلىق ئۆگىنىپ زور نەتىجىلەرنى قولغا كەلتۈرگەن ھەمدە ئۆگەنگىنىنى ئۇيغۇر تېبابەتچىلىكىنىڭ ئىز باسارلىرىنى تەربىيەلەش ئىشلىرىغا سەرپ قىلغان. ئۇ ئۇيغۇر تېبابەتچىلىكىدىن ئىبارەت بۇ ئەنئەنىۋى بىلىمنىڭ ئۆز جەمەتى ئىچىدە مەڭگۈ داۋاملىشىشى ئۈچۈن، ئۆزىنىڭ بىر نەچچە پەرزەنتى ۋە نەۋرىلىرىدىن قەمەرخان تاھىرجان، خەيرۇلنىساخان، شاراپەتخان، ئابدۇللا ئاخۇن، ئابلىمىت ئاخۇن قاتارلىقلارنى تەربىيەلەپ چىققان، ئۇلار ھازىر دادىسىنىڭ ئىزىنى بېسىپ مېڭىۋاتىدۇ. يەنە شاگىرت تەربىيەلەشكە ئىزچىل ئەھمىيەت بېرىپ يارمۇھەممەد، خۇدۇمبەردى، مىجىت مۇھەممەد، سەئىدى مۇھەممەد، ئامىر ئابدۇقادىر تەلىمات، ئابلىمىت ئاباباكرى، ئىلى يۈسۈن قاتارلىقلارنى تەربىيەلەپ چىققان. ئۇلار ھازىر ئۇستازىنىڭ ئىزىنى بېسىپ، شىنجاڭنىڭ ھەرقايسى جايلىرىدا ئۇيغۇر تېباتچىلىك داۋالاش ئىشلىرى بىلەن شۇغۇللىنىۋاتىدۇ.

سىراجىئەخمەت ئابدۇللا ھاجىم 1994 ـ يىلى شىنجاڭ ئۇيغۇر ئاپتونوم رايونلۇق مىللىي تېبابەتچىلىك ـ دورىگەرلىك ئىلمىي جەمئىيىتىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقلىقىغا،

1995 - يىلى خوتەن ۋىلايەتلىك ئۇيغۇر تېبابەتچىلىك - دورىگەرلىك ئىلمىي جەمئىيىتىنىڭ مۇئاۋىن باشلىقلىقىغا تەينىلىنىپ، ئۇيغۇر تېبابەتچىلىك - دورىگەرلىك قوشۇنىنىڭ سۈپىتىنى يۇقىرى كۆتۈرۈش، ئىلمىي نەتىجىلەرنى باھالاش - بېكىتىش ئىشلىرىدا تايانچىلىق رول ئويناغان. 1999 - يىلى ئۇنىڭ بىلىمى ۋە قابىلىيىتىگە ئاساسەن مۇدىر ۋىراچلىق ئۇنۋانى بېرىلگەن. 2001 - يىلى يېشى توشۇپ قېلىش مۇناسىۋىتى بىلەن پېنسىيەگە چىقىپ، ئوقۇتۇش ئىشلىرى بىلەن شۇغۇللانمىغان بولسىمۇ، لېكىن كېسەللىك داۋالاش، ئىلمىي تەتقىقات ئىشلىرىنى توختىتىپ قويمىغان. ئەپسۇس، بۇ ئىجتىھاتلىق مۇتەخەسسىس 2007 - يىلىنىڭ ئاخىرىدا يۇرەك كېسەللىكى سەۋەبىدىن 67 يېشىدا ئالەمدىن ئۆتكەن.

سىراجىئەخمەت ئابدۇللا ھاجىمنىڭ ھاياتى ئۇيغۇر تېبابەتچىلىك - دورىگەرلىك ئىشلىرىغا چوڭقۇر ئىشتىياق باغلاپ، ئاتا - بوۋىسىنىڭ ئىزىنى بېسىپ، قېتىرقىنىپ ئۆگىنىش ۋە تەتقىق قىلىش، ئاغرىقلارنىڭ دەردىگە دەرمان بولۇش بىلەن ئۆتتى. مەيلى مەدرىسەلەردە ئوقۇغان ياشلىق دەۋرلىرىدە بولسۇن، مەيلى دادىسىنى ئۇستاز تۇتۇپ ئۇيغۇر تېبابەتچىلىك - دورىگەرلىك ئىلمىنى ئۆگەنگەن ۋە ئۇنى ئەملىيەتتىن ئۆتكۈزگەن يىللىرىدا بولسۇن، مەيلى ئۇيغۇر تېبابەتچىلىك دوختۇرخانىلىرىدا ئىشلەپ كېسەللىكلەرنى ئەملي داۋالاش ئىشلىرى بىلەن شۇغۇللانغان ياكى ئۇيغۇر تېبابەتچىلىكى ئالىي تېخنىكومىدا ئوقۇتۇش ئىشلىرى بىلەن شۇغۇللىنىپ، ئۇيغۇر تېبابەتچىلىكىنىڭ ئىز باسارلىرىنى تەربىيەلەش مۇساپىسىدە بولسۇن، ھامان خەلقىمىزنىڭ قىممەتلىك مەدەنىيەت مىراسى، ھايات بەخش مەنىۋى بايلىقى بولغان ئۇيغۇر تېبابەتچىلىك ئىلمىگە ۋارىسلىق قىلىش، ئۇنى كەلگۈسى ئەۋلادلارغا يەتكۈزۈش، ئاۋامنىڭ ساقلىقىنى ساقلاش ئىشلىرى ئۈچۈن خىزمەت قىلدۇرۇشتىن ئىبارەت روھنى قەلبىگە چوڭقۇر پۈكۈپ، ئاخىر كۆپكە قادىر، بىرگە ماھىر ئاتاقلىق تېۋىپقا ئايلانغان. ئۇ ئۆزىنىڭ نەزەرىيەۋى بىلىم ۋە ئەملي داۋالاش تەجرىبىلىرىنى يەكۈنلەش ئاساسىدا «ئۇيغۇر تېبابىتى ئەملىيىتى» ناملىق مەزكۇر ئەسەرنى نەشرگە تەييارلىغان. «كېسەللىكلەرگە دىياگنوز قويۇش ۋە داۋالاشتىن ئىلگىرى ئىگىلەشكە تېگىشلىك پىرىنسىپلار»، «مىزاجنىڭ ماددىسىز بۇزۇلۇشىدىن بولغان باش ئاغرىقى ۋە ئۇنى داۋالاش توغرىسىدا» دېگەندەك 20 نەچچە پارچە ئىلمىي - نەزەرىيەۋى ماقالە يېزىپ، ئاپتونوم رايون ۋە خوتەن ۋىلايىتىدە ئۆتكۈزۈلگەن ئىلمىي مۇھاكىمە يىغىنلىرىغا قاتناشتۇرغان ھەمدە ھەر دەرىجىلىك ژۇرناللاردا ئېلان قىلدۇرغان.

سىراجىئەخمەت ئابدۇللا ھاجىمنىڭ ھاياتى ئاتا ئىزىنى بېسىپ، ئۇيغۇر تېبابەتچىلىكىنى تىرىشىپ ئۆگىنىپ، قېتىرقىنىپ تەتقىق قىلغان، داۋالاشتا نەزەرىيەنى ئەملىيەتكە بىرلەشتۈرۈپ، تەجرىبىلىرىنى يەكۈنلەپ، داۋالاش ئۇنۇمى ئۇستىدە ئۇزۇكسىز ئىزدەنگەن، ئۇيغۇر تېبابەتچىلىك ئىز باسارلىرىنى تەربىيەلەپ يېتىشتۈرۈشكە چوڭقۇر ئەجر سىڭدۈرگەن شانلىق ھايات بولدى.

مۇھەررىردىن

كىرىش سۆز

ئۇيغۇر تېببابەتچىلىكى ئەجدادلىرىمىزنىڭ ئۇزاق ئەسىرلەردىن باشلاپ تەبىئەت سىرلىرىنى ئېچىش، تەبىئەت بىلەن ئىنسانلار ئوتتۇرىسىدىكى مۇناسىۋەت ئۇستىدە ئىزدىنىش، تۇرلۇك ئاغرىق ـ سىزلاقلارغا تاقابىل تۇرۇش داۋامىدا مەيدانغا كەلگەن، ئەجدادلىرىمىزنىڭ تەبىئەتنى تونۇش داۋامىدىكى قاراشلىرىنى ئۆزىگە تۇپ ئاساس قىلغان ئەنئەنىۋى تېببابەتچىلىك. قەدىمكى ئەجدادلىرىمىز ناھايىتى ئۇزاق زامانلار ئىلگىرىلا تەبىئەت ئاتا قىلغان پەۋقۇلئاددە قانۇنىيەتلىك مۇھىتتا، ھاياتلىق ئۇچۇن ئېلىپ بارغان ئۇزاق مۇددەتلىك ئۇرۇنۇشلىرى داۋامىدا، ئىنسانىنىڭ كېسەللىك ۋە سالامەتلىكى توغرىسىدا كۆپلىگەن ئىزدىنىشلەرنى ئېلىپ بېرىپ، كېسەللىكنىڭ ئالدىنى ئېلىپ ۋە كېسەللىكلەرگە تاقابىل تۇرۇپ، نورمال تۇرمۇش ۋە ئىشلەپچىقىرىشنى داۋاملاشتۇرۇپ كەلگەن. مانا مۇشۇنداق تارىخىي تەرەققىيات جەريانىدا كۆپلىگەن ئەجىل، ئوتا ـ ئاتاساغۇنلار يېتىشىپ چىقىپ، تېببابەتچىلىك ئىدىيەلىرى ۋە تەجرىبىلىرىنى يەكۈنلەپ، ئۇيغۇر تېببابەتچىلىكىنىڭ ئەۋلادمۇئەۋلاد داۋاملىشىشى، خەلق ئاممىسىنىڭ ساغلاملىقى ۋە ئۇزۇن ئۆمۈر كۆرۈشى ئۇچۇن مۇھىم تۆھپىلەرنى قوشقان. ئۇيغۇر تېببابەتچىلىك مۇتەخەسسىسى، مەرھۇم سىراجىئەخمەت ئابدۇللا ھاجىم ئۇيغۇر تېببابەتچىلىكىنىڭ ئەنە شۇنداق ئەۋلادمۇئەۋلاد داۋاملىشىشى، خەلق ئاممىسىنىڭ ساغلاملىق ۋە ئۇزۇن ئۆمۈر كۆرۈش ئىشلىرى ئۇچۇن مۇھىم تۆھپىلەرنى قوشقان پېشقەدەم تېۋىپ بولۇپ، ئۇ ئۆزىنىڭ 40 نەچچە يىللىق تېببابەتچىلىك ھاياتىدا، نەزەرىيە ئۆگىنىش بىلەن ئۇنى ئەمەلىيەتتىن ئۆتكۈزۈشنى، تەجرىبىلەرنى ئۇزۇكسىز يەكۈنلەپ، بىلىم توپلاش ۋە ئەمەلىي ماھارەت يېتىلدۇرۇشنى توختاتمىغان. ئۇ دادىسى ئابدۇللا ھاجىنىڭ تېببابەتچىلىك ئىدىيەسى ۋە ساقلىقنى ساقلاش، داۋالاش تەجرىبىلىرىگە ۋارىسلىق قىلىش ئاساسىدا، ئۆزىنىڭ 40 نەچچە يىللىق تېببابەتچىلىك ھاياتىدا ئىگىلىگەن مول نەزەرىيەۋى بىلىم ۋە ئەمەلىي داۋالاش تەجرىبىلىرىنى يەكۈنلەپ «ئۇيغۇر تېببابتى ئەمەلىيىتى» ناملىق مەزكۇر ئەسەرنى نەشرگە تەييارلىغان.

ئەسەردە ئۇيغۇر تېببابەتچىلىكىنىڭ تۆت ماددا، مىزاج، خىلىت، ئەزا، قۇۋۋەت، روھ ئەئمال تەلىماتلىرى ئاساسىدىكى ھاياتلىق بىلىملىرى ھەمدە كېسەللىك ۋە ساقلىقنى ساقلاش بىلىملىرى ھەققىدە قىسقىچە چۈشەنچە بېرىلگەن؛ ئۇيغۇر تېببابەتچىلىكىدە باش كېسەللىكلىرى، نەپەس يولى كېسەللىكلىرى، يۈرەك كېسەللىكلىرى، ئاشقازان كېسەللىكلىرى، جىگەر كېسەللىكلىرى، تال

كېسەللىكلىرى، ئۇچەي كېسەللىكلىرى، دوۋساق كېسەللىكلىرى ۋە ئەرلەر تاناسىل ئەزا كېسەللىكلىرىنى تونۇش، دىياگنوز قويۇش بىلىملىرى ھەمدە ئۇلارنى ئىچى - سىرتىدىن دورا ئىشلىتىپ داۋالاش ئۇسۇللىرى، داۋالاشتا دىققەت قىلىدىغان ئىشلار بىرقەدەر تەپسىلىي تونۇشتۇرۇلغان؛ ئۇيغۇر تېبابەتچىلىك داۋالاش ئەمەلىيىتىدە كۆپ ئىشلىتىلىدىغان 160 خىلدىن ئارتۇق مۇرەككەپ دورا نۇسخىسى ھەمدە ئۇلارنىڭ تەسىرى، تەييارلىنىش ۋە ئىستېمال قىلىنىش ئۇسۇللىرى ھەققىدە قىسقىچە مەلۇمات بېرىلگەن.

ئەسەرگە مەرھۇم سىراجىئەخمەت ئابدۇللا ھاجىمنىڭ ئۇزاق يىللىق داۋالاش ئەمەلىيىتىدە توپلىغان مول بىلىم ۋە تەجرىبىلىرى مۇجەسسەملەنگەن بولۇپ، ئۇيغۇر تېبابەتچىلىك سېپىدىكى تېۋىپ - دوختۇرلارغا يارەمچى، ئۆزىنىڭ ساغلاملىقى ۋە ساقلىقىنى ساقلاش ئىشلىرىغا كۆڭۈل بۆلىدىغان ئاۋام خەلقە يېتەكچى بولالايدۇ.

ئەسەر نەشرىگە تاپشۇرۇلغاندىن كېيىن، ئۇنى تولۇقلاش، تۈزىتىش ئىشلىرىغا يارەم قىلغان شىنجاڭ ئۇيغۇر تېبابەتچىلىكى ئالىي تېخنىكومىنىڭ سابىق مۇدىرى تۇرغۇن ئۆمەرگە، «شىنجاڭ تېبابەتچىلىكى ئالىي تېخنىكومى ژۇرنىلى»نىڭ ئالىي مۇھەررىرى ئابدۇقادىر ئابدۇۋايىتقا، بولۇپمۇ مەرھۇم سىراجىئەخمەت ئابدۇللا ھاجىمنىڭ شاگىرتى، خوتەن ۋىلايەتلىك ئۇيغۇر تېبابەت دوختۇرخانىسىنىڭ ۋىراچى ئامىر ئابدۇقادىر تەلمىتىغا ئالاھىدە رەھمەت ئېيتىمىز. كىتابتا قىسمەن كەمچىلىكلەر بولۇشى مۇمكىن، كەسپداشلارنىڭ ۋە كەڭ ئوقۇرمەنلەرنىڭ تۈزىتىش ۋە تەنقىدىي پىكىرلەرنى بېرىشىنى سەمىمىي ئۈمىد قىلىمىز.

مۇھەررىردىن

مۇندەرىجە

ئۇيغۇر تېبابەتچىلىكىنىڭ ئاساسىي نەزەرىيىلىرى

بىرىنچى باب ھاياتلىق ئامىللىرى 1
تۆت ماددا 1
مىزاجلار 1
خىلىتلار 8
ئەزالار 17
قۇۋۋەتلەر 19
تەبىئەت كۈچى 19
ئەفئال 20
ئەرۋاھ 21
ئىككىنچى باب ساقلىق ۋە كېسەللىك 23
ساقلىق 23
كېسەللىك 23
ئۈچىنچى باب كېسەللىك سەۋەبلىرى 30
ئىچكى سەۋەب 30
تاشقى سەۋەب 30
تۆتىنچى باب كېسەللىك ئالامەتلىرى 31
كېسەللىكلەرگە دالالەت قىلىدىغان ئالامەتلەر 31
خىلىتقا دالالەت قىلىدىغان ئالامەتلەر 33
مىزاجىغا دالالەت قىلىدىغان ئالامەتلەر 34
بەشىنچى باب كېسەللىكلەرنى داۋالاش ئۇسۇللىرى 36
كېسەللىكلەرنى دورا بىلەن داۋالاش 36
كېسەللىكلەرنى قول ئەمەلىيىتى بىلەن داۋالاش 54

ئۇيغۇر تېبابىتىنىڭ كېسەللىكلەرنى داۋالاش ئەمەلىيىتى

بىرىنچى باب باش كېسەللىكلىرىنى داۋالاش 65
باش ئاغرىقى 65
مېڭە پەردىسى ئىششىقى 68
قاتما كېسەللىكى 70
سەكتە كېسەللىكى 71
ئېغىر ئۇيغۇ كېسەللىكى 72
ئۇيقۇسىزلىق كېسەللىكى 72
ئۇيقۇ ـ ئويغاقلىقنىڭ نورمالسىزلىقى 73
قارا بېسىش 74
تۇتقاقلىق كېسەللىكى 75
بالىلار تۇتقاقلىق كېسەللىكى 76
مالىخولىيا 76
ساراڭلىق 77
باش قېيىش 78
ئۇنۇتقاقلىق 79
پالەچ ۋە ئىستېرخا كېسەللىكى 79
سېزىمسىزلىنىش 81
يۈز نېرۋىسى پالەچى 82
ئەزالار يىغىلىپ قېلىش كېسەللىكى 83
قاتما كېسەللىكى 85
تىتىرەش كېسەللىكى 86
ئەزالارنىڭ تارتىشىشى 87
قوشۇمىنىڭ تارتىشىپ ئاغرىشى 87
ئىككىنچى باب نەپەس ئەزالىرى كېسەللىكلىرى 89
زۇكام ۋە نەزلە 89
1. سەپرادىن بولغان زۇكام ۋە نەزلە 90
2. قاندىن بولغان زۇكام ۋە نەزلە 90
3. بەلغەمدىن بولغان زۇكام ۋە نەزلە 91

4. سەۋادىن بولغان زۇكام ۋە نەزلە 91
دەم سىقىلىش كېسەللىكى 92
1. نەزلىلىك دەم سقىلىش 92
2. بەلغەمى دەم سقىلىش 93
3. يۇرەك مەنبەلىك دەم سقىلىش 94
يۆتەل 95
1. ئىسسىق نەزلىدىن بولغان يۆتەل 95
2. سوغۇق نەزلىدىن بولغان يۆتەل 96
قان تۈكۈرۈش 97
يىرىك تۈكۈرۈش 99
ئۆپكە ئىششىقى 100
1. ئىسسىقتىن پەيدا بولغان ئۆپكە ئىششىقى 100
2. نەزلىدىن پەيدا بولغان ئۆپكە ئىششىقى 102
3. بەلغەمدىن پەيدا بولغان ئۆپكە ئىششىقى 103
ئۆپكە سىلى 103
كۆكرەك پەردىسى ئىششىقى 105
كۆكرەككە يىرىڭ يىغىلىش 106
ئۆپكە راكى 107
ئۇچىنچى باب يۇرەك كېسەللىكلىرى 109
يۇرەك مىزاجىنىڭ بۇزۇلۇشى 109
1. يۇرەك مىزاجىنىڭ ئىسسىقتىن بۇزۇلۇشى 109
2. يۇرەك مىزاجىنىڭ سوغۇقتىن بۇزۇلۇشى 109
3. يۇرەك مىزاجىنىڭ قۇرۇقلۇقتىن بۇزۇلۇشى 110
4. يۇرەك مىزاجىنىڭ ھۆللۈكتىن بۇزۇلۇشى 111
يۇرەك ئاجىزلىقى 112
يۇرەك قوزغىلىش 112
1. قان خىلتىدىن بولغان يۇرەك قوزغىلىش 112
2. سەپرا خىلتىدىن بولغان يۇرەك قوزغىلىش 113
3. بەلغەم خىلتىدىن بولغان يۇرەك قوزغىلىش 114
4. سەۋدا خىلتىدىن بولغان يۇرەك قوزغىلىش 114
ئايلىنىپ كېتىش 115

يۇرەك قۇلىقىنىڭ ئىششىقى 116
يۇرەك سانجىقى 117
يۇرەك قېپى ئىششىقى 118
يۇرەك قان تومۇرلىرىنىڭ توسۇلۇشى 118
ئۆپكە مەنبەلىك يۇرەك كېسەللىكى 119
يۇقىرى قان بېسىم كېسەللىكى 120
تۆتىنچى باب ئاشقازان كېسەللىكلىرى 123
ئاشقازان كېسەللىكلىرى 124
1. ئاشقازان مىزاجىنىڭ ماددىسىز ئىسسىقتىن بۇزۇلۇشى 124
2. ئاشقازان مىزاجىنىڭ ماددىسىز سوغۇقتىن بۇزۇلۇشى 124
3. ئاشقازان مىزاجىنىڭ ماددىسىز ھۆللۈكتىن بۇزۇلۇشى 125
4. ئاشقازان مىزاجىنىڭ ماددىسىز قۇرۇقلۇقتىن بۇزۇلۇشى 125
5. ئاشقازان مىزاجىنىڭ ماددىلىق قۇرۇق ئىسسىقتىن بۇزۇلۇشى 125
6. ئاشقازان مىزاجىنىڭ ماددىلىق ھۆل ئىسسىقتىن بۇزۇلۇشى 126
7. ئاشقازان مىزاجىنىڭ ماددىلىق ھۆل سوغۇقتىن بۇزۇلۇشى 126
ئاشقازان ئاغرىقى 126
ھەزىم ئاجىزلىقى 127
ئاشقازاننىڭ تارتىش قۇۋۇتىنىڭ ئاجىزلىشىشى 127
ئاشقازاننىڭ تۈتۈپ تۇرۇش قۇۋۇتىنىڭ ئاجىزلىشىشى 128
ئاشقازاننىڭ ھەزىم قىلىش قۇۋۇتىنىڭ ئاجىزلىشىشى 128
ئاشقازاننىڭ ئىتتىرىش قۇۋۇتىنىڭ ئاجىزلىشىشى 129
ھەزىم بۇزۇلۇش 129
ھەزىم ئىقتىدارى پۈتۈنلەي يوقىلىش 130
ئۆتكۈر ئۇسسۇزلۇق 130
ھەزىم بۇزۇلۇشتىن بولغان ئىچ سۇرۇش 131
ئىت ئىشتىھا (يەپ تويماسلىق) 132
ئاشقازان ئىششىقى 132
1. ئۆتكۈر خاراكتېرلىك ئاشقازان ئىششىقى 133
2. ئۆتكۈر خاراكتېرلىك زەھەرلىنىشلىك ئاشقازان ئىششىقى 133
3. ئۆتكۈر خاراكتېرلىك يۇقۇملىنىشلىق ئاشقازان ئىششىقى 133
4. ئاشقازان يىرىڭلىق ئىششىقى 134

5. سوزۇلما خاراكتېرلىك ئاشقازان ئىششىقى 135
ئاشقازان يارىسى 136
ئاشقازان راكى 138
قان قۇسۇش 140
ئاشقازان ئاستى بېزى ئىششىقى 142
1. ئۆتكۈر خاراكتېرلىك ئاشقازان ئاستى بېزى ئىششىقى 142
2. سوزۇلما خاراكتېرلىك ئاشقازان ئاستى بېزى ئىششىقى 143
ئاشقازان بوشاپ كېتىش 143
بەشىنچى باب جىگەر كېسەللىكلىرى 145
جىگەر مىزاجىنىڭ بۇزۇلۇشى 146
1. جىگەر مىزاجىنىڭ ئىسسىقتىن بۇزۇلۇشى 146
2. جىگەر مىزاجىنىڭ سوغۇقتىن بۇزۇلۇشى 147
3. جىگەر مىزاجىنىڭ قۇرۇقلۇقتىن بۇزۇلۇشى 148
4. جىگەر مىزاجىنىڭ ھۆللۈكتىن بۇزۇلۇشى 148
جىگەر ئاجىزلىقى 149
1. ئىسسىقتىن بولغان جىگەر ئاجىزلىقى 149
2. سوغۇقتىن بولغان جىگەر ئاجىزلىقى 150
3. قۇرۇقلۇقتىن بولغان جىگەر ئاجىزلىقى 151
4. ھۆللۈكتىن بولغان جىگەر ئاجىزلىقى 151
جىگەر تومۇرلىرى ۋە ماسارىقا تومۇرلىرىنىڭ توسۇلۇشى 152
جىگەر ئېسىلىپ قېلىش 154
جىگەر ئاغرىقى 155
جىگەر ئىششىقى 157
1. يۇقۇملۇق جىگەر ئىششىقى 157
2. بەدەنگە سېرىقلىق چۈشىدىغان جىگەر ئىششىقى 158
3. بەدەنگە سېرىقلىق چۈشمەيدىغان جىگەر ئىششىقى 159
4. سوزۇلما خاراكتېرلىك يۇقۇملۇق جىگەر ئىششىقى 159
5. جىگەرنىڭ زەربىدىن بولغان ئىششىقى 162
جىگەر قېتىش 162
جىگەر يېرىلىش ئىششىقى 163
جىگەر قاپلىق قۇرت كېسەللىكى 164

ئۆت يولى ۋە ئۆت خالتىسى كېسەللىكلىرى 165
1. ئۆتكۈر خاراكتېرلىك ئۆت خالتىسى ئىششىقى 165
2. سوزۇلما خاراكتېرلىك ئۆت خالتىسى ئىششىقى 166
ئۆت تاش كېسەللىكى 167
ئىستىسقا (سۇلۇق ئىششىق) 169
1. يۇرەك مەنبەلىك ئىستىسقا 169
2. بۆرەك مەنبەلىك ئىستىسقا 169
3. جىگەر مەنبەلىك ئىستىسقا 170
4. ئوزۇقلۇق يېتىشمەسلىكتىن پەيدا بولىدىغان ئىستىسقا 170
ئىستىسقائى زىققە (قورساقتا سۇ چۈشۈش) 171
قورساق پەردىسى ئىششىقى 171
قۇرۇق ئىستىسقا 173
بەدەن كۆپۈپ ئىششىش 174
ئاشقازان ئاستى بېزى كېسەللىكلىرى 175
يەرقان (بەدەنگە سېرىقلىق چۈشۈش) 176
1. توسۇلۇشتىن بولغان يەرقان 176
2. توسۇلۇش بولمىغان يەرقان 177
3. قارا يەرقان 181
ئالتىنچى باب تال كېسەللىكلىرى 183
تال ئىششىقى 183
تالنىڭ يىرىڭلىق ئىششىقى 184
تال ئېسىلىش 185
تال ئاغرىقى 186
تال توسۇلۇش 186
يەتتىنچى باب ئۇچەي كېسەللىكلىرى 188
ئون ئىككى بارماق ئۇچەي يارىسى 188
ئۇچەي يارىسى 188
قەۋزىيەت 189
ئىچ سۇرۇش 191
تولغاق كېسەللىكى 193
ئۇچەي توسۇلۇش (قۇلۇنجى) 195

1. بەلغمى قۇلۇنجى 195
2. يەللىك قۇلۇنجى 196
3. ياللۇغلىنىشلىق قۇلۇنجى 196
4. بەلغمى ياللۇغلىنىشتىن بولغان قۇلۇنجى 197
ئۇچەي تولغىشى 198
ئۇچەي كىرىشىپ قېلىشى 198
ئۇچەي سىلى 199
كىچىك ئۇچەي ئىششىقى 200
مەددە قۇرت كېسەللىكى 201
1. قاپاق ئۇرۇقسىمان مەددە قۇرتى 202
2. سازاڭسىمان مەددە قۇرتى 203
3. تۇتۇ مەددە قۇرتى 204
سازاڭسىمان ئۆسۈكچە ئىششىقى 205
1. ئۆتكۈر خاراكتېرلىك سازاڭسىمان ئۆسۈكچە ئىششىقى 206
2. سوزۇلما خاراكتېرلىك سازاڭسىمان ئۆسۈكچە ئىششىقى 206
سەككىزىنچى باب مەقئەت كېسەللىكلىرى 208
بوۋاسىر 208
مەقئەت ئىششىقى 211
مەقئەت قىچىشىشى 211
مەقئەت ئاقمىسى 212
مەقئەت يېرىلىشى 213
مەقئەت چىقۇقى 214
مەقئەت بوشاپ كېتىشى 215
پەتەق 216
يوتا چىقۇقى 217
كىندىك چىقۇقى 218
توققۇزىنچى باب بۆرەك كېسەللىكلىرى 219
بۆرەك مىزاجىنىڭ بۇزۇلۇشى 219
1. بۆرەك مىزاجىنىڭ ماددىسىز ئىسسىقتىن بۇزۇلۇشى 219
2. بۆرەك مىزاجىنىڭ ماددىسىز سوغۇقتىن بۇزۇلۇشى 219
بۆرەك ئىششىقى 220

1. ئۆتكۈر خاراكتېرلىك بۆرەك ئىششىقى 220
2. سوزۇلما خاراكتېرلىك بۆرەك ئىششىقى 221
بۆرەك سانجىقى 223
بۆرەك ئورۇقلاپ كېتىش 225
بۆرەك ئاجىزلىقى 226
بۆرەك يىرىڭلىق ئىششىقى 227
سۈيدۈك يولىدا تاش پەيدا بولۇش 228
زىيابىتۇس (قەنت سېسىق) كېسەللىكى 231
1. ئىسسىقتىن بولغان زىيابىتۇس كېسەللىكى 231
2. سوغۇقتىن بولغان زىيابىتۇس كېسەللىكى 233
ئونىنچى باب دوۋساق كېسەللىكلىرى 235
دوۋساق ئىششىقى 235
1. ئۆتكۈر خاراكتېرلىك دوۋساق ئىششىقى 235
2. سوزۇلما خاراكتېرلىك دوۋساق ئىششىقى 266
دوۋساق يارىسى 236
دوۋساق قىچىشىش 237
دوۋساقتا قان ئۇيۇش 238
دوۋساق ئېچىشىپ ئاغرىش 239
سېسىق قېيىنلىشىش 239
سۈيدۈك تۇتۇلۇش 241
سۈيدۈك تامچىلاپ كېلىش 243
قان سېسىش 243
سېسىپ يېتىش 245
سۈيدۈك تۇتالماسلىق 246
سۆزنەك 247
ئاياللار سۆزنىكى 248
ئون بىرىنچى باب ئەرلەر تاناسىل ئەزا كېسەللىكلىرى 251
جەلەق 251
جىنسىي ئەزا ئىششىقى ۋە يارىسى 252
ئۇرۇقدان ئىششىقى 253
1. ئۆتكۈر خاراكتېرلىك ئۇرۇقدان ئىششىقى 253

2. سوزۇلما خاراكتېرلىك ئۇرۇقدان ئىششىقى 255
ئورۇقدان خالتىسى ۋەرد تومۇرى ئەگرى - بۈگرى كېڭىيىپ كېتىش كېسەللىكى 255
ئۇرۇقدان خالتىسى قېتىۋېلىش كېسەللىكى 256
ئۇرۇقدان خالتىسى تومۇرلىرى كۆپۈپ قېلىش 256
ئۇرۇقدان خالتىسى قىچىشىش 257
جىنسىي ئاجىزلىق 257
مەنىي تېز يۇرۇپ كېتىش 260
مەنىي ئېقىپ كېتىش 261
كۆپ ئېھتىلام بولۇش 262
ئۇيغۇر تېبابىتىدە كۆپ ئىشلىتىلىدىغان مۇرەككەپ دورىلار 264
ئايارەج پەيقارا 264
ئايارەج لوغانزىيا 264
ئايارەج جالىنۇس 265
ئايارەج روپەس 265
ئىترىفىل كەبىر 266
ئىترىفىل كەشنىز (1) 267
ئىترىفىل كەشنىز (2) 267
ئىترىفىل ئۇستقۇددۇس 267
ئىترىفىل ئەپتىمۇن 268
ئىترىفىل زامانى 268
ئىترىفىل مۇقەل مۇلەييىن 269
ئىترىفىل غۇددە 269
ئىترىفىل شاھتەررە 270
ئىترىفىل ھامانى 270
ئىترىفىل بەرەس 271
ئامىلە نۆشۇدارى سادده 271
ئامىلە نۆشۇدارى لولۇۋى 271
ئابزەن (1) 272
ئابزەن (2) 272
ئابزەن (3) 273
ئابزەن (4) 273

پاشۇيە ھار (1) 273
پاشۇيە ھار (2) 274
بەرشىشا 274
بۇزۇرى بارىد 275
تەرياقى نەزلە 275
تەرياقى ئەربىئە 275
تەرياقى ئەقرەب 276
تەرياقى سەمانىيە 276
كاماەرىۇس ئەكبەر 276
جوللاپ (1) 277
جوللاپ (2) 277
جوللاپ (3) 278
جاۋارىش تاباشىر 278
جاۋارىش ئامىلە لولوۋى 278
جاۋارىش ئوتەرىج 279
جاۋارىش سەندەل 279
جاۋارىش پودىنە 280
جاۋارىش كومۇنى 280
جاۋارىش كومۇنى مۇسھىل 280
جاۋارىش ئۇد بارىد 281
جاۋارىش ئۇد ھار (1) 281
جاۋارىش ئۇد ھار (2) 281
جاۋارىش ئۇد شىرىن 282
جاۋارىش ئۇد تۇروش 282
جاۋارىش سەپەرجىلى 282
جاۋارىش ئەكبەر 283
جاۋارىش نارمىشكى 283
جاۋارىش تەمرى ھىندى 284
جاۋارىش جالىنۇس 284
جاۋارىش پەنجىنۇش 285
جاۋارىش قانىسە 285
جاۋارىش تاباشىر 286

جاۋارىش ئەسقاب 286
جاۋارىش شەھرىيان 286
جاۋارىش كۆندۈر 287
جاۋارىش خۇبسىلھەددىن مۇمسىك 287
جاۋارىش كۆندۈر 288
جاۋارىش زەرئۇنى 288
جاۋارىش ئاتائى 289
جاۋارىش مەرۋايىت 289
ھەببى ئايارەج 289
ھەببى شەبيار 290
ھەببى زەھەب 290
ھەببى قوقىيا 290
ھەببى ئەپتىمۇن (1) 291
ھەببى ئەپتىمۇن (2) 291
ھەببى لاجۇۋەرد 292
ھەببى كابوس 292
ھەببى شەرئى 292
ھەببى فاۋانىيا 292
ھەببى ئازاراقى 293
ھەببى خەردەل 293
ھەببى بەھتوسسەۋىد 293
ھەببى غارىقۇن 294
ھەببى پىلپىل (1) 294
ھەببى پىلپىل (2) 294
ھەببى ياقۇت 294
ھەببى نەپسۇددەم 295
ھەببى غىرەل سەمەك 295
ھەببى تانىكار 295
ھەببى مۇلەييىن مۇبارەك 296
ھەببى كىبرىت 296
ھەببى رەۋەن 296
ھەببى ياقۇت 297

هەببی ئەبۇ ئەلی ئىبنی سىنا 297
هەببی قاتىل دىدان 297
هەببی مۇقەل مۇلەييىن 297
هەببی مەرۋايىت 298
هەببی ئەنبەر 298
هەببی كەشرەتی ئېهتىلام 298
هەببی سۆرۈنجان 299
هەببی ۋاسىلی 299
هەببی بەرەس 299
خېمىری گاۋزىبان ئەنبەری 299
خېمىری ئەۋرىشىم 300
خېمىری مەرۋايىت 300
خېمىری خەشخاش 301
خېمىری ئۇستقۇددۇس 301
خېمىری سەندەل 301
خېمىری گاۋزىبان 302
داۋائىلمىشكی بارىد ساددە 302
داۋائىلمىشكی مۆتىدىل 302
داۋائىلمىشكی هار 303
داۋائىلمىشكی تەلخ 303
داۋائىل كىبرىت 303
داۋائىل لوك 304
داۋائىل كۇركۇم 304
داۋائىل تەرەنجىۋىل 305
دىياقوزە 305
زەرۇری (1) 305
زەرۇری (2) 306
زەرۇری ئەزەم 306
زەرۇری ئەنزىروت 306
رەۋغىنی گۇل 307
رەۋغىنی كەرو 307
رەۋغىنی بىدەنجىر 307

رەۋغىنى قۇستە 307
زەپەر يېغى 308
سونۇن (1) 308
سونۇن (2) 308
سونۇن (3) 309
سونۇن (4) 309
سوفۇپى كەشنىز 309
سوفۇپى تاباشىر 309
سوفۇپ (1) 310
سوفۇپ (2) 310
سوفۇپ (3) 310
سۇفۇپ (4) 311
سوفۇپى مۇبارەك 311
سوفۇپى خەشخاش 311
سوفۇپى نەپسىددەم 312
سوفۇپى سەرتان 312
سوفۇپى ئەنبەر 312
سوفۇپى نانىخۇا 313
سوفۇپى قابىز 313
سوفۇپى تىن 313
سوفۇپى كەھرىۋا 313
سوفۇپى بەدىيان 314
سوفۇپى لاچىندانە 314
سوفۇپى كاكىنەج 314
سوفۇپى سەندەل 315
سوفۇپى زىيابتۇس 315
سوفۇپى ھەجرۇل يەھۇد 315
سوفۇپى ماسكە بەۋىل 316
سوفۇپى شادىنەچ 316
سوفۇپى ئەنبەر 316
سوفۇپى مۇبەھھى 316

سوفۇپى سۆرۈنجان 317
سىركەنجۈبىل ئەپتىمۇنى 317
سىركەنجۈبىل ئەنسىلى 317
سىركەنجۈبىل ھىندىبائى 318
سىركەنجۈبىل بۇزۇرى بارىد 318
مۆتىدىل سىركەنجۈبىل بۇزۇرى 318
ئۇستقۇددۇس شەربىتى 319
ئەپتىمۇن شەربىتى 319
گاۋزىبان شەربىتى 319
ئەپسەنتىن شەربىتى 320
ھەسەل شەربىتى 320
بىنەپشە شەربىتى 320
خەشخاش شەربىتى 320
زۇپا شەربىتى (1) 321
زۇپا شەربىتى (2) 321
زۇپا شەربىتى (3) 322
پىريادىرەس شەربىتى 322
ئەنجىباھار شەربىتى 322
سەندەل شەربىتى 323
ئوننىاب شەربىتى 323
گاۋزىبان شەربىتى 323
گاۋزىبان ئەنبىرى شەربىتى 324
ئەۋرىشىم شەبىتى 324
ئانارىن شەربىتى 325
كۈشۈش شەربىتى 325
ئۇسۇل شەربىتى 325
دىنار شەربىتى 326
بۇزۇرى بارىد شەربىتى 326
مۆتىدىل بۇزۇرى شەربىتى 326
ئىستىسقا شەربىتى 327

ئۇيغۇر تېبابەتچىلىكىنىڭ ئاساسىي نەزەريىلىرى

ئۇيغۇر تېبابەتچىلىكى ئۇيغۇر خەلقىنىڭ كۆپ ئەسىرلىك ئىشلەپچىقىرىش ئەمەلىيىتى، تۇرلۇك ئاغرىق ـ سىلاقلارغا قارىتا ئېلىپ بارغان كۈرەشلىرى جەريانىدا ھاسىل قىلغان تەجرىبىلىرىنىڭ ئىلمىي يەكۈنىدۇر.

ئۇيغۇر تېبابەتچىلىكى ئۇزاق تارىخىي تەرەققىياتىنىڭ سەمەرىسى، ئۇ ئۇيغۇر خەلقىنى تەشكىل قىلغان ئەڭ قەدىمكى قەبىلىلەرنىڭ ئىجتىمائىي ھايات باسقۇچلىرىدا تۇرلۇك دورا ـ گىياھلار ئۇستىدە ئېلىپ بارغان ئىپتىدائىي تەجرىبىلىرى ۋە تۇرلۇك ئەم ـ ئىرىم ئۇسۇللىرىنى ئۆز ئىچىگە ئېلىپلا قالماستىن، يەنە تۇرانى خەلقلەرنىڭ جۇملىدىن ئاناۋ، تاقار، قاراسۇق مەدەنىيىتى دەۋرىدىكى خەلقلەرنىڭ شۇ خىل تەجرىبىلىرى بىلەن ئەم ـ ئىرىم ئۇسۇللىرىنى قوبۇل قىلغان بولغاچقا، مەزمۇن دائىرىسى كېڭىيىپ، ئۆزىگە خاس ئالاھىدىلىكلەر بىلەن مۇجەسسەملەنگەن.

ئۇيغۇر تېبابەتچىلىكى ئادەم بەدىنىنى بىلىش ۋە ئىنسانلار ياشايدىغان مۇھىت، شارائىتلارنى بىلىش، ئىنسانلارنىڭ ساقلىق ۋە كېسەللىك ھالەتلىرىنىڭ سەۋەبلىرىنى بايقاش ۋە بىلىش ئارقىلىق، ئۇلارنىڭ ساقلىقىنى ساقلاش، يۇز بەرگەن ھەرخىل كېسەللىكلەرنى ھەر خىل دورا ۋە باشقا چارىلار ئارقىلىق داۋالاپ، ئىنسانلارنىڭ ئەمگەك ئىقتىدارىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈپ، ئۆمۈرنى ئۇزارتىشنى ئۆزىنىڭ تەتقىقات ئوبيېكتى قىلغان. شۇ سەۋەبتىن ئۇ ئادەم بەدىنىنىڭ تۇزۇلۇشى، خىزمەت پائالىيەتلىرى، روھىي ۋە ماددىي خۇسۇسىيەتلىرى، ئادەم ئورگانىزمىنىڭ تاشقى مۇھىت بىلەن بولغان مۇناسىۋىتى، ساقلىق ۋە كېسەللىك ئەھۋاللىرى ھەققىدە تەجرىبىلەرنى يەكۈنلەيدۇ. شۇنىڭدەك كېسەللىكلەرنى ئەمەلىي داۋالاش، ئاكتىپ ئالدىنى ئېلىشنىڭ ھەر خىل ئۇسۇللىرىنى ۋە شۇ ھەقتىكى كىلىنىكا تەجرىبىلىرىنى ئۆگىتىدۇ.

ئۇيغۇر تېبابەتچىلىكى ئۆزىگە خاس مۇكەممەل، سىستېمىلىق نەزەريەۋى ئاساسقا ئىگە بولۇپ، ئۇ ھاياتلىق ئامىللىرى تەلىماتى (تۆت ماددا تەلىماتى، مىزاج تەلىماتى، خىلىت تەلىماتى، ئەزا تەلىماتى، قۇۋۋەت تەلىماتى، روھ تەلىماتى)، ساقلىق ساقلاش زۆرۈرىيەتلىرى ۋە كېسەللىكلەرنىڭ تۇرلىرى، كېسەللىكلەرنىڭ سەۋەبلىرى، كېسەللىكلەرنىڭ ئالامىتى، كېسەللىكلەرگە دىئاگنوز قويۇش ئۇسۇللىرى، داۋالاش قائىدە ـ پرىنسىپلىرى ۋە ئۇسۇللىرى، كۇتۇش ۋە پەرۋىش قىلىش، دورىگەرلىك قاتارلىقلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. تۆۋەندە بۇ ھەقتىكى ئۇيغۇر تېبابەتچىلىك ئەمەلىيىتىگە مۇناسىۋەتلىك مۇھىم مەزمۇنلار قىسقىچە تونۇشتۇرۇلىدۇ.

بىرىنچى باب ھاياتلىق ئامىللىرى

تۆت ماددا

مېھنەتكەش ئاتا - بوۋىلىرىمىز ئۇزۇن مۇددەتلىك تۇرمۇش ئەمەلىيىتى جەريا-نىدا، تەبىئەت دۇنياسىدىكى ھەرخىل شەيئىلەر ۋە ھادىسىلەرنى كۆزىتىش داۋامىدا ئوت، ھاۋا، سۇ، تۇپراقتىن ئىبارەت تۆت ماددىنى تونۇغان ھەمدە تۆت ماددا نەزەريىە-سىنى ياراتقان. تۆت ماددا بىر - بىرىگە قارىمۇقارشى ھەمدە بىر - بىرىنى تەقەززا (تەلەپ) قىلىدۇ. تۆت ماددا جىسمى، خۇسۇسىيىتى، كەيپىياتى جەھەتتە بىر - بىرىگە ئوخشىمىسىمۇ، لېكىن بىرى بولمىسا يەنە بىرى ئۆز رولى ۋە خىزمىتىنى تولۇق جارى قىلدۇرالمايدۇ. تۆت ماددىنىڭ تەسىرى ئىنسان بەدىنىدە تۆت كەيپىياتنى بارلىققا كەل-تۈرىدۇ. ئۇلار ئىسسىقلىق، ھۆللۈك، سوغۇقلۇق، قۇرۇقلۇقنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ. بۇ خىل كەيپىياتلار ئىنسان ھاياتى ئۈچۈن كەم بولسا بولمايدىغان مۇھىم ئامىللاردۇر، مەسىلەن، بەدەندە ئىسسىقلىق بولمىسا ئوزۇقلۇق پىشمايدۇ (پارچىلانمايدۇ)؛ ھۆللۈك بولمىسا ئوزۇقلار سۈمۈرۈلمەيدۇ ھەم ھاياتلىقمۇ بولمايدۇ؛ قۇرۇقلۇق بولمىسا مېڭىنىڭ قوماندانلىق قىلىش كۈچى ئاجىزلىشىدۇ.سوغۇقلۇق بولمىسا يۇرەكنىڭ خىزمىتى ياخشى بولمايدۇ. دېمەك، ئادەم بەدىنىدە تۆت خىل كەيپىياتنىڭ ھەممىسىنىڭ بولۇشى، بىر - بىرىدىن كەم ياكى ئارتۇق ھەمدە ناچار بولماسلىقى لازىم. بۇ خىل كەيپىياتلار يالغۇز ئىنسانلاردىلا مەۋجۇت بولۇپ قالماي، بەلكى ھايۋانات، ئۆسۈملۈكلەردىمۇ مەۋ-جۇت. شۇڭا، دورىلارمۇ ئىسسىق، سوغۇق، قۇرۇق، ھۆل تەبىئەتلەرگە ئايرىلىدۇ.

مىزاجلار

مىزاج تۆت خىل كەيپىياتنىڭ ئادەم بەدىنىدىكى بىر - بىرىگە قارىمۇقارشى پائا-لىيەتلىرى نەتىجىسىدە ھاسىل بولىدۇ.

تۆت چوڭ ماددىنىڭ ئەڭ كىچىك بۆلەكلىرىدىكى كەيپىياتلارنىڭ بىر - بىرىگە تەسىر قىلىشىدىن پەيدا بولغان يېڭى كەيپىيات مىزاج دەپ ئاتىلىدۇ. يەنى تۆت چوڭ ماددىلىرىنىڭ بىر - بىرىگە تەسىر قىلىشى نەتىجىسىدە ۋۇجۇتقا كەلگەن كەيپىيات مىزاج بولۇپ ھېسابلىنىدۇ.

تەبىئەت دۇنياسى ۋە ئۇنىڭدىكى بارلىق مەۋجۇداتلارنىڭ ئۆزىگە خاس مىزاجى بولىدۇ. تەبىئەت دۇنياسىدىكى جانلىق ۋە جانسىز مەۋجۇداتلارنىڭ مىزاج ئالاھىدىلىكلىرى تۆت چوڭ ماددىنى دەۋر قىلىش ئاساسىدا شەكىللەنگەن بولۇپ، ئۇنىڭ قايسى مىزاجقا مەنسۇپ بولۇشى، تۆت چوڭ ماددىدىن قايسى بىرىنىڭ غالىپ ئورۇندا تۇرغانلىقىغا باغلىق. ئىنسانلارنىڭ رەڭگى - روھى، قەددى - قامىتى، خۇلقى - مىجەزى، ئادىتى، روھىي ھالىتى قاتارلىقلارغا ئالاقىدار تىپىك پەرقلەر ئىنسانلارنىڭ مىزاجىنى تۇزۇشكە خام ئەشيا بولغان تۆت چوڭ ماددىنىڭ ئارىلاش كەيپىياتىدىن ھاسىل بولىدۇ.

بۇ خىل تۇغما مىزاج سۈنئىي ئۇسۇل ياكى بىرەر ۋاستە تەسىر دە ئۆزگەرمەيدۇ. ئەمما، ئىنسانلارنىڭ خۇلقى - مىجەزى، روھىي ھالىتى، ئۆرپ - ئادىتى قاتارلىقلار تۇغۇلغاندىن كېيىنكى ئىجتىمائىي مۇھىت تەسىرىدە ئەخلاقى ۋە روھى تەربىيەلەر ئارقىلىق ئۆزگىرىدۇ. جەمئىيەت تۇزۇمى، ماددىي شەرت - شارائىت، مەنىۋى تەربىيە، ئىنسانلارنىڭ روھى، ئەخلاقى پەزىلەتلىرىنى ئۆزگەرتىشتە تاشقى سەۋەب بولۇپ رول ئويناىدۇ.

شەيئىلەرنىڭ تۆت چوڭ ماددىنىڭ ئۆزئارا تەسىرى ۋە يالغۇز تەسىرىنى قوبۇل قىلىشى ئارقىلىق ئۆزىنىڭ ئەسلىي ھالەتلىرىدىن چېقىپ پەيدا بولغان ئالاھىدە يېڭى ھالىتى دەسلەپكى مىزاج دەپ ئاتىلىدۇ. پەيدا بولغان بۇ ئالاھىدە يېڭى ھالەتنىڭ كەيپىياتلىرى ئۆزئارا كىرىشىپ، يەنە بىر ھالەتنى پەيدا قىلىشى ئىككىنچى مىزاج دەپ ئاتىلىدۇ. مىزاجلار مۆتىدىل مىزاج، غەيرىي مۆتىدىل مىزاج دەپ ئىككى خىلغا بۆلۈنىدۇ.

مۆتىدىل مىزاج

قارىمۇ - قارشى كەيپىياتلارنىڭ ئۆزئارا بىر - بىرىنى چەكلەش، تىزگىنلەشتىن خالىي بولغان تەڭپۇڭ ھالىتى ــ مۆتىدىل مىزاج دېيىلىدۇ.

مۆتىدىل مىزاج تۆۋەندىكىدەك سەككىز تۈرلۈك بولىدۇ.

① مۆتىدىل جىنس مىزاج: بىر جىنسنىڭ مۆتىدىل مىزاجى يات بىر جىنستا تېپىلمىسا بۇ مۆتىدىل جىنس مىزاج دېيىلىدۇ. مەسىلەن: ئىنسانلارنىڭ مۆتىدىل مىزاجى ھايۋانلاردا تېپىلمايدۇ.

② نىسبىي مۆتىدىل جىنس مىزاج: بىر خىلدىكى جىنس ئىچىدىكى بىر شەخس مىزاجىنىڭ يەنە بىر شەخس مىزاجىغا نىسبەتەن مۆتىدىلرەك بولۇشى ياكى مەلۇم شەخسنىڭ مىزاجى ئوخشاش تۇردىكى باشقا شەخسنىڭ مىزاجىدىن مۆتىدىل بولۇشىدۇر.

③ نەۋئى مۆتىدىل جىنس مىزاج: بۇ خۇددى ئەر كىشىلەرنىڭ مىزاجى ئاياللارنىڭ

مىزاجىغا نىسبەتەن مۆتىدىل بولغىنىغا ئوخشاش، بىر جىنستىكى ئىنسانلارنىڭ مىزاجى يەنە بىر جىنستىكى ئىنسانلاردا تېپىلماسلىقى ــ نەۋئى مۆتىدىل جىنس مىزاج دېيىلىدۇ.

④ مۆتىدىل نىسبىي سىنىپىي مىزاج: بىر يۇرت ئىقلىمىدىكى ئىنسانلارنىڭ مىزاجى يەنە بىر يۇرت ئىقلىمىدىكى ئىنسانلارنىڭ مىزاجىدىن مۆتىدىلراق بولۇشى مۆتىدىل سىنىپىي مىزاج دېيىلىدۇ.

⑤ نىسبىي مۆتىدىل سىنىپىي مىزاج: بىر قىتئە، بىر بەلۋاغ، بىر جۇغراپىيەلىك مۇھىتتا ياشىغان بىر شەخس مىزاجىنىڭ يەنە بىر شەخس مىزاجىدىن مۆتىدىلرەك بولۇشى ــ نىسبىي مۆتىدىل سىنىپىي مىزاج دېيىلىدۇ.

⑥ نەۋئى مۆتىدىل سىنىپىي مىزاج: مەلۇم بىر ئەر كىشىنىڭ مىزاجى، يەنە باشقا ئەر كىشىنىڭ مىزاجىدىن ئالاھىدە بولۇشى؛ بىر كىشىنىڭ مىزاجى باشقا كىشىلەر مىزاجىدىنمۇ مۆتىدىلرەك بولۇشى نەۋئى مۆتىدىل سىنىپىي مىزاج دېيىلىدۇ.

⑦ مۆتىدىل شەخسىي مىزاج: بىر شەخسنىڭ مۇئەييەن مىزاجى يەنە بىر شەخسنىڭ مىزاجىغا قارىغاندا مۇتلەق مۆتىدىل بولۇشى مۆتىدىل شەخسىي مىزاج دەپ ئاتىلىدۇ.

⑧ نىسبىي مۆتىدىل شەخسىي مىزاج: بىر شەخسنىڭ مەلۇم ھالەتتىكى مىزاجىنىڭ باشقا يەنە بىر ھالەتتىكى مىزاجىدىن مۆتىدىلرەك بولۇشى نىسبىي مۆتىدىل شەخسىي مىزاج دېيىلىدۇ.

غەيرىي مۆتىدىل مىزاج

غەيرىي مۆتىدىل مىزاج ــ مۆتىدىل مىزاجنىڭ ئەكسىچە بولۇپ، بىر ـ بىرىگە قارىمۇ ـ قارشى كەيپىياتلارنىڭ بىر ـ بىرىنى چەكلەش، تېزگىنلەش رولىنىڭ بولماسلىقى، يەنى كەيپىياتلارنىڭ تەبىئىي ھالدا بىر ـ بىرىگە مۇۋاپىق ھالەتتە بولماسلىقى غەيرىي مۆتىدىل مىزاج دېيىلىدۇ.

غەيرىي مۆتىدىل مىزاج غەيرىي مۆتىدىل يەككە مىزاج بىلەن غەيرىي مۆتىدىل مۇرەككەپ مىزاجغا بۆلىنىدۇ.

غەيرىي مۆتىدىل يەككە مىزاج: ① مۇتلەق ئىسسىق مىزاج ② مۇتلەق سوغۇق مىزاج ③ مۇتلەق ھۆل مىزاج ④ مۇتلەق قۇرۇق مىزاجلارغا بۆلۈنىدۇ.

غەيرىي مۆتىدىل مۇرەككەپ مىزاج: ① غەيرىي مۆتىدىل قۇرۇق ئىسسىق مىزاج ② غەيرىي مۆتىدىل ھۆل ئىسسىق مىزاج ③ غەيرىي مۆتىدىل قۇرۇق سوغۇق مىزاج ④ غەيرىي مۆتىدىل ھۆل سوغۇق مىزاجلارغا بۆلۈنىدۇ.

تۆت چوڭ ماددىنىڭ بىر ـ بىرىگە ئارىلىشىشىدىن پەيدا بولغان مايىللىق

كەيپىياتىدىن ئېيتقاندا، ئىنسانلارنىڭ مىزاجى قۇرۇق ئىسسىق، ھۆل ئىسسىق، ھۆل سوغۇق ۋە قۇرۇق سوغۇق دەپ تۆت خىلغا بۆلۈنىدۇ.

قۇرۇق ئىسسىق مىزاجلىق كىشىلەرنىڭ ئالامەتلىرى: تەبىئىي جۇغراپىيەلىك مۇھىتنىڭ كىشىلەر رەڭگىروھىغا بولغان تەسىرىنى ھېسابقا ئالماي، بەدەندىكى تەبىئىي سۇيۇقلىك (قىياپەت) پەرقىنى ئۆلچەم قىلغاندا، ئادەتتە قۇرۇق ئىسسىق مىزاجلىق كىشىلەردە كۆز ئېقى سارغۇچراق، ئېغىز تەمى ئاچچىق، تىلى قۇرۇقراق بولىدۇ. بۇ خىل كىشىلەر كۆپ ئۇسسايدۇ، بەدەنلىرى قىزىق، سوغۇق ھاۋادا يۇرۇش ۋە سوغۇق يېمەك ـ ئىچمەكلىكلەرنى ئىستېمال قىلىشنى خالايدۇ. تومۇرى كۆچلۈك ۋە تېزرەك سوقىدۇ، سۆيدۈكى قىزىلغا مايىل سېرىق كېلىدۇ.

يۇقىرىقى ئالامەتلەردىن تاشقىرى، قۇرۇق ئىسسىق مىزاجلىق ئادەملەرنىڭ ئاچچىقى يامان، غەزەپلىنىشكە مايىل، نېرۋىسى ئىتتىك، ھەركىتى تېز، سەزگۈر ھەم ئالدىراڭغۇ، تۇراقسىز، ھېسسىياتى كۆچلۈك، ئۆزىنى تۇتۇۋېلىش قابىلىيىتى تۆۋەن، ئۇيقۇسى ئازراق بولىدۇ. بۇ خىلدىكى ئادەملەر كۆپرەك نېرۋا كېسەللىكلىرى، جىگەر كېسەللىكلىرى ھەم ھەزىم قىلىش ئەزالىرى كېسەللىكلىرى بىلەن ئاسان كېسەللىنىدۇ. بۇنداق كىشىلەرگە ئادەتتىكى ئەھۋاللاردا قۇرۇق ئىسسىق كەيپىياتتىكى يېمەك ـ ئىچمەك ۋە دورىلار يامان تەسىر قىلىدۇ.

ھۆل ئىسسىق مىزاجلىق كىشىلەرنىڭ ئالامەتلىرى: بۇ خىل مىزاجدىكى كىشىلەرنىڭ گۆش ۋە ياغ قاتلاملىرى خېلى ياخشى تەرەققىي قىلغان بولىدۇ. بەدەن ھارارىتى يۇقىرىراق، تېرىلىرى سىلىق، چىرايى نۇرلۇق، رەڭگى قىزىل، روھىي ھالىتى تېتىك، مۇسكۇل قاتلىمى چىڭ، ئېغىزى تاتلىق، تولا ئەسنەيدىغان، ئۇيقۇسى كۆپرەك بولىدۇ. پۈت ـ قوللىرى ئاسان قولىشىپ قالىدۇ. بۇ خىل مىزاجدىكى كىشىلەر كۆپرەك تېرە كېسەللىكلىرى، يۇرەك قان تومۇر كېسەللىكلىرى ۋە بۆرەك كېسەللىكلىرى بىلەن ئاسان كېسەللىنىدۇ. بۇلارنىڭ تۇغما مىزاجى بىلەن خۇلقى ـ مىجەزى ۋە روھىي ھالىتىنى بىرلەشتۇرۇپ قارىغاندا، بۇ خىلدىكى كىشىلەر خۇش پېئىل، ئوچۇق ـ يورۇق، ئەقلى ۋە پىكىر قابىلىيىتى ئوتتۇرھال، سىرتقى تەسىراتلارغا بولغان ئىنكاسى كۆچلۈك ھەمدە ئۆزىنى تۇتۇۋېلىشى خېلى ياخشى بولىدۇ. ئۇلار ئادەتتە قۇرۇق سوغۇق تەبىئەتلىك غىزالار بىلەن ئوزۇقلانسا ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ. بۇلارغا قۇرۇق سوغۇق تەبىئەتتىكى دورىلار ياخشىراق ئۇنۇم بېرىدۇ. بۇ خىل مىزاجدىكى كىشىلەر ھۆل ئىسسىق تەبىئەتلىك غىزالارنى ئۆزاق مۇددەت كۆپ ئىستېمال قىلسا ئاسانلا يۇرەك قان تومۇر كېسەللىكلىرىگە دۇچار بولىدۇ.

هۆل سوغۇق مىزاجلىق كىشىلەرنىڭ ئالامەتلىرى: هۆل سوغۇق مىزاجلىق كىشىلەرنىڭ رەڭگى ئاق، سۈزۈك، لەۋلىرى تومراق، تېرە ئاستى ماي قاتلاملىرى كۆپ، بەدىنى سۈزۈك ھەم سوغۇقراق بولىدۇ. بۇ خىلدىكى كىشىلەرگە تۇغما مىزاجى بىلەن ئەمەلىي ھاياتىدىكى خۇلقى ـ مىجەزى ۋە روھىي ھالەتلىرىنى بىرلەشتۈرۈپ كۆرگەندە، بۇ خىلدىكى كىشىلەر ئېغىر ـ بېسىق، بىغەم، ھەرقانداق ئىشتا ئاسان تەسىرلەنمەيدۇ، يەنى سىرتقى تەسىراتلارغا بولغان ئىنكاسى ناھايىتى ئاستا، ئىنكاسى ئەسلىگە قايتىشىمۇ ئاستا بولىدۇ. بۇ خىل مىزاجدىكى كىشىلەرگە هۆل سوغۇق تەبىئەتلىك يېمەك ـ ئىچمەك، دورا ـ دەرمەكلەر يامان تەسىر قىلىدۇ. قۇرۇق ئىسسىق غىزالار مەنپەئەت قىلىدۇ. بۇ خىل مىزاجدىكى كىشىلەر كۆپرەك سوغۇقتىن بولىدىغان كېسەللىكلەر، بولۇپمۇ بوغۇم ئاغرىقلىرى (مۇپاسىل)، پالەچ كېسەللىكلىرى بىلەن كېسەللىنىدۇ. ئەمما، بۇخىل مىزاجدىكى كىشىلەر داۋالاشنى ئاسان قوبۇل قىلىدۇ.

قۇرۇق سوغۇق مىزاجلىق كىشىلەرنىڭ ئالامەتلىرى: قۇرۇق سوغۇق مىزاجلىق كىشىلەرنىڭ بەدىنى خېلى چىڭ، لېكىن ئورۇقراق، بەدەنلىرى سوغۇقراق، تېرە ئاستى ماي قاتلاملىرى ئاز تەرەققىي قىلغان بولىدۇ، ئۇيقۇسى ئازراق بولىدۇ. بۇ خىل مىزاجدىكى كىشىلەرگە تۇغما مىزاجى بىلەن ئەمەلىي ھاياتىدىكى خۇلقى ـ مىجەزى ۋە روھىي ھالەتلىرىنى بىرلەشتۈرۈپ قارىغاندا، ئۇلار ئاستا تەسىرلىنىدىغان، خىيالپەرەس، قورقۇنچاق، خىيالى، ھېسسىياتى كۈچلۈكرەك بولغاچقا، ئەمەلىيەتتىن يىراق پىكىرلەرنى قىلىدۇ. ئادەتتە كىشىلەرگە ئارىلىشىشنى خالىمايدۇ، روھىي كېسەللىكلەر ۋە نېرۋا خاراكتېرلىك يۇرەك كېسەللىكلىرى بىلەن كۆپرەك ئاغرىيدۇ. قان، بەلغەم، سەپرا ماددىلىرىنىڭ غەيرىي تەبىئىي ئۆزگىرىشلىرىنىڭ ئاخىرقى مەھسۇلى غەيرىي تەبىئىي سەۋدا خىلتىغا مەنسۇپ بولغاچقا، داۋالاش نەتىجىسى ئىنتايىن ئاستا بولىدۇ. سەۋدا خىلتىنى پىشۇرۇپ بەدەندىن سۈرۈپ چىقىرىشقىمۇ كۆپ كۈچ سەرپ قىلىشقا توغرا كېلىدۇ.

شۇنى ئەسته تۇتۇش لازىمكى، يۇقىرىدا ئوتتۇرىغا قويۇلغان ئىنسانلارنىڭ رەڭگى ـ روھى، ئۇنىڭ تەبىئىي مىزاجلىرىغا مۇناسىۋەتلىك تەرەپلەرگە نىسپىي نۇقتىئىينەزەردە قاراش، مۇتلەقلەشتۈرۈپ قارىماسلىق كېرەك. چۈنكى، يەر شارىنىڭ ھەرقايسى ئىقلىم ۋە جۇغراپىيەلىك مۇھىتىدا ياشىغانلارنىڭ رەڭگىروھىغا ئالاقىدار تەبىئىي سۈپەتلىك پەرقلەرنى نوقۇل ھالدا ئۇلارنىڭ ئەسلىي تەبىئىي مىزاجىغا بىرلەشتۈرۈپ قاراش كېسەللىك دىياگنوزىدا خاتالىق پەيدا قىلىدۇ. ئۇنى كېسەللىك پەيدا قىلغۇچى سەۋەبلەرنىڭ ئاساسىي تەرىپى دەپ قاراپ، شۇنىڭغىلا تايىنىپ ئىش كۆرۈشكە بولمايدۇ. دېمەك، كىشىلەرنىڭ تەبىئىي مىزاجى بىلەن ئۇنىڭ رەڭگى ـ

روھىنىڭ بىرلىكىگە نىسپىي ھالدا قاراش كېرەك.

ئىنسانلارنىڭ ھەرقايسى دەۋرلەردىكى مىزاجىدىمۇ پەرق بولىدۇ.

بالىلارنىڭ مىزاجى: بالىلارنىڭ مىزاجى ھۆل ئىسسىق بولىدۇ. چۈنكى بالىلارنىڭ بەدىنى تېخى تولۇق ئۆسۈپ يېتىلمىگەن، ئىستېمال قىلىدىغان سۈيۇقلۇق كۆپ بولىدۇ. يەنى سەرپ بولىدىغان ئېنېرگىيەسى ئاز، قوبۇل قىلىدىغان ئېنېرگىيە كۆپ بولىدۇ، ھەمدە ئۇلار ئاسان ھەزىم بولىدىغان سۈيۇق لەتىف نەرسىلەرنى كۆپ ئىستېمال قىلىدۇ. لېكىن ئۇلاردا جىسمانىي ئەمگەك تەنتەربىيە بىلەن چېنىقىش ياكى كۆپ يول يۈرۈش ئەقلىي ئەمگەك قاتارلىق پائالىيەتلەر ئاز بولىدۇ ياكى بولمايدۇ. شۇڭا ئۇلارنىڭ بەدىنى ھۆل ئىسسىق مىزاج غالىپ بولىدۇ.

ياشلارنىڭ مىزاجى: ياشلارنىڭ مىزاجى قۇرۇق ئىسسىق بولىدۇ. چۈنكى ياشلارنىڭ بەدىنى نىسبەتەن تەرەققىي قىلغان ھەم تەرەققىي قىلىۋاتقان ماددا ئالمىشىش نىسبەتەن يۇقىرى بولىدىغان ۋاقتى بولغاچقا، ئۇلاردا نىسبەتەن ھارارەت كۆپ، ئۇلار جىسمانىي ئەمگەك، بەدەن چېنىقتۇرۇش قاتارلىق پائالىيەت بىلەن نىسبەتەن كۆپ شۇغۇللىنىدۇ. ئۇلار تاماقتىن قۇرۇق، غەلىز تاماقلارنى ئىستېمال قىلسىمۇ، ھېچقانداق ئۆزگىرىش بولمايدۇ ھەم ئۇلار ئەقلىي پائالىيەت بىلەن نىسبەتەن كۆپ شۇغۇللىنىدۇ. بەدەندىن سەرپ بولغان ئېنېرگىيەمۇ كۆپ بولىدۇ. ھۆللۈكنى تارقىتىشمۇ كۆپ بولىدۇ. شۇڭا بەدەندە قۇرۇقلۇق نىسبەتەن يۇقىرى بولىدۇ. مىزاجى قۇرۇق ئىسسىق بولىدۇ.

ياشانغانلارنىڭ مىزاجى: ياشانغانلارنىڭ مىزاجى قۇرۇق سوغۇق بولىدۇ. چۈنكى قېرىلارنىڭ بەدىنى ئۆسۈپ تەرەققىي قىلىشتىن توختىغان، ماددا ئالمىشىش ئاجىزلىغان، ئىستېمال قىلىش ئاز، بەدەندە ئېنېرگىيەنىڭ پەيدا بولۇشمۇ ئاز بولىدۇ. يەنى ئىستېپراغ كۆپ، ئىھتىياس ئاز بولىدىغان بولىدۇ. شۇڭا بەدەن سوغۇق ھەم قۇرۇق بولىدۇ. ئۇنىڭدىن باشقا ياشانغان كىشىلەرنىڭ ماددا ئالماشتۇرۇش قۇۋۋىتى ئاجىز بولغاچقا، يۇقىرى ئېنېرگىيەلىك قۇۋۋەتلىك ئوزۇقلۇقلارنى ياشلاردەك ئىستېمال قىلالمىغاچقا بەدەن ئاجىز، ھارارەت تۆۋەن بولۇپ مىزاجى قۇرۇق سوغۇق بولىدۇ.

مىزاج دېگەن سۆزنىڭ ئىشلىتىلىش دائىرىسىنى ناھايىتى كەڭ بولۇپ، بۇ بىر تەرەپتىن كائىناتتىكى ماددىلار، ئۆسۈملۈكلەر، مەدەنلەرنىڭ تەبىئى خاراكتېرى ۋە خۇسۇسىيىتىنى ئۆز ئىچىگە ئالسا، ئادەم بەدىنىگە نىسبەتەن ئېيتقاندا، پسىخولوگىيە، فىزىئولوگىيە، روھى ۋە ماددى خۇسۇسىيەتلەرنى، شۇنىڭدەك ئادەم بەدىنىنىڭ ساقلىق ۋە كېسەللىك ھالىتىنى ئۆز ئىچىگە ئالىدىغان بىر ئالاھىدە بىلىمنىمۇ ئىپادىلەپ بېرىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن ئادەم بەدىنى ۋە ئۇنىڭ پۈتۈن ئەزالىرى تەبىئى خىزمەتلەرنىڭ

تەبىئىي خىلىت تۆت تۈرگە بۆلۈنىدۇ. ئۇلار 1) تەبىئىي قان خىلىتى؛ 2) تەبىئىي بەلغەم خىلىتى؛ 3) تەبىئىي سەپرا خىلىتى؛ 4) تەبىئىي سەۋدا خىلىتىدىن ئىبارەت.

تەبىئىي قان خىلىتى

تەبىئىي قان خىلىتى توق قىزىل رەڭلىك، يېپىشقاق، تەمى تاتلىق سۈيۈقلۇق بولۇپ، ئۇ بەدەندىكى خىلىتلارنىڭ ئەڭ ياخشىسى ھەم ئەڭ مۇھىمى ھېسابلىنىدۇ. ئۇ «ھاۋا»نىڭ بەدەندىكى ۋەكىلىدۇر،ئۇنىڭ كەيپىياتى ھۆل ئىسسىق بولىدۇ. ئۇنىڭ زاپاس قىسمى جىگەردە ساقلىنىدۇ.

تەبىئىي قان خىلىتى بەدەندە تۆۋەندىكىدەك روللارنى ئۆتەيدۇ: ① پۈتۈن بەدەننىڭ ھەرقايسى قىسىملىرىغا ئوزۇقلۇق توشۇپ، ئۇلارنى ھاياتلىق قۇۋۋىتى بىلەن تەمىنلەيدۇ. ② بەدەندە ھاسىل بولغان كېرەكسىز ماددىلارنى بەدەن سىرتىغا توشۇيدۇ ۋە ئۆزى بىلەن بىللە ھاۋائى نەسىمنى ئېلىپ كېلىپ بەدەندە روھ ھاسىل قىلىدۇ

قان خىلىتى بەدىنىدە ئوستۇنلۇكسىز ئىگىلىگەن كىشىلەرنى قان مىزاجلىق كىشىلەر دەيمىز. بۇنداق ئادەملەرنىڭ چىرايى قىزىل، بەك ئورۇقمۇ ئەمەس، بەك سېمىزمۇ ئەمەس، تېرىسى سىلىق، قىزىرىق، پارقىراق، ئېلاستىكلىقى ياخشى بولىدۇ. ئەقلىي تەپەككۇرى ئۆتكۈر، ئېغىز تەمى تاتلىق، تىلى قىزىل، كۆز ئېقى قىزىل بولىدۇ. تولا ئەسنەيدۇ، پۇت ـ قولى ئاسان قولىشىدۇ. بەدەندە ھۆللۈك ئارتۇق بولغاچقا تومۇرى توم، ئىسسىقلىق غالىپ بولغاچقا تومۇرى دولقۇنلۇق كۈچلۈك سالىدۇ.

تەبىئىي بەلغەم خىلىتى

تەبىئىي بەلغەم خىلىتى ئاق رەڭلىك تۇخۇم ئېقىسىمان، تەمسىز سۈيۈقلۇق بولۇپ، «سۇ»نىڭ بەدەندىكى ۋەكىلىدۇر، ئۇنىڭ كەيپىياتى ھۆل سوغۇق بولىدۇ. بۇ خىلىتنىڭ ئارتۇق قىسمى قان ئايلىنىش ئارقىلىق ئۆپكىگە، بوغۇم ئارلىقىغا ۋە توقۇلما ھۈجەيرە ئارلىقىغا بېرىپ زاپاس ساقلىنىدۇ. بەدەندە ئېھتىياجلىق بولغاندا يەنە قان تومۇر ئىچىگە ئېقىپ كىرىدۇ.

تەبىئىي بەلغەم خىلىتى بەدەندە تۆۋەندىكىدەك روللارنى ئۆتەيدۇ: ① پۈتۈن بەدەننى سۈيۈقلۇق بىلەن تەمىنلەپ ھۆللەشتۈرۈپ تۇرىدۇ. ② ماددىلارنى پارچىلاش، ئېرىتىش ۋە ئېقىتىش تەسىرى بار. ③ زەھەرلىك ماددىلارنى زەھەرسىزلەندۈرۈش رولى بار. ④ قان خىلىتىنى تازىلاش ۋە قان خىلىتى كەملىگەندە ئۇنىڭ ئورنىنى تولۇقلايدۇ. ⑤ بەدەندىكى ھەرقايسى بەزلەرنى ئوزۇقلۇق بىلەن تەمىنلەيدۇ ۋە ئۇلارنىڭ

سۈيۈقلۇق ئاجرىتىپ چىقىرىش خىزمىتىنى ئىلگىرى سۈرىدۇ. ⑥ بوغۇم ئارىلىقلىرىدا ساقلىنىپ، ئۇلارنىڭ ھەرىكىتىنى ياخشىلاپ، سۈركىلىشىنى ئازايتىدۇ. ⑦ ئەزالار بىلەن ئەزالار ئوتتۇرىسىدا ھەم ئەزالار بىلەن ئۇلارنىڭ سىرتىدىكى پەردىلەر ئوتتۇرىسىدا ساقلىنىپ، ئۇلارنىڭ سۈركىلىشىنى ئازايتىدۇ. ⑧ قان خىلىتى بىلەن سەپرا خىلىتىنىڭ ھارارىتىنى پەسەيتىپ تۇرىدۇ ياكى تەڭشەپ تۇرىدۇ. ⑨ سەۋدا خىلىتىغا ئوخشاش ئاسان چۆكمە پەيدا قىلىدىغان خىلىتنىڭ زىيادە چۆكۈۋىلىشىنىڭ ئالدىنى ئالىدۇ.

بەلغەم خىلىتى بەدىنىدە ئۈستۈنلۈكنى ئىگىلىگەن كىشىلەرنى بەلغەم مىزاج كىشىلەر دەيمىز. بۇ خىل ئادەملەرنىڭ بەدىنى خام سېمىز، چىرايى ئاق، تېرە ئاستى ماي قاتلاملىرى مول، تېرە سۈزۈك، سىلىق ئەمما ھارارىتى تۆۋەنرەك، لەۋلىرى تۇم، قاپاقلىرى ئېسىلەڭگۈ كېلىدۇ. ئۈيقۇسى كۆپ، ئۈسسۈزلۇقى ئاز، سوغۇق نەرسىلەرنى كۆڭلى تارتمايدىغان كېلىدۇ. بەدەنده ھۆللۈك ئارتۇق بولغاچقا تومۇرى تۇم، سوغۇقلۇق غالىپ ئورۇندا تۇرغاچقا ئاستا سالىدۇ.

تەبئىي سەپرا خىلىتى

سەپرا خىلىتى بولسا ساغۇچ رەڭلىك، ئاچچىق تەملىك، ئۈچۈچان خىلىت بولۇپ، «ئوت»نىڭ بەدەندىكى ۋەكىلىدۇر، ئۇنىڭ كەيپىياتى قۇرۇق ئىسسىق بولىدۇ. ئۇنىڭ ئارتۇق قىسمى ئۆت خالتىسىدا زاپاس ساقلىنىدۇ.

تەبئىي سەپرا خىلىتى بەدەنده تۆۋەندىكىدەك رولىلارنى ئۆتەيدۇ: ① ئۆت خالتىسىدا زاپاس ساقلىنىپ، ھەزىم قىلىش يولىغا ئېقىپ چۈشۈپ خىمىيەلىك ھەزىم قىلىش جەريانىغا قاتنىشىپ، مايلارنىڭ ھەزىم بولۇشىنى ئاسانلاشتۇرىدۇ ۋە ئىلگىرى سۈرىدۇ. ② ھەزىم قىلىش يوللىرىنى غىدىقلاپ ئۈچەيلەرنىڭ ھەرىكىتىنى جانلاندۇرىدۇ. ③ ھەزىم يوللىرىدىكى زەھەرلىك، ئۇفۇنەتلىك ماددىلارنى ئۆلتۇرىدۇ ھەم زەھەرسىزلەندۇرىدۇ. ④ قان تومۇر ئىچىدە ئايلىنىۋاتقان سەپرا، قان ۋە بەلغەم خىلىتلىرىنىڭ ھارارىتىنى تەڭشەپ تۇرىدۇ. ⑤ قان ئايلىنىشقا ئۆتكەن قىسمى روھىي ۋە جىسمانىي كۈچنى ئاشۇرۇش، نېرۋىلارنى قوزغىتىش رولىنى ئويناىدۇ. ⑥ بەلغەم ۋە سەۋدا خىلىتىنىڭ قويۇقلىشىپ قېلىشىنىڭ ھەم چۆكۈۋىلىشىنىڭ ئالدىنى ئالىدۇ.

سەپرا خىلىتى بەدەنده ئۈستۈنلۈكنى ئىگىلىگەن كىشىلەر سەپرا مىزاج كىشىلەر دېيىلىدۇ. بۇنداق ئادەملەرنىڭ كۆز ئېقى سارغۇچ، ئېغىز تەمى ئاچچىق، تىلى ساغۇچ گەز باغلىغان بولىدۇ. كۆپ ئۈسسايدۇ، ئۈيقۇسى ئاز، سۈيدۈكى سېرىققا مايىل كېلىدۇ. تېرىلىرى قىزىق ـ قۇرغاق، يېرىك، سېزىمچانلىقى يۇقىرى كېلىدۇ. ئۆزى ئورۇق،

تېره ئاستى ماي قاتلاملىرى ئاز بولىدۇ. بەدەندە قۇرۇقلۇق غالىپ بولغاچقا تومۇرى ئىنچىكە، ئىسسىقلىق غالىپ بولغاچقا تېزراق سالىدۇ.

تەبئىي سەۋدا خىلتى

سەۋدا خىلتى قارامتۇل رەڭلىك، قاڭسىق تەملىك، قويۇق چۆكمە ھالەتتىكى خىلت بولۇپ، ئۇ تۇپراقنىڭ بەدەندىكى ۋەكىلىدۇر. ئۇنىڭ كەيپىياتى قۇرۇق سوغۇق بولىدۇ. ئۇنىڭ قان تومۇر ئىچىدە ئايلىنىۋاتقان قىسمىدىن ئارتۇق بولغىنى تالدا زاپاس ساقلىنىدۇ.

تەبئىي سەۋدا خىلتىنى بەدەندە تۆۋەندىكىدەك رولىلارنى ئۆتەيدۇ: ① بەدەندىكى بارلىق ئەزالارنىڭ شەكىل سۈپىتىنى ساقلاش ھەم ئەزالارنىڭ ئورنىنى مۇقىملاشتۇرۇش رولى بار. ② سەپرا ۋە بەلغەم خىلتىنىڭ زىيادە كۆپىيىپ كېتىشى ۋە يامراپ كېتىشىنىڭ ئالدىنى ئالىدۇ، يەنى سەپرا خىلتى بەك ئۇچۇچان بولۇپ كېتىشىنى، بەلغەم خىلتىنىڭ بەك سۇيۇلۇپ كېتىشىنى توسۇيدۇ. ③ ھەرخىل ئوزۇقلۇقلارنى زاپاس ساقلايدۇ. تەبئىەت دۇنياسىدىكى بارلىق جانلىق جانسىزلار تۇپراقتىن ئوزۇقلۇق ئالىدۇ، ئۇ ئانا ماددا، شۇڭا ئۇنى كىشىلەر ئانا تۇپراق دەيدۇ. ④ غىدىقلاش، قوزغاش، جانلاندۇرۇش تەسىرى ئارقىلىق مېڭىنىڭ سېزىش، ئەستە قالدۇرۇش، گۇمان قىلىش، تەپەككۇر قىلىش خىزمىتىنى تېزلىتىدۇ. ⑤ ئاشقازان ۋە ئاشقازان ئاستى بېزىغا تەسىر قىلىش ئارقىلىق ئىشتىھا پەيدا قىلىدۇ. ⑥ سۆڭەك، پەي، كۆمۈرچەك قاتارلىق قۇرۇق سوغۇق كەيپىياتتىكى ئەزالارغا ئوزۇقلۇق بولۇش رولى بار.

سەۋدا خىلتى بەدەندە ئۇستۇنلۇكنى ئىگىلىگەن كىشىلەر سەۋدا مىزاج كىشىلەر دېيىلىدۇ. چىرايى قارامتۇل، بۇغداي ئۆڭ كېلىدۇ، تىلىدا قارامتۇل گەز بولىدۇ. لۈۋى قۇرۇق، كۆكۈش كېلىدۇ. بەدىنى چىلك ئۇرۇق، تېره ئاستى ماي قاتلاملىرى ئاز، تېرىسى قۇرغاق، يېرىك، ھارارىتى تۆۋەن، ئۇيقۇسى ئاز، ئۇسسۇزلۇقى ئاز بولىدۇ.

غەيرىي تەبئىي خىلت

جىگەردە ئىشلىنىپ چىققان، ئۆزىنىڭ تەبئىي ھالىتىدىن ئۆزگىرىپ كەتكەن، بەدەننىڭ تەركىبى قىسمىغا ئايلىنىش سالاھىيىتى بولمىغان، بەدەنگە زىيانلىق، تەبىئەتكە مۇۋاپىق كەلمەيدىغان، سان ـ سۈپەت جەھەتتىن ئۆزگىرىپ، ئادەمنىڭ سالامەتلىكىگە زىيان يەتكۈزۈپ ھەرخىل كېسەللىكلەرنى پەيدا قىلىدىغان خىلت غەيرىي تەبئىي خىلت دېيىلىدۇ.

غەيرىي تەبىئي خىلىت تۆت تۈرگە بۆلۈنىدۇ. ئۇلار: ① غەيرىي تەبىئي قان خىلىتى ② غەيرىي تەبىئي بەلغەم خىلىتى ③ غەيرىي تەبىئي سەپرا خىلىتى ④ غەيرىي تەبىئي سەۋدا خىلىتىدىن ئىبارەت.

غەيرىي تەبىئي قان خىلىتى

غەيرىي تەبىئي قان خىلىتى قان خىلىتىنىڭ سان ـ سۈپەت جەھەتتىن ئۆزگىرىپ، ئۆزىنىڭ نورمالنى خىزمىتىنى ئۆتىيەلمەي، كېسەل پەيدا قىلىدىغان ھالىتىنى كۆرسىتىدۇ. يەنى سان جەھەتتىن كۆپىيىپ ياكى ئازىتىپ كەتسە ۋە ياكى سىرتتىن ھەرخىل ئۇفۇنەتلىك ماددىلار بەدەنگە كىرىپ قان خىلىتىغا تەسىر قىلسىمۇ غەيرىي تەبىئي قان خىلىتىنى پەيدا قىلىدۇ.

غەيرىي تەبىئى قان خىلىتىنىڭ تۈرلىرى ۋە ئۇلار پەيدا قىلىدىغان ئاساسلىق كېسەللىكلەر

1. قان خىلىتىنىڭ سان جەھەتتىن ئۆزگىرىشى: 1) قان خىلىتىنىڭ مىقدارى ئازىيىپ كېتىش: بۇنىڭ سەۋەبى كۆپ قاناش، كۆپ ئىچى سۇرۇش ۋە باشقا سەۋەبلەردىن ياكى قان ئىشلەپچىقارغۇچى ئەزالار خىزمىتىنىڭ بۇزۇلۇشىدىن بولىدۇ. بۇنىڭدا كەم قانلىق كېسىلى پەيدا بولىدۇ؛ 2) قان خىلىتىنىڭ مىقدارى كۆپىيىپ كېتىش: بۇ ئېھتىياج بىلەن تەمىنلەشنىڭ تەڭپۇڭ بولماسلىقى، جىگەر ئىشلىگەن قان خىلىتى ئورگانىزمنىڭ ئەمەلىي ئېھتىياجىدىن ئېشىپ كېتىپ بەدەنده تولۇپ قېلىشى، كۆپىيىپ كېتىشى، قېيىپ قېلىشى قاتارلىقلاردىن بولىدۇ.

2. قان خىلىتىنىڭ سۈپەت جەھەتتىن ئۆزگىرىشى: 1) قان خىلىتىنىڭ سۈيۇقلىشىپ كېتىشى: بۇ قان خىلىتىغا سۈيۇق بەلغەم خىلىتىنىڭ ئارىلىشىشىدىن كېلىپ چىقىدۇ. بۇنىڭ بىلەن قاناش خاراكتېرلىك كېسەللىكلەر كۆپ كۆرۈلىدۇ؛ 2) قان خىلىتىنىڭ قويۇقلىشىپ قېلىشى: بۇ قان خىلىتىغا سەۋدا خىلىتى قوشۇلۇپ قېلىشىدىن بولىدۇ. ئۇنىڭدىن باشقا ئۆتكۈر سەپرا خىلىتىنىڭ قوشۇلۇشى ھەم شورلۇق بەلغەم خىلىتىنىڭ قوشۇلۇشىدىن بولىدۇ. ئاساسلىقى يۇقىرى قان بېسىم، ئارتېرىيە تومۇرى قېتىش قاتارلىق كېسەللەرنى پەيدا قىلىدۇ؛ 3) قان خىلىتىنىڭ ئۇفۇنەتلىنىشى: ئۇفۇنەتلىك ماددىلارنىڭ قان خىلىتىغا قوشۇلۇشىدىن ھەرخىل يۇقۇملۇق كېسەللىكلەر، قان بۇزۇلۇش، قان چىرىش، قان ئېرىش خاراكتېرلىك كېسەللىكلەر كۆپ كۆرۈلىدۇ.

غەيرىي تەبىئىي بەلگەم خىلىتى

بەلگەم خىلىتىنىڭ تەبىئىي ھالىتى سان ـ سۈپەت جەھەتتىن ئۆزگىرىپ ئەسلى قانغا ئايلىنىش سالاھىيىتىدىن مەھرۇم قالغان ۋە قانىنى تولۇقلاش ئالاھىدىلىكىنى يوقاتقان، يېتىلمىگەن ناچار قىسمى غەيرىي تەبىئىي بەلگەم خىلىتى دەپ ئاتىلىدۇ.

غەيرىي تەبىئى بەلگەم خىلىتىنىڭ تۈرلىرى ۋە ئۇلار پەيدا قىلىدىغان ئاساسلىق كېسەللىكلەر

1. بەلگەم خىلىتىنىڭ سان جەھەتتىن ئۆزگىرىشى: بۇلار 1) بەلگەم خىلىتى مىقدارىنىڭ كېمىيىپ كېتىشى؛ 2) بەلگەم خىلىتى مىقدارىنىڭ كۆپىيىپ كېتىشىدىن ئىبارەت.

2. بەلگەم خىلىتىنىڭ سۈپەت جەھەتتىن ئۆزگىرىشى: 1) تاتلىق بەلگەم خىلىتى ـ بەلگەم خىلىتىغا قان خىلىتىنىڭ ئارىلىشىۋىلىشى ياكى قەنتلىك ماددىلارنىڭ قوشۇلۇپ قېلىشىدىن كېلىپ چىقىدۇ. بۇنىڭدا مۇپاسىل، بەرەس، پالەچ، لەقۋا، ئىستىرخا، قەنت سېسىق كېسەللىكى قاتارلىقلار كۆپ كۆرۈلىدۇ. 2) تۇزلۇق بەلگەم خىلىتى: بەلگەم خىلىتىغا ئۆتكۈر سەپرا خىلىتىنىڭ ئارىلىشىشىدىن كېلىپ چىقىدۇ. بۇنىڭدا زىققا كېسەللىكى، بەرەس كېسەللىكى، روھى ئەسەبى كېسەللىكلەر، كالا تەمرەتكىسى، چالاش، تاناسىل ئەزا كېسەللىكلىرى كۆپ ئۇچرايدۇ. 3) چۈچۈمەل بەلگەم خىلىتى: بەلگەم خىلىتىغا ئازراق سەپرا ۋە تىزاپ خاراكتېرلىك ماددىلارنىڭ ئارىلىشىشىدىن كېلىپ چىقىدۇ. بۇنىڭدا باش ئاغرىش، يۈرەك قوزغىلىش قاتارلىق كېسەللىكلەر كۆپ ئۇچرايدۇ. 4) تېتىقسىز بەلگەم خىلىتى: ئارتۇق ھۆللۇكنىڭ بەلگەم ياساشقا قوشۇلۇپ قېلىشىدىن كېلىپ چىقىدۇ ياكى ساپ سۇنىڭ ئارىلىشىپ قېلىشىدىن بولىدۇ. بۇنىڭدا ئىستىرخا، لەقۋا كېسەللىكى كۆپ كۆرۈلىدۇ. 5) قېرىق بەلگەم خىلىتى: بەلگەم خىلىتىغا كۆيگەن سەۋدا خىلىتىنىڭ قوشۇلۇشىدىن كېلىپ چىقىدۇ. بۇنىڭدا مۇپاسىل، نۇقرەس ۋە باشقا ئۆسمە خاراكتېرلىك كېسەللىكلەر كۆپ كۆرۈلىدۇ. 6) گەجسىمان بەلگەم خىلىتى: بەلگەم خىلىتىنىڭ سۇيۇقلۇق تەركىبى تۆۋەنلەپ، قويۇقلىشىپ قېلىشىدىن كېلىپ چىقىدۇ. بۇنىڭدا بوغۇملارنىڭ ھەرىكىتى توسقۇنلۇققا ئۇچرايدۇ. بوغۇملار قېتىپ قېلىش، ئۆپكىدە بولسا بەلگەم چىگىۋىلىش قاتارلىق كېسەللىكلەر كۆپ ئۇچرايدۇ.

غەيرىي تەبىئىي سەپرا خىلىتى

تەبىئىي سەپرا خىلىتىنىڭ ھەرخىل سەۋەبلەر تۈپەيلىدىن سان - سۈپەت جەھەتتىن ئۆزگىرىپ، كېسەللىك پەيدا قىلىش ھالىتى غەيرىي تەبىئىي سەپرا خىلىتى دېيىلىدۇ.

غەيرىي تەبىئىي سەپرا خىلىتىنىڭ تۈرلىرى ۋە ئۇلار پەيدا قىلىدىغان ئاساسلىق كېسەللىكلەر

1. سەپرا خىلىتىنىڭ سان جەھەتتىن ئۆزگىرىشى: بۇلار 1) سەپرا خىلىتى مىقدارىنىڭ كېمىيىپ كېتىشى؛ 2) سەپرا خىلىتى مىقدارىنىڭ كۆپىيىپ كېتىشىدىن ئىبارەت.

2. سەپرا خىلىتىنىڭ سۈپەت جەھەتتىن ئۆزگىرىشى: 1) سارغۇچ سەپرا خىلىتى: سەپرا خىلىتىغا بەلغەم خىلىتىنىڭ قوشۇلۇشىدىن بولىدۇ. ھەزىم قىلىش يوللىرى كېسەللىكلىرى، جىگەر كېسەللىكلىرى كۆپ كۆرۈلىدۇ. 2) تۇخۇم سېرىقى رەڭگىل سەپرا: سەپرا خىلىتىغا قويۇق بەلغەم خىلىتىنىڭ قوشۇلۇشىدىن كېلىپ چىقىدۇ. سېرىقلىق چۈشۈش خاراكتېرلىك جىگەر يالۇغى، مېڭە پەردە يالۇغى، ئۆتكۈر يۇرەك قېپى يالۇغى قاتارلىق كېسەللىكلەر كۆپ كۆرۈلىدۇ. 3) كۈدە سۈيى رەڭلىك سەپرا: كۆيگەن سەپرا خىلىتى (كۆيگەن سەپرا خىلىتى دېگەن ماھىيەتتە سەۋدا خىلىتىدۇر. يەنە سەپرا خىلىتىغا سەۋدا خىلىتىنىڭ ئارىلىشىشىدىن بولىدۇ دېيىشكىمۇ بولىدۇ) بىلەن سۇيۇق بەلغەم خىلىتى ئارىلىشىشىدىن كېلىپ چىقىدۇ. سەپرا خىلىتى چۆكمىگە چۈشۈۋالغاچقا توسۇلۇش خاراكتېرلىك كېسەللىكلەر كۆپ كۆرۈلىدۇ. مەسىلەن، مېڭە قان ئايلىنىشىنىڭ توسقۇنلۇققا ئۇچرىشىدىن بولغان سەكتە، يۇرەك مۇسكۇلىغا ئوزۇقلۇق يېتىشمەسلىك، يۇرەك سانجىقى قاتارلىقلار. 4) زەڭگەر رەڭ سەپرا: سەپرا خىلىتىغا جاراسمىلارنىڭ، زەھەرلىك ماددىلارنىڭ قوشۇلۇشىدىن بولىدۇ. سەپرا خىلىتىغا زەھەرلىك ماددىلار ئارىلاشقان ھەم ئونىڭ ئۆتكۈرلۈكى ئېشىپ كەتكەنلىكتىن ئەزا ــ توقۇلمىلارنى كۆچلۈك غىدىقلاپ، يالۇغ، يارا، سىپازما (تەشەننۇچ) خاراكتېرلىك كېسەللىكلەرنى پەيدا قىلىدۇ. كۆپرەك ھەزىم قىلىش يوللىرىدا پەيدا قىلىدۇ. 5) كۆيگەن سەپرا: بۇ تەبىئىي سەپرا خىلىتىغا سەۋدا خىلىتىنىڭ ئارىلىشىپ قېلىشىدىن ياكى سەپرا خىلىتىنىڭ ئۆتكۈر ھارارەت تۈپەيلىدىن كۆيۈپ چۆكمىگە چۈشۈشىدىن بولىدۇ. ئىشتىھا تۇتۇلۇش، ئورۇقلاش، ماغدۇرسىزلىق، ئۇيقۇسىزلىق قاتارلىق ئالامەتلەرنى پەيدا قىلىپ، ھەرخىل نېرۋا خاراكتېرلىك كېسەللىكلەرنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ.

غەيرىي تەبىئىي سەۋدا خىلىتى

بەدەندىكى قايسى خىلىت ئارتۇقچە ھارارەتكە يولۇقۇپ كۆيسە، ئۇنىڭ سان ـ سۇيىتىدە ئۆزگىرىش پەيدا بولۇپ، غەيرىي تەبىئىي سەۋدا خىلىتىنى ھاسىل قىلىدۇ، بۇنىڭ بىلەن سەۋدا خىلىتى ئۆزىنىڭ نورمال خىزمىتىدىن مەھرۇم قالىدۇ. بۇ غەيرىي تەبىئىي سەۋدا خىلىتى دېيىلىدۇ.

غەيرىي تەبىئىي سەۋدا خىلىتىنىڭ تۈرلىرى ۋە ئۇلار پەيدا قىلىدىغان ئاساسلىق كېسەللىكلەر

1. سەۋدا خىلىتىنىڭ سان جەھەتتىن ئۆزگىرىشى: 1) سەۋدا خىلىتى مىقدارىنىڭ ئازلاپ كېتىشى 2) سەۋدا خىلىتى مىقدارىنىڭ كۆپۈيۈپ كېتىشى

2. سەۋدا خىلىتىنىڭ سۇيىت جەھەتتىن ئۆزگىرىشى: 1) قان خىلىتى، بەلغەم خىلىتى ۋە سەپرا خىلىتلىرىنىڭ كۆيىشىدىن ھاسىل بولغان غەيرىي تەبىئىي سەۋدا خىلىتى؛ 2) سەۋدا خىلىتىنىڭ كۆيىشى: ① سۇيۇق سەۋدا خىلىتىنىڭ كۆيىشى؛ ② قويۇق سەۋدا خىلىتىنىڭ كۆيىشى؛ 3) سەۋدا خىلىتىنىڭ ئوفۇنەتلىنىشى.

غەيرىي تەبىئىي سەۋدا خىلىتى باشقا خىلىتلارنىڭ ئۆتكۇر ھارارەت تەسىرىدىن كۆيۈپ چۆكمىگە چۈشۈشىدىن پەيدا بولىدىغان بولغاچقا، بۇنىڭدا كۆپ كۆرۈلىدىغان كېسەللىكلەر قايسى خىلىتىنىڭ كۆيۈشىدىن بولغان بولسا شۇ خىلىتنى ئاساس قىلىپ يۈز بېرىدۇ. شۇڭا داۋالاشتا سەۋدا خىلىتىنىڭ دورىلىرى بىلەن سەۋەبچى بولغان خىلىتنىڭ دورىلىرى بىرگە بېرىلىدۇ. مەسىلەن: مۇنزىچ، مۇسھىل بەرگەندە بەلغەم خىلىتىنىڭ كۆپىيىشىدىن بولغان بولسا، بەلغەم خىلىتىنىڭ مۇنزىچى بىلەن سەۋدا خىلىتىنىڭ مۇنزىچى قوشۇپ بېرىلىدۇ.

سەۋدا خىلىتىنىڭ ئۆزىنىڭ كۆيۈشىدىن بولغان بولسا، سۇيۇق سەۋدا خىلىتىنىڭ كۆيىشىدىن بولغان كېسەللىكلەر دورا تەسىرىنى ئاسان قوبۇل قىلىدۇ، ئاسان ساقىيىدۇ. قويۇق سەۋدا خىلىتىنىڭ كۆيىشىدىن بولغانلىرى دورا تەسىرىنى تەستە قوبۇل قىلىدۇ، جاھىل بولۇپ تەستە ساقىيىدۇ. شۇڭا سەۋدا خىلىتىنىڭ مۇنزىچىنى بېرىش ۋاقتى 15 كۈندىن 45 كۈنگىچە، ھەتتا 90 كۈندىن 6 ئايغىچمۇ بولىدۇ.

غەيرىي تەبىئى سەۋدا خىلىتىدا ئاساسلىقى روھىي ئەسەبى كېسەللىكلەر ئەزالارنىڭ ئېغىر ئىششىقلىرى، ياخشى سۈپەتلىك ۋە يامان سۈپەتلىك ئۆسمىلەر، سىفلىس، تال يالۇغى قاتارلىق كېسەللىكلەر كۆپ كۆرۈلىدۇ.

قارىمۇقارشى مىزاجلار خىلىتلارنى تەڭشەيدۇ، خىلىتلارنىڭ تۇراقلىق ھالىتىنى ساقلايدۇ. مىزاج ھەرقايسى خىلىتلارنىڭ كەيپىياتىنى بىلدۈرىدۇ. ئادەملەرنىڭ مىزاجى خىلىتلارنىڭ غالىپلىق دەرىجىسىنى بىلدۈرىدۇ. خىلىتلار مىزاجلارنىڭ مىزاجىنى شەكىللەندۈرىدۇ.

ئەزالار

ئۈيغۇر تېبابىتىدە ئىنسان بەدىنىدىكى ئەزالار باشقۇرغۇچى ئەزا (رەئىس ئەزا) ۋە باشقۇرۇلغۇچى ئەزا (خادىمى ئەزا) دەپ ئىككىگە ئايرىلىدۇ.

باشقۇرغۇچى ئەزالار: باشقۇرغۇچى ئەزالار روھى ۋە ھاياتى قۇۋۋەتلەرنىڭ باشلىنىش ھەم ساقلىنىش مەنبەسىدۇر. ئۇ، ھەربىر ھايات ئىگىسىنىڭ تىرىكچىلىكى ۋە ئۇنىڭ نەسلىنى ساقلاپ قېلىش ئۈچۈن مۇھىم رول ئويناپلا قالماي، بەلكى ئەزالارنىڭ ۋاستىسى ئارقىلىق ئورگانىزمدىكى بارلىق ھاياتى پائالىيەتلەرنى ئومۇمىي دائىرىدە تەڭشەپ، تولۇقلاپ ھەم تىزگىنلەپ، بەدەننىڭ پۈتۈنلۈكىنى ساقلايدۇ. باشقۇرغۇچى ئەزالار مېڭە، يۈرەك، جىگەر قاتارلىق ئەزالارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

باشقۇرۇلغۇچى ئەزالار: رەئىس ئەزالارنىڭ باشقۇرۇشى ئاستىدا ئۆزىنىڭ خىزمىتىنى داۋاملاشتۇرىدىغان ئەزالار باشقۇرۇلغۇچى ئەزالار دەپ ئاتىلىدۇ. باشقۇرۇلغۇچى ئەزالار ئۆپكە، نېرۋا، بۆرەك، ئاشقازان، ئۇچەي، ئۆت خالتىسى، تال، سۆڭەك، پەي، چاندىر ۋە گۆش قاتارلىق ئەزالارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

ئەزالارنىڭ مىزاجى

ھەربىر ئەزانىڭ ئۆزىگە خاس مىزاجى بىلەن تونۇشۇش ۋە ئۇلارنىڭ ئۆزىگە خاس مىزاجىدا يۈز بېرىدىغان كېسەللىكلەرنىڭ پەيدا بولۇش ئېھتىمالىنى بىلىش، كېسەللىكلەرگە دىياگنوز قويۇش، كېسەللىكلەرنى داۋالاش چارىلىرىنى مەقسەتكە لايىق تاللاش داۋالاش ئۇنۇمىنىڭ نەتىجىلىك بولۇشىدا ئالاھىدە ئەھمىيەتكە ئىگە.

يۈرەكنىڭ مىزاجى: يۈرەكنىڭ ئەسلىي مىزاجى قۇرۇق ئىسسىق بولسىمۇ، ئەمما ئۇ ئۆپكىنىڭ ئارىلىقىدا تۇرغانلىقى ۋە بەدەندىن قايتىپ ئۆپكىدە ھاۋا ئالماشقاندىن كېيىن ئۆز تەركىبىدە روھى قۇۋۋەت ۋەكىلى بولغان ساپ ھاۋانى تۇتقان قان يۈرەكتە

ئۇزۇكسىز ئايلىنىپ تۇرغانلىقى ئۈچۈن، يۈرەكنىڭ قۇرۇق ئىسسىقلىق هالىتى پەسىيىپ، هۆل ئىسسىقلىق هالىتى شەكىللىنىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن، يۈرەكنىڭ مىزاجى هۆل ئىسسىق بولىدۇ.

جىگەر ۋە مۇسكۇللارنىڭ مىزاجى: جىگەر تۆت خىلىتنى پىششىقلاپ ئىشلەپ، ئۇلارنى تۇرگە ئاجرىتىش خىزمىتىنى ئۆتەشتىن تاشقىرى، يۈرەكتىن ئېقىپ كېلىۋاتقان قان بىلەن ئوزۇقلىنىپ تۇرغانلىقى ۋە مۇسكۇللارمۇ يۈرەكتىن بىۋاستە كېلىۋاتقان قان بىلەن ئۇچرىشىپ تۇرىدىغانلىقى ئۈچۈن، جىگەر ۋە مۇسكۇللارنىڭ مىزاجىمۇ هۆل ئىسسىق بولىدۇ.

قىزىلئۆڭگەچ، ئون ئىككى بارماق ئۇچەي، ئىنچىكە ئۇچەيلەرنىڭ مىزاجى: قىزىلئۆڭگەچ ئۆپكىنىڭ ئارىلىقىدا يۈرەكنىڭ يېقىنىدا بولغانلىقى ۋە ئون ئىككى بارماق ئۇچەي بىلەن ئىنچىكە ئۇچەيگە قۇرۇق ئىسسىق تەبىئەتتىكى ئۆت سۇيۇقلۇقى چۈشۈپ تۇرىدىغانلىقى ئۈچۈن، قىزىلئۆڭگەچ، ئون ئىككى بارماق ئۇچەي ۋە ئىنچىكە ئۇچەيلەرنىڭ مىزاجى هۆل ئىسسىق بولىدۇ.

ئاشقازاننىڭ مىزاجى: ئاشقازاننىڭ ئەسلىي مىزاجى هۆل ئىسسىق بولسىمۇ، لېكىن ئاشقازاننىڭ سويۇقلۇقىنىڭ تەسىرى هەم تالدىكى سەۋدا خىلىتىنىڭ تەسىرى بىلەن هۆل سوغۇق بولىدۇ.

چوڭ ئۇچەي ۋە سۈيدۈك خالتىسىنىڭ مىزاجى: بۇ ئەزالار هاياتلىق ئۈچۈن كېرەكسىز بولغان ۋە چىرىگەن تاشلاندۇقلارنى ۋاقىتلىق ساقلايدىغان بولغاچقا، هەم ئىسسىق مىزاجلىق ئەزالاردىن يىراقراق جايلاشقانلىقى ئۈچۈن ئۇلارنىڭ مىزاجى قۇرۇق سوغۇق بولىدۇ.

تالىنىڭ مىزاجى: تال سەۋدا خىلىتىنى ساقلايدىغان ئەزا بولغانلىقى ئۈچۈن، مىزاجى قۇرۇق سوغۇق بولىدۇ.

مېڭە، يۇلۇن، چاۋا ۋە سۈيۇقلۇقلارنىڭ مىزاجى: چوڭ ـ كىچىك چاۋىلار، مېڭە، يۇلۇن ۋە بەدەننىڭ ئەڭ كىچىك بىرلىكلىرى ئارىلىقىدا ساقلىنىۋاتقان سۇيۇقلۇقلار هەمدە سۆڭەكلەرنىڭ بوغۇم ئارىسىدا ساقلىنىۋاتقان سۇيۇقلۇقلارنىڭ مىزاجى هۆل سوغۇق بولىدۇ.

سۆڭەك، پەي، كۆمۈرچەك، تارامۇش، چاندىر، چاچ، تىرناقلارنىڭ مىزاجى: سۆڭەك، پەي، كۆمۈرچەك، تارامۇش، چاندىر، چاچ ۋە تىرناقلارنىڭ مىزاجى قۇرۇق سوغۇق بولىدۇ.

ئۆپكىنىڭ مىزاجى: ئۆپكىنىڭ ئەسلىي مىزاجى هۆل سوغۇق بولسىمۇ، لېكىن ئۇ داۋاملىق هەرىكەتلىنىپ تۇرىدىغانلىقى، شۇنىڭدەك يۈرەكنىڭ يېنىدا بولغاچقا

ھەمدە ئارتۇقچە قۇرۇقلۇق ۋە سۇغۇقلۇقنىمۇ خالىمايدىغان ئەزا بولغاچقا، مىزاجى ھۆل ئىسسىق بولىدۇ.

تېرىنىڭ مىزاجى: تېرىنىڭ مىزاجى ھەربىر شەخسنىڭ تەبىئىي مىزاجى بىلەن ئوخشاش دەپ قارالسىمۇ، لېكىن ئىچكى ۋە تاشقى مۇھىتنىڭ تەسىرىدىن قۇرۇققا مايىل مۆتىدىل بولىدۇ.

قولنىڭ مىزاجى: بارلىق ئەزالار ئىچىدە قولنىڭ مىزاجى مۆتىدىل بولىدۇ.

بۆرەكنىڭ مىزاجى: بۆرەك ۋە ئۇنىڭ ئەتراپىنى ئوراپ تۇرىدىغان ياغلارنىڭ مىزاجى ھۆل سوغۇق بولىدۇ.

قۇۋۋەتلەر

ئىنسان تۇغۇلغاندىن تارتىپ تاكى ئۆلگىچە بولغان جەريان ئىچىدە، ئۇنىڭ ئەقلىي، جىسمانىي ھەرىكەتلىرىگە سەۋەب بولغۇچى ئامىل — قۇۋۋەت دەپ ئاتىلىدۇ.

قۇۋۋەتلەر ئۆزلىرىنىڭ مەركىزى ئورنى ۋە خىزمەت تەقسىماتىغا قاراپ تۆۋەندەكىدەك ئۇچكە بۆلۈنىدۇ.

بىرىنچى ھاياتلىق قۇۋۋىتى بولۇپ، ئۇلارنىڭ ئورنى يۈرەكتە؛ ئىككىنچى سەزگۈ، ھەرىكەت قۇۋۋىتى بولۇپ، ئۇلارنىڭ ئورنى مېڭىدە؛ ئۈچىنچى، تەبىئىي قۇۋۋىتى بولۇپ، ئۇلارنىڭ ئورنى جىگەردە بولىدۇ.

ئەگەر يۇقىرىقى ئۈچ خىل كۈچنىڭ بىرەرسى خىزمەتتىن توختىسا ھاياتلىق مەۋجۇت بولۇپ تۇرالمايدۇ. شۇ سەۋەبتىن بۇ كۈچلەر ئاۋۋالقى كۈچلەر ياكى بىرىنچى كۈچلەر دەپمۇ ئاتىلىدۇ.

يۇقىرىقى ئۈچ چوڭ قۇۋۋەت ئۈچۈن خىزمەت قىلىدىغان تارماق قۇۋۋەتلەر بولۇپ، بۇلاردىكى ھەرقانداق نورمالسىزلىق بەدەندە ئوخشىمىغان ئالامەتلەر ۋە بەلگىلەرنى پەيدا قىلىدۇ.

تەبىئەت كۈچى

بەدەندە ئادەمنىڭ ھاياتى ۋە ھەرخىل پائالىيەتلىرىنىڭ نورمالىقىنى باشقۇرىدىغان، ئۇلاردىن چاتاق چىقسا تۈزىتىپ، ھەرخىل كېسەللىكلەرگە قارشى تۇرىدىغان مۇداپىئە رولىغا ئىگە بىر خىل كۈچ بولىدۇ. بۇ كۈچ «تەبىئەت كۈچى» دەپ ئاتىلىدۇ. تەبىئەت كۈچى ئادەم بەدىنىدىكى تەبىئىي كۈچلەرنىڭ يىغىندىسى. ئۇ ئادەم بەدىنىنىڭ ھەرخىل كېسەللىكلەرگە قارشى بىر خىل كۈچ ئىشلەپچىقىرىدىغان سىرلىق نۇقتىلىرىنى بىلىدۇ ۋە ئۇلارنى ئىشقا سالالايدۇ. شۇڭا، بەزى كىشىلەر كېسەل

بولۇپ قالسا دورا بىلەن داۋالىنىدۇ. ئادەم ئورگانىزمى توختاۋسىز ھەرىكەتلىنىپ تۇرىدىغان ۋە ھەرخىل تەبئىي، غەيرىي تەبئىي ئۆزگىرىشلەر بولۇپ تۇرىدىغان ئورۇن بولۇپ، تەبىئەت ئادەمنىڭ ئەقلىي، جىسمانىي ھاياتى ھەرىكەتلىرىگە لازىم بولىدىغان كۇچ - قۇۋۋەتلەرنى ئىشلەپچىقىرىدىغان كارخانىدۇر. بۇ كارخانىنىڭ بىر - بىرىگە ئوخشىمايدىغان ھەددى - ھېسابسىز ئورۇنلىرىدا ئوخشىمىغان پائالىيەتلەر پەيدا بولۇپ، ئوخشىمىغان مەھسۇلاتلار ئىشلىنىپ تۇرىدۇ. بۇ ئىشلارنىڭ مۇۋاپىق ئورۇندىلىشى ئۈچۈن ئادەمگە مۇۋاپىق يېمەك - ئىچمەكتىن ئىبارەت ماتېرىيال ياكى خام ئەشيا لازىم بولىدۇ. ئوخشىمىغان ئەزالارنىڭ ئوخشىمىغان خىزمەتلىرى ۋە خۇسۇسىيەتلىرى ئۈچۈن ئوخشىمىغان ماتېرىياللار كېتىدۇ. ماتېرىياللارنىڭ قايسى بىرى بىر ئورۇندا كەملەپ قالسا، شۇ ئورۇندا نۇقسان كۆرۈلىدۇ. شۇڭا، ھەربىر ئورۇن، ئەزانىڭ خىزمىتىنى كۈچەيتىدىغان ياكى نورمالاشتۇرىدىغان مەخسۇس ئوزۇقلۇقلار لازىم بولىدۇ. مۇشۇنداق ئوزۇقلۇق بىلەن مۇناسىپ ھالدىكى غەيرىي نورمال ئەھۋال (كېسەللىك)نى داۋالاش مۇمكىن. مانا بۇ ئىشلارنىڭ بېجىرىلىشى ئۈچۈن بەدەنگە تەبئەتنىڭ ياردىمى لازىم بولىدۇ. ئادەم بەدىنىدە بىر قانداق كېسەللىك ئاپىتى يۈز بەرگەن ھامان مەزكۇر تەبئەت ئادەم بەدىنىدىكى پۈتۈن كۈچلەرنى توپلاپ ئۇنىڭغا قارشى كۈرەش قىلىدۇ. ئەگەر تەبئەتنىڭ كۈچى يەتمىسە، ماھىر تېۋىپلار ئادەم بەدىنىدىكى بۇنداق ئەھۋاللارنى كۆزىتىپ، مۇۋاپىق چارە - تەدبىرلەر بىلەن تەبئەتكە ياردەم قىلىش ئارقىلىق، ئادەمنى كېسەللىكتىن قۇتقۇزىدۇ، مانا بۇ داۋالاش دەپ ئاتىلىدۇ. تەبىئەت ئادەم بەدىنىدىكى ھەرخىل ئۆزگىرىشلەرگە ناھايىتى سەزگۈر بولۇپ، غەيرىي ئەھۋاللار كۆرۈلسە، ئۇنى ۋاقتىدا ئۇنى ئىنكاس بىلەن تۇزىتىپ تۇرىدۇ. مەسىلەن، ئادەم بەك تۇزلۇق تاماق يەپ، بەدىنىدە تۇز ماددىسى كۆپىيىپ قېلىش ئېھتىمالى بولسا، ئۇنى ئېرىتىپ قىيامنى تەڭشەپ، ئارتۇقىنى سۈيدۇك ئارقىلىق چىقىرىپ تاشلاش ئۈچۈن ئادەمنى ئۇسسىتىدۇ. مانا بۇ خىل ئۇسسۇزلۇقنىڭ پەيدا بولۇشى ئارتۇق تۇزنىڭ بەدەنە كېسەللىك پەيدا قىلىشىدىن ساقلاش ئۈچۈن ئويىنىغان رولى ھېسابلىنىدۇ. شۇڭا، ئۇيغۇر تېبابىتىدە ئادەملەردىكى تەبئەت كۈچى ۋە مىزاج تەڭپۇڭلۇقىغا يۈكسەك ئەھمىيەت بېرىلىدۇ.

ئەفئال

ئەفئال ئادەمنىڭ ياش - قېرىلىق، ئورۇق - سېمىزلىك، ئەر - ئاياللىق، يەنى جىسمانىي، جىنسىي پەرقلەرنىڭ كېسەللىك ۋە ساقلىق بىلەن بولغان مۇناسىۋىتىگە قارىتىلغان. بۇ پەرقلەرنىڭ ئالاھىدىلىكى ۋە ئۇلارنىڭ كېسەللىكلەرگە بولغان مايىللىق

تەرىپىدىن قارىغاندا، ئۆسمۈر بالىلاردا يۇقۇملۇق كېسەللىكلەر كۆپ كۆرۈلىدۇ. ئوتتۇرا ياش ۋە ياشانغانلار، سېمىز كىشىلەردە سوزۇلما خاراكتېرلىك نەزلە، پارالىچ، يۈرەك ۋە شېرىيان تومۇرلارنىڭ قېتىشىشى، قان بېسىمنىڭ ئۆرلەپ كېتىشى، مېڭىگە تۇيۇقسىز قان چۈشۈش، رېماتىزم قاتارلىق كېسەللىكلەر كۆپ كۆرۈلىدۇ. ئورۇق ۋە ئېگىز بويلۇق ئادەملەردە ئۆپكە سىلى ۋە ئاشقازان كېسەللىكلىرى كۆپ كۆرۈلىدۇ. ئاياللاردا سەرئى، ھىستېرىيە، نېرۋا كېسەللىكلىرى ۋە سەزگۈرلۈكى ئېشىپ كېتىشتەك كېسەللىكلەر كۆپ كۆرۈلىدۇ.

ئەرۋاھ

ئەرۋاھ ئادەملەر يېگەن غىزالار ھەزىم بولۇپ سىڭگەندىن كېيىن كېلىپ چىققان سېپرا، قان، بەلغەم ۋە سەۋدا خىلىتلىرىدا پەيدا بولىدىغان ئۆزىگە خاس نامايەندە سۈپەتتىكى بىر خىل كۈچكە قارىتىلغان. ئۇ خىلىتلارغا ئوخشاش ماددى نەرسە بولماي، بەلكى جىگەردە ئىشلەنگەن سان ۋە سۈپەتكە لايىق خىلىتلارنى بەدەننىڭ لازىم بولغان قىسىملىرىغا يەتكۈزۈپ بېرىدىغان بىر خىل قۇۋۋەتتۇر. خىلىتلار گەرچە يۈرەكتىكى روھىي ھايۋانىنىڭ مېخانىك ھەرىكىتى ۋە مەركىزىي مېڭىدىكى روھىي نەفسانىنىڭ كونتروللۇقىدا بەدەننىڭ تېگىشلىك ئورۇنلىرىغا يېتىپ بارسىمۇ، لېكىن ئۇلارنىڭ ئەزالارغا ئېھتىياجلىق بولغان مىقدارىدا يەتكۈزۈلۈشى ئۇچۇن، ئۇلاردا ئۆزىگە خاس بىرخىل قۇۋۋەت بولىدۇ. بۇ خىل قۇۋۋەت نامايەندىسى ئەرۋاھ دەپ ئاتىلىدۇ. ئەرۋاھ خىلىتلارنىڭ ئۆزىدىلا بولۇپ قالماستىن، ھەرقايسى رەئىس ئەزا ۋە خادىمى ئەزالاردىمۇ بولىدۇ. مەسىلەن، جىگەر ئۆزىنىڭ خىزمىتى ئارقىلىق پۈتۈن بەدەنگە ئىسسىقلىق، كۈچ ـ قۇۋۋەت تارقىتىدۇ. مېڭىدىن چىققان نېرۋىلار پۈتۈن بەدەنگە تارقىلىپ ئەسەب ۋە پەيلەردە بىرخىل تەسىر قوزغاپ، پۈتۈن بەدەننى كونترول قىلىپ ھەرىكەت پەيدا قىلىدۇ. يۈرەكنىمۇ باشقۇرۇپ ۋە يۈرەك ھەرىكىتىنى قوزغاپ، پۈتۈن بەدەندىكى قاننىڭ ئايلىنىشىنى ئىداره قىلىدۇ. بەزىلەر يۈرەكنىڭ ھەرىكەتلىنىپ قاننىڭ ئايلىنىشىنى ئۆپكە ئارقىلىق سىرتتىن قوبۇل قىلىنغان ساپ ھاۋانىڭ تەسىرىدىن بولىدۇ دەپ قارايدۇ. بەدەننىڭ قايسى بىر جايىغا ساپ ھاۋا يېتىشمىگەندە، مەزكۇر جاي ۋە ئەزادا قارىداپ چىرىش كۆرۈلگەنلىكى ۋە ھەرقانداق ئىنسانىنىڭ ساپ ھاۋاسىز ياشىيالمىغانلىقى تۇپەيلىدىن، قەدىمى ھۆكۈمالىرىمىز بۇنى ماددى ئەرۋاھ دەپ قارىغان. دېمەك، يۇقىرىدا ئېيتىلغان ئەرۋاھنىڭ ئومۇمىي مەنىسى ۋە تەسىرىدىن قارىغاندا، يېگەن ئوزۇقلۇقلار پارچىلىنىپ ھەزىم بولۇپ، بەدەننىڭ تەركىبىي قىسمىغا

ئايلانغاندىن كېيىن بىرخىل ئېنېرگىيە كۈچىنى ھاسىل قىلىدۇ. مۇشۇ ئېنېرگىيە كۈچى ئەرۋاھ بولۇشى مۇمكىن. لېكىن، تېببابەت ئىلمىنىڭ بۇرۇنقى زامانلار ياكى ھازىرقى زامانداكى نەزەرىيەلىرى بولسۇن، ئىنسانلارنىڭ روھ ۋە پىسخىك مەسىلىلىرىنىڭ ھەقىقىي ماھىيىتىنىڭ نېمە ئىكەنلىكى تېخى تولۇق ئىسپاتلانغىنى يوق. شۇڭا، ئەرۋاھتىن ئىبارەت بۇ قۇۋۋەتنىڭ سىرىنى داۋاملىق تەتقىق قىلىشقا ۋە ئېچىشقا توغرا كېلىدۇ.

روھ باشقا پەلسەپىۋى كىتابلاردا ئۇچرايدىغان روھ، جان دېگەنلەرگە ئوخشاش مۇتلەق نەرسە بولماستىن، بەلكى ئادەم بەدىنىدىكى ماددىي مەنبەلەردىن پەيدا بولىدىغان ناھايىتى شالاڭ بولغان گاز شەكلىدىكى ھەرىكەتچان ماددىدۇر ھەمدە ئۇ بىر خىل «بۇخارى لەتىپ» دەپ تەرىپلىنىدۇ. بۇ، ھەرقانداق بىر ئەزادا مەۋجۇت بولىدىغان بىرخىل قۇۋۋەت بولۇپ، ئەزالارنىڭ نورمال خىزمىتىنى باشقۇرىدۇ. ئەگەر ئەزادىكى بۇ قۇۋۋەت ئاجىزلاشسا ياكى يوقالسا، گەرچە ئۇ ئەزانىڭ ئەسلىي شەكلى ۋە ماددىي ئەشيادا باشقا ئۆزگىرىش بولمىسىمۇ، ئۇنىڭ خىزمىتى بۇزۇلىدۇ ياكى توختايدۇ.

ئىككىنچى باب ساقلىق ۋە كېسەللىك

ساقلىق

ئادەم بەدىنىدىكى ماددا ئالماشتۇرۇش جەريانىنىڭ نورمال ئېلىپ بېرىلىشى ياكى ئادەم بەدىنىنىڭ تۇزۇلۇشى ۋە خىزمىتىنىڭ نورمال بولۇشى ساقلىق دېيىلىدۇ.

ساقلىقنى ساقلاشنىڭ نەسىلنى ساپلاشتۇرۇش، ساغلام تەنده ساغلام ئەقىل پەيدا قىلىش، ئىشلەپچىقىرىش تەرەققىياتىنى نۇقسانسىز ئىلگىرى سۈرۈش، جەمئىيەت ئۇچۇن تېخىمۇ كۆپ بايلىق يارىتىش، ماددىي ۋە مەنىۋى جەھەتتىكى ئېھتىياجغا بولغان غەم ـ ئەندىشىنى تۇگىتىشتىن ئىبارەت ئەھمىيەتلىرى بار.

بەدەننىڭ ساقلىقنى ساقلاشنىڭ ئۇسۇل ـ چارىلىرى تۇغرىسىدا قەدىمدىن تارتىپ تاكى ھازىرغا قەدەر نۇرغۇنلىغان ھۆكۈما، ئالىملىرىمىز كۆپ تىرىشچانلىقلارنى كۆرسىتىپ، مۇھىم چارە ـ تەدبىرلەرنى يەكۈنلەپ چىققان.

ئۇيغۇر تېبابەت ئىلمىده ساقلىقنى ساقلاش تەدبىرلىرىگە مۇناسىۋەتلىك، ئىنسان ھاياتىدا كەم بولسا بولمايدىغان بىرقانچە زۆرۈر شەرتلەر بار. تەبىئىي شەرت ـ شارائىت ماددى ۋە مەنىۋى تۇرمۇش، ئىجتىمائىي تۇزۇم، ئىنسان ھاياتىغا تاشقى جەھەتتە بەلگىلىك تەسىر كۆرسىتىدىغان، كەم بولسا بولمايدىغان شەرتلەر بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. ساقلىق ۋە كېسەللىكلەرنىڭ پەيدا بولۇشىدا يېمەك ـ ئىچمەك، ھاۋا، تازىلىق، روھىي ھالەتلەر، چىقىرىش ۋە تۇتۇش، ھەرىكەت ۋە دەم ئېلىش قاتارلىقلار ناھايىتى مۇھىم ئورۇندا تۇرىدۇ. بۇلار ساقلىقنى ساقلاشتا زۆرۈر بولغان ئالته شەرت دەپ ئاتىلىدۇ. شۇڭا ساقلىق ساقلاشتا يۇقىرىقى ئالته زۆرۈر شەرتنىڭ نورمال ئېلىپ بېرىلىشىغا ئەھمىيەت بېرىش كېرەك.

كېسەللىك

ئادەم بەدىنىنىڭ تەبىئىي تۇزۇلۇشى ۋە نورمال خىزمىتىنىڭ بۇزۇلۇشى كېسەللىك دېيىلىدۇ. كېسەللىك چوڭ جەھەتتىن يەككە كېسەللىك ۋە مۇرەككەپ كېسەللىك دەپ ئىككى تۇرگە بۆلۈنىدۇ.

شۇنداقلا خاراكتېرى ئاغرىق پەيدا بولۇش بىلەن بىللە كۆچلۈك ۋە شۇنداقلا مەلۇم كەيپىيات تەسىر قىلغان بولىدۇ.

ماددىلىق مىزاج تەڭپۇڭسىزلىنىش خاراكتېرلىك كېسەللىكلەردە ئاغرىقنىڭ پەيدا بولۇش ۋاقتى تەدرىجى يېقىمسىزلىنىشتىن كۆچىيىشكە باشلاش ۋە خاراكتېرى يەڭگىللىكتىن تەدرىجى ئېغىرلىققا يۈزلىنىش بىلەن ئىپادىلىنىدۇ.

(2) ئاغرىقنىڭ ئورنى ئوخشىمايدۇ. ماددىسىز مىزاج تەڭپۇڭسىزلىنىش خاراكتېرلىك كېسەللىكلەردە كەيپىيات تەسىر قىلغان ئەزانى ئاساس قىلغان ھالدا ئاغرىق كۆرۈلىدۇ. باشقا ئەزا ئورگانلاردا قوشۇمچە يېقىمسىزلىنىش ۋە كېسەللىك ئۆزگىرىش كەلتۈرۈپ چىقارمايدۇ. ماددىلىق مىزاج تەڭپۇڭسىزلىنىش خاراكتېرلىك كېسەللىكلەردە ئاغرىق ئۆز ئورنىدىن تەدرىجى باشقا ئەزالارغا يۆتكىلىشىنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ. مەسىلەن: ئاشقازان مىزاجى ماددىلىق تەڭپۇڭسىزلىنىشتا، ھەزىم توسقۇنلۇققا ئۇچراش بىلەن بىللە، باش ئاغرىش، پۇتۇن بەدەن يېقىمسىز قىزىتىش، يۈرەك بېئاراملىنىش كېلىپ چىقىدۇ.

(3) بىمارنىڭ تىلى، تېرىسى، چوڭ ـ كىچىك تەرىتى، كۆز ئېقى قاتارلىق مۇھىم تەكشۈرۈش ئورۇنلىرىدىكى ئالامەتلەر پەرقلىنىدۇ. ماددىسىز مىزاج تەڭپۇڭسىزلىنىش خاراكتېرلىك كېسەللىكلەردە مەلۇم خىلىتقا ۋەكىللىك قىلىدىغان ئالامەتلەرنى تاپقىلى بولمايدۇ. ماددىلىق مىزاج تەڭپۇڭسىزلىنىش خاراكتېرلىك كېسەللىكلەردە ماددىنىڭ تەسىرى شۇ ئورۇندا ئاشكارا ئىپادىلىنىدۇ. مەسىلەن: كېسەللىك سەپرا خىلىتىنىڭ تەسىرىدىن بولغان بولسا كۆز ئېقى ساغرىش، تىلى سېرىق گەز باغلاش ۋە يېرىلىش، تېرىلەرگە مەلۇم سېرىقلىق چۈشۈش، چوڭ تەرىتى قەۋزىيەتلىك بولۇش، كىچىك تەرىتى سارغۇچ كېلىش... قاتارلىق ئالامەتلەر كۆرۈلىدۇ.

(4) داۋالاش ئۇسۇلى ئوخشمايدۇ. ماددىسىز مىزاج تەڭپۇڭسىزلىنىش خاراكتېرلىك كېسەللىكلەردە كېسەللىك پەيدا قىلغۇچى كەيپىياتقا قارىشى تەڭشەش ئۇسۇلى بىلەن داۋالاش تېز ئۇنۇم بېرىدۇ. خىلىتقا قارىتا داۋالاش ئاغرىقنىڭ ۋاقتىنى ئۇزارتىۋېتىدۇ ھەم ئېغىرلاشتۇرۇپ قويىدۇ.

ماددىلىق مىزاج تەڭپۇڭسىزلىنىش خاراكتېرلىك كېسەللىكلەردە كېسەللىك پەيدا قىلغۇچى كەيپىياتقا قارىشى تەڭشەش ئۇسۇلى بىلەن داۋالاش ۋاقىتلىق ئارام بېرىدۇ. ماددىغا قارىتا داۋالاشنىڭ كېسەللىك سەۋەبىنى يوقىتىشتا ئۇنۇمى يۇقىرى بولۇپ، كېسەللىكنى يىلتىزىدىن داۋالاپ ساقايتىدۇ.

شەكىل ئۆزگىرىش خاراكتېرلىك كېسەللىكلەر

شەكىل ئۆزگىرىش خاراكتېرلىك كېسەللىكلەر ئورگانىزمدىكى مەلۇم بىر ئەزانىڭ نورمالسىز ھالەتكە ئۆزگىرىپ قېلىشى بىلەن خىزمەتتىنىڭ توسقۇنلۇققا ئۇچرىشىنى كۆرسىتىدۇ. ئۇ تۆت چوڭ تۈرگە بۆلۈنىدۇ: ① توغما كېسەللىك؛ ② كانال ئەزالار كېسەللىكى؛ ③ ئەزالارنىڭ سانى، ھەجمى، سۈپىتى ۋە رەڭگى ئۆزگىرىش خاراكتېرلىك كېسەللىك؛ ④ ئەزالار ئورنى ئۆزگىرىش خاراكتېرلىك كېسەللىكتىن ئىبارەت.

1) توغما كېسەللىكلەر: بۇ شەكلى ئۆزگىچە تۇغۇلۇش، باش پۈت ـ قول ياكى باشقا ئەزالار سانى، ئورنى ۋە شەكلىنىڭ نورمال بولماسلىقى؛ (2) ئەزالاردىكى كاناي ۋە كانالچىلارنىڭ مەسىلەن: نەپەس يوللىرى، ئۇچەي، سۈيدۈك يوللىرى، تەرەت يولى، ئۆت كاناللىرى، جىنسىي يول، قىزىلئۆڭگەچ، قان تومۇر قاتارلىقلارنىڭ تۇغما تار ياكى كەڭ ۋەياكى پۈتەي بولۇپ قېلىشى؛ (3) كاۋاك ئەزالار، مەسىلەن: ئېغىز بوشلۇقى، ئاشقازان، چات كانىلى، ئۆت خالتىسى، كۆكرەك بوشلۇقى، بالىياتقۇ، يۇرەك دالانچا ـ قېرىنچىلىرى، مېڭە قېرىنچىلىرى، ئۆپكە قاتارلىق ئەزالاردىكى كاۋاكلارنىڭ تۇغما تار ياكى كەڭ ياكى چاپلاش ياكى پۈتەي ۋەياكى كەمتۈك بولۇپ قېلىشى؛ (4) يۇزى سىلىق، سوزۇلۇشچان ۋە يۇمشاق بولۇشقا تېگىشلىك ئەزالارنىڭ تۇغما ھالدا قوتۇر، يىرىك ۋە قاتتىق بولۇپ قېلىشى، مەسىلەن: تېرە يۇزى، نەپەس يوللىرى، ھەزىم قىلىش يوللىرى، قان تومۇرلار، ئۆت يوللىرى، يۇرەك، بۆرەك، سۈيدۈك يوللىرى قاتارلىقلارنىڭ ئىچكى يۇزىنىڭ تۇغما يىرىك ياكى قاتتىق بولۇپ قېلىشىنى كۆرسىتىدۇ.

2) كانال ئەزالار كېسەللىكى: بۇ (1) كانال ئەزالار ئىچىگە يات ماددىلار پەيدا بولۇپ قېلىش، مەسىلەن جىگەر، بۆرەك، ئۆت خالتىسى، دوۋساقتا تاش پەيدا بولۇش؛ (2) ئاشقازان، جىگەر، ئۇچەي، ئۆپكە قاتارلىق ئەزالاردا قۇرت پەيدا بولۇش؛ (3) كانال ئەزالار ئىچىگە ئۆسمە پەيدا بولۇش؛ (4) قان تومۇر ئۆسمىسى، بۇۋاسىرتۇگۇنچىسى، مەڭ ئۆسمىسى قاتارلىقلارنى كۆرسىتىدۇ.

3) ئەزالارنىڭ ھەجمى، شەكلى ۋە رەڭگى ئۆزگىرىپ كېتىش خاراكتېرلىك كېسەللىكلەر: بۇ (1) بىرەر ئەزانىڭ تۇغۇلغاندىن كېيىن بىرەر قانداق سەۋەب بىلەن چوڭىيىپ كېتىشى ياكى قورۇلۇپ قېلىشى. مەسىلەن: بەدەننىڭ غەيرىي نورمال سەمىرىپ كېتىشى، ياكى بەك ئورۇقلاپ كېتىشى، تىل، پۈت ـ قول بارماقلىرى، يۇز، كۆز ئالمىسى، قورساق، ئورۇقدان قاتارلىق ئەزالارنىڭ بەك چوڭىيىپ كېتىشى ياكى

كىچىكلەپ كېتىشى قاتارلىقلار؛ (2) پوخاق، مەڭ، بەز ئۆسمىسى، ياغ ئۆسمىسى، سىل تۇگۈنچىلىرى، ھەرخىل رەڭلىك داغ، سەپكۈنلەر تۇپەيلىدىن ئەزالار شەكلى ۋە رەڭگىنىڭ ئۆزگىرىپ كېتىشى؛ (3) ئايرىم ئەزالارنىڭ سان جەھەتتىن كەم بولۇپ قېلىشى، مەسىلەن: بارماقلار كېسىلىپ كېتىش، چۈلاق، توكۇر بولۇپ قېلىش قاتارلىقلارنى كۆرسىتىدۇ.

4) ئەزالار ئورنى ئۆزگىرىش خاراكتېرلىك كېسەللىكلەر: بۇ (1) ئەزالارنىڭ ئۆز جايىدىن يۆتكىلىپ كېتىشى. مەسىلەن: ئاشقازان، بۆرەك، جىگەر ۋە يۇرەك قاتارلىق ئەزالار ئورنىدىن سىلجىپ كېتىشى ياكى تۆۋەنلەپ كېتىشى؛ (2) سۆڭەك بوغۇملىرىنىڭ چىقىپ كېتىشى، ھەرخىل چىقۇق (گىرىژلەر) ۋە سۆڭەكلەرنىڭ ئىگىلىپ كېتىشى، قېتىپ قېلىشى ياكى يۇمشاپ كېتىشى؛ (3) ئەزالارنىڭ، بولۇپمۇ پۇت ـ قول، باشنىڭ ئۆزلۈكىدىن تىترەپ ئورنىدا جىم تۇرالماسلىقى؛ (4) ئەزالارنىڭ بىر ـ بىرىگە چاپلىشىپ قېلىشى، سۆڭەك بوغۇملىرىنىڭ قېتىپ قېلىشى ياكى ھەرىكەت قىلالماسلىقى، كۆز جىيەكلىرى ۋە ئىچكى ئەزا غىلاپ پەردىلىرى ئەسلى ئەزاغا چاپلىشىپ قېلىپ، ئۆز خىزمىتىنى ئادا قىلالماسلىقى قاتارلىقلارنى كۆرسىتىدۇ.

پۈتۈنلۈك بۇزۇلۇش خاراكتېرلىك كېسەللىكلەر

مەلۇم ئىچكى ـ تاشقى سەۋەبلەر تۇپەيلىدىن ئەزالارنىڭ نورمال شەكلى بۇزۇلۇپ، غەيرىي شەكىلگە كىرىشى پۈتۈنلۈك بۇزۇلۇش خاراكتېرلىك كېسەللىك دېيىلىدۇ. كىلىنىكىدا سۆڭەكلەرنىڭ سۇنۇشى، ئىچكى ئەزالارنىڭ يېرىلىشى، ھەرخىل يارا، ئاقما، يىرىڭلىق جاراھەت، چېچەك، سۈغان، سىفىلىس، جوزام قاتارلىق پۈتۈنلۈك بۇزۇلۇش خاراكتېرلىك كېسەللىكلەر كۆپ ئۇچرايدۇ.

پۈتۈنلۈك بۇزۇلۇش خاراكتېرلىك كېسەللىكلەرنىڭ مىزاج تەڭپۇڭسىزلىنىش خاراكتېرلىك كېسەللىكلەر ۋە شەكىل ئۆزگىرىش خاراكتېرلىك كېسەللىكلەر بىلەن بولغان مۇناسىۋىتى

بۇ ئۇچ خىل كېسەللىك بولسا يەككە كېسەللىكلەر تۇرىگە مەنسۇپ بولۇپ، بۇلار بىر ـ بىرى بىلەن ناھايىتى زىچ باغلىنىشلىق بولىدۇ. مىزاج تەڭپۇڭسىزلىنىش خاراكتېرلىك كېسەللىكنى ۋاقتىدا ئۇزۇل ـ كېسىل داۋالىمىغاندا شەكىل بۇزۇلۇش خاراكتېرلىك كېسەللىكلەرنى پەيدا قىلىدۇ. شەكىل بۇزۇلۇش خاراكتېرلىك

كېسەللىكلەرنى ۋاقتىدا توغرا داۋالاپ تولۇق ساقايتمىغاندا پۈتۈنلۈك بۇزۇلۇش خاراكتېرلىك كېسەللىكنىمۇ پەيدا قىلىدۇ. بۇ ئۇچ خىل كېسەللىك ئۆزئارا زىچ باغلىنىشلىق بولۇپ، بىر - بىرى بىلەن سەۋەب نەتىجە مۇناسىۋىتىنى شەكىللەندۈرىدۇ.

مۇرەككەپ كېسەللىكلەر

بۇ يەككە كېسەللىكلەر، يەنى مىزاج تەڭپۇڭسىزلىنىش خاراكتېرلىك كېسەللىكلەر، شەكىل ئۆزگىرىش خاراكتېرلىك كېسەللىكلەر ۋە پۈتۈنلۈك بۇزۇلۇش خاراكتېرلىك كېسەللىكلەر دائىرىسىدە پەيدا بولغان ئىككى ياكى ئۇنىڭدىن ئارتۇق كېسەللىكلەرنىڭ ئېغىر - يەنگىللىك دەرىجىسى، پەيدا بولغان ئورنى ۋە جەريانىغا ئاساسەن تۈرلۈك ناملار بىلەن ئاتىلىشىدۇر.

تېبابەت ئەمەلىيىتىدە ئۆتكۈر كېسەللىكلەر، سوزۇلما كېسەللىكلەر، يەرلىك ئورۇندىكى كېسەللىكلەر، ئومۇمىي بەدەن خاراكتېرلىك كېسەللىكلەر، يۇقۇملۇق كېسەللىكلەر، تارقىلىشچان كېسەللىكلەر، ئوفۇنەتلىك كېسەللىكلەر، بىرلەمچى كېسەللىكلەر، ئىككىلەمچى كېسەللىكلەر، تۇغما كېسەللىكلەر، ئىرسىيەتلىك كېسەللىكلەر، تۇتقاقلىق كېسەللىكلەر، روھىي ئەسەبىي كېسەللىكلەر كاتېگورىيەسىدە تۈرلۈك ناملار بىلەن ئېيتىلىدۇ.

مۇرەككەپ كېسەللىكلەرنى داۋالاش تېۋىپتىن مول نەزەريە ۋە ئەمەلىيەت تەجرىبىسىنى، ئەتراپلىق كۆزىتىش، چوڭقۇر تەپەككۇر ۋە توغرا ھۆكۈم چىقىرىشنى شەرت قىلغاندىن باشقا، تېبابەت ساھەسىدىكى يېڭى ئۇچۇرلار ۋە تېخنىكىلاردىن ۋاقىپلىنىپ تۇرۇشنى تەلەپ قىلىدۇ.

ئۇچىنچى باب كېسەللىك سەۋەبلىرى

ئىچكى سەۋەب

ئىچكى سەۋەب كۆپىنچە ئادەم بەدىنىنىڭ ئۆزىدە مەۋجۇت بولۇپ تۇرىدىغان سەۋەبتۇر. ئۇ ① ئۆتمۈش سەۋەب؛ ② بىۋاستە قوزغاتقۇچى سەۋەب؛ ③ ياشقا مۇناسىۋەتلىك سەۋەب؛ ④ جىنسقا مۇناسىۋەتلىك سەۋەب؛ ⑤ بەدەن تۈزۈلۈش ۋە تەبىئەتكە مۇناسىۋەتلىك سەۋەب؛ ⑥ خىلىتقا مۇناسىۋەتلىك سەۋەب؛ ⑦ مىزاجغا مۇناسىۋەتلىك سەۋەب؛⑧ كەسىپكە مۇناسىۋەتلىك سەۋەب؛ ⑨ ئىرسىيەتلىك سەۋەب قاتارلىقلارنى ئۆز ئىچىگە ئالىدۇ.

تاشقى سەۋەب

تاشقى سەۋەب ئادەم بەدىنىنىڭ ئۆزىدە بولماستىن، بەلكى سىرتتىن تەسىر قىلىدىغان سەۋەبلەرنى كۆرسىتىدۇ. ئۇ ئادەتتىكى تاشقى سەۋەب ۋە پەۋقۇلئاددە تاشقى سەۋەب دەپ ئىككىگە بۆلۈنىدۇ.

ئادەتتىكى تاشقى سەۋەبلەر: بۇ ① ھاۋاغا مۇناسىۋەتلىك سەۋەب؛ ② تازىلىققا مۇناسىۋەتلىك سەۋەب؛ ③ يېمەك ـ ئىچمەككە مۇناسىۋەتلىك سەۋەب؛ ④ كېسىنىشكە مۇناسىۋەتلىك سەۋەب؛ ⑤ دەم ئېلىش ۋە ئىشلەشكە مۇناسىۋەتلىك سەۋەب؛ ⑥ تاناسىل ئەزالارغا مۇناسىۋەتلىك سەۋەبلەردىن ئىبارەت.

پەۋقۇلئاددە تاشقى سەۋەبلەر: بۇ ① سىرتقى زەخمە، مەسىلەن: ئۇرۇلۇش ـ سوقۇلۇش، جاراھەتلىنىش، يالىلۇغلىنىش، ئىششىش؛ ② مىزاجنىڭ بۇزۇلۇشى، مەسىلەن: پەۋقۇلئاددە ئىسسىق ياكى سوغۇق ئۆتۈپ كېتىش، قاتتىق سوغۇقتا توڭلاپ قېلىش؛ ③ ھادىسە، مەسىلەن: توك سوقۇۋېتىش، سۇدا تۇنجۇقۇش؛ ④ پاسسىپ روھى ئامىل، مەسىلەن: روھى زەربە، غەم ـ قايغۇ، ھەسرەت ـ نادامەت؛ ⑤ زەھەرلىنىش، مەسىلەن: خەشخاش ئۇرۇقى، كۇچۇلا، ئاق پارپا، سەنگىيا ۋە باشقىلاردىن زەھەرلىنىش؛ ⑥ يۇقۇملىنىش، مەسىلەن: قىزىل، چېچەك ۋە باشقا ئوفۇنەتلىك يۇقۇملۇق كېسەللىكلەرگە گىرىپتار بولۇشتىن ئىبارەت.

تۆتىنچى باب كېسەللىك ئالامەتلىرى

كېسەللىك سەۋەبىدىن بەدەندە يۈز بەرگەن بەلگە، ھالەت، كەيپىيات — كېسەللىك ئالامىتى دېيىلىدۇ. مۇنداقچە ئېيتقاندا، بەدەندە يۈز بەرگەن ماددىي ۋە روھىي ئۆزگىرىشلەرنىڭ ۋاستىلىق ياكى بىۋاستە ئىپادىلىنىشى كېسەللىك ئالامىتى دېيىلىدۇ.

كېسەللىك ئالامەتلىرى كېسەللىككە دالالەت قىلىدىغان ئالامەتلەر، خىلىتقا دالالەت قىلىدىغان ئالامەتلەر ۋە مىزاجغا دالالەت قىلىدىغان ئالامەتلەر دەپ ئۈچ تۈرگە بۆلۈنىدۇ.

كېسەللىكلەرگە دالالەت قىلىدىغان ئالامەتلەر

كېسەللىكلەرگە دالالەت قىلىدىغان ئالامەتلەر تۆۋەندىكىدەك بىر نەچچە تۈرلۈك بولىدۇ.

1) ئومۇمىي بەدەنلىك ئالامەتلەر: كېسەللىك ئورنىدىن باشقا ئورۇنلاردا كۆرۈلىدىغان ئومۇمىي ئالامەتلەر ئومۇمىي بەدەنلىك ئالامەتلەر دېيىلىدۇ. مەسىلەن: يەرقان كېسىلىدە ئومۇمىي بەدەنگە سېرىقلىق چۈشۈش ۋە پۈتۈن بەدەنلىك سۇلۇق ئىششىق، قىزىتما، ئىشتىھاسىزلىق قاتارلىق ئالامەتلەر كۆرۈلىدۇ.

2) يەرلىك ئالامەتلەر: ئىنسان بەدىنىنىڭ مەخسۇس ياكى مەلۇم قىسمىدىلا كۆرۈلىدىغان بەلگىلەردىن ئىبارەت. يەنى ئاساسەن كېسەللىك پەيدا بولۇشقان ئورۇندىكى ئەزالارنىڭ ئاناتومىيەلىك تۈزۈلۈشى، فىزىيولوگىيەلىك خىزمەتلەرنىڭ غەيرىي ئۆزگىرىشىنى كۆرسىتىدىغان بەلگىلەردۇر. يەرلىك ئالامەتلەر كېلىنىكىدا كېسەلنىڭ تېپىك ئالامىتى ۋە داۋالاش ئوبيېكتى قىلىنىدۇ. مەسىلەن: ئۆپكە يالليۇغىدا كۆكرەك ئاغرىش، يۆتكىلىش، يۇقىرى قىزىتما، دات رەڭلىك بەلغەم تۆكۈرۈش، تومۇرى ھەرە چىششىمان سېلىش قاتارلىق تىپىك بەلگىلەر بولىدۇ. رېماتىزملىق بوغۇم يالليۇغىدا بوغۇملار ئىششىش، ئاغرىش، قىزىرىش قاتارلىقلار تىپىك ئالامەت ۋە يەرلىك ئالامەت بولىدۇ.

3) جىنسىي پەرقتىكى ئالامەتلەر: ئوخشاش بولمىغان جىنسلاردىكى كېسەللىك ئۆزگىرىشلەرنىڭ پەرقلىق ئىپادىلىنىپ چىقىشى جىنسىي ئالامەتلەر دېيىلىدۇ. مەسە-

لەن: ئەرلەر بىلەن ئايالالاردا رىماتىزىم كېسىلى قوزغالغاندا ئەرلەر ۋە ئايالالاردا ئوخ-شاشلا رىماتىزىم قىزىتمىسى كۆرۈلىدۇ. ئايالالاردا بەزىدە بالىياتقۇ ياللۇغى، تۇخۇمدان ياللۇغى، توخۇم توشۇش نەيچىسى ياللۇغى قوشۇلۇپ كېلىدۇ. ئەرلەردە مەزى بېزى يال-لۇغى، ئورۇق توشۇش نەيچە ياللۇغى قاتارلىقلار كۆرۈلىدۇ.

4) كەسپىي ئالامەتلەر: مەلۇپ كەسپى مۇھىت شارائىت كەلتۈرۈپ چىقارغان، شۇ كەسىپ شارائىتىنىڭ ئۆزىگە خاس بولغان بەلگىلەردىن ئىبارەت. مەسىلەن: قوغۇشۇندىن زەھەرلىنىشتە كۆز ئېقى، قاپاق، يۈز تېرىسى قاتارلىقلارنىڭ كۆكىرىپ قېلىشى، چىرايىنىڭ تۈتۈقلىشىشى، چىشلارنىڭ چۈرۈكلىشىشى ۋە كۆكىرىشى، قول بارماقلىرى ھەم تىرناقلىرىنىڭ تومىشىپ، ئەگرىلىشىپ، يېرىلىپ كېتىشى ۋە تىرناقلارنىڭ كۆكىرىشى، قان ۋە سۈيدۈكتە قوغۇشۇن چۆكمىلىرىنىڭ كۆپىيىپ كېتىشى قاتارلىق ئالامەتلەر بولىدۇ.

5) تاشقى ئالامەتلەر: بۇ ئاساسەن تېرە يۈزىدە بەدەننىڭ سىرتىدا كۆرۈلىدىغان ئالامەتلەردىن ئىبارەت بولۇپ، بىر قىسىملىرى تېرە يۈزىدىكى ۋە بەدەن سىرتىدىكى كېسەللىكلەرنى بىلدۈرسە، يەنە بىر قىسمى بەدەن ئىچىدىكى كېسەللىكلەرنى بىلدۈرى-دۇ. مەسىلەن: تېرە يۈزىدە مايلىق داغلارنىڭ كۆپىيىۋېلىشى، تېرە مايى بەزلىرى خىز-مىتىنىڭ ئارتىپ كەتكەنلىكىنى بىلدۈرسە، مەلۇم مۆچە ياكى بوغۇملاردىكى يىرىڭلىق ئاقما بەدەندىكى يوشۇرۇن سىل مەنبەسىنى كۆرسىتىدۇ.

6) ئىچكى ئالامەتلەر: پەقەت بىمارنىڭ ئۆزىگىلا بىلىنىدىغان ئالامەتلەردىن ئىبارەت بولۇپ، ئاساسلىقى ئاغرىش، بىئارام بولۇش، كۆڭۈل ئېلىشىش، تېلىش، كۆيۈشۈش قاتارلىقلار بىلەن ئىپادىلىنىدۇ. مەسىلەن: باشنىڭ داۋاملىق ئاغرىشى بەزىدە قان ئازلىقىنى بىلدۈرسە، بەزىدە كەيپىيات خاراكتېرلىك ئۆزگىرىشلەرنى ۋە بەزىدە مېڭە ئىچكى قىسمىدىكى قان تومۇرلارنىڭ توسۇلۇشىنى، مېڭە ئۆسمىسىنى بىلدۈرىدۇ.

7) يۆتكەلمە ئالامەتلەر: كېسەلنىڭ تەسىرىدىن كېسەللەنگەن ئەزادىن يىراق بولغان ئەزادا يۈز بەرگەن ئۆزگىرىشلەردىن ئىبارەت بولۇپ، مەلۇم بىر ئەزادىكى كېسەللىك ئۆزگىرىشىنىڭ تېپىك بەلگىلىرى بولۇپ ھېسابلىنىدۇ. مەسىلەن: قاپاقتىكى سۇلۇق ئىششىق بۆرەك خىزمىتىنىڭ ياخشى ئەمەسلىكى ۋە بۆرەك ياللۇغىنى كۆرسىتىدۇ. پۇتتىكى سۇلۇق ئىششىق يۈرەك كېسەللىكى ۋە يۈرەك خىزمىتى زەئىپلەشكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ.

8) بىشارەتلىك ئالامەتلەر: كېسەللىك يۈز بېرىشتىن بۇرۇن يۈز بېرىدىغان ئالا-مەتلەردىن ئىبارەت. مەسىلەن: قۇسۇشتىن بۇرۇن كۆڭۈل ئېلىشىش بولىدۇ. لەقۋا

كېسەللىكى يۈز بېرىشتىن ئىلگىرى يۈز مۇسكۇلى لىپىلدايدۇ ياكى تارتىشىپ تۇرىدۇ.

9) مەخسۇس ئالامەتلەر: بۇ بەزى كېسەللىكلەرنىڭ ئۆزىگە خاس بولغان ئالامەتلەرنى بىلدۈرىدۇ. مەسىلەن: قان قۇسۇش ھەزىم يوللىرى كېسەللىكىنىڭ خاس ئالامىتى، قان تۈكۈرۈش نەپەس يوللىرى كېسەللىكىنىڭ خاس ئالامىتىدۇر.

10) تەشخىسلىك ئالامەت: كېسەللىكلەرنى بىر - بىرىدىن پەرقلەندۈرۈش ۋە سېلىشتۇرۇشقا پايدىلىنىدىغان ئالامەتتىن ئىبارەت. مەسىلەن: قوۋۇرغا نېرۋا ئاغرىقى بىلەن بىرلەمچى ئۆپكە يالليۇغىنى پەرقلەندۈرۈش، ھېستېرىيە كېسەللىكى بىلەن سەرئى كېسەللىكىنى پەرقلەندۈرۈشتە، سەرئىدە بىمارنىڭ ئېغىزىدىن كۆپۈك كېلىدۇ، ھېستېرىيەدە بىمارنىڭ ئېغىزىدىن كۆپۈك كەلمەيدۇ.

11) ئورتاق ئالامەتلەر: بۇ مەلۇم كېسەللىكلەردە ئورتاق بولىدىغان ئالامەتتىن ئىبارەت. مەسىلەن: قەي قىلىش، ئاشقازان، ئۆچەي، مېڭە، بالىياتقۇ كېسەللىكلىرى ئۇچۇن ئورتاق ئالامەت، شۇنىڭدەك بەزى كېسەللىكلەردە قىزىتىش، قىزىرىش، ئاغرىش ئورتاق ئالامەت بولۇپ كۆرۈلىدۇ.

12) رېفلىكسلىق ئالامەتلەر: ئۇ كۆپىنچە كۆنۈكۈش خاراكتېرلىك ۋە نېرۋا روھى ئۆزگىرىشلەردىن بولىدىغان ئالامەتلەردىن ئىبارەت. مەسىلەن: رېفلىكسلىق قۇسۇش، ئىچى سۇرۇش، باش ئاغرىش قاتارلىقلار. يەنى ماشىنىغا چىققاندىن كېيىنلا بەزىلەردە قۇسۇش، بېشى ئاغرىش قاتارلىق ئالامەتلەر يۈز بېرىدۇ.

خىلىتقا دالالەت قىلىدىغان ئالامەتلەر

1) قان خىلىتى كۆپلۈكىنىڭ ئالامەتلىرى: باشىنىڭ ئېغىر بولۇشى، ئېغىز تېمى تاتلىق، تولا ئەسنەيدىغان، ئۇيقۇسى كۆپەك، چىرايى ۋە تىل رەڭگىنىڭ قىزىل بولۇشى، سۇيدۇكىنىڭ قىزىلغا مايىل سېرىق بولۇشى، تېرە كېسەللىكلىرى ۋە يۇرەك قان تومۇر كېسەللىكلىرىگە كۆپ مۇپتىلا بولۇش، بەدىنى ئاسان قاناش، ئاسان توختاش، تومۇرىنىڭ دولقۇنلۇق سېلىشى قاتارلىق ئالامەتلەر قان خىلىتىنىڭ كۆپلۈكىدىن دېرەك بېرىدۇ.

2) بەلغەم خىلىتى كۆپلۈكىنىڭ ئالامەتلىرى: بەدەن رەڭگىنىڭ ئاقلىقى، لەۋلىرىنىڭ توملىقى، تېرە ئاستى ماي قاتلاملىرىنىڭ قېلىن بولۇشى، تۇتقاندا يۇمشاق ۋە سوغۇق بىلىنىشى، ئېغىزىدىن شۆلگەينىڭ كۆپ ئېقىشى، ئۇسسۇزلۇقىنىڭ بولماسلىقى ياكى بەك ئاز بولۇشى، ئۇيقۇنىڭ كۆپ بولۇشى، ھەزىمىنىڭ ئاجىزلىقى، ئاچچىق كېكىرىش، ئېغىزى تەمسىز بولۇشى، زېھنى كۇچىنىڭ تۆۋەن بولۇشى، سۇيدۇك رەڭ-

گىنىڭ ئاق بولۇشى، تىلىدا ئاق گەز بولۇشى ھەمدە تومۇرنىڭ تۇم، ئاستا سىلىشى بەلغەم خىلىتىنىڭ كۆپلۈكىدىن دېرەك بېرىدۇ.

3) سەپرا خىلىتى كۆپلۈكىنىڭ ئالامەتلىرى: بەدەن رەڭگىنىڭ سېرىق بولۇشى، تېرە ئاستى ماي قاتلاملىرىنىڭ ئاز، بەدىنىنىڭ ئورۇق بولۇشى، كۆز ئېقىنىڭ سېرىق بولۇشى، ئېغىز تەمىنىڭ ئاچچىق بولۇشى، تىلى ئوستىدە سېرىق گەز بولۇشى، سۈيدۈك رەڭگىنىڭ سېرىققا مايىل كېلىشى، ئاسان ھۆ تۇتۇشى، بەدەنلىرىدە چىم - چىم ئاغرىقنىڭ بولۇشى، تومۇرنىڭ ئىنچىكە تېز سىلىشى، ئوسۇزلۇقنىڭ كۆپ بولۇشى، ئويقوسىنىڭ ئاز بولۇشى سەپرا خىلىتىنىڭ كۆپلۈكىدىن دېرەك بېرىدۇ.

4) سەۋدا خىلىتى كۆپلۈكىنىڭ ئالامەتلىرى: بەدەنىنىڭ ئورۇق، رەڭگىنىڭ كۆكۈش قارامتۇل، تۈكلۈك بولۇشى، قېنىنىڭ قويۇق ھەم قارامتۇل بولۇشى، پىكىر خىيالىنىڭ كۆپ بولۇشى، زەردىسى قاياناش ۋە يالغان ئىشتىھانىڭ بولۇشى، سۈيدۈك رەڭگىنىڭ كۆكە مائىل ئاق بولۇشى، تومۇرنىڭ ئىنچىكە ئاستا سىلىشى سەۋدا خىلىتىنىڭ كۆپلىكىدىن دېرەك بېرىدۇ.

مىزاجىغا دالالەت قىلىدىغان ئالامەتلەر

1) تېرىدىكى ئالامەتلەر: (1) تېرە رەڭگى قىزىلغا مايىل بوغداي ئۆڭ، نۇرلۇق بوغۇش، يۇمشاق، سىلىق، ئېلاستىكلىقى، سېزىمچانلىقى ۋە تېمپېراتۇرىسى نىسبەتەن يۇقىرى بولۇش قان مىزاجلىقنى بىلدۈرىدۇ. (2) تېرە رەڭگى ئاق، سۈزۈك، پارقىراق بولۇش، يۇمشاق، سىلىق، ئېلاستىكلىقى يۇقىرى، ھارارىتى، سېزىمچانلىقى تۆۋەن بولۇش بەلغەم مىزاجلىقنى بىلدۈرىدۇ. (3) تېرە رەڭگى نىسبەتەن ساغۇچ، سۈزۈك، قۇرغاق، ئېلاستىكلىقى تۆۋەنرەك، يىرىك، سېزىمچانلىقى ۋە ھارارىتى يۇقىرى بولۇش سەپرا مىزاجلىقنى بىلدۈرىدۇ. (4) تېرە رەڭگى نىسبەتەن قارامتۇل، يىرىك، قۇرغاق، نۇرسىز، ھارارىتى ۋە سېزىمچانلىقى تۆۋەن بولۇش سەۋدا مىزاجلىقنى بىلدۈرىدۇ.

2) چاچ - مويلاردىكى ئالامەتلەر: (1) چاچ، مويلارنىڭ قويۇق، يىرىك، قارامتۇل، ئۆسۈشچانلىقى يۇقىرى، پارقىراق بولۇشى قان مىزاجلىقنى بىلدۈرىدۇ. (2) چاچ، مويلارنىڭ يۇمشاق، مايلىشاڭغۇ، رەڭگى قارا ياكى قوڭۇرغا مايىل بولۇشى بەزىدە سارغىيىپ قېلىشى، جانسىز بولۇشى، سۇس جىگەر رەڭ، سۇس چىلان رەڭدە بولۇشى شۇنداقلا ئاسان چۈشىدىغان بولۇشى بەلغەم مىزاجلىقنى بىلدۈرىدۇ. (3) چاچ - مويلارنىڭ يىرىك، قۇرۇق، شالاڭلىق دەرىجىسى نورمال، چاچنىڭ پارقىراقلىقى، ئەۋرىشىملىكى نىسبەتەن تۆۋەن، چاچنىڭ ھالىتى تېرەڭ، ئۆسۈشچانلىقى كۈچلۈك، تېرە ھارا-

رىتى بىر ئاز يۇقىرى ۋە باش كېپەكلىشىپ ئۆزلۈكىدىن قىچىشىپ تۇرۇش، چاچ ئۇ-چىنىقىش كۆپ يېرىلىشى ھەم ئاسان ئەسلىگە كېلىپ تۇرۇشى سەپرا مىزاجلىقلىقنى بىلدۈرىدۇ. (4) چاچ - مويلارنىڭ ئۆسۈش ھالىتى دانە - دانە قۇرۇق، يىرىك، قۇيۇق - شالاڭلىقتا نورمال، مەلۇم دائىرىسى ئىختىيارسىز چۈشۈپ كېتىش بالدۇر ئاقىرىشنىڭ بولۇشى، چاچ رەڭگىنىڭ قوڭۇر ياكى سۇس قارىغا مايىل بولۇشى سەۋدا مىزاجنى بىلدۈرىدۇ.

3) تېرە ئاستى ماي قاتلاملىرىدىكى ئالامەتلەر: (1) تېرە ئاستى ماي قاتلاملىرى ئانچە تەرەققىي قىلمىغان بولۇپ، بەدىنى ئۇرۇق، ئىنچىكە، بەزىلىرى ئۇرۇق ئېگىز، بەزىلىرى تولىمۇ پاكار ھەم ۋىجىك بولسا سەپرا مىزاجلىقنى بىلدۈرىدۇ. (2) تېرە ئاستى ماي قاتلاملىرى ۋە مۇسكۇللار ياخشى تەرەققىي قىلغان، بەدىنى چىڭ، دىقماق كەلگەن، ئورۇق، سېمىزلىكتە ئوتتۇراھال كەلگەن بولسا قان مىزاجلىقنى بىلدۈرىدۇ. (3) تېرە ئاستى ماي قاتلاملىرى، مۇسكۇللىرى بەكرەك تەرەققىي قىلغان بەدىنى سېمىز، مۇسكۇللىرى بوش، گەۋرىلىك بولۇپ، بەدەن شەكىل قىيىپىتىدە بىر خىل پالاكەتلىك چىقىپ تۇرسا بەلغەم مىزاجلىقنى بىلدۈرىدۇ. (4) تېرە ئاستى ماي قاتلاملىرى ۋە مۇسكۇللىرى ئانچە تەرەققىي قىلمىغان، ئورۇق، تېنى ۋىجىك، سۆڭەكلىرىمۇ ئانچە تەرەققىي قىلمىغان، كۆرۈنۈشتە ئاجىزراق بولۇشى سەۋدا مىزاجلىقنى بىلدۈرىدۇ.

بەشنچى باب كېسەللىكلەرنى داۋالاش ئۇسۇللىرى

ئۇيغۇر تېبابەتچىلىكىدە كېسەللىكلەرنى داۋالاشتا روھىي جەھەتتە داۋالاش، يېمەك ـ ئىچمەك بىلەن داۋالاش، قول ئەمەلىيىتى بىلەن داۋالاش، دورا بىلەن داۋالاش قاتارلىق تۆت خىل داۋالاش ئۇسۇلى قوللىنىلىدۇ. تۆۋەندە بۇلاردىن دورا ھەم قول ئەمەلىيىتى بىلەن داۋالاشنىڭ ئۇسۇلى تونۇشتۇرۇلىدۇ.

كېسەللىكلەرنى دورا بىلەن داۋالاش

مىزاجنى تەڭشەش

خىلىت ئۆزگىرىشى ئۆز نۆۋىتىدە مىزاج ئۆزگىرىشىنى پەيدا قىلىدۇ، دورىلار مىزاج ئۆزگىرىشىنى ئەسلىگە كەلتۈرىدۇ.
تۆۋەندە ھەرقايسى غەيرىي تەبىئىي خىلىتلارنى تەڭشەش ئۇسۇلى تونۇشتۇرۇلىدۇ.

غەيرىي تەبىئىي قان خىلىتىنى تەڭشەش

قان خىلىتىنىڭ غەيرىي تەبىئىي ئۆزگىرىشى قايسى خىلدىكى ئۆزگىرىش بولسا، بىمارغا شۇنىڭغا مۇناسىپ دورىلار بېرىلىدۇ. قانىنىڭ ھارارىتى ئېشىپ كەتسە، بىمارغا ھارارەتنى تۆۋەنلىتىدىغان دورىلاردىن كاسنە ئۇرۇقى، قارا سونا ئۇرۇقى، يۇمغاقسۇت، قىزىلگۈل، لىمون سۇيى، سىركەنجىۋىل، چىلان شەربىتى، سەندەل شەربىتى، مېۋە شەربىتى قاتارلىقلار بېرىلىدۇ. سىركەنجىۋىل، ئەينۈلا سۇيى، بەدىيان سۇيى، شاھتەرە سۇيى، ھەسەل سۇيى قاتارلىقلار قانىنىڭ ھارارىتىنى تەڭشىگەندىن باشقا يەنە سەۋدا ماددىسىنى ھەيدەپ، قانىنىڭ قويۇقلۇقىنى تۆۋەنلىتىدۇ. قانىنىڭ قويۇق بولۇپ قېلىشى كۆپىنچە قانغا سەۋدا ئارىلاشقانلىقىدىن بولىدۇ. قانغا قويۇق بەلغەم ئارىلاشقان بولسا، بۇنىڭدىمۇ قان قويۇلۇپ قالىدۇ. بۇنىڭغا بەلغەمنى تازىلىغۇچى، سۇرگۈچى دورا بېرىلىدۇ. قان قويۇقلۇقىنى تۆۋەنلىتىش ئۈچۈن، بىمارغا چۈچۈمەل دورا ۋە يېمەكلىكلەر بېرىلىدۇ. ماددا پىشىپ بولغاندىن كېيىن، بىمارغا سۇيدۇك ماڭدۇرغۇچى دورىلار بېرىلىدۇ. قانغا بەلغەم خىلىتى ئارىلاشقان بولسا، قانىنىڭ رەڭگى ئاقۇچ بولىدۇ، سەۋدا

ئارىلاشقان بولسا، قانىنىڭ رەڭگى قارامتۇل بولىدۇ. قان سۈيۈلۈپ كەتكەن بولسا، بۇ-نىڭغا مىزاج تەڭشەش ئېلىپ بېرىلىدۇ. قانىنىڭ سۈيۈقلۇقى بەلغەمنىڭ ھۆللۈكى ئېشىپ كەتكەنلىكتىن بولسا، قانىنىڭ رەڭگى ئاققۇچ بولىدۇ. بۇنى داۋالاش ئۈچۈن، بەمارغا بەلغەم ماددىسىنى سۈرگۈچى دورىلار بېرىلىدۇ، كابۇل ھېلىلىسىنىڭ تەسىرى ناھايىتى ياخشى بولىدۇ، ھۆللۈكنى قۇرۇتۇش ئۈچۈن بىمارغا بالەنگۇ، رەيھان، پىرسىياۋشان ھەمدە تەبىئىتى قۇرۇقتا مايىل دورىلار بېرىلىدۇ.

سىركەنجۇبىل ساددە: 400 گىرام قەنت بىر لىتىر سۇدا قاينىتىلىپ، قىيام بولغاندىن كېيىن، قىيامغا 100 مىللىلىتىر سىركە قوشۇلۇپ، سىركە بىر ئۆرلىگەندىن كېيىن سۈزۈلۈپ، مۇۋاپىق مىقداردىكى قايناق سۇ بىلەن تەڭشىلىدۇ ھەمدە كۈنىگە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا 30 ~ 100 مىللىلىتىرى تاماقتىن كېيىن ئىچىلىدۇ.

چىلان شەربىتى: بىر ھەسسە چىلان (300 گىرام) تۆت ھەسسە (1200 گىرام) سۇدا قاينىتىلىپ، سۈزۈلۈپ، ئۈستىگە 600 گىرام قەنت سېلىنىپ قىيام قىلىنىدۇ ھەمدە كۈنىگە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا 30 ~ 50 مىللىلىتىرى قايناق سۇ بىلەن بىللە ئىچىلىدۇ.

سەندەل شەربىتى: 60 گىرام ئاق سەندەل بىر كېچە - كۈندۈز گۈلابقا چىلىنىپ، سىركە ياكى غورا سۇيى قوشۇلۇپ قاينىتىلىپ، سەندەلنىڭ تەمى چىققاندىن كېيىن مۇۋاپىق مىقداردىكى قەنت بىلەن قىيام قىلىنىپ، ئاز - ئازدىن قايناق سۇ بىلەن ئىچىلىدۇ.

كىدەر شەربىتى: چۇچۇمەل ئانار سۇيى، ھۇممار سۇيى، تۇرۇنجى سۇيى، لىمون سۇيى، غوراپ سۇيى، ياۋا ئالما سۇيى، شاتۇت سۇيى، تەرخەمەك سۇيى، كۆك قاپاق سۇيى، سۇماق سۇيى، زىخ سۇيى، كۆك كاسنە سۇيى، يەرلىك شوخلا سۇيى، تاۋۇز سۇيى، ئامۇت سۇيى، تەمرى ھىندى سۇيى، ئالما سۇيى، بېھى سۇيى، ئەينۇلا سۇيى، ماشىنىڭ قاينىتىلغان سۇيى، چىلاننىڭ قاينىتىلغان سۇيى، ئىسپىغول لوئابى 300 مىللىلىتىردىن، سىركە 100 مىللىلىتىر، ئاق سەندەل، قىزىل سەندەل 100 گىرامدىن ئېلىنىدۇ، سەندەللەر چالا سوقۇلۇپ، يۇقىرىقى مېۋىلەرنىڭ سۇيىگە چىلىنىپ، تەمى چىقاندا مۇۋاپىق مىقدارىدا قەنت سېلىنىپ قاينىتىلىدۇ، بېرىمى قالغاندا قاچىغا ئېلىنىپ، كۈنىگە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا مۇۋاپىق مىقدارىدا ئىچىلىدۇ.

ھەسەل شەربىتى: ھەسەل بىر ھەسسە، سۇ ئىككى ھەسسە ئېلىنىپ، قاينىتىلىپ، ئۈچتىن بىرى قالغاندا سۈزۈلۈپ، مۇۋاپىق مىقدارىدا ئىچىلىدۇ.

قانىنىڭ سۈيۈلۈپ كېتىشى قانغا سەپرا خىلىتى ئارىلاشقاندىن بولسا قانىنىڭ يۇزىدە سېرىق كۆپۈك پەيدا بولىدۇ. داۋالاشتا سەپرا خىلىتىنى ئازايتىش ئۈچۈن، بىمارغا

مەتبۇخى ھېلىلە بېرىلىدۇ. بۇنىڭ تەسىرى ناھايىتى ياخشى بولىدۇ. يۇقىرىدا كۆرسەتىلگەن قانۇنىڭ قاينىشىنى داۋالاشتا بېرىلىدىغان چىلان شەربىتى، ماش قاينىتىلمىسى ۋە ھەرقانداق سوغۇق تەبىئەتتىكى دورىلار بېرىلىدۇ. كاسىنە سۇيى ۋە قاينىتىلمىسىنىڭ سەپرانى پەسەيتىشتە رولى ناھايىتى ياخشى.

قان ئۇفۇنەتلەنلىنىش قان چېرىگەنلىكىنىڭ ئىپادىسى بولۇپ، قان چېرىگەندە ھەر خىل يامان سۇپەتلىك كېسەللىكلەر پەيدا بولىدۇ. ھەر قايسى خىلتىلار چېرىسە بىماردا قىزىش كۆرۈلىدۇ. ھارارەتنى پەسەيتىش ئۈچۈن، بىمارغا قۇرۇق سوغۇق تەبىئەتلىك دورىلار بېرىلىدۇ. بۇنىڭ ئۈچۈن، بىمارغا قان ھارارىتىنى پەسەيتىدىغان دورىلارنى بېرىش كېرەك.

غەيرىي تەبىئىي سەپرا خىلىتىنى تەڭشەش

سوغۇق تەبىئەتلىك دورىلار سەپرانى تەڭشىگۈچى دورىلار بولالايدۇ. بۇ دورىلار بەمارغا كۈنىگە 2 ~ 3 قېتىم بېرىلىدۇ.

سەپرانى تەڭشىگۈچى يەككە دورىلاردىن ئىسپىغول، بېھى ئۇرۇقى، سېمىز ئوت، كاسىنە، تەرخەمەك ئۇرۇقى، قۇرۇق يۇمغاقسوت، سەندەل، قارا سونا ئۇرۇقى، كافۇر قاتارلىقلار بار. بۇ دورىلار سەپرانى تەڭشەشتە بىمار ئەھۋالىغا قاراپ تەڭشەپ ئىشلىتىلىدۇ. دورىلارنى ئىشلىتىشتە دورىلارنىڭ ئىشلىتىلىش قائىدىلىرىگە ئەمەل قىلىش لازىم. مەسىلەن، ئىسپىغولنى ئىشلىتىشتە سوقماسلىق لازىم. بۇ دورا سوقۇلۇپ ئىشلىتىلسە بىمارنى زەھەرلەپ قويۇشى مۇمكىن. ئۇنىڭ لوئابىنى ئېلىپ ئىشلىتىش ياكى ئۇلارنى سوقماي ئىشلىتىش، بېھى ئۇرۇقىنى ئىستېمال قىلىشتا ئۇنىڭ لوئابىنى ئېلىپ ئىشلىتىش كېرەك. بىماردا يۆتەل بولسا، ئۇنىڭغا بېھى ئۇرۇقى لوئابىنى بەرمەسلىك كېرەك. بۇ يۆتەلنى ئېغىرلاشتۇرۇۋېتىدۇ. ئىمكانقەدەر سېمىز ئوت، كۆك كاسىنىلەرنىڭ شىرىسى ئىستېمال قىلىنىدۇ. ئەگەر كۆكى بولسا، سقىلىپ شىرىسى ئېلىنىدۇ ياكى قاينىتىلىپ سۇيى سۇزۇلۇپ، ئۆزى ياكى ناۋات بىلەن قىيام قىلىنىپ ئىستېمال قىلىنىدۇ. بۇ دورىلار قانىنى تازىلاش، سۇزۇش جەھەتتە ناھايىتى زور رول ئوينايدۇ. سېمىز ئوت، قاراسونا، تەرخەمەك ئۇرۇقى مېغىزىنىڭ شىرىسى ئېلىنىپ ئىستېمال قىلىنسا شىپا بولىدۇ. سېمىز ئوت ئۇرۇقىنى ئىستېمال قىلىشتا ئۇرۇقنىڭ قارىسىنى چىقىرىۋېتىپ ئاندىن ئىستېمال قىلىش لازىم. كۆك يۇمغاقسوت ناۋات بىلەن بىللە ئىستېمال قىلىنسا ئونۇمى تېز كۆرۈلىدۇ. سەندەل سۇغا سۇرۇلۇپ ئىستېمال قىلىنسا قىزىقلىقنى تېز پەسەيتىدۇ.

قىزىل سەندەلگە قارىغاندا ئاق سەندەلنىڭ ئۇنۇمى ياخشىراق بولىدۇ. كافورنى ئىككى تال ئارپا مىقدارىدىن زىيادە ئىستېمال قىلماسلىق لازىم. بۇ، قىزىقلىقنى پەسەيتىش ئۇنۇمى ياخشى دورا ھېسابلىنىدۇ. لېكىن، ئۇنى سوغۇق مىزاجلىق كىشىلەرگە، ياشلارغا بەرمەسلىك كېرەك. ھەر خىل مېۋىلەر، سوغۇق تەبىئەتلىك يېمەكلىكلەر ۋە چۈچۈمەل يېمەكلىكلەر سەپرانىڭ تەڭشىگۈچىسى ھېسابلىنىدۇ. كىچىك بالىلار، ئاياللار، ياشانغانلارغا ئارتۇق سوغۇقلۇق قىلماسلىق لازىم.

سەپرانى تەڭشىگۈچى مۇرەككەپ دورىلاردىن قۇرسى تاباشىر مۇلەيىين، قۇرسى تاباشىر قابىز، قۇرسى كافور، سەندەل شەربىتى، ئەينۇلا شەربىتى، بىنەپشە شەربىتى، نىلۇپەر شەربىتى قاتارلىقلار بار.

غەيرىي تەبىئىي بەلغەم خىلىتىنى تەڭشەش

غەيرىي تەبىئىي بەلغەمنى تەڭشىگۈچى يەككە دورىلاردىن بەدىيان، رۇمبەدىيان، بىخسۇس، زىرە، دارچىن، قاقىلە، پەرەنجاسىب، سۇمبۇل، قۇرۇق ئۇزۇم قاتارلىقلار بار. ئەگەر بەلغەم ماددىسى چىرىگەن بولسا، بىمارغا بەك ئىسسىق تەبىئەتلىك دورىلارنى بەرمەسلىك لازىم، بەلغەمى شور زىيادە بولسا ۋە چىرىگەن بولسا، بىمارغا سىرىق ئوت ئۇرۇقى ۋە غەيرىي تەبىئىي سەپراغا بېرىلىدىغان دورىلار بېرىلسە ياخشى بولىدۇ.

غەيرىي تەبىئىي بەلغەمنى تەڭشىگۈچى مۇرەككەپ دورىلاردىن ماددەتۈلھايات، مەجۇنى زەنجۇبىل، مەجۇنى سىر، جاۋارىش جالىنۇس ۋە شۇلارغا ئوخشاش دورىلار. بۇ دورىلار بېرىلگەن بىمارىدا قىزىتما كۆرۈلمەسلىكى لازىم. ئەگەر قىزىش كۆرۈلسە، بىمارغا قۇرسى گۈل، قۇرسى غاپەس، مۆتىدىل سىركەنجۇبىل بۇزۇرى، گۈلقەنت، بۇزۇرى شەربىتى قاتارلىق دورىلار مۇۋاپىق كېلىدۇ.

غەيرىي تەبىئىي سەۋدا خىلىتىنى تەڭشەش

ھەرقانداق خىلىت كۆيگەندىن كېيىن غەيرىي تەبىئىي سەۋدا خىلىتىنى شەكىللەندۈرىدۇ.

خىلىت كۆيۈش دېگەنلىك بەدەندىكى سۇيۇقلۇق كۆپ سەرپ بولۇپ، شۇ سۇيۇقلۇقنىڭ قويۇق قىسمى قېلىپ، مەزكۇر قويۇقلىشىپ قالغان قىسمى ئۆز خىزمىتىنى جارى قىلالمايلا سوۋۇشنى ھەم تېخىمۇ قېتىشنى كۆرسىتىدۇ. ئۇ ھەم قارىغا مايىل بولۇپ قالىدۇ، لېكىن ئوتتا كۆيۈپ كۈل بولغانغا ئوخشاش كۈل بولۇپ قالمايدۇ.

غەيرىي تەبئىي سەۋدانى تەڭشىگۈچى يەككە دورىلاردىن سەرپىستان، گاۋزىبان، قوغۇن ئۇرۇقى، ئاقلانغان چۈچۈكبۇيا يىلتىزى، قۇرۇق ئۈزۈم ۋە شۇلارغا ئوخشاش ھۆل ئىسسىق دورىلار بار.

ئەگەر سەۋدانىڭ زىيادىلىكى قانغا سەپرا ئارىلاشقان ياكى بۇزۇلغاندىن بولسا، بىمارغا ھۆل سوغۇق دورىلار بېرىلىدۇ. مەسىلەن، سېمىز ئوت، بېھى ئۇرۇقى، قوغۇن ئۇرۇقى، تەرخەمەك ئۇرۇقى قاتارلىقلار.

غەيرىي تەبئىي سەۋدانى تەڭشىگۈچى مۇرەككەپ دورىلاردىن سىركەنجۈبىل ئەپتىمۇنى، مەجۇنى سوقرات، مۇپەررىھ دىلكۈشاد، گاۋزىبان شەربىتى، بالەنگۇ شەربىتى قاتارلىقلار بار. بۇ دورىلارنى بىمارغا بېرىشتە مىزاجىنىڭ ئىسسىق ـ سوغۇقلۇقى بەلەن دورىنىڭ تەبئىتىگە ناھايىتى دىققەت قىلىش لازىم.

ئەگەر سەۋدا ئۇفۇنەتلەنگەن بولسا، بىمارغا تۆۋەندىكى مەتبۇخ پايدا قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: تەرخەمەك ئۇرۇقى، توخۇم كاسنە، تۇخۇم كۈشۈش 10 گىرامدىن، چۈچۈكبۇيا يىلتىزى، زىخ ئالتە گىرامدىن، گاۋزىبان 15 گىرام ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار سىركەنجۈبىل بىلەن ئىستېمال قىلىنىدۇ. بۇ مەتبۇخ مادىدا پىشقاندىن كېيىن ئىستېمال قىلىنسا دورا ناھايىتى تېز تەسىر قىلىدۇ. بۇ دورا بىلەن سەۋدادىن بولغان كېسەللىكلەرنى ئۈزۈلدۈرمەي ئۈزۈن مۇددەت داۋالاش كېرەك.

غەيرىي تەبئىي خىلتلارنى پىشۇرۇش

ئۇيغۇر تېبابىتىدە غەيرىي تەبئىي خىلتلار پەيدا قىلغان مىزاج تەڭپۇڭسىزلىنىشقا قارىتا مۇناسىپ مۇنزىچ بېرىلىپ، كېسەللىك پەيدا قىلغۇچى غەيرىي تەبئىي خىلت پىشۇرۇلىدۇ.

ئۇيغۇر تېبابىتىدە مۇنزىچ دېگەن سۆز پىشۇرغۇچى دېگەن مەنىدە بولۇپ، خىلتنى پىشۇرۇش ئۈچۈن بىمارغا مۇنزىچ بەرگەن ۋاقىتتا بەدىنىدىكى سويۇقلۇقلار، كېسەللىك پەيدا قىلغان خىلت نورمال قىيامىغا كېلىپ، تەنقىيە بەرگەندە ئاسان قوبۇل قىلىدىغان ھالەتكە كېلىدۇ.

مۇنزىچ بېرىش كېسەللىك ماددىسىنى پىشۇرۇش ئۈچۈن تەييارلانغان ئۇيغۇر تېبابەت خام دورىلىرىدىن شەربەت تەييارلاپ بىمارغا ئىستېمال قىلدۇرۇش ئارقىلىق كېسەللىك ماددىسىنى تەڭشەش، بەدەنگە سۇيۇقلۇق تولدۇرۇش، ئاخىرقى ھېسابتا بەدەننىڭ كېسەللىككە قارشىلىق كۈچىنى ئاشۇرۇپ، كېسەللىكلەرنىڭ پەيدا بولۇشىغا سەۋەبچى بولغان (قان خىلتىدىن باشقا خىلتلار) غەيرىي تەبئىي خىلتلارنىڭ

«تەبىئەت» تەرىپىدىن ھەيدەپ چىقىرىلىشقا شارائىت ھازىرلاش مەقسىتىگە يېتكىلى بولىدىغان داۋالاش ئۇسۇلىدۇر.

بۇ خىل داۋالاش ئۇسۇلى قان خىلىتىدىن باشقا تۆرلۈك مىزاج بۇزۇلۇشتىن (سەپرا، بەلغەم، سەۋادىن) پەيدا بولغان ھەرخىل كېسەللىكلەر، مەسىلەن، ماددىلىق باش ئاغرىقى، جىگەر يالۇغى، مۇپاسىل، نىقرەس، ئايالالار كېسەللىكلىرى، ئەرلەر كېسەللىكلىرى قاتارلىقلارغا ئورتاق قوللىنىلىدۇ.

1. غەيرىي تەبىئىي سەپرا خىلىتىدىن پەيدا بولغان كېسەللىكلەرنى داۋالاشتا كېسەللىك ماددىسىنى پىشۇرۇش ئۇچۇن، بىمارغا غەيرىي تەبىئىي سەپرانىڭ مۇنزىچى تەييارلاپ بېرىلىدۇ.

2. غەيرىي تەبىئىي بەلغەم خىلىتىدىن پەيدا بولغان كېسەللىكلەرنى داۋالاشتا كېسەللىك ماددىسىنى پىشۇرۇش ئۇچۇن، بىمارغا غەيرىي تەبىئىي بەلغەمنىڭ مۇنزىچى تەييارلاپ بېرىلىدۇ.

3. غەيرىي تەبىئىي سەۋدا خىلىتىدىن پەيدا بولغان كېسەللىكلەرنى داۋالاشتا كېسەللىك ماددىسىنى پىشۇرۇش ئۇچۇن، بىمارغا غەيرىي تەبىئىي سەۋدانىڭ مۇنزىچى تەييارلاپ بېرىلىدۇ.

شىرلاش بەلغەم خىلتى بىلەن سەۋدا خىلتى قويۇق بولۇپ، شىرلاش بەلغەم خىلتى بىلەن سەۋدا خىلتىنى پىشۇرغاندا، ئۇنىڭ قىيامى سۇيۇلۇپ نورمالىشىدۇ. سۇيۇق خىلت سەپرا بىلەن بەلغەم پىشقاندا قويۇقلىشىدۇ. ماددىلارنىڭ ئىچىدە سەپرا خىلتى سۇيۇق بولىدۇ. لېكىن، بەلغەم قويۇق بولىدۇ. سەپرانىڭ سۇيۇق ماددىلىرى چىقىپ بولغاندىن كېيىن، قالغان قويۇقلاشقان قىسمى ئۆزىگە لايىق بولىدۇ. قان خىلىتىدىمۇ مۇشۇنداق ئۇسۇلغا رىئايە قىلىش لازىم. ھەر قانداق ماددىنىڭ سۇيۇلۇشى ئىسسىقلىقتىن بولىدۇ. قويۇلۇپ قېلىش سوغۇقلۇقتىن بولىدۇ. بىلىش لازىمكى، بىمار يالغۇز ھالەتتە قان ئېلىنغاندىن كېيىن مۇنزىچقا موھتاج بولمايدۇ. قاندىن بولغان تەب قىزىتما كېسەللىكى بىمارلىرىدىن بىرىنچى كۈنى قان ئېلىنىدۇ. قانىنىڭ بۇزۇلۇشى باشقا خىلىتلارنىڭ ئارىلاشقانلىقىدىن بولسا، قايسى خىلت غالىب بولسا، بىمارغا شۇ خىلىتقا مۇۋاپىق كېلىدىغان مۇنزىچ بېرىش، شۇ خىلت پىشىپ بولغاندىن كېيىن بىمارىدىن قان ئېلىش لازىم. شۇنداق بولغاندا بىمارنىڭ بېشى ئاغرىمايدۇ ھەم باشقا كېسەللىكمۇ ئېغىرلاشماي ئاسان ساقىيىدۇ. قان خىلتىغا سەۋدا خىلتى ئارىلاشقان بولسا، ئالدى بىلەن بىمارغا سەۋدانىڭ مۇنزىچىنى بېرىش، سەۋدا خىلتى پىشىپ بولغاندىن كېيىن بىمارىدىن قان ئېلىش لازىم.

غەيرىي تەبىئىي سەپرا خىلىتىنى پىشۇرۇش

غەيرىي تەبىئىي سەپرا خىلىتىنىڭ مۇنزىچى

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: چىلان يەتتە دانە، گۈلبىنەپشە، نېلۇپەر، شاھتەررە ئالتە گرامدىن، كاسىنە ئۇرۇقى (چالا سوقۇلغان) 10 گرام، كاسىنە يىلتىزى، قىزىلگۈل ئالتە گرامدىن ئېلىنىپ، قاياق سۇغا چىلىنىپ ياكى قاينىتىلىپ بىر قېتىمدا ئىچىلىدۇ.

سەپرانىڭ مۇنزىچى كېسەللىكنىڭ ئېغىر - يېنىكلىكى، بىمارنىڭ ياش - قېرىلىقىغا قاراپ بەلگىلىنىدۇ. بىمار ئوتتۇرا ياشلىق بولۇپ، قىياپەت جەھەتتىن مۆتىدىل، يەنى نورمال ھالەتتە بولسا، ئۇنىڭغا يۇقىرىدا كۆرسىتىلگەن دورا بىر قېتىم ئىچۈرۈلسە بولىدۇ.

ئەگەر بىمار كىچىك بالا بولسا، يۇقىرىقى دورا مىقدارى بىمارغا مۇۋاپىق ھالدا ئازايتىپ بېرىلىدۇ. ئەگەر چوڭ ئادەم بولسا، دورىنى كۆرسەتمىدىن كۆپەيتىپ بېرىشكە بولىدۇ.

سەپرا خىلىتىنى پىشۇرۇش ئۈچۈن بىمارغا مۇنزىچ بەرگەندە، سەپرا خالىس بولسا ئۈچ كۈندە پىشىدۇ. غەيرىي خالىس بولسا بەش كۈندە پىشىدۇ. ئىلگىرى پىشىپ قېلىشمۇ، ماددا قاتقان بولسا كېيىن پىشىپ قېلىشمۇ مۇمكىن.

غەيرىي تەبىئىي بەلغەم خىلىتىنى پىشۇرۇش

غەيرىي تەبىئىي بەلغەم خىلىتىنىڭ مۇنزىچى

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: ئۇرۇقى ئېلىنغان قۇرۇق ئۈزۈم 11 دانە، چالا سوقۇلغان رۇمبەدىيان ئالتە گرام، ئاقلانغان چۈچۈكبۇيا يىلتىزى (چالا سوقۇلغان) 10 گرام، خوخا ياكى قامغاق ئالتە گرام، پىرسىياۋشان 15 گرام، پىشقان ئەنجۇر بەش دانە، قىزىلگۈل 10 گرام ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار مۇۋاپىق مىقداردىكى سۇدا قايىنىتىلىپ، ئۈچتىن بىرى قالغاندا سۈزۈلىدۇ، 25 گرام گۈلقەنت ئەسلى ياكى 24 مىللىلىتىر سىركەنجۇبل بىلەن ئىچىلىدۇ. ئەگەر بىماردا يۆتەل بولسا، ئۇنىڭغا سىركەنجۇبل قوشۇلماي گۈلقەنت بېرىلىدۇ. بەلغەمى شور سەپرانىڭ ئورنىدا بولغاچ-

قا، بمارغا بەلغەم ماددىسىنىڭ مۇنزىچىغا سەپرانىڭ مۇنزىچى قوشۇپ بېرىلىدۇ. نو-قۇتنىڭ سۇيى بېرىلسە، بەلغەم بىلەن سەۋدا ئارىلاشمىغانغا مەنپەئەت قىلىدۇ. ئەگەر قىزىتما بولسا، ئۇنىڭغا نوقۇت سۇيى بېرىلمەيدۇ. بىماردا قىزىتما بولسا، ئۇنىڭغا تەڭشىگۈچى ۋە مۇنزىچ بېرىلىدۇ.

بەلغەم خىلىتى قويۇلۇپ قالمىغان بولسا ياكى بەك سۇيۇلۇپ كەتمىگەن بولسا بەش كۈندە پىشىدۇ. شۇنداق بولسا توققۇز كۈندە پىشىدۇ. بەش كۈندە ياكى توققۇز كۈندە ماددىنىڭ پىشىشى كېسەللىكنىڭ ئېغىر - يەڭگىللىكى، دورىلارنىڭ تەسىر قىلىش ياكى تەسىر قىلماسلىقىغا باغلىق. ماددىنىڭ پىشقان - پىشمىغانلىقىنى بىمارنىڭ سۇيدۇكى، كۆزى، تىلىغا قاراپ پەرقلەندۇرۇشكە بولىدۇ.

غەيرىي تەبئىي سەۋدا خىلىتىنى پىشۇرۇش

غەيرىي تەبئىي سەۋدا خىلىتىنىڭ مۇنزىچى

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: سەرپىستان 20 دانە، چىلان 10 دانە، گاۋزىبان، باد-رەنجبۇيا ئالتە گىرامدىن، چۇچۇكبۇيا يىلتىزى 10 گىرام، ئۇستقۇددۇس، پىرسىياۋشان، بەدىيان، شاھتەررە ئالتە گىرامدىن ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار قاينىتىلىپ، ئۇستىگە قەنت ياكى تەرەنجىۋىل ۋە ياكى گۈلقەنت سېلىنىپ ئىستېمال قىلىنىدۇ. ئەگەر سەۋدا خىلىتى ۋە باشقا خىلىتىنىڭ كۆيۈشىدىن پەيدا بولسا، باشقا خىلىتىنىڭ مۇنزىچى ئارىلاشتۇرۇپ ئىستېمال قىلىنىدۇ.

قايسى خىلىت كۆيگەن بولسا، ئۇنىڭ سۇيۇق قىسمى سەرپ بولۇپ كېتىپ، قويۇق قىسمى قالىدۇ. بۇ غەيرىي تەبئىي سەۋدا دېيىلىدۇ. بۇ يەردىكى قان ئارىلاشقان سەۋدا سەپرا ئارىلاشقان سەۋدا، بەلغەم ئارىلاشقان سەۋدا، كۆيگەن سەۋدا ۋە غەيرىي تەبئىي سەۋدا دەپمۇ ئاتىلىدۇ. سەۋداغا قايسى خىلىت ئارىلاشقان بولسا شۇ خىلىتقا رېئايە قىلىش لازىم.

سەۋدا خىلىتىنىڭ ماددىسى 15 كۈندە پىشىدۇ. بەزى بىمارلاردا 15 كۈندىن ئىلگىرى پىشىشى، بەزى بىمارلاردا ئۇزاق مۇددەتتە پىشىشى مۇمكىن. بۇ كېسەللىكنىڭ ئېغىر - يېنىكلىكى ۋە بىمارغا بېرىلگەن دورىنىڭ ئەھۋالىغا قاراپ بولىدۇ. قانداق ۋاقىتتا بولسۇن، ماددا پىشمىسا بىمارغا سۇركە دورىسى بېرىلمەيدۇ. مۇنزىچ ھەرگىز مۇسھىلنىڭ خىزمىتىنى قىلالمايدۇ. ماددا ئۆز نورمىسىغا يەتكەندە، بىمارغا سۇركە دورىسى بېرىشكە لايىق بولغاندا سۇركە دورىسى بېرىلىدۇ. ئەگەر كېسەللىك سوزۇلما

خاراكتېرگه ئايلىنىپ قالسا، ماددىنىڭ پىششى ناھايىتى تەس بولىدۇ، شۇنىڭ ئۈچۈن، بىمارغا ماددا پىشماي تۇرۇپ سۈرگه دورىسى بېرىلىپ قالسا، كېسەللىك سوزۇلما خاراكتېرلىككه ئۆزگىرىپ قالىدۇ. بۇنىڭغا قاتتىق دىققەت قىلىش كېرەك. يۇقىرىدا ھەر قايسى ماددىلارنىڭ پىشىدىغان كۈنلىرى ۋە ئالامەتلىرى تونۇشتۇرۇلدى. بۇ دورىلارنى ئىستېمال قىلىش شەرتلىرى ھازىر بولماي تۇرۇپ، قايتا دورا قىلىشتىن ساقلىنىش لازىم.

غەيرىي تەبئىي خىلتلارنى سۈرۈش ۋە يۇمشىتىش

بەدەندىكى كېسەللىك ماددىسىنى سۈرۈپ چىقىرىش ئۈچۈن ئۇيغۇر تېبابەت خام دورىلىرىدىن شەربەت تەييارلاپ بىمارغا ئىستېمال قىلدۇرۇش ئارقىلىق مۇنىچ تەسىرىدە بەدەندىن چىقىپ كېتىشكە ھازىرلانغان كېسەللىك ماددىسىنى چىقىرىپ تاشلاش ئارقىلىق كېسەللىكنى نىسبەتەن داۋالاش تەسىرىنى بېرىدىغان داۋالاش ئۇسۇلىدىن ئىبارەت. مۇسھىل (سۈرگۈ) قان خىلىتىدىن باشقا تۈرلۈك خىلتلىق مىزاج بۇزۇلۇشتىن (سەپرا، بەلغەم، سەۋدادىن) پەيدا بولغان ھەر خىل كېسەللىكلەر مەسىلەن، خىلتلىق باش ئاغرىقى، جىگەر يالۇغى، مۇپاسىل، نىقرىس، ئايالار كېسەللىكلىرى، ئەرلەر كېسەللىكلىرى قاتارلىقلارنى داۋالاشتا، بىمارغا مۇنىچ (پىشۇرغۇچى)دىن كېيىن بېرىلىدۇ.

غەيرىي تەبئىي خىلتلارنى سۈرگۈچى دورىلار كېسەللىك پەيدا قىلغۇچى غەيرىي تەبئىي خىلتنى تومۇرلاردىن ۋە ئەزالارنىڭ يىراق، چوڭقۇر جايلىرىدىن ھەيدەپ ئەكىلىدۇ. يۇمشاتقۇچى دورىلار ئاشقازان بوشلۇقى، ئۇچەي ئەتراپىدىن چىقىرىدۇ. سۈرگه دورىسى بېرىشنىڭ شەرتى ئالدى بىلەن كېسەللىك غەيرىي تەبئىي خىلتتىن پەيدا بولسا، بىمارغا شۇ غەيرىي تەبئىي خىلتنىڭ مۇنىچىنى بېرىپ پىشۇرۇش كېرەك. بىمارغا غەيرىي تەبئىي خىلتتىن يۇمشاتقۇچى دورىلارنى بېرىشتە مۇنىچ بېرىش شەرت ئەمەس. بەزى ۋاقىتلاردا مۇنىچ بىمارغا ياخشى تەسىر قىلسا ئىچكى ئەزانى ۋە تەبئەتنى يۇمشىتىدۇ. لېكىن، بىمارغا يۇمشاتقۇچى دورىلارنى بېرىشتە مۇنىچقا رىئايە قىلغاندەك رىئايە قىلىش كېرەك. يۇمشاتقۇچى دورىلارنىڭ ياخشىراقى مۇلەييىن مۇبارەكتۇر. بۇ كۆپلىگەن ئىچكى ۋە تاشقى كېسەللىك بىمارلىرىغا مۇۋاپىق كېلىدۇ ھەم ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ، ھەتتا ھامىلدار ئاياللار، كىچىك بالىلار، قېرىلاردىكى تەپ كېسەللىكى، ئىششىقلار، جىگەر، تال، ئۇچەي كېسەللىكى قاتارلىقلارنى داۋالاشتا كېسەللىكنىڭ قايسى ماددىدىن پەيدا بولۇشىدىن قەتئىينەزەر بىمارغا مۇلەييىن مۇبارەكنى

بېرىشكە بولىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: خىيار شەنبەر شىرىسى مۇۋاپىق مىقداردا ئېلىنىپ، گۈلابقا ياكى قاياناق سۇغا چىلىنىپ، تەمى چىقىقاندىن كېيىن سۇزۇلىدۇ. قىزىقلىق بولسا كاسىنە شىرىسى ياكى باشقا ئۇرۇق دورىلارنىڭ شىرىسى قوشۇپ بېرىلىدۇ. ئىچكى ئەزادا ئىششىق بولسا، يەرلىك شوخلىنىڭ سۈيى قوشۇپ بېرىلىدۇ. ئەگەر غەيرىي تەبئىي خىلىتنى پىشۇرۇش مەقسەت قىلىنسا، بەدىيانىنىڭ شىرىسى ئېلىنىپ، گۈلقەنت قوشۇلۇپ بېرىلسە تەسىر قىلىدۇ. خىيار شەنبەر پۇرىقىنى بەدىيانىنىڭ شىرىسى تۇزەيدۇ. ھەر قانداق ۋاقىتتا بىمارغا يۇمشاتقۇچى دورا بېرىشكە توغرا كەلسە، گۈلاب بىلەن قوشۇپ بېرىش كېرەك. تېخىمۇ كۆچلۈك بولسۇن دېيىلسە، شىرخىست ياكى تەرەنجىۋىل ئارىلاشتۇرۇپ بېرىلسە بولىدۇ. ئىگىر، چىلان، سەرپىستان، گۈلبەنەپشە، قۇرۇق ئۈزۈم، گاۋزىبان ۋە شۇلارغا ئوخشاشلار مۇۋاپىق مىقداردا ئېلىنىپ، قاينىتىلىپ، خىيارشەنبەر شىرىسى قوشۇپ بېرىلسە ياخشىراق بولىدۇ. قىزىقلىق كۆچلۈك بولسا، بىمارغا ھېچقانداق دورا قاينىتىلمىسى بېرىلمەيدۇ. ئۇچىيى ئاجىز بولۇپ، ئۇنىڭغا خىيارشەنبەرنىڭ شىرىسى بېرىلگەندە قورسىقىدا ئېچىشىش پەيدا بولۇپ قالسا، بادام يېغى قېتىپ بېرىلىدۇ. بىمارغا خىيارشەنبەر بېرىشكە توغرا كەلسە، بادام يېغى قوشۇپ بېرىلىدۇ. ھامىلدار ئاياللار ۋە قېرىلارغىمۇ بېرىلىدۇ. چۈنكى، خىيار شەنبەر شىرىسى ئۇچەينىڭ يۇزىنى بۇزۇپ، سوزۇلما خاراكتېرلىك قورساق ئاغرىقى پەيدا قىلىپ قويىدۇ. خىيار شەنبەرنى كىچىك بالىلارغا بېرىشكە توغرا كەلگەندە بادام يېغى قوشۇلمىسىمۇ بولىدۇ. خىيارشەنبەرنى چوڭلارغا بېرىشكە توغرا كەلسە 50 گىرامدىن ئارتۇق بەرمەسلىك لازىم.

بىمارغا سۇرگە قاينىتىلمىسى ياكى چىلانمىسى بېرىشكە توغرا كەلسە قاياناق سۇ بىلەن بەرمەسلىك لازىم. چۈنكى، قاياناق سۇ سۇرگە دورىسىنى بىكار قىلىدۇ. بىمارنىڭ قورسىقىدا تولغاش بىللە ئېچىشىش پەيدا بولسا، بىر ئاز قاياناق سۇ ئىچىپ قويسا بولىدۇ. ھەب، سوفۇپ تۇرىدىكى سۇرگە دورىلار ئىستېمال قىلىنغاندىن كېيىن قاياناق سۇ ئىچىلىدۇ. بۇ ۋاقىتتا سوغۇق سۇ ئىچىش مەنئى قىلىنىدۇ. بىمارىدا ئۇسۇزلۇق كۆپ بولسا، قاياناق سۇنى سوۋۇتۇپ ئاز - ئازدىن ئىچسە بولىدۇ. ئەگەر ئىسسىق مىزاجلىق كىشى بولسا ئۇسسۇزلۇق كۆپ بولۇپ، چىدىمىسا سوغۇق سۇ ئىچىپ بەرسە بولىدۇ. بەزى دورىلارنى ئىستېمال قىلغاندا، سوغۇق سۇ ئىچىلىدۇ. قىزىلگۈل شەربىتى ياكى ھەببىلمۇلۇك، تۇربۇتقا ئوخشاش تۇز تەركىبى بولغان دورىلارنى ئىستېمال قىلغاندا سوغۇق سۇ ئىچىلىدۇ. قىزىلگۈل شەربىتى ياكى ھەببىلمۇلۇك، تۇربۇتقا ئوخشاش تۇز تەركىبى بار دورىلارنى ئىستېمال قىلغاندا دورىدىن يىرگىنىپ

قالمىغان كىشىلەر ئېغىزىنى ۋاقتىدا چايقىۋېتىشى كېرەك. ئازراق پىننە ياكى لاچىندانە چاپسىمۇ بولىدۇ.

بىمار سۇرگە دورىسى يېگەندە ياكى ئىچكەندە، دورا ئىچىنى سۇرمىسە بىمار قەي قىلدۇرۇلىدۇ. قەي قىلىپ بولغاندىن كېيىن سۇرگە دورىسى ئىستېمال قىلسا بولىدۇ. بىمارغا بېرىلگەن سۇرگە دورىسى ئىچىنى سۇرمىسە، بىمارغا دورا بېرىشنى بىر مەز-گىل توختىتىش كېرەك. بىمار سۇرگە دورىسى ئىچكەندە سوغۇق ياكى ئىسسىق سۇدا ئىستىنجا قىلماسلىقى لازىم. ئىستىنجا قىلىشتا ئاق لالىنىڭ ياغىچىنى قاينىتىپ ئىستىنجا قىلسىمۇ بولىدۇ. چۈنكى، سۇرگە دورىسى مەقئەتنى ئېچىشتۇرۇپ ئاغرىتىدۇ. مەقئەتنى گۇل يېغىدا ياغلاپ بېرىشنىڭ ئۈنۈمى تېخىمۇ ياخشى بولىدۇ. سۇرگە دورىسىنى ئارقىمۇ ئارقا ئىچىش توغرا ئەمەس. سۇرگە دورىسى بېرىلمەي شام-چە تەييارلىنىپ مەقئەتكە قويۇلسا ياخشى ئۈنۈم بېرىدۇ.

سىلىقلاشتۇرغۇچى دورىلاردىن ئەينۇلا سۇيى، تەمرى ھىندى سۇيىگە قەنت ياكى تەرەنجۈبىل قوشۇپ بېرىلسە سۇرگىگە ياردەم بېرىدۇ. بىمار مەستىكى رۇمىدىن بەش گىرامنى سوقۇپ، ناۋات بىلەن قوشۇپ قاينىق سۇ بىلەن بىللە ئىچسە بولىدۇ.

بىمار كۈچلۈك سۇرگە دورىسى ئىچسىمۇ يەنىلا ئىچى سۇرمىسە ياكى بىھوش بولسا تېزدىن قەي قىلدۇرۇلىدۇ. قەينىڭ تەسىرى بولمىسا ھەم باشقا بىر توسالغۇ كۆ-رۈلمىسە، بىمارنىڭ باسلىق ياكى ئۆكھەل تومۇرىدىن قان ئېلىنىدۇ.

سۇرگە دورىسى تەسىرىدە بىمارنىڭ ئۇچەي، ئاشقازىنىدا قىزىقلىق پەيدا بولۇپ قالسا، بىمارغا بېھى لوئابى، ئىسپىغول لوئابى بېرىلىدۇ.

مۇتىدىل مىزاجلىق بىمارغا ئىچى سۇرۇپ ئىككى سائەتتىن كېيىن يۇمشاق، سۇ-يۇق غىزالار ئىچۈرۈلىدۇ.

ئىچنى سۇرمىگەن ئىسھال دورىسىنىڭ زىيىنى كۆپ بولىدۇ. ئۇنىڭدىن ئېھتىيات قىلىش كېرەك. سۇرگە دورىسى بىمارنىڭ ئىچىنى ياخشى سۇرگەن بولسا، دورا بىمارغا پايدا قىلغان بولىدۇ. بىمارغا قايتا سۇرگە دورىسى بېرىشكە توغرا كەلسە، ئاردىدىن بىر كۈن ئۆتكۈزۈپ، ئاندىن يەڭگىل سۇرگە دورىسى بېرىلىدۇ.

بىمارغا سۇرگە دورىسى بەرگەندىن كېيىن قىزىقلىق ۋە تەب بولمىسا دورىنى توختىتىپ قېتىق ۋە گۈرۈچ تامىقى بېرىش كېرەك. ئەگەر تەب بولسا، بىمارغا رەيھان ئۈرۈقى، قورۇغان سېمىز ئوت ئۈرۈقى، قىيمىقۇنىڭ ئۈرۈقى قاتارلىقلارنىڭ شىرىسى بىلەن ئىچۈرۈلسە ئىسھالنى توختىتىدۇ.

غەيرى تەبىئىي سەپرا خىلىتىنى سۈرۈش

غەيرى تەبىئىي سەپرا خىلىتىنى سۈرگۈچى يەككە دورىلار

بۇخىل دورىلار سېرىق هېلىلە پوستى، تەمرى هىندى، تەرەنجۈىل، بىنەپشە، ئەپسەنتىن، سوقمونيا، هەشقىپىچەك ئۇرۇقى، قارىئۆرۈك، شاهتەررە، سەبرە، قىزىل-گۈل، شىرخىست قاتارلىق دورىلار. بۇ دورىلارنىڭ بەزىسى كۈچلۈك سۈرگۈچى دو-رىلار، بەزىسى ئاجىز سۈرگۈچى دورىلار بولۇپ، بۇ دورىلارنىڭ قايسىسى خالانسا شۇنـ-سى يالغۇز ياكى مۇرەككەپ بولسۇن هاجەت مىقدارى ئىستېمال قىلىنىدۇ. سوقمونيا پىشۇرۇلماستىن ئىشلىتىلمەيدۇ، يەنى قۇرۇپ ياكى مۇددەبىر قىلىنغاندىن كېيىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

غەيرى تەبىئىي سەپرا خىلىتىنى سۈرگۈچى مۇرەككەپ دورىلار

بۇخىل دورىلار سېرىق هېلىلە پوستى 18 گىرام، قارىئۆرۈك ياكى ئەينۇلا 15 دانە، سەرپىستان 21 دانە، شاهتەررە، سانا 10 گىرامدىن، چىلان توققۇز دانە، كاسنە ئۇرۇقى ئالتە گىرام، كۇشۇش ئۇرۇقى بەش گىرام، شىرخىست ياكى تەرەنجۈىل 45 گىرام ئېلىنىدۇ. بەزى دورىلارنى قوشۇش ياكى كېمەيتىش بىمارنىڭ كېسەللىك ئەھۋا-لىغا قاراپ بەلگىلىنىدۇ. يۇقىرىقى دورىلار بىلەن بىمارنىڭ تەبىئىيلىكى ئېچىلمىسا، دورىلارغا مۇۋاپىق مىقداردا خىمىارشەنبەر ئارىلاشتۇرۇلسا بولىدۇ. بۇ دورىلار قاينىتـ-لىپ ئىچىلسىمۇ ياكى قاياق سۇغا چىلىنىپ ئىچىلسىمۇ بولىدۇ. بۇ دورا بادام يېغى ياكى بىنەپشە يېغىدىن ئۇچ گىرامدىن قوشۇلۇپ ئىچىلىدۇ. بۇنىڭغا فۇنۇس، خىيار-شەنبەر، ياغ ئارىلاشتۇرۇلىدۇ.

بىمارغا دورا بېرىشتە بىر خىلىتقا يەنە بىر خىلىت ئارىلاشقان بولسا، شۇ ئا-رىلاشقان خىلىتنىڭ دورىسى يەنە بىر خىلىتقا مۇۋاپىق كېلىدۇ. مەسىلەن، سەپرانىڭ سۈرگە دورىسى بەلغەم ياكى سەۋدا خىلىتىنىمۇ چىقىرىدۇ.

تەب يېڭى پەيدا بولۇپ، ئىككى ھەپتە ئۆتمىگەن بولسا، بىمارغا هېلىلە بېرىلمەي-دۇ. ئەگەر هېلىلە بېرىلىپ قالسا جىگەر ئاجىزلىقىدىن بولغان ئىچ سۈرۈشنى كەلتۇ-رۇپ چىقىرىدۇ. ئەگەر هېلىلە بېرىشكە توغرا كەلسە، بادام يېغىدا ياغلىنىپ، ئىسپـ-غولنىڭ ۋە بېھى ئۇرۇقىنىڭ لوئابىغا ئارىلاشتۇرۇلۇپ ياكى ئۇچەي ۋە ئاشقازاننى سـ-لىقلاشتۇرغۇچى چىلان، جىگەرنى كۈچلەندۈرگۈچى دورىلار قوشۇلۇپ بېرىلىدۇ.

غەيرى تەبىئىي بەلغەم خىلىتىنى سۈرۈش

غەيرى تەبىئىي بەلغەم خىلىتىنى سۈرگۈچى يەككە دورىلار

بۇ شاھمەنزەل، قەنتەرىيۇن، ماھىزەھىرەج، غارىقۇن، ھەببىنۇل، تۇربۇت، ئادراسمان ئۇرۇقى، زاراڭزا ئۇرۇقى، بىستىپايەج، سىيادان قاتارلىق دورىلاردۇر.

غەيرى تەبىئىي بەلغەم خىلىتىنى سۈرگۈچى مۇرەككەپ دورىلار

سەبرە، سۇقۇتىرى، تۇربۇت، ھەببىنىل ئۇچ گىرامدىن، غارىقۇن، رۇمبەدىيان بىر بىرىم گىرامدىن، شاھمەنزەل، ھىندى تۇزى بىر گىرامدىن ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار يۇمشاق سوقۇلۇپ، بەدىيان سۇيى بىلەن يۇغۇرۇلۇپ، ھەممىسى بىر قېتىمدا يېيىشكە بېرىلىدۇ. بىلىش لازىمكى، غارىقۇن سوقۇلماي غەلۋىر ياكى ئەلگەكتەك نەرسىدىن ئۆتكۈزۈلۈپ، ئاندىن دورىغا ئارىلاشتۇرۇلىدۇ. ئەگەر سوققاندا غارىقۇننىڭ تىرناقتەك يىرىك نەرسىسى دورىغا قوشۇلۇپ قالسا ئىچكى ئەزالارغا زىيان قىلىدۇ. يەنە بەزى بەلغەمنى چىقارغۇچى قاينىتىلما تەبكە ۋە كونا يۆتەلگە پايدا قىلىدۇ. چىلان، سەرپىستان 21 دانە، زۇپا، نېلۇپەر، بىنەپشە، پىرسىياۋشان، بەدىيان 10 گىرامدىن، ئۇرۇقى ئېلىنمىغان قۇرۇق ئۇزۇم 45 گىرام، ئەنجۇر يەتتە دانە، ئاقلانغان بىخسۇس 12 گىرام ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار بىر لىتىر سۇدا قاينىتىلىپ، ئۇچتىن بىرى قالغاندا سۈزۈلىدۇ. خىيارشەنبەر، تەرەنجىۋىل، گۈلقەنت 30 گىرامدىن ئېلىنىپ، ئۇلارنىڭ شىرىسى چىقىرىلىپ، ئۇچ گىرام بادام يېغىغا قوشۇلۇپ، ھەممىسى بىر نۆۋەتتە ئىچىلىدۇ.

بادام يېغىدا ياغلانغان تۇربۇت 10 گىرام، زەنجىۋىل ئۇچ گىرام، ئاق تۇز بىر گىرام ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار يۇمشاق سوقۇلۇپ سۇ بىلەن ئىچىلىدۇ. تۇزنىڭ ئورنىغا شېكەر سېلىنسىمۇ بولىدۇ. بۇ مەستىكى قوشۇلماي ئىستېمال قىلىنسا، تۇز ياكى تۇربۇت قوشۇلماي قاينىق سۇ بىلەن بىللە ئىچىلىدۇ.

غەيرى تەبىئىي سەۋدا خىلىتىنى سۈرۈش

غەيرى تەبىئىي سەۋدا خىلىتىنى سۈرگۈچى يەككە دورىلار

بۇلار كابۇل ھېلىلىسى، قارا ھېلىلە، سانا، ئەپتىمۇن، ئۇستقۇددۇس، لاجۇۋەرد تېشى، ئەرمەن تېشى، ئامىلە قاتارلىق دورىلاردۇر.

غەيرى تەبئىي سەۋدا خىلىتىنى سۈرگۈچى مۇرەككەپ دورىلار

بۇلار سەبرە 15 گىرام، ئەپتىمۇن 30 گىرام، لاجۇۋەرد 21 گىرام، ئەرمەن تېشى 27 گىرام، سوقمونيا، شاھمەنزەل، خەربەق سياھ ئالتە گىرامدىن، سۇمبۇل تىب، رۇمبەدىيان ئۇچ گىرامدىن ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار يۇمشاق سوقۇلۇپ، كەرەپشە سۈيى بىلەن يۇغۇرۇلۇپ، كۈملاچ تەييارلىنىپ، كۈندە بىر قېتىم ئالتە گىرامدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

سەۋادىن پەيدا بولغان كېسەللىكلەرنى داۋالاشتا قارا ھېلىلە 30 گىرام، بىستە- چايەج 15 گىرام، ئەپتىمۇن 27 گىرام، سانا، ئۇستقۇددۇس 21 گىرامدىن، قىزىلگۈل 13 گىرام، گاۋزىبان، بادرەنجبۇيا 10 گىرامدىن، رۇمبەدىيان، بەدىيان ئالتە گىرام- دىن، خەربەق سياھ ئىككى گىرام، پورى ئېلىنغان تۇربۇت ئۇچ گىرام، زەنجۈبىل بىر يېرىم گىرام ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار قاينىتىلىپ، سۈزۈلۈپ بولغاندىن كېيىن غا- رىقۇن، لاجۇۋەرد تېشى، ئەرمەن تېشى ئىككى گىرامدىن، تۇز مۇۋاپىق مىقداردا ئېلە- نىپ، سوقۇلۇپ، يۇقىرىقى قاينىتىلمىغا ئارىلاشتۇرۇلۇپ ئىچىلىدۇ. مەتبۇخ كۈچلۈك بولسا، شەھمەنزەل بىلەن سەبرە بىرئاز قوشۇلۇپ ئىچىلىدۇ. ئەپتىمۇن شەربەتكە ئا- رىلاشتۇرۇلماي رەختكە يۆگىلىپ قاينىتىلىدۇ. قاينىتىشتا ئۈزاق قاينىتىلماي، ئىككى - ئۇچ ئۆرلىتىلىپ، سۈزۈلۈپ، سىقىلىپ ئېلىۋېتىلىدۇ.

غەيرىي تەبئىي خىلتلارنى قەي ئارقىلىق چىقىرىش

غەيرىي تەبئىي خىلتلارنى قەي قىلدۇرغۇچى دورىلار

بۇ خىل دورىنىڭ تەسىرى تېز، كېسەللىكنىڭ ساقىيىش ئۇنۇمى ياخشى بولۇش ئۈچۈن، ئالدى بىلەن بىمار قەي قىلدۇرۇلىدۇ، ئاندىن بىمارغا دورا بېرىلىدۇ. قەي قىلدۇرۇلىدىغان بىمار قەي قىلدۇرۇلۇشتىن بىر كۈن ئىلگىرى يۇمشاق، ئاسان سىڭىدىغان غىزالار بىلەن غىزالاندۇرۇلىدۇ. ئەگەر توسالغۇ بولمىسا، خۇشبۇي ياغلار بىلەن بىمارنىڭ بەدىنى ياغلىنىدۇ. بىمارغا قەي قىلدۇرۇلىدىغان كۈنى سۈيۇقئاش، شۇڭگۇروچ ئىچۈرۈلۈپ بىر مۇددەت ئۆتكەندىن كېيىن قەي قىلدۇرغۇچى دورا ئىچۈرۈلىدۇ. بىمارغا قەي قىلدۇرغۇچى دورا بېرىشتە، بىمارنىڭ ئەھۋالىغا قاراش لازىم. ھۆل مىزاجلىق بىمار بولسا، ئۇنىڭغا سۈيۇقئاش قاتارلىق يەڭگىل غىزالارنى

بېرىش هاجەتسىز. ئەگەر بىمار ئاسانلىقچە قەي قىلمىسا ئۇچ كۈن مۇنچىغا چۈشۈشى كېرەك. بىمارنىڭ بەدىنىنى خۇشبۇي ياغلار بىلەن ياغلاش، بىمارغا ياغلىق شورپا ئىچۈرۈش كېرەك. ئۇنىڭدىن كېيىن بىمار مۇنچىدا ياكى ئىسسىق ئۆيدە قەي قىلدۇرۇلىدۇ. ئەگەر ھاۋا سوغۇق قىش كۈنلىرى بولسا، بىمارنىڭ كۆزى رەختتە تېڭىپ قويۇلىدۇ. مۇمكىنقەدەر ھەرىكەت بىلەن قەي كەلسە ياخشى بولىدۇ. ئەگەر قەي كەلمىسە، توخۇ پېيىگە خېنە يېغىغا ئوخشاش ياغلار سۈزۈلۈپ گىلىغا ئېقىتىلىدۇ. بۇنىڭ بىلەن قەي كەلمىسە، بىمار يەنە مۇنچىغا چۈشۈرۈلىدۇ. ئوڭدا ياتقۇزۇلۇپ، قورسىقى ۋە بېلى يۇمشاق ئۈۋۈلاپ بېرىلىدۇ. بۇنىڭ بىلەنمۇ قەي كەلمىسە، بىمارنىڭ بېشى تۆۋەن قىلىنىپ تۇرغۇزۇلسا، خىلتىلار ئاشقازانىدىن يېنىپ كېلىدۇ. بىمار ئىككىنچى قېتىم تەكرار قەي قىلدۇرۇلسا ئاشقازىنى تازىلىنىدۇ. قەي قىلىنغان بىمار ئىسسىق مىزاجلىق بولسا كۆزى سوغۇق سۇدا يۇيۇلىدۇ، ئېغىزى سىركەنجۈبىل بىلەن چايقىلىدۇ ياكى غار ـ غار قىلىنىدۇ، بولمىسا ئېغىزدىكى قەينىڭ بۇزۇق ماددىلىرى بېشىغا ئۆرلەپ قالىدۇ. ھاۋا سوغۇق ۋاقىتتا، سوغۇق مىزاجلىق بىمار بولسا، يۇز ـ كۆزى ئىسسىق سۇ بىلەن يۇيۇلىدۇ، بىمار سىركەنجۈبىل ئەسلى ياكى قاينىق سۇدا غەر ـ غەر قىلىدۇ. قەي قىلىپ ئېغىزىنى پاكىزلاپ بولغاندىن كېيىن، ئۇد ھىندىدىن ئۇچ گىرام ئېلىپ، يۇمشاق سوقۇپ ياكى مەستىكى رۇمىدىن ئۇچ گىرام ئېلىپ، ئىترىفىل سەغىر بىلەن ئىستېمال قىلسا ۋە ياكى شېكەر، ئالما سۇيى بىلەن ئىستېمال قىلسا بولىدۇ. بىمارغا مەستىكىنىڭ ئورنىغا گۈلقەنت ئاپتابى قوشۇپ ئىترىفىل سەغىر بېرىلسە بولىدۇ.

بىمار قەي قىلىپ بولغاندىن كېيىن كۆڭلى ئېلىشسا، سېمىز توخۇ شورپىسى ئىچسە مەنپەئەت قىلىدۇ. ئەگەر بىمارغا ھېچ تۇتۇپ قالسا، ئاز ـ ئازدىن قاينىق سۇ ئىچۈرۈلىدۇ ۋە بىمار چۈشكۈرۈتۈلىدۇ. بىمارنىڭ كۆكرەك ۋە قوۋۇرغا ئەتراپلىرىدا ئاغرىق پەيدا بولۇپ ئېسىلىش كۆرۈلسە، گۈل يېغى ياكى بابۇنە يېغى بىلەن يەرلىك ئورۇن ياغلىنىدۇ، قاينىق سۇ گىرىلكىغا ئېلىنىپ ئىسسىق ئۆتكۈزۈلىدۇ.

بىمارنىڭ ئاشقازىنىدا بىئارامىلىق كۆرۈلگەندە، بىمارغا يۇمشاق غىزا يېگۈزۈلمەي، قەي قىلدۇرۇلىدۇ.

قەي قىلدۇرۇشتىكى مەقسەت، ئاشقازان توشۇپ قېلىش كۆرۈلگەندە ئاشقازان ۋە ئۇچەيدىكى بۇزۇق ماددىلارنى پاكىزلاش، زەھەرلىك نەرسىلەرنى يەپ سالغاندا، ئاشقازاندىكى زەھەرنى تازىلاش، بىمار قەي قىلدۇرۇلۇپ ئاشقازىنى تازىلىنىپ بولغاندىن كېيىن، ئۇنىڭغا سوت ۋە خۇشبۇي ياغلار ئىچۈرۈلىدۇ، بىمار قەي قىلدۇرۇلغاندا ئاز ـ ئازدىن قەي قىلدۇرۇلىدۇ. ھەر خىلىتىنىڭ ئۆزىنىڭ قەي دورىلىرى ئۆز يولىدا ئىشلىتىلىدۇ.

غەيرىي تەبىئىي سەپرا خىلىتىنى قەي قىلدۇرغۇچى دورىلار

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: سىركەنجۈبىل ئەسلى 30 گىرام، پالەك سۇيى ياكى ئارپا سۇيى 125 مىللىلىتىر ئېلىنىدۇ، بۇنىڭدا پاكىز بىر ھەسسە ئارپا 15 ھەسسە سۇغا قۇشۇلۇپ، سۇس ئوتتا قاينىتىلىدۇ، يېرىمى قالغاندا ياخشى ئارىلاشتۇرۇلۇپ سۈزۈلىدۇ. سۈزۈلگەن سۇغا ئارپا سۇيى ياكى ھەمشىباھارنىڭ سۇيى ئارىلاشتۇرۇلۇپ چالا ئىسسىتىلىپ ئىچىلسە قەي كەلتۈرىدۇ.

غەيرىي تەبىئىي بەلغەم خىلىتىنى قەي قىلدۇرغۇچى دورىلار

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: تۇرۇپ ئۇرۇقى ئالتە گىرام، سېرىقچېچەك ئۇچ گىرام، تۇزلۇق خېمىرتۇرۇچ بىر يېرىم گىرام ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار سوقۇلۇپ، ھەسەل بىلەن يۇغۇرۇلۇپ، تەبىئىي قەي قىلىنسا ياخشى بولىدۇ. ئەگەر بىمار قەي قىلمىسا، ئۇنىڭغا يىلمان سۇ ئىچۈرۈلىدۇ.

غەيرىي تەبىئىي بەلغەم ۋە سەپرا خىلىتىنى قەي قىلدۇرغۇچى دورىلار

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: تۇرۇپ يېرىلىپ، ئوتتۇرىسىغا قارا خەربەق چالا سوقۇلۇپ توشقۇزۇلىدۇ، مەزكۇر تۇرۇپ سىركىگە بىر كېچە چىلاپ قويۇلۇپ، ئەتىسى بىمارغا يېگۈزۈلىدۇ. ئۇنىڭدىن باشقا، بىمارغا سىركەنجۈبىل ئەسلى بىلەن لوۋىيانىڭ سۇيى ئارىلاشتۇرۇلۇپ ئىچۈرۈلسىمۇ بىمار قەي قىلىدۇ.

غەيرىي تەبىئىي سەپرا، سەۋدا ۋە بەلغەم خىلىتىنى قەي قىلدۇرغۇچى دورىلار

بىخ سەۋسەن (چالا سوقۇلغان)، سېرىقچېچەك 15 گىرامدىن، ھەمشىباھار ئۇرۇقى، ئارپا سۇيى 10 گىرامدىن ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلارنىڭ ھەممىسى بىر چوڭ چىنە سۇدا قاينىتىلىپ، يېرىمى قالغاندا سۈزۈلۈپ، 30 مىللىلىتىر ئەپتىمۇن شەربىتى ئارىلاشتۇرۇلۇپ بىمارغا بېرىلىدۇ. ئۇزۇم سىركىسى يېرىم ئىسسىتىلىپ بىمارغا ئىچۈرۈلسە بىمار قەي قىلىدۇ. بىمارنى مۇمكىنقەدەر قەي قىلدۇرماسلىق ياكى بىمارغا خەربەق سىياھ بەرمەسلىك كېرەك. چۈنكى، ئۇ زەھەرلىك ھەم بەزى ئادەملەردە بوغۇز يالليۇغىنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ.

سۈيدۈك ھەيدىگۈچى دورىلار

سۈيدۈك ھەيدەش ئۇچۇن ئەرەق دورىلارنىڭ مەنپەئەتى ياخشىراق. ئادەم بەدىنىدە خىلىت كۆپ بولسا كۆپىنچە تەنقىيە قىلىش كېرەك. سۈرگە دورىسى بېرىش بىلەن قان ئېلىشنى ۋە سۈيدۈك ماڭدۇرۇشنى بىرلىكتە ئېلىپ بارماسلىق لازىم. ھەكسىلەر شۇنى قارار قىلغانكى، ئەگەر كېسەللىك مادداسى جىگەرنىڭ دۈمباق تەرىپىدە بولسا سۈيدۈك ماڭدۇرۇش ياخشى چارىدۇر. ئەگەر ماددا جىگەرنىڭ ئويمان تەرىپىدە بولسا ئىسھال قىلدۇرۇشنىڭ مەنپەئىتى ياخشى بولىدۇ. سۈرگە دورىسى بېرىش، تەرلىتىش، سۈيدۈك ماڭدۇرۇش مادداسى تۆۋەنلىتىدۇ. شۇنىڭدەك سۈرگە دورىسى بېرىش ياكى تەرلىتىشكە سۈيدۈك ماڭدۇرۇش توسالغۇ بولسا، ئۇنى دەرھال توختىتىش لازىم. مادداسى بىر تەرەپكە يۆزلەندۈرۈش ئۇچۇن، قارىمۇقارشى تەرەپتىن چارە قىلىش لازىم. بۇنىڭدا سۈيدۈك بەك سۈيۇق ھەم كۆپ، ئاق ھەم سۈزۈك بولسا، بۇنى توسۇش لازىم. بىماردا ھۆللۈك ئېشىپ قېلىشنىڭ ئالدىنى ئېلىش كېرەك. بىماردا ئىستىسقا ياكى مۇپاسىل بولسا، سۈيدۈك ماڭدۇرۇشنى زۆرۈر دەپ بىلىش كېرەك. بىمارغا مۇنزىچ بەرمەي تۇرۇپ سۈيدۈك ھەيدىگۈچى دورىلارنى بەرمەسلىك كېرەك. ئەگەر بىمارغا سۈيدۈك ھەيدىگۈچى دورا بېرىشكە توغرا كەلسە، تۆۋەندىكى سۈيدۈك ھەيدىگۈچى دورىلار مۇۋاپىق مىقداردا بېرىلىدۇ. سۈيدۈك ھەيدىگۈچى دورىلار سۈيدۈك ھەيدىگۈچى سوغۇق دورىلار، سۈيدۈك ھەيدىگۈچى ئىسسىق دورىلار، سۈيدۈك ھەيدىگۈچى مۆتىدىل دورىلار، قاندىكى ھۆللۈكنى ھەيدىگۈچى دورىلار دەپ تۆت تۈرگە بۆلۈنىدۇ.

سۈيدۈك ھەيدىگۈچى سوغۇق دورىلار: كاسىنە ئۇرۇقى، تەرخەمەك ئۇرۇقى، سىر-كەنجۈبىل، كۆك قاپاقنىڭ سىقىلغان سۈيى، سېمىز ئوت ئۇرۇقى، زاراڭزا، كاكىنەچ، قوغۇن سۈيى ۋە ئۇلارغا ئوخشاشلار.

سۈيدۈك ھەيدىگۈچى ئىسسىق دورىلار: كەرەپشە ئۇرۇقى، بەدىيان، رۇمبەدىيان، بەرەنجاسىپ، زۈپا ھىندى، كاۋاۋۇچىن، جۇۋىنە ئۇرۇقى، سۈزاپ، سەۋزە ئۇرۇقى ۋە ئۇلارغا ئوخشاش دورىلار.

سۈيدۈك ھەيدىگۈچى مۆتىدىل دورىلار: پىرسىياۋشان، قوغۇن ئۇرۇقى. ئۇنىڭدىن باشقا ئىسسىقلىق بىلەن سوغۇقلۇق دورىلار تەڭشىلىپ ئىستېمال قىلىنسا بۇ دورا مۆتىدىل بولىدۇ، سۈيدۈك ھەيدەيدۇ. بەدىيان بىلەن رۇمبەدىيان ئالتە گىرامدىن ئېلىنىپ، چالا سوقۇلۇپ، بىر پىيالە سۇدا قاينىتىلىپ سۈزۈلىدۇ. تەرخەمەك ئۇرۇقى ۋە قوغۇن ئۇرۇقى 10 گىرامدىن ئېلىنىپ، سوقۇلۇپ، يۇقىرىقى قاينىتىلمىدا شىرىسى

ئېلىنىپ، بىر ئاز قەنت سېلىنغاندىن كېيىن ئىچىلسە سۈيدۇكنى كۆپەيتىدۇ ۋە سۈيدۇكنى ھەيدەيدۇ. ئەگەر بەدىيان، رۇمبەدىيانلار يۈمشاق سوقۇلۇپ تالقان قىلىنىپ، تەرخەمەك ئۇرۇقى بىلەن قوغۇن ئۇرۇقىنىڭ شىرىسى قوشۇلۇپ ئىستېمال قىلىنسا، سۈيدۇك ھەيدەيدۇ.

ھەيز ماڭدۇرغۇچى دورىلار

ھەيز ماڭدۇرۇش ئۈچۈن سەلىخە، سىيادان ئالتە گىرامدىن، قۇندۇزقەھرى، ئۇبۇھەل بەش گىرامدىن ئېلىنىدۇ ھەممە بۇ دورىلار يۈمشاق سۇقۇلۇپ، ئىككى ھەسسە ھەسەل بىلەن يۇغۇرۇلۇپ، ھەر كۈنى ئەتىگەندە 3 ــ 5 گىرامدىن ئىستېمال قىلىنىپ، ئارقىسىدىن 125 مىللىلىتىر ئەرقى بەدىيان ئىچىپ بېرىلسە، ھەيزنى ماڭدۇرىدۇ.

ئەگەر ھەيزنىڭ توختاپ قېلىشى قانىنىڭ ئازلىقى ياكى قىزىپ قىلىشتىن بولسا، تۆۋەندىكى دورىلار ھەيزنى ماڭدۇرىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: ئەپسەنتىن رۇمى، دەرمىنى تۇركى، تىرمىس، سۇزاپ، بەدىيان، كەرەپشە ئۇرۇقى ئالتە گىرامدىن، ئەنجۇر مونىكى بەش دانە، گۈلقەنت 30 گىرام ئېلىنىدۇ ھەممە بۇ دورىلاردىن قائىدە بويىچە شەربەت تەييارلىنىپ، ئۈچ كۈن ئىچىلىپ، ئۈچ كۈن توختىتىلىدۇ، بۇ تاكى سۈيدۇك ياكى ھەيز ياخشى مېڭىپ بولغۇچە ئىستېمال قىلىنىدۇ. ھەيز ماڭدۇرىدىغان دورا ھەيز مېڭىپ تۇرغان كۈنلىرى ئىستېمال قىلىنسا تەسىرى ياخشى بولىدۇ.

رەئىس ئەزالارنى قۇۋۋەتلىگۈچى دورىلار

مېڭە، يۈرەك، جىگەر قاتارلىق رەئىس ئەزالارنى قۇۋۋەتلىگۈچى دورىلار تۆۋەندە ئايرىم ـ ئايرىم تونۇشتۇرۇلىدۇ:

مېڭىنى قۇۋۋەتلىگۈچى يەككە دورىلار: مەرۋايىت، ئامىلە، يېڭى بېھى، يېڭى ئالما، ئامۇت، قىزىلگۈلنىڭ سۈيى، ئاپېلسىن، بالادۇر، پىندۇق، بالەنگۇ، زەنجۇىل، سەئدى ھىندى، سۇمبۇل تىب، ئىپار، ئۇد ھىندى، ئەنبەر، قەلەمپۇر، كۈندۇر، ھايۋانات مېڭىسى، توخۇ گۆشى، قۇشقاچ گۆشى، قوي سۈتى قاتارلىقلار.

يۈرەكنى قۇۋۋەتلىگۈچى ۋە يۈرەككە خۇشلۇق يەتكۈزگۈچى دورىلار: ئامۇت، تاتلىق ئانار، ئامىلە، تەمرى ھىندى، ئالما، ئاق سەندەل، تاباشىر، گىلى مەختۇم، رىيباس، بىخ مارجان، كەھرىۋا، كافور، گاۋزىبان، يۇمغاقسۇت، قىزىلگۈل، مەرۋايىت، نىلۇپەر،

ئاپپلسىن، ھېلىلە، ياقۇت، كۈمۈش ۋەرەق، ئالتۇن ۋەرەق، ئاپپىلسىن پوستى، ئۈستەقۇددۇس، ئاق بەھمەن، قىزىل بەھمەن، بالەنگۇ، بادرەنجىبۇيا، دارچىن، دۇرنەج ئەقەرەبى، زۇرانبات، زەپەر، سۇمبۇل، سەئىدى كوفى، سەلىخە، شاقاقۇل، ئۇد ھىندى، ئەنبەر، فەرەنجمۇشك، ئۇد سەلىب، قاقىلە، لاجۇۋەرد، يالپۇز قاتارلىقلار.

جىگەرنى قۇۋۋەتلىگۈچى دورىلار: كاسنە، ئانار، ئۆشنە، ئۈپەس، جۇزبۇۋا، ھۈمما، ھەببى بىلسان، دارچىن، گۈلدارچىن، قەلەمپۇر، سېرىقئوت ئۇرۇقى، مەستىكى رۇمى، سۇمبۇل رۇمى قاتارلىقلار. جىگەرنىڭ ئاجىزلىقى كۆپىنچە ھۆل سوغۇقتىن بولىدۇ. بۇنىڭ ئۈچۈن بىمارغا ئىسسىق تەبىئەتلىك دورا بېرىلىدۇ.

كېسەللىكلەرنى قول ئەمەلىيىتى بىلەن داۋالاش

كېسەللىكلەرنى قول ئەمەلىيىتى بىلەن داۋالاشتا تۆۋەندىكى ئۇسۇللار كۆپ قوللىنىلىدۇ:

سوۋۇتۇش ئارقىلىق داۋالاش: بۇ ماددىسىز ئىسسىقتىن پەيدا بولغان مىزاج بۇزۇلۇش كېسەللىكىگە قارىتا، سوغۇق تەبىئەتلىك دورا ياكى باشقا چارىلەر ئارقىلىق تەڭشەپ سوۋۇتۇش ئېلىپ بېرىش ئارقىلىق كېسەللىك داۋالاش ئۇسۇلىدۇر.

قىزىتىش ئارقىلىق داۋالاش: بۇ ماددىسىز سوغۇقتىن پەيدا بولغان مىزاج بۇزۇلۇش كېسەللىكلىرىگە قارىتا، ئىسسىق تەبىئەتلىك دورا ياكى باشقا چارىلەر ئارقىلىق تەڭشەپ قىزىتىش ئېلىپ بېرىش ئارقىلىق كېسەللىك داۋالاش ئۇسۇلىدۇر.

ھۆللەشتۇرۇش ئارقىلىق داۋالاش: بۇ ماددىسىز قۇرۇقلۇقتىن پەيدا بولغان مىزاج بۇزۇلۇش كېسەللىكلىرىگە قارىتا، ھۆللۈكى يۇقىرى دورىلار ياكى باشقا چارىلەر ئارقىلىق بەدەندە ھۆللۈك پەيدا قىلىش ئۇسۇلىدىن ئىبارەت.

قۇرۇتۇش ئارقىلىق داۋالاش: بۇ ماددىسىز ھۆللۈكتىن پەيدا بولغان مىزاج بۇزۇلۇش كېسەللىكلىرىگە قارىتا، قۇرۇقلۇقى يۇقىرى دورىلار ياكى باشقا چارىلەر ئارقىلىق بەدەندە قۇرۇقلۇق پەيدا قىلىش ئۇسۇلىدۇر.

سۈيدۈك ھەيدەپ داۋالاش: سۈيدۈك تۇتۇلغان ياكى سۈيدۈك مىقدارى ئازلىغان ۋاقىتتا سۈيدۈك ھەيدىگۈچى دورىلارنى ئىشلىتىش ئارقىلىق سۈيدۈكنى راۋانلاشتۇرۇپ كېسەللىك داۋالاش مەقسىتىگە يەتكىلى بولىدىغان ئۇسۇلىدۇر.

ئىچنى سۇرۇپ داۋالاش: بۇ، بىمارغا مۇناسىۋەتلىك دورىلارنى ئىچۈرۈش ياكى باشقا چارە ـ تەدبىرلەرنى قوللىنىش ئارقىلىق ئاشقازان ۋە ئۇچەي ئىچىدىكى ماددىلارنى چوڭ ئۇچەي ئارقىلىق سىرتقا چىقىرىپ تاشلاش بىلەن كېسەللىك داۋالاش

مەقسىتىگە يەتكىلى بولىدىغان داۋالاش ئۇسۇلىدۇر.

مۇلەييىنات (تەبىئەتنى يۇمشىتىش) ئارقىلىق داۋالاش: بۇ، قەۋزىيەتلىك كۆرۈلگەندە ھەرخىل چارە ـ تەدبىرلەرنى قوللىنىش ئارقىلىق چوڭ تەرەتنى يۇمشىتىش بىلەن كېسەللىك داۋالاش ئۇسۇلىدۇر.

ئىسسىق ئۆتكۈزۈپ داۋالاش: بۇ، مۇناسىپ كېسەللىك بىمارلىرىغا مۇناسىپ دورا ۋە باشقا ماتېرىياللاردىن ھاسىل قىلىنغان ھارارەتنى يەرلىك ئورۇنغا ۋاستىلىك تەسىر قىلدۇرۇپ، كېسەللىك داۋالاش مەقسىتىگە يېتىدىغان بىر خىل سىرتىدىن داۋالاش ئۇسۇلىدۇر.

ئىسسىق ئۆتكۈزۈپ داۋالاش ئاساسەن سوغۇقتىن بولغان ماددىسىز مىزاج بۇزۇلۇش خاراكتېرلىك كېسەللىكلەر، ئاشقازان، ئۇچەي كېسەللىكى، بەل ئاغرىقى، بالىياتقۇ كېسەللىكلىرى، بۇغۇم ئاغرىقى قاتارلىقلارنى داۋالاشتا قوللىنىلىدۇ.

سوغۇق ئۆتكۈزۈپ داۋالاش: سوغۇق ئۆتكۈزۈپ داۋالاش ئۇسۇلى بولسا، مۇناسىپ كېسەللىك بىمارلىرىغا مۇناسىپ دورا ۋە باشقا ماتېرىياللاردىن ھاسىل قىلىنغان سوغۇقلۇقنى بەدەننىڭ مەلۇم قىسمىغا ياكى مەلۇم ئەزاغا سىرتتىن بېۋاستە ياكى ۋاستىلىك تەسىر قىلدۇرۇش ئارقىلىق ھەرخىل كېسەللىكلەرنى داۋالاش مەقسىتىگە يېتىدىغان داۋالاش ئۇسۇلىدىن ئىبارەت. بۇ خىل داۋالاش ئۇسۇلى ئىسسىقتىن پەيدا بولغان ماددىسىز مىزاج بۇزۇلۇش خاراكتېرلىك كېسەللىكلەر، ھەرخىل قاناش ۋە ھەرخىل ئاغرىق، ئۆتكۈر قىزىتما، شۇنىڭدەك قاتتىق ئىسسىق ئۆتۈپ كەتكەندىن بولغان باش ئاغرىقى، باش قېيىش قاتارلىقلارنى داۋالاشتا قوللىنىلىدۇ.

ئۇۋۇلاپ داۋالاش: بۇ بىر ياكى ئىككى قول بىلەن ياكى قولنىڭ ئالقىنى، بارمىقى بىلەن پۈتۈن بەدەن ياكى مەلۇم ئەزانى ئۇۋۇلاش ئارقىلىق ماددا ئالمىشىشنى كۈچەيتىپ، بەدەننىڭ ھەرقايسى قىسىملىرىدا يىغىلىپ قالغان ماددىلارنى، جۈملىدىن غەيرىي تەبىئىي خىلىتلارنى تارقىتىش ئارقىلىق كېسەللىك داۋالاش مەقسىتىگە يەتكىلى بولىدىغان داۋالاش ئۇسۇلىدىن ئىبارەت. ئۇۋۇلاپ داۋالاش ئۇسۇلى چوڭ ـ كىچىك بوغۇملار جىددىي ۋە سوزۇلما خاراكتېرلىك ئورنىدىن قوزغىلىپ كېتىشى ۋە ئورنىدىن پۈتۈنلەي چىقىپ كېتىشى، باش ئاغرىقى، باش قېيىش، كۆز ئالمىسى چىڭقىلىپ ئاغرىش، نېرۋا ئاجىزلىقى، ئولتۇرغۇچ نېرۋا ئاغرىقى، بالىلاردىكى يېرىم پالەچ، پالەچ، تۇتقاقلىق، ئاشقازان يالىلۇغى، ئاشقازان تۆۋەنلەش، بەل ئومۇرتقا كېسەللىكلىرى، مۇرە ئەتراپ يالىلۇغى، چىش ئاغرىقى، بادامسىمان بەز يالىلۇغى، رېماتىزملىق بۇغۇم يالىلۇغى، بالىلار كېسەللىكلىرى، ئاياللار كېسەللىكلىرى قاتارلىقلارنى داۋالاشتا قوللىنىلىدۇ.

قۇمغا كۆمۈپ داۋالاش: بۇ كېسەللەنگەن ئەزانى ياكى پۈتۈن بەدەننى كۇن نۇرى تەسىرىدە قىزىغان قۇمغا مۇۋاپىق ۋاقىت كۆمۈش ئارقىلىق قۇمدىكى ھەرخىل پايدىلىق تەركىبلەرنىڭ بەدەنگە سۈزۈلۈشىنى تەسىر قىلىشى ۋە قۇمنىڭ قىزىش، سۇمۇرۇش قاتارلىق ئالاھىدە خۇسۇسىيەتلىرىدىن ئۇنۇملۇك پايدىلىنىپ، كېسەللىك داۋالاش مەقسىتىگە يەتكىلى بولىدىغان داۋالاش ئۇسۇلىدۇر. بۇ خىل داۋالاش ئۇسۇلى بوغۇم ئاغرىقلىرى، بەل ئاغرىقى، پەسىل خاراكتېرلىك ياكى سوغۇقتىن پەيدا بولغان پۈت - قول ئاغرىقى، ئاياللار كېسەللىكلىرىدىن ئاق خۇن كۆپ كېلىش، دوڭسۇن ۋە يىرىق ئاغرىقلىرى، تۇغماسلىق، بالياتقۇ ۋە قوشۇمچە ئەزالار ياللۇغى، ئۇنىڭدىن باشقا سوزۇلما خاراكتېرلىك بۆرەك كېسەللىكلىرى، پۈت - قول قولىشىش، ئېرقۇنۇنسا، كۆپ تەرلەش، ھۆل سوغۇقتىن پەيدا بولغان تۇرلۇك كېسەللىكنى داۋالاشتا قوللىنىلىدۇ.

ھوردىتىپ داۋالاش: بۇ بىمارنىڭ كېسەللىك ئەھۋالىغا ئاساسەن ئۇيغۇر تېبابىتى خام دورىلىرىدىن تەييارلانغان دورا قاينىتىلمىسىنىڭ ھورىنى بەدەننىڭ ھەرقايسى قىسىملىرىغا تەسىر قىلدۇرۇش ئارقىلىق كېسەللىك داۋالاش مەقسىتىگە يەتكىلى بولىدىغان ئەنئەنىۋى داۋالاش ئۇسۇلىدىن ئىبارەت. ھوردىتىپ داۋالاش سۇيدۇك يولى ياللۇغى، بالياتقۇ ياللۇغى، مەزى بېزى كېسەللىكلىرى، مېڭە، نەپەس يولى، مەقئەت، تېرە كېسەللىكلىرىنى داۋالاشقا قوللىنىلىدۇ.

لوڭقا قويۇپ داۋالاش: بۇ لوڭقا ياكى كوزا شەكىللىك سايمانىنى ئەسۋاب قىلىپ، سىرتقى كۆچى (ئوت، سۇ سۇمۇرۇش قاتارلىقلار) ئارقىلىق لوڭقا ئىچىدىكى ھاۋانى سىرتقا چىقىرىپ، قارشىلىق (تەتۇر) بېسىم پەيدا قىلىپ، تېرىنى شۇمۇرتۇپ ياكى قان شورىتىش ئارقىلىق كېسەللىك ماددىسىنى چىقىرىپ كېسەللىك داۋالاش مەقسىتىگە يەتكىلى بولىدىغان سىرتتىن داۋالاش ئۇسۇلىدۇر. ھىجامەت قويۇپ داۋالاش ئۇسۇلى باش ئاغرىقى، مېڭە پەردە ياللۇغى، سەرئى، تارتىشىپ قېلىش، گەجگە نېرىپ ئاغرىقى، بويۇن مۇسكۇلى سىپازمىلىنىش، يۇز نېرۋا پارالىچى، يۆتەل، ئۆتكۇر ياكى سوزۇلما خاراكتېرلىك كاناي ياللۇغى، زىققا، ئۆپكە سۇلۇق ئىششىقى، ئۆپكە ياللۇغى، كۆكرەك پەردە ياللۇغى، ئۆتكۇر ياكى سوزۇلما خاراكتېرلىك ئۇچەي ياللۇغى، بويۇن ئومۇرتقا كېسەللىكلىرى، جەينەك بوغۇم ئاغرىقلىرى، دۈمبە ئاغرىقى، بەل ئاغرىقى، توققۇزكۆز ئاغرىقى، يۇقىرى قان بېسىم، يۈرەك رېتىمسىزلىقى، يۈرەككە قان يېتىشمەسلىك، ھەيز ئاغرىتىپ كېلىش، ھەيز توختاپ قېلىش، ھەيز كۆپ كېلىش، ئاق خۇن كۆپ كېلىش، تۇغماسلىق، داس بوشلۇقى ياللۇغى، چىقان، غەلۋىرەك، كۆپ شەكىللىك تۇك خالتا ياللۇغى، پاقالچاق يارىسى، ئۆتكۇر خاراكتېرلىك سۇت بېزى ياللۇغى، يىرىڭلىق

جاراهەت، زەھەرلىك ھاشارات چېقىۋېلىش، يەلتاشما، تىلما (ماشرا) قاتارلىق كېسەللىكلەر قوللىنىلىدۇ.

قان ئېلىپ داۋالاش: بۇ مەخسۇس تىغلىق ئەسۋاب بىلەن بەدەننىڭ مەلۇم قىسمىدىكى ۋېنا قان تومۇرنىڭ پۈتۈنلۈكىنى بۇزۇپ، مەلۇم مىقداردىكى قاننى ئىختىيارى ھالدا بەدەن سىرتىغا چىقىرىش ئارقىلىق كېسەللىك داۋالاش مەقسىتىگە يەتكىلى بولىدىغان داۋالاش ئۇسۇلى. قان ئېلىپ داۋالاش ئۇسۇلى قان خىلىتىدىن پەيدا بولغان تۇرلۈك كېسەللىكلەر، يەنى باش ئاغرىقى، باش قېيىش، يۇرەك، جىگەر كېسەللىكلىرى قاتارلىقلارنى داۋالاشتا قوللىنىلىدۇ.

داغلاپ داۋالاش: ئەمەننى كۆيدۈرۈش، مېتال ئەسۋابلارنى قىزدۇرۇش ۋە كۆيدۈرگۈچى دورىلارنىڭ قىزىقلىق تەسىرىنى ئادەم بەدىنىنىڭ تېرە ئۈستىدىكى نېرۋا تۈگۈنلىرى ياكى كېسەللەنگەن يەرلىك ئورۇنغا قاقلاش، قويۇش، يەرلىك ئورۇننى قىزىتىپ يەڭگىل دەرىجىدىكى كۆيۈشكەندەك ئاغرىق سېزىمى پەيدا قىلىش ئارقىلىق ئورگانىزمنىڭ خىزمەت ئىقتىدارىنى نورمالالاشتۇرۇش ياكى مەلۇم دەرىجىدە يۇقىرى كۆتۈرۈپ داۋالاپ ساغلاملىقنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش ئۈچۈن قوللىنىلىدىغان بىر خىل داۋالاش ئۇسۇلىدۇر. داغلاپ داۋالاش ئۇسۇلى ئاساسەن سەرئى، پالەچ، لەقۋا قاتارلىقلارنى داۋالاشتا قوللىنىلىدۇ.

قەي (قۇستۇرۇپ) قىلدۇرۇپ داۋالاش: بۇ مۇناسىۋەتلىك دورىلارنى ئىچۈرۈش ئارقىلىق ياكى ئۆزى يۇمشاق غىدىقلاش خۇسۇسىيىتى بولغان نەرسىلەرنى كىچىك تىلغا تەگكۈزۈش ئارقىلىق قۇسۇش رېفلىكسىنى شەكىللەندۈرۈپ، ئاشقازان ئىچىدىكى ماددىلارنى ئېغىز ئارقىلىق سىرتقا چىقىرىپ تاشلاپ، كېسەللىك داۋالاش مەقسىتىگە يەتكىلى بولىدىغان داۋالاش ئۇسۇلىدۇر. بۇ خىل داۋالاش ئاشقازان، ئۇچەي كېسەللىكلىرى، باش ئاغرىقى، بەلغەم، سەپرادىن پەيدا بولغان كېسەللىكلەر، شۇك، بۇغۇم ئاغرىقى قاتارلىقلارنى داۋالاشتا قوللىنىلىدۇ.

كىلىزما قىلىپ داۋالاش: كىلىزما ئارقىلىق داۋالاش بىمارنىڭ كېسەللىك ئەھۋالىغا ئاساسەن تەييارلانغان دورا سۈيۇقلۇقىنى مەخسۇس ئەسۋاب ئارقىلىق بىمارنىڭ مەقئەت يولى بىلەن ئۇچەيگە يەتكۈزۈپ، كېسەللىك داۋالاش مەقسىتىگە يەتكىلى بولىدىغان داۋالاش ئۇسۇلىدىن ئىبارەت. بۇ خىل داۋالاش ئۇسۇلى قەۋزىيەت، ئۇچەي يالليۇغى، مېڭە، قىزىلئۆڭگەچ كېسەللىكلىرى، قۇلۇنجى، مەددە قۇرت كېسەللىكى، يۇقىرى قان بېسىمى قاتارلىقلارنى داۋالاشتا قوللىنىلىدۇ.

دورا پۈركۈپ داۋالاش: بۇ يۇمشاق سوقۇلغان دورىلارنى بۇرۇن ياكى باشقا ئەزالارغا پۈركۈپ كېسەللىك داۋالاش ئۇسۇلى. بۇ خىل داۋالاش ئۇسۇلى ئاساسەن زۇكام، نەزلە،

بۇرۇن ياللۇغى، بۇرۇن بوۋاسىرى، بۇرۇن پۇراش، سەرئى قاتارلىقلارنى داۋالاشتا قوللىنىلىدۇ.

دورا پۇرۇتۇپ داۋالاش: ئۆتكۈر پۇراق چىقارغۇچى دورىلار (ئىپار، ئەنبەر، زەپەر، كافور، ئەپيۇنگە ئوخشاش دورىلار)نى ھوشىدىن كەتكەن بىمارغا پۇرۇتۇپ، بىمارنى ھوشىغا كەلتۈرۈش ئۈسۇلى. بۇ خىل داۋالاش ئۇسۇلى باش ئاغرىقلىرى، مېڭە، يۈرەك كېسەللىكلىرىنى داۋالاشقا ۋە ھوشىدىن كەتكەن بىمارلارنى قوتقۇزۇشتا قوللىنىلىدۇ.

ياشۇيە قىلىپ داۋالاش: بۇ دورا قاينىتىلمىسىنىڭ ئىلمان سۇيىگە تۆۋەنكى مۆچىلەرنى چىلاش، يۇيۇش ئارقىلىق كېسەللىك داۋالاش مەقسىتىگە يەتكىلى بولىدىغان ئۇيغۇر تېبابەتچىلىكىنىڭ ئەنئەنىۋى داۋالاش ئۇسۇلىدىن ئىبارەت. بۇ خىل داۋالاش ئۇسۇلى پۇت ـ قول ئىسسىماسلىق، پۇت تەرلەش، پۇت پۇراش، بوغۇم ئاغرىقى، ئوشۇق بوغۇم ئاغرىقى قاتارلىقلارنى داۋالاشقا ماس كېلىدۇ.

ئىسلاپ داۋالاش: بۇ دورىلارنى كۆيدۈرۈپ ئىسىنى بۇرۇنغا ماڭدۇرۇش ياكى مەلۇم بىر ئەزانى ئىسرىقلاش ئارقىلىق كېسەللىك داۋالاش ئۇسۇلى. بۇ خىل داۋالاش سەرئى، كۆز كېسەللىكلىرى، باش كېسەللىكلىرى قاتارلىقلارنى داۋالاشتا قوللىنىلىدۇ.

چۈشكۈرتۈپ داۋالاش: ھەرخىل دورا تالقانلىرىنى بۇرۇنغا تارتقۇزۇش ياكى پۈركۈش ئارقىلىق مېڭىدىكى توسالغۇلارنى ئېچىپ، كېسەللىك داۋالاش مەقسىتىگە يەتكىلى بولىدىغان داۋالاش ئۇسۇلى. بۇ خىل داۋالاش ئۇسۇلى باش ئاغرىقى، زۇكام، نەزلە قاتارلىقلارنى داۋالاشتا ماس كېلىدۇ.

سۇرمە تارتىش ئارقىلىق داۋالاش: بۇ سۇرمە تارتىش ياكى بىرەر دورىنى سۇرمىگە ئوخشاش كۆزگە تارتىش، سۇرۇش ئارقىلىق كېسەللىك داۋالاش ئۇسۇلىدۇر. بۇ خىل داۋالاش ئۇسۇلى ئاساسلىقى تۇرلۈك كۆز، قاپاق، كىرپىك كېسەللىكلىرىنى داۋالاشتا قوللىنىلىدۇ.

مەلھەم ئارقىلىق داۋالاش: بۇ دورا تالقانلىرىغا مۇناسىپ قوشۇمچىلارنى قوشۇپ تەكشى ئارىلاشتۇرۇپ، خېمىرغا ئوخشاش يۇغۇرۇپ تەييارلاپ سىرتىدىن ئىشلىتىش ئارقىلىق كېسەللىك داۋالاش مەقسىتىگە يەتكىلى بولىدىغان داۋالاش ئۇسۇلىدۇر.

تۇمانلاشتۇرۇپ داۋالاش: دورىلارنى قاينىتىقاندا چىققان ھورىنى نەيچە ئارقىلىق ئېغىز، بۇرۇن، قۇلاق، مەقئەت قاتارلىقلارغا ئوخشاش ئەزالارغا يەتكۈزۈش ئارقىلىق كېسەللىك داۋالاش ئۇسۇلى. بۇ خىل داۋالاش ئۇسۇلى زۇكام، نەزلە، ئۆپكە ياللۇغى، كاناي ياللۇغى ۋە شاغچە كاناي ياللۇغى، كۆكرەك پەردە ياللۇغى، يۆتەل، نەپەس سىقىلىش، ئاۋاز پۈتۈپ قېلىش، زىقىنا، قۇرۇق يۆتەل، بەلغەم چىقىرالماسلىق، زەھەرلىنىش، ئۆپكە سىلى، باش ئاغرىش، سەپرا ۋە قان خىلىتى تەسىرىدىن پەيدا

بولغان نەپەس يوللىرى كېسەللىكلىرى، كۆكرەك ۋە گال قىسمىدىكى كېسەللىكلەر، بەلغەمدىن پەيدا بولغان نەزلە، زۇكام ۋە ئۆپكە كېسەللىكلىرى قاتارلىقلارنى داۋالاشقا ماس كېلىدۇ.

ياغلاپ داۋالاش: بۇ، ئاغرىق پەسەيتكۈچى ياكى ئىسسىق ئۆتكۈزگۈچى ۋە ياكى ھۆللۈك يەتكۈزگۈچى تەسىرگە ئىگە ئۇيغۇر تېبابىتى ياغ دورىلىرى بىلەن كېسەللەنگەن يەرلىك ئورۇننى ياغلاش ئارقىلىق كېسەللىك داۋالاش ئۇسۇلى. ياغلاپ داۋالاش مۇپاسىل، نىقرەس، ئىششىق، ئاغرىق، ئومۇرتقا بولۇش، بۆرەك كېسەللىكلىرى، تۇرلۈك ئاياللار كېسەللىكلىرى، تېرە كېسەللىكلىرى قاتارلىقلارنى داۋالاشتا قوللىنىلىدۇ.

شامچە ئارقىلىق داۋالاش: بۇ، دورىلارنى يۇمشاق سوقۇپ، تالقانىنى مۇناسىۋەتلىك دورىلاردا يۇغۇرۇپ شامچە تەييارلاپ مەقسەت ياكى ئاياللارنىڭ جىنسىي يولىغا كىرگۈزۈپ كېسەللىك داۋالاش ئۇسۇلىدىن ئىبارەت. بۇ خىل داۋالاش ئۇسۇلى بالىياتقۇ ياللۇغى، تۇرۇبا يولى ياللۇغى، ئاق خۇن كۆپ كېلىش، ئادەت قالايمىقانلىشىش، تۇز ئۇچەي ياللۇغى قاتارلىقلارنى داۋالاشتا قوللىنىلىدۇ.

پەرزىچە ئارقىلىق داۋالاش: بۇ، دورىلىق شامچە ياكى ئالاھىدە شامچە ياساپ، ئاياللارنىڭ بالىياتقۇسىغا سېلىش ئارقىلىق كېسەللىك داۋالاش ئۇسۇلى. بۇ خىل داۋالاش تۇرلۈك ئاياللار كېسەللىكلىرىنى داۋالاشتا قوللىنىلىدۇ.

ھۆمۈل ئارقىلىق داۋالاش: بۇ، دورىلارنى رەختكە ئوراپ ياكى پاختىغا سۈركەپ، جىنسىي يول ئارقىلىق بالىياتقۇ كىرگۈزۈش ئۇسۇلىدۇر. بۇ خىل داۋالاش ئۇسۇلى تۇرلۈك ئاياللار كېسەللىكلىرىنى داۋالاشتا قوللىنىلىدۇ.

ئابزەن قىلىپ داۋالاش: بۇ، قاينىتىلىپ تەمى چىقىرىلغان دورا سۈيىگە بىمارنى بەلنىڭ ئاستىنقى قىسمىنى چىلاپ ئولتۇرغۇزۇش ئارقىلىق كېسەللىك داۋالاش ئۇسۇلىدۇر.

تەرلىتىپ داۋالاش: بۇ، بىمارنى مۇنچىغا چۈشۈرۈش، بىمارغا قاينىق سۇ ئىچۈرۈش، تەرلەتكۈچى ياكى قىزىتما چۈشۈرگۈچى دورىلارنى ئىشلىتىش ئارقىلىق بەدىنىدىكى ئارتۇق ھۆللۈكلەرنى تېرىدىكى تەر بەز يولى ئارقىلىق بەدەن سىرتىغا چىقىرىپ تاشلاش ئارقىلىق كېسەللىك داۋالاش ئۇسۇلىدۇر.

دورا سېپىپ داۋالاش: بۇ، سوقۇلغان دورىلارنى زەخمە ۋە باشقا يارىلارنىڭ ئۈستىگە سېپىپ داۋالاش ئۇسۇلىدۇر. بۇ خىل داۋالاش ئۇسۇلى ئاقما، يارا، تەمرەتكە، قوتۇر قاتارلىقلارنى داۋالاشتا قوللىنىلىدۇ.

دورا تېمىتىپ داۋالاش: بۇ، بىرەر سۈيۇق دورىنى بۇرۇن ياكى قۇلاق، كۆز

قاتارلىقلارغا تېمىتىپ كېسەللىك داۋالاش ئۇسۇلىدۇر. بۇ خىل داۋالاش ئۇسۇلى بۇرۇن يالليۇغى، كۆز كېسەللىكلىرى، قۇلاق ئاغرىقى، قۇلاق يىرىڭداش قاتارلىقلارنى داۋالاشتا قوللىنىلىدۇ.

غەر ـ غەر قىلىپ داۋالاش: بۇ، بىر قىسىم سۈيۇق دورىلارنى ياكى سۈنى ئېغىزغا ئېلىپ، ئېغىزنى چايقاش ياكى سۈنى يۇتقۇنچاقچە يەتكۈزۈپ كېسەللىك داۋالاش ئۇسۇلىدۇر. بۇ خىل داۋالاش ئۇسۇلى ئېغىز، يۇتقۇنچاق، كېكىردەك كېسەللىكلىرى، شەقىقە، چىش كېسەللىكلىرىنى داۋالاشتا قوللىنىلىدۇ.

چىلانما ئارقىلىق داۋالاش: بۇ، دورىلارنى مۇۋاپىق مىقداردىكى سۈغا چىلاپ سۈزۈپ، سۈيىنى بىمارغا ئىچكۈزۈپ كېسەللىك داۋالاش ئۇسۇلىدۇر. بۇ خىل داۋالاش ئۇسۇلى باش ئاغرىقى، زۈكام، نەزلە، ئاشقازان، ئۈچەي كېسەللىكى، يۇقىرى قان بېسىمى قاتارلىقلارنى داۋالاشتا قوللىنىلىدۇ.

دورا بىلەن ئۇۋۇلاپ داۋالاش: بۇ، دورا ئارقىلىق ئۇۋۇلاپ داۋالاش ئۇسۇلى بولسا، ئۇيغۇر تېبابەتچىلىكىنىڭ خام دورىلىرىدىن جۈيۈز، بوزۈغا، ئېگىر قاتارلىق دورىلارنى سۇ قويۇلغان كاتەك تېشىغا سۈرۈپ تەييار قىلىنغان دورا سۈيۇقلۇقىنى بەدەنگە سۈركەش ئارقىلىق كېسەللىك داۋالاش مەقسىتىگە يەتكىلى بولىدىغان داۋالاش ئۇسۇلىدىن ئىبارەت. دورا ئارقىلىق ئۇۋۇلاپ داۋالاش ئۇسۇلى بولسا، بالىلارنىڭ مىزاجى ھۆل سوغۇقتىن بۇزۇلۇش، كالتسىي يېتىشمەسلىك، راخىت، بۇغۇم ئاغرىقى، بەدەن ئاجىزلىقى، سوغۇق تەرلەش قاتارلىقلارنى داۋالاشتا قوللىنىلىدۇ.

دورا تارتقۇزۇپ داۋالاش: بۇ، سۈيۇق دورىلارنى بىمارنىڭ بۇرنىغا تارتقۇزۇپ كېسەللىك داۋالاش ئۇسۇلىدۇر. بۇ خىل داۋالاش ئۇسۇلى بۇرۇن، باش كېسەللىكلىرىنى داۋالاشتا قوللىنىلىدۇ.

دورا سۈركەپ داۋالاش: بۇ، سۈيۇق ھەم شىرلاش دورىنى بەدەن ياكى بىرەر ئەزاغا سۈركەش، چېپىش ئارقىلىق كېسەللىك داۋالاش ئۇسۇلىدۇر. بۇ خىل داۋالاش ئۇسۇلى بۇغۇم ئاغرىقى، تېرە كېسەللىكلىرى، بۆرەك كېسەللىكلىرى، ئومۇرتقا كېسەللىكلىرى قاتارلىقلارنى داۋالاشتا قوللىنىلىدۇ.

نۇتۇل ئارقىلىق داۋالاش: بۇ، ئىلمان دورا قاينىتىلمىسى ياكى ئىلمان سۈنى بەدەنىنىڭ بىرەر ئەزاسىغا بىۋاستە قويۇپ، شۇ ئەزانى يۇيۇپ داۋالاش ئۇسۇلىدۇر. بۇ خىل داۋالاش ئۇسۇلى چوڭ ـ كىچىك بۇغۇم ئاغرىقى، تېرە كېسەللىكلىرى، چاچ كېسەللىكلىرى قاتارلىقلارنى داۋالاشتا قوللىنىلىدۇ.

پىلتە ئارقىلىق داۋالاش: بۇ، قۇرۇق تالقان، مەلھەم، ياغ ياكى سۈيۇق دورىلارنى پىلتىگە يۇقتۇرۇپ بوشلۇق ئەزالىرى جاراھەتلىرىنىڭ ئېچىلىپ قالغان تۆشۈكىگە

كىرگۈزۈش ئارقىلىق كېسەللىك داۋالاش ئۇسۇلى. بۇ خىل داۋالاش ئۇسۇلى جاراھەت، ئاقما، قۇلاق، بۇرۇن، مەقئەت كېسەلىكلىرى قاتارلىقلارنى داۋالاشتا قوللىنىلىدۇ.

مەز ـ مەزى قىلىپ داۋالاش: بۇ، مەز ـ مەزى قىلىپ داۋالاش بۇرۇن كېسەللەنگەندە مەلۇم خىل سۈيۇقلۇقلارنى بۇرۇنغا تارتىپ، بۇرۇننى چايقاش ئارقىلىق كېسەللىك داۋالاش ئۇسۇلىدۇر.

تېرىگە ئېلىپ داۋالاش: بۇ، يېڭى سۈيۇلغان ھايۋان تېرىسىنى ئىسسىق ھالەتتە بىمارنىڭ (كېيىمىنى سالدۇرۇۋېتىپ) بەدىنىگە بىۋاستە يۆگەش ياكى بىمارنىڭ مىزاجىغا ماس كېلىدىغان دورىلارنى سۇقۇپ، تېرە ئۈستىگە تەكشى سەپكەندىن كېيىن، بىمارنى مەزكۇر تېرىگە چىڭ يۆگەپ بىرەر سائەت ئەتراپىدا ياتقۇزۇش ئارقىلىق كېسەللىك داۋالاش مەقسىتىگە يېتىدىغان داۋالاش ئۇسۇلىدۇر. تېرىگە ئېلىپ داۋالاش ئۇسۇلى بەدەن ئاجىزلىق، قان ئازلىق، سوغۇقتىن پەيدا بولغان چوڭ ـ كىچىك بۇغۇم ئاغرىقى، سوغۇقتىن پەيدا بولغان بەل ئاغرىقى، جىنسىي ئاجىزلىق، يېڭىدىن تۇغۇتتىن قوپۇش، يۇرەك كېسەللىكلىرى، ئاياللار كېسەللىكلىرى، سوزۇلما خاراكتېرلىك بۆرەك كېسەللىكلىرى، پۇت ـ قول قولىشىش قاتارلىقلارنى داۋالاشتا قوللىنىلىدۇ.

قان ئېلىپ داۋالاش: قان ئېلىش قانىنى تولۇق تازىلاش دېگەنلىك بولۇپ، بۇ ئارتۇق ماددىلارنى چىقىرىۋېتىشنىڭ مۇھىم ئۇسۇلى.

خىلىتلاردا قان ئارتۇق بولسا، قان بۇزۇلسا، قان قويۇقلىشىپ قالسا ياكى قان قاياناپ قالسا، قان ئېلىشقا توغرا كېلىدۇ. سەپرا، بەلغەم، سەۋدا خىلىتىغا قان ئارىلاشمايى ئادەمنىڭ ھايات تۇرۇشى مۇمكىن ئەمەس. شۇنىڭ ئۈچۈن، قان ئېلىش ناھايىتى ياخشى ئىستىغراغ ھېسابلىنىدۇ. قان ئالغاندا بۇزۇلغان قانىنى تولۇق چىقىرۋېتىش كېرەك.

نەشتەرنى تومۇرغا ئۇرغاندا، ئەگەر قان بۇزۇلمىغان بولسا، قانىنى ۋاقتىدا توختىتىش، پاكىز قانىنى ئېلىۋەتمەسلىك كېرەك. لېكىن، بىمارغا قانىنى توختاتقانغا ئوخشاش مۇسھىلنى توختىتىمەن دەپ تۇتقۇچى تەسىرلىك دورا بېرىلسە زىيان قىلىدۇ.

قان ئېلىش ماددىنى پىشۇرۇشقا ھاجەت بولمايدۇ. بۇ تەنقىيەنىڭ ئەكسىچە بولۇپ، تەنقىيە قىلىش ئۈچۈن، ئالدى بىلەن ماددىنى پىشۇرۇش لازىم بولىدۇ.

قان ئېلىشتا تۆۋەندىكى ئىككى نۇقتىغا دىققەت قىلىش لازىم:

12 ياشقا توشمىغان بالىلاردىن قان ئېلىشقا بولمايدۇ. 60 ياشتىن ئاشقانلاردىن ۋە بىماردىن قان ئېلىشقا بولمايدۇ ھەم ئۇلارغا ھىجامەت، لوڭقا قويۇشقا بولمايدۇ.

قان ئالىدىغان بىماردىن «تەنقىيە قىلماي ياكى دورا بەرمەيلا» ۋاقتىدا قان ئېلىش

لازىم، لېكىن قانىنى ئاز ئېلىش كېرەك. قان ۋاقتىدا ئېلىنمىسا، بىمارنىڭ كېسەللىك ماددىسى كۆپىيىپ، كېسەللىك ئەھۋالى ئېغىرلىشىپ قالىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن قانىنى تېز ئېلىش لازىم.

ئەگەر بىمار زەھەرلىك نەرسىلەرنى يېگەن بولسا ياكى بىمارنى زەھەرلىك ھاشارات چېقىۋالغان بولسا، بىماردىن قان ئالماسلىق لازىم. ئەگەر چايان چاققان جايدىن قان چىققان بولسا، ئۇنىڭدىن قان ئېلىنسا بولىدۇ.

ئالىملار تەجرىبە قىلىش ئارقىلىق چوما كېسەللىكىنى داۋالاشتا قان ئېلىشنى مەنئى قىلغان. ئەگەر قان مىزاجلىق ئادەم چوما كېسەللىكىگە گىرىپتار بولۇپ، زەھىرى رەئىس ئەزاغا تەسىر قىلغان بولسا قان ئېلىنسا بولىدۇ. قان ئېلىنغان بىماردا شوك بولۇپ قېلىش ئەھۋالى كۆرۈلسە ياكى شوك كۆرۈلۈشتىن گۇمان قىلىنسا، بەمارغا شۇ ۋاقتىدا ياكى قان ئېلىشتىن ئىلگىرى لىمون شەربىتى قاتارلىق شەربەتلەرگە گۇلاب قېتىلىپ ئاز - ئازدىن ئىچۈرۈلىدۇ. قان ئېلىنىپ بولغاندىن كېيىن، قان توختىمىسا، قان ئالغان جاي چىڭ باغلىنىپ تېڭىپ قويۇلىدۇ. قان ئالغان جايغا قولنى بېسىپ، بىر ئاز ھەرىكەتلەندۈرۈپ، مۇمكىنقەدەر شوك بولۇپ قېلىشنىڭ ئالدى ئېلىنىدۇ. ئەگەر قان ئالغاندا، بىماردا ئايلىنىپ كېتىش، يەنى شوك بولۇپ قېلىش ئەھۋالى كۆرۈلسە، بىمارنى ھوشىغا كەلتۈرۈش ئۈچۈن، گېلىغا توخۇ پېيىنى تىقىپ قەي قىلدۇرۇش ناھايىتى زۆرۈر ياكى داۋائىلمىشكى سۇدا ئېزىلىپ گېلىغا تېمىتىلىدۇ. بىمارغا قان ئالغان كۈنى تەستە سىڭىدىغان قويۇق غىزالارنى بېرىشكە بولمايدۇ. بەزى تېۋىپلار قان ئالغان بىمارغا سوغۇقلۇق بېرىپ قويىدۇ، بۇ توغرا ئەمەس. ئىسسىق مىزاجلىق بىمار بولسا، سوغۇقلۇق بېرىلىپ، سەپرا ۋە قان پەسەيتىلىدۇ. سوغۇق مىجەزلىك بىمار بولسا، ئۇنىڭغا ئىسسىق تەبىئەتلىك مېۋە بېرىلىدۇ، بۇ قۇۋۋەتكە يارىدەم بېرىدۇ. بىمارغا ھاجەتسىز، ئارتۇق نەرسە بېرىشكە بولمايدۇ.

بەدەندىكى قان ئېلىشقا بولىدىغان تومۇرلار: (1) قىپال تومۇر، (2) ئۆكھەل تومۇر، (3) باسلىق تومۇر، (4) ھەبلوززىرى، (5) ئوسەيلەم، (6) سافىن تومۇر، (7) ئەرقىننىسا تومۇر، (8) مابىز تومۇر، (9) چاھار تومۇر.

قىپال تومۇر چوڭ بارماقنىڭ ئۈدۈلىدا بولۇپ، بۇ تومۇردىن قان ئېلىنسا باش كېسەللىكلىرىگە پايدا قىلىدۇ.

ئۆكھەل تومۇر كۆرسەتكۈچ بارماقنىڭ ئۈدۈلىدا بولىدۇ. بۇ تومۇردىن قان ئېلىنسا ئومۇمىي بەدەنلىك كېسەللىكلەرنىڭ ھەممىسىگە پايدا قىلىدۇ.

باسلىق تومۇر ئوتتۇرا بارماقنىڭ ئۈدۈلىدا بولىدۇ. بۇ تومۇردىن قان ئېلىنسا گەدەن ئاستىدىكى ئەزالارنىڭ كېسەللىكىگە پايدا قىلىدۇ. كۆپىنچە ئىككى پاچاقنىڭ

كېسەللىكلىرىگە پايدا قىلىدۇ. بۇ تومۇرنىڭ ئاستىدا بىر قىزىل قان تومۇرى بار، بۇ ناھايىتى ھەرىكەتچان تومۇر بولۇپ، ئۇنىڭغا بىر نەرسە تېگىپ كەتسە قانىنى توختاتقىلى بولمايدۇ.

ھەبلوززىرى تومۇرنى بەزىلەر قولدىكى باسلىق تومۇر دېسە، بەزىلەر ئۆكھەل تومۇر بىلەن ئارىلاشما تومۇر دەيدۇ. بۇ تومۇردىن قان ئېلىش قىيىپال تومۇردىن قان ئېلىشنىڭ پايدىسى بىلەن ئوخشاش.

ئەبىتىدى تومۇر ئوتتۇرا بارماقنىڭ يېنىدىكى تۆتىنچى بارماقنىڭ ئۈدۈلىدا بولىدۇ، بۇ تومۇردىن قان ئېلىنسا ئىچكى ئەزا ۋە تۆۋەنكى ئەزالاردا كېسەللىك پەيدا بولىدۇ.

ئوسەيلەم تومۇرى ئىبتى تومۇرغا چاپلىشىپ تۇرىدۇ، ئۇنىڭ شاخچىسى دېيىشكەمۇ بولىدۇ. بۇ تومۇرنىڭ ئورنى تۆتىنچى بارماق بىلەن بەشىنچى بارماقنىڭ ئارىلىقىدا بولىدۇ، بۇ تومۇردىن قان ئالغاندىن كېيىن قولنى قىزىق سۇغا تېقىپ تۇرۇش كېرەك. ئوڭ قول تومۇرىدىن قان ئېلىنسا، جىگەر كېسەللىكلىرىگە، سول قول تومۇرىدىن قان ئېلىنسا، تال كېسەللىكلىرىگە ۋە يۈرەك كېسەللىكلىرىگە پايدا قىلىدۇ. ئۆپكە كېسەللىكى بىمارلىرىدىن قان ئالماسلىق لازىم.

سافىن تومۇر پاچاق ۋە ئوشۇق ئەتراپىدىكى تومۇر بولۇپ، چوڭ بارماقتا ئۈدۈل كېلىدۇ. ھەيز ماڭدۇرۇش، جاراھەت، قىچىشقاق، يوتا ئاغرىقى، جىنسىي كېسەللىكلەر دە مۇشۇ تومۇردىن قان ئېلىنسا ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ.

ئەرقىننسا تومۇر پاچاقتا بولۇپ، يانپاش بويلاپ ئوشۇققىچە كېلىدۇ. پاچاقنى چىڭ بوغقاندا مەلۇم بولىدۇ. يۇقىرىقى تەرەپ 4 ـ، 5 ـ بارماقنىڭ ئارىلىقىغا توغرا كېلىدۇ. يانپاش ئاغرىقى، ئولتۇرغۇچ نېرۋا ئاغرىقىغا مەنپەئەت قىلىدۇ. بۇ تومۇردىن قان ئېلىشقا قارىغاندا سافىن تومۇردىن قان ئېلىشنىڭ مەنپەئىتى ياخشى بولىدۇ.

چاھار تومۇر تۆت تومۇردىن تۈزۈلگەن بولۇپ، ئۇستىنكى كالىپۇكتا ئىككى تومۇر، ئاستىنقى كالىپۇكتا ئىككى تومۇر بولىدۇ. باش كېسەللىكلىرى، ئېغىز كېسەللىكلىرى، چىش مىلىكى كېسەللىكلىرىدە چاھار تومۇردىن قان ئېلىنسا ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ. ئۇنىڭدىن باشقا، تىلنىڭ ئاستى، بۇرۇننىڭ ئۇچى، قۇلاق ئارقىسى، كۆز بۇلۇڭى قاتارلىق ئورۇنلاردىمۇ تومۇر بولۇپ، بۇ تومۇرلاردىن قان ناھايىتى ئاز ئېلىنىدۇ. بۇ تومۇردىن قان ئېلىنسا يۇقىرىقى كېسەللىك بىمارلىرىغا مەنپەئەت قىلىدۇ.

قان ئالغۇچى نەشتەرنى قىزىل قان تومۇرغا ئۇرغاندا، قىزىل قان چىققان بولسا، دەرھال بوغقان جاينى يېشىپ، قانىنى توختىتىش لازىم. قان ئالغان ئورۇننى مەھكەم تېڭىپ، 10 كۈندىن كېيىن يېشىش، بىمار پەقەت ھەرىكەت قىلماسلىقى كېرەك. قان

ئالغان ئورۇنغا چاپلاشتۇرغۇچى دورىلارنى چېپىش ۋە تېڭىش كېرەك. بۇ ئورۇننى مۇھاپىزەت قىلىش ناھايىتى زۆرۈر. بىمارغا ئېچ سۈرگۈچى دورىلارنى بەرمەسلىك كېرەك.

چاپلاشتۇرغۇچى دورىنىڭ تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: خونسياۋشان، ئەنزىرۇت، سېرىق زاك، ئاقاقىيا، ئانار گۈلى، سەبرە، كۈندۈز ئۇچ گىرامدىن، سەمغى ئەرەبى ئالتە گىرام ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار يۇمشاق سوقۇلۇپ، يىپەكتىن ئۆتكۈزۈلۈپ، تۇخۇمنىڭ ئېقىدا يۇغۇرۇلۇپ، توشقانىنىڭ پاكىز يۇڭى ياكى ئۆمۈچۈكنىڭ پاكىز تورىغا مىلىنىپ قان ئالغان ئورۇن ئۈستىگە چېپىلىدۇ. يەرلىك ئورۇن قاقاچ باغلىغاندا، ئۈستىگە كۆيدۈرۈلگەن زەمچە قويۇلىدۇ.

ھجامەت قويۇش: ھجامەت (لوڭقا) قويۇش ۋە زۇلۇك قۇرتى ماڭدۇرۇش كىچىك بالىلار كېسەللىكىنى داۋالاشتا قان ئالغانغا ئوخشاش مەنپەئەت قىلىدۇ. بالىلارغا مۇمكىنقەدەر ھجامەت قويماسلىق كېرەك. چۈنكى، بالىلار بەدىنىدىكى قان خام بولۇپ، ئەگەر قان ئېلىش، ھجامەت قويۇش ئۇسۇلى قوللىنىلسا، قان خام پېتى چىقىپ كېتىپ بالا چوڭىيالمايدۇ، بالا تېنى ئاجىز بولغاچقا، مۇنچىدا يۇيۇنۇپ چىققان بالغا ھجامەت قويماسلىق لازىم. ئەزادا ماددا يىغىلىپ ھەم كۆپىيىپ، قان ئېلىش مۇمكىن بولمىسا، بۇنىڭغا قان تازىلاش دورىسى بەرمەستىن، بەلكى بالىنىڭ بېشىنىڭ ئارقا تەرىپىگە ھجامەت قويۇش كېرەك. بۇ ئۆكھەل تومۇرنىڭ ئورنىدىكى تومۇر بولۇپ، ئۆكھەل تومۇردىن قان ئالغانغا ئوخشاش مەنپەئەت قىلىدۇ، ئەمما ئۇنۇتقاقلىق كۆرۈلىدۇ، ھجامەتنى گەدەنگە قويماي، ئىككى تاغاق ئوتتۇرىسىغا قويۇش ياخشى چارە بولۇپ، بۇ باسلىق تومۇردىن قان ئالغانغا ئوخشاش مەنپەئەت قىلىدۇ. لېكىن، ئاشقازانغا زىيان سېلىپ، خاپىغان كېسەللىكىنى پەيدا قىلىدۇ. تاغاقنىڭ ئۈستى تەرىپىگە ھجامەت قويۇش كېرەك. بۇ ئورۇنغا ھجامەت قويغاندا، تېرىنى ئىلماي قويۇش لازىم. ھجامەت قويغىلى بولمىغان شەرت ئاستىدا زۇلۇك ماڭدۇرۇلىدۇ. ھجامەت قويۇلسا ئۇنۇمى ياخشى بولىدۇ دەپ ساقلاپ تۇرۇشقا بولمايدۇ.

ئۇيغۇر تېبابەتچىلىكىنىڭ كېسەللىكلەرنى داۋالاش ئەمەلىيىتى

بىرىنچى باب باش كېسەللىكلىرى

باش ئاغرىقى

باش ئاغرىقى قاندىن پەيدا بولغان بولسا، بىمارنىڭ قېيىپال تومۇرىدىن قان ئېلىش ياكى بېشىنىڭ ئارقىسىغا ھجامەت قويۇش ۋە ياكى بىمارغا لىمون شەربىتى ئىچۈرۈش كېرەك. بىماردىن قان ئېلىپ بولغاندىن كېيىن، ئۇنىڭغا چىلان شەربىتى، نېلۇپەر شەربىتى، ئەينۈلا شەربىتى قاتارلىقلارنى بېرىش لازىم. چىلان، ئەينۈلا، قارىئۆرۈك، سەرپىستان، تەمرى ھىندى، بىنەپشە، شاھتەررە، تەرەنجىۋىللەرنى مۇۋاپىق مىقداردا ئېلىپ، ئۇلاردىن قائىدە بويىچە شەربەت تەييارلاپ بىمارغا ئىچۈرۈش كېرەك. قانىنىڭ ھارارىتىنى پەسەيتىش ئۈچۈن، ئارپا ئۈنى سۇيى سۆگەت غازىكىنىڭ سۇيى ۋە ئازراق سىركىگە ئارىلاشتۇرۇلۇپ باشقا سۈرۈلىدۇ. بىمارنىڭ بۇرنىغا قاراسۇنانىڭ سىقىلغان سۇيى، سېمىز ئوتنىڭ سىقىلغان سۇيى، كۆك قاپاقنىڭ سىقىلغان سۇيى، گۈل يېغى، ئانا سۈتى قاتارلىقلار تېمىتىلىدۇ. تەرخەمەكنىڭ سىقىلغان سۇيى، قارسۇنا ۋە كۆك يۇمغاقسۇتنىڭ سىقىلغان سۇيى، گۈل يېغى، سىركە قوشۇلۇپ شىشىگە سېلىنىپ، ئاز - ئازدىن بىمارنىڭ بۇرنىغا پۈرتىلىدۇ.

بىمار قەۋزىيەت بولسا، ئۇنىڭغا نوقۇئى ھامىز ياكى مۇلەييىن مۇبارەكلەر بېرىلىپ، چوڭ تەرەت بوشىتىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: گۈلبىنەپشە 15 گىرام، تەمرى ھىندى ئالتە گىرام، نېلۇپەر 18 گىرام، سەرپىستان يەتتە دانە، قارىئۆرۈك، چىلان 15 دانىدىن ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلاردىن قانىنى تەڭشەشنىڭ بايانىدا تونۇشتۇرۇلغان ئۇسۇل بويىچە دورا تەييارلىنىپ بىمارغا ئىچۈرۈلىدۇ.

ئەگەر سەپرادىن پەيدا بولسا، بىمارغا سەپرانىڭ تەڭشىگۈچى بېرىلىدۇ ياكى سەپرا ماددىسىنىڭ پىشۇرغۇچىسى، ئۇنىڭدىن كېيىن سەپرانى سۈرگۈچى دورىلار بېرىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: سېرىق ھېلىلە پوستى، كابۇل ھېلىلىسى پوستى،

ئەينۇلا، قۇرۇق ئۇزۇم، چىلان، ئاقلانغان بىخسۇس، تەمرى ھىندى، سەرپىستان مۇۋاپىق مىقداردا ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار قاينىتىلىدۇ. بۇ قاينىتىلما دورىغا تەرەنجىۋىل، خىيارشەنبەرلەرنىڭ شىرىسى قوشۇلۇپ بىمارغا ئىچۈرۈلىدۇ. بىمارنىڭ بەدىنىنى تاۋلاپ بولغاندىن كېيىن، بەدەن سىرتىغا دورا چېپىش، بىمارنى چۈشكۈرتۈش، بىمارغا دورا پۈرىتىش قاتارلىق قاندىن بولغان باش ئاغرىقىدىكى ئىلاجلار قوللىنىلىدۇ.

بۇغداي كېپەكى، ئاق لاله گۈلى، بىنەپشە قاينىتىلىپ، سۈيىدە بىمارنىڭ تىزىنىڭ ئاستى يۇيۇلىدۇ. قاندىن پەيدا بولغان باش ئاغرىقىنىڭ دورىسىنى سەپرادىن پەيدا بولغان باش ئاغرىقىنى داۋالاشتا ئىشلىتىشكە بولىدۇ. بىمارنىڭ بېشىغا ئاق سەندەل كۆك كەشنىزنىڭ سۈيىگە سۈرۈلۈپ چېپىلسىمۇ بولىدۇ.

بەلغەمدىن بېشى ئاغرىغان بىمارغا بەلغەمنىڭ تەڭشىگۈچسىنى بېرىش كېرەك. بەدىيانىنى مۇۋاپىق مىقداردا ئېلىپ، قاينىتىپ، ئازراق ھەسەل ئارىلاشتۇرۇپ بېرىش لازىم. ئالدى بىلەن بەلغەم خىلىتىنىڭ مۇنزىچىنى بېرىش، ماددا پىشىپ بولغاندىن كېيىن ئايارەج پەيقىرا ياكى مۇسھىلغا سەپەرجىلى، سوقمونىيا، شەھمەنزەللەردىن ئازراقتىن قوشۇپ بېرىش كېرەك، ئايارەج پەيقىرا بېرىلسىمۇ بولىدۇ. بىمارنىڭ بېشى قۇستە يېغى بىلەن ياغلانسا، ئىنەك پىتى يىلتىزى ۋە زەنجىۋىل سۇغا چىلىنىپ، چەپىلسا ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ.

سەۋدا ماددىسىدىن بېشى ئاغرىغان بىمارنىڭ مىزاجىنى تەڭشەشتە، سەۋدانىڭ مۇنزىچى ۋە مۇسھىلىنى بېرىش لازىم.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: بىستىپايەج، ئۇستقۇددۇس، قۇرۇق ئۇزۇم، گاۋزىبان، بادرەنجىبۇيا، قارىئۆرۈك، ئەپتىمۇن، تەرەنجىۋىلدىن قائىدە بويىچە مۇنزىچ تەييارلىنىپ بىمارغا ئىچۈرۈلىدۇ. بىمارنىڭ بېشى بابۇنە يېغى ۋە بادام يېغىدا ياغلىنىدۇ. يۇقىرىدىكى دورىلار قاينىتىلىپ، بىمارنىڭ تىزىنىڭ ئاستى يۇيۇپ بېرىلسە باش ئاغرىقىغا پايدا قىلىدۇ. باش ئاغرىقىدا باشنى ئۇۋۇلماسلىق لازىم، بۇنىڭدا باش ئاغرىقى دەرھال پەسەيگەندەك قىلسىمۇ، ئاخىردا يەنىلا زىيانلىق. بىمارنىڭ پاچاقلىرى ۋە تاپانلىرى ئۇۋۇلاپ بېرىلىدۇ. بىمارنى ماددىسىز باش ئاغرىقى قىلماي، تەڭشەش بىلەن ياخشى بولۇپ قالىدۇ. باش ئاغرىقى ئىسسىقتىن ياكى سوغۇقتىن پەيدا بولسۇن بىمار دورا ئىچىرۇش، دورا پۈرىتىش ئارقىلىق داۋالىنىدۇ. باش ئاغرىقى ئىسسىقتىن پەيدا بولسا سوغۇقلۇق، سوغۇقتىن پەيدا بولسا ئىسسىقلىق قىلىش ماددىسىز كېسەللىكلەرگە مەنپەئەت قىلىدۇ. باش ئاغرىقى تەب بىلەن قوشۇلۇپ كەلگەن بولسا، ئالدى بىلەن تەبكە ئىلاج قىلىنىدۇ. باشقا كېسەللىكنىڭ تەسىرىدىن باش ئاغرىغان بولسا، شۇ كېسەللىكنىڭ تەدبىرى قىلىنىدۇ. ئەگەر ئادەتتىكى ئىسسىقتىن باش ئاغرىسا، سىرتقى سەۋەب-

تىن بولىدۇ. مەسىلەن، بۇنىڭغا ئىسسىق ئۆتكەنلىكى ياكى ئىسسىق ئورۇندا ئۇزاق مۇددەت تۇرغانلىقى سەۋەب بولىدۇ. بۇنى داۋالاش ئۈچۈن، بىمارنىڭ بۇرۇنىغا ئاق سەدەل، ھۆل بىنەپشە، كافورنى پۈرىتىش لازىم. بۇنىڭ بىلەن ئاغرىق توختىمىسا سوغۇق سۇدا بېشىنى يۇيۇپ، بىنەپشە يېغى، قاپاق مېغىزى يېغى، نېلۇپەر يېغىدا بىمارنىڭ بېشىنى ياغلاش كېرەك. ئەگەر سەۋەب كۆچلۈك بولسا سىركە، گۈلاب، گۈل يېغى بىلەن بىمارنىڭ چىكىسى ياغلىنىدۇ. سەۋەب كۆچلۈك بولمىسا، بىمار سىركە ئىستېمال قىلماسلىقى، بولۇپمۇ باشنىڭ كەينىگە مەست قىلغۇچى دورا ئىشلىتىلمەسلىكى كېرەك. باش ۋە چېكىگە سىركە ۋە ياغلارنى چېپىشتا چاچنى چۈشۈرۈپ، چوققا تەرەپتىن پېشانە بىلەن قوشۇپ (دورىنى خېمىر قىلىپ ياكى سۈيۈق ھالەتتە يۇقىرىقى ئورۇنغا قويۇش) چېپىش كېرەك.

باش ئاغرىقىنىڭ ئىچكى سەۋەبلىكى ئىسسىق دورىلارنى ئىستېمال قىلغاندىن بولىدۇ. مەسىلەن، قارىمۇچ، شۇمشا، قوينىڭ مېڭىسى، ھاراق، خورما، سامساق، پىيازغا ئوخشاش يەللىك، ئىسسىقلىق نەرسىلەر سەۋەب بولىدۇ. ئۇنى داۋالاشتا نېلۇپەر، ئاق سەندەل، روسۇت، كافور، تەرخەمەك، قاپاق، قارا سونا، كۆك كەشنىز سۇلىرى ۋە گۈلابلارغا بىر ئاز گۈل يېغى ئارلاشتۇرۇلۇپ باشقا چېپىلىدۇ. ئۇنىڭدىن باشقا قۇرسى ئەنزىروت باشقا چېپىلىدۇ. بىمارغا نېلۇپەر شەربىتى، بىنەپشە شەربىتى، چىلان شەربىتى، تەمرى ھىندى شەربىتى ئىچۈرۈلىدۇ. بىمارغا قاپاق ئۇرۇقىنىڭ مېغىزى، يۇمغاقسۇت، سېمىز ئوت ئۇرۇقى، قارا سۇنا ئۇرۇقى، تەرەنجىۋىل سېلىنىپ تەييارلانغان قۇرۇسلار بېرىلىدۇ. بىمارنىڭ بېشىغا سوغۇقلۇق دورىلاردىن قارا سۇنانىڭ شىرىسى، سىمىز ئوتنىڭ شىرىسى، سۆگەت غازىڭىنىڭ سقىلغان سۈيى ۋە باشقا سوغۇقلىق ياغلار چېپىلىدۇ.

ئادەتتىكى باش ئاغرىقى، يەنى ماددىسىز باش ئاغرىقى سوغۇقتىن پەيدا بولسا، ئۇ سوغۇقتا قېلىش، قار ـ يامغۇر ۋە مۆلدۈرده قېلىش، سوغۇق سۇغا چۈشۈپ كېتىش قاتارلىق سەۋەبلەردىن پەيدا بولىدۇ. باش ئاغرىغاندا باشقا ئىسسىق ئۆتكۈزۈش، باشنى ئىسسىق دورىلار بىلەن يۇيۇپ بېرىش لازىم. ئىسسىق مۇنچىلارغا چۈشۈش، باشنى ئىسسىق ياغلاردا ياغلاپ، بىنەپشە، سەرپىستان، ئاق لەيلى ئۇرۇقى، ئەنجۈر، تەرەنجۈللەرنى دەملەپ ئىچىپ بەرگەندە، چوڭ تەرەت يۇمشايدۇ.

باش ئاغرىقى ئىچكى سەۋەبتىن پەيدا بولغان بولسا، بىمار قىزىق شورپا ئىچىپ بېرىشى، مەرزەنجۇش، دەرمىنلەرنى قاينىتىپ سۇغا چىلاپ، ئىسسىق پېتى بېشىغا قويۇشى كېرەك. ئىسسىق تەبىئەتلىك خۇشپۇراقلىق دورىلارنى پۈرىشى، قۇندۇز قەھرى، ھەبۇلغار، كاۋاۋۇچىنلارنى سۈزۈپ سۈيىدە گۈلاب قىلىپ بېشىغا چېپىپ، قېلىن

لۆڭگىده يۆگىنىشى لازىم.

شەقىقە يەنە بىر خىل باش ئاغرىقى بولۇپ، باشنىڭ يېرىمى ئاغرىيدۇ. بۇ كېسەل-لىكنى داۋالاشتا باش ئاغرىقىدا تونۇشتۇرۇلغان دورىلار ئىستېمال قىلىنسا مەنپەئەت قىلىدۇ. ئۇنىڭدىن باشقا، تۆۋەندىكى دورىلار ئىستېمال قىلىنىدۇ. ئەرەب يېلىمى ئۇچ گىرام، ئەپيۇن بىر يېرىم گىرام، زەپەر بىر گىرام ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار يۇمشاق سوقۇلۇپ، تۇخۇمنىڭ ئېقى ياكى گۈلاب بىلەن يۇغۇرۇلۇپ، قۇلاق تۈۋىگە چېپىلىدۇ. بىمارنىڭ تومۇرى تېز سوقسا، ئۇنى جىددىي داۋالاش زۆرۈر. سەل قارىغاندا بىمارنىڭ باش ئاغرىقى ئېغىرلىشىپ قالىدۇ. بىمار ئوخشاش دورىلارنى ئىستېمال قىلسا، ئاغ-رىقنى تېز پەسەيتىدۇ، ئەمما بۇنى ھۆكۈمالار ئىشلىتىشكە رۇخسەت قىلمايدۇ. چۈنكى، ئۇ ئاخىر ھالاكەتنى كەلتۈرىدۇ.

ئەپيۇنىنى ئىشلىتىش زۆرۈر بولۇپ قالسا، ئۇنى زەپەر قوشۇپ ئىستېمال قىلىشقىمۇ ۋە ياكى بابۇنە قوشۇپ ئىستېمال قىلىشقىمۇ بولىدۇ.

باش ئاغرىغاندا، ئەرقى گۈلى باشقا قويۇلىدۇ. باشنى دورا بىلەن كۆپ يۇغاندا تەڭگە زىيان قىلىدۇ.

بېشى ئاغرىغان كىشى بۇرنى قاناپ قالسا، قانىنى توختىتىپ سالماسلىقى كېرەك. بۇرنىنىڭ قانىشى باش ئاغرىقىنىڭ شىپا تېپىشىنىڭ ئالامىتىدۇر. بىمارنىڭ خىلىتى قان بولماي بۇرنىدىن قان كۆپ ئېقىپ كەتسە زىيانلىق. بۇنداق ئەھۋالدا قانىنى توختـ-تىش كېرەك. ئەگەر بېشى ئاغرىغان كىشىنىڭ بۇرنىدىن ياكى قۇلىقىدىن يىرىڭ ئې-قىپ قالسا، بۇمۇ كېسەللىكنىڭ ياخشى بولۇشىنىڭ ئالامىتىدۇر.

مېڭە پەردىسى ئىششىقى

بۇ ئىششىق مېڭىنىڭ ئۆزىدە كۆرۈلىدۇ. ئىششىق قان ماددىسىدىن پەيدا بولسا، بىمار كۈلگۈنچەك بولۇپ قالىدۇ. ئەگەر مېڭە ئىششىقى سەپرا ماددىسىدىن پەيدا بولسا بىمارنىڭ مىجەزى ئوسال، ئاچچىقى يامان بولۇپ قالىدۇ. ئەگەر بەلغەم ماددىسىدىن پەيدا بولسا، ئەزالىرى بوش، ھەيرانلىقتا قالغاندەك ھېس قىلىدىغان بولۇپ قالىدۇ. ئەگەر سەۋدا ماددىسىدىن پەيدا بولغان بولسا ياۋايى ھايۋانغا ئوخشاش ھەركەت قىلىدـ-غان بولۇپ قالىدۇ. سەۋدادىن پەيدا بولغاندا، بىمار غەمكىن، قورقۇنچاق بولۇپ قالىدۇ. سەۋدادىن پەيدا بولغان مېڭە ئىششىقى باشقا كېسەللىكلەرگە قارىغاندا ناھايىتى ئاز كۆرۈلىدۇ.

قان ياكى سەپرا ماددىسىدىن پەيدا بولغان مېڭە ئىششىقىدا قىزىتما ناھايىتى

ئۆتكۈر بولىدۇ. بەلغەم ماددىسى پەيدا بولۇش بىلەن سەۋدا ماددىسىدىن بولغان مېڭە ئىششىقىدا قىزىقلىق ئازراق بولۇپ، جۆيلۈشىنىڭ بولماسلىقى كۆپرەك كۆرۈلىدۇ.

داۋالاش: مېڭە ئىششىقىنىڭ ئاساسىي ئالامىتىدە قىزىتما بولۇش ئاساسىي ئورۇندا تۇرىدۇ. داۋالاشتىمۇ ئالدى بىلەن قىزىتمىنى پەسەيتىشكە تىرىشىش لازىم. بەمارنىڭ ئىككى پاچىقىغا شەخەك قويۇلىدۇ. ئەگەر توسالغۇ بولمىسا، قان ماددىسىدىن پەيدا بولغان بىمارنىڭ قېيىپال تومۇرىدىن قان ئېلىنىدۇ. بىمارغا مېۋىلەرنىڭ سۈيىدىن ئەينۈلا، تەمرى ھىندى سۈيى تەرەنجىۋىل سۈيىگە قوشۇلۇپ ئىچۈرۈلىدۇ ھەمدە كۆك قاپاقنىڭ سۈيى، تەرخەمەك، كۆك يۇمغاقسۇتنىڭ سىقىلغان سۈيى ئىچۈرۈلىدۇ. كۆك يۇمغاقسۇتنىڭ سۈيى، سىركە، گۈل يېغى قاتارلىقلار قېتىلىپ بىمارنىڭ بۇرنىغا پۈرىتىلىدۇ ۋە تېمىتىلىدۇ ۋە ياكى سۆگەت يوپۇرمىقى، ئارپا مايىسىسى، ئاق لالە گۈلى ۋە غازىكى قاينىتىلىپ، بىمارنىڭ تىزىنىڭ ئاستى يۇيۇپ بېرىلىدۇ.

سەپرادىن بولغان مېڭە ئىششىقىدا قىزىتما ئۆتكۈر خاراكتېرلىك بولۇپ توسالغۇ بولمىسا، ئالدى بىلەن بىماردىن ئازراق قان ئېلىۋېتىشنىڭ ئۈنۈمى ياخشى بولىدۇ. ئۇنىڭدىن كېيىن تەمرى ھىندى، چىلان، ئەينۈلا، قارىئۆرۈك، سەرپىستان، تەرەنجىۋىلەر مۇۋاپىق مىقداردا ئېلىنىپ، قاينىق سۇغا چىلىنىدۇ، تەمى چىققاندىن كېيىن سىقىلىپ سوغۇق پېتى بىمارغا ئىچۈرۈلىدۇ. گۈلاب بىلەن سىركە بىمارنىڭ مېڭىسىگە قايتا ـ قايتا چېپىلىدۇ. كۆك قاپاقنىڭ تاش پوستى، تەرخەمەك، يەرلىك شوخلا، سۆگەت غازىكى چالا سوقۇلۇپ بىمارنىڭ بېشىغا تېڭىلىدۇ. بىمارنىڭ ئۈيقۇسى كەلمىسە، قاراسۇنا، ئوسۇك كۆكى، كوكنارلار قاينىتىلىپ، بىمارنىڭ بېشى يۇيۇلىدۇ. خەشخەش شەربىتى ئاز ـ ئازدىن ئىچۈرۈلىدۇ.

ئەگەر مېڭە ئىششىقى سەۋدا ماددىسىدىن پەيدا بولغان بولسا، بىمارغا گاۋزىبان، بادرەنجبۇيا، بىستىپايەج، سەرپىستانلار مۇۋاپىق مىقداردا ئېلىنىپ، قاينىتىلىپ، تەرەنجىۋىل قوشۇلۇپ ئىچۈرۈلىدۇ. ماددا پىشىپ بولغاندىن كېيىن، چوڭ تەرەتنى ھەيدىگۈچى كىلىزمىلار تۇز ئۇچىيىدىن ماڭدۇرۇلىدۇ. بەدەنگە ھۆللۈك يەتكۈزۈش ئۈچۈن، بىمارغا ئارپا سۈيى بېرىلىدۇ. بەدەننى سىلىقلاشتۇرۇش ئۈچۈن ئىسكەنجىۋىل شەربىتى بېرىلىدۇ.

مېڭە ئىششىقى بەلغەم ماددىسىدىن پەيدا بولغان بولسا، ئالدى بىلەن بىمارغا ماددىنى پىشۇرغۇچى تۆۋەندىكى دورىلار بىلەن شەربەت تەييارلاپ بېرىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: بەدىيان يىلتىزى، ئىزخىر يىلتىزى، كەرەپشە ئۇرۇقى، رۇمبەدىيان، قۇرۇق ئۈزۈم، ئۇستقۇددۇس مۇۋاپىق مىقداردا ئېلىنىپ، قاينىتىلىپ، قىزىلگۈل گۈلقەنتى قوشۇلۇپ بىمارغا ئىچۈرۈلىدۇ. بىمارغا يەنە كىلىزما ۋە

سۇرگـۇچى هەب دورىلار، مـەسىلەن، هـەببى ئايارەج ياكى هەببى قوقـيالار مۇڭاپـق مىقداردا بېرىلىدۇ. بىمارنىڭ پۇت ـ قوللىرىنى ئۇۋۇلاپ بـېرىش، پۇتـلىرىنـى تېڭـپ قويۇش پايدىلىق. مېڭە كېسەللىكلىرىنى داۋالاشتا دورىلارنى قاينىتىپ، بىمارنىڭ تـەـ زىنىڭ ئاستى يۇيۇپ بەرگەندە ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ.

ئۇنىڭدىن باشقا، يەنە بىر قىسىم باش كېسەللىكلىرى مېڭە پەردىسى ئىشىشـقىغا ئوخشـشـپ كېتىدۇ. بۇ كېسەللىكتە مېڭە ئىشىشمايدۇ، لېكىن بىمارىدا مېڭە پەردىسـى ئىششقىغا ئوخشاش ناھايىتى بىئارامىلىق يۇز بېرىدۇ. مېڭە پەردە ئىششقىنىڭ ئـالاـ مىتى كۆرۈلىدۇ، قىزىتما بولىدۇ، ئاغرىق ناھايىتى قاتتىق تۇتىدۇ.

داۋالاش: بۇ كېسەللىك ھەقتى مېڭە ئىششقى بولمىغانلىقى ئۈچـۈن، بىمار مـېـ ڭىنى قۇۋۇەتلىگۈچى دورىلارنى ئىستېمال قىلسا ياخشىلىنىپ قالىدۇ.

قاتما كېسەللىكى

بۇ ئۇشتۇمتۇت پەيدا بولىدىغان كېسەللىك بولۇپ، ئادەمدە ھېس ۋە ھەرىكەت يو ـ قىلىپ كېتىدۇ. بىمار ئۇخلىغان بولسا ئۇخلىغان ھالەتتە، ئولتۇرغان بولسا ئولتۇرغان ھالەتتە، ئۆرە تۇرغان بولسا ئۆرە تۇرغان ھالاتتە تۇتىدۇ.

سەۋەبى: بۇ كېسەللىك غەيرىي تەبىئىي سەۋدانىڭ ئارقا مېڭىدە بىرىنلا توسالغۇ پەيدا قىلغانلىقىدىن پەيدا بولىدۇ.

ئالامىتى: مېڭىدە توسالغۇ پەيدا بولغانلىق سەۋەبىدىن كېسەللىك تۇتقاندا، بىمار ئۆرە تۇرغان بولسا ئۆرە تۇرغان ھالەتتە، ئولتۇرغان بولسا ئولتۇرغان ھالەتتە، ئۇخلىغان بولسا ئوخلىغان ھالەتتە كېسىلى تۇتىدۇ. بىمارنىڭ گېلىدىن ھېچ نەرسە ئۆتمەيدۇ.

داۋالاش: ھوشسىز ھالەتتىكى بىمارغا ئىسسىق شىيافلار ياكى غەيرىي تەبىئىي سەۋدانى چىقارغۇچى كىلىزمىلار تۇز ئۇچەيدىن كىرگۈزۈلىدۇ. بىمارنىڭ بېشى زەنجـەـ ۋىل ياكى بادام ياغلىرىغا بىرئاز قۇندۇزقەھرى ئارىلاشتۇرۇلۇپ ياغلىنىدۇ. بىمار ھـوـ شىغا كەلگەندىن كېيىن، ئۇنىڭغا يۇقىرىدا تونۇشتۇرۇلغان سەۋدانى پىشۇرغۇچى ۋە تاـ زىلىغۇچى دورىلار بېرىلىدۇ. يەنە ئىسسىق شەربەت ۋە ئىسسىق غىزالار بېرىلىدۇ. بەـ مارنىڭ بېشى موم يېغى بىلەن ياغلىنىدۇ.

ئەگەر ئىسسىقتىن ياكى قاندىن پەيدا بولسا، بىماردىن قان ئېلىنىدۇ. ئىككى پـاـ چىقىغا شەخەك قويۇلىدۇ. قان ئېلىشتا، تومۇر كەڭ ئېچىلىپ، قان ئازراق ئېلىنىدۇ.

سەكتە كېسەللىكى

بۇ كېسەللىكتە بىمارنىڭ سېزىمى ۋە ھەرىكىتى بىراقلا يوقلىپ كېتىدۇ.

سەۋەبى: سەكتە مېڭە بوشلۇقلىرىدا ۋە تومۇرلىرىدا پۇتۇن توسولۇش بولغانلىقتىن كۆرۈلىدۇ.

ئالامىتى: بىمار ئومۇمىي بەدىنىنىڭ سېزىم ۋە ھەرىكەتلىرى پۈتۈنلەي يوقلىپ، ئوڭدىسىغا چۈشۈپ، ئۆلۈككە ئوخشاش ياتىدۇ. بىمارنىڭ نەپەس ئالغانلىقىنى بىلىش مۇمكىن بولمايدۇ. بىمارنىڭ بۇ كېسەللىكتىن ساقىيىشى ناھايىتى تەس بولىدۇ.

سەكتە كېسەللىكى بىلەن ئۆلۈمنىڭ پەرقى، سەكتە كېسەللىكىدە كۆزنىڭ قارىچۇقى كۆرۈنمەيدۇ. ئۆلۈمدە بولسا كۆز قارىچۇقى يوقلىپ كېتىدۇ. سەكتە كېسەللىكىدە بىمارنىڭ نەپەس ئېلىشى ۋە ھوشىغا كېلىشى 72 سائەتتىن كېيىن كۆرۈلىدۇ. بۇ كېسەللىك پەيدا بولغان كىشىنى ئۇچ كۈنگىچە دەپنە قىلماسلىق لازىم. چۈنكى، ئەسلىگە كېلىپ قېلىش ئېھتىمالى بولۇپ قېلىشى مۇمكىن. بىمار سەكتە بولۇپ ئەزالىرى ئېسىلىپ قالسا ياكى كۆكىرىپ قالسا، بۇ ۋاقىتتا بىمار ئۆلگەن ھېسابلىنىدۇ.

داۋالاش: بىماردا قان غالىب بولسا، ئۇنىڭ قېپال تومۇرىدىن قان ئېلىنىدۇ. ئەگەر قان ئېلىش مۇمكىن بولمىسا، شىياق ياكى كىلىزما قىلىنىدۇ. ئەگەر بۇ كېسەللىك سوغۇقتىن پەيدا بولغان بولسا، بىمارغا بەلغەمنى چىقارغۇچى دورىلار ئىستېمال قىلدۇرۇلىدۇ. مەسىلەن، مېڭىنى ۋە بەدەننى قىزىتىش ئۈچۈن، بىمارغا ئىپار، سۇزاپ، قەلەمپۇر پۇرىتىلىدۇ. پىلپىل، قۇندۇزقەھرى يۇمشاق ئېزىلىپ بىمارنىڭ بۇرنىغا پۇركۇلىدۇ. بىمارنىڭ چېچى چۈشۈرۈلۈپ، بېشىغا قۇندۇزقەھرى بىلەن قېچا يۇمشاق ئېزىلىپ، سىركە بىلەن ئىسسىق ھالەتتە چېپىلىدۇ.

مېڭىنى قىزىتىش ئۈچۈن، تاش تۇز ياكى خىش قىزىتىلىپ بىمارنىڭ مېڭىسىگە قويۇلۇپ، ئۈستىگە دوپپا كىيگۈزۈلىدۇ ياكى بېشى قېلىن بىر نەرسە بىلەن تېڭىپ قويۇلىدۇ. بىمارنىڭ ئارقا مېڭىسىنى قىزىتىپ بېرىشنىڭ ئۈنۈمى ياخشى بولىدۇ. نېرۋىنى قوزغاش ئۈچۈن، توخۇ پەيلىرىنى ياغدا ياغلاپ، بىمارنىڭ گېلىغا سېلىپ قەيىلدۇرۇلىدۇ. ئۇنىڭدىن كېيىن ئايارەج پەيقىرا بىمارنىڭ گېلىغا سېلىنىدۇ. بىمارنىڭ پۈت ـ قوللىرىنى ئۇۋۇلاپ بېرىش، يېڭىنە سانجىش، قول ـ پۇتلىرىنى چىڭ تېڭىپ قويۇش پايدىلىق ھەمدە چېكىسىدىن قان چىقىرىلىدۇ، قان چىقارغان ئورۇنغا سىماب چېپىپ ھوشىغا كەلگەندىن كېيىن ئۇنىڭغا قايسى ماددا بولسا شۇ ماددىنىڭ پىشۇرغۇچسى بېرىلىدۇ. ماددا پىشقاندىن كېيىن، بەلغەمنى تازىلىغۇچى دورىلار بېرىلىدۇ. ماددىنى پىشۇرغۇچى دورىلاردىن بەدىيان، رۇمبەدىيان، گاۋزىبان 10 گىرامدىن، گۈل ـ

سى غالىب بولسا، سوغۇقلىق دورىلار ئىستېمال قىلدۇرۇلىدۇ. باشقا دورىلارمۇ مۇشۇ پىرىنسىپ بويىچە ئىستېمال قىلدۇرۇلىدۇ. سەپرا ۋە بەلغەم خىلىتىدىن بولغان مېڭە ئىششقىنى داۋالاشتا ئىشلىتىلگەن دورىلار بۇ كېسەللىك بىمارلىرىغا ماس كېلىدۇ.

ئۇيقۇ كېسەللىكى بىلەن ئۇيقۇسىزلىق كېسەللىكىدە مېڭە پەردىسى ئىششىپ قالمايدۇ. لېكىن، بەلغەم ۋە سەپرا ماددىسىدىن مېڭە پەردىسى ئىششىپ قالىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن، بۇ ئىككى ماددىنىڭ بىرلىشىپ قېلىشىدىن پەيدا بولغان كېسەللىك بىمارلىرىغا ئىككى خىلىتىنىڭ دورىسى بىرگە ئىشلىتىلسە ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ.

قارا بېسىش

سەۋەبى: بۇ كېسەللىك قان ماددىسى ياكى بەلغەم ماددىسىنىڭ ئۆزگىرىشىدىن كۆرۈلىدۇ.

ئالامىتى: بىمار قان ماددىسى ياكى بەلغەم ماددىسىنىڭ ئۆزگىرىشىدىن مېڭىسى سىقىلىپ، نەپىسى قىستىغاندەك بولۇپ، ئېغىر بىر نەرسە بېسىۋالغاندەك ھېس قىلىدۇ، ۋارقىراپ باقىدۇ، ئەمما ئاۋازى چىقمايدۇ.

داۋالاش: قان ماددىسى كۆچلۈك بولسا، ئالدى بىلەن بىمارنىڭ قېيىپال تومۇرىدىن قان ئېلىنىدۇ. ئەگەر توسالغۇ پەيدا بولسا، بىمارنىڭ ئىككى پاچىقىغا ھىجامەت قويۇش كېرەك. ئەگەر بەلغەم ماددىسىنىڭ ئۆزگىرىشىدىن پەيدا بولسا ياكى سەۋدا ماددىسىنىڭ ئۆزگىرىشىدىن بولسا، بىمارغا مېڭىنى تازىلايدىغان مۇۋاپىق دورىلارنى بېرىش لازىم. بەلغەم خىلىتىنىڭ ئۆزگىرىشىدىن پەيدا بولسا، ئالدى بىلەن بىمارغا تۆۋەندىكى قەيسى قىلدۇرۇش دورىسىنى بېرىش كېرەك.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: سېرىقچېچەك، تۇرۇپ ئۇرۇقى، چۇچۇكبۇيا قاتارلىقلار مۇۋاپىق مىقداردا ئېلىنىپ، قاينىتىلىپ، ئازراق ھەسەل ئارىلاشتۇرۇلۇپ بىمارغا ئىچۈرۈلىدۇ، بىمار قەيسى قىلدۇرۇلۇپ بولغاندىن كېيىن، بىمارغا ئايارەج پەيقىرا ياكى ھەببى قوقىيا بېرىپ ئۇنىڭ مېڭىسىنى تازىلاش كېرەك. مېڭىدىكى بۇخارات سەۋدا ماددىسىدىن پەيدا بولسا، بىمارغا سەۋدانىڭ پىشۇرغۇچىسىنى بېرىش، ماددا پىشىپ بولغاندىن كېيىن مەتبۇخى ئەپتىمۇن، مائۇل جەبىن بېرىش كېرەك. سەپرا خىلىتى سۇيۇق ماددا بولغاچقا، سەپرا ماددىسىدىن بولغان ئۇيقۇدا جۇيلۇش كۆرۈلمەيدۇ.

بۇ كېسەللىككە ۋاقتىدا داۋا قىلىش لازىم. ۋاقتى ئۆتۈپ كەتسە، بىمار تۇتقاقلىق كېسەللىكىگە مۇپتىلا بولۇپ قېلىشى مۇمكىن.

تۇتقاقلىق كېسەللىكى

بۇ كېسەللىك بىمارلىرى تۇيۇقسىز ھوشىدىن كېتىپ يېقىلىپ، ئېغىزىدىن كۆپۈك يانىدۇ. پۇت ـ قولى تارتىشىپ كىرىشىپ قالىدۇ.

سەۋەبى: بۇ كېسەللىك بەلغەم ماددىسى ئۆزگىرىش، مېڭە قان تومۇرلىرى يېرىم توسۇلۇش ۋە قارا بېسىش كۆپ بولۇشتىن كۆرۈلىدۇ.

ئالامىتى: بىمارنىڭ كۆزى قارائاغۇلىشىپ، بەھۇش بولۇپ يىقىلىپ چۈشىدۇ. ئېغىز، پۇت ـ قوللىرى مايماقلىشىپ ۋە يىغىلىپ قالىدۇ. بىمار ناھايىتى بىئارام بولىدۇ. بىمارنىڭ بېشى ئېغىرلىشىدۇ. تىل ۋە تىل ئاستى تومۇرلىرى كۆكىرىپ كېتىدۇ، يۈزلىرى قاردەك قالىدۇ. كېسىلى تۇتقان ۋاقىتتا بىمارنىڭ ئېغىزىغا لۆڭگىگە ئوخشاش نەرسىلەرنى سېلىپ، تىلىنى چاينىۋېلىشىنىڭ ئالدى ئېلىنىش كېرەك. بۇ كېسەللىك ئارقىمۇئارقا تۇتۇپ قالسا ئۆلۈم خەۋپى كۆرۈلىدۇ.

بۇ تۇتقاقلىق كېسەللىكى كىچىك بالىلاردا پەيدا بولسا، بىر ھەپتىدە 7 ــ 8 قېتىم تۇتۇپ يەنە ئەسلىگە يېنىشى مۇمكىن.

داۋالاش: بىمارغا بىھوشلۇقنى يوقاتقۇچى دورىلار بېرىلىدۇ. بىمارنىڭ پۇت ـ قوللىرىنى مۇجۇپ تۇتۇش لازىم. بىمار ھوشىغا كەلگەندىن كېيىن كېسەللىك قايسى ماددىدىن پەيدا بولغان بولسا، بىمارغا شۇ ماددىنى تازىلىغۇچى دورىلار ئىشلىتىلىدۇ.

ئەگەر بەلغەم ماددىسىنىڭ ئۆزگىرىشىدىن پەيدا بولغان بولسا سەبرە، توربۇت، غازىقۇن، ھەببىنىل، شەھمەنزەل، سوقمونىيا مۇۋاپىق مىقدارىدا ئېلىنىپ، يۇمشاق سوقۇلۇپ، ھەسەلدە يۇغۇرۇلۇپ ھەب قىلىنىپ، بىمارغا كېسەللىك ئەھۋالىغا قاراپ بېرىلىدۇ. بىمارغا پىشۇرغۇچى ۋە تازىلىغۇچى دورىلارنى ئىستېمال قىلدۇرۇپ بولغاندىن كېيىن، قارىمۇچ، قوندۇزقەھرىلەر باراۋەر مىقدارىدا ئېلىنىپ، يۇمشاق سوقۇلۇپ، بىمارنىڭ بۇرنىغا تارتقۇزۇلىدۇ. ئەگەر سەۋدا ماددىسىدىن پەيدا بولغان بولسا، بىمارغا مەتبۇخى ئەپتىمۇن ۋە سەۋدانى تازىلىغۇچى ھەبلەرنى بېرىش كېرەك.

ئەگەر قان ماددىسىدىن توسالغۇ بولمىسا، بىمارنىڭ سافىن تومۇرىدىن قان ئېلىش ۋە پاچىقىغا لوڭقا قويۇش ۋە بىمارغا غىزانى ئاز ئىستېمال قىلدۇرۇش كېرەك. ئەگەر سەپرا ماددىسىدىن پەيدا بولسا، بىمارغا سەپرانى تازىلىغۇچى ۋە چىقارغۇچى دورىلار بېرىلىدۇ. ئەينۇلا شەربىتى ۋە تەمرى ھىندى شەربەتلىرى سوغۇق سۇغا ئارىلاشتۇرۇلۇپ بېرىلىدۇ. مىزاجنى تەڭشەش ئۈچۈن، بىمارغا پۇراقلىق سوغۇقلۇق دورىلار ئىستېمال قىلدۇرۇلىدۇ. ئانا سۈتى بىمارنىڭ بېشىغا چېپىلىدۇ، ئەزالاردا

يىغىلىپ قېلىش يوز بەرگەندە، ئەزالار ھۆل ئىسسىق ياغلار بىلەن ياغلىنىدۇ. ئۇد سەلىب تېشىلىپ يىپ ئۆتكۈزۈلۈپ، بىمارنىڭ بوينىغا ئېسىپ قويۇلىدۇ. بىمار ھۆل مېۋىلەر، ئۆچكە گۆشى، سۈت، قېتىقتىن پەرھىز قىلدۇرۇلىدۇ.

بالىلار تۇتقاقلىق كېسىلىكى

سەۋەبى: بۇ كېسەللىك بالا ئېمىتىۋاتقان ئايالىنىڭ جىنسىي ئالاقە بىلەن كۆپ شۇغۇللىنىشى ۋە مادداللارنىڭ ئۆزگىرىشى سەۋەبىدىن كۆرۈلىدۇ.

ئالامىتى: بالىنىڭ كۆزى ئولتۇرۇشۇپ قارىسى ئارقىسىغا تارتقاندەك بولۇپ قالىدۇ. بالا ئارقىسىغا تارتىشىپ، بىھوش بولىدۇ، ھېچ نەرسىنى پەرق ئېتەلمەيدۇ.

قەۋزىيەتنى يوق قىلىدىغان شىياق تەييارلاپ، بالىنىڭ مەقئىتىگە سېلىپ قەۋزىيەتنى يوق قىلىش، بالىنىڭ چېكىسىنى ئۆۋۈلاش ۋە بالىغا چوڭلارغا بېرىلىدىغان تۇتقاقلىق كېسەللىكىنىڭ دورىلىرىدىن ناھايىتى ئاز مىقدارىدا ئىستېمال قىلدۇرۇش كېرەك.

مالىخوليا

خىلىتلارنىڭ ئاجىزلىشىپ قېلىشى بىلەن بەدەندىكى قۇۋۋەت سۇسلىشىپ قالىدۇ.

سەۋەبى: بۇ كېسەللىك ھەر قايسى خىلىتلارغا غەيرىي تەبىئىي سەۋدا خىلىتىنىڭ قوشۇلۇشىدىن كۆرۈلىدۇ.

ئالامىتى: كۆپ ئويلىنىش، قەۋزىيەت بولۇش، ئۇيقۇ كەلمەسلىك، تولا غەم قىلىش، قايغۇ، دەرت ـ ئەلەم تارتىپ يىغلاش، گۇمانخورلۇق، ئادەملەردىن قېچىش، يالغۇزلۇقنى خالاش قاتارلىق ئالامەتلەر كۆرۈلىدۇ. ئۇنىڭدىن باشقا ئەخمەقلىق، ساراڭلىقلارغا ئوخشاش ئەھۋاللارمۇ كۆرۈلىدۇ، ھەتتا ئۆزىنى ئۆلتۈرۈۋېلىشتەك يامان ئاقىۋەتلەرنى پەيدا قىلىدۇ.

بىماردا قايسى خىلىتنىڭ تەسىرى يۇقىرى بولسا، ئۇنىڭغا شۇ خىلىتنىڭ سۈرگە دورىلىرى تەكرار بىرنەچچە قېتىم بېرىلىدۇ. ئۇنىڭدىن كېيىن مىزاجنى تەڭشەش دورىلىرى مەسلەن، مۇپەررىھاتلار ئىستېمال قىلدۇرۇلىدۇ.

ئامىلە نۆشۈدارى لوئىلۇئىنىڭ تەسىرى ياخشى. بىمارنىڭ غىزاسىغا ئاسان سىڭدىغان غىزالار بېرىلىدۇ. بۇ كېسەللىك بىمارلىرىغا دورا قىلىشتا، بەدىنىدە قۇۋۋەتنى ساقلاپ قېلىشقا ئەھمىيەت بېرىش زۆرۈر.

ئامىلە نۆشۈدارى

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: قىزىلگۈل 18 گىرام، سەئىدى كوفى 15 گىرام، قەلەمپۇر، مەستىكى رۇمى، سۈمبۈل، ئاساروۇن 10 گىرامدىن، گۈلدارچىن، زەرنەپ، زەپەر ئالتە گىرامدىن، تازىلانغان ئامىلە 300 گىرام ئېلىنىدۇ. ئامىلە ئىككى لىتىر سۈتكە چىلىنىپ، يۇمشىغاندا بىر نەچچە قېتىم يۇيۇلۇپ، پاكىز بولغاندىن كېيىن ئېزىلىپ، غەلۋىردىن ئۆتكۈزۈلۈپ، تىرىپلىرى ئېلىۋېتىلىپ، 1250 گىرام شېكەر بىلەن تەييارلانغان قىيامغا تەكشى ئارىلاشتۇرۇلىدۇ. قىيام بىر ئاز سوۋۇغاندىن كېيىن، ئۇنىڭغا يۇقىرىدىكى دورىلار يۇمشاق سوقۇلۇپ، ئەلگەكتىن ئۆتكۈزۈلۈپ تەكشى ئارىلاشتۇرۇلىدۇ، مەزكۇر دورا مۇمكىنقەدەر ساپال قاچىدا ساقلىنىپ، ئىككى ئايدىن كېيىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

مالخولىيادا بىمارنىڭ مىزاجىنى تەڭشەشنى ئاساس قىلىش لازىم. ئۇنىڭدىن كېيىن بىمارغا بەدەننى تازىلاش دورىسىنى بېرىش كېرەك. تازىلاش دورىسىنى بېرىشتىكى مەقسەت بەدەندە ياكى توقۇلمىلاردا توختاپ قالغان ماددىلارنى چىقىرىشنى ئاساس قىلىدۇ. ئاشقازان ھەزىمىنى كۈچەيتىپ، ئۇچەي، شۇنىڭدەك قورساق بوشلۇقىدىكى يەللەرنى چىقىرىپ تاشلاپ، بەدەننىڭ ھاياتلىق كۈچىنى ساقلاپ قىلىشنى ئاساس قىلىش لازىم.

سارا ئاخلىق

سەۋەبى: بۇ كېسەللىك ماددىلارنىڭ ئۆز تەبىئىتىدىن چىقىپ ئۆزگىرىش قىلغانلىقىدىن ياكى ماددىلارنىڭ كۆيگەنلىكىدىن كۆرۈلىدۇ.

داۋالاش: بىمارغا نېرۋا كېسەللىكىگە مەنپەئەت قىلىدىغان دورىلار بېرىلىدۇ. بەدىنىگە، مېڭىسىگە ھۆللۈك يەتكۈزۈش ئۈچۈن، ئانا سۈتىنى چېپىش، بۇرن، قۇلىقىنىڭ تۆشۈكىگە تېمىتىش، بىنەپشە يېغى، بادام يېغى بىلەن بىمارنىڭ بېشىنى ياغلاش، بەدىنىنى ئۇۋۇلاپ بېرىش، بىمارنى ئىسسىق پار مۇنچىلىرىغا چۆمۈلدۈرۈش، ھۆللۈك دورىلارنى قاينىتىپ سۇيى بىلەن بېشىنى يۇيۇش، قايسى ماددىدىن پەيدا بولسا، بىمارغا شۇ ماددىنىڭ پىشۇرغۇچى دورىلىرىنى بېرىش، ماددا پىشىپ بولغاندىن كېيىن تۆۋەندىكى مەجۇنى نۇجاھنى ئۇزۇن مۇددەت بېرىش كېرەك.

مەجۇنى نۇجاھ

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: كابۇل ھېلىلىسى پوستى، سېرىق ھېلىلە پوستى، ھېلىلە پوستى، ئامىلە، قارا ھېلىلە 30 گىرامدىن، پورى ئېلىۋېتىلگەن ئاق تۇرىۋۇت، بىستىپايەج، ئەپتىمۇن، ئۇستقۇدۇس 15 گىرامدىن ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار يۇمشاق سوقۇلۇپ، ئەلگەكتىن ئۆتكۈزۈلۈپ، ئۇچ ھەسسە ھەسەل بىلەن يۇغۇرۇلۇپ، كۇنىدە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا 10 گىرامدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

باش قېيىش

سەۋەبى: بۇ لەتىف ياكى قويۇق يەلنىڭ مېڭگە توپلىشىپ قالغانلىقىدىن، سوغۇق ماددىلار ياكى ئىسسىق ماددىلارنىڭ ئۆزگىرىش قىلىشىدىن كۆرۈلىدۇ. بۇنىڭغا بولۇپمۇ ئاشقازانىدىكى بۇزۇق ماددىلارنىڭ مېڭگە ئۆرلىشى سەۋەب بولىدۇ. ئۇنىڭدىن باشقا، ئومۇمىي بەدەن ئاجىزلىقى، نېرۋا ئاجىزلىقى، كەم ماغدۇرلۇق، قېرىلىق، قان بۇزۇلۇش، ئاپتاپ ئۆتۈپ كېتىش، قان ئازلىق، قان بېسىمى ئۆرلەپ كېتىش، قان بېسىم بەك چۈشۈپ كېتىش، يۇرەك ۋە مېڭە قان تومۇرلىرى قېتىشىش ۋە توسۇلۇپ قېلىش، مەست قىلغۇچى نەرسىلەرنى، تاماكا، ھاراق، شارابلارنى كۆپ ئىستېمال قىلىش، جىنسىي ئالاقە بىلەن كۆپ شۇغۇللىنىش، ئېگىزگە چىقىش، ئايالالاردا ھەيز كۆپ كېلىش قاتارلىق سەۋەبلەر بىلەن كۆرۈلىدۇ.

ئالامىتى: بىمارغا ئولتۇرۇپ قويقاندا ئۆز ئەتراپىدىكى نەرسىلەر چۆرگىلەۋاتقاندەك كۆرۈنىدۇ. ئېغىرراقلىرىدا كۆز ئالدى قاراڭغۇلىشىدۇ، دەرھال ئولتۇرۇۋالمىسا يىقىلىپ چۈشىدۇ، كۆڭلى ئېلىشىدۇ، قۇسىدۇ. باش قېيىش بىر ئاز قەي قىلغاندىن كېيىن تۈزۈلۈپ قالىدۇ. بەزى باش قېيىشلار تۇتقاقلىق بولىدۇ، ياشانغانلاردا كۆپرەك كۆرۈلىدۇ.

داۋالاش: ئالدى بىلەن كېسەللىكنى كەلتۈرۈپ چىقارغان سەۋەبلەرنى ئېنىقلاش ۋە يوقىتىش لازىم. مېڭىدە قان تولۇش، قان بېسىم ئۆرلەشتىن باش قېيىش كۆرۈلسە، ھەببى بىنەپشە، ئىترىفىل كەشنىز، ئىترىفىل ئۇستقۇددۇس، ھەببى قوقىيا قاتارلىق دورىلار بىلەن بىمارنىڭ بەدىنى تازىلىنىدۇ. بۇنىڭغا ئاق سەندەل ئەرقى، خېمىرى سەندەل ياخشى پايدا قىلىدۇ. بىمار سەندەلنى گۈلابقا سۈرۈپ پېشانىسىگە سۈرتسە تېز ئۇ-

نۇم بېرىدۇ. كۆك يۇمغاقسۇت گۈلابتا ئېزىلىپ، شىرىسى چىقىرىلىپ، ئىككى ھەسسە ھەسەل قوشۇلۇپ ئىستېمال قىلىنىدۇ. ئامىلە مۇرابباسى بىر دانە ئالتۇن ۋەرەققە ئوراپ يېيىلىدۇ. قاپاق ئۇرۇقى مېغىزىنىڭ شىرىسىدىن 15 گىرام، چىلان شىرىسىدىن 10 گىرام، ئەرقى گاۋزىباندىن 50 مىللىلىتىر، نېلۇپەر شەربىتىدىن 20 مىللىلىتىر ئېلىنىپ، ئارىلاشتۇرۇلۇپ، ئۇچكە بۆلۈنۈپ ئىستېمال قىلىنىدۇ. ھېلىلە مۇرابباسى، ئىترىفىل سەغىر، ئىترىفىل مۇلەييىن، ئىترىفىل ئەپتىمۇنلار گۈلقەنت بىلەن بىللە ئىستېمال قىلىنسا سەپرادىن بولغان باش قېيىشقا پايدا قىلىدۇ. لىمون شەربىتى، ئاچچىق ئانار شەربىتى، ئەينۈلا مۇرابباسى، غورا شەربىتى، زىخ شەربىتى قاتارلىقلارمۇ باش قېيىش ۋە ھۆ تۇتۇشقا مەنپەئەت قىلىدۇ.

ئۇنۇتقاقلىق

سەۋەبى: ئۇنۇتقاقلىق كۆپىنچە مېڭىدىكى ھۆللۈكنىڭ ئېشىپ كېتىشى، بەلغەم خىلىتىنىڭ كۆيۈشى ۋە ئادەتتىكى ئىسسىقتىن مەجەز بۇزۇلۇشتىن كۆرۈلىدۇ. بەزىدە سەۋدا خىلىتىنىڭ تەسىرىدىنمۇ كۆرۈلىدۇ.

ئالامىتى: بەدەندىكى ھېس تۇيغۇدا ھېچقانداق ئۆزگىرىش بولمايدۇ. بىمار بىر نەرسىنى كۆرسە ساق ھەم راست كۆرىدۇ. ھەرقانداق سۆزنى ئاڭلىسا توغرا ئاڭلايدۇ، لېكىن ھەر قانداق نەرسىنى كۆرسە ۋە ئاڭلىسا ئۇنتۇپ قالىدۇ.

داۋالاش: بۇ كېسەللىك بەلغەم ۋە سەۋدا ماددىسى غالىب بولغاندىن پەيدا بولغان بولسا، بىمارغا بەلغەم ۋە سەۋدانى پىشۇرغۇچى دورىنى بېرىش، ماددا پىشىپ بولغاندىن كېيىن، ھەببى قوقىيا بېرىپ بىمارنىڭ بەدىنىنى تازىلاش كېرەك. ماددا تازىلىنىپ بولغاندىن كېيىن بىمارغا ماددەتۇلھايات، ئىگىر مۇرابباسى ۋە كۈندۈرنى شېكەر بىلەن بىللە قوشۇپ بېرىش لازىم. بۇ كېسەللىك سەۋدا ماددىسىدىن پەيدا بولغان بولسا، بىمارنىڭ ئېغىزىنى ھۆللەشتۇرۇش كېرەك. ئۇنۇتقاقلىق ئىسسىقتىن مىزاج بۇزۇلۇش سەۋەبلىك كۆرۈلگەن بولسا، بىمارغا سوغۇق دورىلارنى بېرىپ، مىزاجىنى تەڭشەش لازىم.

پالەچ ۋە ئىستىرخا كېسەللىكى

پالەچ ئادەم بەدىنىنىڭ يېرىم قىسمىدىكى بىر يۇرۇش ئەزالارنىڭ ھەرىكىتى ۋە سېزىمى يوقىلىش، ئىستىرخا ئەزالاردا سېزىم بولۇپ، ھەرىكىتى بوشاپ كېتىشىنى

كۆرسىتىدۇ.

سەۋەبى: بىمارنىڭ بەدىنىدە بەلغەم خىلىتىنىڭ ئارتىپ كېتىشى، ھۆللۈكنىڭ زىيادىلىكى، نېرۋىغا قۇۋۇەت يېتىشمەسلىك ياكى قۇۋۇەت ئۆتەلمەسلىك ۋە ياكى قان تومۇرلاردا قان توسۇلۇپ قېلىش سەۋەبىدىن مېڭىگە قان چۈشۈش ياكى تومۇرلىرىدا قان قېتىپ قېلىش سەۋەبلىك پەيدا بولىدۇ.

ئالامىتى: بەدەننىڭ يېرىمى ياشتىن ئاياغقىچە سەزمەس بولۇپ قالىدۇ، سەزگۈ (نېرۋا) ۋە ھەرىكەت پەيلىرىگە قۇۋۇەت يېتىشمەي ياكى قۇۋۇەت ئۆتۈشمەي پۈت ـ قول بوشىشىپ كېتىدۇ.

داۋالاش: بەلغەم ماددىسىدىن بولغان پالەچ كېسەللىكىگە تۆت كۈن ئۆتمىگۈچە كۈچلۈك دورا بېرىلمەيدۇ. غىزاسىنى ئازايتىپ، سۈنىڭ ئورنىغا ھەسەل سۈيى بېرىلىدۇ. تۆت كۈندىن كېيىن بەلغەم ماددىسىنىڭ پىشۇرغۇچىسى بېرىلىدۇ. 9 ـ كۈندىن 14 ـ كۈنگىچە ماددىنىڭ پىشقان ياكى پىشمىغانلىقىغا قارىلىدۇ. ئەگەر ماددا پىشقان بولسا، بىمارغا ماددىنى تازىلىغۇچى دورىلار بېرىلىدۇ.

بەلغەم ماددىسىنى پىشۇرغۇچى دورا

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: گۈلى سەۋسەن يىلتىزى، ئۇد سەلىب ئۇچ گىرامدىن، بەدىيان، رۇمبەدىيان، كەرەپشە ئۇرۇقى، سېرىقئوت ئۇرۇقى، قەدىرمانە، بىخ كەبىر، بەدىيان يىلتىزى، كەرەپشە يىلتىزى ئالتە گىرامدىن، ئىزخىر ئالتە گىرام، ھەسەل 100 گىرام ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇلاردىن قائىدە بويىچە دورا تەييارلىنىپ بىمارغا ئىچۈرۈلىدۇ.

ماددا پىشقاندىن كېيىن ھەببى قوقىيا، ھەببى ئايارەج ياكى ھەببى زەھەب، ئايارەج پەيقىرا قاتارلىق دورىلار بىلەن كېسەللىك ماددىسى تازىلىنىدۇ. دورا بىلەن تازىلاپ بولغاندىن كېيىن، قۇستە يېغى ۋە شۇنكۇغا ئوخشاش ئىسسىق تەبىئەتلىك ياغلار بىلەن پۈت ـ قول ياغلىنىدۇ. بىمارنىڭ پۈت ـ قولى ھەرىكەتكە كېلىپ بولغاندىن كېيىن ئۇنكۇغا جاۋارىش بالادۇر، تەرياقى كەبىر قاتارلىق دورىلار بېرىلىدۇ. ئىپار، كۈندۇر، نۇشدارى، قارىمۇچ قاتارلىق دورىلار يۇمشاق سوقۇلۇپ، بىمارنىڭ بۇرنىغا تارتىلىدۇ. بەك ئىسسىق سۇدا بەدىنىنى يۇماسلىقى لازىم.

پالەچ قاندىن ياكى قان غالىبلىقىدىن بولىدۇ، توسالغۇ بولمىسا، ئالدى بىلەن مۇۋاپىق مىقداردا قان ئېلىنىدۇ. پەيلەرنىڭ ۋە نېرۋىلارنىڭ ئىششىپ قېلىشىدىن بولسا، بىمارغا ئالدى بىلەن تازىلىغۇچى دورىلار بېرىلىدۇ.

قان تومۇر قېتىشتىن پالەچ بولغانلارغا، ھەببى زەھەب، ھەببى ئايارەج قاتارلىق دورىلار بېرىلىپ تازىلىنىدۇ.

ئىستىرخا كېسەللىكىنىڭ ئالامىتى: بەدەندە ھېس بولىدۇ. لېكىن ھەربىرىدە ناھايىتى سۇس بولىدۇ، ھەتتا كېسەللىك ئېغىرلاشقاندا بىرىكىم بىر ياندىن بىر يانغا ئۆرۈپ قويمىسا ئۆرۈلەلمەيدۇ. ئەمما ئىشتىھاسى ياخشى بولىدۇ. سوغۇق ھاۋا، سوغۇقتا توڭلاپ قېلىش، سوغۇق سۇدا قول - پۇتنى يۇيۇش، سوغۇق ئىچىملىكلەرنى كۆپ ئىچىش بۇ كېسەللىكنى تېخىمۇ ئېغىرلاشتۇرىدۇ.

داۋالاش: بىمارغا داۋاملىق ھەسەل سۇيى بېرىلىدۇ. مەجۇنى جەدۋال، داۋائىلمىشكى ھار، مادداتۇلھايات قاتارلىق قۇرۇق ئىسسىق تەبىئەتلىك دورىلار داۋاملىق ئىستېمال قىلدۇرۇلىدۇ، كەپتەر گۆشى كاۋاپ قىلىپ بېرىلىدۇ، ئاقىرقەرھا، پىلپىل، زەنجۇبىل، قەلەمپۇر، قارىمۇچ قاتارلىق ئىسسىق تەبىئەتلىك، بەدەننى قىزىتىدىغان چاي دورىلىرى بېرىلىدۇ. بىمار ھاراق، شارابتىن، مەس قىلغۇچى چېكىملىكلەردىن، سوغۇق تەبىئەتلىك غىزالاردىن، سوغۇق سۇدىن قاتتىق پەرھىز قىلدۇرۇلىدۇ.

سېزىمسىزلىنىش

سەۋەبى: مىزاجنىڭ سوغۇقتىن بۇزۇلۇشى، نېرۋا پەيلىرىگە سوغۇقلۇق ماددىلار توشۇپ قېلىش، قان خىلىتىنىڭ سۇۋۇپ كېتىشى قاتارلىق سەۋەبلەر بىلەن بەدەن سەزمەس بولۇپ قالىدۇ. يەرلىك ئورۇنغا سوغۇق ئۆتۈپ كېتىش، ئارقا مېڭە سەزگۈ نېرۋىلىرىنىڭ سوغۇقتىن بۇزۇلۇشى، يەرلىك ئورۇننىڭ مۇسكۇل ۋە نېرۋىلىرى ئورۇلۇش سوقۇلۇش، ئەزالارنى چىڭ باغلاش ياكى چىڭ تېڭىش قاتارلىق ئامىللار سەۋەب بولىدۇ.

ئالامىتى: يەرلىك ئورۇننىڭ تېرىسىدە سېزىم ئاجىزلايدۇ. كېسەللىك سەۋەبى كۆچلۈك بولسا، يەرلىك ئورۇن سەزمەس بولۇپ قالىدۇ، بەزىدە مۇسكۇللار پالەچلىنىپ مېدىرلىيالمايدۇ. بۇنداق ئادەملەر بارغانسېرى ئورۇقلاپ، تېرىسى يېرىكلىشىپ، ئىسسىق - سوغۇقنى سەزمەيدىغان بولۇپ قالىدۇ.

داۋالاش: يەرلىك ئورۇن سىرتىدىن پەرپىيۇن يېغى، قەلەمپۇر يېغى، قۇستە يېغى قاتارلىقلار بىلەن ياغلىنىدۇ. ئاقىرقەرھا، قۇستە، قەلەمپۇر، بەسباسە، زەنجۇبىلنىڭ ھەر بىرى 10 گىرامدىن ئېلىنىپ، سوقۇلۇپ، 100 گىرام قىچا يېغىغا ئارىلاشتۇرۇلۇپ، 7 ~ 40 كۈن ئاپتاپتا قويۇلۇپ، ئاندىن بەدەن ياغلىنىدۇ. مەجۇنى پەلاسپە، ھەببى ئازاراقى، ھەببى پەرپىيۇن، ھەببى جەدۋال قاتارلىق دورىلار ئىستېمال قىلىنىدۇ.

دۇ. پىلپىل قاينىتىلىپ سەزمەس بولۇپ قالغان ئورۇن بىر نەچچە قېتىم يۇيۇلىدۇ.
تۆۋەندىكى سوغۇپ بەلگەم ۋە سەۋادىن بولغان سەزمەس بولۇپ قېلىش كېسەللىكىگە پايدا قىلىدۇ.

سوغۇپ

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: دۇرنەچ ئەقرەبى، زۇرانبات، مەستەكى رۇمى، قىرقىلغان پىلە، بوزىدان، بادرەنجىبۇيا ئۇرۇقى، گاۋزىبان، لاچىندانە بەش گىرامدىن، پارپا، ئۇد غەرقى ئۇچ گىرامدىن، ئۇد سەلىب، سەلىخە، دارچىن، فەرەنجمۇشەك، سومبۇل ئىككى گىرامدىن، سۆرۈنجان تۆت گىرام، ئاق بەھمەن، قىزىل بەھمەن ئالتە گىرامدىن ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار يۇمشاق سوقۇلۇپ، ئەلگەكتىن ئۆتكۈزۈلۈپ، دورىلار باراۋىرىدە سوقۇلغان ناۋات قوشۇلۇپ كۇندە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا 10 گىرامدىن ئەرقى چۆپچىن بىلەن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

يۇز نېرۋىسى پالىچى

بۇ كېسەللىكتە كۆز، قاش، پېشانە تېرىسى، كالپۇك لەۋلىرى بىر تەرەپكە مايىماق بولۇپ، يۇزنىڭ شەكلى ئۆزگىرىپ كېتىدۇ، بىمار كالپۇكىنى يۇمالمايدۇ، بىر نەرسىنى شورىيالمايدۇ، پۈلىيەلمەيدۇ، قاپاقلىرىنى تولۇق يۇمالمايدۇ. بۇ كېسەللىك بەزى كىشىلەرنىڭ يۇزىنىڭ بىر تەرىپىدە، بەزى كىشىلەرنىڭ ئىككىلا تەرىپىدە بولىدۇ.
سەۋەبى: نەزلە سۇيۇقلۇقى ياكى ماددىسى نېرۋا پەيلىرىدە كۆيۈش پەيدا قىلىپ، نېرۋىلارنىڭ ئۇزىراش، قىسقىراش خىزمەتلىرىنى بۇزىدۇ ياكى بويۇن پەيلىرى ئىششىپ يۇزىنىڭ گۆشلىرى تارتىشىپ قالىدۇ، بولۇپمۇ كالپۇك گۆشلىرى بەكرەك تارتىشۇالىدۇ.
ئۆتكۇر قىزىتمىلىق كېسەللىكلەردە قىزىتمىنىڭ تەسىرى بىلەن سۇيۇقلۇق يىغىلىپ، قالدۇق ماددىلارنىڭ قويۇلۇپ قېلىشى نەتىجىسىدە تارتىشىش كۆرۈلىدۇ.
ئالامىتى: كېسەل بولغان تەرەپنىڭ تېرىسى قاتتىق تارتىشىپ، ئۇستىگە كۆتۈرۈلۈپ كېتىدۇ. باش تېرىسى ۋە گەدەن ساھەسى قۇرغاقلىشىپ قالىدۇ. ساق تەرەپتىكى كۆزنى يۇمۇش قىيىنلىشىدۇ. باش بەك ئاغرىيدۇ، لېكىن سەزگۈ ئەزالارنىڭ خىزمىتىدە ئۆزگىرىش بولمايدۇ.
داۋالاش: ئالدى بىلەن بوشاشتۇرغۇچى دورىلار بىلەن ئىسسىق ئۆتكۈزۈلىدۇ.

يەرلىك ئورۇنغا سېمىزئوتنى قاينىتىپ قويۇش، لۆڭگىنى ھۆل قىلىپ قويۇش، ياغلارنى يېرىم ئىسسىتىپ يەرلىك ئورۇننى ياغلاش قاتارلىق ئۇسۇللار مەنپەئەت قىلىدۇ. بىمارنىڭ چوڭ تەرىتى كەلمىسە، قەۋزىيەتنى يوقاتقۇچى شىياق ۋە ھەممەللەر قىلىنىدۇ.

بوشىشىش كۆرۈلسە 4 ~ 7 كۈن ئۆتكەندىن كېيىن بىمارغا سىركەنجۈبىل بۇ-زۇرى، سىركەنجۈبىل ئەنسىل ۋە مائۇلئۇسۇل شەربىتى قىزىلگۈل گۈلقەنتى بىلەن بىللە بېرىلىدۇ. سوغۇق سۇ ئىچىش ۋە يۇيۇنۇشتىن ئېھتىيات قىلىنىدۇ.

داۋالاشتا كېسەللىك باشلىنىپ تۆت كۈن ئۆتكەندىن كېيىن، ئايارەج پەيقىرا ھەركۈنى بىر قېتىم ئۇچ گىرامدىن بېرىلىدۇ. بىمار قاراڭغۇ ئۆيدە دەم ئالدۇرۇلۇپ، ئەينەككە قاراپ ئولتۇرۇپ كۈندە نەچچە قېتىم ئېغىزنى رۇسلاش مەشقى قىلدۇرۇلىدۇ. بىمار جۈزبۇۋىنى دائىم ئېغىزغا سېلىپ شۇمۇرىدۇ، قوتاز گۆشى كاۋاپ قىلىنىپ، كۆيگۈدەك ھالەتتە بىمارنىڭ گەدەن ساھەسىگە تېڭىلىدۇ. قىچا سىركىدە ئېزىلىپ چېپىلىدۇ.

ئەزالار يىغىلىپ قېلىش كېسەللىكى

ئەزالارنىڭ تۈيۇقسىز قىسقىرىشى بىلەن شۇ ئەزانىڭ خىزمىتى توسالغۇغا ئۇچراش، ئىختىيارسىز ھەركەتلىنىش ۋە شەكلى ئۆزگىرىش ئەھۋاللىرى كۆرۈلىدۇ.

سەۋەبى: بۇ كېسەللىك بىرەر ئەزا جىددىي زەخىملىنىش، نېرۋا پەيلىرى بېسىلىشقا ئۇچراش، نېرۋا پەيلىرى يالۇغلىنىش، تۇتقاقلىق كېسەللىكى، سەكتە ۋە سەرسام قاتارلىق ئېغىر ئۆتىدىغان كېسەللىكلەر، سۈيدۇكتىن زەھەرلىنىش، ھاراقتىن زەھەرلىنىش، مەددە كېسەللىكلىرى، ئۆتكۈر قىزىتمىلىق كېسەللىكلەر، كىچىك بالىلارغا چىش چىقىش ۋاقتىدا قاتتىق قورقۇش، سۈيدۇك خالتىسى، بۆرەكتە تاش پەيدا بولۇش، جەلەق بىلەن شۇغۇللىنىش، ئېغىر قەۋزىيەت بولۇش، ئايالارنىڭ ھەيز كۆرۈشى توسالغۇغا ئۇچراش، ھامىلىدار ۋاقتىدا نېرۋا ئاجىزلىشىش قاتارلىق سەۋەبلەردىن كۆرۈلىدۇ.

ئالامىتى: بىماردا ئەزالار يىغىلىپ قېلىش تېزلا يۈز بېرىدۇ، تارتىشقان ئەزادا سۇسلۇق ۋە ئېغىرلىق كۆرۈلىدۇ. ھەركەت قىلغاندا تېرە ۋە گۆشلەر تارتىشىدۇ. بىمارنىڭ سۈيدۇكى قويۇق كېلىدۇ. بەدىنىنىڭ رەڭگى ئاق بولۇپ، تۇتۇپ كۆرگەندە سوغۇق بىلىنىدۇ.

ئەگەر ئەزالار تارتىشىش كېسەللىكى قان ماددىسىدىن پەيدا بولغان بولسا،

ئەزالاردا ئىششىق پەيدا بولۇپ كۆيۈشۈش، لوقۇلداپ ئاغرىش قاتارلىق ئالامەتلەر كۆرۈلىدۇ.

داۋالاش: بۇ كېسەللىك بەلغەم خىلىتىنىڭ كۆيگەنلىكىدىن پەيدا بولسا، بىمارغا بەلغەم خىلىتىنى پىشۇرغۇچى دورىلار بېرىلىدۇ، مادىدا پىشىپ بولغاندىن كېيىن، بەلغەم خىلىتىنى تازىلىغۇچى، سۈرگۈچى دورىلار بېرىلىدۇ. بۇنىڭ ئۈچۈن، ئۇنىڭغا ئايا-رەج پەيقىرا بېرىلسە ئۇنۇمى ياخشى بولىدۇ. بىمارنىڭ بەدىنى تازىلىنىپ بولغاندىن كېيىن، ئۇنىڭغا ھەركۈنى ئىسسىق تەييارلانغان مائۇلئۈسۇل شەربىتى گۈلقەنت بىلەن بىللە بېرىلىدۇ.

قۇرۇقلۇقتىن بولغان تارتىشىشنى داۋالاشتا بىمارنىڭ بەدىنىنى ھۆللەشتۈرۈشكە تىرىشىش كېرەك. بۇنىڭ ئۈچۈن بىمارغا ئېشەك سۈتى، ئۆچكە سۈتى، ئارپا سۈيى، بەھى ئۇرۇقى لوئابى، بىنەپشە، نېلۇپەر شەربىتى، قاپاق ئۇرۇقى مېغىزى يېغى، بادام يېغى قاتارلىق ياغلار بىلەن دورىلارنىڭ قايسىسى بولسا شۇ ئىستېمال قىلدۇرۇلىدۇ ياكى كېسەللەنگەن ئەزا ياغلىنىدۇ. بىمارغا پاقلان ۋە ئوغلاق گۆشى بېرىلىدۇ ۋە شورپىسىغا بادام يېغى قوشۇپ ئىچۈرۈلىدۇ. بەدەننى ھۆللەشتۈرگۈچى قىيرۇتى تەييارلىنىپ بەدەن سىرتىدىن ياغلىنىدۇ. كالا يىلىكى، توخۇ يېغى، ئاق موم، بىنەپشىلەر مۇۋاپىق مىقداردا ئېلىنىپ، ئارىلاشتۇرۇلۇپ كېسەللەنگەن ئەزا ياغلىنىدۇ.

يەلدىن بولغان يىغلىشنى داۋالاشتا يەل تارقاتقۇچى دورىلاردىن سۆئىتەر، ئىزخىر، رۇمبەدىيان رۇمى قاتارلىقلار مۇۋاپىق مىقداردا ئېلىنىپ، بەدىيان ئەرقى، پىننە ئەرقىدە قاينىتىلىپ، سۈزۈلۈپ، دىنار شەربىتى بىلەن بىللە ئىستېمال قىلىنسا مەنپەئەت قىلىدۇ.

مېڭە نېرۋا پەيلىرىگە زەربە تېگىش، چايان چېقىش ۋە باشقا زەھەرلىك ھاشاراتلارنىڭ چېقىشىدىن بولغان ئەزا يىغلىپ قېلىش، زەھەرلىك دورىلارنى ئىستېمال قىلىشتىن بولغان تارتىشىش كېسەللىكلىرىدە ئاشقازانغا ئىسسىق ئۆتكۈزۈش، زەھەرلىك ماددىلارنى چىقىرىۋېتىش ئۈچۈن، بىمارغا قۇستۇرۇش دورىلىرىنى بېرىش كېرەك. بىمار كۆچۈلىدىن زەھەرلەنگەن بولسا، ئۇنىڭغا خام سۈت ئىچۈرۈش لازىم.

قۇرۇقلۇقتىن بولغان ئەزالار يىغلىپ قېلىشتا ئۇستقۇددۇس ئالتە گىرام ئېلىنىپ، يۇمشاق سوقۇلۇپ، 12 گىرام ئىتىرىفىل سەغىرگە ئارىلاشتۇرۇلۇپ بىمارغا بېرىلىدۇ. چىلان بەش دانە، گۈلبىنەپشە ئالتە گىرام، گاۋزىبان بەش گىرام، كاسنە ئۇرۇقى ئۇچ گىرام، سەرپىستان 11 دانە، ئەرقى شوخلا 120 مىللىلىتىر ئېلىنىدۇ، قۇرۇق دورىلار ئەرەقكە دەملىنىدۇ، 12 گىرام ئىسپىغول لوئابى ئارىلاشتۇرۇلۇپ، يۇقىرىقى دورىلار بىلەن ئىچىلىدۇ.

قاتما كېسەللىكى

سەۋەبى: ئۆتكۈر خاراكتېرلىك قىزىتما، قاتتىق ئاغرىش، مېڭە پەردىسى ياكى مېڭە قېتىقچىسى ئىششىقى قاتارلىق ئۇقۇنەتلىك ئۆتكۈر خاراكتېرلىك يۇقۇملۇق كېسەللىكلەردە كۆرۈلىدۇ. ئۇنىڭدىن باشقا قاتما كېسەللىكنىڭ ئۇقۇنىتى تېرە بۈزۈلغان ئورۇندىن تارقىلىپ، بەدەندە كۆپىيىپ زەھەر تارقىتىش ئارقىلىق پەيدا بولىدۇ. بۇنداق ئۇقۇنەت تولا ئۇخلاش، قىخ ۋە پاسكىنا جايلاردا دەم ئېلىش، زەخمىلەنگەن ۋە قان ئېقىپ تۇرغان جاينىڭ قېنىنى توختىتىش ئۈچۈن پاسكىنا، بۇلغانغان نەرسىلەرنى بېسىش، كونا رەختلەردە جاراھەتلەرنى تېڭىش، يېڭى تۇغۇلغان بالىلارنىڭ كىندىكىنى تازىلىمىغان ئەسۋابلار بىلەن كېسىش سەۋەبىدىن پەيدا بولىدۇ.

ئالامىتى: قاتما كېسەللىكى ئۇقۇنىتى يۇقۇپ بىر ھەپتىدىن ئۈچ ھەپتىگىچە، تېزرەك بولغاندا بىر كېچە ـ كۈندۈزدىن كېيىن يوشۇرۇن ھالەتتە زەھەرلەپ، نېرۋىلار زەھەرلەنگەندىن كېيىن باشلىنىدۇ. كېسەل تۇتقان ۋاقتىدا بىمارىدا تېرە قىچىشىش، ماغدۇرسىزلىنىش، كۆپ تەرلەش، باش ئاغرىش، كۆز قىزىرىش ئالامەتلىرى كۆرۈلىدۇ. بىمارنىڭ چېكە تومۇرلىرى كۆپۈپ قالىدۇ، يۈز ـ كۆزى قارىداپ، پۇتۇن بەدەنلىرى پات ـ پات تارتىشىدۇ.ئېغىزلىرى كىرىشىپ، ئېغىزىنى ئاچالماي قالىدۇ. يۈزلىرىنىڭ گۆشلىرى كۇلگەن قىياپەتكە كىرىپ، ئارقىغا غادىيىپ قالىدۇ. گېلىنىڭ پەي گۆشلىرى تارتىشىپ بىرنەرسىنى يۇتەلمەيدۇ. كېسەللىك تۇتۇپ ئاخىرىغا يەتكەندە نەپىسى سىقىلىدۇ. نەپەس ئالالماي ئۆلۈپ كېتىشمۇ مۇمكىن. بەزىدە قىزىپ قىزىتمىسى 40 گىرادۇسقا يېتىدۇ. تومۇر، نەپەس ھەربكىتى تېزلىشىپ، بەدىنىدىكى ئەۋرىشىملىك يوقىلىپ كېتىدۇ.

داۋالاش: بىمار قاراڭغۇ ئۆيدە دەم ئالدۇرۇلىدۇ. بىمارنى باققۇچىلار ۋاراڭ ـ چۇ-رۇڭ قىلماسلىقى ۋە ئۇنلۇك ئاۋازدا سۆزلىمەسلىكى، قالايمىقان ھەربكەت قىلماسلىقى لازىم. ماددىنى پىشۇرۇش ئۈچۈن بىمارغا تۆۋەندىكى مۇنزىچ بېرىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: گۈلبىنەپشە ئۈچ گىرام، ئۇرۇقى ئېلىنغان ئۇزۇم توققۇز دانە، بەدىيان توققۇز گىرام، گاۋزىبان بەش گىرام، رۇمبەدىيان بەش گىرام، كاسنە يىلتىزى، سۆرۈنجان ئالتە گىرامدىن ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار مۇۋاپىق مىقداردىكى سۇغا دەملىنىپ، قىزىق ھالەتتە بىمارغا ئىچۈرۈلىدۇ. ماددىنىڭ پىشقاق-لىقى مەلۇم بولسا، تۇربۇت يەتتە گىرام، سانا 21 گىرام، خىيارشەنبەر 60 گىرام، بادام

مېغىزى بەش دانە ئېلىنىدۇ، بادام مېغىزى، تۇربۇت چالا سوقۇلۇپ، بىر چىنە قايناق سۈغا چىلىنىدۇ، تەمى چىققاندا سىقىلىپ، سۈزۈلۈپ، ھەممىسى بىر قېتىمدا بىمارغا ئىچۈرۈلىدۇ. بىمارنىڭ قول ـ پۇتلىرى بادام يېغى بىلەن ياغلىنىدۇ. بىمار قايتا تار ـ تىشىپ قالسا، بىمارنىڭ بۇرنىغا قۇندۇزقەھرىنى پۈركۈلىدۇ ھەمدە خەشخاش شەربە ـ تى، خېمىرى گاۋزىبان ئەنبىرى ئىستېمال قىلدۇرۇلىدۇ. يېڭى سېغىلغان ئىسسىق خام سۈت ئىچۈرۈلىدۇ. بەدىيان يىلتىزى، كەرەپشە يىلتىزى، بىخ كەبىر 40 گىرام ـ دىن، شوكائى، غاپەس، ئەپسەنتىن رۇمى ئالتە گىرامدىن، قەنتەرىيۇن 10 گىرام، كە ـ رەپشە ئۇرۇقى، رۇمبەدىيان يەتتە گىرامدىن ئېلىنىپ، قاينىتىلىپ، سۈزۈلۈپ، گۈل ـ قەنت سېلىنىپ ئىچۈرۈلىدۇ.

تىتىرەش كېسىلىنى

بۇ كېسەللىكتە قول ـ پۇت ياكى باش ئىختىيارسىز تىترەيدۇ. بىمار ئاچچىقلاڭ ـ غاندا، خۇشال بولغاندا، سوغۇقتا توڭلغاندا بەكرەك تىترەيدۇ.

سەۋەبى: بۇ كېسەللىك قاتتىق قورقۇپ كېتىش، غەزەپلىنىش، ئۇزاق مۇددەت ئېغىر كېسەل بولۇش، مادداسىز ياكى مادداىلىق مىزاج بۇزۇلۇش، نېرۋا پەيلىرى ئا ـ جىزلىشىش، ئۇزاق مۇددەت سوغۇقتا قېلىش، ھاراقنى كۆپ ئىچىش، جىنسىي ئالاقە بىلەن كۆپ شۇغۇللىنىش، قولدا جەلەق قاتارلىق سەۋەبلەر ۋە قۇۋۇتى مۇھەررىكەنلىڭ خىزمىتى بۇزۇلۇشتىن پەيدا قىلىدۇ.

ئالامىتى: دەسلەپتە بىمارنىڭ قول ـ پۇتلىرى يەڭگىل تىترەيدۇ. قورقۇش، غە ـ زەپلىنىشتىن كېيىن پۈتۈن بەدىنى ياكى بەزى ئەزالىرى تىترەيدۇ. ئېغىرلاشقاندا بە ـ مار قوللىرىنى ئىشقا سالالمايدۇ. مېڭىش قىيىنلىشىدۇ. جىددىيلىشىش كۈچىيىدۇ. بىمار ئۇخلىغاندا تىترەش يوقىلىدۇ. ئەزالىرى بوشاپ كۈچسىز بولۇپ قالىدۇ.

داۋالاش: سەۋەبچى بولغان ئامىللارنى يوقىتىش، يۇرەكنى كۈچلەندۈرىدىغان چارە ـ لەرنى قىلىش، پەرۋىشنى كۈچەيتىش كېرەك. نېرۋا، پەيلەرنى چىڭىتىش ئۈچۈن يە ـ لىك ئورۇننى ئىسسىق، قۇۋۇتلىك ياغلار بىلەن ياغلاش ھەمدە بىمارغا، ئىسسىق ما ـ ئۇلئۇسۇل شەربىتى بېرىش كېرەك. يەرلىك ئورۇننى ئاقىرقەرھا، قۇندۇزقەھرى، ھىڭ قاتارلىق دورىلارنى زەيتۇن يېغىغا سۈرۈپ ياغلاش ھەمدە دارچىن يېغى، زەپەر يېغى، قۇستە يېغى بىلەن ياغلاش كېرەك.

بۇ كېسەللىك بەلغەم خىلىتىدىن پەيدا بولغان بولسا، قىچا يېغى، ئادراسمان ئۇ ـ رۇقىنىڭ يېغى بىلەن بىمارنىڭ گەدەن ۋە باشقا پەي گۆشلىرى ياغلىنىدۇ.

قۇرۇقلۇقتىن بولسا، نېرۋا پەيلەرگە ھۆللۈك يەتكۈزۈش ئۈچۈن ئانا سۈتى، ئېشەك سۈتى، ياش كالا سۈتلىرى ئەزالارغا سۈزۈلىدۇ، بىمارغا ھەسەل سۈيىگە ھاك قوشۇلۇپ بېرىلىدۇ، ئىككى گىرام چىلغوزا مېغىزى، 20 گىرام ھەسەل ئارىلاشتۇرۇلۇپ، بىمارغا بېرىلىدۇ.

بىمارغا يەنە مۇرەككەپ دورىلاردىن ماددەتۈلھايات، ھەببى ئازاراقى، ھەببى سەمۇلپار قاتارلىق دورىلار ھەمدە يەنە تۆۋەندىكى مەجۇن تەييارلىنىپ بېرىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: مەجۇنى ئۈستقۇددۇس، دارچىن 36 گىرامدىن، قەلەمپۇر 24 گىرام، كابۇل ھېلىلىسى پوستى، سۆئىتەر 60 گىرامدىن، تۇربۇت، غاربقۇن، ھاك، قۇندۇزقەھرى 12 گىرامدىن، ھەسەل ئۈچ ھەسسە ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلاردىن مەجۇن تەييارلىنىپ، مائۇلئۇسۇل شەربىتى بىلەن بىرگە بىمارغا ئىچۈرۈلىدۇ.

ئەزالارنىڭ تارتىشىشى

بىمارنىڭ يۈزلىرى تارتىشا، لەقۋا كېسەللىكىنىڭ، قورساق گۆشلىرى تارتىشا تۇتقاقلىق كېسەللىكىنىڭ، بەدەن قوۋۇرغىسى ئەتراپى تارتىشا كۆكرەك ئىششىقىنىڭ، پۇتۇن بەدىنى تارتىشا، سەكتە كېسەللىكىنىڭ بەلگىسىدۇر.

داۋالاش: تۇز قىزىتىلىپ تارتىشقان ئورۇنغا تېڭىلىپ، ئىسسىق ئۆتكۈزۈلىدۇ. ئەگەر ياخشى بولالمىسا، بەلغەم خىلىتى تازىلىنىدۇ. ھەيز توختاشتىن ئەزالار تارتىشسا، قان ئېلىنسا دەرھال ياخشى بولۇپ قالىدۇ.

قوشۇمىنىڭ تارتىشىپ ئاغرىشى

ئىككى قاش قوشۇمىسى تارتىشىپ تۇتقاقلىق ئاغرىيدۇ. پېشانە سېرىق ئەتلىرى ۋە كۆزنىڭ بۇرۇن تەرەپ بۇلۇڭىغا يېقىنراق جايىنىڭ ئاغرىشى، بەزىدە بىر تەرەپ قاش، بەزىدە ھەر ئىككى تەرەپ قاش ئۈچى ئاغرىيدۇ.

سەۋەبى: بۇ كېسەللىك ئىسسىق خۇسۇسىيەتلىك خىلىت پېشانە تەرەپكە ئۆرلەپ، شۇ يەردە توختاپ، يۇز - كۆز ۋە بۇرۇن ساھەسىگە تارقىلىشىدىن ئۈچ ئاچىماق نېرۋىنىڭ تارتىشىپ ئاغرىشىدىن ياكى قىزىپ تۇرغاندا مۇزدەك سوغۇق سۇدا يۇزنى يۇغاندىن كۆرۈلىدۇ.

ئالامىتى: بىمار قاپقىنى تۇتالمايدۇ. داۋاملىق دۇم يېتىشقا مەجبۇر بولىدۇ، كۆز

ئالمىسىنى ھەرىكەتلەندۈرەلمەيدۇ، قاپىقى قاتتىق تارتىشىپ ئاغرىيدۇ.

داۋالاش: بىمارنى ئارام ئالدۇرۇش ئۈچۈن، ئۇنىڭ سالامەتلىكى جەھەتتە باشقا توسالغۇ بولمىسا، بۇرنىغا نەيچە ئۇرۇپ قان چىقىرىلىدۇ ياكى قىل قان تومۇرىدىن قان ئېلىنىدۇ. كافور سىركىگە ئېزىلىپ بىمارغا پۇرىتىلىدۇ. سەبرە سۈدا ئېزىلىپ بىمارنىڭ پاچاق ۋە تاپانلىرىغا چېپىلىدۇ. بىمارغا سىركە، شېكەر بىلەن ياسالغان ئاچچىق ـ چۈچۈك يېمەكلىكلەر بېرىلىدۇ. بىمارغا ئارپا سۈيى ئىچۈرۈلسىمۇ ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ.

ئىككىنچى باب نەپەس ئەزالىرى كېسەللىكلىرى

زۇكام ۋە نەزلە

پېشانىدىكى كاۋاك سۆڭەكلەر ئارقىلىق كەلگەن سۇيۇقلۇقنىڭ ئۈچۈچان قىسمى بۇرۇن يولى بىلەن تەپچىرەپ كەلسە، بۇ زۇكام دېيىلىدۇ. ئەگەر مەزكۇر ئۈچۈچان سۇيۇقلۇق كاناي تەرەپكە قۇيۇلسا، ئۇ نەزلە دېيىلىدۇ. نەزلە سۇيۇقلۇقى مېڭە شىلىمشىق پەردىلىرىنىڭ ھەرخىل دەرىجىدە ياللۇغلىنىشلىرىدا ھاسىل بولىدۇ. ئۇ پەقەت ئۇفۇنەتلىك سۇيۇقلۇقتۇر.

سەۋەبى: زۇكام ۋە نەزلىنىڭ سەۋەبى تۆۋەندىكىدەك بەش تۈرگە بۆلۈنىدۇ.

(1) مېڭىگە ھەرخىل ئىچكى ـ تاشقى ئىسسىقلىق تەسىر قىلغانلىقتىن بولىدۇ.

ئالامىتى: بۇرۇن قىچىشىدۇ، ئېچىشىدۇ، كۆزنىڭ ئېقى، چىراي قىزىرىدۇ. سۇيۇقلۇق سارغۇچ قىزىل كېلىدۇ، ئەتراپتىكى نەرسىلەر سارغۇچ كۆرۈنىدۇ، كۆزنى ھەرىكەتلەندۈرگەندە كۆز ئالمىسى ئاغرىيدۇ. تومۇر تېز ھەم توختىماي سالىدۇ. ئۇسسۇزلۇق كۆپ بولۇپ، ئېغىزنىڭ تەمى ئاچچىق بولىدۇ. جۇغ ـ جۇغ ئارىلاش قىزىتما پەيدا بولۇپ، باش ئاغرىيدۇ.

داۋالاش: بەدەنده توشۇپ قالغان ماددىنى چىقىرىش ئۈچۈن، بىمارغا جۇلاپ بېرىلىدۇ. بىمار ئابزەن، ۋاننا قىلىنىدۇ ياكى تەرلىتىلىدۇ. بىمارنىڭ بېشى بىنەپشە يېغى، نېلۇپەر يېغى، قاپاق ئۇرۇقى مېغىزى يېغى قاتارلىقلار بىلەن ياغلىنىدۇ ياكى بۇرۇنغا تېمىتىلىدۇ. كېپەك كۆيدۈرۈلۈپ ئىسى بىمارنىڭ بۇرنىغا تۇتۇلىدۇ. چىلان، سەرپىستان، تۇخۇمى خەشخاشلار دەملىنىپ، سۇيىده ئارپا ئېشى ئېتىلىپ بىمارغا ئىچۈرۈلىدۇ. بىمارنىڭ ئۇسسۇزلۇقىغا خەشخاش شەربىتى، ئارپا سۇيى بېرىلىدۇ.

(2) مېڭىدە ھارارەت ئېشىپ زۇكامغا سەۋەب بولىدۇ.

داۋالاش: مېڭىدىكى ئىسسىق ماددىنى چىقىرىش ئۈچۈن تەڭشىگۈچى دورىلاردىن نېلۇپەر، بىنەپشە، ئاق لەيلى ئۇرۇقى، سەرپىستان، چىلان قاتارلىقلار مۇۋاپىق مىقداردا ئېلىنىپ، دەملىنىدۇ، ئۇنىڭغا تەرەنجۇبىل، خىيارشەنبەر سېلىنىپ، قىزىق ھالەتتە بىمارغا ئىچۈرۈلىدۇ. مېڭىنى تازىلاش ئۈچۈن، بىمارغا مۇسھىللار بېرىلىدۇ.

(3) سىرتتىن سوغۇق ئۆتۈش زۇكامغا سەۋەب بولىدۇ.

ئالامىتى: باش ئېغىر بولۇپ، بەدەن بوشىشىدۇ. ھورۇنلۇق پەيدا بولىدۇ.

داۋالاش: كېپەك قىزىتىلىپ، بىمارنىڭ بېشىغا ئىسسىق ئۆتكۈزۈلىدۇ. بىمار ئىسسىق مۇنچىلاردا تەرلىتىلىدۇ، بۇرۇننىڭ سۇيىنى توختىتىش ئۈچۈن، بىمارغا سىركىگە چىلانغان سىيادان ئوتقا سېلىنىپ كۆيدۈرۈلۈپ، تۈتۈنى پۈرتىلىدۇ. ئۇد ھىندى، سەندەل، قۇستە شېرىنلەر كۆيدۈرۈلۈپ، ئىسىغا بىمارنىڭ بۇرنى تۈتۈلىدۇ.

(4) مېڭىنىڭ مىزاجى سوۋۇش زۇكامغا سەۋەب بولىدۇ.

ئالامىتى: بىمارنىڭ سەزگۈ ئەزالىرىنىڭ خىزمىتى ئاجىزلىشىدۇ. بېشى ئېغىرلىشىدۇ. بىمار بەدىنى بوشايدۇ، ئىسسىقتىن راھەتلىنىدۇ.

داۋالاش: بىمارغا ئىپار، سۇمبۇللار پۈرتىلىدۇ، ئىسسىق تەبىئەتلىك كاشكاپلار ئىچۈرۈلۈپ، مىزاجى تەڭشىلىدۇ. بىمارنىڭ بېشىغا ئىسسىق ئۆتكۈزۈلۈپ، مېڭىنىڭ مىزاجى نورماللاشتۇرۇلىدۇ.

(5) ئۆزگەرگەن ماددىلارنىڭ مېڭىگە ئۆرلىشى زۇكام ۋە نەزلىگە سەۋەب بولىدۇ. مەسىلەن، قان، بەلغەم، سەپرا، سەۋدا ماددىلىرىنىڭ ئۆزگىرىشى.

1. سەپرادىن بولغان زۇكام ۋە نەزلە

ئالامىتى: باش ئاغرىيدۇ، كۆز ئېچىشىدۇ، كۆزدىن ياش ئاقىدۇ، گال ئېچىشىدۇ، ئۇسسۇزلۇق كۆپ بولىدۇ، بۇرۇندىن ئاققان سۇ سۇيۇق ۋە سېرىق رەڭدە بولۇپ، كۆيدۈرۈپ كېلىدۇ.

داۋالاش: مېۋە سۇيىگە خىيارشەنبەر ۋە تەرەنجۇبل قوشۇلۇپ ئىچۈرۈلىدۇ. ماددىنى تەڭشەش ئۈچۈن، بابۇنە، بىنەپشە، ئاق لەيلى ئۇرۇقى، ئوسۇق كۆكى، خەشخاش پوستى قاتارلىقلار قاينىتىلىپ، ھوردا بىمارنىڭ بېشى تەرلىتىلىدۇ. مادا سۇيۇق بولسا، بىمارغا خەشخاش شەربىتى بېرىلىدۇ. بىمارنىڭ غىزاسىغا ئارپا سۇيى بېرىلىدۇ.

2. قاندىن بولغان زۇكام ۋە نەزلە

ئالامىتى: بىمارنىڭ كۆزى قىزىل، بېشى ئېغىر، سەزگۈسى ناچار، ئۇيقۇسى سۇس بولىدۇ. گاھىدا قۇلىقى ئاغرىيدۇ، ئېغىزىنىڭ تەمى تاتلىق، ئەمما بەدبۇي بولىدۇ، بۇرنىدىن كەلگەن سۇيۇقلۇق قىزىلگۇل رەڭگىدە بولىدۇ.

داۋالاش: توسالغۇ بولمىسا، ئالدى بىلەن بىمارنىڭ قېيىپال تومۇرىدىن قان ئېلىنىدۇ. مۇڭاپىق دورىلار بىلەن بىمارنىڭ چوڭ تەرىتى بوشىتىلىدۇ. بىمارغا چىلان شەر-

بىتى، خەشخاش شەربىتى بېرىلىدۇ. ماددا قويۇق بولسا، بىمارغا مېڭىنى تازىلىغۇچى مۇسھىل دورىلار بېرىلىدۇ. نېلۇپەر، بىنەپشە، ئاق لەيلى ئۇرۇقى، سەرپىستان، چىلان، تەرەنجىۋىل، خىيارشەنبەرلەر مۇۋاپىق مىقدارىدا ئېلىنىپ، قائىدە بويىچە دەملىنىپ، قىزىق ھالەتتە بىمارغا ئىچۈرۈلىدۇ.

3. بەلغەمدىن بولغان زۇكام ۋە نەزلە

ئالامىتى: بىمارنىڭ بېشى ئېغىر، تۈيغۇسى سۇس بولىدۇ. ئېغىزىدىن شۆلگەي ئاقىدۇ. بىمار يېمەكلىك ۋە ئىچىملىكنىڭ تەمىنى تېتىيالمايدۇ. ئۇخلىغاندا، غىزا يېگەندە تىلىنى چىشلەپ سالىدۇ.

داۋالاش: بىمارنىڭ تەبئىتىنى يۇمشىتىش ئۈچۈن، ئۇنىڭغا زۇپا، بىخسۇس، ئەنجۇر، قۇرۇق ئۈزۈم، بەدىيانلار مۇۋاپىق مىقدارىدا ئېلىنىپ، دەملىنىپ، بىر ئاز گۈلقەنت سېلىنىپ بېرىلىدۇ، سۇ ئورنىغا ھەسەل سۇيى ئىچىرۈلىدۇ.

4. سەۋادىدن بولغان زۇكام ۋە نەزلە

ئالامىتى: بىمار كۆزىنىڭ ئىچى قۇرۇق، بېشى ئېغىر بولىدۇ، بېشى ئاغرىيدۇ. ئېغىزىنىڭ تەمى قىرتاق بولىدۇ. بۇرنىغا داۋاملىق تۇتۇننىڭ ۋە ئىسسىق نەرسىنىڭ پۇرىقى كېلىدۇ.

داۋالاش: بىنەپشە، ئاق لەيلى ئۇرۇقى، ئوسۇڭ كۆكى، قاپاق غازىڭى قاينىتىلىپ، ھورىدا بىمارنىڭ بېشى تەرلىتىلىدۇ ھەمدە سۇيىدە بىمار يۇيۇندۇرۇلىدۇ، بىمارغا خەشخاش ۋە ئارپا سۇيى بېرىلىدۇ.

دىققەت قىلىدىغان ئىشلار: زۇكام ۋە نەزلىنىڭ مادىسى بەزىدە ئىسسىق ھەم سۇيۇق بولىدۇ. بەزىدە سوغۇق ھەم قويۇق بولىدۇ. بەزىدە سۇيۇق ۋە ئۆتكۈر بولىدۇ. بەزىدە چۈچۈمەل، ئەمما قويۇق بولىدۇ. بەزىدە تۇزلۇق، يېقىمسىز، تەمسىز بولىدۇ. بۇ خىل بىمارنى داۋالاشتا بىخەستەلىك قىلىشقا، پۇرسەتنى كەتكۈزۈپ قويۇشقا بولمايدۇ. بىمارنى ۋاقتىدا داۋالىمىغاندا، زۇكام بىمارىدا تۆۋەندىكى نۇرغۇن كېسەللىكلەرنى پەيدا قىلىدۇ. مەسىلەن، قۇلاق ئاغرىقى، كۆز كېسەللىكى، بۇرۇن كېسەللىكى، بوغما، ئاشقازان كېسەللىكى، يەپ تويماسلىق كېسەللىكى، قان تولغاق، كۆكرەك پەردە كېسەللىكى ۋە ياللۇغلىرى، مېڭە خاراكتېرلىك ئىچ سۇرۇش، ئۇچەي توسۇلۇش، سىل كېسەللىكى قاتارلىقلارنى پەيدا قىلىدۇ.

دەم سقىلىش كېسەللىكى

دەم سقىلىش كېسەللىكى قەدىمكى تېبابەت كىتابلىرىدا بىر قانچە تۈرگە بۆلۈ-نۈپ تونۇشتۇرۇلىدۇ.

دەم سقىلىش كېسەللىكى پەيدا بولۇش سەۋەبى ھەر خىل بولغانلىقى ئۈچۈن نەز-لىلىك دەم سقىلىش، بەلغەمى دەم سقىلىش، يۇرەك مەنبەلىك دەم سقىلىش دېگەن تۈرلەرگە بۆلۈنىدۇ.

1. نەزلىلىك دەم سقىلىش

سەۋەبى: ئۆتكۈر ئۇفۇنەتلىك زۇكامدا ياخشى داۋالىنالماي ياكى ۋاقتىدا داۋالانماي مېڭىدىكى زۇكامنىڭ ئۇفۇنەتلەنگەن سۇيۇقلۇقى نەپەس يوللىرىغا چۈشۈپ، كانـاي ۋە يۇتقۇنچاقتا ياللۇغلىنىش پەيدا قىلىدۇ، بۇنىڭ بىلەن دەم سقىلىش باشلىنىدۇ.

ئالامىتى: بىمار نەپەس ئېلىش توساتتىن قىيىنلىشىپ قالغانلىقى ئۈچۈن، تـە-نالماي ھەم ياتالماي، ئولتۇرۇپ نەپەسلىنىشكە مەجبۇر بولىدۇ. نەپەس سقىلىش ئېغىر بولسا، بىمارنىڭ كالپۇكلىرى، يۈزى، بارماق ئۇچى كۆكىرىپ كېتىدۇ. نەپەس ئې-لىشى قىسقا، نەپەس چىقىرىشى ئۇزۇن بولىدۇ.

داۋالاش: ئالدى بىلەن ئاساسىي كېسەللىكنى داۋالاشقا تىرىشىش لازىم. ئاساسـي كېسەللىك زۇكام ۋە نەزلىنىڭ داۋاملىشىشىدىن پەيدا بولسا، بىمارغا زۇكام ۋە نەزلـە-نىڭ دورىسىنى بېرىش، كېسەللىك قايسى ماددىدىن پەيدا بولغان بولسا، بىمارغا شۇ ماددىنىڭ پىشۇرغۇچى دورىسىنى بېرىش كېرەك. مادا پىشقاندىن كېيىن، ماددىنى تا-زىلاش ئۈچۈن، بىمارغا شۇ ماددىنىڭ سۇرگە دورىسىنى بېرىش، يەنى زۇكام ۋە نەزلـە-نىڭ بايانىدا كۆرسىتىلگەن دورىلارنى بېرىش لازىم.

نەزلىدىن پەيدا بولغان دەم سقىلىش كېسەللىكىنى داۋالاش ئۈچۈن، بىمارغا تەر-ياقى نەزلىگە ئەرقى گاۋزىبان شەربىتى، خەشخاش شەربىتىنى قوشۇپ بېرىش كېرەك.

ئومۇمىي بەدەننى تازىلاش ئۈچۈن، بىمارغا ھەببى ئايارەج، ھەببى قوقىيا، ھەببى ھېلىلە قاتارلىقلار بېرىلىدۇ.

سەرپىستان 11 دانە، ئاق لەيلى ئۇرۇقى، ھەمشىباھار ئۇرۇقى ئىككى گىرامدىن، چۇچۇكبۇيا يىلتىزى، گاۋزىبان گۈلى، گاۋزىبان بەش گىرامدىن ئېلىنىپ، سۇغا چە-لىنىپ، تەمى چىققاندا سقىلىپ ياكى دەملىنىپ بىمارغا ئىچۈرۈلىدۇ.

2. بەلغمى دەم سقىلىش

بۇ خىل دەم سقىلىش كۆپرەك ئۇچرايدۇ، سەۋەبلىرى مۇرەككەپ، ياشلاردىمۇ، ياشانغانلاردىمۇ، ئەرلەردىمۇ، ئاياللاردىمۇ كۆرۈلىدۇ.

سەۋەبى: بەلغەم ماددىسى غالىپ كېلىپ نەپەس يوللىرى ۋە ئۆپكىدە قويۇق بەلغەم يىغىلىپ قېلىش ياكى ھارارەتلىك (ئىسسىقتىن بولغان) كېسەللىكلەر سەۋەبىدىن ئۆپكىگە قۇرۇقلۇق يېتىش، نەپەس يوللىرى ئۇفۇنەتلىنىپ ياللۇغلانغاندىن كېيىن ياخشى ساقىيالماي ئۇزاققا سوزۇلۇپ كېتىش، ئۆپكە ھاۋالىق ئىششقىنىڭ ئېغىرلىشى، كۆكرەك پەردىسىنىڭ ھۆل ياكى قۇرۇق ياللۇغلىنىشىنىڭ تەسىرى، زىيانلىق يېمەك ـ ئىچمەك ياكى ھەرخىل چاڭ ـ توزان ۋە ئىرسىيەت سەۋەبىدىن دەم سقىلىش كېسەللىكى پەيدا بولىدۇ.

ئالامىتى: نەپەس سقىلىش كۆپرەك بىمارنىڭ روھىي ھالىتى، مۇھىت ۋە ھاۋا ئىنىڭ ئۆزگىرىشى بىلەن مۇناسىۋەتلىك بولۇپ، كېچىسى تۇيۇقسىز دەم سقىلىش بىلەن باشلىنىدۇ. بەزىدە نەپەس سقىلىش كۈندۈزىمۇ تۇتىدۇ. نەپەس سقىلغاندا بىمار تۇز ياتالماي ئولتۇرۇشقا، ھاۋا ئۆتۈشىدىغان جايدا تۇرۇشقا مەجبۇر بولىدۇ. تىنىقىنى چىقىرالماي چىرايى قىزىرىپ كېتىدۇ. ئۆپكىسىدىن ئىسقىرتقان ئاۋاز چىقىدۇ. كالپۇكلىرى، بارماقلىرىنىڭ ئۇچى كۆكىرىدۇ. يۈز ـ كۆزلىرى ئىششىغاندەك بولىدۇ. يۆتەلگەندە كۆپۈكلۈك خەپرۇك چىقىدۇ. بىمار خەپرۇك چىققاندىن كېيىن بىر ئاز يەڭگىللەپ قالىدۇ. نەپەس قىستاش قېتىمى ئوخشاش بولمايدۇ. بەزىلىرىدە كۈندە بىر ـ ئىككى قېتىم، بەزىلىرىدە بىرقانچە كۈندە بىر قېتىم، بەزىلىرىدە پەسلىلىك تۇتىدۇ. بەزى ئادەملەردە بىرنەچچە يىلدا بىر قېتىم تۇتۇشى مۇمكىن. بۇ كېسەللىك ۋاقتىدا داۋالانمىسا ياكى دورا مەنپەئەت قىلمىسا، بۇ كېسەللىك ئۆپكە مەنبەلىك يۇرەك كېسىلىكىگە ئۆزگىرىپ قېلىش ئېھتىمالى بار.

داۋالاش: ئالدى بىلەن سەۋەبچى بولغان ئامىللارغا دىققەت قىلىش، زۇكام ۋە نەزلىدىن پەيدا بولغان بولسا زۇكام ۋە نەزلىنى داۋالاش لازىم. زىيانلىق يېمەك ـ ئىچمەك، چاڭ ـ توزان ياكى ئىرسىيەت خاراكتېرلىك بولسا، بىمارغا كۆرسەتمە بويىچە زىققا كېسەللىكىنىڭ دورىلىرى داۋاملىق ئىستېمال قىلدۇرۇلىدۇ.

غەيرىي تەبئىي بەلغەم خىلىتىنى پىشۇرۇش ئۈچۈن، بىمارغا بەلغەم ماددىسىنىڭ پىشۇرغۇچىسى بېرىلىدۇ. ماددا پىشىپ بولغاندىن كېيىن بەلغەم ماددىسى سوزۇلىدۇ. مەسىلەن، ھەببى ئايارەج، ھەببى قوقىيا بىلەن بەدەن تازىلىنىدۇ.

مۇرەككەپ دورىلاردىن زۇپا شەربىتى، ئەنسىل شەربىتى، ئەنجۇر شەربىتى، لوئۇ-قى كەتان، مەجۇنى زىراۋەندە، لوئۇقى غارىقۇن، لوئۇقى خەشخاش قاتارلىق دورىلار ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ.

3. يۈرەك مەنبەلىك دەم سقىلىش

يۇقىرى قان بېسىم، يۈرەك قان تومۇرلىرى قېتىشىش، بوغۇم ئاغرىقى قاتارلىق كېسەللىكلەر سەۋەبىدىنمۇ نەپەس سقىلىش كۆرۈلىدۇ.

سەۋەبى: ھەرخىل سەۋەبتىن بولغان يۈرەك كېسەللىكلىرى يۈرەك سول قېرىنچىسىنىڭ خىزمىتى ئېغىرلىشىپ ئاجىزلاشقانلىقتىن پەيدا بولىدۇ. يۈرەك سول قېرىنچىسىنىڭ ئاجىزلىشىشى ئۆپكىدە قان تولۇش يۈز بەرگەنلىكتىن كۆرۈلىدۇ.

ئالامىتى: كېسەللىك يەڭگىل ۋاقىتىدا ئەمگەك ياكى كۆچلۈك ھەرىكەت قىلغاندا ئازراق ھاسىراش يۈز بەرسىمۇ ياخشىلىنىپ قالىدۇ. كېسەللىك ئېغىرلاشقاندا جىسمۇ تۇرسىمۇ دەم سقىلىش كۆرۈلىدۇ. ئوڭدا يېتىپ ئۇخلىغاندىمۇ يۈرەك مەنبەلىك دەم سقىلىش كۆرۈلىدۇ. دەم سقىلىشىنىڭ قوزغىلىشى تۇتقاقلىق بولۇپ، ئالامىتى كانايزىققىسىغا ئوخشىغانلىقى ئۈچۈن، بۇ يۈرەك مەنبەلىك دەم سقىلىش دەپ ئاتىلىدۇ. نەپەس سقىلغاندا نەپەس قېتىمى تېزلىشىدۇ. بىمارنىڭ كالپۇكلىرى كۆكىرىدۇ. ئۆپكىسىنىڭ ھەممە يېرىدىن غىزىلدىغان ئاۋاز ئاڭلىنىدۇ، يۈرەكنى تەكشىغاندا ئات چاپقاندەك تاۋۇش ئاڭلىنىدۇ. بىمار قىزغۇچ كۆپۈكسىمان خەپرۇك تۈكۈرىدۇ.

يۈرەك ئاجىزلاشسا ئۆپكىنىڭ تۆۋەن قىسمىدا سۇلۇق ئىششىق پەيدا بولىدۇ. نەپەس ئېلىش قىيىنلىشىدۇ. كۆكىرىش ئېغىرلىشىدۇ، يۆتەل كۈچەيىدۇ. داۋالاش توغرا بولمىسا، بىمار سەكتە بولۇپ ئۆلۈپ كېتىدۇ.

داۋالاش: يۈرەك مەنبەلىك دەم سقىلىشىنى داۋالاشتا، يۈرەك خىزمىتىنى ياخشىلاش ئاساس قىلىنىدۇ. بىمارنىڭ سالامەتلىكى يار بەرسە، توسالغۇ بولمىسا، باسلىق تومۇرىدىن قان ئېلىنىدۇ. ئاق سەندەل،ھۆل كاسنە ياكى يۇمغاقسۇت كۆكىنىڭ سۇيىگە سۇرۇلۇپ بىمارنىڭ كۆكرەك ئەتراپىغا چېپىلىدۇ.

بىمارغا بېھى ئۇرۇقى لوئابى، بىنەپشە شەربىتى، ئالما شەربىتى بېرىلىدۇ. گاۋزىبان ئالتە گىرام ئېلىنىپ، قاينىتىلىپ، سۈزۈلۈپ، سەندەل شەربىتى ياكى ئانار شەربىتىنىڭ 20 مىللىلىترى بىلەن ئىچۈرۈلىدۇ.

بىمارغا مۇرەككەپ دورىلاردىن خېمىرى ئەۋرىشىم، خېمىرى گاۋزىبان، خېمىرى گاۋزىبان ئەنبىرى، ئالما شەربىتى، ئۇستۇددۇس شەربىتى، سەندەل شەربىتى،

ئەبرىشىم شەربىتى قاتارلىقلار بېرىلىدۇ. خاپىخان ۋە يۇرەك ئاجىزلىشىشنى داۋالاشتا بىمارغا سوغۇقلۇق مەجۇنلەر ۋە مۇپەررىھاتلار ئەۋرىشىم شەربىتى بىلەن بىللە بېرىلىدۇ.

يۆتەل

يۆتەل نەپەس يوللىرى كېسەللىكلىرىنىڭ ئاساسلىق بەلگىلىرىدىن بىرى بولۇپ، نەپەس يوللىرىغا يات جىسىم كىرىپ قېلىش، شۇنىڭدەك چاڭ ـ توزان قاتارلىقلارنىڭ نەپەس يوللىرى شىللىق پەردىلىرىنى غىدىقلاش ئەھۋاللىرى يۈز بەرگەندە كۆرۈلىدۇ. يۆتەل كۈچلۈك بولسا، ئادەم چوڭقۇر نەپەس ئالغاندىن كېيىن، ئاۋاز پەردىسى بېكىلىپ قالىدۇ. بارلىق نەپەس كۈچىنىدۇ. ئۆپكىدە ھاۋا بېسىمى ئېشىپ كېتىدۇ. ئاۋاز پەردىسى يوچۇقى بىردىنلا ئېچىلغاندا، ھاۋا كۈچى بىلەن ئېغىز ئارقىلىق ئېتىلىپ چىقىدۇ.

يۆتەل بوش بولۇشمۇ ياكى كۆكرەكنى ئاغرىتىدىغان، ھاسىرىتىدىغان، بىئارام قىلىپ ئۇيقۇدىن مەھرۇم قىلىدىغان دەرىجىدە كۈچلۈك، شىددەتلىك بولۇشمۇ مۇمكىن. بۇ خىل ئەھۋال يۇقىرقى نەپەس يوللىرى زەھەرلەنگەندە، بوغۇز يالليۇغىدا، كاناي يالليۇغىدا كۆرۈلىدۇ. بەزى ۋاقىتتا يۆتەل ئاۋازى يىرىكلىشىپ ئىت قاۋىغاندەك، خوراز چىللىغاندەك چىقىدۇ. مەسىلەن، كۆك يۆتەلدە بەزى چاغدا تاۋۇش باغلاملىرى زىدىلەنگەندە، يۆتەل بوغۇق چىقىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن، يۆتەلنىڭ تۈرى تۆۋەندىكىدەك بىرنەچچە تۈرگە بۆلۈنىدۇ.

1. ئىسسىق نەزلىدىن بولغان يۆتەل

بۇ مېڭىدىن چۈشكەن ئىسسىق نەزلە سۈيۇقلۇقىدىن پەيدا بولىدۇ.

سەۋەبى: بۇ ئۆتكۈر خاراكتېرلىك زۈكام، غەيرىي ئۆزگەرگەن ھارارەت ۋە باشقا كېسەللىكلەردە مېڭىدىن تۆۋەنگە ئۇپۇنەتلىك سۈيۇقلۇق چۈشۈپ، كاناي ۋە كاناي شاخچىلىرىنى غىدىقلاش ۋە ئېچىشتۇرۇشلاردىن پەيدا بولىدۇ.

ئالامىتى: گال قىچىشىپ قۇرۇق يۆتەل پەيدا بولىدۇ. بەلغەم سۈيۇقلۇقى كەلمەيدۇ. يانقاندا ۋە سەھەردە يۆتەل كۈچىيىدۇ. باشتا قىزىقلىق بولىدۇ. مېڭىدىن ئىسسىق سۈيۇقلۇق چۈشۈپ تۇرىدۇ. بۇ خىل يۆتەلنى ئۆز ۋاقتىدا توغرا داۋالىغاندا، يۆتەلنىڭ ئۇزاققا سوزۇلۇشى ۋە باشقا ئۆپكە كېسەللىكلىرىگە، مەسىلەن، سىل ۋە كانايچە كېـ

سەللىكىگە ئۆزگىرىشىنىڭ ئالدىنى ئالغىلى بولىدۇ.

داۋالاش: مېڭىدىن چوشكەن سۈيۈقلۇقنى توختىتىش ئۈچۈن، بىمارغا خەشخاش شەربىتى بېرىش، ماددىنى قويۇقلاشتۇرۇش ئۈچۈن ھەببى سوئالنى شۇمگۈزۈش كېرەك. تارقىلىشچان زۇكام ۋە نەزلىلەرنى توختىتىش ئۈچۈن، بىمارغا يەككە ياكى مۇرەككەپ دورىلار بېرىلىدۇ، يەنى بېھى ئۇرۇقى لوئابى، ئاق لەيلى ئۇرۇقى لوئابى، ئىسپىغول لوئابى قاتارلىقلار بېرىلىدۇ. بېھى ئۇرۇقى ئۈچ گىرام، چىلان بەش دانە، سەرپىستان توققۇز دانە، ئاق لەيلى ئۇرۇقى، ھەمىشباھار ئۇرۇقى ئالتە گىرامدىن، گاۋزىبان بەش گىرام، پوستى ئاقلانغان چۇچۇكبۇيا يىلتىزىدىن ئۈچ گىرامدىن ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار مۇۋاپىق مىقداردىكى سۇدا قاينىتىلىپ، سۈزۈلۈپ، 24 گىرام خەشخاش شەربىتى بىلەن بىللە بىمارغا بېرىلىدۇ. نەزلىنىڭ ماددىسى كۆپ، قىزىتمىسى يۇقىرى، كۆكرەكتە ئاغرىش بولسا، بىمارغا قاپاق ئۇرۇقى مېغىزىنىڭ شىرىسى بىلەن ئوسۇك ئۇرۇقىنىڭ شىرىسى ئارىلاشتۇرۇلۇپ بېرىلىدۇ.

2. سوغۇق نەزلىدىن بولغان يۆتەل

زۇكامدىن كېيىن پەيدا بولىدىغان ئۇفۇنەتلىك نەزلە سۈيۈقلۇقى نەپەس يوللىرىغا قۇيۇلۇپ، شىلىمشىق بەلغەم بىلەن يۆتەل پەيدا قىلىدۇ.

ئالامىتى: بۇ خىل يۆتەل زۇكامدىن كېيىن پەيدا بولۇپ، قاتتىق يۆتەلگەندىن كېيىن چاپلاشقاق خەپرۇك چىقىدۇ. كۆكرەكتە ئېغىرلىق سېزىلىدۇ. بەدەنده قىزىش بولمايدۇ.

داۋالاش: ئالدى بىلەن نەپەس يوللىرىنى تازىلاش ئۈچۈن، بىمارنىڭ بەدىنىدىكى ماددىنى پىشۇرۇش لازىم.

قۇرۇق زۇپا، ئەنجۇر مۇنىكى، شۇمشا ئۇرۇقى، ئاقلانغان چۇچۇكبۇيا يىلتىزى بەش گىرامدىن ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار 400 مىللىلىتىر سۇغا تۆت سائەت چىلىنىپ قاينىتىلىپ، سۈزۈلۈپ، مۇۋاپىق مىقداردىكى ھەسەل بىلەن بىللە ئىچىلىدۇ. كۆكرەكتىكى يىرىكلىكنى يۇمشىتىپ، ماددىنى مۇۋاپىقلاشتۇرۇش ئۈچۈن، قارا قوينىڭ بۆرەك يېغى ئېرىتىلىپ، كۆكرەككە ئىسسىق ھالەتتە سۈرتىلىدۇ. ئەگەر كۆكرەكتە قىزىقلىق بولسا گۈلى سەۋسەن يىلتىزى، سەرپىستان، ئارپىلار قاينىتىلىپ، سۈيىگە تەرەنجەن ۋىل، بادام يېغى سېلىنىپ ئىچىلىدۇ.

قويۇق ماددىنى ھەيدەپ كۆكرەكنى تازىلاش، بەلغەمنى توختىتىش ئۈچۈن، بىمارغا مەجۇنى زۇپا بېرىلىدۇ، قويۇق ماددىنى تازىلاش ئۈچۈن، بىمارغا تۆۋەندىكى ھەب

تەييارلاپ بېرىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: رۇببىسۇس بىر يېرىم گىرام، قارىمۇچ، قەدىرما-نە، ئاچچىق بادام مېغىزى ئالتە گىرامدىن، ھەك ئۇچ گىرام ئېلىنىدۇ ھەممە بۇ دو-رىلار يۇمشاق سوقۇلۇپ، ھەك ئارىلاشتۇرۇلۇپ، ھەسەل شەربىتىدە يۇغۇرۇلۇپ ھەب تەييارلىنىپ، كۈندە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا ئالتە داندىن سەككىز دانىغىچە ئىستېمال قىلىنىدۇ.

قان تۈكۈرۈش

نەپەس يوللىرىدىن قان كېلىش، قان تۈكۈرۈش، ئاشقازاندىن قان كېلىش، قان قۇسۇش دەپ ئاتىلىدۇ. داۋالاش خاتا بولۇپ قالماسلىقى ئۈچۈن ئېغىز ئارقىلىق كەلگەن قاننىڭ مەنبەسىنى ئېنىقلاپ دىياگنوزىنى مۇقىملاشتۇرۇش ئىنتايىن مۇھىم. قان تۈ-كۈرۈش مۇستەقىل كېسەللىك بولماستىن، بەلكى نۇرغۇن كېسەللىكلەرنىڭ ئورتاق ئالامەتلىرىنىڭ بىرى ھېسابلىنىدۇ.

سەۋەبى: قان تۈكۈرۈشنى پەيدا قىلغۇچى سەۋەبلەر كۆپ خىل بولىدۇ، ئادەتتە قان تۈكۈرۈش تۆۋەندىكى كېسەللىكلەردە كۆپ كۆرۈلىدۇ.

ئۆپكە سىلى: ئۆپكە سىلىدا قان تۈكۈرۈش داۋاملىق كۆرۈلۈپ تۇرىدۇ. ئۆپكە سىلىنىڭ ھەرقانداق باسقۇچىدا قان تۈكۈرۈش كۆرۈلىدۇ.

كەڭ دائىرىلىك ئۆپكە يالليۇغى، ئۆپكە يىرىڭلىق ئىششىقىدىمۇ قىزىتما، يۆتەل ۋە يىرىڭلىق بەلغەم بولىدۇ.

ئۆپكە ھاشاراتلىق كېسەللىكلىرى: ئۆپكىگە زۇلۇك قۇرتى كىرىپ چوڭىيىش. بۇ خىل كېسەللىكتە بىمار ئاز مىقدارىدا قان تۈكۈرىدۇ، گىلاس رەڭگىدە بەلغەم چىقىرىدۇ.

كانايچە كېسەللىكلىرى: كانايچە كېڭىيىپ كېتىش كېسەللىكى، كانايچە ئىچكى پەردە سىلى، كانايچە راكى، كانايچە يالليۇغى، سىرتقى زەربىلەردىن ئۆپكە كانايچە توقۇلمىلىرى زەخمىلىنىش، قاتتىق ۋارقىراش، ئۆپكە، كاناي قان تومۇرلىرى ئەتراپىدا گۆشلۈك يارىلار پەيدا بولۇپ، تومۇرلار ئۈزۈلۈپ كېتىش قاتارلىقلاردا كۆرۈلىدۇ.

مۇپاسىل يۇرەككە تەسىر قىلىپ ئىككى قاپقاقلىق كىلاپان تارىيىش، ئاساسىي غول تومۇر ئۆسمىسى، يۇقىرى قان بېسىم، ئۆپكە چىرىپ كېتىش، ئۆپكىدە توسالغۇ پەيدا بولۇش، ھەيز توختاپ كەتكەندىن كېيىن ھەر قېتىم ھەيز كۆرۈش ۋاقتىدا بۇرۇن

قاناش قاتارلىقلار.

داۋالاش: بىمارنىڭ خەپرۇكى قان ئارىلاش كەلسە، ئۇنى يانتۇزۇپ دەم ئالدۇرۇش لازىم. جىسمانىي ھەرىكەت قىلدۇرماسلىق، بىمار قەۋزىيەت بولسا، ئۇنىڭغا بىدەنجىر يېغى ئىچۈرۈش ياكى يەڭگىل ھۆقنە قىلىش كېرەك.

بىمارنىڭ پۈتى ۋە دوۋسۇنى مۇۋاپىق ياغلار بىلەن ياغلىنىدۇ، پۈتى تېڭىپ قويۇ- لۇپ، پات - پات بوشىتىلىدۇ ياكى پاچىقىغا شەخەك قويۇلىدۇ. قىزىتمىسى بولسا قە- زىتمىنى چۈشۈرۈشكە چارە قىلىنىدۇ. بىمارغا تۆۋەندىكى قان توختاتقۇچى دورىلار ئىستېمال قىلدۇرۇلىدۇ. روسۇتتىن ئىككى گىرام ئېلىنىپ، ئىلمان سۇ بىلەن بىمار- غا بېگۈزۈلىدۇ ياكى نىشاستىدىن يەتتە گىرام ئېلىنىپ، يۇمشاق سوقۇلۇپ، سۇ بىلەن بىللە بېگۈزۈلىدۇ. ئۈزۈم ياغىچىنىڭ كۈلى سېمىز ئوتنىڭ شىرىسى بىلەن ئىچۈرۈلە- دۇ. سەرتاندىن 10 گىرام ئېلىنىپ، كۈشتە قىلىنىپ، سوقۇلۇپ، بىمارغا ئارپا ئېشى بىلەن بىللە ئىچۈرۈلىدۇ.

گىلى ئەرمەندىن يەتتە گىرام ئېلىنىپ، قۇرۇق سېمىزئوت يوپۇرمىقى يۇمشاق سوقۇلۇپ ئارىلاشتۇرۇلۇپ، بىمارنىڭ بۇرنىغا نەيچە ئارقىلىق پۈركۈلسە قان توختايدۇ.

ئانار غازىكى سوقۇلۇپ، سىقىلىپ سۈيى چىقىرىلىپ، ناۋات بىلەن ئىستېمال قە- لىنسا پايدا قىلىدۇ.

كۆيدۈرۈلگەن بۇغا مۈڭگۈزى يەككە ھالدا ياكى تۈتقۇچى ۋە قورغۇچى دورىلار بە- لەن ئىستېمال قىلىنسا تەسىرى ياخشى بولىدۇ. خەشخاش ئۇرۇقى ياكى بەزرۇلبەنجى ئالتە گىرام ئېلىنىپ، سۇغا چىلىنىپ شىرىسى چىقىرىلىپ ئىچۈرۈلسە ياخشى مەنپە- ئەت قىلىدۇ. بىمارغا يەنە تۆت گىرام خونسىياۋشان 30 مىللىتىر ئەنجىباھار شەربىتى بىلەن بىللە ئىچۈرۈلىدۇ.

مۇرەككەپ دورىلاردىن قۇرسى كەھرىۋا بىر كۈندە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا بەش گىرامدىن، قۇرسى گۈلنار بىر كۈندە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا بەش گىرام- دىن، ئەنجىباھار شەربىتى كۈندە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا 30 مىللىلىتىردىن ئىستېمال قىلدۇرۇلىدۇ. تۆۋەندىكى سوفۇپى نەفسۇد قانىنىڭ داۋالغۇشىنى پەسەيتىپ، قان تۈكۈرۈشنى توختىتىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: ئەنجىباھار، خونسىياۋشان، سەمغى ئەرەبى، كەھ- رىۋا، ئاقاقىيا، مەرۋايىت، ئاق سەندەل، قىزىل سەندەل، كۆيدۈرۈلگەن سەرتان، ئوسۇڭ ئۇرۇقى، نىشاستە ئۈچ گىرامدىن، پاكىزلانغان سېمىزئوت ئۇرۇقى توققۇز گىرام، خەشخاش ئۇرۇقى يەتتە گىرام، كەتىرا، رۇببىسۇس، گىلى ئەرمىنى تۆت گىرامدىن، نېلۇپەر توققۇز گىرام، زەھرى مۆھرى ئۈچ گىرام، كافور بىر گىرام ئېلىنىدۇ ھەمدە

بۇ دورىلار يۈمشاق سوقۇلۇپ، قائىدە بويىچە تالقان قىلىنىپ كۈنىگە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا 6 ~ 9 گىرامدىن ئېچىلىدۇ. بەش گىرام ئوسۇك ئۇرۇقى 60 مىللىلىتىر گاۋزىبان ئەرقى ۋە ھوممۇز ئەرقىگە چىلىنىپ، شىرىسى چىقىرىلىپ، ئەنجىباھار شەربىتى ياكى خەشخاش شەربىتى بىلەن بىللە ئېچىلىدۇ.

تومۇرلار يېرىلىشتىن بولغان قان تۇكۇرۇشتە، قۇرسى كەھرىۋا ياكى قۇرسى گۈلنار تۆت گىرامدىن ئېلىنىپ، يۈمشاق ئېزىلىپ، 30 مىللىلىتىر ئالما شەربىتى، بىر دانە ئالتۇن ۋەرەق بىلەن يېگۈزۈلىدۇ. ئۈستىدىن ئەنجىباھار تۆت گىرام، چۇچۇك-بۇيا يىلتىزى، ھەببۇلئاس بەش گىرامدىن، خەشخاش ئۇرۇقى يەتتە گىرام، بېھى ئۇرۇ-قى يەتتە گىرام، ئەرقى بېدىمۇشكى، ئەرقى بارتەڭ، ئەرقى گاۋزىبان 60 مىللىلىتىر-دىن ئېلىنىدۇ، يۇقىرىقى دورىلارنىڭ شىرىسى چىقىرىلىپ، ئۈنىڭغا يەنە ئۈچ گىرام سوقۇلغان كەتىرا ئارىلاشتۇرۇلۇپ بىمارغا ئىچۈرۈلىدۇ. ئاخشىمى يەتتە گىرام ئىسپە-غول لوئابى 30 مىللىلىتىر ئەنجىباھار شەربىتى، 30 مىللىلىتىر خەشخاش شەربىتى بىلەن بىللە بىمارغا ئىچۈرۈلىدۇ.

سوفۇپى

تەسىرى: قان تۇكۇرۇشنى توختىتىش ئۈچۈن ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: شادىنەچ، سەڭگى جاراھەت 15 گىرامدىن، گىلى ئەرمىنى ئالتە گىرام ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار يۈمشاق سوقۇلۇپ، قائىدە بويىچە تال-قان قىلىنىدۇ. بۇ تالقان دورىنىڭ 3 ~ 6 گىرامى 30 مىللىلىتىر ھەببۇلئاس شەر-بىتى، 120 مىللىلىتىر ئەرقى ئەنجىباھار بىلەن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

دىققەت: ئىسسىق، قۇرۇق نەرسىلەر ۋە ئۆتكۈر، كۈچلۈك غىزالاردىن پەرھېز قىلىنىدۇ.

يىرىڭ تۇكۇرۇش

سەۋەبى: يىرىڭ تۇكۇرۇش ئۆز ئالدىغا مۇستەقىل كېسەللىك بولماستىن، بەل-كى بىرقانچە كېسەللىكنىڭ ئورتاق ئالامىتى ھېسابلىنىدۇ. (1) ئۆپكە يالىلۇغى ياكى كۆكرەك پەردە يالىلۇغىدا يىرىڭداش يۇز بېرىدۇ. (2) ئۆپكىگە يىرىڭلىق جاراھەت پەيدا بولۇپ، ئۇنىڭ يىرىڭى بەلغەم بىلەن چىقىدۇ. بۇ ئەھۋال ئۆپكە يىرىڭلىق ئىششىقى ۋە ئۆپكە سىللىرىدا كۆرۈلىدۇ. (3) ئاشقازانغا يىرىڭلىق جاراھەت چىقىپ ئېغىز ئېلىپ،

يىرىڭى قەي بىلەن چىقىدۇ. (4) يۇتقۇنچاق، كاناي ياكى ئېغىزنىڭ بىرەرسىدە يالىلۇغلىنىش، جاراھەت، خەنناق پەيدا بولۇپ، يىرىڭ يىغىلىپ ئېغىز ئالىدۇ. ئۇنىڭ يىرىڭى تۆكۈرۈك بىلەن چىقىدۇ. (5) كۆكرەكتە سوغۇق يىرىڭلىق ئىششىق پەيدا بولۇپ ئېغىز ئالىدۇ. ئەمما، بىماردا يۇقىرى قىزىتما بولمىغانلىقى ئۈچۈن ئۇفۇنەت پەيدا قىلمايدۇ.

ئالامىتى: قاتتىق يۆتەل بىلەن قويۇق يىرىڭ چىقىدۇ. بىمارنىڭ كۆكرىكىگە جاراھەت چىققان تارىخى بولىدۇ، كۆكرىكىدە ئاغرىق بولىدۇ.

داۋالاش: يىرىڭنىڭ ئاسان چىقىشى ئۈچۈن، بىمارغا زۇپا، ئەنجۈر، پىننە، بىخ-سۇس، گۈلى سەۋسەن يىلتىزى، شۇمشا ئۇرۇقى قاتارلىقلار مۇۋاپىق مىقداردا ئېلىنىپ، قاينىتىلىپ، سۈزۈلۈپ ئىچۈرۈلىدۇ. زۇپا، پىننە، شۇمشا ئۇرۇقى، ئەنجۈر، پىرسىياۋشانلار سوقۇلۇپ، بابۇنە يېغى، توخۇ يېغى ۋە ھەسەل قوشۇلۇپ، بىمارنىڭ كۆكرىكى ياغلىنىدۇ.

بىمارغا مۇرمەككى، زىراۋەندە، كۈندۈر، زەرنىخلار تاماكا شەكلىدە چەكتۈرۈلۈپ، تۈتۈنى يۇتقۇزۇلىدۇ. ماددا سۈيۈلغاندىن كېيىن، بىمارغا كۆكرەكنى تازىلىغۇچى ھەب دورا ئېغىزغا سېلىنىپ شۇمۇرگۈزۈلۈش ئارقىلىق كۆكرىكى تازىلىنىدۇ.

زىغىر، چىلغوزا مېغىزى، چىگىت مېغىزى، شۇمشا ئۇرۇقى، رۇببىسۇس، ئىرىسا تەڭ مىقداردا ئېلىنىپ، يۇمشاق سوقۇلۇپ، ھەسەل بىلەن يۇغۇرۇلۇپ ھەب تەييارلىنىپ، ئېغىزغا سېلىنىپ شۇمۇلىدۇ.

ئۆپكە ئىششىقى

بۇ كېسەللىك كۆپىنچە بەلغەم ياكى قاندىن پەيدا بولىدۇ. سەپرادىن پەيدا بولغىنى ئاز كۆرۈلىدۇ. ئۆپكە ئىششىقى تۆۋەندىكىدەك ئۈچ خىلغا بۆلۈنىدۇ.

1. ئىسسىقتىن بولغان ئۆپكە ئىششىقى

:

سەۋەبى: ئىسسىقتىن بولغان ئۆپكە ئىششىقى ماددىسى قان ياكى سەپرا ئارىلاش قاندىن پەيدا بولغاندا، چېچەك، قىزىل قاتارلىق قالقانسىمانبەز جىددى يىرىڭلايدۇ، ئۇنىڭ يىرىڭىدىن بىر قىسمى ئۆپكىگە چۈشۈپ قالغاندا، كۆكرەك پەردە ئىششىقىنىڭ پەيدا بولۇشىغا سەۋەب بولغان ماددا ئۆپكىگە تەسىر قىلغاندا ئۆپكىدە ئىششىق پەيدا بولىدۇ.

ئالامىتى: بۇ كېسەللىك باشلىنىشتىن بىر ـ ئىككى كۈن بۇرۇن بىمارىدا ھار-

غىنلىق، باش ئاغرىش، ئىشتىها تۆتۈلۈش كۆرۈلىدۇ. كېسەللىك جىددىي باشلانغاندا بىمار توڭلاپ تىترەيدۇ، بەدەن ھارارىتى كۆتۈرۈلىدۇ، داۋاملىق قىزىيدۇ، نەپىسى قىسىلايدۇ. بىمار كۆكرىكىنىڭ ئالدىنقى قىسمىدا سانجىق پەيدا بولۇپ، ئاغرىغانلىقىنى ھېس قىلىدۇ. كۆزى ۋە يۈزى قىزىرىپ قالىدۇ، تىلى قۇرۇيدۇ، ئۇسسۇزلۇقى زىيادە بولىدۇ، تومۇرىنىڭ سوقۇشى دولقۇنلۇق بولىدۇ، بىمار كۆپ يۆتىلىدۇ. كېسەللىك ئالاھىدىلىرىنىڭ ئېغىر - يەڭگىل بولۇشى كېسەللىك سەۋەبلىرىگە ۋە خىلىتىنىڭ غالىپلىقى بىلەن مۇناسىۋەتلىك بولىدۇ.

داۋالاش: ئۆپكىدىكى قان تولۇپ قېلىشنى ياخشىلاش ۋە قانىنى چىقىرىش مەقسىتىدە، توسالغۇ يۈز بەرمەسە بىماردىن ئەھۋالىغا قاراپ قائىدە بويىچە قان ئېلىنىدۇ. چىلان، سەرپىستان، نېلۇپەر، بىنەپشە، ئاق لەيلى ئۇرۇقى قاتارلىقلار مۇۋاپىق مىقداردا ئېلىنىپ، سۇغا چىلىنىپ شىرىسى چىقىرىلىپ، خىيارشەنبەر ۋە تەرەنجىۋىلىنىڭ شىرىسى بىلەن بىمارغا ئىچۈرۈلۈپ، ئىچى بوشىتىلىدۇ.

ئاق سەندەل كېپىكى، ئارپا ئۇنى كۆك سېمىزئوتنىڭ سىقىلغان سۇيى ۋە بىنەپشە يېغى بىلەن خېمىر قىلىنىپ بىمارنىڭ كۆكرەك ساھەسىگە چېپىلىدۇ.

بىمار بىر ئاز ياخشىلانغاندىن كېيىن ماددىنى تارقىتىش ئۈچۈن بابۇنە، ئىكلىمىلىك، ئاق لەيلى گۈلى، بىنەپشە، ئارپا ئۇنى قاتارلىقلار خېمىر قىلىنىپ، بىمارنىڭ كۆكرىكىگە چېپىلىدۇ ھەمدە بىمار ھاۋالىق جايدا دەم ئالدۇرۇلىدۇ.

سىرتىدىن يەرلىك شوخلا، ئاق لەيلى گۈلى، زېغىر قاتارلىقلار 12 گىرامدىن ئېلىنىپ، ئىسسىق سۇغا بىر كېچە چىلىنىپ، ئەتىگەندە قاينىتىلىپ، سۈزۈلۈپ، 36 گىرام گۈل يېغى قوشۇلۇپ، يەنە بىر قېتىم قاينىتىلىدۇ، سۇ تۇگىگەندىن كېيىن قالغان ياغ بىمارنىڭ كۆكرەك ئەتراپىغا سۈرتىلىدۇ. بېھى ئۇرۇقى ئۇچ گىرام، چىلان بەش دانە، سەرپىستان توققۇز دانە، ئاق لەيلى ئۇرۇقى بەش گىرامدىن ئېلىنىپ، سۇغۇق سۇغا بىر كېچە چىلىنىپ، قاينىتىلىپ سۈزۈلىدۇ، دورا سۈيىگە ئۇچ گىرام ئوسۇلۇق ئۇرۇقى شىرىسى، 24 گىرام بىنەپشە شەربىتى قوشۇلۇپ بىمارغا ئىچۈرۈلىدۇ. ئەگەر ماددا سۈيۇق بولسا، شەربەتنىڭ تەركىبىگە نېلۇپەر گۈلى، گاۋزىبان، ھەمشىباھار ئۇرۇقى قاتارلىقلار بەش گىرامدىن قوشۇلۇپ ئىچۈرۈلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: نېلۇپەر، گۈلبىنەپشە، ئاق لەيلى ئۇرۇقى ئالتە گىرامدىن، چىلان بەش دانە، سەرپىستان 11 داندىن ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار 180 مىللىلىتىر ئەرقى گاۋزىبان بىلەن قاينىتىلىپ، سۈزۈلۈپ 24 مىللىلىتىر بىنەپشە شەربىتى بىلەن بىللە بىمارغا ئىچۈرۈلىدۇ. ئەگەر بىماردا قان تۆكۈرۈش بىرگە بولسا، ئۇنىڭغا 50 دانە چىلان 180 مىللىلىتىر شاھتەررە ئەرقىدە قاينىتىلىپ، سۈزۈلۈپ،

قاپاق ئۇرۇقى مېغىزىدىن ئۇچ گىرام، ئوسۇك ئۇرۇقىنىڭ لوئابىدىن 24 گىرام، نېـ لۇپەر شەربىتىدىن بەش مىللىلىتىر قوشۇپ ئىچۈرۈلىدۇ.

2. نەزلىدىن بولغان ئۆپكە ئىششقى

بۇ خىل كېسەللىك تېنى ئاجىز، ماغدۇرسىز بالىلار يۇقۇملۇق زۇكام، بوغما، قىزىل ۋە باشقا ئۆتكۈر يۇقۇملۇق كېسەللىكلەر بىلەن ئاغرىغاندا نەپەس يوللىرىغا ئۇ- فۇنەتلىك نەزلە سۈيۇقلۇقى تەسىر قىلىشتىن كۆرۈلىدۇ.

ئالامىتى: بىمارنىڭ بەدەن ھارارىتى ئۆرلەيدۇ. قىزىتمىسى بىر ئۆرلەپ، بىر چۈشۈپ تۇرىدۇ. كېسەللىك ئۇزۇن داۋام قىلىدۇ. بىمار كېسەللىكنىڭ دەسلەپىدىلا قۇرۇق يۆتىلىدۇ. بىماردا نەپەس سىقىلىش، كۆكىرىش، كۆكرەك ئاغرىش باشلىنىدۇ. بىمارنىڭ تومۇرى ئىنچىكە، تېز ۋە تەرتىپسىز سالىدۇ. بىمار كېيىنرەك سارغۇچ ياكى قىزىل رەڭدە يېپىشقاق خەپرۇك تۈكۈرىدۇ. كېسەللىك باشلىنىپ ئۇزاق ئۆتمەي، بـ- مارنىڭ رەڭگى تاتىرىپ، ھوشىدىن كېتىدۇ. ساقايغاندىن كېيىن تېرىسى كېپەكلـ- شىپ چۈشىدۇ. كېسەللىك ئېغىرلاشسا، بىماردا ئۆپكە يىرىڭلاش ۋە كۆكرەكـكە يىرىڭ چۈشۈشتەك ئەھۋاللار كۆرۈلىدۇ.

داۋالاش: ئۆپكىنى كۈچەيتىش، ئارتۇق ماددىنى چىقىرىش ئۈچۈن، ئەنجۇر سەكـ كىز دانە، چىلان توققۇز دانە، زۇپا توققۇز گىرام، پىرسىياۋشان يەتتە گىرام، ئاقلانغان چۈچۈكبۇيا يىلتىزى يەتتە گىرام ئېلىنىپ، دەملىنىپ، زۇپا شەربىتى بىلەن بىمارغا ئىچۈرۈلىدۇ. بىمارغا مۇرەككەپ دورىلاردىن لوئوقى سەرپىستان، لوئوقى كەتان، لوئو- قى زۇپا قاتارلىق دورىلار ئىستېمال قىلدۇرۇلىدۇ.

بىمار قەۋزىيەت بولسا، ئۈنىڭغا لوئوقى خىيارشەنبەر بېرىلىدۇ. سىرتىدىن بـ- نەپشە يېغى، كۈنجۈت يېغى، زەيتۇن ياغلىرىنىڭ بىرى ئىسىستىلىپ، كۆكرەك ئەتراپى ياغلىنىدۇ.

نەزلە خاراكتېرلىك ئۆپكە ئىششقىغا گۈلبىنەپشە يەتتە گىرام، گاۋزىبان، ئاق لەيلى ئۇرۇقى، ھەمشىباھار ئۇرۇقى، ئاقلانغان چۈچۈكبۇيا يىلتىزى بەش گىرامدىن، چىلان بەش دانە، سەرپىستان توققۇز دانە ئېلىنىپ، سۇغا چىلىنىپ، تەمى چىققۇچە قاينىتىلىدۇ، سۈيى بىنەپشە شەربىتى بىلەن ئىچىلىدۇ. بەلغەمنىڭ ئارتۇقلۇقىدىن بولسا گۈلبىنەپشە يەتتە گىرام، پىرسىياۋشان، زۇپا، ئاقلانغان چۈچۈكبۇيا يىلتىزى بەش گىرامدىن، ئەنجۇر ئىككى دانە، ئۇرۇقى ئېلىنغان ئۇزۇم بەش دانە، سەرپىستان 11 دانىدىن ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار مۇۋاپىق مىقداردىكى سۇغا چىلىنىپ، تەمى چىقـ-

قاندا سقىلىپ سۈزۈلۈپ، چىلان شەربىتى ياكى زۇپا شەربىتى بىلەن بىللە ئىچۈرۈلىدۇ.

بىمارغا غىزا ئۇچۇن چۈجە گۆشى بىلەن قۇرۇق نان بېرىلىدۇ. بىمار سوغۇق نەرسىلەردىن، چۈچۈمەل، ئاچچىق ۋە بەك تاتلىق يېمەكلىكەردىن پەرھىز قىلدۇرۇلىدۇ.

3. بەلغەمدىن بولغان ئۆپكە ئىششىقى

سەۋەبى: بەلغەم ماددىسى ئۆپكىگە تەسىر قىلغاندىن ئۆپكە ئىششىيدۇ.

ئالامىتى: بىمارنىڭ ئېغىزىدىن شالۋاق كۆپ ئاقىدۇ. بىمارنىڭ چىرايى قىزارمايدۇ، دېمى قاتتىق سقىلىدۇ. يۆز - كۆزى ئېسىلىپ قالىدۇ، بەدىنى قىزىيدۇ، بەدىنى ئېغىر بولىدۇ. قىزىتمىنىڭ ئېغىر - يېنىك بولۇشى ماددىنىڭ تەسىرى بىلەن بولىدۇ. ئۆپكىگە ھۆللۈك يىغىلىۋالىدۇ، بەدەن ھارارىتى ئاستا ئۆرلەيدۇ.

داۋالاش: نەزلىدىن بولغان ئۆپكە ئىششىقىنى داۋالاش ئۇچۇن، بىمارغا تەرەتنى بوشىتىدىغان ۋە ماددىنى تارقىتىدىغان دورىلار بېرىلىدۇ. ماددا تارقاپ، قىزىتما پەسەيگەندىن كېيىن، بىمارغا بەلغەمدىن بولغان يۆتەلنىڭ دورىلىرى بېرىلىدۇ. زۇپا، شۇمشا ئۇرۇقى، ئەنجۇر قوشۇپ بېرىلىدۇ.

بىمارغا ياغلىق ۋە كۆچلۈك غىزالار ۋاقتىنچە بېرىلمەيدۇ. لېكىن، بىمار پەرھىز تۇتۇپ بەدىنىنى ئاجىزلاشتۇرۇپ قويسىمۇ بولمايدۇ.

بىمار ئۆرە يانقۇزۇلىدۇ. ئەگەر بىمار قەۋزىيەت بولۇپ قالسا، ئۇنىڭغا تۆۋەندىكى مەتبۇخ تەييارلاپ بېرىلىدۇ.

مەتبۇخ

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: بىنەپشە ئالتە گىرام، ئۇرۇقى ئېلىنغان قۇرۇق ئۈزۈم بەش دانە، ئاقلانغان چۈچۈكبۇيا يىلتىزى 10 گىرام، ئەنجۇر بەش دانە، خىيارشەنبەر ئاز مىقداردا قوشۇلۇپ، دەملىنىپ، بىرئاز بادام يېغى ئارىلاشتۇرۇلۇپ ئىچىلىدۇ.

ئۆپكە سىلى

سەۋەبى: ئۆپكە سىلىنىڭ ئاساسىي سەۋەبچىسى چىرىگەن نەزلە سۇيۇقلۇقىدۇر. ئۆپكە سىلىنىڭ ئۇقۇنتىسى نەزلە سۇيۇقلۇقى ياكى قان ئارقىلىق ۋە ياكى قوشنا

ئەزالاردىن بەز سۈيۇقلۇقى ئارقىلىق ئۆپكىگە كىلىپ ئورۇنلىشىپ، ئۆپكە توقۇلمىلىرىدا زىددىلىنىش پەيدا قىلىدۇ. ئۆپكە سىلى ئۇقۇنتى بىلەن يۇقۇملانغان ئادەملەرنىڭ ھەممىسىدە سىل كېسەللىكى بولۇۋەرمەيدۇ. تازىلىقتا تولۇق رېئايە قىلمايغان، نامرات، تېنى ئاجىز، ئاغرىقچان، تۇرمۇش ئادىتى قالاق، قېنى ئاز كىشىلەرنىڭ ئۆپكە ياكى باشقا ئەزالىرىدا ئاسان يۇز بېرىدۇ.

بۇ كېسەللىك ئۆپكە توقۇلمىلىرىدا ھەرخىل ئۆزگىرىشلەر كۆرۈلۈپ، يۆتەل، خەپرۇك تۆكۈرۈش، قان تۆكۈرۈش بىلەن باشلىنىدۇ. دەسلەپتە قۇرۇق ياكى ئازراق يېپىشقاق بەلغەملىك يۆتەل بولىدۇ. ئۆپكە توقۇلمىلىرى چىرىپ كامار پەيدا بولغاندىن كېيىن يۆتەل كۆپىيىپ، خەپرۇك يىرىڭلىق جاراھەتكە ئۆزگىرىدۇ. بەزىدە بەلغەم بىلەن قان كېلىدۇ. ئېغىرراق بولغاندا ئېغىز تولغىدەك قان كېلىدۇ.

ئالامىتى: كۆكرەك ۋە تارغاق سۆڭەك ئەتراپى ئاغرىيدۇ. بىمارنىڭ ئۇنى پۇتۇپ قالىدۇ، گېلى قېچىشىپ يۆتىلىدۇ.

ئۆپكە سىلىنىڭ كېيىنكى مەزگىلىدە ئۆپكىنىڭ خىزمىتىگە دەخلى يېتىپ، بەمارىدا نەپەس سەلىش، قان ئازلىق، يۈرەك ئاجىزلىق، كالپۇك كۆكىرىش ئەھۋاللىرى كۆرۈلىدۇ. ئۆپكە توقۇلمىلىرى كۇچەپ ئىشلەشكە مەجبۇر بولغاچقا، ئۆپكە ھاۋالىق ئىششىقى يۇز بېرىدۇ. بىمار ئېغىر دەرىجىدە ئاجىزلاپ، چىرايى سارغىيىپ كېتىدۇ، چاچلىرى چۈشىدۇ، پۇتىنىڭ دۇمبىسى ئىششىيىدۇ.

داۋالاش: ئۆپكە سىلىگە قىزىلگۇل گۈلقەنتى ناھايىتى ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ. گۈلقەنت نان ئورنىدا كۆپ يەپ بېرىلسە، ئۆپكىنى ياخشىلاپ، جاراھەتنى ساقايتىشقا، بەلغەمنى بوشىتىشقا ياردەم بېرىدۇ. بىمار گۈلقەنت ۋە باشقا دورىلارنى ئىستېمال قىلىش تۈپەيلىدىن نەپەس سەلىش كۆرۈلسە، مۇڭاپىق لوئوقلارنى ئىستېمال قىلسا ياخشى. بۇنىڭ ئۈچۈن، تۆۋەندىكى سوفۇپى سەرتانىنىڭ ئۇنۇمى ياخشى.

سوفۇپى سەرتان

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: سەرتان 30 گىرام، ئەرەب يېلىمى، گىلى ئەرمىنى 15 گىرامدىن، قارا خەشخاش ئۇرۇقى ۋە ئاق خەشخاش ئۇرۇقى بىر يېرىم گىرامدىن ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار يۇمشاق سوقۇلۇپ، كۇنىگە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا ئالتە گىرامدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ. بۇ دورا خەشخاش شەربىتى ياكى ئېشەك سۈتى بىلەن بىللە ئىچىلىدۇ.

سەرتاننى كۆيدۈرۈش ئۇسۇلى: سەرتان تازىلىنىپ كىچىك ساپال قاچىغا سې-

لىنىپ، ئېغىزى توز بىلەن كۆل سېغىزىدا قىلىنغان لايدا چاپلىنىپ، تونۇرنىڭ ئىسسىق قوقىسىغا بىر كېچە - كۈندۈز كۆمۈلىدۇ.

بەش گىرام بېلىق يېلىمى ئىسسىق سۇ ياكى 140 مىللىلىتىر ئەرقى گاۋزىبان، كالا سۈتى ۋە بىنەپشە شەربىتى بىلەن ئىستېمال قىلىنسا ئۆپكە سىلىغا ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ. كۈندە 10 گىرام كۈنجۈت يېغى ئىچىپ بېرىلسە ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ. چىلان شىرىسى قوشۇلغان خېمىرى ئەۋرىشىمدىن يەتتە گىرام، خېمىرى خەشخاشتىن 12 گىرام ئېلىنىپ، 120 گىرام ئەرقى گاۋزىبان بىلەن بىللە ئىچىلىدۇ.

قان تۈكۈرگەن بىمارغا تۆت گىرام قۇرسى تاباشىر قابىز 24 مىللىلىتىردىن بې-ھى ئۇرۇقى لوئابى، سېمىزئوت ئۇرۇقى لوئابى، ئەنجىباھار لوئابى، بارتەڭ لوئابى قا-تارلىقلار بىلەن بىرگە ئىچۈرۈلىدۇ. بۇ دورىلار قانىنى توختىتىدۇ، ئىھسالنى يوقىتىدۇ، قىزىتمىنى پەسەيتىدۇ.

ساپ ھاۋا، ياخشى ھەزىم بولىدىغان كۈچلۈك غىزا، بەدەننى چېنىقتۇرۇش سىل كېسەللىكىنى داۋالاشنىڭ ئاساسىي شەرتىدۇر.

سىل كېسەللىكى بىلەن ئاغرىغان كىشىلەرگە ئومۇمىي ئەھۋالىغا قاراپ ئوڭاي ھەزىم بولىدىغان ياخشى يېمەكلىكلەرنى كۈندە 3 ~ 4 قېتىم بۆلۈپ بېرىش لازىم. ئارپا سۈيى، پىشۇرغان سۈت، سۈتلۈك ئاش بېرىش، بىمار ھەزىم قىلالايدىغان بولغاندا، ئۈنكۈغا ئوغلاق گۆشى شورپىسى، توخۇ گۆشى شورپىسى، ئىللىتىلغان تۈخۈم ۋە باشقا تاماقلارنى تەدرىجىي بېرىش لازىم. ھەرخىل مېۋىلەر مۇۋاپىق مىقداردا بېرىلسىمۇ بولىدۇ.

كۆكرەك پەردىسى ئىششىقى

ئالامىتى: بۇ پەردە يالليۇغلانغاندا ئېغىر ئالامەتلەر كۆرۈلىدۇ، كۆكرەك پەردىسى قاتتىق ئىششىمايدۇ، بىمار بىئارام بولۇپ جۆيلۈيدۇ، قۇرۇق يۆتىلىدۇ، ھاسرايدۇ. كۆكرەك ئاستىدا سانجىق بولىدۇ. بىمار يۆتەلگەندە سانجىق ناھايىتى قاتتىق بولۇپ، بىئارام بولىدۇ. بەزىدە بىماردا ئۆپكە يالليۇغىغا ئوخشاش جۆيلۈش، ھوشسىزلىنىش ئەھۋاللىرى كۆرۈلىدۇ، بىمارنىڭ قورسىقى بېسىلسا ئاغرىيدۇ.

داۋالاش: بىمارنىڭ ئىككى پاقالچىقىغا نەشتەر ئۇرۇپ، لوڭقا قويۇش لازىم. ئاغ-رىق ۋە سانجىق بار جايغا ماددىنى پىشۇرغۇچى ۋە تارقاتقۇچى دورىلاردىن بابۇنە، بە-نەپشە، ئاقلەيلى گۈلى، ئارپا ئۈنى، ماش، زىغىرلارنى مۇۋاپىق مىقداردا ئېلىپ، سو-قۇپ، قاينىق سۈغا ئارىلاشتۇرۇپ ئىسسىق ھالەتتە چېپىش لازىم. بىمارنىڭ چوڭ

تەرتىنى راۋان قىلىش ئۈچۈن، ئۇنىڭغا يۇمشاتقۇچى ھۆقنىلەرنى قىلىش لازىم. بـ- مارغا سۈرگە دورىسى بېرىپ، ئىنجىقلاشقا مەجبۇر قىلماسلىق، بىمارغا خەشخاش شەر- بىتى بېرىش، بىمارنى ئۇخلىتىش، بىمارغا يەنە قوشۇمچە ئاغرىق پەسەيتكۈچى، يۆتەل توختاتقۇچى دورىلارنى بېرىش كېرەك. ماددىنى پىشۇرۇش ئۈچۈن، بىمارغا نېلۈپەر، بىنەپشە، ئاقلەيلى ئۇرۇقى، چىلان، سەرپىستان قاتارلىقلارنى مۆۋاپىق مىقداردا ئېلىپ، دەملەپ، قىزىق ھالەتتە بېرىش كېرەك. بىرئاز تەرەنجىۋىل قوشۇلۇپ بېرىلسە، دورا ياخشى تەسىر قىلىدۇ.

بىماردا ھوشسىزلىنىش، بىئارام بولۇش، جۆيلۇش، قىزىتما ئۆرلەش قاتارلىق بىرقىسىم كېسەللىك ئالامەتلىرى كۆرۈلىدۇ. بۇنىڭغىمۇ دىققەت قىلىپ، دىياگنوزنى توغرا قويۇپ داۋالاش لازىم.

كۆكرەككە يىرىڭ يىغىلىش

سەۋەبى: نەزلە سۈيۇقلۇقى يىغىلىپ قېلىش ياكى ئۆپكە جاراھىتى ئېغىز ئېلىش ۋە ياكى كۆكرەك ئەتراپىدىكى ئىششىقلارنىڭ ئېغىز ئېلىشىدىن بۇ ئەھۋال كۆپ ئۇچرايدۇ.

كۆكرەك بوشلۇقى يالىلۇغىدا، كۆكرەك بوشلۇقى كېسەللىكلىرىدە، كۆكرەككە سۈيۇقلۇق يىغىلىپ قېلىپ، ئۇزۇن تۇرۇش بىلەن يىرىڭ زەردابىغا ئۆزگىرىپ قالىدۇ.

ئالامىتى: كۆكرەكتە ئېغرىق، چىڭقىلىش ۋە قۇرۇق يۆتەل پەيدا بولىدۇ. نە- پەس سىقىلىدۇ، كۆكرەك غىدىقلىنىپ ئاغرىيدۇ، يۆتەل بەلغەملىك بولىدۇ. نەپەسلە- نىش تېز بولۇپ، بىمار تېز گەپ قىلىدىغان بولۇپ قالىدۇ. بۇرۇن قاناتلىرى كۆپ ھە- رىكەتلىنىدۇ. قىزىتمىسى ئېگىز - پەس بولىدۇ. بۇ كېسەللىك ئۇزۇنغا سوزۇلسا، بـ- مار پۈتىنىڭ ئۈستىدە ئىششىق پەيدا بولىدۇ. بىمارنىڭ ئىشتىھاسى تۇتۇلىدۇ. بەلغەم، سۈيدۈك، چوڭ تەرەتتە يىرىڭ بولمايدۇ. كېچىدە ئېغرىلىشىپ قالىدۇ، بىمار كۆپ تەر- لەيدۇ. كۆزلىرى ئولتۇرۇشۇپ، مەڭزى قىزىرىپ قالىدۇ.

داۋالاش: بىمارغا تۆۋەندىكى مەتبۇخ تەييارلاپ بېرىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: چىلان 21 دانە، سەرپىستان 30 دانە، پىشقان ئەز- جۇر 11 دانە، پىرسىياۋشان، ئاقلانغان بىخسۇس، گۈلبىنەپشە 12 گىرام، ئاق لەيلى ئۇ- رۇقى، ھەمشىباھار ئۇرۇقى 10 گىرامدىن، شۇمشا ئۇرۇقى، زىغىر 10 گىرامدىن،

گۈلى سەۋسەن يىلتىزى، پىننە، كۈدە ئۇرۇقى 10 گىرامدىن، زۈپا 10 گىرام، ئۇرۇقى ئېلىنغان قۇرۇق ئۈزۈم 60 گىرامدىن ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار قائىدە بويىچە تەييارلىنىدۇ، ھەركۈنى ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا 100 مىللىلىتىردىن بىر تېمىمدىن بادام يېغى قوشۇلۇپ ئىچىلىدۇ.

بىمارغا كېسەللىك ئەھۋالى بىر ئاز ياخشىلانغاندىن كېيىن، غىزا ئۈچۈن قۇرۇق نان سۈدا نەمدەپ بېرىلىدۇ. ئارپا ئۈنى، نوقۇت ئۈنى، ماش ئۈنى، شېكەر، ھەسەل، بادام يېغى بىلەن تەييارلانغان سۈيۇق ھالۋا بېرىلىدۇ.

ئۆپكە راكى

تۇرلۇك غىدىقلىغۇچى بۇس، چاڭ ـ توزان ۋە باشقا زەھەرلىك گازلارنىڭ ھاۋا بىلەن قوشۇلۇپ نەپەس يوللىرىغا كىرىش، ئۇزاق ۋاقىت تاماكا چېكىش ئۆپكە راكىنىڭ پەيدا بولۇشىنى تېزلىتىشى مۇمكىن. ئۆپكىدىكى زاتىل كېسەللىكى، ئۆپكە سىلى قاتارلىق كېسەللىكلەرنىڭ راكقا ئايلىنىش ئېھتىمالى بولىدۇ. ئۆپكە كانايچىلىرىنىڭ كېڭىيىپ كېتىشى، ئۆپكىدىكى كونا ئىششىقلاردىن راك پەيدا بولىدۇ. ئۇنىڭدىن باشقا بەدەنده غەيرىي تەبىئىي خىلىت قانىنىڭ مىزاجىنى ئۆزىنىڭ تەبىئىي ھالىتىدىن ئۆزگەرتىۋەتكەنلىكتىن قان ئايلىنىش بۇزۇلۇپ، بۇ كېسەللىك پەيدا بولىدۇ.

ئالامىتى: ئۆپكە راكىنىڭ پەيدا بولغانلىقىنى ئۇزۇنغىچە سەزگىلى بولمايدۇ. بۇ كېسەللىك كۆپرەك 40 ياشتىن ئاشقان كىشىلەردە يۈز بېرىدۇ، بىمارداۋ تۇيۇقسىز يۆتىلىپ ھاسىراش، كۆكسى قادىلىپ ئاغرىش، قارامتۇل ياكى جىگەررەڭ قان تۆكۈرۈش ئالامەتلىرى كۆرۈلىدۇ. يۆتەلگە قىلغان چاغلاردا پايدا قىلماي، بىمار بارغانسېرى ئورۇقلاپ كېتىدۇ. بىمارنىڭ ئىشتىھاسى تۆتۈلىدۇ، قېنى ئازلاپ كېتىدۇ. تۆۋەندەرىجىدە قىزىتمىسى بولىدۇ، دېمى سىقىلىدۇ، بىمار بىئارام بولىدۇ. بەزىدە ئۆپكە راك ئۆسمىسى جاراھەتكە ئايلىنىپ، سېسىق پۇراق، يىرىڭ ئارىلاش خەپرۇك چىقىدۇ. دورا پايدا قىلمايدىغان يۆتەل، تۇيۇقسىز ئورۇقلاش يۈز بەرسە، ئاۋۋال ئۆپكە راكىدىن گۇمانلىنىپ، تەكشۈرۈتۈپ ئېنىقلىتىش لازىم.

داۋالاش: ئۆپكە راكى ئاسان تونۇغىلى بولمايدىغان كېسەللىك بولۇپ، 2 ـ، 3 ـ دەۋرگە ئۆتۈپ بولغاندىن كېيىن تونۇلىدۇ. بىمارغا ئاغرىقلارنى يەڭگىللىتىدىغان، ئاغرىق پەسەيتكۈچى دورىلار ئىستېمال قىلدۇرۇلىدۇ. ئالدى بىلەن پىشۇرغۇچى دورىلار بېرىلىپ بەدەن تازىلىنىدۇ، مەسلەن، بىمارغا مەتبۇخى ئەپتىمۇن، مەتبۇخى شاھتەرە، مەتبۇخى ھېلىلە قاتارلىقلار بېرىلىدۇ. ئاغرىق پەسەيتكۈچى دورىلار، مەسلەن،

ئاقلەيلى گۈلى ياكى ئۇرۇقى، ئارپا ئۇنى، لوۋىيا، پۇرچاق ئۇنى، يەرلىك شوخلا قاتارلىق دورىلار يەرلىك ئورۇنغا چېپىلىدۇ. قانىنى تازىلاپ، جاراھەتنى ساقايتىش ئۈچۈن، بەمارغا مەجۇنى ئەفئا، قۇرسى ئەفئا، ئىترىفىل چۆپچىن قاتارلىق دورىلار تاللاپ ئىستېمال قىلدۇرۇلىدۇ. بىمارغا غىزا ئۈچۈن ئاسان سىڭىدىغان، بۇزۇق ماددا پەيدا قىلمايدىغان غىزالار بېرىلىدۇ. بىمار كالا گۆشى، ئۆچكە گۆشى، كونا گۆش، بېلىق گۆشى، قوغۇن، گۈلە ـ قاق، يەللىك نەرسىلەردىن پەرھىز قىلدۇرۇلىدۇ.

ئۇچىنچى باب يۇرەك كېسەللىكلىرى

يۇرەك مىزاجىنىڭ بۇزۇلۇشى

1. يۇرەك مىزاجىنىڭ ئىسسىقتىن بۇزۇلۇشى

سەۋەبى: بۇ، ئىچكى ـ تاشقى جەھەتتىن قانىنى قىزىتقۇچى ئامىللارنىڭ يۇرەككە تەسىر قىلىشى، ئىسسىق تەبىئەتلىك غىزا ۋە دورىلارنى كۆپ ئىسپىمال قىلىش، ئىسسىق جايلاردا ئۇزۇن تۇرۇش قاتارلىق سەۋەبلەردىن كۆرۈلىدۇ.

ئالامىتى: بىمار نەپىسىنى چوڭ ئالىدىغان بولۇپ قالىدۇ. بىمارنىڭ تومۇرى تېز، چوڭ، ئارقىمۇئارقا سالىدۇ. كۆكرەك ئەتراپى قىزىق بىلىنىدۇ، ئۇسسۇزلۇقى، غەم ـ ئەندىشىسى، بىئارامليقى كۆپ بولىدۇ. بىمار سوغۇق ھاۋادىن راھەتلىنىپ ئارام ئالىدۇ.

داۋالاش: داۋالاشتا يۇرەكنى سوۋۇتۇش ئاساس قىلىنىپ، بىمارغا قۇرسى كافور ئىچۈرۈلىدۇ. ئۇنىڭدىن باشقا، رىباس شەربىتى، ئانار شەربىتى، سەندەل شەربىتى قاتارلىقلار بېرىلىدۇ. ئاق سەندەل بىلەن كافور گۈلابتا ئېزىلىپ ياكى سۈرۈلۈپ بىمارنىڭ كۆكرىكىگە چېپىلىدۇ. بىمار ھاۋالىق جايدا دەم ئالدۇرۇلىدۇ. بىمارغا خۇشپۇراق سوغۇق ئەشيالار پۈرىتىلىدۇ. سوغۇق تەبىئەتلىك غىزالار ئىستېمال قىلدۇرۇلىدۇ. قان تولۇش بىلىنسە، بىمارنىڭ تومۇرىدىن قان ئېلىنىدۇ. ئەگەر قەۋزىيەت بولسا، بىمارغا تەمرى ھىندى، ئەينۈلا سۇيى بېرىلىدۇ. چوڭ تەرەت سۇيۇق بولسا سېمىز ئوت ئۇرۇقى شىرىسى، لىمون شەربىتى، ناخۇش ئانار شەربىتى قاتارلىقلار بېرىلىدۇ. ئاشقازان ئاجىز بولسا ئەرقى گۈل، ئەرقى بىدىمۇشكى بېرىلىدۇ.

2. يۇرەك مىزاجىنىڭ سوغۇقتىن بۇزۇلۇشى

سوغۇق ھاۋادا ئۇزاق تۇرۇپ قېلىش، سوغۇق تەبىئەتلىك دورىلارنى ۋە غىزالارنى كۆپ ئىستېمال قىلىش، غەم ـ ئەندىشە قىلىش، كۆپ ئويلاش قاتارلىقلار يۇرەكتىكى ھارارىتى غەرىزىنى سوۋۇتۇپ، بۇ كېسەللىكنى پەيدا قىلىدۇ. بۇ كېسەللىك بەزىدە

بەدەنگە سوغۇق خىلىت يىغىلىۋېلىش ياكى باشقا ئەزالار شىرىكچىلىكىدە، مەسىلەن، ئاشقازان، جىگەر، مېڭە قاتارلىق ئەزالارنىڭ سوغۇقتىن مىزاجى بۇزۇلۇشتىن پەيدا بولىدۇ.

ئالامىتى: يۇرەكنىڭ ھەرىكىتى ناھايىتى سۇسلىشىپ، تومۇر ئاستا ھەم بوش سالىدۇ. نەپەسلىنىشىمۇ ناھايىتى سۇس ۋە ئاستا بولىدۇ. قورقۇش ۋە ئەندىشە يۈز بېرىدۇ. بىمار ئىسسىقلىقتىن راھەتلىنىدۇ.

داۋالاش: بىمارغا ئىسسىق تەبىئەتلىك داۋائىلمىشكى، يۇرەكنى كۈچەيتكۈچى شەربەتلەردىن گاۋزىبان شەربىتى، بادرەنجىبۇيا شەربىتى قاتارلىقلار ئىچۈرۈلىدۇ. زەپەر، ئىپار، ئەنبەر، سۇمبۇل، قىزىلگۈل قاتارلىقلاردىن تەييارلانغان ئۇد شەربىتى بېرىلىدۇ. سۇمبۇل، سەئىدى كوفى، دارچىن، مەرزەنجۇش، بادرەنجىبۇيا سۇيى كۆكرەك ئەتراپىغا چېپىلىدۇ. ئۇنىڭدىن باشقا، ئەرقى گۈل بىر ھەسسە، ئەرقى گاۋزىبان بىر ھەسسە، ئۇزۇم سۇيى تۆت ھەسسە ئېلىنىپ، قازانغا قۇيۇلۇپ، مۇۋاپىق مىقداردىكى سۇدا سۇس ئوتتا قاينىتىلىدۇ، ئۇستىگە ئىككى ھەسسە ساپ ھەسەل سېلىنىپ قىيام قىلىنىپ، بىمارغا كېسەللىك ئەھۋالىغا قاراپ ئىچۈرۈلىدۇ.

تۆۋەندىكى نوقوئى گاۋزىبان تەييارلاپ بېرىلسىمۇ ناھايىتى ياخشى پايدا قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: گاۋزىبان ھىندى، گۈلى گاۋزىبان، پىلە غوزىسى، بادرەنجىبۇيا ھاجەت مىقدارى ئېلىنىپ، بىر كېچە ـ كۈندۈز قاينىتىلىپ، ئەتىسى قاينىتىلىپ، سۈزۈلۈپ قەنت بىلەن قىيام قىلىنىپ، قىزىلگۈل شەربىتى بىلەن بىمارغا ئىچۈرۈلىدۇ.

3. يۈرەك مىزاجىنىڭ قۇرۇقلۇقتىن بۇزۇلۇشى

بۇ ئىسسىق، قۇرغاق ئورۇندا، ئاپتاپتا ئۇزۇن تۇرۇپ قېلىش، جىسمانىي ئەمگەك ياكى ئەقلىي ئەمگەكلەر بىلەن كۆپ شۇغۇللىنىش، قۇرۇقلۇق كەلتۈرىدىغان دورا ھەم غىزالارنى كۆپ ۋە ئۇزاق ۋاقىت ئىستېمال قىلىش، سەۋدا ماددىسى پۈتۈن بەدەنگە ياكى مەخسۇس يۈرەككە تەسىر قىلىش قاتارلىق سەۋەبلەردىن كۆرۈلىدۇ.

ئالامىتى: بىمارنىڭ ئۇيقۇسى قاچىدۇ، قۇرۇق يۆتىلىدۇ. پۈتۈن بەدىنىدە قۇرۇقلۇق غەلىبە قىلىدۇ، قورقۇنچ، غەم ـ ئەندىشىدىن زارلىنىدۇ. تومۇرى بەك تېزلىشىپ، ئىنچىكە ھەم كۆچلۈك، ئارقىمۇئارقا سالىدۇ.

داۋالاش: بىمارغا ھۆللۈك يەتكۈزگۈچى غىزا ۋە دورىلار بېرىلىپ، بەدىنىگە ھۆللۈك يەتكۈزۈلىدۇ. ئارپا سۇيىگە شېكەر سېلىنىپ بادام مېغىزى شىرىسى قوشۇلۇپ

ئىچۇرۇلىدۇ. بىمارغا قىزىتمىسى بولمىسا يېڭى سېغىلغان كالا سۈتى بېرىلىدۇ، قىزىتمىسى بولسا ئارپا سۈيى كۈپايە قىلىدۇ. قاپاق ئۇرۇقىنىڭ مېغىز يېغى بىلەن بىمارنىڭ كۆكرىكى يېغىلىنىدۇ. كالا ياكى ئۆچكە سۈتى بىمارنىڭ قۇلاق ۋە بۇرۇن تۆشۈكلىرىگە تېمىتىلىدۇ.

قۇرۇقلۇقنى يوق قىلىش ئۈچۈن، تۆۋەندىكى قىروتى ئەخزەر تەييارلىنىپ، بىمارنىڭ كۆكرەك ساھەسىگە چېپىلىدۇ.

قىروتى ئەخزەر

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: ئاق موم، بىنەپشە يېغى، قاپاق ئۇرۇقى مېغىز يېغى، كۆك يۇمغاقسۈت سۈيى، ئوسۇڭ سۈيى، ئاق موم قاتارلىق دورىلار ئارىلاشتۇرۇلۇپ كۆكرەككە چېپىلىدۇ.

ئىسپىغول لوئابى ئالتە گىرام، بېھى ئۇرۇقى لوئابى تۆت گىرام، گاۋزىبان لوئابى بەش گىرام، ئەرقى بىدىمۇشكى، ئەرقى گۈل، سۆگەت غازىكى ئەرقى 75 مىللىلىتىر - دىن ئارىلاشتۇرۇلۇپ، نېلۇپەر شەربىتى قوشۇلۇپ بىمارغا ئىچۈرۇلىدۇ.

بىمارغا مۇرەككەپ دورىلاردىن داۋائىلمىشكى مۆتىدىل، ئەۋرىشىم شەربىتى، ئەرقى بىدىمۇشكى قوشۇپ بېرىلىدۇ. قۇرۇقلۇقنى يوقىتىش ئۈچۈن، بىمارغا سۈت ئەرقى ئىچۈرۇلىدۇ.

4. يۇرەك مىزاجىنىڭ ھۆللۇكتىن بۇزۇلۇشى

سەۋەبى: بۇ كېسەللىك نەم ھاۋادا ياكى ھۆل، زەي جايلاردا ئۇزۇن مۇددەت تۇرۇش، جىسمانىي ھەرىكەت قىلماسلىق، ھۆللۈك غىزا ۋە ھۆللۈك دورىلارنى كۆپ ئىستېمال قىلىش، يۇرەككە ۋە يۇرەك ئەتراپىدىكى ئەزالارغا بەلغەم ماددىسى يىغىلىۋېلىش، باشقا ئەزالاردىكى ھۆللۈكنىڭ تەسىرى يۇرەككە ئۆتۈش قاتارلىق سەۋەبلەردىن كۆرۈلىدۇ.

ئالامىتى: بەدەنده بەلغەم ماددىسى ئېشىپ كېتىش ھەمدە ھورۇنلۇق، بوشاڭلىق ئەھۋاللىرى كۆرۈلىدۇ. بىمارنىڭ تومۇرى ئاستا، بوش سالىدۇ. تىلى ۋە كۆزىنىڭ ئېقى، سۈيدۈكى، بەدىنى ئاق كېلىدۇ.

داۋالاش: بىمارغا ئارتۇق بەلغەمنىڭ پىشۇرغۇچىسى بېرىلىدۇ، ماددا پىشقاندىن كېيىن، بەدەننى تازىلىغۇچى دورا بېرىلىدۇ. ئىچكى ۋە تاشقى جەھەتتىن قۇرۇتقۇچى

غىزالار ۋە دورىلار بېرىلىدۇ. بىمارنىڭ غىزاسى تەرتىپكە سېلىنىدۇ، بىمارغا يۇرەككە مۇناسىۋەتلىك قۇرۇتقۇچى دورىلاردىن قەلەمپۇر، زەپەر، بادرەنجبۇيا قاتارلىق دورىلار بېرىلىدۇ. ھەسەل سۇيى، نار قىننە ئىچۈرۈلىدۇ. بىمارغا پار مۇنچىسىغا چۈشۈش، غىزاسىغا كاۋاب، نوقۇت بۇيرۇلىدۇ. بىمارنىڭ ئېغىزىدىن شالۋاق ئاقسا، ئۇنىڭغا ئايال-رەج پەيقىرا بېرىلىدۇ.

يۈرەك ئاجىزلىقى

ئەزالاردا ياكى خىلىت تەڭپۇڭلۇقىدا ئۆزگىرىش بولماي يۈرەكنىڭ كېڭىيىش ۋە يىغىلىش كۈچىنىڭ ئاجىزلىشىشىدىن يۈرەكتە نورمالسىزلىق كۆرۈلىدۇ. ئاساسىي سەۋەب يۈرەك مۇسكۇللىرىنىڭ ئۇزاق مۇددەت خىزمىتى ئېشىپ كېتىپ چارچىشى، يۈرەك مۇسكۇلى ئوزۇقلىنىشىنىڭ ناچارلىشىپ، قىسقىراش كۈچىنىڭ ئاجىزلىشىشى قاتارلىقلاردىن كۆرۈلىدۇ.

داۋالاش: يۈرەك ئاجىزلىقىنى ئۆتكۈر يۇقۇملىنىش، زىيادە چارچاش كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ. داۋالاشتا بىمار دەم ئالدۇرۇلۇپ، تۇزسىز غىزالار بىلەن بېقىلىپ، يۈرەك مۇسكۇلىنىڭ قىسقىرىش كۈچىنى كۈچەيتىدىغان دورىلار بىلەن داۋالىنىدۇ. بىمارغا مۇرەككەپ دورىلاردىن مەتبۇخى گاۋزىبان بېرىلىدۇ. ئۇنىڭدىن باشقا، بىمارغا يۈرەك مىزاجىنىڭ ئىسسىقتىن بۇزۇلۇشىدا كۆرسىتىلگەن دورىلار بېرىلىدۇ.

يۈرەك قوزغىلىش

يۈرەكنىڭ ئادەتتىن تاشقىرى تەرتىپسىز سوقۇشى يۈرەك قوزغىلىش دەپ ئاتىلىدۇ. ساق ئادەملەر يۈرەكنىڭ ھەرىكىتىنى ئۆزى سەزمەيدۇ، ئاۋازىمۇ ئاڭلانمايدۇ. يۈرەك قوزغالغاندا ئۇنىڭ چالغۇغان ھەرىكىتى ئۆزىگە بىلىنىدۇ، گۈپۈلدىگەن تاۋۇشى ئاڭلىنىدۇ.

يۈرەك قوزغىلىش كېسەللىك پەيدا قىلغۇچى سەۋەبلىرىگە ئاساسەن تۆۋەندىكىدەك بىرقانچە خىلغا بۆلۈنىدۇ.

1. قان خىلىتىدىن بولغان يۈرەك قوزغىلىش

سەۋەبى: بۇ يۈرەك مىزاجىنىڭ ماددىسىز ئىسسىقتىن بۇزۇلۇشى، ئىسسىق پار مۇنچىسىغا كۆپ كىرىش، ئىسسىقلىق غىزا ۋە دورىلارنى كۆپ ئىستېمال قىلىش، بە-

دەندە قان كۆپىيىپ كېتىش، يۇرەك ئەتراپىدىكى ھەرىكەتلىك تومۇرلاردا توسالغۇ پەيدا بولۇش، زەھەرلىك ھاشاراتلار چېقىۋېلىش قاتارلىق سەۋەبلەردىن كۆرۈلىدۇ. بۇ خىل كېسەللىكنىڭ ئاقىۋىتى يۇرەك مۇسكۇلى ئىششىپ قېلىش ياكى قېتىپ قېلىش كەبى سەللىكلىرىگە ئېلىپ بېرىشى مۇمكىن.

ئالامىتى: قان كۆپىيىپ كېتىشنىڭ ئالامەتلىرىدىن تومۇرنىڭ توشقانلىقى، سۈيدۇكنىڭ قىزىللىقى، قويۇقلۇقى قاتارلىق بەلگىلەر كۆرۈلىدۇ. بىمار سۇسلىشىپ قالىدۇ، كۆپ ئۇخلايدىغان بولۇپ قالىدۇ.

داۋالاش: توسالغۇ بولمىسا بىمارنىڭ قولىنىڭ باسلىق تومۇرىدىن قان ئېلىنىدۇ. بىمارغا قاننىڭ ھارارىتىنى پەسەيتكۈچى ۋە قاننى سۈيۈلدۇرغۇچى دورىلاردىن قورسى كافور قاتارلىقلار بېرىلىدۇ، گۈشسىز كۆكتاتلىق غىزالار يېگۈزۈلىدۇ. ئەگەر توسالغۇ بولسا، ئاۋۇال بىمارنىڭ ئىككى پاچىقىغا، كېيىن غول ئوتتۇرىسىغا شەخەك قويۇلىدۇ.

2. سەپرا خىلىتىدىن بولغان يۇرەك قوزغىلىش

سەۋەبى: بۇ خىل يۇرەك قوزغىلىش قان بىلەن بىللە يۇرەك قان تومۇرلىرىغا كىرىپ قانغا ئارىلاشقان سەپرا ماددىسىدىن پەيدا بولىدۇ.

ئالامىتى: بىماردا غەم ـ ئەندىشە، ئۇيقۇسىزلىق ۋە تەشنالىق كۆپ بولىدۇ، مەنسۇپ باشقا ئالامەتلەرمۇ كۆرۈلىدۇ.

داۋالاش: بىماردىكى غەيرىي تەبىئىي سەپرا ماددىسى پىشۇرۇلغاندىن كېيىن مەت-بوخ ھېلىلە بىلەن سەپرا سۇرۇپ تازىلىنىدۇ. بىمارغا بىنەپشە شەربىتى، تەمرى ھىندى سۇيى بېرىلىدۇ. مۇمكىنقەدەر قىزىقلىق پەسەيتىلىدۇ. ئاق سەندەل سۇيىگە چىلانغان يېپەك رەخت بىمارنىڭ يۇرەك ئۇدۇلىغا يېپىپ قويۇلىدۇ. رەخت قۇرۇپ قالسا، قايتا ھۆل قىلىنىپ يېپىلىدۇ. بىمارغا قۇرسى كافور ئىچۈرۈلىدۇ.

يۇرەكنىڭ قىزىقلىقىنى پەسەيتىش ئۈچۈن قىزىلگۈل، كافور، تاباشىر ئۇچ گىرامدىن، يۇمغاقسۇت ئۇرۇقى ئالتە گىرام، كافور 10 گىرام ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار يۇمشاق سوقۇلۇپ، ھەر قېتىمدا تۆت گىرام تالقان دورا ئالما سۇيى بىلەن بىللە بىمارغا ئىچۈرۈلىدۇ.

ئۇسسۇزلۇقنى ۋە قىزىتمىنى پەسەيتىش ئۈچۈن، ئاچچىق ئانار سۇيى، ئەينۇلا سۇيى، تەمرى ھىندى سۇيى، ئاپېلسىن سۇيى، غورا سۇيى قاتارلىقلار باراۋەر مىقداردا ئېلىنىپ، پۈتۈن سۇ مىقداردا شېكەر قوشۇلۇپ قىيام قىلىنىپ، بىمارغا بىر

قوشۇقتىن ئىچۈرۈلىدۇ. بىمارغا قىزىتمىسى ئۇچۇن قېتىق بېرىلىدۇ.

ئىسپىغول شەربىتى قانىنى سۈيۈلدۈرۈش، هارارەتنى پەسەيتىش، يۇمشىتىشقا ناهايىتى ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ. 25 گىرام ئىسپىغول ئىككى لىتىر ئىسسىق سۇغا چىلىنىپ، لوئابى چىقىرىلىپ، بىر كىلوگىرام شېكەر قوشۇلۇپ، قىيام قىلىنىپ تەييارلىنىدۇ.

3. بەلغەم خلىتىدىن بولغان يۇرەك قوزغىلىش

سەۋەبى: بەلغەم خلىتىنى كۆپەيتكۈچى غىزا ۋە دورىلارنى كۆپ ئىستېمال قىلىش، نەم جايلاردا ئۇزاق مۇددەت تۇرۇش، هۆللۈك يۇرەككە تەسىر قىلىپ، يۇرەكنى قاپلىۋېلىش قاتارلىقلار يۇرەك قوزغىلىشنى پەيدا قىلىدۇ.

ئالامىتى: نەپەس سىقىلىدۇ، قورقۇش پەيدا بولىدۇ، بىمار ئۆزىنى ئايلىنىپ كېتىدىغاندەك، يۇرىكى سۇ ئىچىدە قالغاندەك هېس قىلىدۇ. تومۇرى بوش، جانسىز سالىدۇ. سۈيدۈكى ئاق، ئۈيقۇچان بولۇپ قالىدۇ، ئېغىزىدىن شالۋاق ئاقىدۇ ۋە باشقا بەلغەم زىيادىلىك ئالامىتى كۆرۈلىدۇ.

داۋالاش: بىمارغا ئالدى بىلەن غەيرىي تەبىئىي بەلغەم ماددىسىنى پىشۇرغۇچى مۇنزىچ بېرىلىدۇ. ئۇنىڭدىن كېيىن بەلغەم ماددىسىنى سۈرۈپ چىقىرىش ئۇچۇن، بىمارغا هەببى ئىستەمخىقون، هەببى ئايارەج پەيقىرا بېرىلىدۇ. هۆللۈك بەك كۆپ بولسا، بىمارغا لوخانزىيا بېرىلىدۇ. پىشۇرغۇچى ۋە سۈرگۈچى دورىلاردىن كېيىن ئاچچىق داۋائىلمىشكى ۋە داۋائىلمىشكى شىربىن قاتارلىقلار بېرىلىدۇ.

4. سەۋدا خلىتىدىن بولغان يۇرەك قوزغىلىش

سەۋەبى: بۇ يۇرەك ۋە يۇرەك ئەتراپىغا سەۋدا خلىتى يىغىلىۋالغانلىقتىن بولىدۇ. سەۋدا پەيدا قىلىدىغان غىزالارنى كۆپ ئىستېمال قىلىش، مىزاجغا قۇرۇقلۇق يېتىش، ئومۇمىي بەدەن ئاجىزلىشىش كۆرۈلگەندە، يۇرەك تومۇرلىرىدا بىرئاز توسالغۇ يۇز بەرگەندە، يۇرەكنىڭ بوخاراتنى سىرتقا چىقىرىشى توسقۇنلۇققا ئۇچراش قاتارلىقلاردىن يۇرەك قوزغىلىدۇ.

ئالامىتى: تومۇر قاتتىق سالىدۇ. بىماردا مالىخولىيا كېسىلىگىدەك غەم ئەندىشە، قورقۇنچ، ناتوغرا پىكىر ـ خىياللار پەيدا بولىدۇ، ئۈيقۇ قاچىدۇ، قۇرۇق يۆتەل كۆچىيىدۇ.

داۋالاش: بىمارغا ئالدى بىلەن سەۋدانى پىشۇرغۇچى مونزىچ بېرىلىدۇ. مادا پىشقاندىن كېيىن، بىمارغا سەۋدانى سۈرۈپ چىقارغۇچى دورا بېرىلىدۇ. يۇرەكنى كۈچەيتىش، مىزاجنى تەڭشەش، بەدەننى ھۆللەشتۇرۇش چارىلىرى قوللىنىلىدۇ.

سەۋدا ماددىسى نورمالاشقاندىن كېيىن، بىمارغا سەۋدانىڭ پىشۇرغۇچىسى ئۈچۈن تۆۋەندىكى دورىلار قوشۇپ بېرىلىدۇ. قىزىلگۈل، سانا، ئەپتىمۇن 12 گىرامدىن، ئۇستەقۇددۇس ئالتە گىرام، خىيارشەنبەر سەككىز گىرام ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار سۇغا چىلىنىپ، تەمى چىققاندا سۈزۈلۈپ ئىچىشكە بېرىلىدۇ. بۇ دورىلاردىن كېيىن، يۇرەكنى كۈچەيتىش ۋە يۇرەكنىڭ مىزاجنى تەڭشەش تەدبىرلىرى قوللىنىلىدۇ.

بەدەنگە ھۆللۈك يەتكۈزۈش ئۈچۈن، بىمارغا يېڭى سېغىلغان كالا سۈتى، قېتىق ياكى ئېشەك سۈتىگە تاتلىق ئانار سۈيى، بادام يېغى قوشۇپ بېرىلىدۇ. مۇرەككەپ دورىلاردىن ئەرقى شىرە، داۋائىلمىشكى مۆتىدىل بېرىلىدۇ.

ئايلىنىپ كېتىش

سەۋەبى: ئايلىنىپ كېتىشنىڭ سەۋەبلىرى مۇرەككەپ بولۇپ، دائىم ئۈچرايدىغان كېسەللىك سەۋەبلىرىدىن يۇرەك خىزمىتىدە توسالغۇ پەيدا بولۇش، قان مىقدارى ئازىيىپ كېتىش، زەھەرلىنىش، سېزىمچانلىقى ئېشىپ كېتىش، سىرتقى زەربە ئاغرىقلىرى ۋە ئىچكى ئەزا ئاغرىقلىرى ھەددىدىن زىيادە كۆپىيىپ كېتىش قاتارلىقلار بار.

ئالامىتى: بىمارنىڭ پۈتۈن بەدىنى ماغدۇرسىز بولىدۇ، ئېغىزى قۇرۇيدۇ. پۈتۈن بەدىنى سوغۇق تەرلەيدۇ. نەپەسلىنىشى تېز ھەم ئاجىز بولىدۇ، سۈيدۈكى ئازىيىدۇ. بەزىدە بىمارنىڭ كۆڭلى ئېلىشىپ ياندۇرغۇسى كېلىدۇ. چىرايى سارغىيىپ ئۆلۈكنىڭ چىرايىدەك كۆرۈنىدۇ، بەزىدە ئازراق كۆكىرىپ قالىدۇ. دەسلەپتە يۇقىرىقىدەك ئالامەتلەر بىلەن بىئارام بولىدۇ. بەدەن ھارارىتى تۆۋەنلەپ قان بېسىمى چۈشۈپ كېتىدۇ. تومۇرى تېز، ئەمما ئاجىز سوقىدۇ. ئەگەر ئۆز ۋاقتىدا قۇتقۇزۇشقا ئېرىشەلمىسە، رەئىس ئەزالىرىغا قان يېتىشمەي، ئەس ـ ھوشىنى يوقىتىدۇ، ئۇزاققا قالسا ئۆلۈپ كېتىدۇ.

داۋالاش: بىمارنى دەرھال ھوشىغا كەلتۈرۈشكە تىرىشىش لازىم. بىمارنىڭ بۇرنىغا ئىپار، قۇندۇز قەھرى، رەيھان شارابى ۋە باشقا خۇشپۇراقلىق دورىلار پۈرتىلىدۇ. روھنى كۈچەيتىش ئۈچۈن، بىمارنىڭ ئېغىزىغا داۋائىلمىشكى مۆتىدىل ئالما سۈيىدە ئېزىلىپ ياكى گۈلابقا ئارىلاشتۇرۇلۇپ تېمىتىلىدۇ. پۇت ـ قولى قاتتىق ئۇۋۇلىنىدۇ. بىمارنىڭ يۈزىگە سوغۇق سۇ ياكى گۈلاب پۈركۈلىدۇ، چېكە چېچى يۇلۇنۇپ ئىككى پالچىقىغا، غول ئوتتۇرىسىغا شەرتسىز شەخەك قويۇلىدۇ. تىزنىڭ ئاستى مۇۋاپىق دو-

رىلاردا پاشۇيە قىلىنىدۇ. داۋائىلمىشكى مۆتىدىل گۈلاب، گۈش سۇيى ياكى گاۋزىبان ئەرقىدە ئېزىلىپ، بىمارنىڭ كانىيىغا تېمىتىلىدۇ. ئانار شەربىتى مۇناسىپ دورىلار بىلەن گالغا تېمىتىلىدۇ.

ئايلىنىپ كېتىشكە سەۋەبچى بولغان قاناش، قۇسۇش، خۇن كېتىش، ئىچ سۇ-رۇش، قاتتىق ئاغرىشلار تېزدىن بىر تەرەپ قىلىنىدۇ. بىمار هوشىغا كەلگەندىن كېيىن، ئۇنىڭغا يۇرەكنى قۇۋۋەتلەندۇرىدىغان دورىلاردىن خېمىرى سەندەل، ئەرقى سەندەل، داۋائىلمىشكى، خېمىرى گاۋزىبان ئەنبىرى ۋە باشقا دورىلار مۇۋاپىق مىقدارىدا ئىچۈرۈلىدۇ ۋە يېگۈزۈلىدۇ.

بىمارغا غىزا ئۈچۈن مۇزلۇق دۇغ، مائول لەهمى، ئىشتىها پەيدا قىلىدىغان خۇش-پۇراق دورىلار، ئاسان هەزىم بولىدىغان ئوزۇقلۇقلار بېرىلىدۇ. سۇ ۋە قانىنى تولۇقلاش ئۈچۈن مۇناسىپ دورىلار بېرىلىدۇ.

يۇرەك قۇلقىنىڭ ئىششىقى

سەۋەبى: بۇ كېسەللىك ئۆتكۈر قىزىتمىلىق كېسەللىكلەر، بادامسىمان بەز ئىششىقى، سوزۇلما خاراكتېرلىك مۇپاسىل كېسەللىكى قاتارلىقلارنىڭ يۇرەككە تەسىر قىلىشى، چىش تارتقۇزغاندا ئۇفۇنەتلىك ماددىلار قانغا ئۆتۈپ، يۇرەك قاپقاقلىرىغا بېرىپ ئورۇنلىشىپ، يۇرەك قاپقاقلىرى يۇزىدە چۇرۇك هالدىكى ئۇششاق ئۆسىملەرنى شەكىللەندۇرۇشتىن پەيدا بولىدۇ. مەزكۇر ئۆسىملەر يۇرەك كىلاپانلىرىنى قېلىنلاش-تۇرۇپ، قىسقارتىپ قويىدۇ.

ئالامىتى: بۇ كېسەللىك ئۆتكۈر خاراكتېرلىك مۇپاسىل، ئۆتكۈر قوقاقلىق قەز-زىتما تۇتقان چاغدا پەيدا بولىدۇ. بىماردا يۇرەك ئېغىش ۋە قورقۇش، باش ئاغرىش، جۆيلۈش قاتارلىق ئالامەتلەر كۆرۈلىدۇ، بىمار ماغدۇرسىزلىنىپ، چىرايى سارغىيىدۇ. كېسەللىك ئۆزلۈكىدىن ئېغىرلىشىدۇ ۋە بەزىدە ئۆلۈم هادىسىلىرى يۈز بېرىدۇ، قاتتىق بىئارام بولىدۇ. قىزىتمىسى بىر قەدەر يۇقىرى بولىدۇ، تومۇرى قالايمىقان ۋە ئىنچىكە سالىدۇ، تىنىقى قىسقا ۋە تېز بولىدۇ. بىمار ئاغرىق تەرەپنى بېسىپ ياتالمايدۇ، سوغۇق تەرلەيدۇ. بەزىدە هوشىدىن كېتىدۇ، بىمارنىڭ ئاقىۋىتى خەتەرلىك بولىدۇ.

داۋالاش: ماددىنى تارقاتقۇچى ۋە يۇمشاتقۇچى دورىلاردىن بابۇنە، ئىكلىمىلىك، پىرسىياۋشان، بۇغداي بىرلىكتە قاينىتىلىپ، سۇيى كۆكرەككە ئىلمان هالەتتە چېپىلىدۇ. ئارپىبەدىيان، ئىكلىمىلىك، زېغىر، ئاق لەيلى گۈلى، چەلەك كۆكى، زەپەر، تاغ پىنىنسى بىرلىكتە سوقۇلۇپ، قاياناق سۇغا دەملىنىپ بىمارغا بېرىلىدۇ.

داۋالاش: قايسى مادا كۆيگەن بولسا، بىمارغا شۇ مادداننىڭ پىشۇرغۇچىسى بېرىلىدۇ، ئۇنىڭدىن كېيىن، تازىلىغۇچى دورىلار بېرىلىدۇ. خۇسۇسەن سەۋدا مادداسىنىڭ سۈرگە دورىسى بېرىلىدۇ. سەۋدا مادداسىنى سۈرۈش ھەم بەدەننى ھۆللەشتۈرۈش ئۈچۈن، بىمارغا مەتبۇخى ئەپتىمۇن ۋە مائۇل جەبىن ئىچۈرۈلىدۇ.

بۇخىل كېسەللىك بىمارنىڭ ئىچى قارا رەڭدە سۈرسە ياكى ئادەتتىكىچە سۈرسە، بۇرنى قانسا ياكى بوۋاسىر قانسا، ئۇلار ئۆزلۈكىدىن ساقىيىپ قالىدۇ.

يۈرەك سانجىقى

سەۋەبى: يۈرەك سانجىقى 40 ياشتىن ئاشقان كىشىلەردە، بولۇپمۇ ئاياللارغا نىسبەتەن ئەرلەردە كۆپ كۆرۈلىدۇ. بۇ كېسەللىك بىمارلىرىنىڭ يۈرىكىنى ئوزۇقلاندۇرغۇچى تورمۇرلاردا قېتىشىش كۆرۈلىدۇ. بۇ كېسەللىك ئاساسلىقى تومۇرلاردىكى قېتىشىش، ھەزىمىنىڭ بۇزۇلۇشى، قورساق كۆپۈش، شارابنى كۆپ ئىچىش، جاپا ـ مۇشەققەتنى كۆپ تارتىش ۋە ئاچچىق يۇتۇش، ھاۋانىڭ بەك ئىسسىپ كېتىشى، يۈرەك ۋە ھەرىكەتچان تومۇرلار كېسەللىكلىرى سەۋەبىدىن پەيدا بولىدۇ.

ئالامىتى: كېسەللىك تۈيۈقسىز تۇتىدۇ. سول ئەمچەك ساھەلىرى قاتتىق سانجىلىپ ئاغرىيدۇ. ئاغرىق سول تارغاق ساھەسى ۋە ئاشقازان ئۈدۈلىغا قەدەر تارقىلىدۇ. بىمار تىنىقى چىقمىغاندەك، كۆكرىكى تارىيىپ سىقىلغاندەك ھېس قىلىدۇ. بىمار ئاغرىقنىڭ قاتتىقلىقىدىن سوغۇق تەرلەيدۇ، دېمى سىقىلىدۇ. ناھايىتى قاتتىق قورقۇنچ باسىدۇ، ئاغرىق كۆپىنچە تۇتقاقلىق بولىدۇ.

يۈرەك سانجىقى بەزى كىشىلەردە ئېغىز بىنالارغا چىققاندا، توساتتىن قايغۇلۇق خەۋەر ئاڭلىغاندا ۋە جاپاغا يولۇققاندا تۇتىدۇ. ئاچ قورساق چاغدىكىگە قارىغاندا قورساق توق چاغلاردا ئوڭاي تۇتىدۇ. بەزىدە يۈرەك سانجىقى بىرقانچە مىنۇتتىن ئون نەچچە مىنۇتقىچە تۇتۇپ، كىشىنى قاتتىق ئازابلايدۇ. بەزىدە بىمار يۈرەك سانجىقى تۇتۇپ ئايلىنىپ قېلىپ ئۆلۈپ قالىدۇ.

داۋالاش: بىمار ئارام ئالدۇرۇلۇپ، يۈرەك ئەتراپىغا ئاق سەندەل سۈرۈلۈپ چىپىلىدۇ. گۈلابقا چىلانغان داكا ياكى ئەۋرىشىم رەخت يۈرەك ئۈدۈلىغا قويۇلىدۇ ھەمدە پات ـ پات يەڭگۈشلەپ تۇرۇلىدۇ. دارچىن، ئۇدى ھىندى، ئېگىر، زۇرانبات، مەستىكى مۇۋاپىق مىقدارى ئېلىنىپ، سوقۇلۇپ، گۈلابتا يۇغۇرۇلۇپ، خېمىر قىلىنىپ يۈرەك ئۈدۈلىغا چىپىلىدۇ. بۇ كېسەللىك سوزۇلما خاراكتېرلىك بولسا، بىمارغا 0.2 گىرام ئەنبەر شۇمۇشكە بېرىلىدۇ. يەتتە گىرام جاۋارش كومۇنى، 120 گىرام گۈلاب

ئىسسىق ھالەتتە قوشۇپ بېرىلىدۇ. بىمارغا تۆۋەندىكى مەجۇن كېسەللىك تۇتقاندا ئىچۈرۈلسە ئۇنۇمى ياخشى بولىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: قىزىلگۈل، قارىمۇچ، زەنجىۋىل، پىلپىل، زىرارا- ۋەندە، دارچىن، ئاسارون 10 گىرامدىن، مەستىكى، زۇرانبات، پىننە، رۇمبەدىيان بەش گىرامدىن، قۇندۇز قەھرى ئىككى يېرىم گىرام ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار يۇمشاق سوقۇلۇپ، ھەممە دورىلار باراۋىرىدىكى ئىككى ھەسسە ھەسەل بىلەن يۇغۇرۇلۇپ مەجۇن قىلىنىدۇ، كۈنىگە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا يەتتە گىرامدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

يۇرەك قېپى ئىششىقى

سەۋەبى: بۇ كېسەللىك كۆپىنچە چوڭ بوغۇم ئاغرىقىنىڭ ئاسارىتى، يۇقىرى قىزىتمىلىق كېسەللىكلەر، يۇرەكنىڭ ئۆتكۈر يالۇغىدىن كېيىن ۋە باشقا سەۋەبلەردىن پەيدا بولىدۇ.

ئالامىتى: بىمارنىڭ يۇرەك قېپى ئىششىغانلىقتىن يۇرەك ئۇدۇلىدا ئېغرىلىق ۋە ئاغرىق پەيدا بولىدۇ، نەپەس سىقىلىدۇ، يۇرىكىدە بىئارامىلىق ۋە ئېغىش بولىدۇ، كېسەللىك تۇتقاندا بىمار قىزىتمىسى ئۆرلەپ، تىترەيدۇ، بېشى ئاغرىيدۇ. بىماردا بىھوشلۇق، تارتىشىش يۈز بېرىدۇ. يۇرەكنىڭ خىزمىتى بۇزۇلغانلىقتىن شېرىيان تومۇرلارغا چىقىدىغان قان ئازىيىپ قالىدۇ. بىمارنىڭ تومۇرى دائىم ئاجىز ھەم ئاستا سالىدۇ. بىمار ئوڭدىسىغا يېتىشنى ياخشى كۆرىدۇ. يېنىچە يانتاقاندا ئارام ئالالمايدۇ.

داۋالاش: سۆرۈنجان، زىغىر، بابۇنە، ئىكلىمىلىك، ئاق لەيلى ئۇرۇقى، يەرلىك شوخلا قاتارلىقلار مۇۋاپىق مىقداردا ئېلىنىپ سوقۇلىدۇ، ئاندىن ئىلمان سۇغا چىلىنىپ، بىمارنىڭ يۇرەك ئۇدۇلىغا چېپىلىدۇ.

بىنەپشە، گاۋزىبان، بادرەنجىبۇيا، قىزىلگۈل، يەرلىك شوخلا، سۆرۈنجان قاتارلىق دورىلار تۆت گىرامدىن ئېلىنىپ، قاينىتىلىپ ئۈستىگە چىلان شەربىتىدىن ئىككى قوشۇق قۇيۇلۇپ، ئىلمان ھالەتتە بىمارغا ئىچۈرۈلىدۇ.

خېمىرى گاۋزىبان ئەنبىرى، خېمىرى مەرۋايىت، داۋائىلمىشكى قاتارلىق دورىلار كېسەللىك ئەھۋالىغا قاراپ ئىستېمال قىلىنىدۇ.

يۇرەك قان تومۇرلىرىنىڭ توسۇلۇشى

سەۋەبى: يۇرەكنى قان بىلەن تەمىنلىگۈچى تومۇرلارنىڭ توسۇلۇشى، يۇرەك تومۇرلىرىنىڭ قېتىشىشى بىلەن يۇرەكنىڭ ئوزۇقلىنىش يولىنىڭ ئۇزۇلۇپ قېلىشى،

يۇرەك ئەتراپىدىكى ئىششىق ياكى يۇرەكنىڭ ئۆزىدە پەيدا بولغان ئىششىق سەۋەبىدىن يۇرەكنى قان بىلەن تەمىنلىگۈچى تومۇرلارنىڭ بېسىلىپ قېلىشى، سىغىلىس جاراسىملىرىنىڭ قانغا ئۆتۈپ يۇرەك قان تومۇرلىرىدا توسالغۇ پەيدا قىلىشى، قانىنىڭ زەھەرلىنىشى، جىسمانىي ۋە ئەقلىي ئەمگەكنىڭ كۆپ بولۇپ كېتىشى، ھاراق، تاماكىنى كۆپ ئىستېمال قىلىش قاتارلىقلار بۇ كېسەللىكنىڭ پەيدا بولۇشىغا سەۋەبچى بولىدۇ. بۇ يۇرەك كېسەللىكىنىڭ خەتەرلىكى ھېسابلىنىدۇ. بۇ كېسەللىك بىمارنى تېزلىكتە ئۆلۈم گىرداۋىغا ئېلىپ بارىدۇ.

ئالامىتى: يۇرەك مۇسكۇلىغا ھاۋائى نەسىمي ۋە ئوزۇقلۇق يېتىشمەسلىكتىن يۇرەكنىڭ نورمال خىزمىتى بۇزۇلىدۇ. بىمار پۇت ـ قولى ماغدۇرسىزلىنىپ يېقىلىدۇ.

داۋالاش: بۇ كېسەللىكنى داۋالاشتا يۇرەك قان تومۇرلىرىنى يۇمشىتىش ۋە ئىششىق قايتۇرۇش ئۈچۈن بەدەن سىرتىدىن يۇرەك ئۇدۇلىغا زىمادلار ئىشلىتىلىدۇ. ئىكلىمىلىك، بابۇنە، زىغىر، ئاق لەيلى گۈلى ۋە ئاق لەيلى ئۇرۇقى، توخۇ يېغى، زەيتۇن يېغىغا ئارىلاشتۇرۇلۇپ، قىروتى تەييارلىنىپ، ئۇزاق مۇددەت بىمارنىڭ كۆكسىگە چېپىلىدۇ.

ئۆپكە مەنبەلىك يۇرەك كېسەللىكى

سەۋەبى: ئۇزۇن مۇددەت يۆتىلىش، ئۆپكە ـ كاناي شاخچىلىرىنىڭ سوزۇلما خاراكتېرلىك ئىششىقى، ئۆپكە قان تومۇرلىرىنىڭ قېتىشى، سىل، ئۆپكە يىرىڭلىق ئىششىقى قاتارلىق كېسەللىكلەر سەۋەبىدىن ئۆپكە بىلەن يۇرەك ئارىلىقىدىكى قان ئايلىنىش ۋە ھاۋا ئالمىشىش توسقۇنلۇققا ئۇچرايدۇ. بۇ يۇرەككە تەسىر قىلىپ يۇرەكنىڭ كېسەللەندۈرىدۇ. ئۆپكىدە ھاۋائى نەسىمي بىلەن ھاۋائى دوخانىنىڭ ئالمىشىشى توسالغۇغا ئۇچرىغانلىقى ئۈچۈن، يۇرەكتە ھاۋائى دوخانى ۋە قان سۈيۇقلۇقى توسۇلۇپ قالىدۇ. بەدەندە قان ئايلىنىش ۋە ھاۋا ئالمىشىش بۇزۇلغانلىقى ۋە يۇرەك ھەرىكىتى ئاجىزلاشقانلىقى ئۈچۈن، بىماردا پۇت ـ قول، يۈز ـ كۆز ئىششىش ۋە كۆكىرىش ئالامەتلىرى كۆرۈلىدۇ.

ئالامىتى: بىماردا ھاسىراش، دەم سىقىلىش، ھاۋا يېتىشمەسلىك، كۆكىرىش، يۇرەك بىئارام بولۇش، پۇت ئىششىش، يۆتىلىش، ئۆپكە كېڭىيىش ۋە چوڭىيىپ كېتىش، قوۋۇرغا ئارىلىقى كېڭىيىش، قىزىش، ئۇسساش قاتارلىق ئالامەتلەر كۆرۈلىدۇ. بەزىلىردە ئۆپكە ھاۋالىق ئىششىقىنىڭ ئالامەتلىرىمۇ قوشۇلۇپ كېلىدۇ. كۆپىنچە

ئۇزۇن مۇددەت تاماكا چەككەن، ئاتقۇچىلىق، خاڭچىلىق، ناۋايىلىق كەسپىي بىلەن شۇغۇللانغان ۋە چاڭ - توزانلىق مۇھىتتا ئىشلەيدىغان كىشىلەر ئاسانلا بۇ كېسەللىك بىلەن ئاغرىيدۇ.

داۋالاش: ئالدى بىلەن ئۆپكىنى داۋالاش، ئۆپكىنى تازىلاش، يۆتەلنى توختىتىپ بەلغەم بوشىتىش ئۇچۇن بىمارغا پەريادىرەس شەربىتى، ئەنسىل شەربىتى، فاراسيون شەربىتى، مەجۇنى زۇپا، زۇپا شەربىتى، لوئوقى چىلغوزا، لوئوقى بادام قاتارلىق دورىلار بېرىلىدۇ. ئىككى تاغاق ئارىلىقى توخۇ يېغى، ئۆدەك يېغى، كالا پاچىقىنىڭ يېلىكى، بادام يېغى قاتارلىق ياغلار بىلەن ياغلىنىدۇ. قان تومۇرلارنىڭ توسالغۇلىرىنى ئېچىش ئۇچۇن، بىمارغا بوزۇرى شەربىتى، دىنارى شەربىتى، خېمىرى سەندەل، خېمىرى مەرۋايىت، جاۋارىش ئەنبەر قاتارلىق دورىلار بېرىلىدۇ.

يۇرەك ئىشىشقىنى ياندۇرۇش ئۇچۇن يەرلىك شوخلا، بىنەپشە، يۇمغاقسۇت ئۇرۇقى، بەدىيان ، بادرەنجىبۇيا، بالەنگۇ، سۇمبۇل، رەيھان، بەسباسە، لاچىندانە، گاۋزىبان قاتارلىق دورىلار بىلەن چايلىق تەييارلاپ ئىچىلىدۇ،سوغۇق ئۆتۇپ قېلىشتىن ساقلىنىلىدۇ.

يۇقىرى قان بېسىم كېسەللىكى

سەۋەبى: يۇقىرى قان بېسىم كېسەللىكىنىڭ سەۋەبى ناھايىتى كۆپ ھەم مۇرەككەپ بولىدۇ. قان بېسىمىنىڭ نورمال بولۇشى مېڭىدىن كەلگەن ئەسەبلەر بىلەن ئىچكى ئاجراتما بەزلىرىنىڭ بىرلەشمە باشقۇرۇشىغا بېقىنىدۇ. شۇنىڭ ئۇچۇن، بەدەندىكى خىلىتلار تەڭپۇڭلۇقىنىڭ بۇزۇلۇشى بىلەن ئەسەبلەرنىڭ خىزمىتى ۋە ئىچكى ئاجراتمىلارنىڭ بەزلەر خىزمىتىنىڭ بۇزۇلۇشى قان بېسىمنى ئۆرلىتىپ قويىدۇ.

ئاياللاردا بولسا ھەيز كېلىشنىڭ ئالدى - كەينىدە، مېڭىگە زەخىم يەتكەندە، مېڭىدە ئۆسمە پەيدا بولغاندا، يۇرەك قان تومۇرى قاتقاندا ۋە باشقا يۇرەك كېسەللىكلىرىدە قان بېسىم ئۆرلەيدۇ. ئەسەبىي ۋە روھىي ئامىللارنىڭ سەۋەبى بىلەنمۇ قان بېسىم ئۆرلەيدۇ. ئۇنىڭدىن باشقا، جىگەر مىزاجىنىڭ ئىسسىقتىن بۇزۇلۇشى، ئادەتتە بۆرەك كېسەللىكى، مېڭە كېسەللىكلىرى بىلەن ئاغرىنغۇچىلار، روھىي زەربىگە يولۇققانلاردىمۇ يۇقىرى قان بېسىم كۆرۈلىدۇ. ئەمگەك بىلەن شۇغۇللانغۇچىلار، تۇرمۇشى ياخشى كىشىلەرنىڭ يۇقىرى قان بېسىم كېسەللىكىگە گىرىپتار بولۇش نىسبىتى يۇقىرى بولمايدۇ.

ئالامىتى: قان بېسىم يۇقىرىلاشقا باشلىغان ۋاقىتلاردا ئېنىق ئالامەتلەر كۆرۈل-

مەيدۇ. كېيىن باشنىڭ ئارقا قىسمى ۋە بويۇن قوشۇلۇپ ئاغرىيدۇ. باش ئېسىلىدۇ، قا- يىدۇ، كۆز قاراڭغۇلىشىدۇ. ئېغىرلاشقاندا بۇرۇن قانايدۇ. ئۇيقۇ قاچىدۇ، بەزىدە يۇرەك چالاڭغۇرايدۇ، كۆكرەكتە سقىلىش پەيدا بولىدۇ، ئازراق ئەمگەك قىلغاندا يۇرەك ۋە نە- پەس سقىلغانلىق مەلۇم بولىدۇ.

مېڭە قان تومۇرى كۇچلۇك تارتىشقاندا ياكى يېرىلغاندا كۆرمەس، بىمار سۆزلە- يەلمەس بولۇپ قالىدۇ، مېڭىگە قان چۇشۇپ پۇت ـ قولى پالەچلىنىپ قالىدۇ. يەڭگىل بولغانلىرى پالەچ ياكى مايماق بولۇپ قالىدۇ. ئېغىر بولغان بىمارلار مېڭىسىگە قان چۇشۇش سەۋەبىدىن ئۆلۇپ كېتىدۇ.

داۋالاش: باشقا كېسەللىكلەر بىلەن يۇقىرى قان بېسىمنى پەرقلەندۇرۇش كې- رەك، بىمار ئورۇنسىز غەم ـ ئەندىشىلەردىن ساقلىنىپ ۋاقتىدا داۋالانسا، يۇقىرى قان بېسىم كېسەللىكى ساقىيىپ كېتىدۇ. بەدەنده ئاستا خاراكتېرلىك كېسەللىك بولغاد- دىمۇ يامان ئاقىۋەتلەرنىڭ ئالدىنى ئالغىلى بولىدۇ.

هاراق ئىچىمەسلىك، تاماكا چەكمەسلىك، تۇزلۇق يېمەك ـ ئىچمەكلەردىن پەرهىز قىلىش كېرەك. ئادەتته قانىنى سۈيۇلدۇرىدىغان، سۈيدۈكنى راۋان قىلىدىغان، روهنى تىنچلاندۇرىدىغان دورىلارنىڭ قان بېسىمنى چۇشۇرۇش ۋە ئۇنىڭغا قوشۇلۇپ كەلگەن كېسەللىك ئالامەتلىرىنى تۇزىتىش تەسىرى بار. دورىلاردىن بادرەنجىبۇيا، سۇمبۇل، جوۋىنا، بەدىيانلار 10 گىرامدىن ئېلىنىپ، سوقۇلۇپ ئىچىلىدۇ.

يۇرەك كېسەللىكىگە يۇقىرى قان بېسىم قوشۇلۇپ كەلسە، ئەرقى كاسىنە، ئەرقى نېلۇپەر، ئەرقى بىدىمۇشكى، ئەرقى شوخلا، بۇزۇرى شەربىتى ئىچىلىدۇ.

500 گىرام سىركىگە 200 گىرام ناۋات سېلىنىپ، قىيام قىلىنىدۇ، بۇ قىيام كۇندە ئۇچ قېتىم، هەر قېتىمدا 3 ~ 4 قوشۇقتىن، تەڭ مىقداردا قاينىاق سۇ بىلەن بىللە ئىچىلىدۇ.

بادرەنجىبۇيا 60 گىرام، قىزىلگۇل، سۇمبۇل، گاۋزىبان 30 گىرامدىن، شېكەر 300 گىرام ئېلىنىپ، تۇت چىنە قاينىاق سۇغا بىر كېچە چىلاپ قويۇلىدۇ ئەتىسى قاينىتىلىپ، يېرىمى قالغاندا سۈزۈلۇپ، شېكەرده قىيام قىلىنىپ، كۇندە 2 ~ 3 قېتىم، هەر قېتىمدا 2 ~ 3 قوشۇقتىن ئىچىلىدۇ، سۇ بىر لىتىر، سىركە 200 مىللىلىتىر، ناۋات 300 گىرام ئېلىنىپ، قىيام قىلىنىدۇ، كۇندە ئىككى قېتىم، هەر قېتىمدا 60 ~ 100 مىللىلىتىردىن قاينىاق سۇ قوشۇلۇپ ئىچىلىدۇ.

قان ئازلىق ياكى قان تومۇر قېتىش سەۋەبىدىن بولغان يۇقىرى قان بېسىم كېسەللىكىگە قارىتا هەسەلدىن بىر هەسسە، سۇدىن ئالته هەسسە ئېلىنىدۇ، سۇ قاينىتىلىپ، ئۇستىگە هەسەل قوشۇلۇپ، بەش مىنۇت ئەتراپىدا قاينىتىلىدۇ، كۇندە

بىر نەچچە قېتىم، ھەر قېتىمدا مۇۋاپىق مىقداردىكى قايناق سۇ بىلەن بىللە ئىچىلىدۇ.

گاۋزىبان 100 گرام، قىزىلگۈل 30 گرام، لاچىندانە 15 گرام ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار قايناق سۇغا بىر كېچە چىلىنىپ، ئەتىسى قاينىتىلىپ، يېرىمى قالغاندا سۈزۈلۈپ، ئۈستىگە 200 گرام قەنت سېلىنىپ قېيام قىلىنىدۇ، كۈندە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا 30 ~ 60 مىللىلىتىردىن ئىچىلىدۇ.

مۇرەككەپ دورىلاردىن خېمىرى گاۋزىبان، خېمىرى ئەنبىرى، گاۋزىبان ساددە، ئەرقى سەندەل، ئىترىفىل كەشنىز، مەجۇنى نوچاھ، ئىترىفىل ئۈستقۇددۇس، خېمىرى مەرۋايىت، ھەرقايسى مېۋىلەرنىڭ شەربىتى ۋە مۇرابباللىرى ئىستېمال قىلىنىدۇ.

تۆتىنچى باب ئاشقازان كېسەللىكلىرى

ھەزىم ئەزالىرىغا ئېغىز بوشلۇقى، گال، يۇتقۇنچاق، قىزىلئۆڭگەچ، ئاشقازان، ئون ئىككى بارماق ئۆچەي، ئىنچىكە ئۆچەي، چوڭ ئۆچەي قاتارلىقلار كىرىدۇ. ئۇنىڭدىن باشقا، جىگەر، ئۆت خالتىسى، تال، ئاشقازان ئاستى بېزى قاتارلىقلارمۇ ھەزىم قىلىشقا قاتنىشىدۇ.

ھەزىم قىلىش ئەزالىرىدىن ئاشقازان يېيىلگەن تاماق ماددىلىرىنى بەدەنگە سىڭىشكە لايىقلاشتۇرۇپ، يۇمشىتىپ، ئاداپ ھالىتىگە كەلتۈرىدۇ. ئاشقازاندىن چىققان بوتقىسىمان ئاداپ ئالدى بىلەن ئون ئىككى بارماق ئۆچەيگە، ئاندىن ئاچچىق ئۆچەيگە، ئاخىردا ئىنچىكە ئۆچەي، چوڭ ئۆچەي، توز ئۆچەي ئارقىلىق بەدەن سىرتىغا چىقىپ كېتىدۇ. سۇزۇك ئوزۇقلۇق قىسمى جىگەرگە بېرىپ، جىگەرنىڭ خىلىت ئىشلەپچىقىرىشىغا قاتنىشىدۇ. ئاشقازاندا مېڭىدىن كەلگەن نۇرغۇن ئەسەبلەر بولۇپ، ئۇلار ھەزىم خىزمىتىنى ئىدارە قىلىدۇ. قىزىل قان تومۇر، كۆك قان تومۇرلار ئاشقازان ۋە ئۆچەي-لەرنى قان بىلەن تەمىنلەيدۇ. ئۆچەيدىن چىققان ماسارىقا تومۇرى سىڭدۈرۈلگەن تاماق ماددىلىرىنىڭ ئاساسلىق ئوزۇقلۇق قىسمىنى ئېلىپ بېرىپ جىگەرگە تاپشۇرىدۇ.

ھەزىم قىلىش پائالىيىتى مۇرەككەپ بىر جەريان بولۇپ، مېڭىنىڭ باشقۇرۇشىدا ئېغىز، ئاشقازان، ئون ئىككى بارماق ئۆچەي ۋە باشقا ئۆچەيلەردىن سىرت، يەنە جىگەر، تال، ئۆت، ئاشقازان ئاستى بېزى قاتارلىق ئەزالارنىڭ شېرىكچىلىكى بىلەن ئەمەلگە ئاشىدۇ. ئاشقازان، ئۆچەيلەرنىڭ خىزمىتى بوزۇلسا، ئۇلاردا غەيرىي تەبىئىي خىلىتلار پەيدا بولۇپ، يۇرەك، مېڭە ۋە باشقا ئەزالارنىڭ خىزمىتىگە دەخلى يېتىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن ئاشقازانىنى ئاسراش، كېسەللىك يۇز بەرگەندە، ۋاقتىدا ئالدىنى ئېلىش - داۋالاشقا سەل قارىماسلىق لازىم.

ئاشقازان، ئۆچەي ۋە جىگەر قاتارلىق ھەزىم قىلىش ئەزالىرىنىڭ كېسەللىكلىرىدە كۆپ كۆرۈلىدىغان كېسەللىك ئالامەتلىرىدىن ئىشتىها تۆتۈلۈش، تاماق سىڭمەسلىك، ئاشقازان ئاغرىش، ھۆ بولۇش، قۇسۇش، كېكىرىش، قورساق ئېسىلىش، ئىچ سۇرۇش، قەۋزىيەت بولۇش، قان قۇسۇش، قارا تەرەت قىلىش، ئورۇقلاش، قان ئازلىق قاتارلىقلار كۆرۈلىدۇ، بۇ ئالامەتلەر كۆرۈلگەن كىشىلەردە ھەزىم قىلىش ئەزالىرىدا كېسەللىك بارلىقىنى گۇمان قىلىشقا بولىدۇ.

ئاشقازان كېسەللىكلىرى

1. ئاشقازان مىزاجىنىڭ ماددىسىز ئىسسىقتىن بۇزۇلۇشى

سەۋەبى: بۇ كېسەللىك ئۆتكۈر ئىسسىقلىق غىزالارنى كۆپ يېيىش، ئۆتكۈر ئىسسىقلىق دورىلار، ھاراقلار، قېنىق دەملەنگەن چايلارنى كۆپ ئىچىش سەۋەبىدىن كۆرۈلىدۇ.

ئالامىتى: بىمارنىڭ ئۇسسۇزلۇقى كۆپ بولۇپ، ئېغىزى قۇرۇيدۇ. بىمار ئىشتىھاسى تۆتۈلۈپ، يېقىمسىز كېكىرىدۇ. ئىسسىقلىق نەرسىلەرنى ئىستېمال قىلغاندا ئاشقازىنى بۇزۇلىدۇ.

داۋالاش: ھارارەتنى پەسەيتكۈچى شەربەتلەر، يەنى ئانار شەربىتى، غورا شەربىتى، لىمون شەربىتى، ئالما شەربىتى، بېھى شەربەتلىرىدىن قايسى بىرى ئىستېمال قىلىنسا بولىدۇ.

ئاچچىق ـ چۈچۈك، قويۇق تاماقلار، سىركە سېلىنغان گۆشلۈك قورۇمىلار، كالا گۆشىدە قىلىنغان قورۇما، غورا، زىخ سېلىنغان تاماقلار پايدا قىلىدۇ. ئاشقازان ئاجىزلاشقان بولسا ئىسكەنجۈبىل سەپەرجىلى، ئانار شەربىتى ئىچىلسە ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ.

2. ئاشقازان مىزاجىنىڭ ماددىسىز سوغۇقتىن بۇزۇلۇشى

ئالامىتى: بىمارنىڭ ھەزىم قىلىش خىزمىتى ئاجىزلايدۇ. ئىستېمال قىلغان غىزا ئاشقازاندا پارچىلانمىسا، ھەزىم تولۇق بولمايدۇ. بىمارنىڭ ھەزىم ئىقتىدارى ئاجىز بولسىمۇ ئىشتىھاسى ئېچىلىپ قالىدۇ. بىمار ھەرقانداق نەرسە يېسە ئاچچىق ـ چۈچۈككە ئۆزگىرىدۇ، ئاچچىق كېكىرىدۇ، چوڭ تەرتى يۇمشاق كېلىدۇ.

داۋالاش: ئاشقازاننى قىزىتىش ئۈچۈن، ئىسسىق، مەنپەئەتلىك جاۋارىشلاردىن جاۋارىش كومۇنى، جاۋارىش ئۇدۇ، زەنجۈبىل مۇرابباسى قاتارلىقلار ئىستېمال قىلىنىدۇ. كەكلىك گۆشى، قۇشقاچ گۆشى، نوقۇت سۇيى قاتارلىقلارغا دارچىن، قەلەمپۇر، خولىنجان، پىنىنىلەر مۇۋاپىق مىقداردا سېلىنىپ ئىستېمال قىلىنىدۇ. يەنە ئاشقازان ئۇدۇلىغا مەستىكى يېغى، سۇمبۇل، گولدارچىنى، ئۇدى ھىندى، سەبرە، ئەپسەنتىن يەتتە گىرامدىن، زەپەر ئۈچ گىرام ئېلىنىپ، يۇمشاق سوقۇلۇپ، بېھى شەربىتى بىلەن خېمىر قىلىنىپ ئىستېمال قىلىنىدۇ.

3. ئاشقازان مىزاجىنىڭ ماددىسىز ھۆللۈكتىن بۇزۇلۇشى

ئالامىتى: بىمارنىڭ ئۇسسۇزلۇقى ئاز بولىدۇ، ئېغىزىدا شۆلگەي كۆپ بولىدۇ. بىمار ھۆل غىزالارنى خالىمايدۇ. ھۆللۈكتىن ئاشقازىنى ئاجىزلاپ قالىدۇ، ئۇنىڭغا قوـرۇقلۇق مەنپەئەت قىلىدۇ.

داۋالاش: ئاشقازان مىزاجىنى تەڭشەش ئۈچۈن ئىترىفىل سەغىر، قۇرسى گۈل ئىستېمال قىلىنىدۇ. ئۇنىڭدىن باشقا، ئاشقازانىنى قۇرۇتۇش چارەـ تەدبىرلىرى قوللىنىلىدۇ.

4. ئاشقازان مىزاجىنىڭ ماددىسىز قۇرۇقلۇقتىن بۇزۇلۇشى

ئالامىتى: بىمارنىڭ ئۇسسۇزلۇقى كۆپ بولىدۇ، ئېغىزى قۇرۇيدۇ، بەدىنى كۈندىن ـ كۈنگە ئورۇقلاپ، تېرىلىرى قۇرغاقلىشىپ كېپەكلىشىدۇ. بىمار ھۆل تەبىئەتلىك دورا ۋە غىزالاردىن راھەتلىنىدۇ. قۇرۇق تەبىئەتلىك نەرسىلەرگە كۆڭلى تارتمايدۇ.

داۋالاش: ئاشقازانغا ھۆللۈك يەتكۈزۈش ئۈچۈن سۇت، ئارپا ۋە باشقا ھۆللۈك يەتـكۈزىدىغان نەرسىلەر ئىچىلىدۇ. پۇتۇن بەدەنگە ھۆللۈك يەتكۈزۈش ئۈچۈن پار مۇنچىـسى، ۋاننىلارغا داۋاملىق كىرىپ تۇرۇلىدۇ، ھۆللۈك يەتكۈزگۈچى ياغلاردىن بادام يېغى، قاپاق مېغىزى يېغى ۋە سېرىقياغلار بىلەن ئاشقازان ئۈدۈلى داۋاملىق ياغلىنىدۇ.

5. ئاشقازان مىزاجىنىڭ ماددىلىق قۇرۇق ئىسسىقتىن بۇزۇلۇشى

سەۋەبى: ئاشقازانىنى سەپرا خاراكتېرلىك ئىسسىقلىق ئىگىلەپ، ئۇنىڭ مىزاجىنى بۇزىدۇ.

ئالامىتى: بىمار ئېغىزى ئاچچىق بولىدۇ، قۇرۇق ھۆ تۇتۇپ، قەي قىلىدۇ. قەي ياكى تەرتىدىن سەپرالىق ماددىلار تېپىلىدۇ. غىزا ئىستېمال قىلىپ بولغاندىن كېيىن ئېغىزىدىن سېسىغان بېلىقنىڭ ھىدىدەك پۇراقلىق كېكىرىك كېلىدۇ. ئىشتىهاسى ئازىيىپ قالىدۇ. بەزى كىشىلەردە ئاشقازاندىكى ئىسسىقلىق بەك ئېشىپ كېتىپ، ئاشقازانىنى غىدىقلاش ئارقىلىق ئاچلىققا بەرداشلىق بېرەلمەيدۇ. قورساق ئاچ ۋاقتىدا ئاغىزىدىن كۆپۈك كېلىپ، تاماق يېگەندە پەسىيىپ قالىدۇ.

داۋالاش: ئاشقازانىنى تازىلاش ئۈچۈن ئىسسىق سۇغا تەڭ باراۋەردە سىركە قېتىپ

ئىچىش ئارقىلىق قەي قىلىنىدۇ، ئۇنىڭدىن كېيىن ئايارەج پەيقىراغا گۈلقەنت قېتىلىپ ئىستېمال قىلىنىدۇ. مائۇل جەبىن، قېتىق زەردابى ئىچىلىدۇ. تۆۋەندىكى شەربەتنى ئىستېمال قىلىشقىمۇ بولىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: ئەپسەنتىن رۇمى 15 گىرام، قىزىلگۈل 20 گىرام، شاھتەررە ئالتە گىرام، قارىئۆرۈك يەتتە دانە، ئۈرۈقى ئېلىنغان قۇرۇق ئۈزۈم 10 گىرام، تەمرى ھىندى 60 گىرام ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار ئۇچ چىنە سۇغا ئالتە سائەت چىلىنىپ قاينىتىلىدۇ، يېرىمى قالغاندا سۈزۈلۈپ، ھەر كۈنى ئەتىگەن ۋە كەچتە 120 مىللىلىتىرى ئۇچ گىرام سەبرە بىلەن بىللە ئىچىلىدۇ.

6. ئاشقازان مىزاجىنىڭ ماددىلىق ھۆل ئىسسىقتىن بۈزۈلۈشى

ئالامىتى: بىمارنىڭ ئېغىزىدىن شۆلگەي ئاقىدۇ. قورسىقى ئاچقاندا قۇرۇق ھۆتۈتىدۇ، ھەرقانداق نەرسە يېسە، چىرىش ئاساسىدا بۈزۈلىدۇ. شىلىمشىق سۈيۇقلۇق قۇسىدۇ.

داۋالاش: سېرىقچېچەك سۈيىنى سىركىگە ئارىلاشتۇرۇپ ئىچىش ئارقىلىق مەجبۇرىي قوسۇلىدۇ، ئاشقازان تازىلانغاندىن كېيىن، ئاشقازانىنى كۈچەيتىش ئۈچۈن قىزىل گۈلقەنت ۋە قۇرۇتقۇچى جاۋارىھاتلار ئىستېمال قىلىنىدۇ.

7. ئاشقازان مىزاجىنىڭ ماددىلىق ھۆل سوغۇقتىن بۈزۈلۈشى

ئالامىتى: بۇنىڭ ئالامىتى ئاشقازان مىزاجىنىڭ ماددىسىز سوغۇقتىن بۈزۈلۈشىنىڭ ئالامىتى بىلەن ئوخشاش.

داۋالاش: قۇرۇق ئىسسىق غىزالاردىن ئىسسىق تەبىئەتلىك دورا سېلىنغان قازان كاۋېپى، قورۇما شورپا ۋە ھەر خىل گۆشلۈك قورداقلار، دورىلاردىن جاۋارىش كومۇنى، جاۋارىش فلافلى، جاۋارىش ئۇد، زەنجىۋىل مۇرابباسى قاتارلىقلار ئىستېمال قىلىنىدۇ. بەدەن سىرتىدىن قۇستە يېغى، سۇمبۇل يېغى بىلەن ئاشقازان ئۇدۇلى ياغلاپ بېرىلىدۇ.

ئاشقازان ئاغرىقى

سەۋەبى: بۇ خىل ئاغرىق نامۇۋاپىق غىزالىنىش، ئاشقازاندا يەل پەيدا بولۇش، ئاشقازانغا يەل سىغمايى ئاغرىش سەۋەبىدىن كۆرۈلىدۇ.

ئالامىتى: بىمار كېكىرىدۇ، ھىق تۇتىدۇ. بىمارنىڭ بېقىنلىرى تارتىشىپ ئاغ-

رىيدۇ، يېيىلگەن غىزا ئاشقازان تېگىگە چۈشكەندىن كېيىن سول تەرەپ — تال ئۈدۈ-لى ئاغرىيدىغان بولۇپ قالىدۇ. ئاغرىغان جاي بېسىلسا، يەلنىڭ يۇرۇشكەنلىكىنى بايقىغىلى بولىدۇ.

داۋالاش: گۈلى سەۋسەن بىلەن تۇز ياكى تېرىق بىلەن كېپەك ئارىلاشتۇرۇلۇپ، تۇزدا نەمدىلىپ، قىزىتىلىپ، تال ئۈدۈلىغا ئىسسىق ئۆتكۈزۈلىدۇ، كىندىك ئۇستىگە لوڭقا قويۇلىدۇ، ئىسكەنجىۋىل قاياناق سۇغا ئارىلاشتۇرۇلۇپ ئىچىلىدۇ. توخۇ تاشلىقى پوستى پاكىز يۇيۇلۇپ، قۇرۇتۇلۇپ، قايناتىلىپ سۈزۈتۇلغان قاياناق سۇ بىلەن ئىچىلىدۇ، قاتتىق ئاغرىغاندا بەزرۇلبەنجىنىڭ غولى كۆيدۈرۈلۈپ، گۈلدارچىن، زەنجىۋىل، ھەسەلگە ئارىلاشتۇرۇلۇپ ئاشقازان ئۈدۈلىغا تېڭىپ بېرىلىدۇ. يەلنى تارقىتىش ئۈچۈن، يالپۇز چاينىلىپ، سۈيى يۇتۇپ بېرىلىدۇ. ماددا قويۇق بولۇپ، تازىلاش زۆرۈر بولغاندا ھەببى سەكبىنەج ئىستېمال قىلىنىدۇ.

ھەزىم ئاجىزلىقى

سەۋەبى: ھەزىم ئاجىزلىقىنىڭ پەيدا بولۇش سەۋەبلىرىنى چۈشىنىش ئۈچۈن، ئاشقازاندا تەبىئىي مەۋجۇت بولغان تۆت قۇۋۋەت ۋە ئۇلارنىڭ ھەزىم قىلىش بىلەن بولغان مۇناسىۋىتىنى چۈشىنىش لازىم. بۇنىڭ ھەزىم قىلىش ئاجىزلىشىش، ھەزىم بۇزۇلۇش، ھەزىم قىلىش يوقىلىش ۋە باشقا ئاشقازان كېسەللىكلىرىنى داۋالاشتا مۇھىم ئەھمىيىتى بار.

ئاشقازانىنىڭ تەبىئىي خىزمىتى تۆۋەندىكى تۆت قۇۋۋەت ئارقىلىق ئەمەلگە ئاشىدۇ: (1) تارتىش قۇۋۋىتى (قۇۋۋىتى جازىبە)، (2) تۈتۈپ تۇرۇش قۇۋۋىتى (قۇۋۋىتى ماسكە)، (3) ھەزىم قىلغۇچى قۇۋۋەت (قۇۋۋىتى ھازىمە)؛ (4) (قۇۋۋىتى داپىئە چىقىرىپ تاشلىغۇچى قۇۋۋەت).

بۇ تۆت قۇۋۋەت خىزمىتىنىڭ نورمال بولۇشى ھەزىم قىلىش خىزمىتىنىڭ نورمال ئېلىپ بېرىلىشى ئۈچۈن ئىنتايىن مۇھىم. ئۇلارنىڭ بىرەرسىدە ئاجىزلىق كۆرۈلسە، ھەزىم قىلىش ئىقتىدارىغا ھەر خىل شەكىل ۋە ھەر دەرىجىدە دەخلى يېتىدۇ.

ئاشقازانىنىڭ تارتىش قۇۋۋىتىنىڭ ئاجىزلىشىشى

سەۋەبى: ئاشقازانىنىڭ تارتىش قۇۋۋىتى (جازىبە قۇۋۋىتى) ھۆل سوغۇق تەبىئەتلىك يېمەك ـ ئىچمەكلەرنى ئىستېمال قىلىشتىن ئاجىزلىشىدۇ. لېكىن، بۇنىڭغا قۇرۇق ئىسسىق تەبىئەتلىك يېمەك ـ ئىچمەكلەر مەنپەئەت قىلىدۇ.

ئالامىتى: يېگەن غىزا تەسلىكتە سىڭىدۇ. كۆكرەك ساھەسىدە ئېغىرلىق كۆرۈلىدۇ. ئاشقازان ساھەسىدە يەل تولۇشتەك ئەھۋاللار يۈز بېرىدۇ. بەزى ۋاقىتلاردا كۆڭۈل ئېلىشىدۇ.

داۋالاش: قورۇغۇچى شەربەتلەردىن لىمون شەربىتى، ئالما شەربىتى، سەندەل شەربىتى، بېھى شەربىتى قاتارلىقلارنىڭ قايسى بىرى بولسا شۇ ئىستېمال قىلىنىدۇ. ئاسان سىڭىدىغان يەڭگىل غىزالار، توخۇ، كەكلىك، تورغاي، پاختەك گۆشلىرى دارچىن، زەپەر قاتارلىق دورىلار سېلىنىپ پىشۇرۇلۇپ ئىستېمال قىلىنىدۇ. غىزالار ئىستېمال قىلىنىپ بولغاندىن كېيىن، ئاستا ھەرىكەت قىلىشقا تىرىشىش لازىم.

ئاشقازاننىڭ تۇتۇپ تۇرۇش قۇۋۇتىنىڭ ئاجىزلىشىشى

سەۋەبى: نورمال ئەھۋالدا ئىستېمال قىلىنغان غىزالار ئاشقازاندا 4 ~ 6 سائەت تۇرىدۇ. بۇ مۇددەتتىن ئۇزۇن ياكى ئاز بولۇپ كەتسە، ئاشقازاننىڭ تۇتۇپ تۇرۇش قۇۋۇتىنىڭ خىزمىتىگە تەسىر يېتىدۇ. تەبىئىي قۇرۇق سوغۇققا مايىل يېمەك ـ ئىچمەك تۇتۇپ تۇرۇش قۇۋۇتىگە ياردەم بېرىدۇ. ھۆل ئىسسىق تەبىئەتلىك يېمەك ـ ئىچمەكلەر زىيان قىلىدۇ.

داۋالاش: ئىسسىق ماددىدىن بولسا، ئالدى بىلەن بىمار قەي قىلدۇرۇلۇپ، ئاشقازىنى تازلىنىدۇ. ئۇنىڭدىن كېيىن، بىمارغا ئالما سۇيى، بېھى سۇيى، لىمون شەربىتى ئىچۈرۈلىدۇ. كېسەللىك ئۇزۇنغا سوزۇلغان بولسا، بىمارغا تۆمۈرنىڭ داغمال سۇيى يا كى قېتىقنىڭ زەردابى سۇيى ئىچۈرۈلىدۇ. بىمارغا يەنە تاباشىر، قىزىلگۈل، ئانار گۈلى قاتارلىق قورۇغۇچى تەسىرگە ئىگە دورىلار قوشۇپ بېرىلىدۇ ياكى ئاشقازىنى تازلىغۇچى بولغاندىن كېيىن، بىمارغا جاۋارىش جوز بېرىلىدۇ.

ئاشقازاننىڭ ھەزىم قىلىش قۇۋۇتىنىڭ ئاجىزلىشىشى

سەۋەبى: ئاشقازان مىزاجىنىڭ ماددىسىز ياكى ماددىلىق سوغۇقتىن بۇزۇلۇشىنىڭ ھەزىم قىلىش قۇۋۇتىگە بولغان زىيىنى ناھايىتى چوڭ بولىدۇ. مىزاجنىڭ قۇرۇقتىن بۇزۇلۇشى ئاخىر قۇرۇق ئىستىرخاغا، ھۆللۈكتىن بۇزۇلۇشى ھۆل ئىستىرخاغا ئېلىپ بارىدۇ. ھەزىم قىلىش قۇۋۇتىدىكى ئاجىزلىق بىرىنچى ھەزىمدە (يەنى ئاشقازاندا) بولسا يامان ئاقىۋەت پەيدا قىلمايدۇ. 2 ـ، 3 ـ، 4 ـ

ھەزىم (يەنى جىگەر، قان ـ تومۇر ۋە ھۈجەيرىلەردە ئېلىپ بېرىلىدىغان ھەزىم)لەرنىڭ بۇزۇلۇشى ياماڭ ئاقىۋەتلىك كېسەللىكلەرنى پەيدا قىلىدۇ.

ھەزمنى كۈچەيتىش چارىلىرى: سول تەرەپنى بېسىپ يېتىشنى ئادەت قىلىش ئاشقازاننى قىزىتىدۇ، ھارغىنلىقنى تۈگىتىدۇ. بىمار ئوڭ تەرىپىنى بېسىپ ياتسا يېگەن تاماقلىرى ئاشقازىنىدىن ئۈچەيگە تېز چىقىپ كېتىدۇ.

ئەگەر ھەزىم سوغۇقتىن بۇزۇلسا، ئىترىفىل كەبىر، ئىترىفىل سەغىر، جاۋارىش ئۇدۇ، مەجۇنى سەنجىبىنا، ھەسەل شەربىتى قاتارلىقلار ئىستېمال قىلىنىدۇ. ئىسسىقلىقتىن بۇزۇلسا، ھۆل ئىسسىق تەبىئەتلىك، ئاسان سىڭىدىغان غىزالار ئىستېمال قىلىنىدۇ.

ھەزىم ئىسسىقتىن بۇزۇلسا، ئىسكەنجىۋىل سەپەرجىلى، ئاچچىق ئانار شەربىتى ئىچىلىدۇ.

ئاشقازاننىڭ ئىتتىرىش قۇۋۋىتىنىڭ ئاجىزلىشىشى

سەۋەبى: ئىستېمال قىلغان غىزانىڭ ھەزىم قىلىنىش ۋاقتى تۆت سائەتتىن ئالتە سائەتكىچە بولسا ۋە ئۇنىڭدىن ئۈزىراپ كەتسە ئىتتىرگۈچى قۇۋۋەت (قۇۋۋەتى داپىئە)كە تەسىر يېتىدۇ.

ئالامىتى: ئىستېمال قىلغان غىزا ئاشقازاندا ئۇزاق تۇرۇپ قالىدۇ. تاماق پۇرىقى كېكىرىك بىلەن بىللە چىقىدۇ.

داۋالاش: ئىتتىرگۈچى قۇۋۋەتكە ھۆل سوغۇق تەبىئەتلىك يېمەك ـ ئىچمەكلەر يارىدەم بېرىدۇ. شۇڭا، مېۋە ـ چېۋە سۈيى، ئىسكەنجىۋىل، قېتىقنىڭ زەردىپ سۈيى، كاسنە سۈيىدە ئېرىتىلگەن خىيارشەنبەر شىرىسى قاتارلىقلار ھەمدە ئاچچىق ـ چۈچۈك غىزالار ئىستېمال قىلىنىدۇ. ئوڭ بېقىن بېسىپ يېتىلسا ئىتتىرگۈچى قۇۋۋەت كۈچىيىپ كېتىدۇ.

ھەزىم بۇزۇلۇش

سەۋەبى: بۇ تاماق ھەزىم قىلىشنىڭ ئوتتۇرا ھال دەرىجىدىكى بۇزۇلۇشىدىن كۆرۈلىدۇ. بۇنىڭدىكى سەۋەبچى ئامىللار ھەزىم ئاجىزلىشىشقا ئوخشاش بولىدۇ. ئەمما، ئۇنىڭغا قارىغاندا بىر قەدەر كۈچلۈكرەك بولىدۇ، بولۇپمۇ بىمارنىڭ بۇزۇلغان يېمەك ـ ئىچمەكلەرنى ئىستېمال قىلغانلىق تارىخى بولىدۇ.

ئالامىتى: غىزانىڭ يېرىك قىسمى ئاشقازاندا ھەزىم بولمايدۇ. بىمارنىڭ

ئاشقازنى چىڭقىلىپ ھەم ئېغىرلىشىپ، قۇسۇپ ئاشقازننى بوشىتىشقا ئىنتىلىدۇ. قۇسۇق تەركىبىدە ھەزىم بولماي ئۆز پېتى تۇرغان يېمەكلىكلەر كۆرۈلىدۇ. بىمارنىڭ ئىچى سۇرسىمۇ شۇنداق نەرسىلەر كۆرۈلىدۇ، بىمارنىڭ ئىچى سۇرىدۇ. بەدىنى سۇسزلىنىپ، ئېغىر دەرىجىدە ماغدۇرسزلىنىدۇ.

داۋالاش: ھەزىم ئاجىزلىشىنى داۋالاشتا كۆرسىتىلگەن چارىلەر ۋە دورىلار ئىشلىتىلىدۇ. ئۇقۇنەتلىك ماددىلارنى بەدەندىن تېزرەك چىقىرىپ تاشلاپ، ئاشقازان، ئۇچەينى تازىلاش ئۈچۈن مۇۋاپىق سۇرگە دورىلىرى ئىستېمال قىلىنىدۇ.

ھەزىم ئىقتىدارى پۈتۈنلەي يوقىلىش

ھەزىم ئىقتىدارىنىڭ پۈتۈنلەي بۇزۇلۇشى سەۋەبچى بولغان ئامىللارنىڭ كۆچى زىيادە بولۇش نەتىجىسىدە كۆرۈلىدۇ.

ئالامىتى: تاماق پەقەت ھەزىم بولمايدۇ. غىزا يېگەن پېتى تۇرۇپ قالىدۇ، ئاش-قازان ئېغىرلىشىدۇ. بىمار كۆڭلى ئېلىشىپ قۇسىدۇ. ئېغىر بولغاندا بىمارنىڭ ئىچى كۇندە كۆپ قېتىم سۇرىدۇ. بىمار غىزا ھەزىم بولۇپ بەدىنىگە سىڭمىگەنلىكى ئۈچۈن ماغدۇرسزلىنىدۇ. ئورۇقلايدۇ، چىرايى سارغىيىدۇ، ئاشقازنى ئاغرىيدۇ.

داۋالاش: بىمارغا تۆۋەندىكى سوفۇپ تەييارلاپ بېرىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: ئۇد ھىندى، مەستىكى رۇمى، قەلەمپۇر، قىزىلگۈل توققۇز گىرامدىن، كەھرىۋا، قۇرۇق يالپۇز يەتتە گىرامدىن، بەسباسە تۆت گىرام ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار سوقۇلۇپ، ئارىلاشتۇرۇلۇپ كۇندە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا تۆت گىرامدىن ئېلىنىپ، رۇمبەدىيان شەربىتى بىلەن بىللە ئىچىلىدۇ. ئۇنىڭدىن باشقا جاۋارىش پەنجىنۇش ئىستېمال قىلىنىدۇ.

ئۆتكۈر ئۇسسۇزلۇق

سەۋەبى: ئۇسسۇزلۇقنىڭ غالىبلىقى تۆۋەندىكىدەك ئىككى تۈرلۈك بولىدۇ: ① ھەقىقىي ئۇسسۇزلۇق؛ ② يالغان ئۇسسۇزلۇق.

ئالامىتى: بىمارنىڭ كۆڭلى سوغۇق سۇنى تارتىدۇ، داۋالاشتا بىمارغا سوغۇق سۇ ئىچۈرۈلۈپ، ئۇنىڭ بەدىنى ھوللىشتۇرۇلىدۇ، بادام يېغى بىلەن ئەزالىرى يېغىلاپ بېرىلىدۇ. قىزىتمىنىڭ سەۋەبى تەپ ياكى جىگەر ئىششىقىدىن بولسا، تەبىنىڭ دورىسى ياكى جىگەر ئىششىقىنىڭ دورىسى ئىشلىتىلىدۇ.

ھەزىم بۇزۇلۇشتىن بولغان ئىچ سۇرۇش

سەۋەبى: بۇ ئۇفۇنەتلەنگەن، سېسىغان يېمەكلىكلەرنى، ئىسسىق كۈنلەردە ئۇزۇن تۇرۇپ قالغان تاماقلارنى ئىستېمال قىلىشتىن پەيدا بولىدۇ.

ئالامىتى: چىرىگەن يېمەكلىكلەرنىڭ زەھەرلىرى ئادەمنىڭ ئاشقازان ۋە ئۇچەيلىرىگە كىرگەندىن كېيىن، ئۇچەي ۋە ئاشقازان شىللىق پەردىلىرىنى زىدىلەپ، ئۇ يەردە سۇلۇق ئىشىشق پەيدا قىلىدۇ. ئاشقازان ۋە ئۇچەيلەردىكى بۇ خىل ئۆزگىرىشلەر قورساق ئاغرىش، ئىچ سۇرۇش، كۆڭۈل ئېلىشىش، قۇسۇش ۋە قىزىش قاتارلىق ئالامەتلەرنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ. كېسەللىك باشلانغاندا بىمار توساتتىن قورسىقىدا يېقىمسىزلىق ھېس قىلىدۇ، كۆڭلى ئېلىشىپ قۇسىدۇ، ئىچى سۇرىدۇ ھەمدە قورسىقى قاتتىق ئاغرىيدۇ. يەڭگىلىرەك زەھەرلەنگەندە كۈندە 2 ~ 3 قېتىم، ئېغىر بولغاندا 10 نەچچە قېتىم قۇسۇپ، ئىچى سۇرىدۇ. دەسلەپتە گەندىسى سۈيۇق ئوماچىتەك كېلىپ، كېيىنچە تېزلىكتە سۇدەك كېلىشكە ئۆزگىرىدۇ. قۇسۇش، ئىچ سۇرۇش ئېغىر بولغاندا، بىمارنىڭ پۈتۈن بەدىنى سۇسىزلىنىپ ئېغىزى قۇرۇيدۇ. تېرىسى قۇرغاقلىشىپ، كۆزلىرى ئولتۇرۇشۇپ كېتىدۇ. ئۇسسۇزلۇقى زىيادە بولىدۇ، ھەتتا بىمار شۇك ھالىتىگە چۈشۈپ، تومۇرنىڭ سوقۇشىنى بىلگىلى بولماي قالىدۇ.

داۋالاش: بىمارنىڭ يۇرىكى، تومۇرى ۋە كەيپىياتىدىكى ئۆزگىرىشكە دىققەت قىلىش، تارتىشىش، شوك بولۇپ قېلىشنىڭ ئالدىنى ئېلىش، يوقاتقان سۇيۇقلۇق مىقدارىنى تولۇقلاشقا تىرىشىش لازىم.

بۇزۇق ماددىلارنىڭ بەدەندىن چىقىپ كېتىشىگە ياردەم بېرىش ئۈچۈن، بىمارغا قاينىق سۇنى كۆپ ئىچۈرۈش، ئىلمان سۇغا سىركە قېتىپ ئىچۈرۈش، غىزانى ئاز ئىستېمال قىلدۇرۇش، بىمارنى مۇمكىنقەدەر ئاچ تۇرغۇزۇش كېرەك. ئاچچىق ئانار سۇ - يىنى پىننە قوشۇپ ئىچۈرۈش، ئۇسسۇزلۇق كۈچلۈك بولسا، ئانار سۈيىگە تاباشىر قو - شۇپ ئىچۈرۈش كېرەك، بېھى سۈيى، ئالما سۈيى ئىسھالنى توختىتىشقا ياخشى ئۇنۇم بېرىدۇ. بىمار سوغۇق تەرلەپ، كۆپ ھېق تۇتسا، پۇت ـ قوللىرىنى ئىلمان سۇ بىلەن يۇيۇپ قويۇش، قەي توختىمسا ئاشقازان ئۇدۇلىغا لوڭقا قويۇش لازىم. شوك (غەشىي) كۆرۈلسە، بىمارنىڭ پۇت ـ قوللىرىنى، بېشىنى ئۇۋۇلاپ بېرىش كېرەك.

مائوللاھمى، ئىپار شارابى بىمارنىڭ گېلىغاتېمىتىپ قويۇلىدۇ. بىمارغا رۇمبەدىيان، زىرە، مەستىكى رۇمى، ئۇد ھىندىلاردىن چايلىق تەييارلاپ ئىچۈرۈلىدۇ، مەيبە شەربىتىگە بىر ئاز سىركە قېتىلىپ ئىچۈرۈلىدۇ، جاۋارىش سەپەرجىلى، قۇرسى

ئۇدلار بېرىلىدۇ. غىزا ئۇچۇن بىمارغا ئاسان سىڭىدىغان، ئۇچەي ۋە ئاشقازانىنى غىدىقلىمايدىغان غىزالارنى بېرىش لازىم. قۇشلارنىڭ شورپىسىغا ئانار سۇيى، ئاچچىقسۇ قوشۇپ چۇچۇمەل قىلىپ بېرىش كېرەك. سەۋدا ماددىسىدىن بولسا، ئۇنى تازىلاش ئۇچۇن بىمارغا مەتبۇخى ئەپتىمۇن بېرىش لازىم.

ئىت ئىشتىها (يەپ تويماسلىق)

سەۋەبى: نورمالسىز خىلىتلارنىڭ ئاشقازاندا كۆپىيىشى، سەپرا ۋە نەزلە ماددىلىرىنىڭ ئاشقازان ئېغىزىغا يىغىلىپ قېلىشى، بەدەندە ماددا ئالمىشىشنىڭ بۇزۇلۇشى، دىيابېت كېسەللىكى بىلەن ئاغرىش، ئەسەب مەركىزىنىڭ بىر قىسىم كېسەللىكلىرىگە گىرىپتار بولۇش، چوڭلار ۋە بالىلاردا ئۇچەي مەددىلىرىنىڭ بولۇشى، بەزى قىزغانچۇقلۇق ۋە ئەخلاقىي ئامىللارنىڭمۇ تەسىرى بولىدۇ.

ئالامىتى: بۇ كېسەللىكنىڭ ئاساسلىق ئالامىتى شۇكى، بىمار يەپ تويمايدۇ، بىمارنىڭ ئاشقازىنى غىزا بىلەن لىق تولۇپ تۇرسىمۇ بەدىنىدە ئاچلىق ھېسسىياتى كۆرۈلىدۇ، بەدىنىدە ماددا ئالمىشىش بۇزۇلغاندا يۇقىرىقىدەك ئالامەتلەر كۆرۈلىدۇ. بىمار قانچە كۆپ غىزا يېسىمۇ، لېكىن غىزا بەدىنىگە ئۆزلەشمەي، بارغانسىرى ئورۇقلايدۇ. كۆپ تاماق يېيىش سەۋەبىدىن ھەزىم بۇزۇلغاچقا، چوڭ تەرىتىدە ھەزىم بولمىغان يېمەكلىكلەر ئارىلاش بولىدۇ. تېرىسى قىچىشىدۇ، سارغىيىپ قالىدۇ.

داۋالاش: ئالدى بىلەن سەۋەبىنى يوقىتىشقا تەدبىر قوللىنىلىپ، ئاشقازانىنى كۇچەيتىش بىلەن كېسەللىكنى جىددىي داۋالاش ئېلىپ بېرىلىدۇ. بىماردا قەۋزىيەت بولسا، ئۇنىڭغا جاۋارىش سەپەرجىلى مۇسھىل ئىستېمال قىلدۇرۇلىدۇ. قورسى مۇلەيىمەن ئەرقى بەدىيان بىلەن ئىچۇرۇلىدۇ، جاۋرىش كومۇنى، جاۋارىش مەستىكى، جاۋارىش ئۇد ئىستېمال قىلدۇرۇلىدۇ. لىمون سۇيى گۆش سېلىنىپ ئىستېمال قىلدۇرۇلىدۇ. ئاشقازانىنى قۇۋۇتلەش، قىزىتىش ئۇچۇن بىمارغا جاۋارىش سەپەرجىلى مومسىك، جاۋارىش جوز، جاۋارىش فەنجىنۇش ئىستېمال قىلدۇرۇلىدۇ.

ئاشقازان ئىششىقى

بۇ كېسەللىك سەۋەب ئېتىبارى بىلەن تۆۋەندىكىدەك بىرقانچە تۇرگە بۆلۇنىدۇ:

1. ئۆتكۈر خاراكتېرلىك ئاشقازان ئىششىقى

بۇ ئادەتتە كۆپ كۆرۈلىدىغان ئاشقازان ئىششىقى بولۇپ، سەۋەبى خىلمۇخىل بولىدۇ. غىزانى كۆپ ئىستېمال قىلىشتىن ئاشقازان كۆپۈش، يېمەك ـ ئىچمەكنى قالايمىقان ئىستېمال قىلىش، ھاراقنى كۆپ ئىستېمال قىلغانلىقتىن ئىششىش، پاكىز بولمىغان ياكى بۈزۈلگان يېمەكلىكلەرنى يەپ قويۇش، بەك ئاچچىق نەرسىلەرنى ئىستېمال قىلىش قاتارلىق سەۋەبلەردىن ئۆتكۈر خاراكتېرلىك ئاشقازان ئىششىقى پەيدا بولىدۇ.

2. ئۆتكۈر خاراكتېرلىك زەھەرلىنىشلىك ئاشقازان ئىششىقى

كۆچلۈك تىزابى ماددىلارنى، كۆچۈلا، سەنگىيا، كۆكتاش ۋە باشقا زەھەرلىك، چىرىتكۈچى دورىلارنى، ھاشارات ئۆلتۈرگۈچى دورىلارنى، خىمىيەلىك ئوغۇتلارنى ئىچىۋېلىش بىلەن ئاشقازان شىللىق پەردىلىرى زېدىلىنىدۇ، ئېغىر بولغاندا ئاشقازان پەردىلىرى تېشىلىپ، قورساق بوشلۇقى يالىلۇغى پەيدا بولىدۇ. بىمار ئوبدان داۋالانمىسا ئۆلۈپ قالىدۇ.

3. ئۆتكۈر خاراكتېرلىك يۇقۇملىنىشلىق ئاشقازان ئىششىقى

نۇرغۇن يۇقۇملۇق كېسەللىكلەر قان ئارقىلىق ئاشقازانغا تەسىر كۆرسىتىپ ئاشقازاننى ئىششىتىدۇ. مەسىلەن، قىزىل، كۆكرەك پەردە يالىلۇغى، تارقىلىشچان گۈ-رەن بېزى يالىلۇغى ھەر خىل دەرىجىدىكى ئاشقازان ئىششىقىنى پەيدا قىلىدۇ. بۇ ۋاقىتتا بىمارنىڭ ئېشتىھاسى تۆتۈلىدۇ. بەزى بىمارلار كۆڭلى ئېلىشىپ قۇسىدۇ. بۇنداق چاغلاردا بىمارغا ئاشقازان پەردىلىرىنى غىدىقلايدىغان يېمەك ـ ئىچمەكلەرنى بېرىشتىن ساقلىنىش لازىم.

بىماردا قىزىقلىق ۋە قۇرۇقلۇقنىڭ تەسىرى پەيدا بولۇش ئالامەتلىرى، يالغان ئۇسسۇزلۇقنىڭ ئالامىتى كۆرۈلىدۇ. تۇزلۇق بەلغەم ياكى گەجسىمان بەلغەم ياكى كۆيگەن سەۋدا خىلىتىنىڭ ئاشقازاندا يىغىلىپ قېلىشى كۆرۈلىدۇ، بەدەن سۇ تەلەپ قىلىدۇ. سۇنى ئىچكەندە سۇ مەنپەئەت قىلمايدۇ. ماددا ئېتىبارى بىلەن ئېغىزنىڭ تەمىدە ئۆزگىرىش بولىدۇ. ئەگەر بىمار ئۇسسۇزلۇقتا سەۋرى قىلىپ سۇ ئىچمىسە، ئۇنىڭ ئۇسسۇزلۇقى پەسەيمەيدۇ.

داۋالاش: قىزىقلىقنىڭ تەسىرى ئاشقازان، جىگەر، كۆكرەك، ئۆپكە، يۇرەكنىڭ

قايسسىدا ئىكەنلىكىنى ئېنىقلاپ، شۇ ئەزانى سوۋۇتۇشقا تەدبىر قىلىنىدۇ. ئەگەر قىزىقلىق ئۆپكە ياكى كۆكرەك، يۇرەكتە بولسا، بىمار سوغۇق هاۋادا نەپەس ئالسا، سوغۇقلۇق نەرسىلەرنى پۇراپ بەرسە ناهايىتى ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ. ئەگەر قىزىقلىق ئاشقازان ياكى جىگەردە بولسا، سوغۇق سۇ ئىچىلسە تېز پايدا قىلىدۇ. شۇنى بىلىش لازىمكى، قىزىقلىق روهى ئەزالاردىمۇ ياكى غىزا ئەزالىرىدىمۇ، ماددىلىقمۇ بۇنى بىلىش لازىم. ماددىلىق بولسا، بىمارغا ئىسكەنجىۋىل ئىلمان سۇغا قوشۇلۇپ ئىچۈرۈلۈپ قەي قىلدۇرۇلىدۇ. ئۇنىڭدىن كېيىن، بىمارغا بەدىيان ئەرقى بېرىلىدۇ. غىزاسىغا توخۇ گۆشى، نوقۇت سۇيى ۋە هەسەل بېرىلىدۇ. ئەمما، شورلۇق بەلغەم بولسا، بىمارغا بەدىيان سۇيىدىن باشقىنى بەرمەسلىك لازىم. يەنە قۇرۇقلۇق پەيدا بولۇشنىڭ ئالدىنى ئېلىش لازىم.

4. ئاشقازان يىرىڭلىق ئىششىقى

سەۋەبى: ئۆتكۈر خاراكتېرلىك ئاشقازان ئىششىقىنىڭ سەۋەبىدىن ئاشقازاندا يىرىڭلىق ئىششىق شەكىللىنىدۇ. ئۇقۇنەتلىك، قىزىتمىلىق كېسەللىكلەرنىڭ چىرىگەن ماددىلىرى قان ئارقىلىق ئاشقازانغا كېلىپ يارا ۋە يىرىڭ پەيدا قىلىدۇ.

ئالامىتى: بىماردا هۆ تۇتۇش، قۇسۇش، ئاشقازان ئاغرىش، كۆڭۈل ئېلىشىش، قۇسقاندا ئاشقازاندا هېچنېمە قالمىغۇچە كۆڭۈل ئېلىشىپ تۇرۇش، ئاخىر بەلغەمدەك شىلىمشىق نەرسىلەر چىقىش ياكى ياغقا ئوخشاش ئاچچىق سەپرا ماددىلىرى چىقىش، ئاشقازان ئىچى زىددىلەنگەن بولسا، قۇسۇق قان ئارىلاش كېلىش ئالامەتلىرى كۆرۈلىدۇ. يەنە بىر ئاز قىزىتما كۆرۈلىدۇ.

داۋالاش: ئالدى بىلەن كېسەللىكنىڭ سەۋەبىنى ئېنىقلاش لازىم. هەزىم بولمايدىغان غىزالار، تۇخۇم، كالا گۆشى، قىيمىلىق غىزالار، بۇزۇلغان يېمەكلىكلەر، يەنە پىشمىغان غىزالاردىن پەرهىز قىلىنىدۇ. زەهەرلىك نەرسىلەرنى يېگەندىن بولسا، بىمارغا قەي دورىسى ئىچۈرۈلۈپ قەي قىلدۇرۇلىدۇ؛ تىزاپلىق نەرسىلەرنى ئىچىۋالغاندا، بىمارغا تۇز سۇيى، توغرىغا سۇيى قاتارلىقلار ئىچۈرۈلىدۇ. كۆچۈلا يەۋالغان، بىمارغا خام سۈت ئىچۈرۈلىدۇ؛ پارپا بىلەن زەهەرلەنگەن، بىمارغا بىدەنجىر يېغى ئىچۈرۈلىدۇ. يۇرەكنى قۇۋۋەتلىگۈچى دورىلار بېرىلىدۇ. هۆ توختىمىسا ئاچچىق ئانار سۇيى، تاتلىق ئانار سۇيى، ئالما سۇيى، زىخ سۇيى قاتارلىقلار قوشۇپ ئىچۈرۈلىدۇ. بىمار قەي قىلىپ بولۇپ، يەنە هۆ تۇتۇشى پەسەيمىسە، ئۇنىڭغا قەلەمپۇر، بەدىيان، قاقىلە، لاچىندانە 10 گىرامدىن ئېلىنىپ، 300 مىللىلىتىر سۇدا قاينىتىلىپ، ئۇستىگە 60 گىرام گۈلقەنت سېلىنىپ ئىچۈرۈلىدۇ.

5. سوزۇلما خاراكتېرلىك ئاشقازان ئىششىقى

سەۋەبى: ئاشقازاننىڭ ھەر خىل ئۆتكۈر خاراكتېرلىك ئىششىقلىرى ۋاقتىدا داۋالاتماسلىق،پەرھىزگە ئوبدان دىققەت قىلماسلىقتىن سوزۇلما خاراكتېرلىك ئىششىققا ئۆزگىرىپ قالىدۇ. ئۇزاق مۇددەت ھاراق ئىچىش، ئاچچىق دورا ۋە قېنىق چايلارنى كۆپ ئىستېمال قىلىش، غىزالارنى، چاينىماي يېيىش، بەك قىزىق غىزالارنى يۇتۇۋېتىش قاتارلىق سەۋەبلەر سوزۇلما خاراكتېرلىك ئاشقازان ئىششىقىنى پەيدا قىلىدۇ. سەپرا ماددىسىنىڭ تەسىر قىلىشى، بەزى يۇرەك، جىگەر، بۆرەك، بوغۇم ئەزالىرى كېسەللىكلىرى، سىفلىس كېسەللىكىنىڭ زەھىرىمۇ سوزۇلما خاراكتېرلىك ئاشقازان ياللۇغنىغا سەۋەب بولىدۇ.

ئالامىتى: بىمارنىڭ ئىشتىھاسى تۇتۇلىدۇ. قورسىقىنىڭ يۇقىرىقى قىسمى دائىم يېقىمسىزلىنىپ، ئاغرىپ تۇرىدۇ، بىمار كىكىرىدۇ. ئاچچىق سۇ ياندۇرىدۇ. كۆڭلى ئېلىشىدۇ ياكى قۇسىدۇ. سوزۇلما خاراكتېرلىك ئاشقازان ياللۇغىدا دائىم كۆرۈلىدىغان قوشۇمچە كېسەللىكلەردە قەي قان ئازلاش كېلىدۇ. سوزۇلما خاراكتېرلىك ئاشقازان ئىششىقى ئۇزۇنغا سوزۇلسا، ئاشقازان يارىسىغا، ھەتتا ئاشقازان راكىغا ئايلىنىپ كېتىدۇ. بىمارنىڭ ئېغىز ئىچى ۋە تىلى قىزىل ياكى سارغۇچ بولىدۇ. پۇت ـ قولى سوغۇق تۇرىدۇ. ئەگەر ئىششىق ئاشقازاننىڭ ھەممىسىگە تاراپ كەتسە ئەھۋال تېخىمۇ ئېغىر بولىدۇ.

داۋالاش: كېسەللىكنىڭ ئەسلىي سەۋەبىنى ئېنىقلاپ، سەۋەبچى بولغان ئامىللارنى يوقىتىش، بىمار ئاسان سىڭىدىغان ئوزۇقلۇقلارنى ئىستېمال قىلىشى، غىزانى ۋاقتىدا يېيىشى، قۇرسىقىنى بەك تويغۇزماسلىقى، يەل پەيدا قىلىدىغان ئاچچىق دورا ۋە ھاراق، تاماكىدىن، قەھۋەدىن، قېنىق دەملىگەن چايدىن پەرھىز قىلىشى كېرەك. سوغۇقتا توڭلاپ قېلىشتىن، غەم ـ قايغۇدىن، ئېغىر ئەمگەكتىن، ئەقلىي ئەمگەكتىن ساقلىنىشى كېرەك. كېسەللىك بەك كۆپ قوزغىلىپ قالسا، بىمارنىڭ باسلىق تومۇرىدىن قان ئېلىنىدۇ ياكى ئىككى تاغاق ئازلىقىغا شەخەك قويۇلىدۇ.

بىمارغا ئاچچىق ئانار، تاتلىق ئانار سۈيى ئىچۈرۈلىدۇ، قۇرسى تاباشىر، غۇراب سۈيى، بىنەپشە شەربىتى، نىلۇپەر شەربىتى، كۆك كاسنە سۈيى، كاسنە ئۇرۇقى شىرىسى بېرىلىدۇ. كېسەللىك باشلانغاندا، ئارپا ئۇنى، ئاق لەيلى ئۇرۇقى قىزىلگۈل گۈلابى ياكى كاسنە سۈيى بىلەن خېمىر قىلىنىپ، بىمارنىڭ ئاشقازان ئۇدۇلىغا ياكى

مەستىكى رۇمى بىلەن مۇرمەككى 15 گىرامدىن ئېلىنىپ، يۇمشاق سوقۇلۇپ، بىر كۈندە ئۈچ قېتىم، ھەر قېتىمدا ئىككى گىرامدىن بېرىلىدۇ.

بىخسۇس ئاقلىنىپ، قۇرۇتۇلۇپ، سوقۇلۇپ، ئەلگەكتىن ئۆتكۈزۈلۈپ، كۈندە 1 ~ 2 قېتىم، ھەر قېتىمدا 10 گىرامدىن مۇۋاپىق مىقداردىكى قاينىق سۇ بىلەن بىللە ئىچۈرۈلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: كۆپۈكى دەريا 60 گىرام، كۆيدۈرۈلگەن زەمچە، زەنجۈل 15 گىرامدىن، بىخسۇس تالقىنى 30 گىرام ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار سوقۇلۇپ، تالقان قىلىنىپ، كۈنىگە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا تۆت گىرامدىن ئىچىلىدۇ.

كۆپۈكى دەريا 15 گىرام، موزا، بەدىيان 30 گىرامدىن، مۇرمەككى، زەنجۈل 15 گىرامدىن، بىخسۇس تالقىنى ياكى رۇببىسۇس 30 گىرام ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار قائىدە بويىچە تالقان قىلىنىپ، كۈنىگە ئۈچ گىرامدىن ئىچىلىدۇ. ئۇنىڭدىن باشقا سو-فۇپى كەھرىۋا ئىستېمال قىلىنىدۇ.

ئاشقازان ئاغرىپ ئېچىشىپ كەتكەندە، بەدىيان، زەنجۈل، بىخسۇس 10 گىرامدىن، يالپۇز ئالتە گىرام ئېلىنىپ، يۇمشاق سوقۇلۇپ، ئەلگەكتىن ئۆتكۈزۈلىدۇ، بۇ يارا بەك ئاغرىپ ئېچىشىپ كەتكەندە، يۇقىرىدىكى تالقان ئۈچ گىرامدىن ئىستېمال قىلىنسا ئاغرىق توختايدۇ. تاماقتىن كېيىنكى ئاغرىقتىن ساقلىنىش ئۈچۈن، تالقان تاماقتىن بەش مىنۇت ئىلگىرى 10 گىرام ئىچىلىدۇ. سىرتىدىن سىلىغاندا ئاغرىتمايدۇ.

بىمارغا خەشخاش شەربىتى بىر قوشۇقتىن ئۈچ قوشۇققىچە ئىچۈرۈلىدۇ، جاۋا-رىش دارچىن بېرىلسىمۇ بولىدۇ. ئاشقازان يارىسىنى داۋالاشتا مۇرەككەپ تەييارلانغان بېھى شەربىتى ئىچىلسە، ئىشتىھانى ئاچىدۇ، ئاغرىق پەسەيتىدۇ.

جاۋارىش بۇزۇرى ئاشقازانلىنىڭ خىزمىتىنى ياخشىلايدۇ، ئىشتىھانى ئاچىدۇ، تاماق سىڭدۈرىدۇ.

ئاشقازان راكى

ئاشقازان راكى ئاشقازان كېسەللىكلىرى ئىچىدە ئەڭ خەتەرلىك، ئاقىۋىتى ناچار كېسەللىكىنىڭ بىرى. راك ئۆسمىسى كۆپىنچە ئاشقازان ئاغزىغا يېقىن يەردە، ئاشقازان بىلەن قىزىلئۆڭگەچنىڭ تۇتىشىدىغان يېرىدە پەيدا بولىدۇ. بەزىدە ئاشقازانلىنىڭ چىقىش ئېغىزىدا، ئاشقازان بىلەن ئون ئىككى بارماق ئۈچەي تۇتاشقان جايدا پەيدا بولىدۇ. ئاش-

قازان ئاغزىغا يېقىن يەردە بولغىنىدا ئاشقازانىنىڭ كىرىش ئېغىزى شۇ قەدەر تارلىشىپ كېتىدۇ، قىزىلئۆڭگەچتىن تاماق پەقەت ئۆتەلمەيدۇ.

سەۋەبى: بۇ كېسەللىكنىڭ سەۋەبى تېخى ئېنىق ئەمەس. كۆپىنچە قانىنىڭ بۇزۇلۇشىدىن پەيدا بولىدۇ. ئاتا ـ ئانىسىدىن ئىرسىيەت قالىدۇ. ئىرسىيەت يولى بىلەن مىراس قالغاندىن كېيىن، بۇزۇق قاندىن ئۆسمە ۋە راك پەيدا قىلغۇچى زەھەرلىك ماددا ھاسىل بولىدۇ.

ئالامىتى: راك ئاشقازانىنىڭ ئاستىنقى (چىقىش) ئېغىزىدا بولسا، ئاشقازانىنىڭ ئۈزۈنلۇقى ۋە توغرىسىمۇ چوڭىيىپ قالىدۇ. تاماق يەپ ئۇچ سائەتتىن كېيىن تاماق قۇسۇق بىلەن چىقىپ كېتىدۇ. قۇسۇق بىلەن بىرگە چالا ھەزىم بولغان تاماق ۋە كۆ-پۈك ناھايىتى كۆپ چىقىدۇ. قۇسۇقنىڭ پۇرىقى خېمىرتۇرۇچ پۇرۇقىدەك كېلىدۇ. ئاشقازانىنىڭ سىرتقى تەرىپىدە قاتتىقلىق ۋە كۆپۈش بىلىنىپ تۇرىدۇ. بۇ قاتتىقلىق ۋە ئىششىق كۈندىن ـ كۈنگە ئېغىرلىشىدۇ. گاھىدا ئىشتىھا تۇتۇلۇپ قالىدۇ. بىمارىدا ئا-جىزلىق، ماغدۇرسىزلىق كۈچىيىدۇ. راك ئۆسمىسى ئاشقازان ئېغىزىدا بولغاندا بىمار-نىڭ تاماققا بولغان ئىشتىھاسى كۈچىيىپ، ئاچلىققا سەۋرى قىلالمايدىغان دەرىجىگە يېتىدۇ. بىمار ئورۇقلاپ، ئاجىزلاپ، ئاخىر ئۆلۈپ كېتىدۇ.

داۋالاش: راك كېسەللىكىنى داۋالاش دورا بىلەن داۋالاش قىيىن بولغاندا، بىمارغا كىلىنىكىلىق ئوپېراتسىيە قىلىپ ئېغىزىنى كېسىۋېتىپ، بەدەنگە قۇۋۋەت يەتكۈزۈلىدۇ. ئاشقازاندىكى ئېچىشىشنى پەسەيتىش ئۈچۈن، ئاق لەيلى ئۇرۇقى خىيارشەنبەر شىرىسىدە چالا سوقۇلۇپ، سۈتكە چىلىنىپ شىرىسى چىقىرىلىپ، بىمارغا ئاز ـ ئازدىن ئىچۈرۈلىدۇ.

ئاشقازان سەرتانى ـــ ئاشقازان راكىنى ماري ئەفئا بىلەن داۋالاش ئۇزاق تارىخقا ئىگە بولۇپ، ئۇنى ئىشلىتىپ يېڭى پەيدا بولغان ئاشقازان راكىنى داۋالاشتا يۇقىرى ئۈنۈم قازانغىلى بولىدۇ.

ماري ئەفئا

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: ئاق يەر يىلىنى 120 گىرام، بىخسۇس تالقىنى 20 گىرام، زەنجىبىل بەش گىرام، تازىلانغان كۈچۈلا ئۇچ گىرام ئېلىنىدۇ ھەمدە يىلان ۋە باشقا دورىلار ئايرىم سوقۇلۇپ، ئەلگەكتىن ئۆتكۈزۈلۈپ، تەكشى ئارىلاشتۇرۇلىدۇ. ئەڭ ئاخىردا يىلان تالقىنى تەكشى ئارىلاشتۇرۇلۇپ، شىشە قاچىدا ساقلىنىدۇ. بۇ دورا 30

كۈندە تولۇق ئىستېمال قىلىنىپ بولىدۇ.

ئاشقازان راكىنى داۋالاشتا تۆۋەندىكى دورىنىڭ قان توختىتىش تەسىرى ۋە يارىنى قورۇپ ساقايتىش ئۈنۈمى يۇقىرى بولىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: كۆپۈكى دەريا، كۆيدۈرۈلگەن زەمچە 21 گىرامدىن، سۆلەپ 18 گىرام، ھەشقىپىچەك ئۇرۇقى، كىلە تالقىنى، ئاپېلسىن پوستى، سەئىدى كوفى ئالتە گىرامدىن ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار يۇمشاق سوقۇلۇپ، ئەلگەكتىن ئۆتكۈزۈلۈپ، كۈندە ئۈچ قېتىم، ھەر قېتىمدا 12 گىرامدىن تاماقتىن بۇرۇن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

قۇرسى كەھرىۋا كۈندە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا ئالتە گىرامدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

قان قۇسۇش

سەۋەبى: قانِ قۇسۇش كۆپىنچە يۇقىرىقى ھەزىم يوللىرى كېسەللىكلىرىدە كۆرۈلىدىغان ئالامەت بولۇپ، قىزىلئۆڭگەچ، ئون ئىككى بارماق ئۈچەي كېسەللىكلىرىدە كۆپرەك كۆرۈلىدۇ. بەزى ئاشقازان ئىششىقى، ئاشقازان راكى، جىگەر يالليۇغىدا، جىگەر كېچىكلەپ كەتكەندە پەيدا بولىدۇ.

بەزى ئايالىلاردا ھەيز توختاپ قالغاندا، ھەيز كېلىش مەزگىلىدە قان قۇسۇش يۈز بېرىدۇ. ئاشقازان تومۇرلىرى زەخمىلەنسىمۇ قان قۇسۇش كۆرۈلىدۇ. بۇ ئەھۋال زەخمىلىنىشتىن، قانىنىڭ كۆپلۈكىدىن، قان بېسىمىنىڭ يۇقىرىلىقىدىن كۆرۈلىدۇ.

ئالامىتى: دەسلەپتە ھۆ تۇتىدۇ. ئاشقازاندا بىئارام‌لىق، ئاجىزلىق، ماغدۇرسىزلىق كۆرۈلىدۇ، باش قايىدۇ. كۆز قاراڭغۇلىشىدۇ. بىر نەرسىنى كۆرەلمىگەندەك ھېس پەيدا بولىدۇ. ئونىڭدىن كېيىن قان قۇسۇش باشلىنىدۇ. قۇسقان قان بەزىدە توق قىزىل، بەزىدە قارامتۇل قىزىل رەڭدە بولىدۇ (بۇ قان كۆپىنچە كۆك قان تومۇردىن كېلىدۇ).

بەزىدە قان قارا رەڭدە كېلىدۇ. كىشىلەر ئۈنى قان دەپ گۇمان قىلمايدۇ. قان چوڭ تەرەت يولىدىن كەلسىمۇ شۇنداق كېلىدۇ.

قان ئاشقازاندىن كەلگەن بولسا، قۇسۇش بىلەن بىللە يۆتەل بولمايدۇ ۋە باشقا نەپەس ئەزالىرى كېسەللىكلىرىدىن شىكايەت بولمايدۇ.

ئەگەر قان ئۆپكىدىن كەلگەن بولسا، قۇسۇشتىن ئىلگىرى ئۆپكە كېسەللىكىدىن شىكايەت بولىدۇ. ئۆپكىدىن كەلگەن قان بىلەن بىللە يۆتەل پەيدا بولىدۇ. قان كۆپۈك-

لۇك بولىدۇ. مۇشۇلارغا قاراپ ئاشقازاندىن كەلگەن قان قۇسۇش بىلەن ئۆپكە تومۇرلىرى يېرىلغاندىن بولغان تۆكۈرۈشتىن بولىدۇ. قان ئۆپكىدىن كېلىپ ئاز مىقداردا ئېغىزدىن چىقىپ بىر قىسمى ئاشقازانغا چۈشۈپ قان قۇسقان بولسا، بۇنىڭغا سەل قارىماسلىق لازىم.

كېسەللىك ئۆپكىدە ياكى كۆكرەكتە پەيدا بولۇپ، يۆتەل بىلەن كۆپۈكلۈك قان كەلسە، قۇسقان قان ئۆپكىدىن كەلگەنلىكىگە ھۆكۈم قىلىنىدۇ.

داۋالاش: ئالدى بىلەن قان قۇسۇشنىڭ سەۋەبلىرىنى تەتقىق قىلىش لازىم. ئەگەر قان قۇسۇشقا بىرەر ئامىل سەۋەبچى بولغان بولسا، ئالدى بىلەن ئاشۇ سەۋەبنى يوقىتىش كېرەك.ئاشقازان كېسەللىكلىرى سەۋەبىدىن بولسا، ئاشقازان كېسەللىكلىرىدە تونۇشتۇرۇلغان داۋالاش ئۇسۇللىرىنى قوللىنىش لازىم. مەسىلەن، قەي كەلگەن چاغدا بىمارغا بىر ئاز سوغۇق سۇ ئىچۈرۈش، بىر ئاز قار ياكى مۇزنى يۇتكۈزۈش، ئەگەر قان كۆپ چىقىپ كەتكەن بولسا، مەيدىسىگە قار ياكى مۇزنى مەھكەم تېڭىپ، تەسىرى ئىچىگە ئۆتكۈچە تۇرغۇزۇش كېرەك. ئاشقازان شىللىق پەردىسىنى قورۇغۇچى، يىغقۇچى دورىلاردىن ئانار پوستى، قورۇلغان موزا، پۇپەل، ئاقاقىيا قاتارلىقلارنى ئىچۈرۈش لازىم.

بىمارغا مۇرەككەپ دورىلاردىن جاۋارىش تەمرى ھىندى، جاۋارىش سەپەرجىلى، قاپ-بز جاۋارىش، تاباشىر جاۋارىش، پەۋاكە، جاۋارىش سەندەل، خېمىرى ئۇد تۇروش قاتارلىق دورىلار بېرىلىدۇ. يەنە غەشيانغا تەجرىبىدىن ئۆتكەن دورا، مەسىلەن، قۇرۇق پىنە ئۇچ گىرام، لاچىندانە ئىككى گىرام، قەلەمپۇر بىر گىرام ئېلىنىپ، گۈلابتا قايناتىلىپ، 25 گىرام ناۋات بىلەن قىيام قىلىنىپ بىمارغا ئىچۈرۈلىدۇ.

سەپرادىن بولغان قان قۇسۇشنى توختىتىش ئۈچۈن، ئۇرۇقى ئېلىنغان زىخ، ئاچچىق ئانار ئۇرۇقى، سامساق، پىستىنىڭ تاشقى پوستى ئالتە گىرامدىن، ئاق تاباشىر، قىزىلگۈل، قۇرۇق ئۇزۇم ئۇچ گىرامدىن، نېلۇپەر ئەرقى 70 مىللىلىتىر ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار ئاخشىمى سۇغا چىلاپ قويۇلۇپ، ئەتىگەندە قاينىتىلىپ، سۈزۈلۇپ، بېھى سۈيى، تاتلىق ئانار سۈيىدىن 50 مىللىلىتىردىن، بېھى شەربىتىدىن 50 مىللىلىتىر قوشۇلۇپ، بىمارغا بىر قېتىمدا ئىچۈرۈلىدۇ.

بەلغەم ۋە سەۋادىن بولغان قان قۇسۇشنى داۋالاش ئۈچۈن، بىمارغا تۆۋەندىكى دورا تەييارلاپ بېرىلىدۇ

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: قىزىلگۈل 15 گىرام، بېھى ئۇرۇقى توققۇز گىرام، يالپۇز، پىستە شاكىلىنىڭ تاشقى پوستى، مەستىكى رۇمى، ئۇد ھىندى، دارچىن، سۇمبۇل، قەلەمپۇر، فەرەنجمۇشك، كەرەپشە ئۇرۇقى 60 گىرامدىن ئېلىنىدۇ ھەمدە

بۇ دورىلار يۇمشاق سوقۇلۇپ تالقان قىلىنىدۇ، ھەر قېتىمدا تالقاندىن توققۇز گىرام، ئىسكەنجىۋىل سەپەرجىلىدىن 30 مىللىلىتىر، يالپۇز ئەرقىدىن 100 مىللىلىتىر قوشۇلۇپ بىمارغا ئىچۈرۈلىدۇ.

كۆڭۈل ئېلىشىش، قۇسۇشنى داۋالاش ئۈچۈن، قەلەمپۇر، مەستىكى رۇمى، دارچىن، ئۇد ھىندى، لاچىندانە، قاقىلە، قۇرۇق پىننە، سەئىدى كوفى، نېپىز دارچىن، بەسباسە، فەرەنجمۇشك، گاۋزىبان پوستى، تۇرۇنجى يەتتە گىرامدىن، زىرە، سۇمبۇل، زۇرانبات، زەنجىۋىل، دورونجى ئەقرەبى تۆت گىرامدىن ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار يۇمشاق سوقۇلۇپ، تەمرى ھىندى چىلىنىپ، چىقىرىلغان شىرىسى 60 گىرام، 11 دانە ئاپېلسىننىڭ سۇيى ۋە مۇۋاپىق مىقداردا قەنت بىلەن قىيام قىلىنىدۇ ھەمدە بۇ قىيامدا دورىلار يۇغۇرۇلۇپ تەييارلىنىدۇ. بۇ دورا بىمارغا ئېھتىياجغا قاراپ بېرىلىدۇ.

ئاشقازان ئاستى بېزى ئىششىقى

بۇ، ئۆتكۈر خاراكتېرلىك ئاشقازان ئاستى بېزى ئىششىقى ۋە سوزۇلما خاراكتېرلىك ئاشقازان ئاستى بېزى ئىششىقى دەپ ئىككىگە بۆلۈنىدۇ.

1. ئۆتكۈر خاراكتېرلىك ئاشقازان ئاستى بېزى ئىششىقى

سەۋەبى: ئاشقازان ئاستى بېزى ئىششىقى كۆپىنچە ئۇزاق داۋاملاشقان ھاراقخۇمارلىقنىڭ نەتىجىسىدۇر. ھاراقخۇمارلىق ئىنسان بەدىنىنى ئاجىزلاشتۇرۇپ، بەدەندىكى خىلىتلار تەڭپۇڭلۇقىنى بۇزۇپ، نۇرغۇن ئېغىر كېسەللىكلەر قاتارىدا ئاشقازان ئاستى بېزىنىڭ ئىششىقىنىمۇ پەيدا قىلىدۇ. يەنە بۇ كېسەللىك ئۇزۇقلىنىش يېتەرلىك بولماسلىق، ئۆلچەمدىن زىيادە تاماق يېيىش ۋە ئۆتتە تاش پەيدا بولۇش كېسەللىكىدىن كېيىن يۈز بېرىدۇ.

ئالامىتى: كېسەللىك ئالامىتىنىڭ ئېغىز ـ يەڭگىل بولۇشى ئاشقازان ئاستى بېزىنىڭ زەھەرلىنىش ئەھۋالى ۋە زەھەرلىنىش دائىرىسىنىڭ چوڭ ـ كىچىكلىكىگە باغلىق بولىدۇ، ئۆتكۈر خاراكتېرلىك ئاشقازان ئاستى بېزى ئىششىقىنىڭ ئېغىر تۈرلىرىدە ئاشقازاننىڭ يۇقىرى قىسمى قاتتىق ئاغرىيدۇ ۋە ئاغرىق ئارقىغا تارقىلىدۇ. بىمار كۆڭلى ئېلىشىپ قۇسىدۇ، بىماردىن يەل كەلمەيدۇ. ئاغرىشنىڭ قاتتىقلىقىدىن بىمار ئايلىنىپ كېتىدۇ. بىمارغا ياغلىق غىزالار سېڭمەيدۇ، بىمارنىڭ ئىچى سۇرىدۇ. بىمار ئىشتىھاسى تۇتۇلىدۇ، ئورۇقلايدۇ، بەزىدە بىمارنىڭ بەدىنىگە سېرىقلىق چۈشۈشى مۇمكىن.

بۇ كېسەللىكنىڭ ئالامىتى ئۆت خالتىسى ئىششىقى، ئۆت تېشى كېسەللىكىگە ئوخشىشىپ كەتكەنلىكى ئۈچۈن، دىياگنوز قويۇش نىسبەتەن قىيىن، شۇڭا يۇقىرىقىدەك كېسەللىكلەرگە ئارىلاشتۇرۇپ قويۇشتىن ساقلىنىش لازىم. بۇ كېسەللىكنى تەكشۈرۈشتە ئاشقازان ئاستى بېزى ئىششىقى چوڭىيىپ قېلىش، ئۆسمە ئۆسۈش، راك پەيدا بولۇش قاتارلىقلار بايقىلىدۇ.

داۋالاش: داۋالاشتا ئىششىقنى قايتۇرۇپ، چىرىشنىڭ ئالدىنى ئالىدىغان ۋە بەزنىڭ خىزمىتىنى ياخشىلايدىغان دورىلار ئىشلىتىلىدۇ. ئاشقازانىنىڭ سوزۇلما خاراكتېرلىك ئىششىقىدا بايان قىلىنغان ئاغرىق پەسەيتىدىغان، يەل ماڭدۇرىدىغان دورىلار ئىستېمال قىلىنىدۇ، مۇمكىن بولسا قول ئەمەلىيىتى، يەنى ئوپېراتسىيە ئارقىلىق داۋالاش لازىم.

2. سوزۇلما خاراكتېرلىك ئاشقازان ئاستى بېزى ئىششىقى

سەۋەبى: كۆپىنچە ئۆتكۇر خاراكتېرلىك ئاشقازان ئاستى بېزى يالليۇغى ئۆز ۋاقتىدا توغرا، تولۇق داۋالىتىلماسلىقىدىن سوزۇلما خاراكتېرلىككە ئۆزگىرىپ كېتىدۇ.

ئالامىتى: قورساق ساھەسى، بولۇپمۇ قۇرساق يۇقىرىقى قىسمى سانجىلىپ ئاغرىيدۇ. ئاغرىق چەت تەرەپكە تارقىلىدۇ. بىمار كۆڭلى ئېلىشىپ قۇسىدۇ، ئىشتىهاسى يوقىلىدۇ، ئىچى سۇرىدۇ، چوڭ تەرتىي لايغا ئوخشاش كېلىدۇ.

داۋالاش: بىمار ياغلىق، شىكەرلىك غىزالاردىن چەكلىنىدۇ. ئاغرىق كۈچلۈك بولسا، بىمارغا ئاغرىق پەسەيتكۈچى دورىلار بېرىلىدۇ. ئاق لەيلى ئۇرۇقى سوقۇلۇپ، ئىسسىق سۇدا ئېزىلىپ، ئاشقازان ئۈدۈلىغا چېپىلىدۇ. بىمارغا ياغسىز غىزا بېرىلىدۇ. قارا گۆش، چالا پىشۇرۇلغان تۇخۇم سېرىقى، قايمىقى ئېلىۋېتىلگەن قېتىق بېرىلىدۇ. نان ئوتقا قاقلىنىپ سارغايتىپ بېرىلىدۇ. بىمار غىزانى مۇمكىن قەدەر ئۇزۇن چاينap يېيىشى زۆرۈر.

ئاشقازان بوشاپ كېتىش

سەۋەبى: ھەزىم بۇزۇلۇشنىڭ ئۇزاق داۋام قىلىشى ياكى سوزۇلما خاراكتېرلىك ئاشقازان ئىششىقىنىڭ ساقايماي داۋاملىشىشى، غىزانى كۆپ يەپ ئادەتلىنىش بىلەن ئاشقازان دائىم لىق تۇرۇش، ئاشقازاندا يەل تۇرۇۋېلىش قاتارلىق سەۋەبلەردىن ئاشقازاندىكى نېرۋىلار ۋە تۇتقۇچى تارامۇشلار ئاستا ـ ئاستا بوشاپ كېتىدۇ. ئاشقازان

نېرۋىلىرىنىڭ بوشاپ كېتىشىدە، ئاشقازاننىڭ ئىدارە قىلغۇچى نېرۋىلار ۋە يۇلۇن نېرۋىلىرىنىڭ ئۆزگىرىشىمۇ سەۋەب بولىدۇ.

ئالامىتى: ئىشتىها بۇزۇلىدۇ، ئاشقازان دائىم ئېغىرلاشقاندەك سېزىلىدۇ. كېكىرىك ئوڭايلىقچە چىقمايدۇ. بىمار دائىم قەۋزىيەت بولۇپ تۇرىدۇ. ئاشقازاندىن گۇرۇلدىگەندەك ئاۋاز چىقىپ تۇرىدۇ.

داۋالاش: ئاشقازاننى تازىلاش ئۈچۈن،ئالدى بىلەن بىمارغا مۇسھىل دورىلىرى بېرىلىدۇ، ئۇنىڭدىن كېيىن قىزىلگۈلنىڭ سېرىق چېچىكى، تاباشىر، مەستىكى، چۈپتى بەللۇت ئالتە گىرامدىن ئېلىنىپ،، يۇمشاق سوقۇلۇپ، ئىترىفىل كەبىردىن توققۇز گىرام قوشۇلۇپ، بىمارغا ئۇزۇن مۇددەت ئىستېمال قىلدۇرۇلىدۇ. قانىسە يۇمشاق سوقۇلۇپ، 72 مىللىلىتىر ھەببۇلئاس شەربىتى بىلەن بىللە بىر نەچچە كۈن ئىستېمال قىلدۇرۇلىدۇ.

خۇبسىلھەدىتىن ئىككى گىرام ئېلىنىپ، يۇمشاق سوقۇلۇپ، 24 گىرام ئىترىفىل سەغىرگە ئارىلاشتۇرۇلۇپ، مەجۇنى ئىبنى ماسويە بىلەن ئىستېمال قىلدۇرۇلىدۇ.

مەستىكى يېغى، دارچىن يېغى، قەلەمپۇر يېغى، سۇمبۇل يېغى، بابۇنە يېغى، سەۋسەن يېغىنىڭ قايسى بىرى بولسا شۇنىڭ بىلەن ئاشقازان ئۇدۇلى داۋاملىق ياغلىنىدۇ. بىمارغا جاۋارىش پەنجىنۇش كۈندە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا بەش گىرامدىن 100 مىللىلىتىر ئەرقى بەدىيان بىلەن بىللە ئىچۈرۇلىدۇ. جاۋارىش قانىسە ياكى جاۋارىش پەنجىنۇش يەتتە گىرام ياكى مەجۇنى كاسىر رىياھىتىن توققۇز گىرامدىن داۋاملىق ئىستېمال قىلدۇرۇلىدۇ. قانىسە (تۇخۇ تاشلىقى پوستى) بىلەن زەمچە كۈشتىسى بىر گىرامدىن ئېلىنىپ، يۇمشاق سوقۇلۇپ، بەش گىرام جاۋارىش پەنجىنۇش بىلەن داۋاملىق ئىستېمال قىلدۇرۇلىدۇ.

بەشنچى باب جىگەر كېسەللىكلىرى

جىگەر بەدەندىكى ئەڭ چوڭ بەز ۋە مۇھىم ماددا ئالماشتۇرۇش ئەزاسىدۇر. يېتىلگەن كىشىلەرنىڭ جىگىرىنىڭ ئېغىرلىقى تەخمىنەن 1200 ~ 1500 گرام كېلىدۇ.

جىگەر قورساق بوشلۇقىنىڭ ئوڭ تەرىپىدە، چوڭ قىسمى ئوڭ بېقىن قوۋۇرغا ئاستىغا ئورۇنلاشقان بولىدۇ، كىچىك قىسمى ئاشقازان ئويمىنىغا قەدەر يېتىدۇ. جىگەرنىڭ يۇقىرىقى گىرۋىكى ئوڭ تەرەپ 4 ـ، 5 ـ قوۋۇرغىلار ئارىلىقىدا ئەمچەك تۇگمىسىگە يېقىن جايغا يېتىدۇ. تۆۋەنكى قىرى قوۋۇرغا قىرىغا يېقىن بولۇپ، ئۇنىڭ ئاستىغچە سوزۇلىدۇ. جىگەر بىرقانچە تارمۇش باغلاملار، مەسىلەن، ئورغاقسىمان باغلام ۋە يۇمىلاق باغلاملار ئارقىلىق قوشنا توقۇلمىلارغا باغلىنىپ تۇرىدۇ. جىگەر يۇقىرىقى تەرەپتىن دىيافراگما بىلەن، باشقا تەرەپتىن قورساق پەردىسى، ئاشقازان ئون ئىككى بارماق ئۆچەيگە تۇتىشىدۇ. نەپەسلەنگەندە جىگەر دىيافراگمىغا ئەگىشىپ يۇقىرى ـ تۆۋەن يۆتكىلىپ تۇرۇشى مۇمكىن. جىگەرنى تەكشۈرگەندە بىمارغا قورساق گۆشلىرىنى بوش قويۇپ، چوڭقۇر نەپەسلىنىشنى بۇيرۇش كېرەك. ئادەتتىكى چاغلاردا جىگەر قولغا ئۇرۇنۇشى مۇمكىن. لېكىن، ئىششىپ يوغىنىغاندا كېسەللىك بارمۇ ـ يوق، ئۇنىڭغا ھۆكۈم قىلماق تەس.

جىگەرنىڭ تەبىئىي خىزمىتى مۇرەككەپ بولۇپ، ھازىرغىچە نۇرغۇن خىزمەتلىرى ئېنىقلانغىنى يوق. بەزى كىشىلەر جىگەرنى خىمىيەلىك زاۋۇتقا ئوخشىتىپ، ئادەم تېنىگە زۆرۈر بولغان بارلىق ماددىلار شۇ ئورۇندا ئىشلەپچىقىرىلىدۇ، دەيدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن تۆت خىلىت جىگەردە پەيدا بولۇپ، ھەر بىرى ئۆزىنىڭ زاپاس ساقلىنىدىغان ئورۇنلىرىغا بېرىپ ئورۇنلىشىپ، ھاياتلىق پائالىيەتلىرىدە ئۆز رولىنى جارى قىلدۇرىدۇ. ئادەم جىگەرسىز ياشىيالمايدۇ. ئەگەر ھايۋانىنىڭ جىگىرى پۈتۈنلەي ئېلىپ تاشلانسا، ھايۋان دەرھال ئۆلۈپ قالىدۇ. جىگەردە ھەر خىل كېسەللىكلەر يۈز بەرگەندىمۇ ماددا ئالمىشىشتا ھەر خىل قالايمىقانچىلىقلار كۆرۈلىدۇ. ئەمما، جىگەر مۇھىم ئەزالارنىڭ بىرى بولۇپ، ئۇ ناھايىتى كۈچلۈك بولغان قايتا ئۆسۈش ئىقتىدارىغا ئىگە. جىگەرگە زىيانلىق، زەھەرلىك ماددىلار تەسىر قىلسا، بولۇپمۇ ھاراق ئۇزاق مۇددەت كۆپلەپ ئىستېمال قىلىنسا، جىگەر توقۇلمىلىرىنىڭ قايتا ئۆسۈش ئىقتىدارى بۇزۇلۇپ، جىگەر قېتىش، جىگەر قورۇلۇپ كىچىكلەپ كېتىش، جىگەر راكى قاتارلىق كېسەللىكلەر پەيدا بولىدۇ، قورساقتا سۇ چۈشىدۇ.

جىگەرنىڭ تەبىئىي خىزمەتلىرىدىن ھازىرغىچە تۆۋەندىكىلەر ئېنىقلاندى:

(1) قان ئالمىشىشنى باشقۇرىدۇ؛ (2) بەدەن ھەرىكەتلەنگەن چاغلاردا، ئاچلىقتا ۋە قىزىتما ئۆرلىگەن چاغدا، بەدەننىڭ گىلۈكوزىغا بولغان سەرپىياتى ئېشىپ كېتىدۇ. ئۇنداقتا جىگەر شېكەرنى پارچىلاپ، قاندىكى شېكەر مىقدارىنى تەڭشەپ، بەدەن قۇۋۇتىنى ساقلايدۇ؛ (3) بەدەندە ياغ كۆپىيىپ كەتسە، جىگەر ئۇلارنىڭ ئارتۇق قىسمىنى جىگەر شېكىرىگە ئايلاندۇرۇپ ساقلايدۇ؛ (4) قان ھاسىل قىلىدۇ؛ (5) ۋىتامىنلارنى ھاسىل قىلىدۇ؛ (6) زەھەرسىزلەندۈرۈش رولىنى ئويناپدۇ؛ (7) چىقىرىپ تاشلاش رولىنى ئويناپدۇ؛ (8) سۇ ئالمىشىشقا تەسىر كۆرسىتىدۇ؛ (9) رۇسۇتلارنى ھاسىل قىلىدۇ.

جىگەر تەبىئىي كۈچ، يەنى قۇۋۋەت تەبىئىتىنىڭ مەركىزى بولۇپ، بەدەننى تەنقىيە قىلىش، ئەزالارنى ئوزۇقلاندۇرۇش، ھاياتلىق ئۇچۇن زۆرۈر بولغان ماددا ئالمىشىشنى داۋاملاشتۇرۇش، بەدەننى ھەر خىل زىيانلىق، زەھەرلىك ماددىلاردىن ساقلاش خىزمىتىنى ئۆتەيدۇ. ئاشقازان ۋە ئۇچەيلەردە ھەزىم بولغان غىزا بوتقىلىرى ماسارىقا تومۇرلىرى ئارقىلىق جىگەرگە كېلىپ، ئۆزگىرىشكە تېگىشلىك تەركىبلەرگە ۋە خىلىتلارغا ئايلىنىدۇ.

جىگەر مىزاجىنىڭ بۇزۇلۇشى

جىگەر خىزمىتىنىڭ ئىسسىقلىق، سوغۇقلۇق، ھۆللۈك، قۇرۇقلۇقلار تەسىرىدىن بۇزۇلۇشى جىگەر مىزاجىنىڭ بۇزۇلۇشى دېيىلىدۇ. جىگەر مىزاجىنىڭ بۇزۇلۇشى سەككىز خىلغا بۆلۈنىدۇ. تۆۋەندە مۇھىم بولغانلىرى تونۇشتۇرۇلىدۇ.

1. جىگەر مىزاجىنىڭ ئىسسىقتىن بۇزۇلۇشى

سەۋەبى: گۆش، ئۆتكۈر ئىسسىق تەبىئەتلىك دورىلىق چايلار، ئىسسىقلىق نەرسىلەرنى كۆپ ئىستېمال قىلىش، ھاراقنى كۆپ ئىچىش، داۋاملىق قەۋزىيەت بولۇش، جىسمانىي ھەرىكەت قىلماسلىق، بەزگەك، قان، تولغاق كېسەللىكلىرى بىلەن ئاغرىش، جىگەرگە زەخىم يېتىش، ئاياللاردا ھەيز نورمال بولماسلىق، قاتتىق ئىسسىقتا قېلىش قاتارلىق سەۋەبلەردىن جىگەر مىزاجىنىڭ ئىسسىقتىن بۇزۇلۇشى كۆرۈلىدۇ.

ئالامىتى: ئوڭ تەرەپ قوۋۇرغىلار ئاستىدا ئېغىرراق ۋە يەڭگىل ئاغرىش سېزىلىدۇ. ھەزىم خىزمىتى بۇزۇلىدۇ. بىمار ئوڭ دولىسىدا ئاغرىق بارلىقىنى

سېزىدۇ. قەۋزىيەتتىن شىكايەت قىلىدۇ. بەزى بىمارلارنىڭ كۆز ئېقىغا يەڭگىل سېرىقلىق چۈشىدۇ. ئايرىم كىشىلەردە ئىستىسقا كېسەللىكى كۆرۈلىدۇ. جىگەر ئاجىزلىشىدۇ. بەزى بىمارلار جىگەر ئاغرىشتىنمۇ شىكايەت قىلىدۇ. تۈتۈپ تەكشۈرگەندە جىگىرى چوڭىيىپ قالغانلىقى مەلۇم بولىدۇ.

داۋالاش: كۆك كاسىنىنىڭ سىقىپ چىقىرىلغان سۈيى ياكى قاينىتىپ چىقىرىلغان سۈيى ئىسكەنجۈبىل ساددىگە تەڭ مىقدارىدا قوشۇلۇپ 2 ~ 3 قوشۇقتىن، كۈنىگە 3 ~ 4 قېتىم ئىچىلىدۇ. سىركەنجۈبىل بۇزۇرى 30 ~ 40 مىللىلىتىر، ئاچچىق ياكى تاتلىق ئانار سۈيى 40 ~ 50 مىللىلىتىر، سەندەل شەربىتى 30 ~ 40 مىللىلىتىر، زىرىق شەربىتى 30 ~ 40 مىللىلىتىرغا قاينىاق سۇ قوشۇلۇپ ئىچىلىدۇ. كۆك قاپاقنىڭ سىقىلغان سۈيى، تەرخەمەك سۈيى، قېتىق قاتارلىقلار بۇ كېسەللىك بىمارلىرىغا ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ. بەش گىرام سېمىز ئوت ئۈرۈقنىڭ شىرىسى ئۈچ گىرام تاباشىر بىلەن بىللە بىر قېتىمدىلا ئىچىلىدۇ. تەرخەمەك ئۈرۈقنىڭ شىرىسى بىلەن كاسىنە ئۈرۈقنىڭ شىرىسى 20 ~ 30 گىرامدىن ئېلىنىپ، 20 ~ 30 گىرام ئىسپىغول لوئابى بىلەن ئىچىلىدۇ. ئاق سەندەل كۆك يۇمغاقسوت ۋە كۆك كاسىنە جىگەر ئۈدۈلىغا تېڭىلسىمۇ پايدا قىلىدۇ. جىگەرنى سوۋۇتۇش ئۈچۈن، ھەر كۈنى ئەتىگەن، چۈش ۋە كەچتە 10 دانە ئەينۈلا، 50 گىرام تەمرى ھىندى سۇغا چىلىنىپ، سىقىلىپ سۈزۈلىدۇ، سۈيىگە شېكەر، تەرەنجۈبىل قوشۇلۇپ، ئىككى قوشۇقتىن ئىچىلىدۇ.

مۇرەككەپ دورىلاردىن جاۋارىش ئانار، كاسىنە ئەرقى، ئالما شەربىتى، نېلۇپەر شەربىتى ياكى ئىسكەنجۈبىل بىلەن ئىچىلسە، جىگەرنىڭ ئىسسىقلىقىنى پەسەيتىدۇ. جاۋارىش تەمرى ھىندى، جاۋارىش پەۋاكە ياكى جاۋارىش زىرىنىڭ قايسى بىرى، ئەرقى كاسىنە ياكى ئەرقى ئەنۇس بىلەن ئىستېمال قىلىنسا مەنپەئەت قىلىدۇ. قۇرسى تاباشىر، قۇرسى كافور، قۇرسى زەرشىكلەردىن قايسى بىرى ئەرقى كاسىنە ياكى بۇزۇرى شەربىتى بىلەن ئىستېمال قىلىنسىمۇ بولىدۇ.

2. جىگەر مىزاجىنىڭ سوغۇقتىن بۇزۇلۇشى

سەۋەبى: قاتتىق سوغۇق ئۆتۈپ كېتىش، بەلغەم خىلىتىنى پەيدا قىلغۇچى دورا ياكى غىزالارنى ئۇزاق ۋاقىت يېيىش ۋە باشقا سەۋەبلەردىن جىگەر مىزاجى سوغۇقتىن بۇزۇلىدۇ.

ئالامىتى: بىمارنىڭ جىگەر ئۈدۈلىدا ئېغرىلىق سېزىلىدۇ، تەبئىتى سۇس، ئېغىزى تەمسىز بولىدۇ. چوڭ تەرىتى ئاق رەڭدە كېلىدۇ. ئونىڭدىن باشقا، جىگەر

ئاجىزلىقى، جىگەر ئاغرىقى، تېرە ئىششىقى ۋە ئىستىسقالار پەيدا بولىدۇ.

داۋالاش: جىگەرنى ئىسسىتىش ئۈچۈن تۆۋەندىكى يەككە دورىلار تاللاپ ئىستېمال قىلىنىدۇ. جۇۋىنە، كەرەپشە ئۇرۇقى، زەرنەب، پىننە بەش گىرامدىن، زۇپا، ئىزخىر يەتتە گىرامدىن، نارمىشكى بەش گىرام، ئاقلانغان چۈچۈكبۇيا يىلتىزى، رەۋەن چىنى، بەسباسە ئۇچ گىرامدىن، قۇرۇق ئۈزۈم 11 دانە، سازەنج ھىندى بەش گىرام، گۈلى غاپەس ئىككى گىرام، پىستە مېغىزى ئالتە گىرام، پىندۇق، سۈمبۈل، مەستىكى، زەپەر ئۇد ھىندى، ئەپسەنتىن رۇمى، يۇيۇلغان لوك قاتارلىق دورىلار يالغۇز ياكى كۆرسەتمە بويىچە مۇرەككەپ قىلىنىپ ئىستېمال قىلىنسا پايدىلىق.

مۇرەككەپ دورىلاردىن ئىترىفىل كەبىر، مائۇلئۇسۇل، گۈلقەنت سېلىنغان بەدىيان قاينىتىلمىسى قاتارلىق دورىلار جىگەرنىڭ سوغۇقلۇقىنى يوقىتىدۇ. قۇرسى ئەپسەنتىن، بۇزۇرى شەربىتى بىلەن ئىستېمال قىلىنسا پايدىلىقتۇر. مەجۇنى پەلاسپە ئەرقى بەدىيان بىلەن بىللە ئىستېمال قىلىنسا ناھايىتى پايدىلىق.

3. جىگەر مىزاجىنىڭ قۇرۇقلۇقتىن بۇزۇلۇشى

سەۋەبى: بۇ قۇرۇق ھەم قويۇق، تەستە سىڭىدىغان غىزالار ۋە دورىلارنى كۆپ ئىستېمال قىلىشتىن، بەدەندىكى ھوللۇكنىڭ كۆپلەپ يوقىلىشىدىن ۋە باشقا سەۋەبلەردىن كۆرۈلىدۇ.

ئالامىتى: تىل قۇرۇيدۇ. ئۇسسۇزلۇق، قۇرۇقلۇقنىڭ باشقا ئالامەتلىرى كۆرۈلىدۇ.

داۋالاش: بەدەن ۋە جىگەرگە ھوللۇك يەتكۈزۈش ئۈچۈن بىمارغا ئىسپىغول لوئابى، سېمىز ئوت ئۇرۇقى شىرىسى، ئەرقى گاۋزىبان، نىلۇپەر شەربىتى، خەشخاش شەربىتى قاتارلىق دورىلار ئىچىلىدۇ. مائۇل جەبىن، ئۆچكە سۈتى ۋە ئېشەك سۈتىمۇ بۇ كېسەللىككە پايدا قىلىدۇ. يەرلىك شوخلا يوپۇرمىقى سۈيىنىڭ بۇ كېسەللىككە بولغان تەسىرى ناھايىتى ياخشى. بىمارغا ئارپا سۈيى بادام يېغى ئارىلاشتۇرۇلۇپ بېرىلسىمۇ بولىدۇ.

4. جىگەر مىزاجىنىڭ ھوللۇكتىن بۇزۇلۇشى

سەۋەبى: ھوللۇك پەيدا قىلغۇچى غىزالار ياكى دورىلارنى كۆپ ئىستېمال قىلىش، كۆپ ئوخلاش، جىسمانىي ھەرىكەت قىلماسلىق، ھۇرۇنلۇق قاتارلىقلار جىگەر مىزاجىنىڭ ھوللۇكتىن بۇزۇلۇشىغا سەۋەب بولىدۇ.

ئالامىتى: بىمارىدا ھۆرۈنلۈق، بوشاڭلىق، ھەزىم ئاجىزلىقىنىڭ ئالامەتلىرىمۇ كۆرۈلىدۇ. بىمارنىڭ ئېغىزىدىن شۆلگەي كۆپ ئاقىدۇ. ئۇنىڭدىن باشقا جىگەر ئاجىزلىقى، تېرە ئىششىقى ۋە ئىستىسقا قاتارلىق كېسەللىكلەرنىڭ ئالامەتلىرى يۈز بېرىدۇ.

داۋالاش: بىمارغا مائۇل ھەسەل، ھەسەل شەربىتى ئىچۈرۈلىدۇ. ئۇزۇم بىلەن زەرە تەڭ مىقداردا ئېلىنىپ، سوقۇلۇپ، جىگەر ئۈدۈلىغا چېپىلسا، جىگەرنىڭ ھۆللۈكىنى قۇرىتىدۇ. بىمارغا غىزا ئۇچۇن قۇشقاچ، كەپتەر گۆشلىرى قەلەمپۇر، دارچىن، قاقىلە، زەپەر سېلىنىپ كاۋاپ قىلىنىپ بېرىلسە جىگەر مىزاجىنىڭ ھۆللۈكتىن بۇزۇلۇشىغا پايدا قىلىدۇ. جىسمانىي ھەرىكەت قىلىش، ئەمگەك قىلىش ۋە غىزانى ئازايتىشمۇ پايدىلىقتۇر.

مۇرەككەپ دورىلاردىن ئىترىفىل كەبىر، مەتبۇخى ئۇنيۇسۇن، جاۋارش خولنجان، جاۋارش دارچىن، جاۋارش زەنجىۋىل، داۋائىل كۇركۇم كەبىر قاتارلىقلار مۇۋاپىق مىقداردا ئېلىنىپ، مۇناسىپ ئەرەقلەر ياكى كېرەكلىك مىقداردىكى ئىسكەنجىۋىل بۇزۇرى قوشۇلۇپ كۇندە ئىككى قېتىم تاماقتىن كېيىن ئىچىلىدۇ. خەرنوب شامى، بەدىيان، كەرەپشە ئۇرۇقى 11 گىرامدىن، سۇمبۇل 12 گىرام ئېلىنىپ، يۇمشاق سوقۇلۇپ، بەدىيان سۇيى بىلەن يۇغۇرۇلۇپ قۇرۇس تەييارلىنىپ، ھەر قېتىمدا بىر دانىدىن ئىسكەنجىۋىل بىلەن ئىچىلىدۇ.

جىگەر ئاجىزلىقى

1. ئىسسىقتىن بولغان جىگەر ئاجىزلىقى

سەۋەبى: بۇ كېسەللىكنىڭ پەيدا بولۇشىغا كۆپىنچە ماددىسىز ئىسسىقلىق سەۋەب بولىدۇ. يەنە قان ياكى سەپرا خىلىتىنىڭ غالىپلىقىدىنمۇ جىگەردە ئاجىزلىق كۆرۈلىدۇ.

ئالامىتى: پەقەت ماددىسىز ئىسسىقتىن بولسا، بىمارىدا ئۇسسۇزلۇق قاتتىق بولىدۇ. بىمارنىڭ تومۇرى تېز ۋە ئارقىمۇئارقا سوقىدۇ، قورسىقى بەك ئاچىدۇ، يۇز، تىل ۋە كۆز رەڭگى قىزىل بولىدۇ. سەپرا ماددىسى ئېشىپ كەتكەن بولسا، بىمارنىڭ ئېغىزى ئاچچىق بولىدۇ. قۇسۇق ۋە چوڭ تەرتىدە سەپرا ماددىسى كۆرۈلىدۇ، بېشى ئاغرىيدۇ، يۇزى سارغىيىدۇ.

داۋالاش: ماددىدىن پەيدا بولغاندا قان ئالغاندىن كېيىن ياكى تازىلاش ئېلىپ بارغاندىن كېيىن ۋە ياكى پىشۇرغۇچى دورىلارنى بېرىپ ماددا پىشىپ بولغاندىن كېيىن،

بىمارغا كۆك كاسىنە ۋە يەرلىك شوخلا سۇيى سىركەنجۇبىل بىلەن ئىچۈرۈلىدۇ.

بىمارغا كاسىنە ئۇرۇقىنىڭ شىربىسى، زىق شىربىسى، ئىسپىغول لوئابى، تاتلىق ئانار، ئاق سەندەل، قىزىلگۈل، ئۇد ھىندى قاتارلىق دورىلار مۇۋاپىق مىقدارىدا بېرىلىدۇ.

مۇرەككەپ دورىلاردىن جاۋارىش ئامىلە، جاۋارىش ئانارىن، جاۋارىش تەمرى ھىندى، جاۋارىش پەۋاكە، جاۋارىش كافور، ئەرقى كاسىنە، خېمىرى سەندەل قاتارلىق دورىلار مۇۋاپىق مىقدارىدا بېرىلسە، جىگەرنىڭ ھارارىتىنى چۈشۈرىدۇ ھەمدە ھارارەت سەۋەبىدىن بولغان جىگەر ئاجىزلىقىنى يوقىتىدۇ. سوفۇپى زەرشىك، سوفۇپى كافور، سوفۇپى كەبەر، ئانار شەربىتى، زىخ شەربىتى، بۈزۈرى شەربىتى، ئەرقى زەرشىك، ئەرقى كاسىنە، قۇرسى زەرشىك، قۇرسى سەندەل، قۇرسى كافور، مەجۇنى زەرشىك قاتارلىقلار مۇۋاپىق مىقدارىدا يالغۇز ياكى مۇناسىۋەتلىك دورىلار بىلەن ئىستېمال قىلىنسا، ئىسسىقتىن بولغان جىگەر ئاجىزلىقىغا پايدا قىلىدۇ.

2. سوغۇقتىن بولغان جىگەر ئاجىزلىقى

سەۋەبى: سوغۇق سۇنى كۆپ ئىچىش، مېۋىلەرنى كۆپ يېيىش، كۇندۇزى كۆپ ئۇخلاش، ھۆلچىلىك يەرلەردە كۆپ تۇرۇش، سوغۇقلۇق غىزا ۋە دورىلارنى كۆپ ئىستېمال قىلىش قاتارلىق ئامىللاردىن جىگەر مىزاجى بۈزۈلۈپ، سوغۇقتىن بولغان جىگەر ئاجىزلىقى يۈز بېرىدۇ.

ئالامىتى: بىمارنىڭ ئۇسسۇزلۇقى كەم بولىدۇ، بەدىنى بوش بولۇپ، بەزىدە بەدىنىدە ئازراق ئىششىق پەيدا بولىدۇ. بىمارنىڭ سۈيدۈكى ئاق ھەم قويۇق كېلىدۇ، تېرىسىنى تۇتقاندا سوغۇق بىلىنىدۇ.

داۋالاش: بىمارغا كېسەللىك ماددىسىغا ئاساسەن پىشۇرغۇچى ۋە تازىلىغۇچى دورىلار بېرىلىپ بولغاندىن كېيىن، ئارپىبەدىيان، رۇمبەدىيان، مەستىكى رۇمى بەدىيان ئەرقى ياكى گۈلقەنت بىلەن ئىچۈرۈلىدۇ. ئەپسەنتىن، يەرلىك شوخلا، ئىزخىردىن مۇۋاپىق مىقدارىدا ئېلىنىپ، قاينىتىلىپ، بەدىيان ئەرقى ۋە گۈلقەنت بىلەن بىللە بېرىلىدۇ. يۇيۇلغان لوك، زەپەر مۇۋاپىق مىقدارىدا ئېلىنىپ، سوقۇلۇپ، ئىسكەنجىۋىلگە قوشۇلۇپ بېرىلىدۇ. زۇپا بەدىيان ئەرقىدە قاينىتىلىپ، داۋائىل كۇركۇم بىلەن ئىستېمال قىلىنسا جىگەرنى قىزىتىش، قۇۋۋەتلەش تەسىرىنى بېرىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: سۇمبۇل، سەئىدى كوفى، قۇستە شېرىن، سەلىخە يەتتە گىرامدىن، قىزىلگۈل 12 گىرام، زەپەر ئۇچ گىرام ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار

يۇمشاق سوقۇلۇپ، سەۋسەن ۋە سۇمبۇل ياغلىرى ئارىلاشتۇرۇلۇپ، جىگەر ئۈدۈلىغا چېپىلسا جىگەرنى قىزىتىش ۋە كۈچەيتىش تەسىرىنى بېرىدۇ. مۇرەككەپ دورىلاردىن ئامىلە نۆشدارى، جاۋارىش بەسباسە، جاۋارىش جالىنۇس، جاۋارىش چاي، جاۋارىش خو-لىنجان، جاۋارىش دارچىن، جاۋارىش زەنجۇبىل، جاۋارىش كومۇنى، جاۋارىش مەستەكى، مەجۇنى دەبىدىلۇەرد، داۋائىلمىشكى قاتارلىق دورىلار تاللاپ ئىستېمال قىلىنىدۇ.

3. قۇرۇقلۇقتىن بولغان جىگەر ئاجىزلىقى

سەۋەبى: جىگەر مىزاجىنىڭ ماددىلىق، ماددىسىز قۇرۇقلۇقتىن ۋە سەۋدادىن بۇ-زۇلۇشى جىگەر ئاجىزلىقىنى پەيدا قىلىدۇ.

ئالامىتى: بىمارنىڭ ئېغىزى قۇرۇيدۇ، تومۇرى قاتتىق سالىدۇ. چوڭ تەرتى ئاز ۋە قەۋزىيەتلىك بولىدۇ. سەۋدا كۈچەيگەن بولسا ئەندىشە، قورقۇنچ ۋە بۇزۇق خىيالىلار كۆپ بولىدۇ.

داۋالاش: بەدەنگە ھۆللۈك يەتكۈزۈش ئۈچۈن، بىمارغا ئۆچكە سۈتى ۋە ئارپا سۇ-يىگە بادام يېغى تېمىتىلىپ ئىچۈرۈلىدۇ. ئىسپىغول لوئابى، ئەرقى كاسنە نېلۇپەر شەربىتى بىلەن ئىچىلىدۇ. خەشخاش ئۇرۇقى بەدىيان بىلەن دەملىنىپ، ئۇنىڭغا بە-نەپشە شەربىتى قوشۇلۇپ ئىچىلسە تېز تەسىر قىلىدۇ. سېمىز ئوت ئۇرۇقى ئەرقى گاۋزىبانغا چىلىنىپ شىرىسى چىقىرىلىپ، ئىككى گىرام تاباشىر سوقۇلۇپ ئەپتىمۇن شەربىتىدە ئېرىتىلىپ ئىچۈرۈلىدۇ. سەۋدادىن بولغان قۇرۇقلۇقنى يوقىتىش ئۈچۈن، مائۇل جەبىن كۈندە 2 ~ 4 قېتىم، ھەر قېتىمدا 85 مىللىلىتىردىن ئىچۈرۈلىدۇ.

4. ھۆللۈكتىن بولغان جىگەر ئاجىزلىقى

سەۋەبى: بۇ ھۆللۈكنى كۆپەيتكۈچى دورا ۋە غىزالارنى كۆپ ئىستېمال قىلىش، ھەر خىل ھۆللۈك مېۋىلەرنى كۆپ يېيىش، ھۆلچىلىك، زەي ئورۇنلاردا ئۇزاق مۇددەت تۇرۇش قاتارلىق سەۋەبلەردىن كۆرۈلىدۇ.

ئالامىتى: بىمارنىڭ يۈزىدە، قاپاقلىرىدا ئىششىق پەيدا بولىدۇ. بىمارنىڭ ئېغىزىدىن شۆلگەي ئاقىدۇ، ئۈيقۇسى كۆپ بولىدۇ، تۈيغۇ ئەزالىرىنىڭ خىزمىتى سۇس بو-لىدۇ، ھەزىم قىلىشى ئاجىزلايدۇ، سۈيدۈكنىڭ رەڭگى ئاق بولىدۇ.

داۋالاش: بىمار بەدىنىدىكى كېسەللىك ماددىسىنى تازىلىغاندىن كېيىن، يەتتە گىرام كەرەپشە ئۇرۇقى ئەرقى شاھتەررە بىلەن قاينىتىلىپ، 25 گىرام ناۋات

سېلىنىپ بىمارغا ئىچۈرۈلىدۇ.

بىمارغا بىر گىرام مەستىكى رۇمى تالقان قىلىنىپ، 12 گىرام ھەسەل بىلەن بىرگە گۈلقەنگە ئارىلاشتۇرۇلۇپ بېرىلىدۇ.

بىمارغا يەتتە گىرام رۇمبەدىيان قاينىتىلىپ، 25 مىللىلىتىر ئىسكەنجۈبىل بۈزۈرى شەربىتىدىن بىلەن ئىچۈرۈلىدۇ.

بىمارغا مۇرەككەپ دورىلاردىن ئاساناسىيا سەغىر ۋە كەبىر، ئىترىفىل كەبىر ۋە سەغىر، داۋائىل كۈركۈم، داۋائىل لوك قاتارلىق دورىلار مۇۋاپىق مىقداردا ئېلىنىپ، مۇناسىپ دورىلار بىلەن بىرگە بېرىلىدۇ.

جىگەر تومۇرلىرى ۋە ماسارىقا تومۇرلىرىنىڭ توسۇلۇشى

سەۋەبى: ئوزۇقلۇق ماددىلار ۋە قانىنىڭ قويۇقلۇشىشى، ھەيدەپ چىقارغۇچى قۇۋۇتىنىڭ ئاجىزلاپ، تارتقۇچى قۇۋۇتىنىڭ كۈچىيىپ كېتىشى ياكى پارچىلىغۇچى قۇۋۇتىنىڭ ئاجىزلىقىدىن ماسارىقا تومۇرلار ياكى جىگەرنىڭ ئۆزىدىكى تومۇرلاردا توسۇلۇش پەيدا بولىدۇ. بۇنىڭ سەۋەبى ئاشقازاندا ئىشلەنگەن سۇيۇقلۇقنىڭ شىرلاشلىقى، جىگەردە قويۇق شىلىمشىق خىلتلارنىڭ پەيدا بولۇشى، غىزالانغاندىن كېيىنلا قاتتىق ھەرىكەت قىلىش، تاماقتىن كېيىنلا دەرھال مۇنچىغا چۈشۈش، ھاراقنى كۆپ ئىستېمال قىلىشتىن كۆرۈلىدۇ. بۇنىڭدا ئىششىق بىلەن توسۇلۇشنى پەرقلەندۈرۈش لازىم. ئىششىقتا بىمارنىڭ ئىشتىھاسى كەم ۋە جىگەر ئۈدۈلىدا ئاغرىق پەيدا بولىدۇ. ئەمما، ئېغىرلىق يەڭگىل بولىدۇ، توسالغۇ پەيدا بولغاندا، بىمارنىڭ بەدىنى ئېغىرلىشىدۇ، دەسلەپتە ئىشتىھاسى تۇتۇلىدۇ، ئىشتىھاسى بولغاندىمۇ ئاز بولىدۇ.

جىگەرنىڭ دۈمباق تەرىپىنىڭ توسالغۇسىغا سەۋەبچى بولىدىغان ئامىل پەقەت قانىنىڭ قويۇقلۇقى ۋە ھەيدەپ چىقارغۇچى قۇۋۇتىنىڭ ئاجىزلىقى، جىگەر ئويمان تەرىپىنىڭ توسالغۇسىغا سەۋەبچى بولىدىغان ئامىل ئاشقازان سۇيۇقلۇقىنىڭ قويۇلۇپ قېلىشى ھەم خاملىقىدىن بولىدۇ.

ئالامىتى: بىمارنىڭ رەڭگى سېرىققا مايىل، تېنى ئورۇق، جىگەر ساھەسىدە ئېغىرلىق بولۇپ، ئاغرىقنى سەزسە، چوڭ تەرىتى ئاققا مايىل، يۆمشاق، سۈيدۈكى ئاق كەلسە، بەزىدە نەپەس قىستاشتىن شىكايەت قىلسا، جىگەر توسالغۇسىغا دالالەت قىلىدۇ. چوڭ تەرەت قېتىمى كۆپ، يۆمشاق، مىقدارى ئاز بولسا، توسۇلۇش جىگەرنىڭ ئويمان قىسمىدا بولىدۇ. چوڭ تەرەت ئاز، قاتتىق، سۈيدۈكمۇ ئاز، سۈيۇق كەلسە،

توسۇلۇش جىگەرنىڭ دۇمباق قىسمىدا بولىدۇ. بىمار جىگىرى ئاغرىغانلىقتىن شىكايەت قىلسا ۋە ئۆزىدە ئىششىقنىڭ باشقا ئالامەتلىرى، شۇنداقلا ئىشتىهاسى تۆتۈلۈش قاتارلىق ئالامەتلەر كۆرۈلسە، بۇ توسۇلۇشنىڭ سەۋەبچىسى ئىششىق ئىكەنلىكىنى بىلدۈرىدۇ. جىگەر ساھەسىدە ئازراق ئېغرىلىق ۋە تېلىش بولسا، بۇ تېلىش جىگەرنىڭ بىر جايىدىن ئىككىنچى بىر جايىغا يۆتكىلىپ تۇرسا، توسۇلۇشنىڭ سەۋەبى يەل بولىدۇ.

بىمارنىڭ بەدىنى قۇرغاق بولۇپ، كېسەللىك پەيدا بولۇشتىن ئىلگىرى قۇرۇغۇچى سۇيۇقلۇقلار ۋە غىزالارنى كۆپ ئىستېمال قىلغانلىق تارىخى بولسا، مەزكۇر غىزالار تومۇرلارنى تارايتىقۇچى قوشۇمچە سەۋەب بولىدۇ. بىمار پات ـ پات جىگەردىكى يېقىمسىزلىقلارنى شىكايەت قىلسا، بۇ تۇغما كېسەللىك بولۇپ، سەۋەبچى ئاملى جىگەر تومۇرلىرىنىڭ تۇغما تار بولۇشىدىن بولىدۇ. ئەگەر ئۇنداق بولمىسا، قويۇق ۋە شىرلاش خىلتتىن بولىدۇ.

بىماردا جىگەر تومۇرىنىڭ توسۇلۇشى ۋە ئىششىقنىڭ ئالامىتى كۆرۈلمىسە، چوڭ تەرىتى سۇيۇق، ئۇماچ هالىتىدە كەلسە، جىگەر بىلەن ئۇچەي ئوتتۇرىسىدىكى چاۋا ماي سىرتىدىكى تومۇرلىرىدا توسۇلۇش يۈز بەرگەن بولىدۇ. يۇقىرىقى ئالامەتلەردىن باشقا، بىمارنىڭ بەدىنى قۇرغاق ۋە كەم ماغدۇر بولىدۇ.

داۋالاش: قىزىلچا سۇيى كۇندە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا 40 گىرامدىن بىر نەچچە كۈن ئىچىلسە، جىگەردىكى توسالغۇنى ئاچىدۇ. بۇنىڭغا قىچا سىركىگە ئارىلاشتۇرۇلۇپ ئىستېمال قىلىنسا تېخىمۇ پايدا قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: رۇمبەدىيان 12 گىرام، ئارپىبەدىيان، كەرەپشە ئۇرۇقى، بەدىيان يىلتىزى پوستى قاتارلىقلار ئالتە گىرامدىن ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار بىرلەشتۇرۇلۇپ ياكى يالغۇز قاينىتىلىپ ئىچىلسە، جىگەرنىڭ توسالغۇلىرىنى ئاچىدۇ.

سېرىقئوت ئۇرۇقى، پىستە مېغىزى، كۇدە ئۇرۇقى، جۆئىدە، قوغۇن ئۇرۇقى، شاھتەررە، ئاچچىق بادام مېغىزى قاتارلىقلارمۇ بۇ كېسەللىككە پايدا قىلىدۇ.

غارىقۇن، رۇمبەدىيان، دارچىن، ئۆشنە، زەپەر قاتارلىقلار مۇۋاپىق مىقداردا ئېلىنىپ، يالغۇز ياكى مۇرەككەپ قىلىنىپ ئىستېمال قىلىنسا، جىگەر ۋە تالنىڭ توسالغۇلىرىنى ئاچىدۇ.

مارجان شوخلا يوپۇرمىقى ياكى كۆك كاسنە يوپۇرمىقىنىڭ سىقىلغان سۇيى ئىچىلسىمۇ جىگەر توسالغۇلىرىنى ئاچىدۇ.

مۇرەككەپ دورىلاردىن بېھى ئۇرۇقىنىڭ تالقىنى، ئەرقى كاسنە، بۇزۇرى

شەربىتى قاتارلىقلارنى ئارىلاشتۇرۇپ ئىچىش كېرەك.

ئىسكەنجۈبىل بۇزۇرى ئەرقى كاسىنە ۋە ئەرقى شوخلا بىلەن ئىچىلىدۇ. ئىسكەنجۈبىل دىنارى، ئىسكەنجۈبىل رەۋەنلەر ئەرقى كاسىنە ۋە ئەرقى بەدىيانلار بىلەن ئىچىلىدۇ. دىنار شەربىتى بەدىيان ئەرقى بىلەن قوشۇلۇپ ئىچىلىدۇ. رەۋەن شەربىتى ئەرقى كاسىنە بىلەن ئىچىلىدۇ. يەنە كاسىنە شەربىتى، ئەرقى كاسىنە، ئەرقى شوخلا قاتارلىقلار ئىچىلىدۇ. قۇرسى ئەنبەر بارىسى ئىسكەنجۈبىل ساددە بىلەن ئىچىلىدۇ ھەمدە قۇرسى غاپەس، جاۋارىش زەرئۇنى ئىچىلىدۇ. مەتبۇخى سۇددە كەبەد، مەجۇنى دەبدىلۇەرد، مەجۇنى دەھماسا قاتارلىق دورىلار مۇۋاپىق ئەرەقلەر بىلەن ئىچىلىدۇ.

جىگەر ئېسىلىپ قېلىش

سەۋەبى: جىگەر پارچىلاش قۇۋۇتى ئاجىزلىغانلىقتىن غىزانى ئۆزىگە تولۇق قوبۇل قىلالمايدۇ. بۇنداق تولۇق ھەزىم بولالمىغان غىزا كۆپلەپ قويۇق يەل پەيدا قىلىپ، جىگەردە ئېسىلىش پەيدا قىلىدۇ. بۇ يەللەر جىگەرنىڭ مەلۇم قىسىملىرىدا ياكى ئۇنىڭ ئۇستىدىكى نېپىز پەردىلىرى ئىچىدە توسۇلۇپ قالىدۇ، بۇ جىگەر ئېسىلىش ياكى جىگەر كۆپۈش دېيىلىدۇ. ئەگەر توسۇلۇپ قالماي يۇرۇشۇپ تۇرسا، بۇ جىگەر يېلى دېيىلىدۇ.

ئالامىتى: قورساقنىڭ ئوڭ تەرىپى جىگەرنىڭ ئۇدۇلىدا، قوۋۇرغا ئاستىدا سوزۇلۇش ۋە تېلىش ھەم ئېغرىلىق بىلىنىدۇ. ئىششىق ياكى توسالغۇ سەۋەبىدىن جىگەر تومۇرى توسۇلغان چاغدىكى ئەھۋالغا ئوخشىشىپ قالىدۇ. يەللەر جىگەرنىڭ ئىچكى قىسمىدا بولسا ئېغرىلىق كۆپ بولىدۇ، ئەمما سوزۇلۇش، تېلىش كەم سېزىلىدۇ. پەردىلەر ئىچىدە يەل توختاپ قالغان بولسا، سوزۇلۇش، تېلىش كۆپرەك بولىدۇ ۋە باسقاندا يەل يۆتكەلگەنلىكى سېزىلىدۇ. بىمارغا يەل تارقاتقۇچى دورىلار بېرىلسە تارقاپ كېتىدۇ، كېيىن يەنە پەيدا بولىدۇ.

داۋالاش: قاينىق سۇ كۆپ ئىچىلىدۇ. بۇغداي كېپىكى، تۇز، تېرىق ۋە تال ياغىچىنىڭ كۈلىنى قوشۇپ، جىگەر ئۇدۇلىغا ئارقا ـ ئارقىدىن چېپىش ئېسىلىشنى تارقىتىشتا ياخشى ئۇنۇم بېرىدۇ. مەستەكى رۇمى، ئىزخىر، سۇمبۇل، بابۇنە قاتارلىقلار يەتتە گىرامدىن ئېلىنىپ، سوقۇلۇپ، نەمدىلىپ، جىگەر ئۇدۇلىغا چېپىلىدۇ. بەدىيان، سېرىقئوت ئۇرۇقى، رۇمبەدىيانلار ئەرقى نانىخۇا بىلەن قاينىتىلىپ ئىچىلىدۇ. مۇرەككەپ دورىلاردىن تەرياقى ئەربىئەنىڭ بىر گىرامى قاينىق سۇ بىلەن ئىچىلىدۇ، جاۋارىش جالىنۇستىن يەتتە گىرام ئەرقى بەدىيان بىلەن بىللە

ئىچىلىدۇ. جاۋارىش دارچىن ياكى جاۋارىش خولىنجان، جاۋارىش فەلافەلى كۈنگە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا 10 گىرامدىن تاماقتىن كېيىن ئىستېمال قىلىنىدۇ. جاۋارىش فەندا دېشمونى ھەر قېتىمدا يەتتە گىرامدىن، كۈنگە ئىككى قېتىمدىن تاماقتىن كېيىن ئىستېمال قىلىنىدۇ. جاۋارىش كومۇنى كۈندە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا 10 گىرامدىن تاماقتىن كېيىن ئىستېمال قىلىنىدۇ. ھەببى نەمەك كۈنگە بىر قېتىم، ئەتىگەن تاماقتىن ئىلگىرى يەتتە دانىدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ، ھەببى ھازىمە كۈندە ئىككى قېتىم، تاماقتىن ئىلگىرى توققۇز دانىدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ، داۋائىل كۇركۇم كۈندە ئىككى قېتىم، تاماقتىن كېيىن ئۈچ گىرامدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ، سوفۇپى ئۇنىسۇنى كۈندە ئىككى قېتىم، تاماقتىن ئىلگىرى ئۈچ گىرامدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ، سوفۇپى كەرەفشە كۈندە ئىككى قېتىم، تاماقتىن ئىلگىرى ئۈچ گىرامدىن ئىچىلىدۇ، سوفۇپى نەمكى سۇلايمانى كۈنگە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا ئۈچ گىرامدىن، تاماقتىن ئىلگىرى ئىچىلىدۇ. مەجۇنى كاسىر رىياھ كۈنگە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا 10 گىرامدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ، مەجۇنى نانىخۋا كۈندە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا ئالتە گىرامدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ، يەنى بۇ دورىلارنىڭ قايسى بىرى تېپىلسا شۇ ئەرقى بەدىيان، ئەرقى پۇدىنە، ئەرقى نانىخۋا قاتارلىقلار بىلەن بىرگە ئىستېمال قىلىنىدۇ. بۇ دورا جىگەرنىڭ ئىسسىشىنى تارقىتىشتا ياخشى ئۇنۇم بېرىدۇ.

جىگەر ئاغرىقى

سەۋەبى: جىگەر ئاغرىقىنىڭ سەۋەبلىرى ناھايىتى كۆپ. جىگەر مىزاجىنىڭ ماددىلىق، ماددىسىز بۇزۇلۇشى، جىگەر توسولۇش، جىگەرگە يەل توپلىشىش، جىگەر ئىششىقى، جىگەرگە زەخىم يېتىش، ئۆتتە تاش، قۇم پەيدا بولۇش، جىگەرگە سۇ چۇشۇش قاتارلىق سەۋەبلەردىن جىگەر ئاغرىيدۇ.

ئالامىتى: بىمارنىڭ ئوڭ تەرەپ قوۋۇرغا ئاستى جىگەر ئۇدۇلىدا تۇيۇقسىز قاتتىق ئاغرىق پەيدا بولىدۇ. بىمار ئاغرىقىنىڭ زەربىسىدىن بىئارام بولىدۇ، كۆڭلى ئېلىشىدۇ. بىمارىدا ئەسنەك تۇتىدۇ، بەزىدە ھېچ تۇتىدۇ، قورساق ئېسىلىش ۋە قەۋزىيەت بولىدۇ. بىمارنىڭ چىرايى نۇرسىز، كەيپىياتى سۇس بولىدۇ. بەزىدە بىمار ئاغرىقىنىڭ قاتتىقلىقىدىن ئايلىنىپ كېتىدۇ. بىمارنىڭ تومۇرى كۈچسىز، تەرتىپسىز سوقىدۇ.

ئىسسىقلىق سەۋەبىدىن بولسا، جىگەردە ئېچىشىش ۋە كۆپۈش بولىدۇ. سۈيدۇك

رەڭگى سېرىق بولىدۇ. ئۇسسۇزلۇق كۆچلۈك بولىدۇ، بەدەندە قىزىتما پەيدا بولىدۇ.

سوغۇقلۇق سەۋەبىدىن بولسا، دەسلەپتە ئاغرىق يەڭگىل بولىدۇ. كېيىن بىمارنىڭ ئىچى سۇرۇپ، چىرايىدا بىئاراملىق كۆرۈلىدۇ. كۆز قارچۇقىدا كېڭىيىش كۆرۈلىدۇ.

داۋالاش: كۆك كاسىنىنىڭ سىقىپ ئېلىنغان سۈيىگە ئاز مىقدارda ئىسكەنجىۋىل قوشۇلۇپ ياكى قوشۇلماي ئىچىلسە ئىسسىق ياكى سوغۇقتىن بولغان جىگەر ئاغرىقىغا پايدا قىلىدۇ.

ئۇد ھىندىدىن ئۇچ گىرام ئېلىنىپ، يۇمشاق سوقۇلۇپ، سۇ بىلەن ئىچىلىدۇ.

ئىزخىر، زۇپا تۆت گىرامدىن، تەرخەمەك، تۇرۇب ئۇرۇقى ئىككى گىرامدىن ئېلىنىپ، قاينىتىلىپ ئىچىلىدۇ.

تەمرى ھىندى قاينىتىلىپ، غارىقۇن ۋە سىركە قوشۇلۇپ ئىچىلىدۇ.

قاقىلە بىلەن لاچىندانە قاينىتىلىپ، ئۇنىڭغا ئىسكەنجىۋىل قوشۇلۇپ ئىچىلسە، جىگەر ئاغرىقىغا پايدا قىلىدۇ.

تاۋۇز سۇيى، كاسىنە سۇيى، مارجان شوخلا سۇيى، تەرخەمەك سۇيى، خام قاپاقنىڭ سىقىلغان سۈيىگە ناۋات ياكى شېكەر سېلىنىپ، قىيام قىلىنىپ، ئۇستىگە ئىسپىغول ياكى تاباشىر قوشۇلۇپ ئىچىلىدۇ.

جىگەر ئاغرىقى سوغۇقتىن بولسا، كەرەپشە يىلتىزى، بەدىيان يىلتىزى مۇۋاپىق مىقداردا ئېلىنىپ، سۇغا چىلىنىپ، قاينىتىلىپ، سۈزۈلۈپ، سۇيى 15 مىللىلىتىر ئەپسەنتىن شەربىتى، ئاز مىقداردىكى بادام يېغى بىلەن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

سۇمبۇل بىلەن ئەپسەنتىن مۇۋاپىق مىقداردا ئېلىنىپ، سوقۇلۇپ، ھەسەل بىلەن ئىستېمال قىلىنسا، سوغۇقتىن بولغان جىگەر ئاغرىقىغا پايدا قىلىدۇ.

مەستىكى رۇمى، ئىزخىر، زەپەر مۇۋاپىق مىقداردا ئېلىنىپ، سوقۇلۇپ، مارجان شوخلا سۇيىدە يۇغۇرۇلۇپ، گۇل قوشۇلۇپ جىگەر ئۇدۇلىغا چېپىلىدۇ. رۇمىبەدىيان، سېرىقئوت ئۇرۇقى، بەدىيان، زىرە سوقۇلۇپ، ئەرقى بەدىيانغا چىلىنىدۇ، تەمى چىققاندا سۈزۈلۈپ، گۇلقەنتكە ئارىلاشتۇرۇلۇپ يېيىلىدۇ. يالپۇز مۇۋاپىق مىقداردا ئېلىنىپ، يۇمشاق سوقۇلۇپ، تەڭ مىقداردىكى بۇغداي كېپىكىگە ئارىلاشتۇرۇلۇپ، تۇز سۇيى بىلەن نەمدىلىپ ئىسسىغاندىن كېيىن، لۆڭگىدە تىكىلگەن خالتىغا سېلىنىپ، جىگەر ئۇدۇلىغا تېڭىلىدۇ. مۇرەككەپ دورىلاردىن ئاساناسىيا سەغىر، ئاساناسىيا كەبىر، بەرشىشا، جاۋارش دارچىن، جاۋارش فەنداقون، مەجۇنى ھاپىزىل ئەجساد، داۋائىل كۆركۈم سەغىر، داۋائىل كۆركۈم كەبىر، قۇرسى ئەپسەنتىن، قۇرسى غاپەس، مەجۇنى دەبدىلۇەردە، مەجۇنى پۇدىنە قاتارلىقلار ئايرىم ھالدا ئەرقى بەدىيان، ئەرقى گاۋزىبان، ئەرقى كاسنىلەرگە قوشۇلۇپ، دىنار شەربىتى بىلەن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

جىگەر ئىششىقى

1. يۇقۇملۇق جىگەر ئىششىقى

سەۋەبى: بۇ كېسەللىكنىڭ ئاساسىي سەۋەبى بىر خىل قەشەب (ۋىروس) بولۇپ، ئىنسانلارنىڭ سالامەتلىكى ناچارلاشقان، جىگەر خىزمىتى ئاجىزلاشقان ۋاقىتتا ھەر تۈرلۈك يوللار بىلەن، بولۇپمۇ يېمەك ـ ئىچمەك ۋاستىسى بىلەن ئېغىز ئارقىلىق، ھاۋا ئارقىلىق، ئوكۇلنى دېزىنفېكسىيە قىلماي بىمارلارغا ئۇرۇش ئارقىلىق جىگەرنى يۇقۇملاندۇرىدۇ. بۇنىڭ بىلەن جىگەرنىڭ خىزمىتى دەخلىگە ئۇچرايدۇ. ئۇلاردا ئىشلەپچىقىرىلغان خىلتىلار سان ۋە سۈپەت جەھەتتىن ئۆزگىرىدۇ، بولۇپمۇ سەپرا ماددىسى تەركىبىدە ئۆزگىرىش بولۇپ، قويۇلۇپ قالىدۇ. جىگەر توقۇلمىلىرى كۆپۈپ جىگەر ئىششىيدۇ. ئۆت كانالىلىرىمۇ ئىششىپ توسۇلىدۇ. بىمار ۋاقىتتا تولۇق داۋالانمىغاندا، سوزۇلما خاراكتېرلىك جىگەر ئىششىقى ھالىتىگە كۆچۈپ، ئۇزاققىچە ساقىيالمايدۇ. ئاخىرى جىگەر كىچىكلەپ كېتىدۇ، قورساققا سۇ چۈشىدۇ.

جىگەر ئىششىقى پەيدا بولۇشنىڭ ئامىللىرى ناھايىتى كۆپ بولۇپ، ئۇلار تۆۋەندىكىچە:

ئىنسانلار ياشاۋاتقان مۇھىت، ھاۋا، يېمەك ـ ئىچمەك ۋە شەخسىي تازىلىق، ئۆرپ ـ ئادەت ۋە تۇرمۇش شارائىتلىرى بۇ كېسەللىكنىڭ پەيدا بولۇشى ۋە كەڭ تارقىلىشىدا چوڭ رول ئويناىدۇ. ئۇيغۇر تېبابىتى كىتابلىرىدا سۇ ۋە يېمەك ـ ئىچمەكنىڭ پاسكىنىلىقى، تازىلىققا رىئايە قىلماسلىق قاتارلىق ئامىللار جىگەر ئىششىقى ۋە باشقا يۇقۇملۇق كېسەللىكلەرگە سەۋەبچى بولىدۇ. ئادەم ۋە ھايۋانلارنىڭ چىقىرىندىلىرى، چىرىگەن ئۈستىخانلىرى، سېسىق سۇلار ھاۋانى، يېمەك ـ ئىچمەكنى بۇلغاپ، يۇقۇملۇق كېسەللىكلەرنىڭ پەيدا بولۇشىغا سەۋەب بولىدۇ. كۆل، قۇدۇق، ئېرىق ـ ئۆستەڭ سۈيىنىڭ بۇلغىنىشىمۇ ۋاستىلىك بولىدۇ. ئۇيغۇر تېبابىتىنىڭ كلاسسىك كىتابلىرىدا ۋابا تارقالغان چاغدا بىمارلار ساق ئادەملەر بار جايلارغا بارماسلىق، ساق ئادەملەر كېسەللىك بار جايلارغا بارماسلىق لازىم، دەپ تەكىتلەنگەن. بۇ تەلىماتلار ھازىرقى زامانداا بايان قىلىنغان كېسەللىك سەۋەبلىرى ئىلمى ۋە كېسەللىكنىڭ ئالدىنى ئېلىش ئىلمىدە تەكىتلىنىۋاتقان نۇقتىلارغا ئوخشايدۇ.

2. بەدەنگە سېرىقلىق چۈشىدىغان جىگەر ئىششىقى

سەۋەبى: يۇقۇملۇق جىگەر ئىششىقىدا تونۇشتۇرۇلغان سەۋەبلەر بىلەن ئوخشاش.

ئالامىتى: تۆۋەندىكى بىرقانچە دەۋرگە بۆلۈنۈپ تونۇشتۇرۇلىدۇ.

بىرىنچى، دەسلەپكى دەۋرى: بۇ ئاساسەن ئۈچ كۈندىن توققۇز كۈنگىچە بولىدۇ. بۇ دەۋردە كېسەللىك ئاستا باشلىنىدۇ. بىماردا توڭلاش، يېنىك ۋە تەرتىپسىز قىزىش، هارغىنلىق هېس قىلىش، بىر ئاز يۆتىلىش، ئىشتىها تۆتۈلۈش، هەزىم ناچارلىشىش، كۆڭۈل ئېلىشىش، قۇسۇش، ئىچ سۇرۇش، قورساق كۆپۈش، قورساق ئوڭ تەرىپى ئاغرىش قاتارلىق ئالامەتلەر كۆرۈلىدۇ. بۇ دەۋردە سېرىقلىق بەك ئېنىق كۆرۈلمىگەنلىكتىن هەزىم يوللىرىنىڭ باشقا كېسەللىكلىرىدىن، بولۇپمۇ زۇكامدىن، نەپەس يوللىرى يۇقۇملىنىشلاردىن گۇمان قىلىنىپ، شۇ تەرەپكە قارىتا داۋالاش ئېلىپ بېرىلىپ، جىگەر يالليۇغىنى داۋالاش كېچىكتۇرۇپ قويۇلىدۇ.

بۇ دەۋرنىڭ ئاخىرىدا جىگەر ساهەسىنىڭ سېزىمى ئېشىپ كېتىش، جىگەر چوڭىيىش ۋە جىگەرنى باسقاندا ئاغرىش ئەهۋاللىرى كۆرۈلىدۇ. سۇيدۇك قېنىق دەملەنگەن چايەك كېلىدۇ. ئاستىغا چۆكمە ئولتۇرىدۇ. بۇ باسقۇچتا مۇڭاپىق داۋالىنىپ، پەرهىز ۋە پەرۋىش قائىدىلىرىگە ئوبدان رېئايە قىلىنسا، مۇتلەق كۆپ ساندىكى بىمارلار ساقىيىپ كېتىدۇ. ئۇنداق قىلمىغاندا، بۇ كېسەللىك ئىككىنچى باسقۇچقا ئۆتۈپ قېلىشى مۇمكىن.

ئىككىنچى، سارغىيىش دەۋرى: بۇ دەۋر 15 كۈندىن 36 كۈنگىچە بولىدۇ. بىمار بۇ باسقۇچقا قەدەم قويغاندىن كېيىن، قىزىتما يوقالغاندەك بولىدۇ. بىمارنىڭ كۆز ئېقى، تېرىسىنىڭ نېپىز قىسىملىرىدا، كېيىنچە هەممە ئورۇنلىرىدا سېرىقلىق پەيدا بولىدۇ، سۇيدۇكى تېخىمۇ قېنىقلىشىدۇ. بىمارنىڭ ئىشتىهاسى تېخىمۇ تۆتۈلۈپ، بەدىنى ئورۇقلايدۇ، تېرىسى قىچىشىدۇ.

ئۈچىنچى، ئاخىرقى دەۋرى: بۇ دەۋر كېسەللىكنىڭ ئېغىرلاشقان باسقۇچى بولۇپ، بىمار ئۇيقۇچان بولۇپ قالىدۇ، هەتتا هوشسىزلىنىپ، بىهوشلۇق هالىتىگە ئۆتىدۇ. يۇرەك ۋە بۆرەكتە زەئىپلىشىش ئالامەتلىرى كۆرۈلىدۇ. بەزى بىمارلارنىڭ بۇرنى قانايدۇ، ئېغىر بولغاندا قان قۇسۇش، قانلىق تەرەت، هەتتا قان سىيىش ئالامەتلىرىمۇ كۆرۈلىدۇ. مەلۇم سانداكى بىمارلارنىڭ سۇيدۇكى ئازلاپ، قورسىقىغا سۇ چۈشۈش ئەهۋاللىرى كۆرۈلىدۇ.

تۆتىنچى، ئەسلىگە كېلىش دەۋرى: بۇ كېسەللىكنىڭ بىر تەرەپ بولۇش

دەۋرى بولۇپ، يەنە بۆھران باسقۇچى دەپمۇ ئاتىلىدۇ. بۆھران دەۋرى بەدەندىكى مۇھاپىزەتچى قۇۋۇەت كېسەللىك بىلەن كۈرەش قىلىشنىڭ ئاخىرقى ھەل قىلغۇچ باسقۇچى بولۇپ، تەبىئەت غالىپ كېلىپ، بىمار ساقىيىپ كېتىدۇ ياكى تەبىئىتى مەغلۇب بولۇپ ئۆلۈپ كېتىدۇ.

بۇ باسقۇچتا ئۆلمىگەن بىمارلار ئىچىدە سېرىقلىق ئۇزاققىچە قايتماي ياكى سېرىقلىق قايتىپ كەتسىمۇ، كېسەللىك تولۇق ساقايماي پات - پات تەكرارلىنىپ تۇرىدىغان سوزۇلما خاراكتېرلىك جىگەر يالۇغنىغا ئايلىنىپ قالغۇچىلارمۇ كۆرۈلۈپ تۇرىدۇ.

3. بەدەنگە سېرىقلىق چۈشمەيدىغان جىگەر ئىششىقى

بەدەنگە سېرىقلىق چۈشمەيدىغان جىگەر ئىششىقىنىڭ بىرقانچە خىل تۈرى بار. بۇ خىل جىگەر ئىششىقى سېرىقلىق چۈشىدىغان تۈرىگە قارىغاندا كۆپرەك كۆرۈلىدۇ، ئەمما كېسەللىك جەريانى بىرقەدەر يەڭگىل بولۇپ، سېرىقلىق ئالامىتى بولمىغاچقا، كۆپ ۋاقىتلاردا ئۆز ۋاقتىدا تونۇلماي قېلىپ، ئوڭايلا سوزۇلما خاراكتېرلىككە ئايلىنىپ كېتىدۇ. پات - پات تەكرارلىنىپ، بىمارنىڭ تېنىگە ئېغىر دەرىجىدە زىيان يەتكۈزىدۇ. ئەتراپتىكى كىشىلەرگىمۇ يۇقۇپ خەتەر يەتكۈزىدۇ.

بۇنىڭ كېسەللىك ئالامەتلىرى سېرىقلىق چۈشىدىغان جىگەر ئىششىقىغا قارىغاندا يەڭگىلرەك بولىدۇ. پۈتۈن كېسەللىك جەريانىدا سېرىقلىق كۆرۈلمەيدۇ. بىماردا ماغدۇرسىزلىنىش، ئىشتىھا تۆتۈلۈش، كۆڭۈل ئېلىشىش، قۇسۇش، قورساق كۆپۈش ئالامەتلىرى كۆرۈلىدۇ. بەزى بىمارلاردا يېنىك قىزىتما، جىگەر ساھەسى يېقىمسىزلىنىش، جىگەر چوڭىيىش ئەھۋاللىرى يۈز بېرىدۇ. بۇ كېسەللىكنى ئۇيغۇر تېبابىتى بويىچە تەكشۈرۈپ دىياگنوز قويۇشنىڭ سىرتىدا، زامانىۋى سايمانلار بىلەن تەكشۈرۈش ئۇسۇلىدىن پايدىلىنىش ۋە پايدىلىنىشنى بىلىش لازىم. شۇنداق قىلغاندىلا، جىگەر ئىششىقى ۋە باشقا يۇقۇملۇق كېسەللىك بىمارلىرىنى ۋاقتىدا داۋالاپ، سالامەتلىكىنى بالدۇر ئەسلىگە كەلتۈرگىلى بولىدۇ.

4. سوزۇلما خاراكتېرلىك يۇقۇملۇق جىگەر ئىششىقى

بەدەنگە سېرىقلىق چۈشىدىغان ۋە سېرىقلىق چۈشمەيدىغان يۇقۇملۇق جىگەر ئىششىقى بىلەن ئاغرىغان بىمارلارغا ئۆز ۋاقتىدا دىياگنوز قويۇلمىغان ياكى قوللىنىلغان داۋالاش ئۇسۇلى مۇۋاپىق بولمىغان، پەرۋىشى يېتەرلىك بولمىغان بىمار

ھەر خىل سەۋەبلەردىن باشقا يۇقۇملۇق كېسەللىكلەرگە گىرىپتار بولغان ياكى كېسەللىك جەريانىدا ھاراق ئىچكەن، يېمەك - ئىچمەككە، دەم ئېلىشقا دىققەت قىلمىغاندا، ئۆتكۈر خاراكتېردە باشلانغان كېسەللىك سوزۇلما خاراكتېرگە ئۆزگىرىپ قالىدۇ. بۇ بىمارلار ئۈچۈن ناھايىتى زىيانلىق. ھەر خىل كېسەللىكلەرنى، بولۇپمۇ جىگەر ئىششىقىنى داۋالاشتا دىققەت قىلىشقا تېگىشلىك كېسەللىك.

ئالامىتى: بىماردا ھەمىشە ماغدۇرسىزلىنىش، باش قېيىش، ئۇيقۇسىزلىق، ھەزىم ناچارلىشىش، ئورۇقلاش قاتارلىق ئالامەتلەر كۆرۈلىدۇ. بەدەنگە چۈشكەن سېرىقلىق قايتمايدۇ، جىگەر چوڭىيىدۇ، باسقاندا ئاغرىيدۇ ھەم قولغا قاتتىق بىلىنىدۇ، تالمۇ چوڭىيىدۇ، جىگەر خىزمىتى ناچارلىشىدۇ، ھەتتا قورساقتا سۇ چۈشىدۇ.

كۆپ ساندىكى بىمارلار ئوبدان پەرۋىش قىلىنىپ مۇۋاپىق داۋالانسا، كېسەللىكنىڭ يامانلىشىپ كېتىشىنىڭ ئالدىنى ئالغىلى بولىدۇ ياكى كېسەللىك ئەھۋالى ياخشىلىنىش تەرىپىگە قاراپ ماڭىدۇ. ئاز ساندىكىلەرنىڭ كېسەللىك ئالامەتلىرى قايتا تەكرارلىنىپ، ئۇزاق داۋاملىشىدۇ. ئاخىر جىگەر قېتىش يۈز بېرىدۇ.

داۋالاش: بىمارغا كېسەللىكنىڭ دەسلىپىدىن باشلاپ كۈندە ئۈچ قېتىم، ھەر قېتىمدا 50 مىللىلىتىر ئەرقى كاسىنە ياكى مەتبۇخى كاسىنە بېرىلىدۇ.

ئىككىنچى قېتىمدا خىلىتلارنى پىشۇرۇش ئۈچۈن، بىمارغا مۆتىدىل بۈزۈرى شەربىتى بېرىلىدۇ، بۇ ئىككى خىل دورا بىرلەشتۈرۈلۈپ بېرىلسىمۇ بولىدۇ. كېسەللىك ماددىلىرىنى چىقىرىش ئۈچۈن، بىمارغا دىنار شەربىتى بېرىلىدۇ. بىمارغا دىنار شەربىتى بېرىشتە ئەرقى كاسىنە ياكى مەتبۇخى كاسىنە قوشۇپ بېرىلىدۇ. كۆڭۈل ئېلىشىش ئېغىر بولغانلارغا يۇقىرىقى دورىلار تەمرى ھىندى قاينىتىلمىسى بىلەن بېرىلىدۇ. بەدەنده سېرىقلىق زىيادە بولسا، بىمار كاسىنە ئەرقىگە ئىسكەنجىۋىل قوشۇپ بېرىلىدۇ. قورساق كۆپكەنلەرگە ئەرقى بەدىيان، تېرىسى قىچىشقانلارغا ئەرقى شوخلىغا تەمرى ھىندى قوشۇپ بېرىلىدۇ. جىگەردىكى ئىششىقىنى قايتۇرۇش، ئىشتىھانى ئېچىش ئۈچۈن جاۋارىش ئامىلە بېرىلىدۇ.

كېسەللىك قايتىش دەۋرىدە بىمارغا ھەر كۈنى بىر قېتىم، ئالتە گىرامدىن مەجۇنى دەبدىلۇەرد گۈلقەنت ياكى ئامىلە نۆشدارى بىلەن بېرىلىدۇ.

يۇقىرىقى ئۇسۇللار بىلەن داۋالىغاندا، بىرىنچى ۋە ئىككىنچى دەۋردىكى بىمارلار تېز ساقىيىپ كېتىدۇ، ئۈچىنچى دەۋردىكى بىمارلارغا قوشۇمچە داۋالاشلار قوللىنىلىدۇ. تۆۋەندىكى دورىلارمۇ يۇقۇملۇق جىگەر ئىششىقىغا ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ.

ئەينۇلادىن بەش دانە، كاسىنە ئۇرۇقى، مارجان شوخلىدىن ئالتە گىرامدىن ئېلىنىپ، قاياناق سۇغا چىلاپ قويۇلۇپ، ئەتىسى سقىلىپ، سۈيى چىقىرىلىپ، كېچىسى قەنت سېلىنىپ بىمارغا ئىچۈرۈلىدۇ.

كۆكۈل ئېلىشىش، قىزىتما، سۇيدۇك كەملىك قاتارلىقلارنى داۋالاش ئۇچۇن، بەدىيان، كاسىنە ئۇرۇقى، تەرخەمەك ئۇرۇقى قاتارلىقلارنىڭ ھەر بىرى ئۇچ گىرامدىن ئېلىنىپ، سۇغا چىلىنىدۇ، تەمى چىققاندا سقىلىپ، شىرىسى چىقىرىلىپ، 75 مىللىلىتىر بۇزۇرى شەربىتى قوشۇلۇپ بىمارغا ئىچۈرۈلىدۇ.

رەۋەن چىنى، بەدىيان ئۇچ گىرامدىن، ئۇرۇقى ئېلىنغان ئۇزۇم توققۇز دانە ئېلىنىپ، چالا سوقۇلۇپ، قاياناق سۇغا بىر كېچە چىلىنىپ، ئەتىسى سقىلىپ شىرىسى چىقىرىلىپ، 75 مىللىلىتىر بۇزۇرى شەربىتى بىلەن بىمارغا ئىچۈرۈلىدۇ.

ھۆل كاسىنە ياكى تۇرۇپنىڭ كۆكى سقىلىپ، سۈيى ئازراق شېكەر بىلەن تاتلىق قىلىنىپ بىمارغا ئىچۈرۈلىدۇ.

يۇقۇملۇق جىگەر ئىششىقى بىمارلىرىغا تۆۋەندىكى مۇرەككەپ دورىلار بېرىلىدۇ:

ئىسسىقتىن بولغان جىگەر ئىششىقىنى داۋالاشتا، ئەرقى كاسىنە، زىخ شەربىتى، دىنار شەربىتى، بۇزۇرى شەربىتى، ئىسكەنجۇبىل شەربىتى قاتارلىق دورىلار بىمارغا سۇركە دورىلىرى بېرىلىپ، بەدىنى تازىلىنىپ بولغاندىن كېيىن بېرىلىدۇ، ئۇلارغا تەرخەمەك ئۇرۇقىنىڭ شىرىسى، كاسىنە ئۇرۇقى شىرىسى، سېرىقئوت ئۇرۇقى، قوغۇن ئۇرۇقى شىرىسىگە قاياناق سۇ ياكى كاسىنە ئەرقى، ئىسكەنجۇبىل بۇزۇرى شەربىتى قوشۇپ ئىچۈرۈلىدۇ. قەۋزىيەت بولسا، بىمارغا بېھى ئۇرۇقى، ئىسپىغول لوئابى، ئەرقى گاۋزىبان، ئەرقى كاسىنە، ئەرقى شوخلا، بىنەپشە شەربىتى، تەمرى ھىندى، ئەينۇلا شەربىتى ياكى قىزىلگۇل، گۈلقەنت قوشۇلۇپ بېرىلىدۇ. مارجان شوخلا، ئاق سەندەل سىركىدە ئېزىلىپ، گۈل يېغىغا ئارىلاشتۇرۇلۇپ جىگەر ساھەسىگە چېپىلىدۇ. مۇرەككەپ دورىلاردىن ھەببى كەبەد، ئامىلە نۆشۇدارى، كاسىنە شىرىسى، تەرخەمەك ئۇرۇقى شىرىسى، بۇزۇرى شەربىتى بىلەن ئىچۈرۈلىدۇ.

بەدەنگە سېرىقلىق چۈشىدىغان ۋە چۈشمەيدىغان يۇقۇملۇق جىگەر ئىششىقىنى داۋالاشتا، بىمارنىڭ يېمەك ـ ئىچمىكىنى تەرتىپكە سېلىش، بىمارنى ئوبدان دەم ئالدۇرۇش، ئېغىر جىسمانىي ئەمگەك قىلدۇرماسلىق، مايلىق يېمەكلىكلەردىن، ئۇزۇندا سىكىدىغان ئېغىر، يىرىك، جىگەر ۋە ئۇچەينى غىدىقلايدىغان غىزالاردىن، بەك كۆچلۈك دورىلاردىن پەرھىز قىلدۇرۇش لازىم. بىمارغا ئوزۇقلۇق قىممىتى يۇقىرى، يەڭگىل يېمەكلىكلەرنى بېرىش، پاكىز، يېڭى قېتىق، ياخشى پىشقان مېۋە ۋە ئۇلارنىڭ مۇرابباللىرى، ئانار، بېھى، ئالما شەربەتلىرىنى بېرىش لازىم.

5. جىگەرنىڭ زەربىدىن بولغان ئىششىقى

جىگەرگە ياكى جىگەر ساھەسىگە تاياق تېگىش خەتەرلىك ئەھۋال ھېسابلىنىدۇ، بەزىدە جىگەر يېرىلىپ، ئىچكى قاناش يۈز بېرىپ، بىمارنىڭ ھاياتىغا خەۋپ يېتىدۇ. بۇ جىگەرنىڭ يۇقۇمسىز ئىششىقلىرىغا مەنسۇپ بولۇپ، مۇڭاپىق تەدبىر قوللىنىلسا ئۇزاققا قالماي ئىششىق قايتىپ، جىگەر خىزمىتى ئەسلىگە كېلىدۇ. داۋالاش ۋاقتىدا، توغرا بولمىسا جىگەردە يۇقۇمسىز ئىششىق يۈز بېرىدۇ.

ئالامىتى: بىمار جىگەر ساھەسى ئاغرىپ قۇسىدۇ، بىمارنىڭ ئىچى سۇرىدۇ، تەرىتىدە قان كۆرۈلىدۇ، جىگىرىنىڭ خىزمىتىگە زور دەرىجىدە تەسىر يېتىدۇ.

داۋالاش: پاكىز مومىيادىن ئۇچ گىرام، گىلى ئەرمىنىدىن تۆت گىرام سوقۇلۇپ، ئەلگەكتىن ئۆتكۈزۈلۈپ، ئىسپىغول لوئابى بىلەن يۇغۇرۇلۇپ، جىگەر ئۈدۈلىغا چېپىلىدۇ.

رەۋەن چىنى ياكى ھەببۇلئاس ئۇچ گىرامدىن ئېلىنىپ، يۇمشاق سوقۇلۇپ، تاسقىلىپ ئىستېمال قىلىنىدۇ.

جىگەر ئىششىقى، تال ئىششىقى ۋە ئاشقازان زەخمىسىگە قۇستى شېرىن، زەپەر يەتتە گىرامدىن، گىلى مەختۇم، گىلى ئەرمىنى، يۇيۇلغان لوك، رەۋەن چىنى، قەسبۇ زىرە 11 گىرامدىن، گىلى مىلىك تۆت گىرام ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار يۇمشاق سوقۇلۇپ، ئەلگەكتىن ئۆتكۈزۈلۈپ، يەتتە گىرام ئەرقى شوخلا، 25 گىرام خىيارشەنبەر شىرىسى، مۇڭاپىق مىقداردىكى بادام يېغىغا ئارىلاشتۇرۇلۇپ ئىستېمال قىلىنىدۇ.

جىگەر قېتىش

سەۋەبى: جىگەر ياغ قاپلانغاندىن كېيىن قېتىشقا باشلايدۇ. يېقىنقى تەتقىقاتلارغا قارىغاندا ۋىرۇس پەيدا قىلغان جىگەر ئىششىقلىرى توغرا ۋە تولۇق داۋالاپ ساقايتىلمىسا، ئاخىر جىگەر قېتىشقا باشلايدىكەن. بۇ ئۇيغۇر تېبابىتىنىڭ قەدىمكى كىتابلىرىدا: «يېزىلغان جىگەر قېتىش، ئىسسىق ۋە سوغۇقتىن بولغان جىگەر ئىششىقلىرى تولۇق يېنىپ كېتەلمەي، ئاخىرى قاتتىق قېتىشقا ئايلىنىدۇ» دېگەن كۆز قاراشنىڭ توغرىلىقىنى ئىسپاتلايدۇ.

ئالامىتى: جىگەردە قاتتىقلىق بىلىنىدۇ. ئاغرىش ۋە قىزىتما بولمايدۇ، بىمارنىڭ ئىشتىھاسى تۆتۈلىدۇ، بەدىنى بارغانسېرى ئورۇقلايدۇ. چىرايى خۇنۇكلىشىپ، نۇرسىز-

لىنىپ، قارامتۇللىشىپ قالىدۇ، تىلى يېرىكلىشىپ قالىدۇ، بەزىدە قاتتىقلاشقان جىگەر ئاسانلا جىگەر سەرتانغا ئۆزگىرىپ كېتىدۇ. دەرۋازا قان تومۇر توسۇلۇشتىن ھەزىم يوللىرى قانايدۇ، بىمار شۇ سەۋەبلىك ئۆلۈپ كېتىدۇ.

داۋالاش: ماددىنى پىشۇرۇش ئۈچۈن، ئالدى بىلەن بىمارغا ھەر كۈنى بەدىيان، كاسىنە ئۇرۇقى، كەرەپشە ئۇرۇقى، گاۋزىبان تەك مىقدارىدا ئېلىنىپ، ناۋات بىلەن دەملىنىپ ئىچۈرۈلىدۇ.

گاۋزىبان گۈلى، بەدىيان، غاپەس گۈلى قاتارلىقلار بىرلەشتۈرۈلۈپ ياكى ئايرىم ھالدا ئەرقى شوخلا بىلەن قاينىتىلىپ، زۇۋا شەربىتى بىلەن بىمارغا ئىچۈرۈلىدۇ. جىگەرده قىزىقلىق بولمىسا، بىمارغا بەدىيان سۇيى، كاسىنە سۇيى، مارجان شوخلا سۇيى قاتارلىقلار گۈلقەنت بىلەن بىللە ئىچۈرۈلىدۇ.

بىمارغا زۇۋا قاينىتىلمىسى ياكى ئۆچكە سۈتى گۈلقەنت قوشۇلۇپ ئىستېمال قىلدۇرۇلىدۇ.

بىمارغا ئۆپكە سىلىنى داۋالاشتا تونۇشتۇرۇلغان ئېشەك سۈتى پىشۇرۇلۇپ ئىچۈزۈلسە قاتقان جىگەرنى يۇمشىتىدۇ، قورساقتا چۇشكەن سۇنى يوقىتىدۇ.

جىگەر يېرىڭلىق ئىششىقى

سەۋەبى: جىگەرگە يېقىن ئەزالاردىكى چىرىشلىك كېسەللىكلەردىكى بۇزۇق ماددىلار ئۆت يوللىرى، جىگەر شىريان قان تومۇرى، دەرۋازا (ۋەرد) تومۇرى ئارقىلىق جىگەرگە كېلىپ ئورۇنلىشىپ، كىچىك يېرىڭلىق خالتىلار شەكىللىنىش بىلەن پەيدا بولىدۇ. بۇنداق يېرىڭلىق خالتىلار كىچىك بولسىمۇ، لېكىن بىرقانچە كىچىك يېرىڭلىق ئىششىق ئۆزئارا قوشۇلۇپ، چوڭراق يېرىڭلىق ئىششىقنى شەكىللەندۇرۇشى مۇمكىن. يەنە جىگەر توقۇلمىلىرى يېرىڭلاشتىنمۇ بۇ كېسەللىك پەيدا بولىدۇ.

ئالامىتى: پۈتۈن بەدەن يېرىڭدىن زەھەرلىنىش ھالىتىنى شەكىللەندۇرىدۇ. بىمار توساتتىن توڭلاپ تىترەيدۇ، بەدەن ھارارىتى كۆتۈرۈلىدۇ، ئوڭ بىقىن جىگەر سەھەسى ئاغرىيدۇ. بىمار قىسقا مۇددەت ئىچىدە ئۇزاق كېسەللىك ئازابىنى تارتقان قىياپەتكە كىرىپ قالىدۇ، بىر قانچە قېتىم توڭلاپ تىترەيدۇ، ئارقىدىن قىزىيدۇ ھەم قاتتىق تەرلەيدۇ. جىگەر يوغىناپ جىگەر قېپى كۆپۈپ قالغانلىقتىن، جىگەر ساھەسى داۋاملىق ئاغرىپ تۇرىدۇ، بەزىدە ئاغرىق ئوڭ مۇرە تەرىپىگىمۇ تارقىلىدۇ، پۈتۈن بەدەن ماغدۇرسىزلىنىدۇ، بىمارنىڭ ئىشتىھاسى تۇتۇلىدۇ، كۆڭلى ئېلىشىدۇ، ھەتتا بىمار قۇسىدۇ، كېسەللىك ئاقىۋىتى ناچار بولغاندا، بىمارنىڭ بەدىنى يېنىك دەرىجىدە سارى

غىيدۇ، جىگىرى يوغىنايدۇ. بىمار ئوڭدا ياكى ئولۇڭ بىقىنىنى بېسىپ ياتالمايدۇ.

داۋالاش: بىماردا يىرىڭلىق ئىششىق چوڭ، ئومۇمىي بەدەن زەھەرلىنىش ئالامەتلىرى ئېغىر، يىرىڭلىق ئىششىق يېرىلىپ كېتىش ئېھتىمالى بولسا ياكى يېرىلىپ كەتكەن دەسلەپكى مەزگىللەردە دەرھال بىمارنىڭ قورسىقى يېرىلىپ، جىگەردىكى يىرىڭ ئېقىتىپ چىقىرىلىدۇ، قورساق بوشلۇقىغا چۈشكەن يىرىڭنى تازىلاپ، چىرىشكە قارشى دورىلار كۆپلەپ ئىشلىتىلىدۇ.

جىگەر يېرىڭلىق ئىششىقىغا پايدا قىلىدىغان دورىلاردىن شۇمشا، زىغىر 40 گىرامدىن، ئەنجۈر مونىكى 11 دانە، پىرسىياۋشان، ھەمىشباھار ئۈرۈقى، ئاق لەيلى ئۈرۈقى 12 گىرامدىن، پىننە قەنتەرىيون 14 گىرامدىن، قۇرۇق زۈپا، كۈدە ئۈرۈقى يەتتە گىرامدىن ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار 500 مىللىلىتىر سۇدا قاينىتىلىپ، يېرىمى قالغاندا سۈزۈلۈپ، شېكەر سېلىنىپ ياكى قەنت سېلىنىپ، بىرئاز بادام يېغى قوشۇلۇپ ئىچۈرۈلىدۇ. يارا ئېغىز ئېلىشتىن ئىلگىرى مادداىنى تارقىتىش، مادداىنى يىغىلىپ ئېغىز ئېلىپ قېلىشنىڭ ئالدىنى ئېلىش، بىمارنىڭ يوتىسىغا ھىجامەت قويۇش، ئىچىنى يۇمشىتىش، ئىششىق تارقاتقۇچى دورىلارنى چېپىش قاتارلىق تەدبىرلەر قوللىنىلىدۇ. ئەگەر بۇ چارىلەر كۆپايە قىلماي مادداىنى يىغىلىشقا تەييار بولسا، پىشۇرغۇچى دورىلارنى بىمارنىڭ قورساق سىرتىدىن چېپىش لازىم. مادداىنى پىشقاندىن كېيىن مادداىنى تولۇق چىقىرىپ، ئەزانى تازىلاشقا تەدبىر قىلىنىدۇ. بۇ مەقسەتتە ئاچ قورساققا ئارپا سۈيى ياكى مائۇل ھەسەلگە ئىسكەنجۈبىل قوشۇلۇپ بېرىلىدۇ. بىمارغا يەنە كۈندۈر، خونسىياۋشانلار بېرىلىدۇ. ئۇنىڭدىن باشقا، بىمارغا يەنە كاسنە ئۈرۈقى، كەرەپشە ئۈرۈقىنىڭ قاينىتىلمىسى ئىسكەنجۈبىل ياكى مائۇل ھەسەلگە قوشۇلۇپ ئىچۈرۈلىدۇ.

جىگەر قاپلىق قۇرت كېسەللىكى

سەۋەبى: ئېتىزلاردا بولىدىغان قاپلىق قۇرت تۇخۇملىرى يېمەكلىكلەر، قول ئارقىلىق ئادەمگە يۇقىدۇ. قاپلىق قۇرت تۇخۇمى يۇققاندىن كېيىن قان ئارقىلىق جىگەرگە، بولۇپمۇ جىگەر ئوڭ تەرەپ بۆلىكىگە بېرىپ ئورۇنلىشىدۇ. ئۇنىڭدىن قالسا ئۆپكىگە ئورۇنلىشىپ يوغىنايدۇ. بۇ ئۆپكە قاپلىق قۇرت كېسەللىكى دەپ ئاتىلىدۇ. يەنە مېڭە، سۆڭەك، بۆرەكلەردىمۇ ئورۇنلىشىشى مۇمكىن. ئەمما، بۇ خىلدىكىلىرى ئاز كۆرۈلىدۇ.

ئادەملەر بۇ كېسەللىككە كۆپىنچە بالىلىق دەۋرىدە يۇقۇنلانسىمۇ، لېكىن كېسەل-

لىك جەريانى ناھايىتى ئاستا بولىدىغانلىقى ئۈچۈن، 20 يىلدىن كېيىن جىگەردە كېسەللىك ئالامەتلىرى كۆرۈلىدۇ.

ئالامىتى: جىگەر قۇرتى جىگەرنىڭ بىر يېرىدە ياكى بىرقانچە يېرىدە ئورۇنلىشىپ تەرەققىي قىلغاندىن كېيىن، ھەر خىل دەرىجىدىكى چوڭلۇقتا قاپچۇقلار پەيدا بولىدۇ. ئالاھىدە ئالامىتى شۇكى، جىگەر ساھەسى ئاغرىماستىن پولىشىپ قېلىش، ئاغرىقسىز مونەكچە پەيدا بولۇش ئالامەتلىرى كۆرۈلىدۇ. جىگەر ساھەسىنى تۇتۇپ كۆرگەندە، جىگەرنىڭ كۆرۈنەرلىك دەرىجىدە چوڭىيىپ كەتكەنلىكىنى ۋە جىگەرنىڭ يۈزىدە خالتىلىق ئىششىق بارلىقىنى ھېس قىلغىلى بولىدۇ.

داۋالاش: جىگەر خالتىلىق قۇرت كېسەللىكىنى ئوپېراتسىيە قىلىش ئۇسۇلى ئارقىلىق داۋالغىلى بولىدۇ. ئەگەر ئوپېراتسىيە قىلىشقا بەدەن ئاجىز كېلىپ قالسا، بىمارغا ئەرقى بەدىيان، ئەرقى شوخلىنى ئەرقى كاسىنە، بۇزۇرى شەربىتى ۋە ئىسكەندىجۇل بۇزۇرى بىلەن بىللە ئۇزاق مۇددەت بېرىش كېرەك.

ئۆت يولى ۋە ئۆت خالتىسى كېسەللىكلىرى

1. ئۆتكۇر خاراكتېرلىك ئۆت خالتىسى ئىششىقى

سەۋەبى: خىلىتلار تەڭپۇڭلۇقىنىڭ بۇزۇلۇشىغا سەۋەبچى بولىدىغان ھەر خىل ئامىللار ئۆت خالتىسىنى يۇقۇملاندۇرىدۇ. چىرىش ئۇچەيدىن ئۆت نەيچىسى ئارقىلىق يۇقىرىغا مېڭىپ ئۆت خالتىسىنى ئىششىتىدۇ.

ئالامىتى: ئۆتكۇر خاراكتېرلىك ئۆت خالتا ئىششىقى ناھايىتى جىددىي باشلىنىدۇ. بىمار قۇسىدۇ، ئوڭ تەرەپ يۇقىرى قورساق قىسمى ئاغرىيدۇ، ئاغرىق ئوڭ تەرەپ غول ۋە يەلكىگە تارقىلىپ بارىدۇ. ئۆت خالتىسىدا تاش بار بىمارلار ئاغرىققا چىدىمايۇ يۇمىلاپ كېتىدۇ، قاتتىق تەرلەيدۇ، چىرىش ۋە بۇزۇلۇش بولغانلىقتىن قىزىتمىسى تۆۋەنلەپ، تىترەيدۇ. قورساقنىڭ ئوڭ تەرەپ يۇقىرى قىسمىنىڭ مۇسكۇللىرى تارتىشىدۇ ۋە باسقاندا ئاغرىيدۇ، چوڭقۇر تىنالمايدۇ، بەزىدە ئىششىغان ئۆت خالتىسى پۈرلىشىدۇ. ئۆز ۋاقتىدا تەدبىر قوللىنىلمىسا تۆۋەندىكىدەك ئاقىۋەتكە قالىدۇ.

يەككە ھالدىكى ئۆتكۇر خاراكتېرلىك ئىششىق ئاستا ـ ئاستا ئۆزلۇكسىز يوقىلىپ، سوزۇلما خاراكتېرلىك بولۇپ قالىدۇ.

ئۆتكۇر خاراكتېرلىك ئىششىق كۈندىن ـ كۈنگە تەرەققىي قىلىپ، پۈتۈن ئۆت

خالتىسىنى يىرىك خالتىسىغا ئايلاندۇرۇپ، ئومۇمىي بەدەنلىك ھەر خىل كېسەللىك ئالامەتلىرىنى پەيدا قىلىدۇ.

ئۆت خالتىسىنىڭ ئەتراپى چىرىپ، ئىششىپ، ئۆت سۇيۇقلۇقى قورساق بوشلۇقىغا چۈشۈپ، ئەتراپتىكى توقۇلمىلاردا ئىششىقنى تېز پەيدا قىلىدۇ.

ئۆت تېشى بار بىمارداۋ بۇ كېسەللىكنىڭ تەرەققىي قىلىشى تېز بولىدۇ. ئۆت خالتىسى تېشىلىش، ياراۋە قان بۇزۇلۇش قوشۇلۇپ كېلىدۇ. بۇ خىل كېسەللىك بىمارلىرىنى ۋاقتىدا داۋالاش لازىم.

داۋالاش: ئۆتكۈر خاراكتېرلىك ئۆت خالتىسى ئىششىقىنى داۋالاش ئوپېراتسىيە قىلىش ۋە دورا بىلەن داۋالاشتىن ئىبارەت ئىككى خىل بولىدۇ.

ئوپېراتسىيە قىلىپ داۋالاشتا ئۆت خالتىسىدا تاش بولغان چاغلاردا ئۆت خالتىسى كېسىپ ئېلىۋېتىلىدۇ.

دورا بىلەن داۋالاشتا ئىششىقنى قايتۇرىدىغان، ئۆتنى راۋان قىلىدىغان دورىلار ئىشلىتىلىدۇ.

2. سوزۇلما خاراكتېرلىك ئۆت خالتىسى ئىششىقى

سەۋەبى: ئۆتكۈر خاراكتېرلىك ئۆت خالتىسى يالليۇغى ئۆز ۋاقتىدا تولۇق داۋالاپ ساقايتىلمىغانلىقتىن سوزۇلما ھالەتكە ئۆزگىرىدۇ. ئارىلاپ جىددىي قوزغىلىپ تۇرىدۇ، ئۆت خالتىسىنىڭ نورمال خىزمىتىگە تەسىر يەتكەنلىكتىن، ئۆت خالتىسىنىڭ كېڭىيىش ۋە قىسقىراش ئىقتىدارى يوقىلىپ، جىگەردە ئىشلەپچىقىرىلغان ئۆت سۇيۇقلۇقىنى ياخشى سىغدۇرالمايدۇ ـ دە، ئۆز ۋاقتىدا ئون ئىككى بارماق ئۇچەيگە چىقىرىپ بېرەلمەي، تاماقنىڭ ھەزىم بولۇشىغا ياردەم بېرەلمەيدۇ.

ئالامىتى: بىمارلاردا داۋاملىق ھەزىم ناچارلىشىش كۆرۈلىدۇ. بىمار غىزا يېگەندىن كېيىن ئاشقازان ساھەسى كۆپۈۋالىدۇ، كېكىرىدۇ. بەزىدە بۇ ئالامەتلەر ئاشقازان، ئون ئىككى بارماق ئۇچەي يارىسىنىڭ ئالامىتىگە ئوخشىشىپ كېتىدۇ. بۇ كۆپىنچە ياغلىق غىزالارنى ئىستېمال قىلغاندىن كېيىن قوزغىلىدۇ. كۆپىنچە بىمارلاردا سوزۇلما خاراكتېرلىك ئۆت خالتا ئىششىقى بىلەن بىرگە ئۆت تېشى پەيدا بولۇپ، دائىم ئۆت خالتىسى مۇجۇپ ئاغرىيدۇ.

ئۆت خالتىسى تەكرار ئىششىسا، قوشنا ئەزالار بىلەن چاپلىشىپ قالىدۇ. ئۆت خالتىسىنىڭ دېۋارى ئەزالارنىڭ دېۋارىغا جايلاشقان ھالدا تېشىلىپ كەتسە ئانمىغا ئۆزگىرىپ قالىدۇ. ئۆت خالتىسى ئاشقازانغا، ئۇچەيگە چاپلىشىپ تۆشۈك ئېچىلىپ

قالسا، ئۆت سۈيۈقلۇقى ئۇچەيگە ئېقىپ كىرىدۇ. ئۇچەيدىكى نەرسىلەرمۇ بىۋاستە ئۆت خالتىسىغا ئېقىپ كىرىپ، يۇقىرىغا قاراپ ماڭغان ئىششىقنى پەيدا قىلىدۇ.

داۋالاش: سوزۇلما خاراكتېرلىك ئۆت خالتىسى يالليۇغىنى داۋالاشتا، بىمارغا كاسىنە ئەرقى، بۇزۇرى شەربىتى، دىنار شەربىتى قاتارلىق دورىلار بېرىلىدۇ.

بەرەنجاسىپ، شوكائى، باد ئاۋرەت قاتارلىق دورىلار ئۇچ گىرامدىن ئېلىنىپ، قاينىاق سۇغا بىر كېچە چىلىنىپ، ئەتىسى سۈزۈلۈپ، 120 مىللىلىتىر بۇزۇرى شەربىتى ياكى بىنەپشە شەربىتى بىلەن بىمارغا بىراقلا ئىچۈرۈلىدۇ. بىمارغا يەنە ئۈچ گىرام داۋائىل كۇركۇم كەبىر 120 مىللىلىتىر ئەرقى كاسىنە بىلەن ئىچۈرۈلىدۇ. رەۋەن سوقۇلۇپ، شېكەرگە ئارىلاشتۇرۇلۇپ كۈنىگە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا 0.1 گىرامدىن ئىستېمال قىلدۇرۇلىدۇ. رەۋەن شەربىتى جىگەر، ئۆت خالتىسى ۋە تال كېسەللىرىگە سەۋەبچى بولغان توسالغۇلارنى ئاچىدۇ. چوڭ تەرەتنى يۇمشىتىدۇ، ئۆت خالتىسىدىكى ئىششىقلارنى قايتۇرىدۇ.

قۇرسى غاپەس جىگەر، ئۆت خالتىسى، تال ئاغرىقلىرى، يارا، يەرقان ۋە تۆت كۈنلۈك قىزىتمىلارغا ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ. توسالغۇلارنى ئاچىدۇ.

خىيارشەنبەر چىلانمىسى (نوقوئى چىلانمىسى) كۆپىنچە جىگەر، تال، ئۆت خالتا كېسەللىكلىرى، يارا ۋە يەرقانغا ناھايىتى پايدىلىق بولۇپ، توسالغۇلارنى ئاچىدۇ، بۇ نۇسخا تەركىبى ھەققىدە باشقا كىتابلاردىن پايدىلىنىشقا بولىدۇ.

ئۆت تاش كېسەللىكى

ئۆت تېشى ھەر خىل سەۋەبلەر تۈپەيلىدىن ئۆت خالتىسى ئىچىدىكى ئۆت سۈيۇقلۇقى (سەپرا)نىڭ ھەر خىل ئۆزگىرىشلىرىدىن پەيدا بولىدۇ. ئۇلار ھەر خىل شەكىللەردە بولىدۇ، ئادەتتە يۇمىلاق، قىرلىق، قۇمسىمان بولىدۇ.

سەۋەبى: ئۆت خالتىسى بىلەن جىگەرنىڭ مۇناسىۋىتى ناھايىتى يېقىن بولۇپ، بەزى كىشىلەردە ئۆت خالتىسى جىگەر ئەگرى قىسمىدا پۈتۈنلەي جىگەر توقۇلمىسى ئىچىدە يوشۇرۇنۇپ تۇرىدۇ. ئۆت (سەپرا) تاماق ھەزىم قىلىشقا ياردەم بېرىدىغان بىر خىل سۈيۇقلۇق بولۇپ، بەزى ۋاقىتلاردا ئۇنىڭ تەركىبىدە ئالاھىدە ئۆزگىرىش بولىدۇ. ئۆت سۈيۇقلۇقى تەركىبىدىكى تۇز ۋە باشقىلار كۆپىيىپ كېتىدۇ. ئاياللار ھامىلىدار بولغان چاغلاردا ئۆت سۈيۇقلۇقى ئۆت خالتىسىدا چۆكۈۋېلىپ، سەپرا تېشىنى پەيدا قىلىدۇ. ئۆت تېشىنىڭ پەيدا بولۇشىدا دائىم قەۋزىيەت بولۇش، جىگەر كېسەللىكى بەلەن ئاغرىش، ھاراقنى كۆپ ئىچىش، سېرىقياغنى كۆپ ئىستېمال قىلىش، جىسمانىي

ئەمگەك قىلماسلىق، ئۆت خالتىسى ئىششىپ، ھەربىرىدىكى ئىقتىدارى تۆۋەنلەش، نۇقرەس، زىيابىتۇس، ئۆپكە سىلى، ھەزىم يوللىرى سەرتانى بىلەن ئاغرىش، كۆپ ھالدا مىلدار بولۇش ۋە باشقا كېسەللىكلەرمۇ سەۋەب بولىدۇ. ئۆت يوللىرىغا يىلان مەددە ياكى ئۇنىڭ تۇخۇمى كىرىپ، ئۆت يولى يىلان مەددە كېسەللىكلىكىنى شەكىللەندۈرگەندە ئۆت خالتىسىغا چۈشۈپ ئۆلگەن يىلان ياكى ئۇنىڭ تۇخۇملىرى ئۆت تېشىنىڭ پەيدا بولۇشىغا سەۋەب بولىدۇ.

داۋالاش: بىماردا قورساق ئاغرىش، توڭلاپ تىترەش، يۇقىرى دەرىجىدە قىزىش ۋە بەدەنگە سېرىقلىق چۈشۈش، ئۆت يوللىرىنىڭ ئىششىقلىرى ۋە ئۆت تېشى كېسەللىكى جىددىي قوزغىلىشلاردا كۆرۈلىدىغان ئوچ چوڭ ئالامەتتۇر.

ئۆت خالتىسىدا تاش پەيدا بولغاندا ئۇنىڭ ئالامەتلىرى تاشنىڭ چوڭ-كىچىكلىكى، ئورنى، سانى، توسۇلۇش ۋە ياللۇغلىنىش بار-يوقلۇقىدەك ئامىللارغا قاراپ ھەر خىل بولىدۇ. چوڭراق ئۆت تېشى جىگەر ساھەسىدە كۆپكەندەك يېقىمسىزلىق ۋە سوزۇلما خاراكتېرلىك ئۆت خالتىسى ئىششىقىنىڭ ئالامەتلىرى بىلەن ئىپادىلىنىدۇ. كىچىكرەك تاش بولسا ياغلىق غىزا يېگەندىن كېيىن ياكى كېچىسى ئوڭدا ياتقاندا ئۆت خالتىسى موجۇپ ئاغرىيدۇ.

بەدىيان مۇڭاپىق مىقدارىدا ئېلىنىپ، قاينىتىلىپ ئىچىلىسە جىگەر ئىششىقىنى قايتۇرىدۇ ھەم تاشنى ئېرىتىپ چۈشۈرىدۇ. تۇرۇپ قاينىتىلىپ ياكى قىرىلىپ سۈيى كۇندە 36 مىللىلىتىردىن ئىچىلسە تاشنى پارچىلاپ چىقىرىدۇ. ئود سەلىب مۇڭاپىق مىقدارىدا ئېلىنىپ، قاينىتىلىپ ئىچىلسە تاشنى پارچىلايدۇ. ئوچ گىرام ھەجرۇل يەھۇد سۇ ئىچىدە تاشقا سۈرۈلۈپ، 24 مىللىلىتىر بۇزۇرى شەربىتى بىلەن كۇندە ناشتىدا ئىستېمال قىلىنسا ياخشى ئۇنۇم بېرىدۇ.

مۇرەككەپ دورىلاردىن مەجۇنى ئەمروسياھى كۇندە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا تۆت گىرامدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ. بەش گىرام داۋائىل لوك كەبىر 25 مىللىلىتىر ئەرقى شوخلا ياكى ئەرقى كاسنە ۋە ياكى بۇزۇرى شەربىتى بىلەن ئىچىلىدۇ.

بەش گىرام سوفۇپى ھەجرۇل يەھود، 24 مىللىلىتىر ئەرقى بەدىيان، 48 مىللىلىتىر تۇرۇب يوپۇرمىقىنىڭ سقىلغان سۈيى بىلەن ئىچىلىدۇ.

48 مىللىلىتىر تال (ئۇزۇم تېلى) يوپۇرمىقى شەربىتى 72 مىللىلىتىر كاسنە ئەرقى بىلەن ئىچىلىدۇ.

ئوغرىتىكەن شەربىتى بىلەن تاۋۇز ئۇرۇقى مېغىزى، تەرخەمەك ئۇرۇقى مېغىزى، كاسنە ئۇرۇقى شىرىسى ئارىلاشتۇرۇلۇپ ئىچىلىدۇ.

ئوردان، چاقماق ئوت ئۇرۇقى، بادرەنجبۇيا، مارجان شوخلا توققۇز گىرامدىن،

قەنتەربیۇن يەتتە گىرام، بابۇنە گۇلى، گاۋزبان، زىراۋەندە، مودەھرەج ئۇچ گىرامدىن، ئەرقى شوخلا، ئەرقى خارخەسەك، ئەرقى خار شوتىرى 280 مىللىلىتىردىن ئىبارەت بۇ دورىلار ئەرەقلەردە قاينىتىلىپ، 1/3 قىسمى قالغاندا سۈزۈلۈپ، ئوننىاس شەربىتىدىن 12 مىللىلىتىر قوشۇلۇپ، بىراقلا ئىچىلىدۇ. ئۇنىڭدىن باشقا، يەنە بۆرەك تاش كېسەللىكىنى داۋالاشتا كۆرسىتىلگەن دورىلار ئىستېمال قىلىنىدۇ.

ئىستىسقا (سۇلۇق ئىششىق)

سەۋەبى ۋە ئالامىتى: ئىششىغان بىمارلارنىڭ كېسەللىك ئالامەتلىرى سۇلۇق ئىششىقنى كەلتۈرۈپ چىقارغان سەۋەبلەر بىلەن مۇناسىۋەتلىك بولىدۇ.

1. يۇرەك مەنبەلىك ئىستىسقا

بۇ كۆپىنچە مۇپاسىل، ئاتىشەك ۋە يۇقىرى قان بېسىمىدىن بولغان يۇرەك كېسەللىكلىرىنىڭ قان تولۇش تۇيغۇسىدىن ئاجىزلاشقان باسقۇچلىرىدىكى مۇھىم ئىپادىسىدۇر.

كېسەللىك پېنىكرەك بولغاندا، ئوشۇق ساھەسى ئىششىيدۇ. ئېغىر بولغاندا پۈتۈن بەدەن سۇلۇق ئىششىيدۇ. يۇرەكتىن بولغان سۇلۇق ئىششىق كۆپىنچە تەدرىجىي شەكىللىنىدۇ. ئالدى بىلەن پۇت تەرەپتىن باشلىنىدۇ. بىماردا داۋاملىق دېگۈدەك ئىششىق بىلەن جىگەر چوڭىيىش، نەپەسلىنىش قىيىنلىشىش، كۆكىرەك قاتارلىق ئوخشاش بولمىغان دەرىجىدە يۇرەك ئاجىزلىقىنىڭ ئالامەتلىرى كۆرۈلىدۇ.

2. بۆرەك مەنبەلىك ئىستىسقا

ئۆتكۈر خاراكتېرلىك بۆرەك ئىششىقىدىن بولغان سۇلۇق ئىششىق ناھايىتى تېز پەيدا بولىدۇ. دەسلەپتىلا پۈتۈن بەدەن ئىششىپ كېتىدۇ. سوزۇلما خاراكتېرلىك بۆرەك ئىششىقىدا سۇلۇق ئىششىقنىڭ ئېغىر - يېنىكلىك دەرىجىسى بىر خىل بولمايدۇ. بەزىدە ئىككى قاپاقلا ئىششىيدۇ. ئەمما، بۆرەك توقۇلمىلىرى ئۆزگىرىش باسقۇچىدىكى سوزۇلما خاراكتېرلىك بۆرەك يالليۇغىدا ئېغىر ھالەتتىكى بۆرەك مەنبەلىك ئىستىسقا يۈز بېرىدۇ.

بۆرەك مەنبەلىك سۇلۇق ئىششىق بىمارنىڭ پېتىش ھالىتىنىڭ ئۆزگىرىشىگە ئەگىشىپ يۆتكىلىپ تۇرىدۇ. بۇ خىل ئىششىقتا بىمارنىڭ سۆيدۈكىدە ئاقسىل، قىزىل

قان ماددىلىرى ۋە باشقىلار كۆرۈلىدۇ. بۆرەك خىزمىتى بۇزۇلىدۇ. ئىششىغان يەرگە بارماق پاتۇرۇلسا ئويمانلىشىدۇ. قولنى تارتقاندا يەرلىك ئورۇن ئەسلىي ھالىتىگە قايتىدۇ.

3. جىگەر مەنبەلىك ئىستىسقا

جىگەر كېسەللىكلىرىدە تېرە ئاستى توقۇلمىلىرىدا سۇلۇق ئىششىقنىڭ پەيدا بو-لۇشى ۋە تەرەققىي قىلىشى ئاستىراق بولىدۇ، كۆپىنچە قورساقتا سۇ چۈشۈش ۋە پۇت ئىششىش روشەنرەك كۆرۈلىدۇ. چىراي سارغىيىش، قورساق كۆپۈش ۋە پۇت سۇلۇق ئىششىش قاتارلىقلار كۆپىنچە ھاللاردا جىگەردىن بولغان ئىستىسقانىڭ روشەن ئالا-مىتىدۇر. دەرۋازا (ۋەرد) قان تومۇر توسۇلۇشىدىن جىگەر قېتىش جىگەر مەنبەلىك ئىستىسقانىڭ ئەڭ كۆپ ئۇچرايدىغان سەۋەبىدۇر. بۇنىڭدا بىمارنىڭ جىگەر خىزمىتى ئاجىزلايدۇ ھەمدە بەدىنىگە سېرىقلىق چۈشىدۇ.

4. ئۆزۈقلۇق يېتىشمەسلىكتىن پەيدا بولىدىغان ئىستىسقا

ئۆزۈقلۇق ماددىلىرىدا ھاياتلىق ئۇچۇن زۆرۈر بولغان ئاقسىللار، ياغلار ۋە باشقا مەدەن ماددىلار يېتەرلىك بولماسلىق ياكى ھەزىم بۇزۇلۇش، جىگەر ۋە باشقا ئەزالار كېسەللىكلىرى ۋە سوزۇلما خاراكتېرلىك ئىچ سۇرۇش، قۇسۇش ياكى باشقا سەۋەبلەر تۈپەيلىدىن ئۆزۈقلۇق ماددىلار بەدەنگە سىڭمەسلىكتىن بۇ خىل ئىستىسقا پەيدا بولىدۇ. بۇ كېسەللىك ئاستا باشلىنىدۇ. بىمارنىڭ چىرايى تاتارغان ھالەتتە بولىدۇ. ئۆزۈقلۇقلار تەركىبى ئۆزگەرتىلسە ھەزىم ياخشىلىنىپ، ئۆزۈقلۇق ماددىلىرىنىڭ بەدەنگە سۈمۈرلۈشى ياخشىلانغاندىن كېيىن ئىستىسقائى لەھمى تېزلىكتە قايتىدۇ. قان شىرىسىنىڭ كېمىيىپ كېتىشىنى ئېنىقلاش بۇ خىل ئىستىسقانى تونۇشنىڭ مۇھىم ئاساسى ھېسابلىنىدۇ.

داۋالاش: داۋالاشتا سوئولقۇنىيە كېسەللىكى، جىگەر كېسەللىكى ۋە ئىستىسقائى زىققىنى داۋالاشتا ئىشلىتىلىدىغان سۈيدۇكنى راۋان قىلغۇچى، تەرلەتكۈچى دورىلارنىڭ ھەممىسى سۈيدۇكنى ھەيدەپ، بەدەننى تەرلىتىپ، توقۇلمىلار ئارىسىغا يىغىلغان سۇيۇقلۇقنى ئازايتىشقا ياردەم بېرىدۇ. لېكىن، ئەسلىي سەۋەبچى كېسەللىك تولۇق داۋالاپ ساقايتىلمىسا، بىمار پەرھىزگە دىققەت قىلمىسا، ئومۇمىي بەدەن ئىستىسقاسى پەيدا بولىدۇ. ئىستىقائى لەھمى كېسەللىكىدە بەدەندىكى ئارتۇق ماددىنى چىقىرىش

ئۇچۇن، بىمارغا ھەببى رەۋەن بېرىش زۆرۈردۇر. ئەگەر قىزىقىلىق ئىستىسقا بولسا، بىمارغا مەتبۇخى ھېلىلە ۋە گۈل موكەررەر شەربىتى بېرىلسە ناھايىتى پايدىلىقتۇر.

ئىستىسقائى زىققە (قورساقتا سۇ چۈشۈش)

سەۋەبى: قورساقتا سۇ چۈشۈشكە سەۋەبچى بولىدىغان ئامىللار خېلى كۆپ بولۇپ، يىغىنچاقلىغاندا تۆۋەندىكى بىرقانچە مۇھىم كېسەللىككە مەركەزلىشىدۇ:

جىگەر كېسەللىكلىرىدىن، جىگەر دەرۋازا (ۋەرد) تومۇرى توسۇلۇشتىن بولغان جىگەر قېتىش كېسەللىكىنىڭ كېيىنكى دەۋرلىرىدە قورساقتا سۇ چۈشىدۇ.

يۈرەك كېسەللىكلىرىدىن، يۈقىرى قان بېسىملىق يۈرەك كېسەللىكىدە ۋە باشقا سەۋەبلەردىن پەيدا بولغان يۈرەك كېسەللىكلىرىدە ئىمتىلا ۋە يۈرەك ئاجىزلىشىش، سىل خاراكتېرلىك ۋە يىرىڭ خاراكتېرلىك يۈرەك قېپى ئىششىقىدا، يۈرەك قېنىنىڭ تاريىش ئىششقلىرىدا قورساقتا سۇ چۈشىدۇ.

بۆرەك كېسەللىكلىرىدىن، كۆپىنچە بۆرەك ئىششىقىدا، بولۇپمۇ سوزۇلما خاراكتېرلىك بۆرەك يالىلۇغىنىڭ ئاخىرقى مەزگىلىدە پەيدا بولىدۇ.

قورساق پەردىسى ئىششقى

ھەر خىل سەۋەبلەردىن پەيدا بولغان قورساق پەردە ئىششىقىدا، بولۇپمۇ ئۇنىڭ سىل خاراكتېرلىك ئىششقلىرىدا ھەمىشە قورساقتا سۇ چۈشىدۇ. قورساقتا سۇ چۈشۈشنىڭ جەريانى مۇرەككەپ بولىدۇ.

1) كۆك قان تومۇر بېسىمى ئۆرلەپ كېتىدۇ: كۆك قان تومۇر بېسىمى ئۆرلەپ كەتكەن چاغلاردا قان تولۇش، يۈرەك ئاجىزلىقى ياكى يۈرەك پەردىسىنىڭ تاريىشلىق يالىلۇغلىنىشىدا قان تەركىبىدىكى سۇ قورساق بوشلۇقىغا كىرىپ قورساقتا سۇ چۈشىدۇ.

2) ئاقسىل تۆۋەنلەپ كېتىدۇ: ئۇچەي توقۇلمىلىرىنىڭ ئاقسىل ئىشلەپچىقىرىشى ھەر خىل جىگەر كېسەللىكلىرى سەۋەبىدىن توسقۇنلۇقىغا ئۇچرىغاندا، ھەر خىل ئاشقازان ـ ئۇچەي كېسەللىكلىرى، سىل، بۆرەك ئىششىقى ئۇزاق داۋاملاشقاندىن پەيدا بولغان قىزىتمىدا ئاقسىلىنىڭ بەدەنگە سىڭىشى ناچارلىشىدۇ ياكى غىزا تەركىبىدە قۇۋۋەت تۆۋەنلەپ كەتكەن بولىدۇ. قانىنىڭ ھۆللۈك تەركىبى قان تومۇر سىرتىغا چىقىپ كېتىش بىلەن قورساقتا سۇ چۈشىدۇ.

ئالامىتى: ئىستىسقانىڭ سەۋەبى ئوخشاش بولمىغاچقا ئالامەتلىرىمۇ بىر خىل بولمايدۇ. سىل خاراكتېرلىك بولسا بىمارىدا ماغدۇرسىزلىنىش، قىزىش، ئىشتىها تۆ-تۈلۈش قاتارلىق سىلىنىڭ ئالامەتلىرى كۆرۈلىدۇ. يۇرەك كېسەللىكىدىكى ئىستىسقادا يۇرەك قوزغىلىش، دەم سىقىلىش ۋە قان تۆكۈرۈشتەك ئالامەتلەر كۆرۈلىدۇ. قورساققا سۇ يىغىلغانلىقتىن دىيافراگما پەردىسىنىڭ يۇقىرىغا ئىتتىرىلىپ ھەرىكەتلىنىشى دەخلىگە ئۇچرايدۇ. نورمال نەپەسلىنىشكە ۋە ئۆپكىنىڭ ھاۋا بىلەن توسۇلۇشىغا تەسىر يېتىدۇ. قورساقتا چۈشكەن سۇ تۆۋەندىكى كاۋاك ۋەرد تومۇرى ۋە ئۇنىڭ شاخچىلىرىنى بېسىۋېلىپ، تۆۋەنكى مۆچىنى ئىششىتىپ قويىدۇ. بەزى ئىستىسقائى زىققىغا گىرىپ-تار بولغانلاردا سوزۇلما خاراكتېرلىك بۆرەك ئىششىقىدىن بۆرەك بۇزۇلۇش باسقۇچىدا قورساقتا كۆپ مىقداردا سۇ چۈشۈپ قالماي، پۈتۈن بەدەنىمۇ روشەن ئىستىسقا مەۋجۇت بولىدۇ.

ئادەتتە قورساق يوغىناپ قالىدۇ، نەپەسلىنىش ھەرىكىتىنىڭ دائىرىسى تارىيىدۇ، قورساقنى تۈتۈپ باققاندا قورساقتا دولقۇنلاش سېزىلىدۇ. بىمارنىڭ قورسىقى سىمىپ-تىرىك ھالەتتە چېكىپ تەكشۈرۈلسە، قورساق سۇيىنىڭ بىر تەرەپكە ئاققانلىقى بىلى-نىدۇ. داس سۆڭەك ئۈستۈنكى قىرىدىن ناغرا ئاۋازى ئاڭلىنىدۇ.

داۋالاش: ئاسارۇن توققۇز گىرام ئېلىنىپ، قاينىتىلىپ ئىچىلسە ئىستىسقاغا پايدا قىلىدۇ. ئاچچىق تاۋۇز يىلتىزى ئۈچ گىرام ئېلىنىپ، سۇدا قاينىتىلىپ ئىچىلى-سە ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ. ئەنسىل يەتتە گىرام ئېلىنىپ، پىشۇرۇلۇپ ئىچىلسە ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ. غارىقۇن ئۈچ گىرام، ئاسارۇن ئۈچ گىرام ئېلىنىپ، قاينى-تىلىپ، سۇيىگە شېكەر سېلىنىپ داۋاملىق ئىچىلسە، سۇرگە دورىسى ۋە سۇيىدۇك ھەيدىگۈچى دورىنىڭ تەسىرىنى بېرىدۇ.

قەسىۋ زەررە بەش گىرام، پىشقان ئەنجۇر تۆت دانە، كەرەپشە ئۇرۇقى تۆت گىرامدىن ئېلىنىپ، قاينىتىلىپ ئىچىلىدۇ.

ئۈچ گىرام زاراڭزا سۇدا قاينىتىلىپ، 25 گىرام قارا شېكەر سېلىنىپ ئىچىلىدۇ.

تۆت گىرام رەۋەن قاياق سۇ بىلەن بىللە ئىچىلسە، جىگەرنىڭ توسالغۇلىرىنى ئاچىدۇ ھەم ئۇنىڭدىكى بۇزۇق خىلىتلارنى يوقىتىپ، جىگەرنى كۈچەيتىدۇ.

كابۇل ھېلىلىسى سەككىز گىرام، لوك ئىككى گىرام، كاسنە ئۇرۇقى سەككىز گىرام ئېلىنىپ، قاينىتىلىپ ئىستېمال قىلىنسا ھەر خىل ئىستىسقاغا پايدا قىلىدۇ. ماددىنى پىشۇرۇپ، تازىلاپ بولغاندىن كېيىن، تۆۋەندىكى مۇرەككەپ دورىلار ئىستېمال قىلىنىدۇ: مەجۇنى ئەمىرسىياھ كۈندە بىر قېتىم، ئۈچ گىرامدىن؛ ئامىلە نۆشىدارى

كۈندە ئىككى قېتىم، 7 ~ 15 گىرامدىن؛ تەرياقى زەھەب كۈندە بىر قېتىم، بىر دانە-دىن؛ جاۋارىش خورزى كۈندە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا بەش گىرامدىن؛ جاۋارىش ھافىزىل ئەجزاد كۈندە ئىككى قېتىم، ئۈچ گىرامدىن؛ ھەببى ئىستىسقا كۈندە بىر دانىدىن؛ ھەببى بەھرام كۈندە بىر قېتىم، توققۇز دانىدىن؛ ھەببى رەۋەن ياكى ھەببى غارىقۇن كۈندە بىر قېتىم، بەش گىرامدىن؛ مەجۇنى دەبدىلۇەرد كۈندە ئىككى قېتىم، 10 گىرامدىن؛ داۋائىل كۈركۈم سەغىر كۈندە ئىككى قېتىم، بەش گىرامدىن، داۋائىل كۈركۈم كەبىر كۈندە ئىككى قېتىم، بەش گىرامدىن ئېلىنىپ، مۇۋاپىق ئەرقلەر (مەسلەن، ئەرقى كاسنە، ئەرقى بەدىيان، مائۇللەھمى) بىلەن ئىستېمال قىلىنىدۇ. ئىسكەنجىۋىل ۋە مەجۇنى ئۇنىيسۇن، مائۇلئۇسۇل، ئىسكەنجىۋىل بۇزۇرى، بۇزۇرى شەربىتى قاتارلىق دورىلار ھەر خىل ئىستىسقاغا ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ.

ئىستىسقائى زىققىنى داۋالاشتا، بىمارغا تۆگە سۈتى بېرىلسە ھەم ئوزۇقلۇق رولىنى ھەم سۈيدۈك ھەيدىگۈچى دورىلىق رولىنى ئويناىدۇ. بۇ دورا بىمارغا تۆۋەندىكى قائىدە بويىچە بېرىلىدۇ. بىمارغا سۈرگە دورىلىرىنى بېرىپ، بەدىنىنى تازىلىغاندىن كېيىن، 84 مىللىلىتىر تۆگە سۈتى 48 گىرام گۈلقەنت بىلەن ئۈدا ئۈچ كۈن بېرىلىدۇ. ئۈنىڭدىن كېيىن گۈلقەنت مىقدارى ئاشۇرۇلماي سۈت مىقدارى كۈندە 12 مىللىلىتىردىن ئاشۇرۇلىدۇ، سۈت مىقدارى 492 مىللىلىتىرغا يەتكەندە بېرىش توختىتىلىدۇ. ئاندىن سۈت مىقدارى ھەر كۈنى 12 مىللىلىتىردىن كېمەيتىلىپ، 84 مىللىلىتىرغا كەلتۈرۈلىدۇ ھەمدە ئۇچ كۈنگىچە شۇ مىقدار بويىچە ئىچۈرۈلۈپ، ئاندىن توختىتىلىدۇ. شارائىت بار جايلاردا بۇ ناھايىتى ياخشى چارىدۇر.

قۇرۇق ئىستىسقا

سەۋەبى: جىگەردە سوغۇقلۇق ئېشىپ كېتىش ۋە يەل پەيدا قىلىدىغان غىزالارنى ئىستېمال قىلىش، ئاشقازاننىڭ ھەزىم قىلىش ئىقتىدارى بۇزۇلۇش، يېمەكلىكلەرنىڭ ھەزىم يوللىرىدا بۇزۇلۇپ ئېچىپ قېلىشى ۋە ئوفۇنەتلىنىشى نەتىجىسىدە ئاشقازان ۋە جىگەر خىزمىتىنىڭ بۇزۇلۇشىدىن كۆرۈلىدۇ.

ئاشقازاندا سوغۇقلۇق ۋە ھۆللۈك كۆپىيىپ، ئاشقازان غىزانى ياخشى ھەزىم قىلالماي، جىگەرگە ئىتتىرىپ بېرىدۇ. جىگەر غەيرىي نورمال ھالدا ھەزىم قىلىشقا لايىقلاشمىغان ئوزۇقلارنى ھەزىم قىلىشقا مەجبۇر بولىدۇ. بۇنىڭدىن تەبئىي خىلىت ھاسىل بولماي، ئەكسىچە يەل پەيدا بولىدۇ.

ئالامىتى: قورساق ئېسىلىپ، قورساق گۆشلىرى چىڭقىلىپ ناغرىدەك تارتىشىپ

كېتىدۇ. بىمار كۈندىن - كۈنگە ئورۇقلايدۇ. كېكىرىك كېلىشنى بەك خالايدۇ، كېكىرىك كەلسە، يەل چىقسا، بىمار راھەتلىنىدۇ. سۈيدۈكى قىزىل كېلىدۇ.

داۋالاش: جىگەرنىڭ ئىسسىق - سوغۇقلۇقىنى تەڭشەش، ئاشقازانىنى قۇۋۇتلەش، ئۇچەيدە يېمەكلىكلەرنىڭ ئېچىشى ۋە ئۇفۇنەتلىنىشىنى چەكلەش، تەرەتنى يۇمشىتىدىغان، كېكىرىك كەلتۈرىدىغان چارىلەرنى قوللىنىش كېرەك. بۇنىڭ ئۈچۈن، بىمارغا چوڭ تەرەتنى يۇمشىتىش، تەرلىتىش، ھەزمىنى ياخشىلاش، تاماقلارنى موقىملاشتۇرۇش قاتارلىق چارىلەرنى قوللىنىش بىلەن بىرگە، تۆگە سۈتىنى ھۆل كاسىنە ۋە ھۆل مارجان شوخلا سۈيى بىلەن بېرىش لازىم. ئىكلىمىلىك، بابۇنە، يالپۇز، پىنىنە، ئوغرىتىكەن، مازارىيۇن، قۇندۇز قەھرى مۇڭاپىق مىقداردا ئېلىنىپ، سوقۇلۇپ، خىيارشەنبەر شىرىسى بىلەن يۇغۇرۇلۇپ بىمارنىڭ قورسىقىغا تېڭىلىدۇ.

كەرەپشە ئۇرۇقى، رۇمبەدىيان، يادا تاش، مۇرمەككى، ھەببى بىلسان مۇڭاپىق مىقدار ئېلىنىپ، سوقۇلۇپ، قاينىق سۇدا نەمدىلىپ، بىمارنىڭ قورسىقىغا سۈرۈلىدۇ. بىمارغا غىزا ئۈچۈن تەرەتنى يۇمشىتىدىغان چۈجە گۆشى، قۇشلارنىڭ گۆشى نوقۇت سۈيىدە پىشۇرۇلۇپ، بادام يېغى قوشۇلۇپ، زاراڭزا سېلىنىپ بېرىلىدۇ.

بەدەن كۆپۈپ ئىششىش

سەۋەبى: بۇ مىزاجنىڭ بۇزۇلۇشى بىلەن جىگەر خىزمىتىنىڭ ئاجىزلىشىشى سەۋەبىدىن كۆرۈلىدۇ. بەدەندىن قان ئارتۇقچە چىقىپ كېتىش، بۇرۇن قاناش، قان تۇكۇرۇش، قانلىق چوڭ تەرەت قىلىش، قان سىيىش، شىريان (قىزىل قان تومۇر) لاردىن قان ئېقىش، قان ئازلىق، بۇلغانغان ھاۋادا ئۇزاق مۇددەت تۇرۇش، ئوزۇقلۇقى ناچار يېمەكلىكلەرنى ئۇزاق مۇددەت ئىستېمال قىلىش، ھاراقنى كۆپ ئىچىش، جىسمانىي ۋە ئەقلىي ئەمگەكلەر بىلەن ئۇزاق مۇددەت شۇغۇللىنىش، سىل، تەبدىق كېسەللىكى بىلەن ئاغرىش، بەدەندىن يىرىڭ ۋە باشقا ھۆللۈكلەر ئۇزاققىچە ئېقىپ چىقىش ، ئاشقازان ئاجىزلاش، سوزۇلما خاراكتېرلىك ئىچ سۇرۇش، نەپەسلىنىش قىيىنلىشىش، سىماب ۋە قوغۇشۇندىن زەھەرلىنىش، جىنسىي ئالاقىنى كۆپ قىلىش، جەلەق بىلەن شۇغۇللىنىش، ئۇچەيلەردە مەددە قۇرت پەيدا بولۇش، ئايالىلاردا ھەيز قالايمىقان كېلىش، ھەيز كەلگەندە ئومۇمىي بەدەن، جۇملىدىن بالىياتقۇ قاتتىق ئاغرىش، تۇغۇتتىن كېيىن خۇن كۆپ كېلىش، بوۋاسىر، كۆپ قاناش قاتارلىق كېسەللىكلەر بەدەن كۆپۈشنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ.

ئالامىتى: بەدەن كۆپۈش (سوئۇلقۇنىيە) كېسەللىكىدە تېرىنىڭ رەڭگى ئاق ۋە

سارغۇچ رەڭدە بولۇپ قېلىش، پۈتۈن بەدەن ئاقىرىپ، ئىششىپ خېمىرغا ئوخشاش بو-لۇپ قېلىش بىلەن بىرگە قول، پۇت، يۈزدە ئېسىلىش كۆرۈلىدۇ ھەم يېنىك ئىششىق بولىدۇ. تېرىنىڭ پارقىراقلىقى يوقىلىدۇ. كۆز ئېقى ۋە كۆز تۇتاشتۇرغۇچى پەردىسى ئاقىرىپ كۆكۈچ بولۇپ قالىدۇ. تىرناقمۇ ئاقىرىدۇ. بىمار ئازراق ھەرىكەتلەنسە يۈرىكى سېلىپ تومۇر ھەرىكىتى تېزلىشىدۇ. ھەزىم قىلىشى ناچارلىشىپ ئىشتىھاسى تۇتۇل-دۇ. ماغدۇرسىزلىنىش، قان ئازلىق ئېغىرلىشىدۇ. ئۇچەي غولدۇرلايدۇ، يەل كۆپىيىدۇ. سۇيدۇك سۇيۇق ۋە ئاق كېلىدۇ.

داۋالاش: بەدىيان 12 گىرام، كاسنە ئۇرۇقى، ئەپتىمۇن ئۇرۇقى تۆت گىرامدىن ئېلىنىپ، شىرىسى چىقىرىلىپ، 24 مىللىلىتىردىن مارجان شوخلا ئەرقى، كاسنە ئەرقى قوشۇلۇپ ئىچىلىدۇ. تۆت گىرام ئەپسەنتىن رۇمى قاينىتىلىپ، قىزىلگۈل شەر-بىتى موكەررەرگە ياكى شەربىتى ئۈسۈلغا قوشۇلۇپ ئىچىلىدۇ. سەلىخە، دارچىن، توغ-رىغا، زىرە ۋە زىراۋەندە مۇددەھرەج تۆت گىرامدىن، سۇمبۇل توققۇز گىرام ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار يۇمشاق سوقۇلۇپ، ئەرقى گۈل بىلەن قوشۇلۇپ خېمىر قىلىنىپ ئەزالارغا چېپىلىدۇ. سېرىقچېچەك يېغى ئاشقازان، جىگەر ساھەسگە سۈرۈلىدۇ ياكى ئۈنىڭ بىلەن جىگەر ساھەسى ياغلىنىدۇ.

مۇرەككەپ دورىلاردىن ئايرەج پەيقىرا كۈندە بىر قېتىم، يەتتە گىرامدىن، بىر نەچچە كۈن يېيىلىدۇ. ھەببى رەۋەن ئەرقى بەدىيان ياكى ئەرقى كاسنە ۋە ياكى ئەرقى شوخلا بىلەن ئىچىلىدۇ، بەدەننى تازىلاپ بولغاندىن كېيىن، 50 مىللىلىتىر ئەپسەنتىن شەربىتى مۇۋاپىق مىقداردىكى ئەرقى كاسنە، ئەرقى شوخلا بىلەن ئىچىلىدۇ. يەنە 60 مىللىلىتىر مائۇلئۈسۇل شەربىتى، 70 مىللىلىتىر ئەرقى بەدىيان ۋە ئەرقى كاسنە بىلەن ئىچىلىدۇ. جىگەرنى كۈچەيتىش ئۈچۈن، مەجۇنى دەبدىلۇەرد ئەرقى كاسنە، ئەرقى شوخلا، بۇزۇرى شەربىتى بىلەن ئىچىلىدۇ. يەنە جاۋارىش دارچىن، جاۋارىش كۇركۇم، قۇرسى زەرشكى، قۇرسى لوك، قۇرسى كاكنەچ ئەرقى كاسنە، ئەرقى شوخلا، بۇزۇرى شەربىتى بىلەن ئىچىلىدۇ. ئۈنىڭدىن باشقا، ئامىلە نۆشۈدارى، مائۇل-ئۈسۇل، نوقۇت قاتارلىقلار ئىستېمال قىلىنسىمۇ بولىدۇ.

ئاشقازان ئاستى بېزى كېسەللىكلىرى

سەۋەبى: ئاشقازان ئاستى بېزىدە ئاسانلىقچە كېسەللىك يۈز بەرمەيدۇ. كېسەللىك يۈز بەرسە دىياگنوز قويۇش قىيىن بولىدۇ. ياغلىق نەرسىلەر ھەزىم بولمايدۇ. چوڭ تەرەتتە ھەزىم بولمىغان نەرسىلەر ئۆز پېتى چىقىدۇ. ئاشقازان ئاستى بېزى

خىزمەتنىڭ بۇزۇلۇشتىن ئاسان ساقلايمايدىغان كېسەللىكلەر، مەسىلەن، دىيابېت كېسەللىكى (زىيابېتۇس) پەيدا بولىدۇ.

ئاشقازان ئاستى بېزىنىڭ ئۆتكۈر خاراكتېرلىك ئىششىقىدا ئاشقازان ئاستى بېزىگە قان تولۇش، قان يېتىشمەسلىك، قاناش، ئاشقازان ئاستى بېزى چوڭىيىش؛ ئاشقازان ئاستى بېزى راكىدا ئاشقازان ئاستى بېزى كېچىكلەپ كېتىش، قېتىشىش، بوشاپ كېتىش، تەركىبى بۇزۇلۇش قاتارلىق كېسەللىك ئالامەتلىرى يۈز بېرىدۇ.

ئالامىتى: ئاشقازان ئۈدۈلىدا يېنىك ئاغرىش، قاتتىقلىق، قىزىش، يەرلىك ئورۇندا سېزىمسىزلىنىش، چىڭقىلىشلار بىلىنىدۇ. ئاغرىق تاكى تاغاققا قەدەر تارقىلىدۇ. باسقاندا بەز قاتتىق ئاغرىيدۇ، بىمارنىڭ ئېغىزىدىن شالۋاق ئاقىدۇ، كۆڭلى ئېلىشىپ قۇسىدۇ، ئىشتىهاسى تۇتۇلىدۇ، كۆپ كېكىرىدۇ، ماغدۇرسىزلىنىدۇ، بىمارنىڭ ھەربىكەتلىرى سۇسلىشىدۇ.

داۋالاش: يۇقىرىقىدەك ئالامەتلەر كۆرۈلۈپ، ئاشقازان، جىگەر ياكى ئۆت خالتىسىدا كېسەللىك يوقلۇقى گۇمان قىلىنسا، ئاشقازان ئاستى بېزىنىڭ كېسەللىكى دەپ دىياگنوز قويۇلىدۇ ھەمدە بىمارغا ئارام بېرىش ئۈچۈن مارجان شوخلا، ھۆل كاسىنە، ھۆل سېرىقچېچەكنىڭ سۈيى 24 مىللىلىتىر دىنار شەربىتى بىلەن ئىچۈرۈلىدۇ. بىمارغا قۇلۇنجى، جىگەر كېسەللىكلىرىدە تونۇشتۇرۇلغان دورىلار زىيان قىلىدۇ.

يەرقان (بەدەنگە سېرىقلىق چۈشۈش)

يەرقان ئاساسەن بەدەندىكى خىلىتلار تەڭپۇڭلۇقىدا سەپرا مادىدىسى غالىپ بولغاندا يۈز بېرىدىغان كېسەللىك ئالامىتى بولۇپ، توسۇلۇشتىن بولغان يەرقان ۋە توسۇلۇش بولمىغان يەرقان دەپ تۆۋەندىكىدەك ئىككىگە بۆلۈنىدۇ.

1. توسۇلۇشتىن بولغان يەرقان

بۇ خىل يەرقان ئۆت سۇيۇقلۇقىنىڭ جىگەر نەيچىلىرىدىن ئۆت خالتىسىغا چىقىشى ياكى ئۆت خالتىسىدىن ئون ئىككى بارماق ئۈچەيگە چىقىشى، توسۇلۇش، مەسىلەن، ئۆت ياللۇغىدا تاش پەيدا بولۇش، ئۆسمە پەيدا بولۇش، يىلان مەددە كەپلىشىپ قېلىش، ئىششىق پەيدا بولۇش قاتارلىقلاردا يۈز بېرىدۇ. ئەڭ كۆپ بولىدىغانلىرىدىن ئۆت يوللىرى ئىششىقى، ئۆت خالتىسى ئىششىقى، ئۆت تېشى كېسەللىكى، جىگەر راكى، ئاشقازان ئاستى بېزى راكى، يىلان مەددە كېسەللىكى، ئاشقازان ئاستى بېزىنىڭ سوزۇلما خاراكتېرلىك ئىششىقى قاتارلىقلار بار.

2. توسۇلۇش بولمىغان يەرقان

سەۋەبى: قان ئېرىپ كېتىدىغان يەرقان، جىگەر توقۇلمىلىرى خىزمىتى بۇزۇلغان يەرقان قاتارلىقلاردىن كۆرۈلىدۇ.

جىگەر مىزاجى ئىسسىقتىن بۇزۇلغاندا، قىزىتمىلىق كېسەللىكلەردە، بۆھىران دەۋرلىرىدە بەدەن ھارارىتىنىڭ بەك ئۆرلەپ كېتىشى، ھاۋانىڭ ناھايىتى ئىسسىپ كېتىشى، ئومۇمىي بەدەنگە، بولۇپمۇ جىگەر ۋە قان - تومۇرلار خىزمىتىگە تەسىر كۆرسىتىپ، سەپرانىڭ نورمال چىقىرىلىشىغا دەخلى يەتكۈزۈپ سېرىقلىق چۈشۈرىدۇ. جىگەرنىڭ داپىئە قۇۋۋىتى ئاجىزلاپ، ئۆت خالتىسىنىڭ سىكىش ئىقتىدارى بۇزۇلۇشلارنىڭ مەلۇم تەسىرى بار. بەلغەم ماددىسىدىن بولغان قۇلۇن كېسەللىكىدىمۇ بەدەنگە سېرىقلىق چۈشىدۇ.

ئالامىتى: بەدەنگە سېرىقلىق چۈشۈشنىڭ تۈپ ئالامىتى شۇكى، كۆز ئېقى ۋە تېرىگە سېرىقلىق چۈشىدۇ. سۈيدۈك قىزىل چايەك كېلىدۇ. ئۆت بوياق ماددىسى بەدەنگە تارقاپ ئۇچەيدە ئازايغانلىقى ئۈچۈن گەندە ئېقىش سېغىز رەڭدە كېلىدۇ، تېرە قىچىشىدۇ ۋە قاناشقا مايىل بولۇپ قالىدۇ.

تۆۋەندىكى تەشخىس ئۆلچەملىرىدىنمۇ مۇۋاپىق پايدىلىنىش لازىم. بۆھىران ۋە قىزىتمىلىق كېسەللىكلەردىكى يەرقاندا بەدەنده يۇقىرى قىزىتما پەيدا بولىدۇ. ھۆ بولۇش، قەي قىلىش، ئۇيقۇسىزلىق، زىيادە ئۇسسۇزلۇق، ئىشتىھا تۇتۇلۇش، ئېغىز ئاچچىق بولۇش، نەپەسلىنىش قىسقا بولۇشقا قەۋزىيەت قوشۇلۇپ كېلىش، ئىچكى ئەزالار ئاغرىش ئالامەتلىرى كۆرۈلىدۇ.

جىگەر ئىششىقىدىكى يەرقاننىڭ خاس ئالامىتى بىمارنىڭ قىزىتمىسى يۇقىرى بولىدۇ. بىماردا ئېچىشىش، بىئاراملىق، زىيادە ئۇسسۇزلۇق، ئېغىز سېسىق پۇراش، جىگەر ئۇدۇلى ئاغرىش ۋە قوقاقلىق ھارارەت ئالامەتلىرى كۆرۈلىدۇ.

جىگەر قېتىشتىن پەيدا بولغان يەرقاندا بىمار ئىشتىھاسى تۇتۇلۇپ، قەۋزىيەت بولىدۇ. جىگەر ساھەسىدە بىر ئاز ئاغرىق بولىدۇ، يۆتىلىدۇ. بەزىدە سېرىق ياكى يېشىل رەڭلىك سېسىق پۇراقلىق قۇسىدۇ. بىماردا جىگەر ئىششىقىدا كۆرۈلىدىغان ئالامەتلەر يۈز بېرىدۇ.

جىگەر بىلەن ئۆت خالتىسى ئارىلىقىدىكى ئۆت كانالچىسىدا توسۇلۇش يۈز بەرگەندە، سەپرالىق قۇسۇش بىلەن ئېغىز ئاچچىق بولىدۇ. گەندىنىڭ رەڭگى دەسلەپتە سېرىق بولىدۇ، كۈندىن - كۈنگە سېرىقلىق ئازىيىپ ئاقىرىشقا باشلايدۇ. ئەمما،

بىمارنىڭ كۆز ئېقى ۋە تېرىسىدە سېرىقلىق بىراقلا پەيدا بولىدۇ. سۇيدۇكىنىڭ رەڭگى قېنىق سېرىق رەڭدە بولىدۇ. قورساق ئىچكى پەردىسى، ئوڭ بېقىن ئاغرىيدۇ. غىزا يېگەندىن كېيىن ئوڭ بېقىن تېلىپ قالىدۇ. بەدەن قىچىشىدۇ، ئۇيقۇسى قاچىدۇ، بىمار سول تەرىپىنى بېسىپ ئۇخلايدىغان بولۇپ قالىدۇ.

سەپرا ئۆزگىرىشى تېز بولغان غىزالارنى يېيىشتىن بولغان يەرقاندا، بىماردا سەپرالىق قۇسۇش، ھۆ بولۇش، ئېغىز تەمى ئاچچىق بولۇشنىڭ ئالدىدا سەپرا پەيدا قىلغۇچى غىزا ياكى سەپرا ئۆزگىرىشى تېز بولغان ئوزۇقلۇقلارنى كۆپ يېگەنلىك تارىخى بولىدۇ. بىمارنىڭ سۇيدۇكى قىزىل ۋە قويۇق كېلىدۇ.

پۇتۇن بەدەن ھارارىتى كۆتۈرۈلگەن ئىستىسقالىق كېسەللىكلەردىكى يەرقاندا، بىماردا يۇقىرى قىزىتما پەيدا بولۇپ، سەپرالىق قۇسۇش، پۇتۇن بەدەن قىچىشىش، بەدەنده سېرىق داغلار پەيدا بولۇش ئالامەتلىرى كۆرۈلىدۇ، سىلاپ كۆرگەندە بەدەن قىزىق بىلىنىدۇ، بەدەن ئورۇق ۋە قۇرۇق بولىدۇ، ئىشتىھا تۇتۇلىدۇ، ئۇسسۇزلۇق كۆپ بولىدۇ، يەنە بىمارنىڭ قان تومۇرى قىزىق، ئۇزە، ئەمما ئاجىز سوقىدۇ. چوڭ تەرتى ئاق رەڭدە كېلىدۇ، ناھايىتى سېسىق پۇرايدۇ، سۇيدۇكىنىڭ رەڭگى دەسلەپتە سېرىق، ئاخىرىدا قارا ھەم قويۇق كېلىدۇ، ئاندىن بەدىنگە تەدرىجىي سېرىقلىق چۈشىدۇ.

قۇلۇنجى سەۋەبىدىن پەيدا بولغان يەرقانىنىڭ ئالامىتىدە بىمارنىڭ ئۇچىيىدە توسۇلۇش يۇز بەرگەن تارىخى بولىدۇ. بۇ يەرقان پەيدا بولغاندا سۇيدۇك ۋە چوڭ تەرەتنى كۆزىتىشتىن مەلۇم بولىدۇ.

ئۆت خالتىسى بىلەن ئۇچەي ئوتتۇرىسىدىكى نەيچە توسۇلۇشتىن پەيدا بولغان يەرقاندا چوڭ تەرەت بىراقلا ئاق رەڭدە كېلىدۇ، ئارقىدىن بەدەنگە سېرىقلىق چۈشىدۇ. بىمار قەۋزىيەت بولىدۇ. بەزىدە ئوچيى تولغاپ ئاغرىيدۇ.

زەھەرلىنىشتىن پەيدا بولغان يەرقاندا بىمارنىڭ سۇيدۇك، چوڭ تەرتى ئاق بولىمايدۇ، ئەمما بەدىنگە سېرىقلىق چۈشۈشتىن ئىلگىرى بىمارنىڭ زەھەرلىك ھايۋانلار چاقىلىنىق ياكى زەھەرلىك نەرسە يېگەنلىك تارىخى بولىدۇ. ئوچيى تولغاپ ئاغرىيدۇ، ئىچكى ئەزاسى قاتتىق ئېچىشىپ ئاغرىيدۇ، چىرايى قىزىرىدۇ. بىماردا بىئارامىلىق، ئۇسسۇزلۇق، ئېغىزدىن مەزكۇر زەھەر پۇراش قاتارلىق ئالامەتلەر يۇز بېرىدۇ.

ئەگەر يەرقان زەھەرلىك ھاشارات چاقىلىدىن پەيدا بولسا، بىمار ئىشتىھاسىز بولىدۇ. بىماردا باش قېيىش، يۇرەك چالاڭغۇراش، بىئارامىلىق، ئۇسسۇزلۇق يۇز بېرىدۇ. ئىككىنچى كۈنى بىمار ھالاكەتكە ئۇچرىشى مۇمكىن.

بىمارغا توسالغۇ، سەپرا ۋە غەيرىي تەبىئىي ھارارەت پەيدا قىلغۇچى غىزالار بېرىلمەيدۇ. بىمارغا گۆش، ياغ، ئىسسىقلىق دورىلارنى بېرىشنى تولۇق چەكلەش،

توسالغۇلارنى ئاچقۇچى ئابزەن (ۋانىنا) لارنى قىلىش، ئەرقى كاسىنە، ماش، چامغۇر، تۇرۇپ، قىزىلچىلارنى سىركە بىلەن ئىستېمال قىلىدۇرۇش، مېۋە ۋە كۆكتاتلارنى نان ئورنىدا ئىستېمال قىلدۇرۇش، بىمارنى ھاۋالىق، پاكىز جايلاردا بېقىش، بىمارغا قاينىق سۇنى كۆپ ئىچۈرۈش، سېرىقلىقنى ئەھۋالىغا قاراپ ۋاقتىدا داۋالاش لازىم.

داۋالاش: سەپرانىك كۆپىيىپ كېتىشى جىگەرنىڭ ھارارىتى ئېشىپ كەتكەنلىكتىن پەيدا بولغاندا، بىمارغا ئاچچىق ئانار سۇيى، ئارپا سۇيى بېرىلىدۇ. جىگەر مىزاجىنىڭ ئىسسىقتىن بۇزۇلۇشىدا بىمارغا قۇرسى زەرشىكى ئەرقى كاسىنە بىلەن بېرىلىدۇ. ئەرقى شوخلا، بۇزۇرى شەربىتى، ئىسكەنجىۋىل بۇزۇرى بېرىلىدۇ. ئۆت خالتىسىنىڭ ھارارىتىدىن پەيدا بولسا، ئەينۇلا شەربىتى، غورا شەربىتى، ناخۇش ئانار شەربىتى، سىركە بىلەن كاسىنە ئەرقى قوشۇپ بېرىلىدۇ. بەدىنىدىكى سەپرانى تازىلاش ئۈچۈن، ئۇنىڭغا مەتبۇخى ھېلىلە بېرىلىدۇ.

غىزا ئۈچۈن غورا سۇيى، ئاچچىق ئانار سۇيى، كۆك ماش، خام قاپاق، ئالما، تاۋۇز سۇيى، تەرخەمەكنىڭ سقىلغان سۇيى بېرىلىدۇ.

توسۇلۇشتىن پەيدا بولغان يەرقانىنى داۋالاشتا، بىمارغا توسالغۇنى ئاچقۇچى دورىلاردىن خىيارىن ئۇرۇقى، زىخ، سېمىز ئوت ئۇرۇقى، كاسىنە ئۇرۇقى، كاسىنە يوپۇرمىقى سۇيى، سىركەنجىۋىل بېرىلىدۇ. توسالغۇنى ئاچقۇچى ئىسسىق دورىلاردىن پىرسىياۋشان، ئەپسەنتىن، شاھتەررە، ئوردان، تۇرۇب سۇيى، چەلەك سۇيى، پىننە سۇيى، سازاق قۇرت، خورازنىڭ ئۆتى قاتارلىقلار، تازىلىغۇچى دورىلاردىن ئەينۇلا، تەمرى ھىندى، سېرىق ھېلىلە پوستى، خىيارشەنبەر، مائۇل جەبىن قاتارلىقلار بېرىلىدۇ. ئەگەر ماددا سۇيۇق بولسا، بىمارغا غارىقۇن، سەبرە، سوقمونىيا؛ ماددا قويۇق بولسا، بىمارغا جىگەر توسۇلۇش كېسەللىكىدە كۆرسىتىلگەن تازىلىغۇچى دورىلار بېرىلىدۇ.

توسۇلۇش جىگەرنىڭ دۇمباق تەرىپىدە بولسا، ئۇنى ئېچىش ئۈچۈن بىمارغا بەدىيان، كەرەپشە ئۇرۇقى، سېرىقئوت ئۇرۇقى، كاسىنە ئۇرۇقى، خىيارىن ئۇرۇقى شىربىسى بېرىلىدۇ. مۇرەككەپ دورىلاردىن ئىسكەنجىۋىل ساددە، ئىسكەنجىۋىل بۇزۇرى، ئىسكەنجىۋىل رەۋەن بېرىلىدۇ.

ئەگەر توسۇلۇش جىگەرنىڭ ئويمان تەرىپىدە بولسا بىمارغا بەدىيان، كەرەپشە ئۇرۇقى، كاسىنە ئۇرۇقى، رەۋەن ئىسكەنجىۋىل بىلەن بېرىلىدۇ.

توسۇلۇش جىگەر بىلەن ئۆت ئارىلىقىدىكى نەيچىدە بولسا، بىمارغا مۇناسىپ سۇرگە دورىلىرى بېرىلىپ بەدىنى تازىلىنىدۇ. ئۇنىڭدىن كېيىن بىمارغا داۋائىل لوك، قۇرسى رەۋەنگە ئوخشاش دورىلار بېرىلىدۇ. رەۋەن شەربىتى، قۇرسى غاپەس قاتارلىقلار

توسۇلۇشتىن پەيدا بولغان يەرقان كېسەللىكى بىمارلىرىغا ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ.

ئىشىشىق سەۋەبىدىن پەيدا بولغان يەرقان بىمارلىرىغا بېرىلىدىغان دورىلار: خىيارىن ئۇرۇقى توققۇز گىرام، بېھى ئۇرۇقى ئۇچ گىرام، ئەرقى گۈل 50 مىللىلىتىر، نېلۇپەر شەربىتى 25 مىللىلىتىر تەييارلىنىپ، 20 مىللىلىتىر ئاچچىق سۇ بىلەن بېرىلىدۇ. ئىككى كۈندىن كېيىن تۆۋەندىكى دورىلار بېرىلىدۇ. ئەينۇلا 10 دانە، خىيارشەنبەر 60 گىرام، تەرەنجۇبل 25 گىرام، گۈلقەنت 60 گىرام ئېلىنىپ، 125 مىللىلىتىر ئەرقى شوخلا بىلەن بېرىلىدۇ. ئىككىنچى كۈنى كاسىنە ئۇرۇقى ئالتە گىرام، ئەرقى گۈل 80 مىللىلىتىر، ئىسپىغول توققۇز گىرام، گۈلقەنت 40 گىرامدىن ئېلىنىپ، ئۇلارنىڭ شىرىسى چىقىرىلىپ، بىر كۈندە ئىچۈرۈلىدۇ.

ئەينۇلا 10 دانە، كاسىنە ئۇرۇقى، قىزىلگۈل، سانا ئالتە گىرامدىن، نېلۇپەر تۆت گىرام، تەمرى ھىندى 50 گىرام، بەدىيان تۆت گىرام ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار قاينىتىلىپ، سۈزۈلۈپ، خىيارشەنبەر شىرىسى بىلەن بىمارغا بېرىلىدۇ. ئۈنىڭغا 80 گىرام گۈلقەنت قوشۇپ بېرىلسىمۇ بولىدۇ.

جىگەرنىڭ ئىسسىقتىن بولغان يەرقانىنى داۋالاشتا، بىمارغا سىرىق ھېلىلە پوستى، سانا، شاھتەررە، قىزىلگۈل، كاسىنە ئۇرۇقى، سىرىقئوت ئۇرۇقى، بىنەپشە، پىرسىياۋشان، چىلان، ئەينۇلا قاتارلىقلار 30 گىرامدىن، خىيارشەنبەر 45 گىرام ئېلىنىپ، قائىدە بويىچە شەربەت تەييارلىنىپ بېرىلىدۇ.

زەھەرلىنىشتىن بولغان يەرقانىنى داۋالاشتا، بىمارغا زەھەرگە قارشى تۇرغۇچى تەرياقى كەبىر بېرىلىدۇ. ئۈنىڭدىن باشقا، قۇرسى كافور، كاسىنە سۇيى، ئانار سۇيى، بادام يېغى قاتارلىق دورىلار بېرىلىدۇ. ئۈنىڭدىن كېيىن مائۇل جەبىن بېرىلىپ، بىمارنىڭ بەدىنى تازىلىنىدۇ. بۇ ئۇسۇل بىمارغا ئۇچ ھەپتىگىچە قوللىنىلىدۇ.

زەھەرلىك ھاشارات چاققاندىن پەيدا بولسا، بىمارغا ئىسپىغول لوئابى، خام قاپاق سۇيى، تاۋۇز سۇيى، كاسىنە سۇيى، سىمىز ئوت ئۇرۇقى، تاباشىر، ئارپا سۇيى قاتارلىقلار تەرەنجۇبل بىلەن بېرىلىدۇ. ئىسسىقلىق دورىلارنى ئىچىپ زەھەرلەنگەنلەر ئالدى بىلەن قۇستۇرۇلىدۇ. ئۈنىڭدىن كېيىن ئۇلارغا ئىسسىقلىقنى پەسەيتكۈچى سوغۇقلۇق دورىلار بېرىلىدۇ.

يۇقۇملۇق يەرقانىنى داۋالاشتا، بىمارغا دەسلەپكى كۈنى قېتىق گۈلابقا ئارىلاشتۇرۇلۇپ بېرىلىدۇ. قېتىق دوغاپ قىلىنىپ، كۆلچەككە ئوخشاش قاچىغا توشقۇزۇلىدۇ، بۇنىڭغا بىمار تاكى توڭلاپ تىترىگۈچە ئولتۇرغۇزۇلىدۇ. بىمار دوغاپتىن چىققاندىن كېيىن ئاتقان پاختىغا يۆگەپ قويۇلىدۇ. ئۈنىڭدىن كېيىن زەھەرى مۆھرە، زىخ، سۇماق، ئاق سەندەل، تاباشىرلار يۇمشاق سوقۇلۇپ، خېمىر سەندەلگە

ئارىلاشتۇرۇلۇپ بېرىلىدۇ. زىخ، كاسىنە ئۇرۇقى، خىيارنىڭ ئۇرۇقى، ماش، سەي كاۋىسى ئۇرۇقى توقۇز گىرامدىن، ئەينۇلا، قارىئۆرۈك بەش دانىدىن، ئەرقى گۈل، ئەرقى كاسىنە، ئەرقى نېلۇپەر 100 گىرامدىن، ئانار شەربىتى، سەندەل شەربىتى 25 مىللىلىتىردىن ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار بىرلەشتۇرۇلۇپ قائىدە بويىچە شەربەت تەييارلىنىپ، بىمارغا كۈنىگە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا 50 مىللىلىتىردىن ئىستېمال قىلدۇرۇلىدۇ. بۆھرانىدىن بولغان يەرقانىنى داۋالاشتا، بىمارنىڭ بەدىنىدىكى سەپرانى چىقىرىۋېتىش ئۈچۈن، بىمار ئىسسىق سۇدا ئولتۇرغۇزۇلىدۇ. بىمارغا مۇۋاپىق مىقداردا ئىسكەنجىۋىل يالغۇز ياكى كاسىنە شىرىسى بىلەن قېتىپ بېرىلىدۇ. كېسەللىك ماددىسىنى قايتۇرۇش ئۈچۈن تەبىئەتكە ياردەم بېرىش مەقسىتىدە بىمار نورمال ئىسسىقلىقتىكى مۇنچىغا چۈشۈرۈلىدۇ ياكى تۆۋەندىكى دورىلار قاينىتىلىپ ئىلمان بولغاندا بىمار ئولتۇرغۇزۇلىدۇ.

نېلۇپەر، كاسىنە كۆكى، ھەمىشباھار گۈلى، ئاق لەيلى گۈلى 100 گىرامدىن، خېنە يوپۇرمىقى، سۆگەت يوپۇرمىقى، تەمرى ھىندى 50 گىرامدىن ئېلىنىپ، مۇۋاپىق مىقداردىكى سۇدا قاينىتىلىپ، چوڭ تۆڭگا قۇيۇلۇپ بىمار بوينىغچە ئولتۇرغۇزۇلىدۇ. بۇ ۋاقىتتا سۇيدۇك ھەيدىگۈچى دورىلاردىن كاسىنە ئۇرۇقى، خىيارنىڭ ئۇرۇقى، سەي كاۋىسىنىڭ ئۇرۇقى 100 گىرامدىن، ئىسكەنجىۋىل ساددە 50 مىللىلىتىر ئېلىنىپ، دورىلار چىلىنىپ، سىقىلىپ، سۈيى بىمارغا بېرىلىدۇ.

3. قارا يەرقان

سەۋەبى: ئۇيغۇر تېبابىتى ئالىملىرى بۇ كېسەللىكنى جىگەر خاراكتېرلىك قارا يەر قان، تال خاراكتېرلىك قارا يەر قان، بۆھران خاراكتېرلىك قارا يەرقان دەپ ئۇچكە ئايرىغان.

جىگەر خاراكتېرلىك قارا يەرقان جىگەر كېسەللىكلىرى سەۋەبىدىن قان ياكى سەپرانىڭ تەركىبلىرى قارىغا ئۆزگىرىشتىن پەيدا بولىدۇ. تال كېسەللىكلىرى ياكى تال زەخمىلىنىشلەر سەۋەبىدىن مەسىلەن، تال قېتىش، تال ئىششىش ۋە ئاجىزلىشىش سەۋەبىدىن كۆرۈلىدۇ. بۆھران خاراكتېرلىك قارا يەرقان بۆھراندا قاندا قارىلىق يۈز بېرىپ، تەبىئەت يەرقان ماددىسىنى تېرە تەرەپكە ھەيدىگەنلىكتىن پەيدا بولىدۇ، دەپ قارايدۇ.

ئالامىتى: جىگەر خاراكتېرلىك قارا يەرقاندا، بىماردا جىگەر كېسەللىكلىرىنىڭ ھەر خىل ئالامەتلىرى، ھەتتا مالىخولىيانىڭ ئالامەتلىرى كۆرۈلىدۇ. بىمارنىڭ مىزاجى

چۈس، كۆپ خىيال سۈرىدىغان ھەم غەم ـ ئەندىشە قىلىدىغان بولۇپ قالىدۇ ۋە ئىچكى كېسەللىك ئالامەتلىرى كۆرۈلىدۇ.

داۋالاش: بۇنى داۋالاشتا بىمارغا جىگەرنى ئەسلىگە كەلتۈرىدىغان ۋە سېرىق يەرقاننى تۈزىتىدىغان تەدبىرلەر قوللىنىلىدۇ. مەسىلەن، بەدەننى تەرلىتىش، توسالغۇلارنى ئېچىشقا چارە قىلىنىدۇ. بۇنىڭ ئۈچۈن بىمارغا ئىسكەنجىۋىل بۇزۇرى بېرىلىدۇ. ئىككىنچىدىن بىمارغا شەربەت ۋە مەجۇناتلارنىڭ مۇۋاپىقلىرى تاللاپ بېرىلسىمۇ بولىدۇ.

تال خاراكتېرلىك يەرقاندا، بىمارنىڭ سول تەرەپ ئۈستۈنكى قورساق قىسمى ئاغرىيدۇ، ئېغىرلىشىدۇ. تالدا كېسەللىك يۈز بەرگەنلىك ئالامەتلىرى بىلىنىدۇ. بۇنى داۋالاش ئۈچۈن، بىمارغا سېرىق يەرقاننى داۋالاش چارىلىرى قوللىنىلىدۇ.

بۆھران خاراكتېرلىك يەرقاندا بىمارنىڭ ئەسلىي كېسەللىكىنىڭ بۆھرانى، كەينىدىنلا قارا يەرقان پەيدا بولىدۇ. ئەسلىي كېسەللىكىنىڭ ئالامەتلىرىمۇ كۆرۈلىدۇ. بىمارنى داۋالاشتا سېرىق يەرقاننى داۋالاش ئۈسۈلىنى قوللىنىش كېرەك، بىمارغا ھۆل كاسىنىنىڭ سۈيى، مارجان شوخلىنىڭ سۈيى، كۆك ھۆل تۈرۈپنىڭ سۈيى، دىنار شەربىتى، ئىسكەنجىۋىل بۇزۇرى ۋە باشقا مۇۋاپىق دورىلار تاللاپ ئىچۈرۈلىدۇ.

ئالتىنچى باب تال كېسەللىكلىرى

تالنىڭ بەدەندىكى ۋە ھاياتلىقتىكى رولى ھازىرغىچە ئېنىقلانغىنى يوق. ئۇيغۇر تېبابىتىدە تال سەۋدا خىلىتى ساقلىنىدىغان ئورۇن دەپ قارىلىدۇ. تالدا قان ئايلىنىش ئىنتايىن مول بولۇپ، ئەمەلىيەتتە ئۇ تال قىزىل قان (شىريان) تومۇرى بىلەن تال كۆك قان تومۇرى ئارىلىقىغا كىرگۈزۈپ قويۇلغان بىر قان ئامبىرىغا ئوخشايدۇ. ئۇنىڭ ھازىرغىچە ئېنىقلانغان تەبىئىي خىزمىتى تۆۋەندىكىلەردىن ئىبارەتتۇر:

(1) قان ئىشلەپچىقىرىش خىزمىتىنى ئۆتەيدۇ. تۆرەلمىلىك دەۋرىدە تال ھەر خىل توقۇلمىلارنى ئىشلەپچىقىرىدىغان ئەزا بولۇپ، ئىنسان تۇغۇلغاندىن كېيىن تال داۋاملىق بەز ۋە توقۇلمىلارنى ئىشلەپچىقىرىدۇ. كۆپ مىقدارلىرىدا قان يوقاتقاندا ياكى بەدەن قان ئىشلەپچىقىرىشقا جىددىي مۇھتاج بولغان چاغلاردا تال ئۆزىنىڭ تۆرەلمىلىك دەۋرىدىكى ئىقتىدارىغا قايتىپ يەنىلا ھەر خىل قان توقۇلمىلىرىنى ھاسىل قىلىدۇ.

(2) قاننى زاپاس ساقلاش خىزمىتىنى ئۆتەيدۇ. يات جىسىملارنى، چىرىشنى ۋە ئىپتىدائىي قۇرتلارنى يوقىتىش رولىنى ئويناىدۇ.

(3) قېرىغان قىزىل قان ۋە بەلغەم خىلىتلىرىنى پارچىلايدۇ.

(4) سەۋدا خىلىتىنى ساقلاپ بېرىدۇ.

(5) يۇقۇملىنىشقا قارشى تۇرۇش ۋە يىلىكنىڭ قان ئىشلەپچىقىرىشىنى تەڭشەپ تۇرۇش رولىنى ئۆتەيدۇ. يەنە تالدا بىر خىل سۇيۇقلۇق ئىشلەپچىقىرىلىپ ئاشقازان ئاستى بېزىنىڭ سۇيۇقلۇق ئىشلەپچىقىرىشىغا ياردەم بېرىدۇ.

تالدا يۇز بېرىدىغان كېسەللىكلەردىن تال ئىششىقى، تال يىرىڭلىق ئىششىقى، تال كۆپۈش، تال توسۇلۇش، تال يېرىلىش قاتارلىقلار كۆپرەك ئۇچرايدۇ.

تال ئىششىقى

سەۋەبى: تالنىڭ ئىششىقى كۆپىنچە تال قان تومۇرلىرىنىڭ توسۇلۇپ قېلىشى، قاننىڭ چىرىشى، تالغا زەربە تېگىش قاتارلىق سەۋەبلەردىن پەيدا بولىدۇ.

تال ئىششىقى خىلىت ئېتىبارى بويىچە قاندىن بولغان تال ئىششىقى، سەپرادىن بولغان تال ئىششىقى، بەلغەمدىن بولغان تال ئىششىقى، سەۋدادىن بولغان تال ئىششىقىدىن ئىبارەت تۆت خىل بولىدۇ.

بەدىيان، گۈلقەنت، 24 مىللىلىتىر ئىسكەنجىۋىل بىمارغا ئىچۈرۈلىدۇ.

بىمارغا قۇرسى كەبىردىن توققۇز گىرام، ئەرقى كاسىنە، ئەرقى بەدىيان 150 مىللىلىتىردىن، ئىسكەنجىۋىل بۇزۇرىدىن 30 گىرام قوشۇلۇپ ئىستېمال قىلدۇرۇلسا قورساقتىكى يەلنى ھەيدەيدۇ.

تال ئاغرىقى

سەۋەبى: تالنىڭ ئاغرىقى تال ئىششىغاندا، تال يوغىنىغاندا، تال قان تومۇرلىرى توسۇلغاندا كۆرۈلىدىغان كېسەللىك بولۇپ، تال ھەجمى چوڭىيىپ كېتىشكە ياكى پۈتۈنلەي بۇزۇلۇشقا باشلىغاندا كۆرۈلىدۇ، شۇنىڭدەك يەلدىن ۋە ئىسسىق ـ سوغۇقنىڭ تەسىر قىلىشىدىنمۇ پەيدا بولىدۇ.

ئالامىتى: تال ئاغرىقى يەلدىن ۋە سوغۇقتىن پەيدا بولسا، قورساق ئاچمايدۇ. ئۇسسۇزلۇقنىڭ بولماسلىقى، يەل ھەم غولدۇرلاشنىڭ بولۇپ تۇرۇشى ۋە باشقا ئالامەتلىرى كۆرۈلۈپ تۇرىدۇ. ئىسسىقتىن بولغاندا، بىماردا يەل كېلىش، تال ئېچىشىش، سۈيدۈك قىزىلغا مايىل بولۇش قاتارلىق ئالامەتلەر كۆرۈلىدۇ.

داۋالاش: بىمارغا 0.5 گىرام مومىيا يۇمغاقسۇت سۈيى بىلەن ئىچۈرۈلىدۇ. توققۇز گىرام ئاسارۇن سىركە بىلەن ئىستېمال قىلدۇرۇلسا، تالنىڭ سوغۇقتىن بولغان ئاغرىقىغا پايدا قىلىدۇ. ئۇچ گىرام سۇمبۇل ھىندى ئىستېمال قىلىنسىمۇ بولىدۇ. ئۇچ گىرام ئوردان قاينىتىلىپ ئىچىلسىمۇ ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ. بىمارغا يەككە دورىلاردىن ئەپسەنتىن، سۇماق، جۆئىدە، زەپەر، كابۇل ھېلىلىسى پوستى، قارا ھېلىلە، ئەنجۇر مۇنىكى، سەكبىنەچ قاتارلىق دورىلار يالغۇز ياكى سىركە بىلەن ئىچۈرۈلىدۇ.

مۇرەككەپ دورىلاردىن ھەببى ئىستەمقەۋن، مەتبۇخى ئەپتىمۇن، قۇرسى غاپەس، قۇرسى كەبىر، مەتبۇخى فەۋاكە، قۇرسى تاباشىر، مۇلەييىن قاتارلىق مۇرەككەپ دورىلار ئىستېمال قىلدۇرۇلسىمۇ ناھايىتى ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ.

تال توسۇلۇش

سەۋەبى: تالدا قان ئۈيۈپ قېلىش، تال قان تومۇرلىرىدا توسالغۇ پەيدا بولۇش، تالغا زەربە تېگىپ قان تورمۇرلىرى ئىششىش، كېسەللىك تۇغدۇرغۇچى چىرىش، يۇقىرى قىزىتما قاتارلىق تەسىرلەردىن تال تومۇرلىرىدا توسالغۇ پەيدا بولىدۇ.

ئالامىتى: جىگەردە توسۇلۇش يۈز بەرگەندە، تال ئادەتتىكىدىن كېڭىيىپ كېتىـ

دۇ ۋە قاتتىقلىشىدۇ، ئاغرىيدۇ، تېرىدە مەلۇم دەرىجىدە قارىيىش يۈز بېرىدۇ.

داۋالاش: جىگەر توسۇلۇشنى داۋالاشتا تونۇشتۇرۇلغان يەككە دورىلار تال توسۇلۇشقا ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ. زىخ توققۇز گىرام ئېلىنىپ، شىرىسى چىقىرىلىپ ياكى تالقانلىنىپ ئىستېمال قىلىنسا پايدا قىلىدۇ. ئىزخىر توققۇز گىرام ئېلىنىپ 300 مىللىلىتىر سۇدا قاينىتىلىپ، 200 مىللىلىتىر قالغاندا سۈزۈلۈپ ئىچىلىدۇ.

تاغ زىرىسى بىلەن ھىليون ئۇچ گىرامدىن ئېلىنىپ، قاينىتىلىپ ئىچىلىدۇ. پىشقان ئەنجۈر يەتتە دانە، قارىمۇچ تۆت گىرام، زەنجىۋىل بەش گىرام، پىننە ئىككى گىرام ئېلىنىپ، سوقۇلۇپ، ئەنجۈر بىلەن ئىستېمال قىلىنسا، تال ۋە جىگەرنىڭ توسالغۇلىرىنى ئاچىدۇ، ئۇچ گىرام قارىمۇچ ئىستېمال قىلىنسىمۇ يۇقىرىقى تەسىرنى بېرىدۇ. بىلسان يېغى بىلەن ئەپتىمۇن ئۇرۇقى بىرلەشتۈرۈلۈپ ئىستېمال قىلىنسىمۇ پايدا قىلىدۇ.

يەتتىنچى باب ئۇچەي كېسەللىكلىرى

ئۇچەينىڭ مىزاجى ئاشقازانىنىڭ مىزاجى بىلەن ئوخشاش. ئاشقازانىنى كۇچەيتكۇچى دورىلار ئۇچەينىمۇ كۇچەيتىدۇ.

ئۇچەيدە يۇز بېرىدىغان كېسەللىكلەرنىڭ تۈرى ناھايىتى كۆپ. ئۇلاردىن ئەڭ كۆپ ئۇچرايدىغانلىرى ئون ئىككى بارماق ئۇچەي يارىسى، كىچىك ئۇچەي يالۇغى، ئۇچەي يارىسى، ئۇچەي سىلى، چەمبەر ئۇچەي ئىششىقى، قارىغۇ ئۇچەي ئىششىقى، سازاڭ ئۆسۈكچە ئىششىقى، ئۇچەي توسۇلۇش، ئىسھال، چوڭ تەرەت قېتىش، ئۇچەي مەددە قۇرتلىرى، مەقئەت ئىششىقى، مەقئەت يېرىلىش، مەقئەت قىچىشىش، مەقئەت چىقىپ قېلىش، مەقئەت ئاقمىسى، بوۋاسىر، قورساق پەردە يالۇغى قاتارلىقلاردىن ئىبارەت.

ئون ئىككى بارماق ئۇچەي يارىسى

ئون ئىككى بارماق ئۇچەي ئاشقازان چىقىش ئېغىزىغا تۇتىشىپ تۇرىدۇ ۋە ئاشقازاندا كۆرۈلىدىغان يارا كۆپىنچە ئۇنىڭ ئون ئىككى بارماق ئۇچەيگە تۇتاشقان ئېغىزىدا بولىدۇ. بۇ ئاشقازان ــ ئون ئىككى بارماق ئۇچەي يارىسى دەپمۇ ئاتىلىدۇ. ئەمما، يالغۇز ئون ئىككى بارماق ئۇچەينىڭ ئۆزىدىمۇ يارا پەيدا بولىدۇ.

ئۇچەي يارىسى

سەۋەبى: ئۇچەي يارىسىنى پەيدا قىلىدىغان سەۋەبلەر خېلى مۇرەككەپ. مەسىلەن، قورساق پەردىسى سىلى، ئۇچەي كېزىكى، قان تولغاق، ئۇچەي راكى، ئۇچەي سىلى قاتارلىقلار ئۇچەينى ئىششىتىپ رەخمىلەندۈرۈش، يارا پەيدا قىلىش شارائىتلىرىنى ھازىرلايدۇ، ئۇچەيگە سەپراۋى ماددىلارنىڭ كۆپلەپ قۇيۇلۇشى يارا پەيدا قىلىدۇ.

ئالامىتى: يارىنىڭ سەۋەبلىرى بىر خىل بولمىغانلىقى ئۈچۈن ئالامەتلىرىمۇ بىردەك بولمايدۇ. قايسى سەۋەبتىن بولسۇن، ئىچ سۈرۈش ئۇنىڭ ئورتاق ئالامىتىدۇر، چوڭ تەرەتتىن يىرىڭلىق قان ۋە بەزى شىلىمشىق يېپىلار كېلىدۇ، ئاغرىش بولىدۇ. ئەگەر يارا ئۇچەينىڭ چوڭقۇر قاتلىمىغا يېتىپ بارغان بولسا قورساق مۇجۇپ ئاغرىيدۇ، يارا تېشىلىپ قورساق بوشلۇقىدا يىرىڭلىق ئىششىش پەيدا قىلىدۇ ياكى

ئۇچەي بەزلىرىدە يىرىڭلىق ئىششىق شەكىللەندۇرىدۇ.

داۋالاش: بىمارغا ئۇچەينى دەم ئالدۇرۇپ، ئۇچەينى غىدىقلىمايدىغان، قالدۇقلىرى ئاز، ئوزۇقلۇق قىممىتى يۇقىرى، ئوڭاي سىڭىدىغان يېمەكلىكلەرنى ۋە يارىنىڭ يۇزىنى قاپلىۋالىدىغان ياغلىق نەرسىلەرنى بېرىش لازىم.

يارا يۇقىرى ئورۇنلاشقان ئۇچەيلەردە ۋە كىچىك ئۇچەيدە بولسا، بىمارنى دورا ئىچۈرۈش ئارقىلىق داۋالاش لازىم. يارا تۆۋەنكى ئۇچەيلەردە بولسا، ئوزۇقلۇق دورىلار ۋە قورۇغۇچى دورىلارنى ھۆقنە (كىلىزما) يولى بىلەن ياكى شاھمات شەكلىدە مەقئەتتىن كىرگۈزۈپ داۋالاش كېرەك. بۇنىڭ ئۈچۈن، بىمارغا سوغۇپى مەقلىياسا، سوغۇپى تىش، قۇرسى تاباشىر قابىز ياكى قۇرسى گۈلىنىڭ ھەر بىرىدىن توقۇز گىرامدىن ئېلىنىپ، كۇنگە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا ھەببۇلئاس شەربىتى، بېھى شەربىتى ياكى قاياناق سۇ بىلەن بىللە ئىچۈرۈلىدۇ. سوغۇپى مۇبارەك ئۇچەي يارىسىغا ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ.

قەۋزىيەت

گەندە چىقىرىش مۇسكۇلى كۇچسىزلىنىپ، ياشىنىپ تېنى ئاجىزلىغان، سوزۇلما خاراكتېرلىك ئۆپكە ھاۋالىق ئىششىقى بار، ھامىلدار، زىيادە سېمىزلىك ياكى سوزۇلما خاراكتېرلىك قورساق كۆپۈش كېسەللىكى بار كىشىلەر دائىم قەۋزىيەت بولۇپ تۇرىدۇ. ئاياللار تۇغۇتتىن كېيىن ئوبدان دەم ئالالمىسا، داس سۆڭەك بوشلۇقى ئىچىدىكى مۇسكۇللارنىڭ مەقئەتنى كۆتۈرگۈچى مۇسكۇلىنىڭ ئىقتىدارى ئەسلىگە كېلەلمەي قەۋزىيەت بولىدۇ.

گەندە مونكى بەك چوڭىيىپ كەتسە ھەم قاتتىق بولسا قەۋزىيەت بولىدۇ. ھەر خىل كېسەللىكلەر سەۋەبىدىن تۇز ئۇچەي توسۇلۇش ياكى تارىيىپ قېلىش، تۇز ئۇچەي راكى ياكى تاناسىل ئەزا كېسەللىكىدىن بولغان ھەر خىل ئىششىق، ئۆسمىلەر، يەنى ئەسەبى روھىي ئامىللار، چوڭ تەرەت قىلىشقا سەل قاراش، مەقئەت ۋە تۇز ئۇچەيدىكى ئاغرىشلىق كېسەللىكلەر، مەقئەت يېرىلىش، مەقئەت ئاقمىسى، مەقئەت ياكى تۇز ئۇچەي ئەتراپى يىرىڭلىق ئىششىقى، بۇۋاسىر ئىششىقى قاتارلىقلار قەۋزىيەتنى پەيدا قىلىدۇ.

چوڭ ئۇچەينىڭ تۇغما چوڭ بولۇشى: رەھىي كەيپىيات مۇقىم بولماي داۋاملىق غەزەپلىنىپ يۇرۇش ياكى دائىم خاموش، خىيالچان يۇرۇش، سۈرگە دورىسى ئېچىش ياكى كىلىزما قىلىشقا ئادەتلىنىش قاتارلىقلار قەۋزىيەت بولۇپ قېلىشقا سەۋەب بولىدۇ.

قولۇن ئۇچەي قەۋزىيەتلىكى: ئۇچەينىڭ كېرىلىش كۈچى ئاجىزلاشقاندىن قەۋزىيەت پەيدا بولىدۇ. بۇنىڭدا ئوزۇقلىنىش ناچار بولۇش، ياشىنىپ قېلىش، بەدەننى قۇرۇتقۇچى سوزۇلما خاركتېرلىك كېسەللىكلەر بىلەن ئاغرىش قاتارلىقلار ئۇچەي تۈز مۇسكۇللىرىنى ئاجىزلاشتۇرغانلىقتىن، ئۇچەينىڭ لۆمىلدەش ھەرىكىتى ئاجىزلىشىپ، قەۋزىيەت يۈز بېرىدۇ.

كېرىلىش كۈچى بەك ئېشىپ كېتىشتىن بولغان قەۋزىيەت، مېڭە خىزمىتىدە قالايمىقانلىق يۈز بەرگەن كېسەللىكلەر بىلەن ئاغرىش، قولۇن ئۇچەينىڭ تەشەننۇچلۇق ئىششىقى ياكى قولۇن ئۇچەي سېزىمچانلىقى بەك ئېشىپ كېتىش ۋە باشقىلار.

قولۇن ئۇچەي توسۇلۇپ قېلىش: ئۆسمىلەر كاللەك بولۇۋېلىش، سازاق قۇرتلار، چىقۇق (فەتەق) ياكى ئۇچەي كىرىشىش، چوڭ گەندە مونكى قولۇن ئۇچەيگە كەپلىشىپ قېلىش ياكى ئۇنى تارايتىپ قويۇش، قوشنا ئەزالاردىكى راك ئۆسمىسى قاتارلىقلارنىڭ چەمبەر ئۇچەينى قىسىپ قويۇشى قاتارلىقلار.

ئەسەبى روھىي ئامىللار: مېڭە ياكى يۇلۇن كېسەللىكلىرىدە، قورساق ئىچىدىكى ئاغرىشلىق كېسەللىكلەردە، ئۆت تېشى، بۆرەك تېشى كېسەللىكلىرى، قورساق ئىششىقى، ئايالالار بالىياتقۇ بوشلۇقىدىكى ئىششىقلار، نۇمۇسچان كىشىلەرگە نىسبەتەن تەرەت قىلىدىغان ئورۇن نامۇۋاپىق بولۇش سەۋەبىدىن، بۇلاردىن باشقا نېرۋا ئاجىزلىقى بار ئادەملەردىمۇ ھەر دائىم قەۋزىيەت كۆرۈلۈپ تۇرىدۇ.

ئاشقازان ـ ئۇچەيلەرنىڭ ھەرىكىتى ئاستا بولۇش، ئوزۇقلۇق ماددىلارنىڭ يېتەرلىك بولماسلىقى، ئەپيۇنكەشلىك ياكى ئەپيۇن سالغان نەرسىلەرگە خۇمار بولۇش، داۋاملىق قېنىق چاي ئىچىشكە كۆنۈپ قېلىش، كۆكتاتلىق غىزالارنى ئاز يېيىش، نەشكەشلىك، قالقانسىمان بەز ئاجىزلىشىش كېسەللىكلىرىمۇ قەۋزىيەتنى پەيدا قىلىدۇ.

ئالامىتى: ئىشتىھا تۆتۈلۈش، قورساق كۆپۈش، باش قېيىش، باش چىڭقىلىش، ماغدۇرسىزلىنىش، كۆڭۈل ئېلىشىش، روھىي چۈشكۈنلۈك، دىققىتىنى يىغالماسلىقى، بىمار چوڭ تەرىتى قۇرۇق بولۇپ، چىقىش تەس بولغاچقا قاتتىق كۈچىنىشكە مەجبۇر بولىدۇ.

داۋالاش: ئادەتتىكى قەۋزىيەتلەرنى ئالاھىدە دورا ئىشلىتىپ داۋالاش ھاجەت ئەمەس. بىمار تەرەت قىلىش ئادىتىنى تەرتىپكە سېلىپ، كۆكتات شورپىلىرى ۋە مېۋىلەرنى كۆپرەك ئىستېمال قىلىشنى ئادەت قىلسا ئۆزلۈكىدىن تۈزۈلۈپ قالىدۇ. پالەك، چامغۇر، سەۋزە قاتارلىق كۆكتاتلارنى كۆپرەك ئىستېمال قىلىشى، كېپىكى كۆپرەك ئۇندا غىزا قىلىپ يېيىشنى ئادەت قىلىشى كېرەك. ئۇنىڭدىن باشقا،

ئۇچەينى، جىگەرنى ھۆللەشتۇرگۈچى دورىلارنى، ئۇچەينى غىدىقلاپ چوڭ تەرەت قىلىشنى قوزغايدىغان دورىلاردىن سەبرە، شەھمەنزەل، ئىنەكپىتى يېغى، سانا، رەۋەن قاتارلىقلارنى مۆۋاپىق مىقدارىدا قائىدە بويىچە ئىچىشكە بولىدۇ. ئادەتتە مۇرەككەپ دورىلاردىن ھەببى سەبرە، ھەببى شەھمەنزەل، ئىترىفىل، سانا، ئىترىفىل مۇسھىل، ئىترىفىل زامانى، ئايارەج پەيقىرا، جاۋارىش سەپەرجىلى قاتارلىقلار ئىستېمال قىلىنىدۇ.

ئىچ سۇرۇش

ئاشقازان مەنبەلىك ئىچ سۇرۇشنىڭ سەۋەبى: ئاشقازان مىزاجى ماددىسىز ۋە ماددىلىق بۇزۇلۇش، ئاشقازاندا غەيرىي تەبىئىي خىلىت ماددىلىرى يىغىلىش، ئاشقازان سۇسلىشىش، ئاشقازان سۇيۇقلۇقى تەركىبىدە تىزابلار بولماسلىق ياكى بەك ئاز بولۇش قاتارلىق سەۋەبلەر تۈپەيلىدىن ئاشقازان ئىچىدىكى نەرسىلەر تېزلىكتە ئاشقازاندىن چىقىرىلىپ تاشلانغانلىقى ياكى ئاشقازان ئىششىقى سەۋەبىدىن ئىچ سۇرىدۇ. سوزۇلما خاراكتېرلىك ئاشقازان ئىششىقىدا ئاشقازان ئىچىدە مۇنچاق گۆش ئۇنگەندە ياكى ئاش-قازان راكىنىڭ كېيىنكى باسقۇچىدا ئىچ سۇرىدۇ.

ئۇچەي مەنبەلىك ئىچ سۇرۇشنىڭ سەۋەبى: بالىلاردىكى تارقىلىشچان ئىچ سۇرۇش، تارقىلىشچان زۇكامدىكى ئىچ سۇرۇش ۋە باشقا يۇقۇملۇق ئىچ سۇرۇش، يۇقۇملۇق تولغاق، ئۇچەي كېزىكى، ھەيزە ۋابائى، ئۇچەي سىلى قاتارلىق كېسەللىكلەردىكى ئىچ سۇرۇش ھەر خىل بۇزۇلغان، چىرىگەن يېمەكلىكلەرنى يەپ سالغاندىن بولغان ئىچ سۇرۇش، ئۆتكۈر خاراكتېرلىك ئاشقازان - ئۇچەي ئىششىقلىرىدىن بولغان ئىچ سۇرۇشلەر، ھەر خىل ئۇچەي مەددە قۇرتلىرى پەيدا قىلغان ئىچ سۇرۇش، ئۇچەي يوللىرىنىڭ ئىششىقلىرىدىكى ئىچ سۇرۇش، ئۇچەي ئۆسمىلىرىدىكى ئىچ سۇرۇشلەر، ئوڭ تەرەپتىكى چوڭ ئۇچەي راكى سەۋەبىدىن بولغان ئىچ سۇرۇش، تۈز ۋە سۇرگە دورىسىنى كۆپ ئىچىپ ئۇچەي سۇيۇقلۇقلىرىنى كۆپلەپ ھەيدىگەنلىك سەۋەبىدىن بولغان ئىچ سۇرۇش، سەنگىيا، سىماب، فوسفور، ئىسپىرت بىلەن زەھەرلىنىش ۋە سۇيدۇكتىن زەھەرلىنىش سەۋەبىدىن بولغان ئىچ سۇرۇش، ئاشقازان ئاستى بېزى خاراكتېرلىك ئىچ سۇرۇش، ئاشقازان ئاستى بېزىنىڭ سوزۇلما خاراكتېرلىك ئىششىقلىرى، ئاشقازان ئاستى بېزى ئۆسمىلىرىنىڭ ۋە ئاشقازان ئاستى بېزىنى پۈتۈنلەي ئېلىپ تاشلىغانلىقتىن كېيىن سۇيۇقلۇقنىڭ يوقلۇقىدىن بولغان ئىچ سۇرۇش، جىگەر خىزمىتى بۇزۇلغاندىن، جىگەر ئاجىزلىغاندىن، جىگەر

ئىشىشغاندىن بولغان ئىچ سۇرۇش قاتارلىقلار.

ئالامىتى: چوڭ تەرەت قېتىمى كۆپ ۋە سۇيۇق كەلگەنلەرگە ئىسھال دەپ دىياگنوز قويۇلىدۇ. ئىنچىكە ئۇچەيدىن كەلگەن ئىچ سۇرۇشتە، چوڭ تەرەت ئۇماچقا ئوخشاش بولىدۇ. يۇقۇملۇق كېسەللىكلەردىكى ئىچ سۇرۇشلەردە گەندە دەسلەپتە سېرىق، رەسمى گەندە شەكلىدە بولسىمۇ، لېكىن بارغانسېرى گۈرۈچ يۇغان سۇدەك سۇزۇك كېلىدۇ. ھەزىم بۇزۇلغاندىكى ئىچ سۇرۇشتە ھەزىم بولمىغان يېمەكلىكلەر كۆرۈلىدۇ. چوڭ تەرەت سېسىق پۇرايدۇ.

كېسەللىك ئۆزگىرىشى چوڭ ئۇچەينىڭ تۆۋەنكى ئۇچىدا بولسا، گەندە ساپ قان، يېرىڭ ياكى سۇيۇقلۇقلار بىلەن كېلىدۇ. قورساقتا قۇرۇق ئىنجىق بىللە بولسا، بۇ قان تولغاقتىن بولغان ئىچ سۇرۇش بولىدۇ. ئىچ سۇرۇشتىن ئاۋۋال قورساق مۇجۇپ ئاغرىيدۇ. تەرەت كېلىپ بولغاندىن كېيىن قورساق ئاغرىش پەسىيىپ قالىدۇ. قورساق ئاغرىش كىندىك ئەتراپىدا بولسا كېسەللىك ئىنچىكە ئۇچەيدە بولىدۇ. ئاغرىش قورساقنىڭ ئوڭ ۋە سول قىسىملىرىدا بولسا كېسەللىك ئۆزگىرىشى يۇقىرىغا ماڭغان چەمبەر ئۇچەي، قارىغۇ ئۇچەي ۋە تۆۋەنگە چۈشكەن چەمبەر ئۇچەيلەردە ياكى تۇز ئۇچەيدە بولىدۇ.

ئىچ سۇرۇش سەۋەبىدىن بەدەندىن نۇرغۇنلىغان سۇيۇقلۇقلار چىقىپ كېتىدىغانلىقى ۋە بەدەندە خىلىتلار، تۇزلار مۇۋازىنىتى (تەڭپۇڭلۇقى) ئۆزگىرىدىغانلىقى ئۈچۈن، بىمار ئۇسسايدۇ، ماغدۇرسىزلىنىدۇ، قىزىيدۇ، تىلىدا ھەر خىل دەرىجىدە ئاقۇچ سېرىق ۋە قارا گەزلەر بولىدۇ. تومۇرى ئىنچىكە، كۈچسىز سالىدۇ، بىمارنىڭ چىرايى تاتىرىدۇ، تېنى ماغدۇرسىزلىنىدۇ، كۆزلىرى ئولتۇرۇشۇپ، تېرىلىرى قۇرغاقلىشىپ كېتىدۇ. ئىچ سۇرۇش ئېغىر بولسا، بىمارنىڭ چىرايى سارغىيىدۇ. سوغۇق تەرلەپ ھوشىدىن كېتىدۇ. بىمار ۋاقتىدا داۋالاپ قۇتقۇزۇلمىسا، ئۇزاققا قالماي سۈيى قېتىشىپ خىلىتلار تەڭپۇڭلۇقى بۇزۇلۇش، قان قويۇلۇپ مېڭگە بارىدىغان قان مىقدارى ئازىيىش، بۆرەك زەئىپلىشىش سەۋەبىدىن ئۆلۈپ كېتىدۇ. ئىچ سۇرۇش چوڭلارغا قارىغاندا بالىلار ئۈچۈن، ئوتتۇرا ياشلىقلارغا قارىغاندا ياشانغانلار ئۈچۈن خەتەرلىك. شۇنىڭدەك ھاۋا ئىسسىق پەسلىدە چۈشىن ۋە باشقا ھاشاراتلار كۆپ بولىدىغانلىقى ئۈچۈن، قىش پەسلىگە قارىغاندا ياز، كۈز پەسللىرىدە ئۆتكۈر خاراكتېرلىك ئىچ سۇرۇش كۆپرەك كۆرۈلىدۇ ۋە ئېغىر ئۆتىدۇ.

ئۇچەي مىزاجىنىڭ ھۆل سوغۇقتىن بۇزۇلۇشىدىن بولغان ئىسھالنى داۋالاشتا ئاشقازاننى قىزىتىش، ھۆللۈكنى قۇرۇتۇش ئۈچۈن، بىمارغا جاۋارىش كومۇنى، مەجۇنى پىلپىل، جاۋارىش ئورقا قاتارلىقلار پايدا قىلىدۇ.

ئاشقازانغا بەلغەم ماددىسى يېغىلىپ، ئاشقازاندا تاماق ھەزىم بولماي ئون ئىككى بارماق ئۇچەيگە ئۆتۈپ كېتىشتىن بولغان ئىچ سۇرۇشنى داۋالاشتا، قائىدە بويىچە بەلغەم ماددىسىنى چىقىرىش ئۇچۇن بىمارنى قۇستۇرۇپ، ئاشقازىنىنى تازىلاش لازىم. ئۇنىڭدىن كېيىن بەلغەمنى تازىلاش ۋە ئىسھالنى توختىتىش ئۇچۇن بىمارغا ئىسسىق دورىلاردىن جاۋارىش ئەنبەر، جاۋارىش زەنجۇبىل، جاۋارىش دارچىن، جاۋارىش مىشكى، جاۋارىش ئۇد قاتارلىقلارنى تاللاپ بېرىش كېرەك.

يۇقۇملۇق كېسەللىككە خاس ئىسھالدا بەدەندە قىزىش، ئاشقازان ۋە مەقئەت ئېچىشىش كۆرۈلىدۇ، قۇسۇق بىلەن سېرىق رەڭلىك سەپرا كېلىدۇ. ئاشقازانىنى كۇچەيتىش ئۇچۇن، بىمارغا ئاچچىق ئانار ۋە تاتلىق ئانار سۇيىگە شېكەر قوشۇپ بېرىلىدۇ. سېرىق ھېللىلە پوستىنىڭ تالقىنىغا شېكەر قوشۇپ بېرىلىدۇ. تەكرار قاينىتىلغان قىزىلگۇل شەربىتى، ئەرقى گۇل ۋە ئەرقى گۇلگە سېرىق ھېللىلە پوستى ئارىلاشتۇرۇلۇپ بېرىلىدۇ. لېكىن، بىمارنىڭ چوڭ تەرتىنى توختىتىۋېتىشكە بولمايدۇ. بىمارغا قاينىق سۇنى كۆپ ئىچۇرۇش كېرەك. قۇرسى تاباشىر قابىزنى خەشخاش شەربىتى بىلەن، جاۋارىش سەپەرجەلنى ھەببۇلئاس شەربىتى بىلەن، جاۋارىش ئامىلە ئەنجىھار شەربىتى بىلەن بېرىش كېرەك.

ئاشقازان ـ ئۇچەي يارىلىرىدىن بولغان ئىچ سۇرۇشنى داۋالاش ئۇچۇن، بىمارغا تەركىبىگە زەپەر قېتىلغان قۇرسى تاباشىر، ھەببى رومانى، سوفۇپى زەلىقول ئەمئا بېرىلىدۇ. غىزالاردىن ھارارەتنى پەسەيتىدىغان ۋە قۇرۇتىدىغان گۇرۇچ، ئارپا، ماش قاينىتىلىپ، شاللىنىپ سۇيى تۆكۈۋېتىلىدۇ، ئىككى قېتىم يېڭى سۇدا قايتا قاينىتىلىپ، سۇزۇلۇپ ئۇستىگە قايماق قوشۇلۇپ بېرىلىدۇ.

زۇكام ۋە نەزلىدىن بولغان ئىسھالنى ۋە ئەسەبى دىماغ ئىسھالىنى داۋالاش، بىمارغا ئەھۋالغا قاراپ ھىجامەت (شاخەك) قويۇش، سۇرگە دورىسى بېرىش، ئاندىن پۇراتقۇچى دورىلار ۋە زىمادلارنى ئىشلىتىش لازىم. بىمارغا سۇرگە دورىسى بېرىشكە توغرا كەلسە، نوقۇئى سەبرە، نوقۇئى ھېللىلە، ئايارەج پەيقىرا، ھەببى قوقىيا بېرىش لازىم. نەزلىنى داۋالاش ئۇچۇن، بىمارغا ئانار گۇلى، كەتىرا، ئەرەب يېلىمى، زەپەردىن مۇۋاپىق مىقداردا ئېلىپ، يۇمشاق سوقۇپ، خەشخاش شەربىتى بىلەن ئىچۇرۇش كېرەك.

تولغاق كېسەللىكى

سەۋەبى: تولغاق جاراسىمى بىلەن يۇقۇملانغان كىشىلەرنىڭ گەندىسى بىلەن بۇلغانغان سۇ، كۆكتات، مېۋە ۋە يېمەكلىكلەر، شۇنىڭدەك تولغاق جاراسىمى ۋە باشقا

پاسكىنا جايلاردىن ئۆز تېنىگە يۇقتۇرۇۋالغان چۈنىلەر قونغان يېمەكلىكلەرنى ئىسسىق قىلىش ئارقىلىق ئادەمگە يۇقۇپ، كىشىلەر ئارىسىدا كەڭ تارقىلىپ كېتىدۇ. تولغاق جاراسىملىرى ئېغىزدىن كىرگەندىن كېيىن ئاشقازانغا چۈشىدۇ. ئۇ يەردە ئاشقازاندىكى تىزابى سۇيۇقلۇقتا كۆپ قىسمى ئۆلۈپ كېتىدۇ. ئەگەر ئۆلمەي قالسا ئۇچەيگە كىرىپ ئورۇنلىشىدۇ، كۆپىيىدۇ، زەھەر ئىشلەپچىقىرىدۇ. جاراسىملار تېنىدىن ئاجراپ چىققان زەھەرلىك ماددا كىچىك ئۇچەيدە سۈمۈرۈلۈپ، قان ئايلىنىشقا ئۆتۈپ، ھەر خىل كېسەللىك ئالامەتلىرىنى پەيدا قىلىدۇ.

ئالامىتى: بۇ كېسەللىك جىددىي تۇتسا بىمار توڭلاپ تىترەيدۇ، قىزىيدۇ، بېشى ئاغرىيدۇ، پۈتۈن بەدىنى يېقىمسىزلىنىدۇ، ئىشتىهاسى تۇتۇلىدۇ، ئۇنىڭغا ئۇلىشىپ بىمارنىڭ ئىچى سۇرىدۇ. دەسلەپتە تەرىتى ئۇماچتەك ياكى سۈدەك كېلىدۇ. تەركىبىدە ئازراق گەندە بولىدۇ. بىمار ئۇزاق ئۆتمەي شىلىمشىق قان ئارىلاش يىرىڭلىق تەرەت قىلىدۇ. تەرەت قېتىمى كۆنىگە ئەڭ كۆپ بولغاندا نەچچە ئون قېتىمغا يېتىدۇ. مىقدارى ناھايىتى ئاز، ئىچىدە گەندە يوق پوتلا كېلىدۇ. بىمارنىڭ قورسىقى تۇتقاقلىق مۇجۇپ ئاغرىيدۇ، بىمارداق قۇرۇق ئىنجىق پەيدا بولۇپ، چوڭ تەرەت تولۇق كېلىپ بولمايۋاتقاندەك ھېس قىلىدۇ، قۇسىدۇ. قۇسۇش كۆپ ۋە شىددەتلىك بولسا، بىمار تېزلىكتە سۇسىزلىنىدۇ. ئادەتتە بىر ـ ئىككى ھەپتە ئەتراپىدا كېسەللىك ئالامەتلىرى ئۆزلۈكىدىن قايتىپ كېتىدۇ. بۇ ئۇچەيدىكى كېسەللىك ئۆزگىرىشلىرى تامامەن ئەسلىگە كەلگەنلىكتىن دېرەك بەرمەيدۇ، بەلكى سوزۇلما ھالەتكە ئۆتۈپ سوزۇلما خاراكتېرلىك تولغاققا ئۆزگەرگەن بولىدۇ. ئەگەر كېيىنچە يېمەك ـ ئىچمەك نامۇۋاپىق بولسا ۋە چارچاش، سوغۇق ئۆتۈشتەك ئاھۇاللار كۆرۈلسە تولغاق يەنە جىددىي قوزغىلىدۇ. شۇڭا، دەسلەپتە باشلانغان ئۆتكۈر دەۋرىدە ئىمكان بار تەلتۆكۈس داۋالاپ ساقايتىۋېتىش لازىم.

داۋالاش: قان تولغاق كېسەللىكى يۇقۇملۇق كېسەللىك بولۇپ، يېز، كۆز پەسىللىرىدە، ھاۋا ئىسسىق كۆنلەردە كەڭ تارقىلىپ كېتىدۇ. ئەگەر ئاغرىغۇچىلار بايقالسا، ئۇلارنى دەرھال ساق ئادەملەردىن ئايرىۋېتىپ، ياتقۇزۇپ دەم ئالدۇرۇش ۋە داۋالاش لازىم.

داۋالاشتا بىمارغا ئۇچ گىرام بېھى ئۇرۇقىنىڭ لوئابى، بەش گىرام گاۋزىبانىڭ لوئابىغا 84 مىللىلىتىر ئەرقى گاۋزىبان، بىنەپشە شەربىتىگە چىلانغان چاھار تۇخۇم قوشۇپ ئىچۈرۈش كېرەك.

بىمارغا تۆت گىرام تۇرۇپ ئۇرۇقى قورۇلۇپ، سوقۇلۇپ، ھەسەلگە ئارىلاشتۇرۇلۇپ ئىستېمال قىلدۇرۇلسا، بەلغىمى تولغاققا پايدا قىلىدۇ.

گۈل يېغىغا تۇخۇم سېرىقى ئارىلاشتۇرۇلۇپ مەقئەتكە قويۇلسا ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ.

ئالتە گىرام چاھار تۇخۇمى قورۇلۇپ، ئۈچ گىرام جۇۋىنە، 1.2 گىرام كۇندۇر تالقىنىغا ئارىلاشتۇرۇلۇپ ئىلمان سۇ بىلەن بىللە ئىستېمال قىلىنىدۇ.

كۇندۇر، مۇرمەككى، زەپەر، زەمچە قاتارلىقلاردىن تەڭ مىقداردا ئېلىنىپ، يۇمشاق سوقۇلۇپ، مۇڭاپىق ياغ بىلەن شامچە تەيىارلىنىپ، كۇندە ئىككى قېتىم مەقئەتكە قويۇلسا ئىنجىقنى يوقىتىدۇ.

يۇقۇملۇق تولغاقتا ئۇچەي ئىچىدە ئىششىق يۇز بەرگەنلىكتىن پۈتۈن بەدەنىدە قىزىتما، كىندىك ئاستى، تۇز ئۇچەي ساھەسىدە مۇجۇپ ئاغرىش، مەقئەتتە ئېغىرلىق، قۇرۇق ئىنجىق بولىدۇ، سۈيدۈك توسۇلۇپمۇ قالىدۇ. بۇنداق ۋاقىتتا ئاق لەيلى ئۇرۇقى، ھەمشىباھار ئۇرۇقى، شۇمشا، چەلەڭ كۆكى، بابۇنە، بىنەپشە قاينىتىلىپ، بىمارغا ھۆقنە قىلىنىدۇ.

قان ـ يىرىڭ ئارىلاش كەلگەن بەلغەملىك تولغاقنى داۋالاش ئۈچۈن بەدىيان بىلەن 40 گىرام زىرە 250 مىللىلىتىر ئەرقى گاۋزىبانغا چىلىنىپ، تەمى چىققاندا سۈزۈلىدۇ، ئۇنىڭغا 40 گىرام رەيھان ئۇرۇقى قورۇلۇپ قوشۇلىدۇ، بۇ 10 غا بۆلۈنۈپ ئىستېمال قىلىنىدۇ. مۇمكىنقەدەر سۈيى ئىستېمال قىلىنسا، ئەرەققە چىلانغان ئۇرۇقى ئىستېمال قىلىنسا ئۇنۇمى ياخشى بولىدۇ.

ئۇچەي توسۇلۇش (قۇلۇنجى)

ھەر خىل سەۋەبلەردىن ئۇچەينىڭ يېرىمى ياكى ئۇچەي تولۇق توسۇلۇپ، شىددەتلىك مۇجۇپ ئاغرىش قۇلۇنجى دەپ ئاتىلىدۇ. بۇ كېسەللىكنى پەيدا قىلىدىغان سەۋەبلەر قولۇن ئۇچەينىڭ ئىششىقىدۇر. بۇ كېسەللىك كۆپىنچە تۆۋەنكى ئۇچەيلەردە كۆرۈلىدۇ. قۇلۇنجى كېسەللىكى بىرقانچە تۈرگە بۆلۈنىدۇ.

1. بەلغەمى قۇلۇنجى

سەۋەبى: بۇ سۈزۈك ۋە قويۇق شىلىمشىق ماددا قارىغۇ ئۇچەي ياكى چەمبەر ئۇچەيدە يىغىلىپ، گەندە ۋە يەل ماڭدۇرماي تۇتۇپ تۇرغانلىقتىن كۆرۈلىدۇ.

ئالامىتى: چوڭ تەرەت ياكى يەل ماڭمايدۇ. سۈيدۈكمۇ كەلمەيدۇ، ئاغرىق قاتتىق بولىدۇ، بىمارنىڭ بېلەك ۋە پاچاقلىرى تېلىپ ئاغرىيدۇ، قۇلۇنجى باشلىنىشتىن بۇرۇن ئىشتىھا تۇتۇلىدۇ. چوڭ تەرەت بىلەن شىلىمشىق ماددا بىللە كېلىدۇ، گەندە

مىقدارى ئاز بولىدۇ، قورساق ئېسىلىدۇ، بىمار ئۇچەي ۋە جىگەردە قىزىقلىق بارلىقىنى ھېس قىلىدۇ، ئۇسسۇزلۇق كۆپىيىدۇ، سۈيدۈك قىزىل كېلىدۇ، بۇ كېسەللىكنى تەشخىس قىلىشتا باشقا كېسەللىكلەردىن ياخشى پەرقلەندۈرۈش لازىم.

داۋالاش: دەسلەپتە بىمارغا شامچە ۋە ھۆقنە دورىلىرىنى ئىشلىتىپ تەرىتىنى ماڭدۇرۇش كېرەك. ئۇنىڭدىن كېيىن جاۋارىش سەپەرجىلى، جاۋارىش شەھرىيان قاتار-لىق دورىنى ئىشلىتىش كېرەك. بۇلارنىڭ تەرەت ماڭدۇرۇش، يەل ھەيدەش، ئاشقازانىنى كۈچەيتىشتە ئۈنۈمى ناھايىتى ياخشى. بىمارغا غىزا ئۇچۇن قېرى خورازنىڭ گۆشىنى بېرىش، شورپىسىغا نوقۇت سېلىپ بېرىش لازىم. قۇشقاچ ياكى پاقلان گۆشىنىڭ شور-پىسىغا دارچىن، زىرە، زەنجۈبىل، پىننە سېلىپ بېرىش، چېيىغا جۇۋىنە، تاغ زىرىسى، سىيادان قاتارلىقلارنى بېرىش كېرەك.

2. يەللىك قۇلۇنجى

سەۋەبى: بۇ خىل قۇلۇنجى ئۇچەيدە يەل يىغىلىۋېلىشتىن كۆرۈلىدۇ.

ئالامىتى: ئاچ بېقىن ئاغرىيدۇ، ئاغرىق يۆتكىلىپ تۇرىدۇ، كېكىرىك ئاسانلىقچە چىقمايدۇ. بىمارنىڭ سوغۇقلۇق غىزالارنى، ھۆل مېۋىلەرنى كۆپ يېگەنلىك تارىخى بولىدۇ، قورسىقى ئېسىلىدۇ، غولدۇرلايدۇ، ئېسىق ئۆتكۈزسە ياكى قول بىلەن ئۇۋۇلاپ بېرىلسە ئاغرىق كۇچىيىپ قالىدۇ.

داۋالاش: تەبىئەتنى يۇمشاتقۇچى، يەلنى يوقاتقۇچى شامچە ۋە ھەمەلچىلەرنى ئىشلىتىش لازىم.

مۇقەل، جاۋشىر، سۇزاب ئۇرۇقى، قۇندۇز قەھرى، شەھمەنزەل مۇۋاپىق مىقداردا ئېلىنىپ، گۈلقەنت قېيمىدا يۇغۇرۇلۇپ، شامچە تەييارلىنىپ مەقئەتكە سېلىنىدۇ. مۇرەككەپ دورىلاردىن جاۋارىش كومۇنى، جاۋارىش شەھرىيان، مەجۇنى سەنجىرىنا، تەرياقى كەبىر قاتارلىق دورىلار پايدا قىلىدۇ. كېپەك تۇز بىلەن نەمدىلىپ ئىسسىق ئۆتكۈزۈلىدۇ. سۇزاپ يېغى، ياسمەن يېغى بىلەن قورساق ياغلىنىدۇ. بىمار سۇنى كۆپ ئىچمەسلىكى كېرەك.

3. ياللۇغلىنىشلىق قۇلۇنجى

سەۋەبى: بۇ ئۇچەي ياللۇغلىنىش سەۋەبىدىن ئۇچەي ئىچكى بوشلۇقىنىڭ تارىيىشى، قان ئارقىلىق ئۇفۇنەتلەر بىلەن يۇقۇملىنىش، سەپرا ماددىسى بىلەن غىدىقلىنىش، بەلغەم ماددىسىدىن ئۇفۇنەتلىنىشتىن پەيدا بولىدۇ. ئەگەر جاراسىملار

بىلەن يۇقۇملانغاندا ھەيزە، قان تولغاق، ئۇچەي سىلى، ئۇچەي كېزىكى ۋە باشقا ئۇچەي كېسەللىكلىرىنى پەيدا قىلىدۇ.

ئالامىتى: بىماردا ئۇسسۇزلۇق كۆپ بولىدۇ، تومۇرلار كۆپۈپ چىقىدۇ، بەدەن ھارارىتى ئۆرلەيدۇ، چوڭ تەرەت توختاپ قالىدۇ، يالۇغلانغان ئورۇندا ئېغىرلىق، لو-قۇلداپ ئاغرىش پەيدا بولىدۇ، بەزىدە ئاغرىش بەك كۈچىيىپ كېتىدۇ، يالۇغلىنىش دوۋساق ۋە سۈيدۈك يولىغا تەسىر كۆرسىتىپ، ئۇلارنى يالۇغلاندۇرىدۇ. بۇ يالۇغ سۈيدۈك يولىنى تارايتىۋەتكەچكە، سۈيدۈك توتۇلۇپ قالىدۇ.

داۋالاش: يۇقۇملىنىشقا قارشى دورىلارنى تاللاپ ئىشلىتىش، چوڭ تەرەتنى يۇمشىتىش ئۈچۈن بىمارغا يۇمشاتقۇچى دورىلارنى بېرىش كېرەك. ئەينۇلا شەربىتىگە خىيارشەنبەر شىرىسى، تەرەنجىۋىل قوشۇپ بېرىش كېرەك. يەنە بىنەپشە شەربىتى بېرىلسىمۇ بولىدۇ. بىمارغا مارجان شوخلا سۈيى، كاسنە سۈيى، كاكنەچ سۈيى، ئانار سۈيى قاتارلىقلارنى خىيارشەنبەر شىرىسى ۋە بادام يېغى بىلەن بېرىش كېرەك.

سەپراۋى يالۇغلىنىشلىق قۇلۇنجى ئۇچەي ساھەسى سەپرا ماددىسى بىلەن غىدىقلىنىشتىنمۇ پەيدا بولىدۇ. ئۇنىڭ ئالامىتى شۇكى، قورساق يېقىمسىز ئاغرىيدۇ، ئېچىشىدۇ، ئۇسسۇزلۇق كۆپ بولىدۇ. بىمارنىڭ قۇسقان قۇسۇقلىرىدىن سەپراۋى سۇيۇقلۇق چىقىدۇ، ئېغىزى ئاچچىق بولىدۇ، ئىششىغان ئورۇن سانجىلىپ ئاغرىيدۇ.

داۋالاش: يۇقىرىدا تونۇشتۇرۇلغان قاندىن بولغان يۇقۇملىنىشلىق قۇلۇنجىنىڭ دورىلىرى تاللاپ ئىشلىتىلىدۇ. بىمارغا تەركىبىگە سوقمونىيا سېلىنغان ئۇچەينى سىلىقلاشتۇرغۇچى شەربەتلەر بېرىلىدۇ. بۇنىڭ ئۈچۈن بۇزۇرى شەربىتى، بىنەپشە شەربىتى، تەمرى ھىندى سۈيى، ئەرقى گۈل، ئەرقى بەدىيانلارنى بېرىش كېرەك.

4. بەلغىمى يالۇغلىنىشتىن بولغان قۇلۇنجى

بۇ ناھايىتى كۆپ كۆرۈلىدۇ. قورساق ساھەسىدىكى باشقا يالۇغلىنىشلار بەزى يوللىرى ئارقىلىق ئۇچەيگە كېلىپ يالۇغلاندۇرۇشتىن پەيدا بولىدۇ.

ئالامىتى: بەدەن سۇس، قورساقتا ئېغىرلىق ئاز بولىدۇ. ئۇچەي ئاغرىش، قىزىش، ئېچىشىش، ئۇسسۇزلۇق بولمايدۇ.

داۋالاش: سېرىقچېچەك، ئىزخىز، ئىكلىمىلىك، قەيسۇملارنى سوقۇپ، سۇدا نەمدەپ، قورساقنىڭ ئاغرىغان ئورنىغا چېپىش، بەلغەمنى تازىلىغۇچى ھۆقنە (كىلىزما) ئىشلىتىش كېرەك. يەنە مەجۇنى تۇرىبۇتمۇ بۇ كېسەللىككە ياخشى پايدا قىلىدۇ.

ئۇچەي تولغىشىش

سەۋەبى: بۇ خىل قۇلۇنجى ئۇچەي تولغىشىپ قېلىش، كىرىشىپ قېلىش، قىسىلىپ قېلىش ۋە مەددە قۇرتلار ئۇچەيگە كىرىپ كەپلىشىۋېلىش قاتارلىق سەۋەبلەردىن كۆرۈلىدۇ. ئۇچەي تولغىشىشىنىڭ سەۋەبى ئۇچەينىڭ ئۆزىدىكى بەزى ئەھۋاللاردىن باشقا ئېغىز يەردىن يېقىلىش، ئېغىر يۇك كۆتۈرۈش، سۈيۇق تاماقلاردىن كېيىنلا يۈگۈرۈش ۋە جىددىي تەنھەرىكەت قىلىش قاتارلىقلاردىن تۈيۇقسىز جىددىي باشلىنىدۇ. قورساق قاتتىق ئاغرىيدۇ ھەم كۆپۈپ كېتىدۇ. ئايلىنىپ كېتىش ئەھۋاللىرى كۆرۈلىدۇ. جىددىي باشلانغاندا قورساق تولغاپ ئاغرىش، قۇسۇش، تەرەت كەلمەسلىك ئەھۋاللىرى كۆرۈلىدۇ. قورساقنىڭ ئوتتۇرا ۋە قورساقنىڭ يۇقىرى قىسمىدا يەل تولۇپ كۆپۈپ كەتكەن قارىغۇ ئۇچەي قولغا ئۇرۇنىدۇ. باسسا سەل ئاغرىيدۇ ھەمدە قاتتىق بىر نەرسە قولغا بىلىنىدۇ.

داۋالاش: جىددىي باشلانغان ئۇچەي تولغىشىشنى داۋالاشتا، ئوپېراتسىيە ئۇسۇلى ئارقىلىق قورساقنى يېرىپ، تولغاشقان ئۇچەينى توغرىلاش لازىم.

كېسەللىك بەك جىددىي بولمىسا، بىمارنى دوم ياتقۇزۇپ، تېۋىپ كارىۋات يېنىدا تۇرۇپ ياكى كارىۋاتتا ياتقان بىمارنى مىنگەن ھالەتتە، ئىككى بېلىكىنى بىمارنىڭ ئوڭ ـ سول ئىككى تەرىپىدىن (قورساق ئاستىدىن) ئۆتكۈزۈپ ئىككى قولنى يۆلەشتۇرگەن ھالدا بىمارنىڭ قورسىقىنى كۆتۈرۈپ تۇيۇقسىز قويۇپ بېرىش ھەمدە بۇ ئۇسۇلنى قايتا ـ قايتا تەكرارلاش، بىمارنى بارغانسېرى چىڭراق قورۇش، ئاساسلىقى كىندىك ۋە كىندىك ئەتراپىنى قورۇش لازىم. ئەگەر قورساقنىڭ كۆپۈشى ئېغىر بولسا، قورساقنى ئوڭ ـ سول، يۇقىرى ـ تۆۋەنگە تارتىپ تەۋرىتىپ بېرىش لازىم. ئادەتتە بىمارنى 3 ــ 5 مىنۇتتىن كېيىن بىر ئاز دەم ئالدۇرۇپ، ئۇدا 4 ــ 5 قېتىم تەكرارلىغاندا تولغاشقان ئۇچەي ئورنىغا كېلىپ قېلىشى مۇمكىن.

ئۇچەي كىرىشىپ قېلىش

ئۇچەي كىرىشىپ قېلىش بىرلەمچى ۋە ئىككىلەمچى دەپ ئىككى خىل بولىدۇ. بىرلەمچى ئۇچەي كىرىشىشتە كۆپىنچە ئۇچەينىڭ ئالدىنقى قىسمى تەشەنىچلانغان قىسمىغا كىرىپ قېلىشى مۇمكىن.

ئالامىتى: ئۇچەي كىرىشىپ قېلىشنىڭ تۆۋەندىكىدەك ئۇچ چوڭ ئالامىتى بار:

بىرى قورساق تۇتقاقلىق ئاغرىشتىن ئىبارەت، قورساق 20 مىنۇتتىن 60 مىنۇتقىچە بولغان ئارىلىقتا تەرتىپلىك هالدا بىر قېتىم مۇجۇپ ئاغرىيدۇ. يەنە بىر ئالامىتى قانلىق چوڭ تەرەت قىلىش بولۇپ، چىلاندەك قىزىل رەڭلىق تەرەت كېلىدۇ. يەنە بىرى قورساقنى تۇتۇپ باققاندا قىسقا مونەك نەرسە قولغا ئۇرۇنىدۇ.

داۋالاش: داۋالاش ئۇسۇلى هۆقنە قىلىش ۋە ئوپېراتسىيە ئۇسۇلى بىلەن داۋالاشتۇر. هۆقنە قىلغاندا سۇيۇقلۇقنىڭ بېسىمى بىلەن كىرىشىپ قالغان ئۇچەي كىرىشكەن جايدىن چىقىپ، تۇزلىنىپ قالىدۇ. بۇنىڭ بىلەن تۇزەلمىسە، ئۇنى ئوپېراتسىيە قىلىپ تۇزەش لازىم. ئەگەر ئۇچەي كىرىشىپ قالغان جايدا ئۇچەي سېسىپ قالغان بولسا، ئۇنى كېسىپ ئېلىۋېتىش كېرەك.

ئۇچەينىڭ توسۇلغان يېرى قانچە يۇقىرى بولۇپ، ئاشقازان ياكى ئون ئىككى بار-ماق ئۇچەيگە قانچە يېقىن بولسا قۇسۇشمۇ شۇنچە كۈچ بولىدۇ. توسۇلۇش قانچە تولۇق بولسا، قۇسۇشمۇ شۇنچە كۈچ بولىدۇ، تەرەت قاتىدۇ، يەل كەلمەيدۇ، قورساق كۆپۈپ كېتىدۇ.

ئۇچەي قىسىلىپ قېلىشنى داۋالاشتا ئۇنىڭ سەۋەبلىرىنى تېپىپ داۋالاپ بىر تەرەپ قىلىش ئاساس قىلىنىدۇ. مەسىلەن، پەقەت قىسىلىپ قالغان بولسا، ئۇ ئوپېراتسىيە ئۇسۇلى ئارقىلىق داۋالىنىپ، قىسىلغان ئۇچەي ئۆز ئورنىغا كىرگۈزۈلۈپ، قورساق پەردىسىنىڭ تېشىلگەن جايى تىكىپ قويۇلىدۇ.

ئۇچەي سىلى

سەۋەبى: بۇ كېسەللىك ئاساسەن ئۇچەينىڭ ئۆزىدىكى يۇقۇملىنىش ئارقىلىق باشلىنىدۇ. ئۆپكىدە يۇقۇمچان هالەتتىكى سىل كېسەللىكى بار بىمارلار داۋاملىق سۇ-يۇقلۇقنى يۇتۇۋېتىش ئارقىلىق سىلىنىڭ ئۇفۇنەتلىرى ئۇچەيگە بېرىپ ئورۇنلىشىدۇ. بەزى كىشىلەر ئۆزىدە ئۆپكە سىلى بولمىسىمۇ، يۇقۇمچان سىل كېسەللىكى بىمارى بىلەن ئۇزاق بىللە ياشاپ، بىر داستىخان ياكى بىر قاچىدا تاماق يېيىش، بىمارنىڭ ئاشۇرۇپ قويغان غىزالىرىنى يېيىش ئارقىلىق بۇ كېسەللىكنى يۇقتۇرۇۋالىدۇ. چوڭلار كىچىك بالىلارغا سىل كېسەللىكى بار كالا سۈتلىرى، قېتىق، قايماقلىرىنى تولۇق پىشۇرماي يېگۈزۈش ئارقىلىق بالىلارغا يۇقىدۇ. ياخشى تازىلانمىغان يېمەك-ئىچمەك قاچىلىرىمۇ ئۇچەي سىلىنى يۇقتۇرىدۇ.

ئالامەتلىرى: مۇهىم كېسەللىك ئالامىتى شۇكى، قورساق ئاغرىش، ئىچ سۇرۇش ياكى ئىچ قېتىش نۆۋەتلىشىپ يۈز بېرىدۇ. هەمىشە قورساق كۆپۈش، ئىشتىها

تۇتۇلۇش، ھەزىم ناچارلىشىش ئالامەتلىرىمۇ قوشۇلۇپ كېلىدۇ. بەدەن ھەمىشە تۆۋەن دەرىجىدە قىزىپ تۇرىدۇ. ئارىلاپ تەرتىپسىز يۇقىرى قىزىتما پەيدا بولىدۇ. بىمار كۈندىن - كۈنگە ئورۇقلاپ، بەدىنى ماغدۇرسىزلىنىدۇ. كېچىلىرى تەرلەيدۇ. ئۆپكە سىلىدە يۆتەل، بەلغەم بولغىنىدەك ئۇچەي سىلىدە ئىچ سۇرۇش بىللە كۆرۈلىدۇ. بۇ خىل ئىچ سۇرۇش بىمارنى بارغانسېرى ئورۇقلىتىپ، بەدىنىدىكى ياغ ۋە سۇيۇقلۇقلارنى قۇرۇتۇپ تۈگىتىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن، بۇ خىل كېسەللىك قۇرۇق ئىشتىها دەپمۇ ئاتىلىدۇ. بۇ كېسەللىك ھەرقانداق ياشتىكىلەر ۋە جىنستىكىلەردە، بولۇپمۇ ئايالىلاردا كۆپ كۆرۈلىدۇ.

داۋالاش: بۇ كېسەللىك يۇقۇملۇق بولغانلىقى ئۈچۈن، بىمارنى داۋالاش چارىلىرى، پەرۋىش قىلىش ئۇسۇللىرى يۇقۇملۇق كېسەللىكلەرنى داۋالاشتا تونۇشتۇرۇلىدۇ.

كىچىك ئۇچەي ئىششىقى

سەۋەبى: كىچىك ئۇچەي ئىششىقىنى پەيدا قىلىدىغان سەۋەبلەر ئاشقازان ئىششىقىنى پەيدا قىلىدىغان سەۋەبلەرگە ئوخشاش بولۇپ، ياخشى ھەزىم بولمىغان يېرىك، خام، سۈپىتى ئۆزگىرىپ ئۇفۇنەتلەنگەن يېمەكلىكلەرنىڭ ئۇچەينى غىدىقلىشى، ئۇچەيگە زەربە تېگىش، سوغۇق ئۆتۈش، ئومۇمىي بەدەن ۋە ئۇچەينى ئاجىزلاشتۇرىدىغان سەۋەبلەر، ئۇچەينىڭ سەپرا ماددىسى بىلەن غىدىقلىنىپ زىيادىلىنىشى، يېرىڭلىشى، ھەيزە، قان تولغاق، كېزىك، سىل كېسەللىكى ياكى جىگەر ئىششىقىدىن كېيىن پەيدا بولىدۇ.

ئالامىتى: ئۇچەينىڭ شىللىق پەردىسىدە ئىششىق پەيدا بولسا، بەلغەمى ياكى سەپراۋى رەڭلىك تەرەت كېلىدۇ، قورساق ئاغرىيدۇ، بەدەنده توڭلاپ تىترەش كۆرۈلىدۇ، ئارقىدىن بەدەن ھارارىتى كۆتۈرۈلىدۇ. كۆڭۈل ئېلىشىدۇ، قۇسۇش كۆرۈلىدۇ. ئەگەر ئاشقازان بىلەن ئۇچەي بىرلىكتە جىددىي يۇقۇملىنىپ ئىششىسا، ئۆتكۈر ئاشقازان - ئۇچەي ئىششىقى پەيدا بولىدۇ. كېسەللىك ئاشقازان، ئىنچىكە ئۇچەي ۋە چوڭ ئۇچەيگە بىردەك يامراپ، ھەممىسى بىراقلا ئىششىسا، ئۆتكۈر خاراكتېرلىك ئاشقازان ئىششىقىدا بايان قىلىنغان ئالامەتلەر بىلەن ئوخشاش بولىدۇ. بىمارنىڭ تومۇرى تېز سالىدۇ، قورسقى قاتتىق ئاغرىيدۇ، بولۇپمۇ كىندىك ئەتراپى قاتتىق ئاغرىيدۇ. بەزى كىشىلەر ئاغرىقنىڭ قاتتىقلىقىدىن ھوشىدىن كېتىدۇ، مۇسكۇللىرى تەشەننۇچلىنىدۇ.

ئۇچەينىڭ ھەممە قاتلاملىرى ئىششىسا، ئىششىغان جايلاردا ئاغرىق يۈز بېرىدۇ، ئاغرىش كۈچۈپ تۇرىدۇ، يۇقىرى قىزىتما بولىدۇ، بىمار ناھايىتى بىئارام بولىدۇ، ماغدۇرسىزلىنىدۇ. ئۇچەيلەردە تەشەننۇچ بولىدۇ ياكى پالەچلىنىدۇ، سېسىق قەي كېلىدۇ، ئىششىغان ئورۇن قاتتىقلىشىدۇ، بىمارنىڭ تىلىدا قارا گەز پەيدا بولىدۇ، ھەم تىلى قۇرغاقلىشىدۇ، كۆزلىرى ئولتۇرۇشۇپ كېتىدۇ، جۆيلۈيدۇ، ئەگەر ئون ئىككى بارماق ئۇچەي ئىششىسا، ئۆت قانىلى ئىششىيدۇ ۋە توسۇلۇپ قالىدۇ. بىمارنىڭ كۆزلىرى، ھەتتا ھەممە ئەزالىرىغا سېرىقلىق چۈشىدۇ.

داۋالاش: بىمارنى ياتقۇزۇپ دەم ئالدۇرۇش، ئوسۇزلۇقنى پەسەيتىش ئۈچۈن، بىمارغا قاينىق سۇ ياكى ئارپا سۈيى ئىچۈرۈش، قورساقنىڭ ئاغرىۋاتقان جايىغا قاينىق سۇغا چىلانغان لۆڭگە، قورۇلغان كېپەك، قورۇلغان تۇز، ئىسسىتىلغان كېسەكلەر بەلەن ئىسسىق ئۆتكۈزۈپ بېرىش لازىم. ئىلمان سۇ ياكى سوپۇن سۈيى بىلەن ھۆقنە قىلىش كېرەك. غىزاسىغا سۈيۇق، يۇمشاق ۋە ئۇچەينى غىدىقلىمايدىغان غىزالار، مەسىلەن، ئانار دانىلىرى سېلىنغان ئارپا سۈيى، قوش گۆشىنىڭ شورپىسى بېرىلىدۇ.

دورىلاردىن بېھى ئۇرۇقى بىلەن ئىسپىغولىنى يەتتە گىرامدىن ئېلىپ، 80 مىللىلىتىر گۈلابقا چىلاپ، لوئابىنى چىقىرىپ، 36 مىللىلىتىر قىزىلگۈل شەربىتى ياكى دىنار شەربىتى بىلەن قوشۇپ ئىچۈرۈش كېرەك. ئىچ سۈرۈشنى توختىتىپ، ئۇچەينى تازىلاش زۆرۈر بولغاندا، 10 گىرامدىن شىرخىشىت، خىيارشەنبەرنى 84 مىللىلىتىردىن كاسىنە ئەرقى، شوخلا ئەرقىگە قوشۇپ ئۇستىگە ئۇچ گىرام بادام يېغى قوشۇپ بېرىش لازىم.

ئوسۇلۇق ئۇرۇقى، سېمىز ئوت ئۇرۇقى، رەيھان ئۇرۇقى، ئىسپىغول، ھومماز ئۇرۇقى 12 گىرامدىن، قاپاق ئۇرۇقى مېغىزى، تەرخەمەك ئۇرۇقى مېغىزى 24 گىرامدىن، تاباشىر، گىلى ئەرمىنى 36 گىرامدىن، ئەپيۇن بىر گىرام ئېلىنىدۇ، ئاندىن ئۇرۇقلارنىڭ لوئابى چىقىرىلىپ، باشقىلىرى قوشۇلۇپ، كۈندە ئىككى قېتىم، ئالتە مىللىلىتىر خەشخاش شەربىتى بىلەن قوشۇپ ئىچۈرۈلىدۇ.

مەددە قۇرت كېسەللىكى

ئۇچەيدە مەددە قۇرتلار پەيدا بولۇش تازىلىقا دىققەت قىلماسلىق، مەددە قۇرت تۇخۇملىرى چاپلىشىۋالغان خام كۆكتاتلارنى ئوبدان تازىلىماي ئىستېمال قىلىش قاتارلىق سەۋەبلەردىن كۆرۈلىدۇ.

ئىنسانلاردا كۆپ بولىدىغان ئۇچەي مەددە قۇرتلىرىدىن قاپاق ئۇرۇقسىمان مەددە،

سازاڭسمان مەدده، تۇتۇ مەددىلەر بار. بۇلاردىن باشقا، ئۇچەيده كېسەللىك پەيدا قىلىدىغان مەدده قۇرتلار خېلى كۆپ.

1. قاپاق ئۇرۇقسسمان مەدده قۇرتى

بۇ ئادەم بەدىنىده پەيدا بولىدىغان مەدده قۇرت بولۇپ، ئۇنىڭ تېنى قاپاق ئۇرۇقىغا ئوخشاش ئۇششاق بوغۇمچىلاردىن تۇزۇلىدۇ. ئۇزۇنلۇقى 2 ~ 4 مېتىر كېلىدۇ، شەكلى تاسمىغا ئوخشاش بولىدۇ. شۇڭا، بۇ قاپاق ئۇرۇقسسمان مەدده دەپ ئاتالغان. بۇنىڭدا قاپاق ئۇرۇقىدەك ھەر بىر بوغۇمىدا مەدده قۇرتنىڭ تۇخۇملىرى تۇرىدۇ. تۇخۇملار چاپلىشىۋالغان كۆك تۇرۇب قاتارلىق كۆكتاتلارنى يۇماي يېگەنده، مەدده تۇخۇملىرى بولغان قىغلار بىلەن ئوغۇتلانغان كۆكتاتلىقلاردا، مەدده تۇخۇملىرىغا يۇققان، تىرناق ئارىسىغا كىرىۋالغان قولنى يۇماي غىزا يېگەنده ياكى ئۆزىده بۇخىل مەدده بار كىشىلەر غىزادىن ئىلگىرى قوللىرىنى يۇماي غىزا يەپ، قۇرت تۇخۇملىرىنى يەۋالغاندا، مەدده قۇرت تولۇق يېتىلمىگەن قاپچۇقلۇق قۇرتلار ئورۇنلاشقان كالا گۆشى، قوي گۆشلىرىنى ياخشى پىشۇرماي يېگەنده مەدده قۇرت تۇخۇملىرى ئادەم بەدىنىگە كىرىپ ئورۇنلىشىدۇ. قۇرت تۇخۇملىرى كىچىك ئۇچەيده ئۆسۈپ يېتىلىپ، 2 ~ 3 ئايدىن كېيىن ئۇزۇن تاسمىغا ئوخشاش مەدده قۇرتقا ئايلىنىدۇ.

ئالامىتى: قاپاق ئۇرۇقسسمان مەدده قۇرت كېسەللىكىگە گىرىپتار بولغان كىشىلەرنىڭ چوڭ تەرىتىده خۇددى قاپاق ئۇرۇقىغا ئوخشاش يالغۇز ياكى بىر تۇتاش مەدده قۇرتلىرى چۈشىدۇ. بەزىده مەدده بوغۇملىرى ئۆزلۇكىدىن مەقئەتتىن چىقىپ، ئىچ كىيىمگە چۈشۈپمۇ قالىدۇ. ئاز سانىدىكى بىمارلاردا قورساق ئاغرىش ياكى ھەزىم بۇزۇلۇش، ھەزىم ناچارلىشىش ئالامەتلىرى كۆرۈلىدۇ. ئەمما ئىشتىھا، بەدەن ئېغىرلىقى، چوڭ تەرەت قاتارلىق جەھەتلەردىن روشەن ئالامەتلەر بىلىنمەيدۇ.

داۋالاش: تازىلىققا ياخشى دىققەت قىلىش، قولنى تاماقتىن بۇرۇن، تەرەتتىن كېيىن يۇيۇش، شەخسىي تازىلىق، يېمەك ـ ئىچمەك تازىلىقى، مۇھىت تازىلىقىغا قاتتىق ئەمەل قىلىش، خام كۆكتاتلار، مېۋىلەرنى يۇيۇپ ئاندىن يېيىشكە ئادەتلىنىش لازىم. بۇلار مەدده قۇرت كېسەللىكلىرى پەيدا بولۇش ۋە ئۇلارنىڭ تارقىلىشىنى چەكلەشنىڭ ئاساسلىق شەرتىدۇر.

بىمارنى دوا ئىچۈرۈش بىلەن ھۆقنە قىلىشنى بىرلەشتۈرۈپ داۋالىغاندا، تېخىمۇ ياخشى ئۇنۇمگە ئېرىشكىلى بولىدۇ.

ئانار پوستى ئۇچ گىرام، سىرخىشت توقۇز گىرام ئېلىنىپ، بىر چىنە سۇغا چىلىنىپ، ئەتىسى قاينىتىلىدۇ، يېرىمى قالغاندا ئاچ قورساققا بىراقلا ئىچىلىدۇ.

100 گىرام كاۋا ئۇرۇقى سوقۇلىدۇ. 90 گىرام سۇپارى بىر چىنە سۇدا ئۇنىڭ يېرىم قالغۇچە قاينىتىلىپ، ئۇستىگە 100 گىرام كاۋا ئۇرۇقى سوقۇلۇپ ئارىلاشتۇرۇ-لۇپ، ئاندىن سۈزۈلۈپ، سۈيى بىراقلا ئىچىلىدۇ ياكى ئاچ قورساق چاغدا (ئەتىگەندە) 80 گىرام قورۇلغان كاۋا ئۇرۇقى يېيىلىپ، چۇشكە يېقىن 60 ~ 90 گىرام سۇپارى قاينىتىلىپ، بىر پىيالە بىراقلا ئىچىلىدۇ. شىرخىست، كابۇل بەرەش، زەنجۇبىل، دارچىن، سەئىدى كوفى، ئاق تۇربۇت بىر گىرامدىن ئېلىنىپ، مۇۋاپىق مىقداردىكى سۇغا چىلىنىپ بىر كېچە تۇرغۇزۇلىدۇ، ئەتىسى قاينىتىلىپ چىققان سۈيىگە 36 گىرام گۈلقەنت قوشۇلۇپ ئىچىلىدۇ. كابۇل بەرەنگىسى، قۇرۇق پىننە، ئاچچىق ئانار دەرىخىنىڭ يىلتىز پوستى بەش گىرامدىن، قەمبىل، مىسىر پۇرچىقى، سەبرە تۆت گىرامدىن، شەھەمنزەل ئۇچ گىرام، ھىندى تۇزى ئىككى گىرام ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار سوقۇلۇپ، ھۆل شاپتۇل يوپۇرمىقى سۈيى بىلەن نەمدىلىپ، كۈمىلاچ تەييارلە-نىپ، كۈندە ئۇچ قېتىم، ھەر قېتىمدا ئۇچ گىرامدىن، قاياناق سۇ بىلەن ئىچىلىدۇ، ئارقىدىن ئىنەكپىتى يېغى ياكى ھەببى قەمبىل ئىستېمال قىلىنىدۇ.

2. سازاڭسىمان مەددە قۇرتى

سەۋەبى: ئۇچەيدە پەيدا بولىدىغان مەددە قۇرتى ئۆزى ئۇزۇن، شەكلى يۇمىلاق، زەي جايلاردا پەيدا بولىدىغان سازاڭ قۇرتقا ئوخشايدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن، بۇ سازاڭسىمان مەددە دەپ ئاتىلىدۇ. سازاڭسىمان مەددە قۇرتى تۇخۇمى يېيىلىپ ئىككى ئايدىن ئارتۇق ۋاقىت ئىچىدە مۇرەككەپ جەريانىنى ئۆتكۈزۈپ، ئىنچىكە ئۇچەيدە ئورۇنلىشىپ، داۋاملىق تۇخۇم چىقىرىدۇ. بۇ تۇخۇملار بىمارنىڭ چوڭ تەرىتى بىلەن سىرتقا چىقىپ تۇرىدۇ. بۇنداق سازاڭسىمان مەددە تۇخۇمى بار چوڭ تەرەت ياخشى باشقۇرۇلمىسا ئەتراپتىكى تۇپراقنى، ئىچىدىغان سۇلارنى ۋە يېمەكلىكلەرنى بۇلغايدۇ. مەددە قۇرتى تۇخۇمى چاپلىشىۋالغان يېمەكلىكلەر، مەسىلەن، تۇرۇپ، سەۋزە، شوخلا، تەرخەمەك قاتارلىق خام يېگىلى بولىدىغان كۆكتاتلارنى ئوبدان يۇمايدىغان يەپ سېلىش، قاينىمىغان، بۇلغانغان سۇ ئىچىشتىن مەددە قۇرتى تۇخۇمى يۇقىدۇ. بالىلار تۇپا ئوينىشقا ئامراق بولغاچقا، بۇلغانغان توپىدىن سازاڭسىمان مەددە قۇرتى تۇخۇمىنى ئاسانلا قولىغا يۇقتۇرۇۋالىدۇ. بۇنداق بالىلار قولىنى يۇمايدىغان، تاماق يېسە مەددە قۇرتى تۇخۇمىنى يەپ سېلىپ، سازاڭسىمان مەددە قۇرتى كېسەللىكىگە گىرىپتار بولىدۇ.

ئالامىتى: يەڭگىل بۇلغانغانلىرىدا سازاڭسىمان مەددە قۇرتى كېسەللىكىنىڭ ھېچقانداق ئالامەتلىرى كۆرۈلمەيدۇ. ئېغىرلىرىدا ھەر خىل كېسەللىك ئالامەتلىرى كۆرۈلىدۇ. بەزى بالىلارنىڭ ئىشتىھاسى تۇتۇلىدۇ. بىر نەرسە يېگەندىن كېيىنلا قورسىقى ئاغرىيدۇ. بەزى بالىلارنىڭ ئىچى سۇرىدۇ. گەندىسى ئىچىدە ھەزىم بولمىغان يەمەكلىكلەرمۇ چىقىدۇ. بەزى بالىلار ئىشتىھاسى ناھايىتى ياخشى بولۇپ، تاماقنى كۆپ يەيدىغان بولسىمۇ، لېكىن سەمرىمەيدۇ، بارغانسېرى ئورۇقلاپ سارغىيىپ كېتىدۇ، بەزى بالىلاردا تۆۋەن قىزىتما پەيدا بولىدۇ. تېرىسىگە كۆپلىگەن ئۇششاق قاپارتمىلار چىقىدۇ. بۇنداق بالىلار مىزاجى چۈس، ئورۇشقاق بولىدۇ. ئەسلىدە تېتىك، خۇش پېئىل بالىلار خامۇش، بوشاڭ بولۇپ قالىدۇ. كېچىلىرى ئۇخلىيالمايدۇ، ئۇيقۇدىن چۆچۈپ ئويغىنىپ كېتىدۇ ياكى جۆيلۈيدۇ. چىشىنى كاراسلىتىدۇ. كېسەللىك كونىرىغانسېرى بالىلارنىڭ ئىشتىھاسى تۇتۇلۇپ ئوزۇقلىنىشى تەسىرگە ئۇچراپ، بەدىنى ئورۇقلايدۇ. تېرىسى تاتىرىپ كېتىدۇ.

داۋالاش: بالىغا خار خەسەك قاينىتىلىپ ئىچۈرۈلسە، دەرمەن تۇركى يۇمشاق تالقانلىنىپ ئىستېمال قىلدۇرۇلسا ياخشى ئۇنۇم بېرىدۇ. دەرمەن تۇركىنى ئىچۈرۈشتىن ئۇچ كۈن ئىلگىرى ۋە كېيىن بىمارغا ياغلىق تاماقلارنى بەرمەسلىك كېرەك.

كابۇل بەرەڭگىسى، شىرخىست، تۇربۇت، قەنبىل 15 گىرامدىن، مىسىر پۇرچىقى، قىزىل لوۋىيا، ئاچچىق قۇستە 21 گىرامدىن، دەرمىنى تۇركى 30 گىرام، تاش تۇز ئۇچ گىرام ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار يۇمشاق سوقۇلۇپ، تاسقىلىپ، بالىغا كۈندە بىر قېتىم توققۇز گىرامدىن ئىچۈرۈلىدۇ. دورىنىڭ پۇرىقى يېقىمسىز، شۇڭا، بالىغا ئۇقتۇرماي تۇرۇپ سۇيى ئىچۈرۈلىدۇ.

كابۇل بەرەڭگىسى ئالتە گىرام، دەرمىنى تۇر ئۇچ گىرام، ئۇرۇقى ئېلىنغان خورما ئىككى دانە ئېلىنىپ، تالقانلىنىپ، بالىغا ئۇخلاش ئالدىدا بىر قېتىمدىلا ئىچۈرۈلىدۇ.

سىيادان، قىزىل لوۋىيا، بابۇنە 15 گىرامدىن، تاغ ئەمىنى 21 گىرام، شاپتۇل يوپۇرمىقى بىر سىقىم ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار ئىككى چىنە سۇغا چىلىنىپ، قاينىتىلىپ، يېرىمى قالغاندا سۈزۈلۈپ، ئازراق كۈنجۈت يېغى قوشۇلۇپ ھۆقنە (كىلىزما) قىلىنىدۇ.

3. تۇتۇ مەددە قۇرتى

تۇتۇ مەددە ئىنچىكە ئۇچەينىڭ تۆۋەن قىسمى بىلەن چوڭ ئۇچەيگە ئورۇنلىشىدۇ. چىشى قۇرتلار ھەمىشە كەچتە مەقئەتتىن ئۆمىلەپ چىقىپ سوڭ ئەتراپىغا تۇخۇم

تۇغىدۇ. بۇ چاغدا بالىلار چىدىماي سوغۇنى قاشلاپ، بارماقلىرىغا، تىرناقلىرىنىڭ ئىچىگە مەددە تۇتۇۋ تۇخۇملىرى يېپىشۇالىدۇ. بالا قولىنى ياخشى يۇماي تاماق يېسىلا ياكى بالىلار ئۆزى بارمىقىنى شورىسا مەددە تۇخۇمى بىلەن يۇقۇملىنىدۇ. بالا مۇشۇنداق قايتا يۇقۇملانسا بۇ كېسەللىكتىن قۇتۇلالمايدۇ. ئائىلىدە بىر بالىدا بۇ خىل مەددە بولسا چوڭ تەرىتى ئارقىلىق ئويۇنچۇق، كىيىم ـ كېچەك، كىرلىك، يوتقان ـ كۆرپە ئارقىلىق باشقا بالىلارغا، چوڭلارغا يۇقىدۇ.

ئالامىتى: بالا مىزاجى چۈسلىشىپ، تېرىككەك بولۇپ قالىدۇ، ئاخشاملىرى تىنچ ئۇخلىيالمايدۇ، كۆپ يىغلاپ بىئارام بولىدۇ. بالىنىڭ ئىشتىهاسى تۇتۇلىدۇ، بەزىدە بالا قوللىرىنى چىشلەيدىغان، باشقا نەرسىلەرنى يەيدىغان بولۇپ قالىدۇ، بەزىدە ئىچى سۇ ـ رىدۇ، چوڭ تەرىتى سۇيۇق كېلىدۇ، ئاخشاملىرى مەقئەت ئەتراپىنى قاشلاپ يارا قىلـ ـ ۋېتىدۇ. قىز بالىلارنىڭ پەرجىگە قۇرت كىرىپ كېتىپ قالسا، پەرجىدە ئىششىق پەيدا قىلىدۇ.

داۋالاش: تۇتۇ قۇرتىنىڭ تۇخۇمى باشقىلاردىن يۇقمىسا ياكى ئاغرىق بالا ئۆزىنىڭ ئۇچىيىدىكى مەددە قۇرت تۇخۇمى بىلەن قايتا يۇقۇملانماي ئاتا ـ ئانىلار بالىنىڭ تازـ ـ لىقىغا قاتتىق دىققەت قىلسا بىر نەچچە مۇددەتتىن كېيىن مەددە قۇرتلار چۈشۈپ كېـ ـ تىپ كېسەللىك توگەيدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن، بالىلار تازىلىققا ئەھمىيەت بېرىپ قۇرت تۇخۇملىرىنى يەپ سېلىشنىڭ ئالدىنى ئېلىشى لازىم. بالىلارنىڭ مەقئىتى ئەتراپىنى كەچتە سوپۇنلاپ يۇيۇپ، سەبرىنى قوي يېغىغا ئارىلاشتۇرۇپ مەلھەم تەييارلاپ چېپىش ياكى سۇ يېغى بىلەن ياغلاپ، بالىنى ئېغى بار ئىشتان كىيگۈزۈپ ياتقۇزۇش، بالىلارغا سەھەردە تۇرغاندا قوللىرىنى پاكىز يۇغۇزۇپ، ئاندىن تاماق بېرىش كېرەك.

دورا بىلەن داۋالاشتا، ھەر كۈنى كەچتە بىر ئاز ئاچچىق سۇنى بىر پىيالە قاينـاق سۇغا قوشۇپ ئىلمان بولغاندا ھۆقنە قىلىش كېرەك. قۇرۇق ئۈزۈم، ئاچچىق ئۆرۈك مېغىزى، شاپتۇل مېغىزىنى يۇمشاق سوقۇپ چاۋا ياغنى ئېرىتىپ ئارىلاشتۇرۇپ شام ـ چە ياساپ كۈندە كەچتە بىر دانە شامچىنى مەقئىتىگە سېلىپ قويۇش لازىم. ئانار پوس ـ تىنى قاينىتىپ سۈيىنى ھۆقنە قىلىش، سامساقنى قاينىتىپ سۈيىنى ئاخشامدا مەق ـ ئەتكە ھۆقنە قىلىش كېرەك.

سازاڭسىمان ئۆسۈكچە ئىششىقى

سەۋەبى: سازاڭسىمان ئۆسۈكچە ئىچكى بوشلۇقى توسۇلۇپ كەپلىشىپ قېلىش، سازاڭسىمان ئۆسۈكچە دۋارىنىڭ قان ئايلىنىشى تەسىرگە ئۇچراپ قارشىلىق كۈچى

ئاجىزلاش، سازاڭسىمان ئوچەينىكڭ ئىچىگە جاراسىملار كىرىۋېلىشىدىن پەيدا بولىدۇ. سازاڭسىمان مەددە ۋە توتۇ مەددە سازاڭسىمان ئۆسۈكچىگە كىرىۋېلىش سەۋەبىدىن ئۇ-چەيلەردە ئىششىق پەيدا بولغاندا سازاڭسىمان ئۆسۈكچە ئىششىپ قالىدۇ. بىمارداا قان يۇقۇملىنىش كېسەللىكى پەيدا بولسا يۇقۇملىنىشلار قان ئارقىلىق سازاڭسىمان ئۇ-سۈكچىگە بېرىپ ئىششىق پەيدا قىلىدۇ.

قىرلىق قوۋم، بېلىق قىلتىرىقى ۋە باشقىلار سازاڭسىمان ئۆسۈكچىگە كىرىۋالسا، ئۇلاردىن يۇقۇملىنىش پەيدا بولۇپ ئىششىتىدۇ.

سازاڭسىمان ئۆسۈكچە ئىششىقى خاراكتېرلىك ئۇسۈكچە ئىششىقى، سوزۇلما خاراكتېرلىك ئۆسۈكچە ئىششىقى دەپ ئىككى خىلغا بۆلۈنىدۇ.

ئۆتكۈر خاراكتېرلىك سازاڭسىمان ئۆسۈكچەئىششىقى

ئالامىتى: بۇ كېسەللىك تۈيۇقسىز باشلىنىدۇ. دەسلەپتە قورساقنىڭ يۇقىرى قىسمى، كىندىك ئەتراپى ئاغرىش تۇتقاقلىق بولۇپ، داۋاملىق كۈچىيىدۇ، ئاغرىق بىرقانچە سائەت ياكى 1 ~ 2 كۈندىن كېيىن ئوڭ تەرەپ قورساق تۆۋەنكى قىسمىغا مەركەزلىشىدۇ. بەزىدە بىمار كۆڭلى ئېلىشىپ قۇسىدۇ. چوڭ تەرىتى قېتىپ قالىدۇ ياكى بىخ سۇروپ كېتىدۇ. سازاڭسىمان ئۆسۈكچە ئىششقىغا باشقا كېسەللىكلەر قوشۇلۇپ قالسا بىمارنىڭ قىزىتمىسى ئۆرلەپ كېتىدۇ.

داۋالاش: بۇ كېسەللىك بىمارلىرىنى مۇمكىن قەدەر ئوپېراتسىيە قىلدۇرۇش كېرەك. ئۇنداق بولمىغاندا بىمارغا بۇزۇرى شەربىتى، دىنار شەربىتى، جاۋارىش شەھرىيان، مەجۇنى خىيارشەنبەرلەرنى مۇۋاپىق مىقدارداا ئىستېمال قىلدۇرۇش لازىم.

سوزۇلما خاراكتېرلىك سازاڭسىمان ئۆسۈكچە ئىششىقى

سەۋەبى: بۇ كېسەللىك ئۆتكۈر خاراكتېرلىك سازاڭسىمان ئۆسۈكچە ياللۇغى بەلەن ئاغرىغۇچىلار تولۇق داۋالىنىپ ساقىيالماي ئىششىق ئاسارەتلىرى قالغانلىقتىن پەيدا بولىدۇ.

ئالامىتى: سازاڭسىمان ئۆسۈكچە ئىششىغاندىن كېيىن ئۇنىڭ ئىچكى قىسمىدا توسۇلۇش بولىدۇ. ئىچكى بوشلۇقتىكى سۇيۇقلۇق ۋە گەندە تاشلىرى چىقىپ كېتەلمەي قورساقنى ئاغرىتىدۇ. سوزۇلما ھالەتتىمۇ جىددىي ئاغرىش قوزغىلىدۇ.

سازاڭسمان ئۆسۈكچىنىڭ ئورنى تۇغما هالدا نورمال بولماسلىق، چاپلىشىپ مېڭىش، هاشارات ـ قۇرتلار كىرىۋېلىشىمۇ سوزۇلما خاراكتېرلىك ئىششىقنى پەيدا قىلىدۇ.

بۇ كېسەللىك جىددىي باشلانسا، بىمارنى ئۆتكۈر خاراكتېرلىك سازاڭسمان ئۆسۈكچە ئىششىقىدىكى قائىدە بويىچە داۋالاش لازىم. تۇسالغۇ پەيدا بولسا، بىمارنى ئوپېراتسىيە قىلدۇرماي دورا بىلەن داۋالاشقىمۇ بولىدۇ.

بۇنىڭ ئۈچۈن، بىمارغا قورساق ۋە ئاشقازان ساهەسىدىكى ئىششىقلارنى داۋالاشتا قوللىنىلىدىغان چارىلەرنى قوللىنىش، ئىششىق قايتۇرىدىغان، چوڭ تەرەتنى راۋان قىلىدىغان دورىلارنى ئىستېمال قىلدۇرۇش، ئەپيۇن، بەزرۇلبەنجى قاتارلىق دورىلارنى بەرمەسلىك كېرەك.

سەككىزىنچى باب مەقئەت كېسەللىكلىرى

مەقئەت تۇز ئۇچەينىڭ سىرتقى چىقىرىش ئېغىزى بولۇپ، كۆتەن ئۇچەينىڭ مەقئەتكىچە بولغان قىسمى 2 ~ 3 سانتىمېتىر كېلىدۇ. بۇ جايدا كۆپ كۆرۈلىدىغان كېسەللىكلەر بۇۋاسىر، تۇز ئۇچەي، مەقئەت ئاقمىسى، مەقئەت يېرىلىش، مەقئەت قىچىشىشلاردىن ئىبارەت. بۇلاردىن باشقا، تۇز ئۇچەي راكى قاتارلىق كېسەللىكلەرمۇ يۇز بېرىدۇ.

مەقئەت موشەك گۆش، نېرۋا، قان تومۇرلاردىن تۇزۇلگەن بولۇپ، مەقئەتنى كۆتۈرگۈچى مۇسكۇل بىلەن مەقئەت پۈرمەك مۇسكۇللىرىنىڭ خىزمىتى ناھايىتى مۇھىم.

بۇۋاسىر

مەقئەتتە ئۇششاق قىزىل قان تومۇر، كۆك قان تومۇر ناھايىتى كۆپ. تومۇرلار ۋە نېرۋىلار بىر - بىرى بىلەن چېتىشىپ تۇرغانلىقى ئۈچۈن، قويۇق قان ۋە سەۋدا ماددىلىرى مەزكۇر قان تومۇرلار ئەتراپىنىڭ چىگىلىقىنى بوشاشتۇرىدۇ. بۇ قان تورمۇرغا بېسىمنى ئاشۇرىدىغان سەۋەبلەر تەسىر قىلسا، بۇ تومۇرلار كېڭىيىپ، ئۇلارنىڭ ئەتراپىدىن ئۇزۇم دانىسىدەك ئىچى قانغا تولغان پۈۋەكچىلەر پەيدا بولىدۇ. شۇ پۈۋەكچىلەر بۇۋاسىر دېيىلىدۇ. مەقئەت ئەتراپىغا قورساقنىڭ بېسىمنى ئاشۇرىدىغان سەۋەبلەر ئېغىر يۇك كۆتۈرۈش، دائىم ئولتۇرۇپ ھۇنەر قىلىش، ھەمىشە ئۆرە تۇرۇپ ئىشلەش، داۋاملىق قەۋزىيەت بولۇپ كۈچىنىپ تەرەت قىلىش، ئايالىلار ھامىلدارلىق جەريانىدا ۋە تۇغۇت مەزگىلىدە كۈچىنىپ تولغاق يېيىش، سوزۇلما خاراكتېرلىك ئىسھالغا گىرىپتار بولۇپ، مەقئەت ساھەسى داۋاملىق بېسىمغا ئۇچراشلاردىن ئىبارەت.

بۇۋاسىر كېسەللىكى ئىچكى بۇۋاسىر ياكى تاشقى بۇۋاسىر دەپ ئىككىگە بۆلۈنىدۇ.

ئۇيغۇر تېبابىتىدە بۇۋاسىر دانچىلىرىنىڭ شەكلىگە قاراپ ئىچكى بۇۋاسىر بولسۇن ياكى تاشقى بۇۋاسىر بولسۇن، تۆۋەندىكىدەك يەتتە خىل بولىدۇ:

(1) مەقئەتنىڭ چۆرىسى كۆپۈپ قالىدۇ. ھېچقانداق سۈيۇقلۇق چىقمايدۇ. (2)

يىلتىزى، ساپىقى بولۇپ، خورما دەرىخىگە ئوخشايدۇ. (3) ئۇزۇم دانىسىدەك يۇمىلاق بولىدۇ. (4) ئەنجۈرگە ئوخشاش يۇمىلاق ۋە ياپىلاق بولىدۇ. (5) خورما مېۋىسىگە ئوخشايدۇ. (6) پۇرچاققا ئوخشاش بولۇپ، قاتتىق بولىدۇ. (7) ئۇزۇن ۋە يۇمشاق بولىدۇ. ئېغىرراق بولىدىغىنى خورما ۋە ئەنجۈر شەكلىدىكىسىدۇر.

ئالامىتى: تاشقى بوۋاسىر ئانچە ئاغرىمايدۇ ۋە قانىمايدۇ. سەل قىچىشىدۇ. بوۋاسىرنىڭ دانىسى بار ئورۇننىڭ تېرىسى توسۇلۇپ ھەم تولغىشىپ توسۇلغاندا قان ماڭالماي قالىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن قان ئۈيۈپ رەڭگى قارامتۇل بولۇپ قالىدۇ. توسالغان ئورۇن ئالدى ۋە كەينىدە ئىششىق پەيدا قىلىپ، چىڭقىلىپ قاتتىق ئاغرىيدۇ.

ئىچكى بوۋاسىردا يۇز بېرىدىغان ئالامەتلەر بوۋاسىر دانچىلىرىنىڭ ئاز - كۆپلۈكى، يېڭى - كونىلىقى، داۋالاش چارىلىرىنىڭ ئۈنۈمىگە قاراشلىق. بىمار چوڭ تەرەتكە ئولتۇرۇپ ئىنچىقلىغاندا مەقئەتتە چىڭقىلىپ ئاغرىش، يېقىمسىزلىنىش بولىدۇ. كوچىلىغاندا قاناپ كېتىدۇ. قەۋزىيەت بولۇپ قالغاندا، ئاچچىق نەرسىلەرنى كونا گۆش، يەللىك غىزالارنى يېگەندە، ياكى ھاراق ئىچكەندە بوۋاسىر چىڭقىلىپ قانايدۇ. كۈچەپ ھەرىكەت قىلغاندا، كۈچەپ تەرەت قىلغاندا ئىششىغان، ئېسىلگەن بوۋاسىرنىڭ دانچىلىرى سىرتىغا چىقىپ قالىدۇ. سوڭ پۇرمەك گۆشلىرى بوۋاسىر دانچىلىرىنى قىسىپ قويىدۇ، شۇنىڭ بىلەن بوۋاسىر دانچىلىرى تېخىمۇ ئىششىيدۇ. تېرە قاسراقلىرى چىرىيدۇ. قان تومۇرلار توسۇلىدۇ. بۇ ۋاقىتتا مەقئەت ساھەسى قاتتىق ئاغرىپ بىمار ناھايىتى بىئارام بولىدۇ. ۋاقىتدا تولۇق داۋالىمىسا، يىرىڭلىق ئاقما پەيدا بولىدۇ. ئىششىق، لۆمۈلدەش ۋە قىزىتما يۇز بېرىدۇ. داۋاملىق يىرىڭلىق زەردەپ ئېقىپ تۇرىدۇ. تەرەت قىلغاندا، قان گەندىنىڭ سۈركىلىشى بىلەن ئۈستىگە تېمىپ قالىدۇ ياكى تەرەتكە سۈركىلىپ چۈشىدۇ.

داۋالاش: بوۋاسىر ئۈفۈنەتلىنىپ قاتتىق ئاغرىغاندا، بىمارنىڭ باسلىق ياكى سافسىن ياكى مايىز تومۇرىدىن قان ئېلىنىدۇ. ئەگەر قان ئېلىشقا توسالغۇ بولسا توققۇز كۆزگە شەرتلىك ھىجامەت قويۇلىدۇ. قەۋزىيەتنى بوشىتىپ، چوڭ تەرەتنى راۋانلاشتۇرۇش ئۈچۈن بىمارغا مەتبۇخى ھېلىلە، ئامىلە مۇرابباسى، ئىترىفىل سەغىر، ئىترىفىل مۇقەل قاتارلىق دورىلار بېرىلىدۇ. بوۋاسىر كېسەللىكىنى داۋالاش چارىلىرى تۆۋەندىكىچە:

بىماردىن قان ئېلىش، بىمارغا ھىجامەت قويۇش، مۇسھىل ۋە باشقا سۈركە دورىلىرىنى بېرىش، جىگەر خىزمىتىنى كۈچەيتىش، كېسەللىك ماددىسىنى تارقىتىش ئۈچۈن، بىمارغا ئىسسىق سۇدا يۇيۇنۇش، مەقئەت ساھەسىنى دورا قاينىتىپ يۇيۇش، سوغۇق سۇدا يۇيۇش، ئوزۇقلۇقنى تەرتىپكە سېلىش، سەۋدا ۋە سەپرا ماددىسىنى پەيدا

قىلمىغان يېمەكلىكلەردىن پەرھىز قىلىش توغرىسىدا تەكلىپ بېرىش، بىمارنى ئوپېراتسىيە ئارقىلىق داۋالىماي، ئىمكان بار دورا بىلەن داۋالاش لازىم.

قۇرۇتقۇچى ۋە چۈشۈرگۈچى دورىلار، مەسىلەن، ئامۇت غازىكى، پېدىگەن يىلتىزى، بىخ كەبىر، شەھمەنزەل، يىلان تېرىسى، مۇقەل قاتارلىقلارنى مۇۋاپىق مىقداردا ئېلىپ، ئايرىم ياكى ھەممىسىنى بىرلەشتۈرۈپ كۆيدۈرۈپ بوۋاسىرغا بېسىش كېرەك.

بوۋاسىرنى قۇرۇتقۇچى دورىلاردىن ئانار پوستى، كۈندۈر، جۈپتى بەللۇت، نارجىل قاتارلىقلارنى مۇۋاپىق مىقداردا ئېلىپ، سوقۇپ، ئۇزۇم سۈيىدە قاينىتىپ، قويۇلغاندا ئېلىپ، ھەر كۈنى ئاخشامدا بوۋاسىرغا چېپىش لازىم. مۇقەل، كۈندۈر، راتىنەج، بىخ كەبىر، ئادراسمان ئۇرۇقى بىلەن مەقئەتنى بۇسلاش لازىم.

مەقئەت تومۇرلىرىنى كېڭەيتىش ۋە ئېچىش ئۈچۈن، ئالدى بىلەن مۇنچىغا چۈشۈش بىلەن بىرگە ئۆرۈك مېغىزى ئارىلاشتۇرۇلغان قارا كالا پاچىقىنىڭ يىلكى، تۆگە لوكىسىنىڭ يېغى قاتارلىقلارنى مەقئەتكە ئارقىمۇئارقا چېپىش كېرەك. يۇمشىغاندىن كېيىن ئېغىز ئالدۇرغۇچى دورىلارنى ئىشلىتىش لازىم (يۇمشاتماستىن ئىشلەتسىلە ئاغرىيدۇ). ئېغىز ئالدۇرغۇچى دورىلاردىن ئاق پىيازنىڭ سۈيى، كالا ۋە ئۆچكىنىڭ ئۆتى قاتارلىقلارنى مۇۋاپىق مىقداردا ئېلىپ، ھەممىنى بىرلەشتۈرۈپ، يۇڭ ياكى پاختىغا تەككۈزۈپ مەقئەتكە تېڭىپ قويۇش كېرەك. ئىچكى بوۋاسىر بولسا مەقئەتكە سېلىپ قويۇش كېرەك. بەزىدە بىمارنىڭ سافىن ياكى مابىز تومۇرىدىن قان ئېلىشقىمۇ بولىدۇ. بوۋاسىر دانىسى يۇقىرىقى دورا ياكى قان ئېلىش بىلەن يۇمشاپ باشقا دورا قىلىشقا ھاجەت بولمايدۇ.

ئىكلىملىك، ئەپيۇن، ئاق لەيلى ئۇرۇقى، زەپەر، زىغىر، تۇخۇم سېرىقى، تۇخۇم يېغى، مۇقەل، پىياز، مىئەسائىلە، كالا پاچىقىنىڭ يىلكى، تۆگە لوكىسىنىڭ يېغى قاتارلىقلارنىڭ ئېرىيدىغانلىرىنى ئېرىتىپ، يېرىكلىرىنى يۇمشاق سوقۇپ، ھەممىنى ئارىلاشتۇرۇپ مەلھەم تەييارلاپ زىماد قىلىش لازىم. بۇ دورا ئاغرىق پەسەيتىدۇ ۋە ئېغىز ئالدۇرىدۇ.

ئاغرىق پەسەيتىش ئۈچۈن مەلھىمى ئىسپىداج ئىشلىتىش، ئۇنىڭ ئۈچۈن قەلەي كۈشتىسى، ئاق موم، گۈل يېغى قاتارلىقلارنى مۇۋاپىق مىقداردا ئېلىپ، ھەممىنى بىرلەشتۈرۈپ، ئېرىتىپ مەقئەتكە چېپىش لازىم.

ئاق پىياز كالىنىڭ يېغىدا قورۇلۇپ ئىلمان ھالەتتە مەقئەتكە قويۇلسا ئاغرىقنى پەسەيتىدۇ. قاتتىق ئاغرىغاندا كۈدە سىقىلىپ، سۈيى چىقىرىلىپ مەقئەتكە كىرگۈزۈلسە ئاغرىقنى توختىتىدۇ. تۆگىنىڭ لوكا يېغى بىلەن بوۋاسىرنىڭ دانىچىلىرى ياغلانسا، دانىچىلارنى يوقىتىپ، ئاغرىق پەسەيتىدۇ. تۇخۇم سېرىقى پىشۇرۇلۇپ، گۈل

يېغىغا ئارىلاشتۇرۇلۇپ، ئۇنىڭدا بىمار ئولتۇرغۇزۇلسا پايدىلىق. بۇ ئاسرىنىڭ قېنىنى توختىتىش ئۈچۈن، قۇرسى كەھرىۋا، ھەببى مۇقەل، مەجۇنى خۇپسىلھەدىد قاتارلىق دورىلار ئىشلىتىلسە ئۇنۇمى ياخشى بولىدۇ.

مەقئەت ئىششىقى

سەۋەبى: مەقئەت ئىچى، كۆتەن ئۇچەيلەردىكى كېسەللىك ئۆزگىرىشلىرى، بەل-غىمى شور ۋە ئۆتكۇر سەپرا ماددىلىرىنىڭ مەقئەتكە تەسىر قىلىشى، مەقئەت قىچىشىش كېسەللىكىدە قول بىلەن قاشلاش، جاراسىملار بىلەن يۇقۇملىنىش، جاراھەتلىنىش بىلەن مەقئەت ئىششىپ قالىدۇ.

ئالامىتى: مەقئەت قىزىرىپ ئىششىيدۇ، ئاغرىيدۇ ۋە ئېچىشىدۇ. دوۋساقتا تەسىر قىلسا سۇيدۇك تامچىلاپ كېلىدۇ.

داۋالاش: توققۇز كۆز ساھەسىگە مۇزاپىق ھىجامەت قويۇش كېرەك. ئىششىقنى تارقىتىش ئۈچۈن، ئىششىققا مەلھىمى ئىسپىداج چېپىش، باشقا سوۋۇتقۇچى زىمادە ۋە ياغلارنى ئىشلىتىش كېرەك. تۇخۇمنىڭ ئېقىنى گۈل يېغىغا ئارىلاشتۇرۇپ ئىششىققا چېپىش كېرەك. ئاغرىقنى پەسەيتىش ئۈچۈن، يۇقىرىقى دورىغا ئازراق ئەپيۇن ئارىلاشتۇرۇلسا ئۇنۇمى تېخىمۇ ياخشى بولىدۇ. مىزاجنى تەڭشەش ئۈچۈن، بىمارغا رەيھان ئۇرۇقى ۋە ئىسپىغول قوشۇلغان شەربەتلەرنى بېرىش كېرەك. چىلان، ئەينۇلا چىلاڭ-مىسىغا ناۋات سېلىپ ئىچۈرۈش لازىم. بىمارغا يۇمشاق ھەم مۇناسىپ غىزالارنى بېرىش كېرەك.

مەقئەت قىچىشىش

سەۋەبى: بۇ كېسەللىك مەقئەت ئەتراپىغا ئۆتكۇر خىلىتلارنىڭ تەسىر قىلىشى، ئەسەبىي روھىي ئامىللارنىڭ تەسىرى، بالىلاردا تۇتۇ مەددىنىڭ تەسىرىدىن بولىدۇ ياكى مەقئەت قانىلىدا يۇز بەرگەن توز ئۇچەي ئۆسمىسى، مەقئەت يېرىلىش، مەقئەت ئاقمىسى، بۇ ئاسىر تەسىردە مەقئەت ئەتراپىنىڭ پاكىز تۇتۇلماسلىقى سەۋەبىدىن پەيدا بولىدۇ. ئۇنىڭدىن باشقا، جىگەر، بۆرەك، دوۋساق كېسەللىكلىرىنىڭ نېرۋىلار ئارقىلىق ئەكس ئېتىشىدىنمۇ مەقئەت قىچىشىدۇ.

ئالامىتى: مەقئەت ئەتراپى تۇتاقلىق ھالدا قاتتىق قىچىشىدۇ. ئۇزاق قاشلاش بىلەن تېرە زىيادە بولىدۇ. تېرە قېلىنلىشىپ يېرىكلايدۇ. تەمرەتكە پەيدا بولۇپ

قىچىشىنى كۆچەيتىۋېتىدۇ. بىمارنىڭ ئۇخلىشى، ئارام ئېلىشىغا تەسىر يەتكۈزىدۇ.

داۋالاش: مەقئەتنى داۋاملىق ئىسسىق سۇ بىلەن يۇيۇش ھەم پاكىز تۇتۇش كېرەك. ھاراق ۋە ئاچچىق نەرسىلەر ۋە يەللىك يېمەكلىكلەردىن پەرھىز قىلىش لازىم. ئەگەر ئۆتكۈر سەپرا ۋە بەلغەمى شورغا دالالەت قىلىدىغان ئالامەتلەر كۆرۈلسە، بەدەننى تەنقىيە قىلىش، بىمارنىڭ توققۇز كۆز ساھەسىگە مۇڭاپىق ھىجامەت قويۇش لازىم. بىمارغا يەنە مەتبۇخى ئەپتىمۇن، مەتبۇخى شاھتەررە بېرىش كېرەك. بىمارنىڭ غىزاسىنى تەرتىپكە سېلىش، مۇقەللىنى ئۆرۈك مېغىزى يېغىغا ئارىلاشتۇرۇپ مەقئەتكە چېپىش كېرەك. مەقئەتنى گۈل يېغى، بىنەپشە يېغى، ئۆرۈك ۋە شاپتۇل مېغىزىنىڭ ياغلىرى بىلەن ياغلاش پايدىلىق. مەلھەمى ئەبىيەز، كافورنى سۈركەش، ئەپيۇن، زەپەر، ئۇپا، مەدەستالارنى ئېزىپ، ئاق موم، گۈل يېغىغا ئارىلاشتۇرۇپ مەقئەتكە سۈرۈش كېرەك.

سىركە بىلەن گۈل يېغىنى ئارىلاشتۇرۇپ مەقئەتنى ياغلاش، ئانار ئۇرۇقىنى سوقۇپ شاپتۇل مېغىزى يېغىغا ئارىلاشتۇرۇپ ياغلاش پايدىلىق.

مەقئەت ئاقمىسى

سەۋەبى: مەقئەت ۋە كۆتەن ئۇچەي ئەتراپىدا يىرىڭلىق ئىششىق پەيدا بولۇپ، بۇ يىرىڭلىق ئىششىقنىڭ ئۆزلۈكىدىن ئېغىز ئېلىشى ياكى ئۇنى يېرىپ داۋالاشتا داۋالاش توغرا ھەم تولۇق بولماسلىق سەۋەبىدىن ئاقما شەكىللىنىپ قالىدۇ. ھەرقانداق جاراھەت، بولۇپمۇ يىرىڭلىق جاراھەتلەر 40 كۈندىن ئۆتۈپ كەتسە ئاقمىغا ئۆزگىرىپ قالىدۇ. كۆتەن ئۇچەيدىكى جاراھەتلەر چوڭقۇرلىشىپ كېتىش، بۇڭاسىر ئۆسمىلىرى چۈشۈپ كەتكەن ئورۇن يۇقۇملىنىپ يىرىڭلاشتىن بولىدۇ.

ئالامىتى: ئاقما كۆتەن ئۇچەيگە يەتمىگەندە داۋاملىق زەردەپ ۋە يىرىڭلىق سۇيۇقلۇق ئېقىپ تۇرىدۇ. زەردەپ سۈنىڭ غىدىقلىشى بىلەن ئاقما ئەتراپى قىزىرىدۇ. تەمرەتكە يۇز بېرىپ ئاقمىنىڭ ئېغىزى ئېتىلىپ، يىرىڭ توسۇلۇپ قالىدۇ ياكى ئۇفۇنەتلىنىپ ئىششىپ قالسا قاتتىق ئاغرىيدۇ. بەزى بىمارنىڭ قىزىتمىسى ئۆرلەپ تېنىدە بىر خىل كېسەللىك بارلىقىنى ھېس قىلىپ قالىدۇ.

كۆتەن ئۇچەي بىلەن ئۆتۈشمە بولۇپ قالغان ئاقمىنىڭ ئالامىتىدە تۆشۈكچىنىڭ بىر ئېغىزى كۆتەن ئۇچەيدە بولغانلىقى ئۇچۇن بەزىدە ئاقمىدىن گەندە ياكى يەل چىقىدۇ.

داۋالاش: ئالدى بىلەن ئوپېراتسىيە ئارقىلىق داۋالاش ئېلىپ بېرىلىدۇ. ئەگەر بۇ

ئۇسۇل بىلەن داۋالاش مۇمكىن بولمىسا، تۆۋەندىكى گۈش ئۆستۈرۈش دورىسى بىلەن داۋالاش لازىم.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: سەبرە، كۈندۈر، ئەنزىرۈت، خونسىياۋشان، زەمچە، ئانار گۈلى ئۈچ گرامدىن، مىس دېتى 0.2 گرام ئېلىنىپ، يۇمشاق سوقۇلۇپ، داكىغا مىلىنىپ ئاقما كانىلغا تىقىپ قويۇلىدۇ ياكى گۈلاب بىلەن يۇغۇرۇلۇپ ئىنچىكە شامچە تەييارلىنىپ، قۇرۇتۇلۇپ كانالچە ئىچىگە تىقىپ قويۇلىدۇ.

مەقئەت يېرىلىش

مەقئەت ۋە مەقئەت ئەتراپىنىڭ جددىي ئىششىقلىرى، مەقئەت پۈرمە مۇسكۇلىنىڭ قۇرۇق ئىسسىقلىقى ئېشىپ كېتىش تۈپەيلىدىن يېرىلىپ كېتىش، بۇۋاسىر پەيدا بولغاندىن كېيىن، بولۇپمۇ سىرتقى بۇۋاسىردىن كېيىن مەقئەت تېرىسى زەخىملىنىش، بالىلارنىڭ چوڭلارنىڭ گەندىسى بەك قاتتىق ۋە چوڭ بولۇپ، چوڭ تەرەت قىلىش جەريانىدا پۈرمەك گۆشلىرىنى يېرىۋېتىشتىن پەيدا بولىدۇ. مەقئەتنىڭ دائىم گەندە قالدۇقى بىلەن بۇلغىنىپ تۇرۇشى، گەندىنى تازىلاشقا چالما ياكى توپا ئىشلىتىشكە ئوخشاش ناچار ئادەتلەر بىلەن ئاسان يۇقۇملىنىپ، قىزىرىپ، ئىششىپ، سېرىق سۇ كېلىپ تۇرىدۇ.

ئالامىتى: مەقئەت ئەتراپى قىزىرىپ ئىششىيدۇ. كېچىك بالىلاردا بۇ كېسەللىك يۇز بەرسە، بالا قىزىيدۇ. چوڭلاردا ئولتۇرغاندا، ماڭغاندا، تەرەت قىلغاندا ئاغرىيدۇ. گەندىنىڭ ئۈستىگە بىرنەچچە تامچە ياكى بىرنەچچە مىللىتىر قان تېمىپ قالىدۇ، بۇ ئۇزاققىچە ساقايمايدۇ. ئۇفۇنەتلىنىش ئوڭايلا تەكرارلىنىپ تۇرىدۇ. هارارەت، سەپرا ياكى قان ماددىسى تەسىرىدىن پەيدا بولسا، شۇلارغا خاس ئالامەتلەر كۆرۈلۈپ مەقئەت ئېچىشىدۇ.

داۋالاش: كېچىك بالىلاردا مەقئەت يېرىلىش كۆرۈلگەندە بالىنىڭ ئىچ كىيىمىنى يۇمشاق قىلىپ بېرىش، يېرىلغان ئورۇننى ئۆز ۋاقتىدا ساقايتىپ، سوزۇلما هالەتكە ئۆتكۈزمەسلىكنىڭ ئامالىنى قىلىش كېرەك.

قان ياكى سەپرا ماددىسىدىن بولسا، بىمارغا پىشۇرغۇچى ۋە تازىلىغۇچى دورىنى بېرىپ، سەپرانى هەيدەش ئۈچۈن مەتبۇخى هېلىلە بېرىش، قىزىتمىنى قايتۇرۇپ ئىششىقنى ياندۇرۇش ئۈچۈن بىنەپشە شەربىتى، نېلۇپەر شەربىتىنى بېرىش لازىم. ئەرقى گۈل، ئىسپىغول لوئابى، سېمىز ئوت ئۇرۇقىنىڭ لوئابىنى بېرىش، مەقئەت ئەتراپىنى مەلھەمى ئەنبەر بىلەن ياغلاش لازىم. تۆۋەندىكى قىروتمۇ ياخشى مەنپەئەت

قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: گۈل يېغى، ئۇپا، مەدەستان، كۈموش كۈشتىسى، نىشاستە، تۇگمەن توزۇندىسى، كەتىرا، ئاق لەيلى ئۇرۇقى، ئىسپىغول ۋە بېھى ئۇرۇقى لوئابى، ئۆردەك يېغى، ئاق مومىلار مۇۋاپىق مىقداردا ئېلىنىپ، ئارىلاشتۇرۇلۇپ، قائىدە بويىچە مەلھەم تەييارلىنىدۇ. مەقئەت تازىلانغاندىن كېيىن،تەييارلانغان مەلھەم بىلەن ياغلىنىدۇ.

قاناش، سۇ ئېقىش، يىرىڭ چىقىش ئېغىر بولسا، گۈل يېغى، ئۇپا، مەدەستان زۇپتى رۇمىلاردىن مەلھەم تەييارلاپ ياغلاش، كالا پاچىقىنىڭ يىلىكى بىلەن ياغلاش، ئۇفۇنەتلىنىشىنىڭ ئالدىنى ئېلىش ئۈچۈن ھەر قېتىملىق چوڭ تەرەتتىن كېيىن مەقئەتنى ئىلمان سۇ بىلەن يۇيۇپ تازىلاشقا ئادەتلىنىش، قان كۆپ چىقىپ بەدەننى ماغدۇرسىزلاندۇرسا موزا، ئاموت يوپۇرمىقى، ئانار گۈلى، ئانار پوستى، قىزىلگۈل، چىلغوزە مېغىزى، يۇلغۇن مېۋىسى قاتارلىقلارنىڭ قايسى بىرى بولسا، شۇنى قاينىتىپ سۈيىدە ئولتۇرۇش لازىم. يېرىلغان جايغا كۈنجۈرنى كۆيدۈرۈپ، يۇمشاق سوقۇپ، تۇگمەن توزۇندىسى، سۈرمىلەردىن مۇۋاپىق مىقداردا ئارىلاشتۇرۇپ سېپىش، سوغۇق سۇ، ئاچچىق ـ چۈچۈك نەرسىلەردىن پەرھىز قىلىش لازىم.

مەقئەت چىقۇقى

سەۋەبى: ئومۇمىي بەدەن كېسەللىكى، ئوزۇقلۇق يېتىشمەسلىك سەۋەبىدىن بەدەن ئاجىزلاپ كېتىش، بالىلار ياكى چوڭلارنىڭ سوزۇلما خاراكتېرلىك تولغاق ياكى سوزۇلما ئىسھال كېسەللىكلىرىگە گىرىپتار بولۇپ دائىم كۈچەپ چوڭ تەرەت قىلىشقا مەجبۇر بولۇشى، ھامىلدار ئاياللارنىڭ تۇغۇش ۋاقتىدا قاتتىق ئىنجىقلاپ كۈچىشى، مەقئەت پۈرمەك مۇسكۇللىرى بوشاپ كېتىش، بۇۋاسىر، چوڭ ئۈچەينىڭ يۇقۇملىنىشلىرى، سۈيدۈك خالتىسىغا تاش چۈشۈش، مەقئەت پۈرمە مۇسكۇللىرى بوشاپ كېتىش ۋە ھۆللۈك ئېشىپ كېتىش سەۋەب بولىدۇ.

ئالامىتى: چوڭ تەرەت قىلغاندا مەقئەت پۈرمىكى ئۆرۈلۈپ چىقىپ قالىدۇ. تەرەتتىن كېيىن ئۆرۈلۈپ چىققان مەقئەت ئۆزلۈكىدىن كىرىپ كېتەلمەي قول بىلەن ئىتتىرىپ كىرگۈزۈشكە مەجبۇر بولىدۇ. مەقئەتنىڭ چىقىش دەرىجىسى بىر خىل بولمايدۇ. ئۆرۈلۈپ چىققان كۆتەن ئۈچەي ئاغرىيدۇ. بىمارنىڭ روھىي كەيپىياتىغا تەسىر يېتىدۇ.

داۋالاش: تولغاق ياكى ئىسھال بولسا، ئۇنى يوقىتىش، بالىلار ياكى چوڭلار

بولسۇن، مەقئەتنىڭ تازىلىقىغا دىققەت قىلىشى كېرەك. چوڭ تەرەتتىن كېيىن ئىلمان سۇ بىلەن مەقئەتنى يۇيۇپ سىلىقلىق بىلەن ئىتتىرىپ كىرگۈزۈش، چوڭ تەرەتنى يۇمشىتىش ئۈچۈن چارە قىلىش، مەقئەتنى گۈل يېغى بىلەن ياغلاپ بېرىش لازىم. قەلەي كۇشتىسى، ئانار گۈلى، موزا، زەمچە، ئانار پوستى، سەدەپ كۇشتىسى، ئاقاقىيالارنى مۇۋاپىق مىقدارىدا ئېلىپ، سوقۇپ مەقئەتكە سېپىپ، ئۈستىنى پاكىز داكا بىلەن تېڭىپ قويۇش كېرەك.

بەللۇت، ئاقاقىيا، ئانار گۈلى، موزا، ئانار پوستى قاتارلىقلارنى ئالتە گىرامدىن ئېلىپ، قاينىتىپ، مەزكۇر سۇدا بىمارنى ئولتۇرغۇزۇش ياكى ھۆقنە (كىلىزما) قىلىش كېرەك.

قۇستە يېغى ياكى بابۇنە يېغىغا پەرپىيۇن، قۇندۇز قەھرى قاتارلىقلارنى سوقۇپ ئارىلاشتۇرۇپ، مەقئەتكە چېپىش كېرەك

بەدەننى كۈچلەندۈرۈش، سەمرىتىش، ئوزۇقلىنىشنى كۈچەيتىش كېرەك. ئاغرىق بولسا شاپتۇل مېغىزى يېغىدا ياغلاش، ئاغرىق توختاتقۇچى دورىلارنى ئىشلىتىش كېرەك.

مەقئەت بوشاپ كېتىش

سەۋەبى: ئومۇمىي بەدەنلىك ۋە يەرلىك سەۋەبلەر بۇ كېسەللىكنىڭ پەيدا بولۇشىنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ.

ئومۇمىي بەدەنلىك سەۋەبلەر پالەچلىك، تۆۋەنكى مۆچە قىسىملىرىنىڭ بوشاپ كېتىشى، قېرىلىق، بەك ياداپ كېتىش، مېڭە ۋە ئەسەبىي كېسەللىكلىرىمۇ پەيدا بولىدۇ.

يەرلىك سەۋەبلەر مەقئەت پۈرمە مۇسكۇللىرىنىڭ چىڭىلىقى، يىغىلىش ۋە سوزۇلۇش ئىقتىدارىنى بۇزىدىغان پۈتۈنلۈك بۇزۇلۇش، مەسىلەن، بوۋاسىرنى كېسىشتە مەقئەت پۈرمە مۇسكۇلىنىڭ يىغىلىش ئىقتىدارىنى بۇزۇپ تاشلاش، تاتۇق قالدۇرۇش، ھامىلىدار ئاياللار تۇغقان ۋاقىتتا ئارىلىق قىسىم مەقئەتكىچە يىرتىلىپ تاتۇق شەكىللىنىش، مەقئەت يىرتىلىش، مەقئەت زەخمگە ئۇچراش، مەقئەت ئەتراپى يىرىڭلاپ ئىششىقنى يارغاندا تاتۇق قېلىش، مەقئەت ئاقمىسى، دائىم نەم جايلاردا ئىشلەش ۋە ئومۇمىي بەدەندە ھۆللۈك ئېشىپ كېتىش، شۇنىڭ بىلەن مەقئەت نېرۋىلىرى، پەيلىرى ۋە مۇسكۇللىرى بوشاپ كېتىشىمۇ مەقئەت بوشاپ كېتىشكە سەۋەب بولىدۇ.

ئالامىتى: پالەچ ۋە ئىستىرخا كېسەللىكلىرىدە مەقئەت بوشاپ كېتىش مەزكۇر كېسەللىكلەرگە گىرىپتار بولغاندىن كېيىن تۇيۇقسىز باشلىنىدۇ. بىمار چوڭ تەرىتىنى تۇتالمايلا قالماستىن، بەلكى كىچىك تەرىتىنمۇ تۇتالمايدۇ. قېرىلىقتىكى مەقئەت بوشاپ كېتىش كۇندىن - كۇنگە تەرەققىي قىلىپ، چوڭ تەرەتنى تۇتالماسلىق شەكىللىنىدۇ. يۇلۇن زەخمىلەنگەن، يىقىلىش، سوقۇلۇشتىن كېيىنكى تەرەت تۇتالماسلىق كېلىپ چىقىدۇ. بۇ خىل مېڭە يۇلۇن كېسەللىكلىرىدىكى مەقئەت بوشاپ كېتىش ئەسلىي كېسەللىك تولۇق ساقايمىغاندا ئۆزلۇكىدىنمۇ ساقىيىپ كېتىدۇ. لېكىن، قېرىلىقتىكى مەقئەت زەخمىلەنگەندىن كېيىنكى بوشاپ كېتىشلەر ئاسانلىقچە ساقايمايدۇ. ھەمىشە تەرەت قىستىغاندا ھاجەتكە ئۇلگۇرۇپ بارماق قىيىن بولىدۇ، يەلنى تۇتالمايدۇ، بىمارنىڭ روھىي كەيپىياتىغا ئېغىر تەسىر يېتىدۇ.

داۋالاش: پالەچ ۋە ئىستىرخادىن بولغان مەقئەت بوشاپ كېتىشنى داۋالاش ئۈچۈن پالەچ، ئىسترخا كېسەللىكلىرىدە بايان قىلىنغان چارىلەردىن پايدىلىنىش لازىم. قېرىلىقتىكى مەقئەت بوشاپ كېتىشنىڭ ئالدىنى ئېلىش ئۈچۈن ياشانغان كىشىلەرگە بۇ ھەقتە چۈشەنچە بېرىش لازىم. ئەگەر بوشاپ كېتىش كۆرۈلگەن بولسا مەقئەت چىقىپ قېلىشتا تونۇشتۇرۇلغان دورىلارنى ۋە قاينىق سۇدا داۋاملىق ئولتۇرۇشنى تەۋسىيە قىلىش، بىمارغا مەجبۇرى ئازاراقى، ھەببى ئازاراقى، ئىتىربفىل كەبىرگە ئوخشاش مۇسكۇل ۋە پەيلەرنى چىڭىتقۇچى دورىلارنى بېرىش، قۇستە يېغىغا قۇندۇز قەھرى، پەرپىيۇنلارنى ئېزىپ ئارىلاشتۇرۇپ، توققۇز كۆز ساھەسىگە داۋاملىق سۇرۇش ۋە يەرلىك ئورۇننى ئۇۋۇلاپ بېرىش لازىم.

پەتەق

يوتا بىلەن قورساق دىۋارى ئارىلىقىدىكى جاي يىرىق دەپ ئاتىلىدۇ. بۇ جاينىڭ قورساق دىۋارى قەۋىتى ئىچىدە يىرىق قانىلى بار. ئەرلەرنىڭ ئۇرۇق ئىزمىسى شۇ قانال ئارقىلىق قورساق بوشلۇقىدىن ئۆتۈپ ئۇرۇقدان خالتىسى ئىچىگە بارىدۇ. ئاياللاردا بالىياتقۇ يۇمىلاق باغلىمى شۇ قانال ئارقىلىق قورساق بوشلۇقىدىن ئۆتۈپ چوڭ جىنسىي لەۋلەرگە تۇتىشىدۇ. شۇڭا، بۇ جاي قورساق دىۋارىدىكى ئاجىز نۇقتا بولۇپ شەكىللەنگەن. قورساق ئىچكى بېسىمى ئۆرلەپ كەتكەن ياكى قورساق مۇسكۇللىرى يىگىلەپ كۈچسىزلەنگەن ۋاقتىدا، بۇ جايدا ئوڭايلا چىقىق پەيدا بولىدۇ. ھامىلە قورساقتا تەرەققىي قىلىۋاتقان چاغلاردا بۇ قانال ئەسلىدە ئوچۇق بولۇپ، ھامىلىنىڭ ئۇرۇقدىنى قورساق بوشلۇقى ئىچكى دىۋارىنىڭ يۇقىرىغا ئورۇنلىشىپ

تۇرىدۇ. تەرەققىي قىلىپ يېتىلگەنسېرى ئاستا - ئاستا شۇ قانالنى بويلاپ تۆۋەنگە چۈشۈپ، ئۇرۇقدان خالتىسىغا ئورۇنلىشىدۇ. يېرىق قانلىمۇ شۇنىڭغا ئەگىشىپ ئېتىلىپ قالىدۇ. تەرەققىيات تولۇق بولمىسا يېرىق قانلى تولۇق بېكىلمەي قېلىپ، تۇغما يېرىق چىقۇقى پەيدا بولىدۇ.

ئالامىتى: ئۆرە تۇرغاندا، يۆتەلگەندە، ئېغىر نەرسىلەرنى كۆتۈرگەندە ياكى قورساق ئىچكى بېسىمى ئۆرلەپ كېتىدىغان ھەر خىل ئەھۋالدا بىر مونەكچە يېرىق قانلىغا چىقىپ قالىدۇ. دەم ئالغاندا، ئوڭدا ياتقاندا مەزكۇر مونەكچە قورساق بوشلۇقى ئىچىگە كىرىپ سېرىلىپ كېتىدۇ، بۇ ئەسلىگە قايتالايدىغان چىقۇقتۇر. چىقۇق ئېغىزى يېرىق قانلىنىڭ ئىچكى تۆشۈكى بولۇپ، ئۇنىڭ خالتىسى قورساق پەردىسىنىڭ سوزۇلغان قىسمىدىن پەيدا بولىدۇ. سىرتى تېرە ئاستى ياغلىرى ۋە سېرىق ئەت بىلەن قاپلىشىپ تۇرىدۇ. چىقۇق ئىچىگە كىچىك ئۇچەي ۋە چوڭ چاۋلار كىرىپ قالىدۇ. بۇنىڭدا ئېغىر كېسەللىك ئالامەتلىرى بولمايدۇ.

داۋالاش: چىقۇقنىڭ ئىلاجى ئاساسەن ئوپېراتسىيە يولى بىلەن قورساقنى يېرىپ، چىقۇقنى ئۆز ئورنىغا چۈشۈرۈپ تېشىلگەن كاۋاكلارنى تىكىپ قويۇشتۇر.

بالىلارنىڭ يېرىق قانلى چىقۇق بالا سەل چوڭىيىپ تېنى تەرەققىي قىلغاندىن كېيىن ئۆزلۈكىدىن ساقىيىپمۇ قالىدۇ. ياشانغان، تېنى ئاجىز كىشىلەرنىڭ ياكى كونا يۆتىلى، ئىستىسقا كېسەللىكى، قورسىقىدا ئۆسمە بار كىشىلەرنىڭ چىقۇقىغا نىسبەتەن ئوپېراتسىيە چارىسىنى قوللانماسلىق كېرەك. چىقۇق ئېغىزى ئۇدۇلىنى بېسىپ باغلاپ قويۇش، ئۇرۇقدان خالتىسىنى كۆتۈرۈپ تۇرىدىغان خالتىنى تىكىپ كىيدۈرۈش كېرەك.

يوتا چىقۇقى

يېرىق تارامۇشىنىڭ ئاستىدا قورساق تەرەپنىڭ ئىچىدە پەيدا بولىدىغان چىقۇق ئەرلەرگە قارىغاندا ئاياللاردا كۆپرەك كۆرۈلىدۇ. لېكىن، ئاياللاردىمۇ يېرىق قانلى چىقۇقىغا قارىغاندا بەك كۆپ پەيدا بولمايدۇ.

ئالامىتى: يېرىق ئويمانىنىڭ قورساق تەرەپ ئىچكى يۈزىدە يوتا قانلى يېرىق قانلى بىلەن تۇتىشىدۇ. قورساق بوشلۇقى ئىچىدىكى ئىچكى ئەزالار شۇ يەردىن پۈلتىيىپ چىقىپ قالىدۇ. بۇ خىل چىقۇقنىڭ خالتىسى كىچىك بولۇپ، ئەسلىگە قايتالماسلىق ئەھۋاللىرى كۆپرەك كۆرۈلىدۇ، ئوڭاي قىسىلىپ قالىدۇ.

ئاياللار قورسىقى جىددىي موجۇپ ئاغرىپ، قۇسىدۇ، بىئارام بولىدۇ. بۇنداق

ۋاقىتتا ئۇچەي تولغىشىش ۋە باشقا ئۆتكۈر خاراكتېرلىك قورساق ئاغرىقىدىن گۇمان قىلىپ تەكشۈرۈش بىلەن يىرىق قانلىق ۋە سانىنىڭ ئىچكى تەرىپىدە بۇ خىل چىقۇق بار - يوقلۇقىنى تەكشۈرۈش لازىم.

داۋالاش: داۋالاشتا ئوپېراتسىيە قىلىش ئۇسۇلىنى قوللىنىش كېرەك.

كىندىك چىقۇقى

ھامىلە تۇغۇلغاندىن كېيىن، كىندىك كېسىپ چىگىلگەن بولسا، بالا يىغلىغانچە چىڭقىلىپ يەل كىندىك ھاسىل بولىدۇ. ئەگەر بالىنىڭ تەرەققىياتى ياخشى بولماي، كىندىك قانلىق پۈتۈنلەي ئېتىلىپ كېتەلمىسە، بالا يىغلىغاندا كىندىك قانلىدىن كىچىك ئۇچەي ۋە باشقىلار چىقىۋېلىپ، كىندىك چىققۇقى پەيدا بولىدۇ. بالا يىغلىغاندا پۇلىشىپ چىققان نەرسىلەر چوڭىيىدۇ، قاتتىقلىشىدۇ، بالا ئۇخلىغاندا كىچىكلەيدۇ، يۇمشايدۇ ياكى پۈتۈنلەي يوقىلىپ كېتىدۇ. بۇۋاقلارنىڭ چىقۇقىنى ئوپېراتسىيە قىلدۇرۇپ داۋالاش ھاجەت ئەمەس. كىندىك ساھەسى لاتا بىلەن قوشۇپ چىڭ چىگىپ قويۇلسا، چىقۇق بېسىم بىلەن قايتىپ كىرىپ كېتىدۇ. بالىنىڭ چوڭىيىشىغا ئەگىشىپ چىقۇق ئۆزلۈكىدىن ساقىيىپ كېتىدۇ.

توققۇزىنچى باب بۆرەك كېسەللىكلىرى

بۆرەك مىزاجىنىڭ بۇزۇلۇشى

1. بۆرەك مىزاجىنىڭ ماددىسىز ئىسسىقتىن بۇزۇلۇشى

سەۋەبى: ئىسسىقلىق غىزا ۋە ئىسسىقلىق دورىلارنى كۆپ ئىستېمال قىلىش، سىرتقى مۇھىتتىكى كۆچلۈك ئىسسىقلىقنىڭ بەدەنگە تەسىر قىلىشى، ئۇزۇن مۇددەت ئاپتاپتا قېلىش، ھاۋا ئىسسىق كۈنلەردە ئۇزۇن سەپەر قىلىش قاتارلىقلار بۆرەك مىزاجىنىڭ ئىسسىقتىن بۇزۇلۇشىغا سەۋەب بولىدۇ.

ئالامىتى: بىمارنىڭ تومۇرى ئىتتىك سوقىدۇ، سۈيدۈكى قىزىل ياكى سېرىق رەڭدە، سېسىق پۇراقلىق كېلىدۇ. بۆرەك ئۇدۇلىدا قىزىقلىق سېزىلىدۇ. ئۇسسۇزلۇقى كۆپ بولىدۇ. سۈيدۈكى ئېچىشىپ كېلىدۇ، بەزىدە سۈيدۈكى ئۇستىدە ياغسىمان ماددا كۆرۈلىدۇ. بىمار سۈيدۈك قىستىغاندا سۈيدۈكنى تۇتالمايدۇ. جىنسىي ھەۋىسى كۈچلۈك بولىدۇ. بۆرەك ساھەسى ئىسسىق بىلىنىدۇ. بەلگە سوغۇقلۇق دورىلارنى قويۇشتىن راھەتلىنىدۇ. بىمارنىڭ ئىسسىق دورىلار ۋە ئىسسىق غىزالارنى كۆپ يېگەنلىك، قاتتىق جاپا ـ مۇشەققەت تارتقانلىق تارىخى بولىدۇ.

داۋالاش: بىمارغا سۈيدۈك ماڭدۇرۇش تەسىرىگە ئىگە بولمىغان ھۆل، سوغۇق تەبىئەتلىك دورىلار ئىچۈرۈلىدۇ. ئانار شەربىتى، زىخ شەربىتى، خەشخاش شەربىتى، ئىسپىغول ۋە بېھى ئۇرۇقى لۇئابى قاتارلىقلار بېرىلىدۇ، يەنە تاۋۇز سۈيى، تاۋۇز ئۇرۇقى مېغىزى شىرىسى بېرىلىدۇ. بۆرەكنى سوۋۇتۇش ئۈچۈن، بىمارغا سوۋۇتۇلغان سۇ ۋە كافور بېرىلىدۇ. ئاچچىق ئانار ۋە تاتلىق ئانار سۈيى ناۋات قوشۇلۇپ ياكى سېمىز ئوت ئۇرۇقىنىڭ شىرىسى قوشۇلۇپ ئىچۈرۈلىدۇ. مۇرەككەپ دورىلاردىن قۇرسى تاباشىر، نېلۇپەر شەربىتى، سەندەل شەربىتى ئوسۇك ئۇرۇقىنىڭ شىرىسى بىلەن ئىستېمال قىلدۇرۇلىدۇ.

2. بۆرەك مىزاجىنىڭ ماددىسىز سوغۇقتىن بۇزۇلۇشى

سەۋەبى: بۇ كېسەللىك سىرتقى تەرەپتىن سوغۇق تەسىر قىلىش ياكى سوغۇقلۇق نەرسىلەرنى ئۇزۇن مۇددەت كۆپ ئىستېمال قىلىشتىن پەيدا بولىدۇ.

ئالامتى: بمارنىڭ سۆيدۈكى ئاق كېلىدۇ، بۆرەك ئۈدۈلىنى سىلاپ كۆرگەنده سوغۇق بىلىنىدۇ. جىنسىي ھەۋىسى سۇسلىشىدۇ. ئۇنىڭدىن باشقا، سوغۇقلۇق ئېشىپ كېتىشىنىڭ باشقا بەلگىلىرى بمارداكى كۆرۈلىدۇ.

داۋالاش: تاغ يالپۇزى سوقۇلۇپ تاسقىلىپ، ھەسەل بىلەن يۇغۇرۇلۇپ ھەر كۈنى يېيىلسە، بۆرەكتىكى ئارتۇق سۇيۇقلۇقنى يوقىتىدۇ، مىزاج بۇزۇلۇش ھالىتىنى ياخشىلايدۇ. نارجىل، كۈنجۈت، ياڭاق، ئاچچىق بادام، قۇسته، زاراڭزا، پىسته ياغلىرى بىلەن ھۆقته قىلىنىدۇ. ياڭاق مېغىزى ئىستېمال قىلىنسا بۆرەكنى قىزىتىدۇ. ئالدى بىلەن ھەببى ئاياڕج بىلەن بەدەن تازىلىنىدۇ. ئۇنىڭدىن كېيىن جاۋارىش جالىنۇس، جاۋارىش خولىنجان، جاۋارىش دارچىن، جاۋارىش زەرئۇنى، جاۋارىش كومۇنى، مەجۇنى دەبدىلۇەرد، داۋائىلمىشكى، لوبۇبى كەبىر، مەجۇنى فەلاسىفە قاتارلىق دورىلار تالىلاپ ئىستېمال قىلىنىدۇ. سىرتىدىن سۈزاپ يېغى بىلەن بۆرەك ساھەسى ياغلىنىدۇ.

بۆرەك ئىششىقى

1. ئۆتكۈر خاراكتېرلىك بۆرەك ئىششىقى

سەۋەبى: پۇتۇن بەدەنگە ياكى بۆرەك ساھەسگە قاتتىق سوغۇق ئۆتۈپ كېتىش، يۇقۇمچان ۋە قىزىتمىلىق كېسەللىكلەر، ئۇچەي كېزىكى، قىزىل، بەزگەك، تاماقتىن زەھەرلىنىش (ھېيزە)، سەرسام، بوغما، بەزى ئېغىر تېرە كېسەللىكلىرى، بادامسىمان بەز ئىششىقى، يۇقۇملۇق زۇكام، ھەر خىل يۇرەك كېسەللىكلىرى، ماشىرا قاتارلىق كېسەللىكلەر بىلەن ئاغرىغاندىن كېيىن بۆرەكته ئىششىش كۆرۈلىدۇ. سوغۇق ۋە ھۆل ـ يېغىن كۆپ پەسللەردە، زەيلىك ۋە كىشلەر زىچ توپلىشىپ ئولتۇراقلاشقان مۇھىتتا تۇرۇش، ئېغىر جىسمانىي ئەمگەك قىلىپ، زىيادە چارچاش سەۋەبىدىن نەپەس يوللىرى كېسەللىكلىرى ئوڭايلا پەيدا بولىدۇ ۋە تارقىلىدۇ. ئۆتكۈر خاراكتېرلىك بۆرەك ئىششىقىمۇ ئاشۇنداق پەسىل ھەم كۆپ ۋاقىتلاردا پەيدا بولىدۇ.

ئالامىتى: ئۆتكۈر خاراكتېرلىك بۆرەك ئىششىقىنىڭ ئالامەتلىرى دائىم جىددىي باشلىنىدۇ. بۇ ئۇزاقىچە ساقايمىسا سوزۇلما خاراكتېرگە ئۆزگىرىدۇ. بمارداكى قىزىتما، تىترەش كۆرۈلىدۇ. بەل بەك ئاغرىيدۇ. سۆيدۈك قىزىق ۋە ئېچىشىپ كېلىدۇ، باش ئاغرىيدۇ، ئۇيقۇ قاچىدۇ. بەزى بمارلاردا كۆكۈل ئېلىشىش ۋە قۇسۇش كۆرۈلىدۇ. بمارنىڭ تومۇرلىرى كۈچلۈك سوقىدۇ، تېرىسى قۇرغاقلىشىدۇ. چىرايى

سارغيىدۇ ۋە ئېسىلگەن ھالەتتە بولىدۇ. كۆكرىكىگە سۇ چۈشسە نەپەس ئېلىشى قىيىنلىشىدۇ، بوغۇق ئاۋاز ئاڭلىنىدۇ. سۈيدۈكتە ئاقۇچ سۈيۇقلۇق كۆپىيىپ كېتىدۇ، يۇرەك زەئىپلىشىدۇ. يۇقىرى قان بېسىمى، مېڭە كېسەللىكلىرى يۈز بېرىدۇ، سۈيدۈكتىن زەھەرلىنىش كۆرۈلىدۇ.

داۋالاش: بىمارنى تىنچ ياتقۇزۇپ دەم ئالدۇرۇش، بىمارنىڭ يېمەك ـ ئىچمىكىنى تەرتىپكە سېلىش كېرەك. باشقا ئۆتكۈر خاراكتېرلىك كېسەللىكلەرنى داۋالىغانغا ئوخشاش ئۆتكۈر خاراكتېرلىك بۆرەك ئىششىقىنى داۋالاشتىمۇ ئىششىغان بۆرەك تەـ رەپتىكى بېلەكتىن قان ئېلىش زۆرۈر بولىدۇ.

بىمارغا خىلىت ئېتىبارى بىلەن بەدىنىنى تازىلاش چارىسىنى قوللانغاندىن كېيىن، ئىسپېغول لوئابى، بېھى ئۇرۇقى لوئابى، خەشخاش شەربىتى، چىلان، سېمىز ئوت ئۇرۇقى شىرىسىنى كاسىنە ئەرقى بىلەن بىللە ئىچۈرۈش لازىم. لېكىن، كېسەللىكنىڭ ئۆتكۈر دەۋرىدە بىمارغا كۆچلۈك سۈيدۈك ھەيدىگۈچى دورىلارنى بەرمەسلىك لازىم. بىمارغا خەشخاش شەربىتى ۋە بىنەپشە شەربەتلىرىنى بېرىش، قوقاق قايتۇرغۇچى، سۈيدۈك يوللىرىنى تازىلىغۇچى دورىلار قاينىتىلمىسىنى بېرىش كېرەك. بىمار قەۋزىيەت بولسا، ئۇنىڭغا چوڭ تەرەتنى يۇمشىتىدىغان دورىلارنى، مەسىلەن، سەرپىستان، ئەينۇلا، بىنەپشە، كاسىنە، ئاچچىق، تاتلىق ئانار سۈيى، تەرەنجۈبىل، چىلان، مارجان شوخلا سېلىنغان ھېلىلە قاينىتىلمىسىنى ئەھۋالغا قاراپ بېرىش كېرەك. بۇنىڭ بىلەن ياخشى بولمىسا، ماددىنىڭ پىشمىغانلىقى مەلۇم بولىدۇ. بۇ ۋاقىتتا ماددىنى پىشۇرۇشقا تىرىشىش كېرەك. زىغىر، ئاق لەيلى ئۇرۇقى، شۇمشا ئۇرۇقى شىرىسىنى بېرىش، بىمارنىڭ بېلىگە زىمادلارنى تېڭىش، سۈيدۈكتە يىرىڭ بولسا، بىمارغا تەرخەمەك ئۇرۇقى مېغىزى، قاپاق ئۇرۇقى مېغىزى، ئارپىبەدىيانىڭ شىرىسىنى قەنت سېلىپ ئىچۈرۈش كېرەك.

بۇغداي كېپىكى، ئارپا يارمىسى، ئاق لەيلى ئۇرۇقى، مارجان شوخلا، بابۇنە، ئىكـ لىمىلىك 15 گىرامدىن ئېلىنىپ، مۇۋاپىق مىقداردىكى سۇدا قاينىتىلىپ، سۈيىگە ئىسسىق سۇ قوشۇلۇپ، بىمار بېلىگىچە چىلاپ ئولتۇرغۇزۇلىدۇ.

2. سوزۇلما خاراكتېرلىك بۆرەك ئىششىقى

كۆپىنچە ئۆتكۈر خاراكتېرلىك بۆرەك ئىششىقى ئۆز ۋاقتىدا جىددىي ۋە توغرا داۋالاپ ساقايتىلمىغانلىقتىن، پەرھىزگە ئەھمىيەت بەرمەسلىكتىن، كۆپ چارچاش،

ئوزۇقلىنىش قالايمىقان بولۇشتىن، بولۇپمۇ شاراپنى كۆپ ئىستېمال قىلغانلىقتىن كېسەللىك سوزۇلما هالەتكە ئۆتۈپ قالىدۇ.

بەزى كىشىلەردە ئۆتكۈر خاراكتېرلىك بۆرەك يالليۇغى روشەن بىلىنمەي بىۋاسىتە سوزۇلما هالەتتە داۋام قىلىدۇ. هاراقنى كۆپ ۋە ئۇزاق مۇددەت ئىچىش، قوغۇشۇن بىلەن زەهەرلىنىشلەرمۇ بۇ خىل كېسەللىكنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ. دائىم گېلى ئاغرىيدىغان، بادام بېزى ئىششىپ تۇرىدىغان، نوقرەس كېسەللىكىگە گىرىپتار بولغان كىشىلەردە سوزۇلما خاراكتېرلىك بۆرەك يالليۇغى كۆپ كۆرۈلىدۇ.

ئالامىتى: سوزۇلما خاراكتېرلىك بۆرەك يالليۇغىنىڭ كېسەللىك ئالامەتلىرى يوشۇرۇن هالەتتە ئاستا داۋاملىشىدۇ. ئىنچىكە بەلدە سۇس ئاغرىش كۆرۈلىدۇ. تومۇر سۇس سوقىدۇ، سۈيدۈك ئاق كېلىدۇ. بۆرەك ساهەسى دائىم توڭلاپ تۇرغاندەك بىلىنىدۇ. بەزىلەردە بۆرەككە مۇناسىۋەتسىز هەر خىل كېسەللىكلەر ئاسان يۇز بېرىدۇ. بىمار كۇندىن - كۇنگە ئورۇقلاپ بۇرنى قانايدۇ، كۆڭلى ئېلىشىپ قۇسىدۇ.بىماردا ماغدۇر سىزلىق، تېرە تاتىرىش، هەزىم بۇزۇلۇش، بەدەن ئاجىزلىشىش ئەهۋاللىرى كۆرۈلىدۇ. بىمار سوغۇققا، جىسمانىي ئەمگەككە، هەر خىل كېسەللىككە چىدامسىز بولۇپ قالىدۇ. بىر ئاز سوغۇق ئۆتسە، بىمارنىڭ بېلى ئاغرىپ سۈيدۈكىدە ئۆزگىرىش بولىدۇ. بىمار ئازراق ئەمگەك ياكى باشقا هەرىكەت قىلسا قاپاقلىرى، پۇتۇن بەدىنى ئىششىپ قالىدۇ. قورسىقىدا ئاز مىقدارىدا ئىستىسقا سۇيى بولىدۇ. قان بېسىمى داۋاملىق يۇقىرى بولىدۇ. ئۆزىگە بىلىنمىگەن هالدا يۈرەك سول قېرىنچىسى چوڭىيىدۇ. سۈيدۈكىدە ئاقسىل كۆرۈلىدۇ. سۈيدۈك يولى شىلىمشىق بولۇپ، سۈيدۈكنى قويۇپ قويغاندا ئاستىغا چۆكمە ئولتۇرۇۋالىدۇ. بەزى بىمارلار يۇقىرىقىدەك ئەهۋال كۆرۈلمەي ئۇزاققىچە ساق ئادەمدەك ياشاپ تۇرۇپلا بۆرەك ئىچكى قۇرۇلمىلىرىنىڭ تەدرىجىي بۇزۇلۇشىغا ئەگىشىپ، سۈيدۈكتىن زەهەرلىنىش، يۇقىرى قان بېسىمى ياكى بۆرەك خىزمىتى بىراقلا ناچارلىشىش سەۋەبىدىن ئەهۋالى تۇيۇقسىز ئۆزگىرىپ ئۆلۈپ قالىدۇ. يۇقىرىقىدەك ئايرىم ئالاهىدە ئەهۋاللارنى هېسابقا ئالمىغاندا سوزۇلما خاراكتېرلىك بۆرەك يالليۇغى بار بىمارلار مۇۋاپىق داۋالانسا پەرهىز قائىدىلىرىگە ياخشى رىئايە قىلىپ سوغۇق تېگىش، گال ئاغرىش، زۇكام كېسەللىكلەردىن مۇداپىئە قىلىنسا ساقىيىپ كېتىدۇ.

داۋالاش: سوزۇلما خاراكتېرلىك بۆرەك يالليۇغىنى داۋالاشتا هەممىدىن مۇهىمى بىمارنىڭ تۇرمۇشى ۋە ئوزۇقلىنىشىنى تەرتىپكە سېلىش كېرەك. بىمار مۇۋاپىق دەم ئېلىشى، تازىلىققا رىئايە قىلىشى كېرەك. بىمارنىڭ تامىقى ئاسان هەزىم بولىدىغان تاماقلار بولۇشى، بىمارغا تاماققا تەم كىرگۈزگۈچى دورىلارنى سېلىپ بېرىش، بىمار هاراق ئىچمەسلىكى، غىزاسىغا هايۋانات ياغلىرى ۋە تۇزلارنى ئاز ئىشلىتىشى،

قەۋزىيەت بولماسلىقى، زۇكام ۋە باشقا يۇقۇملىنىشلاردىن ساقلىنىشى، ئەگەر بىماردا يۇقىرى قان بېسىمىدىن بولغان مېڭە كېسەللىكىنىڭ ئالامەتلىرى بولسا، بىمار قان بېسىمىنى داۋاملىق تەكشۈرۈپ تۇرۇشى، جىسمانىي ئەمگەك قىلماسلىقى كېرەك. يۈرەككە قارىتا داۋالاش ئېلىپ بېرىپ، بىمارغا بادرەنجىبۇيا شەربىتى بېرىلسە ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ. بىمار تۇز ۋە سۇنى كۆپ ئىستېمال قىلماسلىقى لازىم.

سوزۇلما خاراكتېرلىك بۆرەك ئىششىقى ياكى سوغۇقتىن بولغان بۆرەك ئىششىقىدا كۆپىنچە سوغۇقلۇق (بەلغەم) غالىپ بولىدىغانلىقى ئۈچۈن، دورا بىلەن بەدەننى بەلغەم ماددىسىدىن تازىلاپ تۇرۇش پايدىلىق. بۇنىڭ ئۈچۈن، بىمارغا بەلغەمنىڭ مۇنىزنچىنى بېرىپ، بەدىنىنى تازىلاش كېرەك. مەسىلەن، بىمارغا كەرەپشە ئۇرۇقىدىن ئالتە گىرام، قۇستە شېرىندىن تۆت گىرام ئېلىپ، سۇدا قاينىتىپ، 200 مىللىلىتىر قالغاندا سۈزۈپ، گۈلقەنت، ھەسەل ۋە مەستىكى بىلەن بىللە ئىچۈرۈش كېرەك. ئۇنىڭدىن باشقا، ئىزخىر، ئاق لەيلى ئۇرۇقى مۇۋاپىق مىقداردا ئېلىنىپ، 300 مىللىلىتىر سۇدا قاينىتىلىپ، 200 مىللىلىتىر قالغاندا سۈزۈلۈپ، ئىچۈرۈلسە ئىششىقنى قايتۇرىدۇ. بابۇنە گۈلى ياكى سېرىقچېچەك ئۇرۇقى ۋە شۇمشا ئۇرۇقى سۇدا قاينىتىلىپ، بەدىيانىڭ قاينىتىلمىسى بىلەن بەلگە تېڭىلىدۇ، بەل قۇستە يېغى بىلەن ياغلىنىدۇ.

ئارپىبەدىيان، كەرەپشە ئۇرۇقى، كاسنە ئۇرۇقى، قىزىلگۈل، بادرەنجىبۇيا، نېلۇپەر، بىنەپشە، سانا 12 گىرامدىن، چۈچۈكبۇيا يىلتىزى تۆت گىرام، ئاق تۇربۇت يەتتە گىرام، ئۇرۇقى ئېلىنغان قۇرۇق ئۈزۈم 50 دانە، چىلان، سەرپىستان 15 داندىن، ئەنجۇر 10 دانە، خىيار شەنبەر 50 گىرام، تەرەنجىۋىل 72 گىرام ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار قائىدە بويىچە مۇۋاپىق مىقداردىكى سۇدا قاينىتىلىپ سۈزۈلىدۇ، سۇيىقى كۈنىگە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا 50 مىللىلىتىردىن ئىستېمال قىلىنىدۇ. جىگەرنى قۇۋەتلەش، ئىستىسقانى يوقىتىش ئۈچۈن داۋائىلمىشكى شېرىن، خېمىرى گاۋزىبان ئەنجۇر، مەجۇنى دەبدىلۋەرد، داۋائىل كۈركۈم، ئاساناسىيا قاتارلىق دورىلار ئىستېمال قىلىنىدۇ. قان ئازلىقتا تەركىبىگە ئالتۇن، كۈموش، پولاتنىڭ داغمال سۇيى سېلىنغان دورىلار ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ.

بۆرەك سانجىقى

سەۋەبى: بۇنىڭغا بۆرەكتە تاش پەيدا بولۇپ قېلىش، بۆرەكنىڭ ھەر خىل ئىشىقلىرى، بۆرەك زەخمىلىنىش، بۆرەك ئەتراپىدا يىغىلغان قويۇق يەلنىڭ بۆرەك،

سۈيدۈك توشۇش نەيچسى، دوۋساق ئەتراپىدىكى توقۇلمىلارغا يىغىلىپ قېلىشى سەۋەب بولىدۇ. بۆرەك سانجىقى مۇستەقىل كېسەللىك بولماستىن، بەلكى بۆرەكتە يۇقىرىقى كېسەللىكلەرنىڭ بارلىقىنى بىلدۈرىدىغان ئالامەتتۇر.

ئالامىتى: ئىنچىكە بەل، بۆرەك ئۇدۇلى چىڭقىلىپ، مۇجۇپ ئاغرىيدۇ. يول يۇر-گەندە بۇ ئاغرىق دوۋساق تەرەپكە يۆتكىلىدۇ. بەزى لوقۇلداپ تېلىپ ئاغرىش دوۋساق، ئۇرۇق بېزى، ئەرلىك جىنسىي ئەزا، يىرىق، ھەتتا يوتىنىڭ ئىچكى تەرىپىگىچە يېتىپ بارىدۇ. بىمار ئاغرىق دەستىدىن ئورۇن تۇتۇپ يېتىپ قالىدۇ. ئۇ ياندىن بۇ يانغا يۇ-مۇلايدۇ. كۆپىنچە بۆرەك تېشىدىن گۇمان قىلىنىدۇ. ئەگەر ئاغرىق يەل سەۋەبىدىن بولسا بۆرەك ئۇدۇلىدا چىڭقىلىش بىلىنىدۇ. لېكىن، قورساق ئاچ ۋاقتىدا ئاغرىق، سوزۇلۇش، چىڭقىلىش ئازراق بولىدۇ. ئەگەر ئاغرىش ئىششىق سەۋەبىدىن بولسا، بۆ-رەك ئۇدۇلىنى سىلاپ كۆرگەندە ئاغرىش مەلۇم بىر دائىرە ئىچىدە بىلىنىدۇ. قورساق-نىڭ ئاچ - توقلۇقى بىلەن مۇناسىۋىتى بولمايدۇ. ئەگەر ئاغرىش بۆرەكتە تاش پەيدا بولغاندىن بولسا، سۈيدۈك پات - پات قىستايدۇ. بىمار تەرەتكە بارسا بىر - ئىككى تامچە سۈيدۈك كېلىدۇ ياكى پەقەت كەلمەيدۇ ياكى ناھايىتى ئاز - ئازدىن تامچىلاپ چە-قىپ تۇگەيدۇ. سۈيدۈك قان ئارىلاش كېلىدۇ. ئاغرىش شۇ بۆرەك تەرەپتىكى ئۇرۇقدان ئۇستىگە چىقىۋالىدۇ. بىمارنىڭ قول - پۇتلىرى مۇزلايدۇ. كۆزلىرى ئولتۇرۇشۇپ كېتىدۇ. تومۇر ئىنچىكە ۋە كۈچسىز سالىدۇ. بىمار كۆڭلى ئېلىشىپ قۇسىدۇ، بىئارام بولىدۇ. ئاغرىق پات - پات تۇتقاقلىق تۇتىدۇ، بەزىدە ئۇدا ئاغرىيدۇ. ئاغرىقنىڭ تۇتۇشى ياكى ئارام بېرىشى بىر - بىرىگە ئوخشىمايدۇ. ئەگەر تاش سۈيدۈك توشۇش نەيچسە-دىن دوۋساققا چۈشسە ياكى ئارقىغا قايتىپ بۆرەك جامىغا كەلسە ئاغرىق توختاپ قا-لىدۇ. بەزى كېسەللىكلەردە ئاغرىق پەقەت بەلدىلا بولىدۇ. بۇنىڭ بىلەن بەلنى تۇزلىگە-لى بولمايدۇ. ئاغرىق ئۇرۇق بېزى ياكى يىرىق، يوتىلارغا تارقىمايدۇ. بۇنداق بولۇشى تاشنىڭ بۆرەك ئېغىزىغا قادىلىپ قېلىپ قايتىپ كېتەلمىگەنلىكى ياكى سۈيدۈك تو-شۇش نەيچسىگە ئۆتۈپ كەتكەنلىكىدىن بولىدۇ. بۇ خىلدىكى بۆرەك ئاغرىقى بىمارلىرى قىزىتمىدىن خالىي بولالمايدۇ، قوقاقلىق بولىدۇ.

داۋالاش: ئاغرىقنىڭ سەۋەبى ئىششىقتىن ياكى تاش بارلىقىدىن بولسا، بۇنىڭ ئالامىتى ۋە چارىلىرى ئۆز بابىدا تونۇشتۇرۇلىدۇ. قويۇق يەل يىغىلىش سەۋەبىدىن بولسا، ئالدى بىلەن بىمارغا ھۆقنە قىلىنىدۇ. كۆپىنچە ھۆقنىدىن كېيىن ئاغرىق توختاپ، بىمار ئارام ئالىدۇ. ئۇچەينى سۈرگە دورىسى بىلەن تازىلاپ بولغاندىن كېيىن، بىمارغا بەدىيان، رۇمبەدىيان، سېرىقئوت ئۇرۇقى قاتارلىقلارنى ئەرقى بەدىيان ياكى گۈلقەنت بىلەن بېرىش لازىم. يەنە زاراڭزا ئۇرۇقنىڭ شىرىسىنى چىقىرىپ، بۇزۇرى

شەربىتى ياكى دىنار شەربىتى بىلەن بېرىش كېرەك. بۇغداي كېپىكى بىلەن تۇزنى بىرلەشتۈرۈپ، قىزىتىپ ئۇستىدىن ئىسسىق ئۆتكۈزۈش لازىم.

مۇرەككەپ دورىلاردىن ئاسانسىيا، جاۋارىش زەر ئۇنى، مەجۇنى جىنتىيانا، مادده-تۇلھايات، بەرشىشا قاتارلىق دورىلار بۇ كېسەللىككە ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ.

بۆرەك ئورۇقلاپ كېتىش

سەۋەبى: بۆرەك مىزاجىنىڭ ئىسسىق ياكى سوغۇقتىن بۇزۇلۇشى، جىنسىي ئالاقىنى كۆپ قىلىش، سۈرگە ۋە سۈيدۈك ھەيدىگۈچى دورىلارنى كۆپ ئىچىش ۋە بۆرەكنىڭ ھەر خىل سوزۇلما خاراكتېرلىك ئىششىقىنىڭ ئۇزاق داۋاملىشىشىدىن كۆرۈلىدۇ.

ئالامىتى: بىماردا مىزاج بۇزۇلغانلىقىنىڭ ئالامىتى ئېنىق كۆرۈلىدۇ. جىنسىي ئالاقىنى كۆپ قىلىش سەۋەبىدىن بۆرەك ياغلىرى كېمەيگەن بولسا، سۈيدۈك مىقدارى كۆپ، رەڭگى ئاق بولۇپ، ئاغرىتىپ كېلىدۇ، بەل ئاغرىيدۇ. جىنسىي ئىقتىدار ئاجىزلايدۇ، بەدەن ئورۇقلايدۇ ۋە ماغدۇرسىزلىنىدۇ. بەزى بىمارلاردا باش ئاغرىش، كۆز تورلىشىش قاتارلىق ئالامەتلەر كۆرۈلىدۇ. بىمار سۈيدۈك تۇتالمايدۇ. بۆرەك ئورۇقلاپ يېغى ئاز قالغاندا كۆزنىڭ كۆرۈش كۈچى ئاجىزلاپ، باش ئاغرىيدىغان بولۇپ قالىدۇ.

داۋالاش: ئالدى بىلەن سەۋەبىگە قارىتا بىمارنىڭ بەدىنىنى تەڭشەش ۋە تازىلاش، ئۇنىڭدىن كېيىن بۆرەكنى سەمرىتىش ئۈچۈن، بىمارغا ۋە مېغىزلىق دورىلارنى ئىستېمال قىلدۇرۇش كېرەك. ئادەتتە بادام مېغىزى، نارجىل مېغىزى، ياڭاق مېغىزى، پىندۇق مېغىزى قاتارلىقلار يالغۇز ياكى بىرلەشتۈرۈلۈپ، سوقۇلۇپ، ھەسەل بىلەن يۇغۇرۇلۇپ ئىستېمال قىلىنىدۇ. ئىسسىقتىن بولسا خەشخاش ئۇرۇقى، قاپاق ئۇرۇقىنىڭ مېغىزى، چىگىت مېغىزى قاتارلىق دورىلار ئايرىم سوقۇلۇپ، كالا سۈتى بىلەن ئىچىلسە بۆرەكنى سەمرىتىپ، بۆرەكتە ياغ پەيدا قىلىدۇ. ئۇنىڭدىن باشقا، تەرەنجىۋىل سۈتىتە قاينىتىلىپ، ھەر كۈنى 2 ~ 3 قېتىم، ھەر قېتىمدا بىر قوشۇقتىن ئىچىلىدۇ. بۇ بۆرەكنى سەمرىتىپ، جىنسىي قۇۋۋەتنى ئاشۇرىدۇ. تۇخۇم سېرىقى ھەر كۈنى ناشتىدا ئىچىلسە پايدىلىق. ئۆردەك، توخۇ، غاز ياغلىرى بىلەن بۆرەك ئۇدۇلى ياغلىنىدۇ.

مۇرەككەپ دورىلاردىن لوبوبى كەبىر، لوبوبى سەغىر، مەجۇنى سۆئىلەپ قاتارلىقلار مۇۋاپىق مىقداردا ئىستېمال قىلىنىدۇ. غىزا ئۇچۇن ياغلىق مېغىزلار، كالا-پاچاق گۆشى، ھەرسە قاتارلىقلار ئىستېمال قىلىنىدۇ.

بۆرەك ئاجىزلىقى

سەۋەبى: بۆرەك مىزاجىنىڭ ئىسسىق ياكى سوغۇقتىن بۇزۇلۇشى ئۇزاق داۋاملىشىش، بۆرەك ئورۇقلاش، بۆرەك ئىچكى نەيچىلىرى بوشاپ كېتىش، جىنسىي ئالاقىنى كۆپ قىلىش، ھەر خىل بۆرەك كېسەللىكلىرىنى تولۇق داۋالاپ ساقايتماسلىق، بۆرەك كىچىك ۋەرد تومۇرلىرى قېتىشىش، بۆرەك سىلى ۋە باشقا يۇقۇملىنىشلارنىڭ قالدۇرغان ئاسارەتلىرى سەۋەبىدىن بۆرەكنىڭ سۈيدۈك ئاجرىتىپ چىقىرىش خىزمىتى ئاجىزلىشىدۇ. بۇنىڭدىن باشقا ئۆسمە، سۈيدۈك يوللىرى تارىيىپ قېلىش، مەزى بېزى چوڭىيىپ سۈيدۈكنىڭ چىقىرىلىشى دەخلىگە ئۇچراشلارمۇ بۆرەكنى قىزغۇچى ئاجىزلاشتۇرىدۇ.

ئالامىتى: بۆرەك مىزاجى ئىسسىقتىن بۇزۇلغان بولسا، بىمارنىڭ سۈيدۈكى قىزغۇچ رەڭلىك كېلىدۇ، تومۇرى ئىتتىك سوقىدۇ، ئۇسسۇزلۇقى يۇقىرى بولىدۇ، بۆرەك ئۈدۈلى قىزىق بىلىنىدۇ، سۈيدۈكى ياغلىق كېلىدۇ.

بۆرەكنىڭ مىزاجى سوغۇقتىن بۇزۇلغان بولسا، بىمارنىڭ سۈيدۈكى ئاق بولىدۇ، تومۇرى ئاستا سالىدۇ، ئۇسسىمايدۇ. بۆرەك ئۈدۈلى سوغۇق بىلىنىدۇ، بېلى ئاغرىيدۇ. ئېگىلگەندە، يانغا قارىغاندا بەكرەك ئاغرىيدۇ. جىنسىي قۇۋۋىتى ئاجىزلايدۇ ۋە ئازىيىدۇ، سۈيدۈكى گۆش يۇغان سۈدەك كېلىدۇ. بىرئاز تۇرغاندا ئۇستىدە كۆپۈكسىمان لەيلىمە پەيدا بولىدۇ، بىمارنىڭ چىرايى تاتىرىپ قارىيىدۇ، ئورۇقلايدۇ. ئوزۇقلىنىشى ناچارلىشىدۇ، تېرىسى قىچىشىدىغان بولۇپ قالىدۇ. ئەسەبىي ۋە روھىي ئىپادىلەر، ماغدۇرسىزلىنىش، باش ئاغرىش، ئەستە تۇتۇش قابىلىيىتى تۆۋەنلەش، ئۇيقۇسىزلىق ئېغىرلىشىدۇ. بىمار ۋاقتىدا داۋالانمىسا سۈيدۈكتىن زەھەرلىنىپ ئۆلۈپ كېتىدۇ.

داۋالاش: مىزاج بۇزۇلۇشتىن پەيدا بولسا، بىمارنىڭ مىزاجىنى تەڭشەش لازىم. ئەگەر ماددىدىن پەيدا بولسا، بىمارغا پىشۇرغۇچى دورىلارنى بېرىپ، ئۇنىڭدىن كېيىن سۈيدۈك ھەيدىگۈچى دورىلارنى بېرىش كېرەك. يەنە خونسياۋشان، ئانار گۈلى، گىلى ئەرمىنى، لەھىيتىسىنىڭ سىقىلغان يېغى، سەمغى ئەرەبىنى سوقۇپ، ھوممۇز ئۇرۇقىنىڭ سۈيى بىلەن بېرىش كېرەك.

بۆرەك ئاجىزلىقى سوغۇقتىن پەيدا بولسا، بىمارغا ئىسسىقلىق دورىلارنى بېرىش لازىم.

بىمارغا مۇرەككەپ دورىلاردىن لوبوبى كەبىر، مەجۇنى لوبوبى كەبىر، جاۋارىش زەرئۇنى قاتارلىق دورىلارنى بېرىش، لېكىن بەك قۇرۇق ئىسسىق دورىلارنى بەرمەس-

لىك، بۆرەك قان تومۇرلىرىنى ۋە بۆرەك ئەگرى نەيچىلىرىنى ئەسلىگە كەلتۈرگۈچى دورىلارنى، بۆرەك، يۇرەكنى قۇۋۇەتلىگۈچى دورىلارنى بېرىش كېرەك.

بىمارغا غىزا ئۇچۇن قوي سۈتى، تۆگە سۈتىگە گىلى ئەرمىنگە ئوخشاش سوۋۇتقۇچى، تۇتقۇچى دورىلارنى قوشۇپ بېرىش كېرەك. تۆگە سۈتى تېپىلمىسا كالا سۈتىگە شېكەر سېلىپ بېرىش كېرەك. ئۇزۇم تېلىدىن تامغان سۇغا بىر ئاز تۇز سېلىپ، بىر-قانچە كۇن بېرىش لازىم. بىمار ئاچچىق - چۇچۇك نەرسىلەر ۋە سوغۇق نەرسىلەردىن پەرھىز قىلىشى لازىم.

بۆرەك يىرىڭلىق ئىششىقى

سەۋەبى: بۇنىڭدا بۆرەك ھەر خىل سەۋەبلەردىن زەدىلىنىپ يىرىڭدايدۇ، بەزىدە بۆرەككە سىرتقى زەربە تېگىش، يىقىلىش سەۋەبىدىن بۆرەك زەخمىلىنىپ يۇقۇملىنىش، بۆرەكتە پەيدا بولغان يارىلار ئېغىرلىشىش قاتارلىق ئەھۋاللارنى پەيدا قىلىدۇ.

ئالامىتى: بۆرەكنىڭ ئۇدۇلىدا قوۋۇرغىنىڭ ئىچكى قىسمىغىچە ئېغىرلىق ۋە تېلىش ئەھۋالى سېزىلىدۇ. بەل ۋە بۆرەك ساھەسى ئاغرىيدۇ.

سۈيدۇكنى تەكشۈرگەندە يىرىڭ ئارىلاش قان، ئۇششاق گۆش پارچىلىرى كۆرۈلىدۇ. سۈيدۇك سېسىق پۇرايدۇ. ئۇسسۇزلۇق ۋە كۆڭۈل ئېلىشىش كۆرۈلىدۇ. سۈيدۇك تامچىلاپ قان ئارىلاش كەلسە، بۇ بۆرەكتىكى بىرەر قان تومۇرنىڭ زەخمىلەنگەنلىكىدىن بولىدۇ. تاشنىڭ قوزغىلىشىدىن زەخمىلەنگەن بولسا قېچىشىش ئارىلاش ئېچىشىدۇ. بۆرەكتىكى يىرىڭلىق ئىششىق بىلەن دوۋساقتىكى يىرىڭلىق ئىششىقىنىڭ پەرقى شۇكى، بۆرەكتىكى يىرىڭلىق ئىششىقتا ئاغرىق قۇيرۇق سۆڭىكىدىن ئۆتمەيدۇ، بېقىنغا تارىمايدۇ، سۈيدۇك تۇتۇلمايدۇ. سۈيدۇكتە يىرىڭ قەقەچلىرى كۆرۈلىدۇ. سۈيدۇك سېسىق پۇرايدۇ ۋە ئاز كېلىدۇ. سۈيدۇكنىڭ چىقىشى قىيىن بولمايدۇ. سۈيدۇك يىرىڭ ئارىلاش ۋە مىقدارى كۆپ كېلىدۇ. دوۋساقتىكى يىرىڭلىق ئىششىقتا دوۋساق قاتتىق ئاغرىيدۇ. سۈيدۇك ئاز - ئازدىن، پات - پات قىستايدۇ. يىرىڭ قەقەچلىرى ئاق بولىدۇ. سۈيدۇك ناھايىتى سېسىق پۇرايدۇ، سۈيدۇك تەس كېلىدۇ. يىرىڭ ئازراق بولىدۇ. يىرىڭلىق يارا بۆرەك بىلەن سۈيدۇكنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى كانالدا بولسا ئاغرىق تۆۋەن تەرەپكە تارقىلىدۇ.

داۋالاش: بۆرەكنىڭ ئىسسىقتىن بولغان يىرىڭلىق ئىششىقىدىكى ئېچىشىش ۋە ئاغرىشنى پەسەيتىپ، سۈيدۇك ماڭدۇرۇش ئۇچۇن، بىمارغا تاۋۇز ياكى قوغۇن ئۇرۇقىنىڭ شىرىسى ياكى تەرخەمەك ئۇرۇقىنىڭ شىرىسىنى ئىچۇرۇش كېرەك. گۇل يېغىنى

ئىسپىغول شىرىسى ياكى بېھى ئۇرۇقىنىڭ شىرىسىگە قوشۇپ بۆرەك ساھەسىنى ياغلاش لازىم. ئالدى بىلەن بىمارنىڭ بەدىنىدىكى غەيرىي تەبئىي خىلىتلارنى تەڭشەپ، ئاندىن ئۇنىڭغا خىلىتقا مۇۋاپىق ئوزۇقلۇقلارنى بەرگەندىن كېيىن، مۇرەككەپ دورىلارنى بېرىش كېرەك. مۇھىمراق داۋالاش ئۇسۇلى شۇكى، ئالدى بىلەن بىمار قەيسىلدۇرۇلىدۇ، ئۇنىڭدىن كېيىن ئۇنىڭغا دورا بېرىلىدۇ، لېكىن بىمارغا سۈرگە دورىسى بېرىشكە بولمايدۇ. بۆرەكتىكى يارىنى تازىلاش ئۈچۈن، بىمارغا سۈيدۈك ماڭدۇرغۇچى دورىلارنى كېسەللىك ئەھۋالىغا قاراپ بېرىش لازىم. بىمار ئىسسىق مىزاجلىق بولسا، ئۇنىڭغا خىيارىن ئۇرۇقى، قوغۇن ئۇرۇقى، تاۋۇز ئۇرۇقى، زىغىر قاتارلىقلارنىڭ شىرىسىنى چىقىرىپ، ھەسەل ياكى قەنت قوشۇپ بېرىش كېرەك. بىمارنىڭ مىزاجى سوغۇق تەبئىەتلىك بولسا، ئۇنىڭغا كەرەپشە يىلتىزى، بەدىيان يىلتىزىنىڭ پوستى، ئىزخىر، بەدىيانلارنى قاينىتىپ، ھەسەل سۈيى بىلەن بېرىش كېرەك.

بۆرەك يارىسىدىكى يىرىڭ كۆپۈپ قېتىپ قالغان بولسا، ئوغرىتىكەن، بابۇنە، پىرسىياۋشان، ھەمىشىباھارلارنىڭ قاينىتىلغان سۈيىنى داسقا قۇيۇپ، ئىلمان بولغاندا بىمارنى ئولتۇرغۇزۇش كېرەك. بۇ سۇ بۆرەك ئۈدۈلىغا قىزىق ھالەتتە قويۇپ بېرىلسە، ئۇيۇغان يىرىڭ يۇمشايدۇ.

كەرەپشە ئۇرۇقى، بەدىيان، زۇپا قاتارلىق دورىلار تەڭ مىقداردا ئېلىنىپ، يۇمشاق سوقۇلۇپ، ئەلگەكتىن ئۆتكۈزۈلۈپ، ھەسەل قوشۇلۇپ بىمارغا يېگۈزۈلىدۇ. بۆرەكتىكى يىرىڭ تازىلىنىپ بولغاندىن كېيىن، بىمارغا قۇرسى كەھرىۋا، قۇرسى خەشخاش قاتارلىق دورىلار بېرىلىدۇ. يەنە نىشاستە، ئەرەب يېلىمى، كەتىرا قاتارلىق سىلىقلاشتۇرغۇچى دورىلار سۈيدۈك ھەيدىگۈچى دورىلارنىڭ شىرىسىگە ئارىلاشتۇرۇلۇپ بېرىلىدۇ. بۈزۈرى شەربىتى، بىنەپشە شەربىتى، قۇرسى كاكىنەچ قاتارلىق دورىلارمۇ تاللاپ ئىشلىتىلىدۇ.

سۈيدۈك يولىدا تاش پەيدا بولۇش

سەۋەبى: ئادەملەرنىڭ سۈيدۈكىدە سۇ تەركىبىدىن باشقا يېمەكلىكلەردىن پەيدا بولىدىغان ھەر خىل قويۇق ماددىلار، ھەر خىل تۈزلار، بەدەندىكى ماددا ئالمىشىشتىن پەيدا بولىدىغان ئارتۇق سۈيۇقلۇق (يەنى سۈيدۈك تىزابىغا ئوخشاش نەرسىلەر) بولىدۇ. بۇ ماددىلارنىڭ تەڭپۇڭلۇقىنى سۈيدۈك ئىچىدىكى ھەر خىل يېلىملىق ماددىلار تۈتۈپ تۇرىدۇ.

سۈيدۈك يوللىرىدا قىزىقلىقنىڭ ئۆرلىشى ۋە باشقا سەۋەبلەردىن بۇ تەڭپۇڭلۇق

بۇزۇلۇپ كەتسە، يېلىملىق ماددىلار قۇرۇپ تاش جىنسىغا ئۆزگىرىپ، سۇيدۇك يوللىرىدا تاش پەيدا قىلىدۇ. سۇيدۇك يوللىرىدىكى تاشلارنى پەيدا قىلىدىغان نۇرغۇن غەيرىي ماددىلار بولىدۇ.

تاش پەيدا بولغاندىن كېيىن سۇيدۇك يوللىرى زىدىلىنىپ يۇقۇملانسا، بۆرەك، سۇيدۇك قانىلى دۇۋاقلارنىڭ ھەر خىل ئىششىقلىرىنى پەيدا قىلىدۇ. تاش ھەر ئىككى تەرەپتىكى سۇيدۇك كانىلىنى پۈتۈنلەي توسۇپ قويسا، بۆرەك قاچىسىدا سۇ كۆپ يىغىلىپ بۆرەك شارچىلىرىنى بېسىپ، ئۇلارنىڭ سۇيدۇك ئاجرىتىپ چىقىرىش خىزمىتىنى بۇزۇپ، سۇيدۇك تۇتۇلۇشنى پەيدا قىلىدۇ. تاشلار دۇۋاقتىن تۆۋەندە سۇيدۇك يولىنى توسۇپ قويسا، دۇۋاقتىن سۇيدۇك چىقىپ كېتەلمەي، سۇيدۇك جىددىي يىغىلىپ قالىدۇ.

ئالامىتى: بۆرەك تېشى بۆرەك جامىدا قىسىلىپ قېلىپ، مىدىرلىيالمىسا ئاغرىش ئالامەتلىرى بىلىنمەيدۇ. بولمىسا سۇيدۇك يوللىرىدا تاش پەيدا بولغاندا، ھەر خىل كېسەللىك ئالامەتلىرى كۆرۈلىدۇ. بۇ خىل ئالامەتلەر تاش چۈشكەن جايىنىڭ ئورنىغا قاراپ ھەر خىل بولىدۇ.

بۆرەكتە تاش تۇرۇۋېلىش، سۇيدۇك توشۇش نەيچىسىدە تاش تۇرۇۋېلىش، دۇۋاقتا تاش تۇرۇۋېلىش، سۇيدۇك يوللىرىدا تاش تۇرۇۋېلىش قاتارلىق تاشنىڭ قىسىلىۋېلىشى ۋە تۇرۇپ قېلىشى يۇز بېرىدۇ.

داۋالاش: بىمارغا ئۆتكۈر بولمىغان سۈرگە دورىلىرىنى بېرىش ۋە سۇيدۇك ھەيدىگۈچى دورىلارنى بېرىش لازىم. بىمارنىڭ بەدىنى تازىلىنىپ بولغاندىن كېيىن، ئۇنىڭغا تاش ئېرىتكۈچى دورىلارنى بېرىش، بۆرەك، سۇيدۇك يوللىرىنى تازىلاشقا تىرىشىش لازىم. چوڭ تەرەت قۇرۇق ياكى قەۋزىيەتلىك بولسا، بىمارغا چوڭ تەرەتنى يۇمشاتقۇچى دورىلارنى بېرىش ۋە ياغلىق دورىلار بىلەن ھۆقنە قىلىش كېرەك.

سۇيدۇك يوللىرىنى يۇمشاتقۇچى، ئاغرىقنى پەسەيتكۈچى دورىلاردىن ئوغرىتىكەن، بابۇنە، ئاق لەيلى ئۇرۇقى، سېرىقچېچەك، كەرەپشە ئۇرۇقى، بىخ كەبىر، ئىسپىغول يوپۇرمىقى، چەلەك، پىرسىياۋشان، بېدە، چالا سوقۇلغان زاراڭزا، شۇمشا ئۇرۇقى، سېمىز ئوت، بىنەپشە، كۈنجۈت يوپۇرماقلىرى قاتارلىقلارنى قاينىتىپ، ئۇنىڭ سۈيىدە بىمارنى بېلىگىچە ئولتۇرغۇزۇش كېرەك. بۇ دورىلارنىڭ تىرىپىنى بىمارنىڭ قۇيرۇق سۆڭىكى ساھەسىگە، بىقىنغا، سۇيدۇك توشۇش نەيچىسى ئۇدۇلىغا تېگىش ناھايىتى پايدىلىق.

بىمارغا سۈيدۈك ماڭدۇرغۇچى دورىلارنى ۋاقتىدا ئولتۇرغان ۋاقىتتا ئىچۈرۈش، ۋاقتىدىن چىققاندىن كېيىن لاچىندانە يېغى، بىنەپشە يېغى، سېرىقچېچەك يېغى قاتارلىق ياغلار بىلەن بىمارنىڭ مىزاجىنى كۆزدە تۇتقان ھالدا دۇمبە، بەل، بۆرەك ساھەسىنى ياغلاش، سۈيدۈك يولىنى يۇمشىتىش، بوشاشتۇرۇش ئۈچۈن، بىمارغا ئاق لەيلى ئۇرۇقى، زىغىر، شۇمشا، زاراڭزا مېغىزى، ئاق لەيلى قاتارلىق دورىلارنى قاينىتىپ سۈزۈپ بادام يېغى بىلەن قوشۇپ ئىچۈرۈش كېرەك. تاش سۈيدۈك يولىدا تۇرۇپ قالسا، جىنسىي ئەزانى ئىسسىق سۇغا چىلاپ تۇرۇپ، يۇقىرىدا تونۇشتۇرۇلغان ياغ ۋە شىرىلارنى جىنسىي ئەزا تۆشۈكىدىن تېمىتىش كېرەك. بىمار ئالقىنى بىلەن تاشنى جىنسىي ئەزا ئۈچى تەرەپكە سىلىق سۈرۈپ بېرىشى لازىم. تاش چىقماي تۇرۇۋالسا، بىمارغا پولونىيا ۋە سەنجىرىنا قاتارلىق تىنچلاندۇرغۇچى دورىلارنى بېرىش، ئۇنىڭدىن باشقا ئاغرىق پەسەيتكۈچى دورىلارنى بېرىش كېرەك.

تەرەتنى يۇمشاتقۇچى دورىلاردىن سەرپىستان، ئەنجۇر مونىكى، چۇچۇكبۇيا يىلتىزى، ئاق لەيلى ئۇرۇقى قاتارلىقلارنى قاينىتىپ، خىيارشەنبەر، تەرەنجىۋىلىنىڭ شىرىسىنى قوشۇپ بېرىش كېرەك.

سۈيدۈك ماڭدۇرغۇچى ئىسسىق دورىلار كەرەپشە ئۇرۇقى، ئارپىبەدىيان، رۇمبەددىيان، سۆئىتەر، دىيادانە قاتارلىقلاردۇر.

سوغۇق تەبىئەتلىك سۈيدۈك ماڭدۇرغۇچى دورىلار تەرخەمەك ئۇرۇقى، ئوغرىتىكەن، تاۋۇز ئۇرۇقى، قاپاق ئۇرۇقى مېغىزلىرى، كاكىنەچ قاتارلىقلاردۇر. سۈيدۈك ماڭدۇرغۇچى مۆتىدىل دورىلار پىرسىياۋشان، ئوردان، قوغۇن ئۇرۇقى قاتارلىقلاردۇر. بۇ ئۈچ خىل تەبىئەتتىكى دورىلارنى بىمارغا مىزاجىغا قاراپ مۇۋاپىق تاللاپ بېرىش كېرەك. لېكىن، بىمارغا سۈيدۈك ھەيدىگۈچى دورىلارنى داۋاملىق بەرمەي ئارىلاپ بېرىش لازىم. بۇ خىل دورىلار داۋاملىق ئىستېمال قىلىنسا زىيانلىق.

ئۇششاق تاشلارنى پارچىلىغۇچى دورىلار ئوغرىتىكەن، پىننە، ئەمەن، كەرەپشە ئۇرۇقى، ھەلىيۇن، كاكىنەچ يىلتىزى، ئارپىبەدىيان، ياۋا سۇزاپ، پىرسىياۋشان قاتارلىقلاربىلەن مەجۇن ياكى قۇرس تەييارلاپ ئىستېمال قىلىنسا ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ

بىمارغا مۇرەككەپ دورىلاردىن مەجۇنى ئەقرەب، مەجۇنى ھەجرۇل يەھود سوفۇپى، ھەجرۇل يەھود، جاۋارىش زەرئۇنى، بۇزۇرى شەربىتى قاتارلىقلار بېرىلىدۇ. چايانىڭ كۈلى، توشقان تۆكىنىڭ كۈلى، چايان يېغى، زەيتۇن ياغلىرى جىنسىي ئەزانىڭ تۆشۈكىدىن ماڭدۇرۇلسا ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ.

زىيابىتۇس (قەنت سىيىش) كېسەللىكى

سەۋەبى: زىيابىتۇس كېسەللىكى مېڭە، نېرۋا، يۇلۇن، ئاشقازان، ئۇچەي، جىگەر، بۆرەك قاتارلىق مۇھىم ئەزالارنىڭ خىزمىتى ھەرخىل كېسەللىكلەر سەۋەبىدىن بۇزۇلۇش ياكى ئۇلارنىڭ توقۇلمىلىرى بۇزۇلۇشتىن، تۇرمۇشتا ئەقلىي ئەمگەك بىلەن كۆپ شۇغۇللىنىش، غەم ـ قايغۇغا كۆپ ئۇچراش، يېمەك ـ ئىچمەكنىڭ بەك ئالىي بولۇشى، مەيخۇمارلىق، جىنسىي ئالاقە بىلەن كۆپ شۇغۇللىنىش قاتارلىق مۇرەككەپ ئامىللار تۇپەيلىدىن كۆرۈلىدىغان بىر خىل ئومۇمىي بەدەن كېسەللىكلىرىدۇر.

زىيابىتۇس كېسەللىكى ئىسسىقتىن بولغان زىيابىتۇس، سوغۇقتىن بولغان زىيابىتۇس دەپ ئىككى تۈرگە بولۇنىدۇ.

1. ئىسسىقتىن بولغان زىيابىتۇس كېسەللىكى

ئالامىتى: زىيابىتۇس كېسەللىكىگە گىرىپتار بولغان بىمارلار ئۆزىنىڭ بۇ كېسەللىك بىلەن ئاغرىغانلىقىنى سەزمەيدۇ ياكى ئالامىتى يوشۇرۇن بولغاچقا بايقىيالماي، ئۆزىنىڭ ھەزىم قىلىشى، روھىي كەيپىياتى، ئەمگەك ئىقتىدارىنى نورمال ھېسابلايدۇ. سىرتىدىن قارىغاندا ئادەتتىكى كىشىلەردىن سېمىزرەك كۆرۈنىدۇ. بۇنداق بىمارلارنىڭ سۈيدۇكىنى تەكشۈرگەندە ياكى باشقا كېسەللىكلەر بىلەن ئاغرىپ تەكشۈرتكەندە تۇيۇقسىز بايقىلىپ قالىدۇ.

زىيابىتۇس كېسەللىكىنىڭ ئۇچ چوڭ ئالامىتى بولۇپ، بۇنىڭدا كۆپ سىيىش، كۆپ ئىچىش، كۆپ يېيىش كۆرۈلىدۇ. بىر كېچە ـ كۈندۈزدىكى سۈيدۇكى 2 ~ 10 لىتىر بولىدۇ. بىمار دائىم ئۇسساپ، ئېغىزى قۇرۇپ تۇرىدۇ، شۇنىڭ ئۈچۈن سۇنى كۆپ ئىچىدۇ. بىمارنىڭ سۈيدۇكىدە قەنت تەركىبى بولۇپ، كۈندىلىك سۈيدۇكتىن چىققان شېكەر مىقدارى كۆپ بولغاندا 300 ~ 400 گىرام بولىدۇ. ئادەتتىكى بىمارلارمۇ كۈنىگە 10 گىرام ئەتراپىدا شېكەر يوقىتىدۇ. بەدەندىن شېكەر كۆپلەپ چىقىپ كەتكەچكە، بىمار داۋاملىق ئاچلىق ھېس قىلىدۇ. ئىشتىھاسى ئالاھىدە ياخشى، يەيدىغان غىزا مىقدارى خېلى كۆپ بولىدۇ. كۈنىگە بىرقانچە قېتىم غىزا يېسىمۇ تويمايدۇ. بىمار كېسەللىكىنىڭ دەسلەپكى باسقۇچىدا غىزانى كۆپ يېگەنلىكتىن سەمرىپ كېتىدۇ. بىمار ئۆزاققىچە داۋالانمىسا ياكى كۈندە شېكەر يوقاتقانلىقتىن، بەدىنىدىكى ياغ شېكەرگە ئۆزگىرىپ چىقىم بولۇپ، كۈندىن ـ كۈنگە ئورۇقلاپ كېتىدۇ،

ماغدۇرسىزلىنىدۇ. ئەمگەك ئىقتىدارى ئاجىزلايدۇ ياكى پۈتۈنلەي يوقىلىدۇ. بۇنداق بىمارلار ئاغرىشتىن بۇرۇن سېمىز بولسىمۇ، داۋالىنىشقا كەلگەندە ئورۇقلاپ، بەدەن ئېغىرلىقى چۈشۈپ كېتىدۇ. سۈيدۈكى سۇغا ئوخشاش ئاق، سۈزۈك كېلىدۇ. ياز كۈنلىرى سىيگەن ئورۇنغا چۈمىلىلەر ئولىشىپ، سۈيدۈكتىكى شېكەرنى يالايدۇ.

سۈسىزلىنىشتىن تېرە قۇرغاقلىشىدۇ. تېرە ئۆزىنىڭ ئەۋرىشىملىكى ۋە پارقىراقلىقىنى يوقىتىدۇ. مۇسكۇللار ئورۇقلاپ بوشاپ قالىدۇ. ئاياللاردا بۇ كېسەللىك كۆرۈلگەندە ئەۋرەت ساھەسى قىچىشىش، ئەرلەردە جىنسىي ئاجىزلىق، قول - پۇتلىرى تارتىشىپ ئاغرىش قاتارلىق ئالامەتلەر كۆرۈلىدۇ.

داۋالاش: يېمەك - ئىچمەكنى تەرتىپكە سالغاندىن كېيىن، شېكەرلىك ئوزۇقلۇقلار بىمارنىڭ بەدىنىگە بەك ئاز قوبۇل قىلىنىپ، سۈيدۈكتىن شېكەر داۋاملىق چىقىپ كېتىدۇ. بىمارنىڭ بەك ئاجىزلاپ قېلىشى ياكى پۈتۈنلەي كاردىن چىقىپ كېتىشىدىن ساقلىنىش ئۈچۈن، ئازراق شېكەر سېلىنغان تاتلىق يېمەكلىكلەردىن ئاز - تولا ئىستېمال قىلسا بولىدۇ. يەنە مۇۋاپىق مىقداردا ھەسەل ئىستېمال قىلسا بولىدۇ. بىمار غىزانى تۈزسىزراق ئىستېمال قىلىشى كېرەك. ئاش تۈزى بەدەنده كۆپ يىغىلىپ قالسا سۈيدۈكنى كۆپەيتىپ، شېكەرنىڭ بەدەندىن چىقىپ كېتىشىنى تېزلىتىدۇ.

دورا بىلەن داۋالاشتا، شېكەرنىڭ سۈيدۈك بىلەن كۆپلەپ چىقىپ كېتىشىنى چەكلەش، ئاشقازان ئاستى بېزى سۈيۇقلۇقىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈش، داۋالاش جەريانىدا بىمارنىڭ بەك ئاجىزلاپ كېتىشىدىن ساقلىنىش، قوشۇمچە كېسەللىك پەيدا بولۇشنىڭ ئالدىنى ئېلىش ئۈچۈن تىرىشىش لازىم.

بىمارغا غىزا ئۈچۈن ئارپا سۈيى بېرىش كېرەك. ئۇسسۇزلۇقى ئۈچۈن ئاچچىق ئانار شەربىتى، غورا شەربىتى، ھوممۇس شەربىتى قاتارلىقلار بېرىلىدۇ. بىمار تۇخۇمنى پىشۇرۇپ، سىركىگە چىلاپ قويۇپ، ھەر كۈنى كەچتە 1 ~ 2 دانە ئىستېمال قىلسا بولىدۇ. كاۋا ئىستېمال قىلسا، كالا سۈتى، قېتىق، سۈزمە ئىستېمال قىلسا، دۇغ ئىچسە، قاندىكى شېكەرنى تۆۋەنلىتەلەيدۇ. يەككە دورىلاردىن 12 گىرام چىگىت مېغىزىنى سوقۇپ، ئاخشامدا قايناق سۇغا چىلاپ قويۇپ، ئەتىسى سۈزۈپ، ناشتىدا بۇزۇرى شەربىتى بىلەن ئىچسە بولىدۇ. قۇرسى كافور، قۇرسى تاباشىردىن قايسى بىرى بولسا، شۇنىڭدىن تۆت گىرام ئېلىپ، ئىسپىغول لوئابى، تەرخەمەك سۈيى بىلەن بىللە ناشتىدا ئىچسە بولىدۇ.

بىمارغا مۇرەككەپ دورىلاردىن ئاق سەندەل تالقىنى، سوفۇپى ئاق سەندەل، قۇرسى زىيابىتۇس بېرىلىدۇ ھەمدە قابىز، قورۇغۇچى سوغۇق تەبىئەتلىك دورىلار بېرىلىدۇ.

دىققەت قىلىدىغان ئىشلار: بىمار كىراخمال تەركىبلىك يېمەكلىكلەرنى كۆپ ئىستېمال قىلماسلىقى، بۇ خىل يېمەكلىكلەر كۆپ بولغاندا 300 گىرامدىن ئېشىپ كەتمەسلىكى كېرەك. مېۋىلەردىن ئۈرۈك، سەۋزە، ئالما، ئامۇت، نەشپۈت، ئالۇچا، ئۈرۈك، ئەنجۈر، شاتۇت، ئاق ئۈجمە، شاپتۇل قاتارلىق مېۋىلەردىن پەرھېز قىلىشى لازىم. ئاچچىق ئانار، غوراپقا ئوخشاش قېرىق تەملىك مېۋىلەرنى ۋە ئۇلارنىڭ سۈيىنى ئىستېمال قىلسا بولىدۇ. يېمەك ـ ئىچمەكلەرنى ناھايىتى ياخشى تەرتىپكە سېلىشى كېرەك.

2. سوغۇقتىن پەيدا بولغان زىيابىتۇس كېسەللىكى

سەۋەبى: پۈتۈن بەدەنگە سوغۇق ئۆتۈپ مىزاجنىڭ قاتتىق بۇزۇلۇشى بۇ كېسەللىكنىڭ پەيدا بولۇشىغا شارائىت يارىتىپ بېرىدۇ. ئۇنىڭدىن باشقا، مېڭە مەلۇم قىسىملىرىنىڭ خىزمىتى بىلەن ئارقا مېڭىنىڭ چوڭقۇر قىسمىدىكى شېكەر ماددىسىنى ئىدارە قىلغۇچى مەركەزنىڭ خىزمىتى بۇزۇلسا كۆپ سېيىش كېسەللىكى كۆرۈلىدۇ. يەنە مېڭىدىكى بۆرەك قان تومۇرلىرىنى ھەرىكەتلەندۈرگۈچى مەركەز پالەچلەنسە، بۆرەك قان تومۇرلىرى سۈيدۈكنى قويۇلدۇرۇشقا ئاجىز كېلىپ، سۈيدۈك كۆپ كېلىدۇ. بۇ كېسەللىكنىڭ پەيدا بولۇشىغا مېڭىنىڭ جىددىي كېسەللىكلەرگە دۇچار بولۇشى، زەربە تېگىش، ئىختىناقۇلرەھمى بىلەن ئاغرىش، سىل، قىزىتمىلىق كېسەللىكلەر، كېزىك، ھەر خىل يۇقۇملۇق كېسەللىكلەر بىلەن ئاغرىش، مېڭىدە ئۆسمە پەيدا بولۇش سەۋەب بولىدۇ.

ئالامىتى: بىمار سۇ ئىچىپ قانمايدىغان بولۇپ قالىدۇ. شۇ سەۋەبتىن بىمار كۆپ سېيىدۇ، بىمارنىڭ ئېغىزى دائىم قۇرۇيدۇ. بەزى بىمارلار بىر سوتكىدا 8 ~ 10 لىتىر سۇ ئىچسە، كېسەللىكى ئېغىرراق بىمارلار بىر سوتكىدا 40 ~ 45 لىتىر سۇ ئىچىدۇ. سۈيدۈكى ئاق، سۈزۈك كېلىدۇ. بىمار سۈنى كۆپ ئىچىشكە، كۆپ سېيىشكە مەجبۇر بولغانلىقتىن تېز ئورۇقلاپ كېتىدۇ، ئۇيقۇسى قاچىدۇ، ئىشتىھاسى تۇتۇلىدۇ. كېسەللىك ئاستا باشلىنىدۇ. مېڭە ساھەسى زەخىملەنگەن بولسا كېسەللىك جىددىي باشلىنىدۇ. بۇ كېسەللىك ھەرقانداق ياشتىكى ئەر ـ ئاياللاردا كۆرۈلىدۇ.

كېسەللىكنىڭ باشلىنىشى بەك ئۆتكۈر خاراكتېرلىك بولمىسا، ئۇنى داۋالاش ئۆز ۋاقتىدا، مۇۋاپىق بولۇپ، بىمار ئارام تاپسا ياخشى بولۇپ قالىدۇ. بىمار كېسەللىك ئەھۋالى ئېغىر بولۇپ، مۇۋاپىق داۋالانمىسا، قىلىنغان داۋالاش ئۇنۇم بەرمەي بىرقانچە ئايدىن كېيىن ئۆلۈپ كېتىدۇ.

داۋالاش: كېسەللىكنىڭ ئەسلىي سەۋەبىنى ئېنىقلاپ، ئۇنىڭغا قارىتا داۋالاشنى بىللە ئېلىپ بېرىش لازىم. مەسىلەن، كېسەللىك ئاتىشەك ياكى ئىختىناقى رەھمى قاتارلىق كېسەللىكلەرگە چېتىشلىق بولسا، سوغۇقتىن بولغان زىيابېتۇس (قەنت سېيىش) كېسەللىكىگە دورا ئىشلىتىش بىلەن بىللە قوشۇمچە كېسەللىكنى داۋالاش لازىم. بىمارغا غىزا ئۇچۇن سۇيى ئاز، ئىسسىق تەبىئەتلىك غىزالارنى بېرىش كېرەك.

سۇمبۇل، قىزىلگۈلنىڭ سېرىق چېچىكى، سەئىدە كوفى، كۇندۇرتۇت گىرامدىن، تاباشىربەش گىرام، مەستىكى رۇمى بىر گىرام، شېكەر مۇۋاپىق مىقداردا ئېلىنىپ، سوقۇلۇپ، تالقان تەييارلىنىپ كۇنىگە ئىككى گىرامدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

ئانار گۈلى، گەزمازەجتوققۇز گىرامدىن، كۇندۇر، جۇپتى بەللۇت ئۇچ گىرامدىن، يۇمغاقسۇت ئۇرۇقى (قورۇلىدۇ)، سەمغى ئەرەبى، گىلى ئەرمىنى 1.75 گىرامدىن ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار سوقۇلۇپ، سوفۇپ تەييارلىنىپ، كۇنىگە 5 قېتىم، ھەر قېتىمدا ئىككى گىرامدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

جۇپتى بەللۇت، كۆكنار ئۇرۇقى، دارچىن، سەئىدە كوفى، كۇندۇر، تاباشىر، يۇمغاقسۇت ئۇرۇقى، ئانار گۈلى، قىزىلگۈل، گىلى ئەرمىنى ئىككى گىرامدىن، كۆممىقوناق باراۋەر مىقداردا ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار يۇمشاق سوقۇلۇپ، سوفۇپ تەييارلىنىپ، كۇنىگە ئۇچ قېتىم، ھەر قېتىمدا ئىككى گىرامدىن ئەرقى شوخلا بىلەن ئىچىلىدۇ ياكى ھەب تەييارلىنىپ ئىستېمال قىلىنسىمۇ بولىدۇ.

كۇندۇر، سەئىدە كوفى، بەسباسە 12 گىرامدىن، بەزرۇلبەنجى ئۇچ گىرام ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار يۇمشاق سوقۇلۇپ، ئەرقى گۈلدە خېمىر قىلىنىپ، ھەب تەييارلىنىپ، كۇنىگە 2 قېتىم، ھەر قېتىمدا 2 داندىن ئىستېمال قىلىنىدۇ. مۇرەككەپ دورىلاردىن مەجۇنى مەسرودىتۇس، مەجۇنى ئازاراقى، ھەببى ئازاراقى، ماددەتۇلھايات، جاۋارش جالىنۇس قاتارلىق قابىز دورىلارنىڭ بۇ كېسەللىككە مەنپەئەتى ياخشى بولىدۇ. سىرتىدىن ئىسسىقلىق ياغلار ياكى قۇستە يېغى، سەئىدە كوفى يېغىغا قۇندۇز قەھرى، ئاقىرقەرھا قوشۇپ ياغلىنىدۇ، مەجۇنى ماسكەبول ئىستېمال قىلىنىدۇ. بىمارغا غىزا ئۇچۇن كەپتەر گۆشى، پاقلان گۆشى كاۋاپ قىلىپ بېرىلىدۇ، بۇرەككە قۇۋۇەت بېرىدىغان قابىز، قورۇغۇچى دورا ۋە غىزالار ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ.

ئونىنچى باب دوۋساق كېسەللىكلىرى

دوۋساق ئىششىقى

1. ئۆتكۈر خاراكتېرلىك دوۋساق ئىششىقى

سەۋەبى: بۇ كېسەللىكنى پەيدا قىلىدىغان ئامىللار كۆپ خىل بولۇپ، ئۆتكۈر سەپرا قان ياكى بەز سۈيۈقلۇقى ئارقىلىق دوۋساققا تەسىر قىلىپ پەيدا بولىدۇ. ئەمما، ئەڭ كۆپ كۆرۈلىدىغان يۇقۇملىنىشلار سۈيدۈك يولىدا بولىدۇ. ئەگەر دوۋساقنىڭ سۈيدۈك چىقىرىشى راۋان بولمىسا ياكى دوۋساقنىڭ ئۆزىدە كېسەللىك (تاش پەيدا بولۇش، دوۋساق سىلى، دوۋساق ئۆسمىسى) بولسا، دوۋساقتا ئاسانلا ئىششىش يۈز بېرىدۇ. ئۇنىڭدىن باشقا، قوشنا ئەزالاردىكى ئىششىقلارنىڭ تەسىر قىلىشى، سۈيدۈك توتۇلۇش، بالىياتقۇ توخۇملىرىنىڭ ئىششىقى، سۈيدۈك يولى كېسەللىكلىرىنىڭ ياخشى داۋالانماسلىقى، سۆزنەك ۋە باشقىلار دوۋساقتا كېسەللىك پەيدا قىلىدۇ.

ئالامىتى: دوۋساق ئۆتكۈر دەرىجىدە ئىششىغاندا كېسەللىك توساتتىن باشلىنىدۇ. سۈيدۈك پات ـ پات قىستايدۇ. بەزىلەر بىرقانچە مىنۇتتا بىر قېتىم سىيىشكە بارىدۇ. سۈيدۈك ناھايىتى تېز كېلىپ، سۈيدۈكنى توتالمىغاندەك بىلىنىدۇ، سۈيدۈك ئاغرىتىپ كېلىدۇ. سىيگەن چاغدا سۈيدۈك يولى ئېچىشىدۇ، سۈيدۈكتە يىرىڭ بولىدۇ. بىماردا قىزىش، توڭلاش، ھەتتا جۆيلۇش كۆرۈلىدۇ. بىمارنىڭ تىلى قارامتۇل، بەزىدە قىزىل كۆرۈنىدۇ، بەزىدە بىمارنىڭ چوڭ تەرىتى كەلمەيدۇ، بەدىنى ماغدۇرسىزلىنىدۇ.

داۋالاش: ئالدى بىلەن بىمارغا سۈيدۈك يولىنى تازىلىغۇچى، ئىششىق قايتۇرغۇچى دورىلارنى بېرىش، بىنەپشە، ھەمشىباھارلارنى قاينىتىپ بېرىش كېرەك. دوۋساق قىسمىغا بىنەپشە يېغىنى سۈۋاش كېرەك، چامغۇر، چەلەڭ، بابۇنلەرنى قاينىتىپ دوۋساققا چېپىش لازىم. يۇقىرىقى دورىلارغا ئوخشىتىلىدىغانلىرى قاينىتىپ، ئارپا ئۇنى، بىنەپشە، ئاق لەيلى گۈلى، كاسنە ئۇرۇقى، مارجان شوخلا سۈيى بىلەن مەز قىلىپ تېڭىش پايدىلىق، كېسەللىك ياخشىلىنىشقا يۈزلەنگەندە، دوۋساققا سوغۇق تەبىئەتلىك دورىلارنى تاڭماسلىق لازىم. بابۇنە، زىغىر، لوۋيا ئۇنى قاتارلىقلارنى مۇسەللەستە يۇغۇرۇپ دوۋساق قىسمىغا تېڭىش كېرەك. ئەگەر ماددا تارقىماي يىرىڭ

يىغىپ قالسا ماددىنى پىشۇرۇش، ئېغىز ئالدۇرۇشقا چارە قىلىش لازىم. سۈيدۈك توختاپ قالسا تەرخەمەك ئۇرۇقى مېغىزىنىڭ شىرىسىنى ئىسپىغول لوئابى بىلەن بىمارغا ئىچۈرۈش كېرەك. ئاق لەيلى ئۇرۇقى، ھەمشىباھار ئۇرۇقىنى 6 گىرامدىن ئېلىپ، سوقۇپ، قاينىتىپ، بىنەپشە شەربىتى بىلەن بىمارغا ئىچۈرۈش لازىم. كۈنجۈتنى سۈتتە قاينىتىپ، بىمارنىڭ دوۋساق قىسمىغا تېڭىش لازىم. ئاغرىش كۈچلۈك بولسا، ئوسۇڭنى سوقۇپ، ئۇنىڭغا 0.1 مىللىگىرام ئەپيۇن، 0.5 گىرام زەپەرنى قوشۇپ بادام يېغىغا ئارىلاشتۇرۇپ تېڭىش، ئۇنى ئاغرىق پەسەيگەن ھامان ئېلىۋېتىش لازىم.

2. سوزۇلما خاراكتېرلىك دوۋساق ئىششىقى

سەۋەبى: بۇ ئۆتكۈر خاراكتېرلىك سۈيدۈكلۈك ئىششىقى ياخشى داۋالىنىپ ساقىيىپ كېتەلمەسلىك ۋە سۈيدۈكلۈككە زەربە تېگىش سەۋەبلىرىدىن كۆرۈلىدۇ. بىماردا ئېغىر چارچاش، جىنسىي ئالاقىدا كۈچىنىش قاتارلىق ئەھۋاللار كۆرۈلۈپ، سۈيدۈك يولى يۇقۇملانغاندىن كېيىن بۇ كېسەللىك قوزغىلىدۇ.

ئالامىتى: سۈيدۈكلۈكتە ئارىلاپ ئاغرىق كۆرۈلىدۇ. سۈيدۈك مىقدارى ئازىيىدۇ. دوۋساقتا ئېغىرلىق بىلىنىدۇ، سۈيدۈك تەسلىكتە چىقىدۇ. كېسەللىك ئاخىرقى مەزگىللىرىدە بىمارda ئاجىزلىق، ماغدۇرسىزلىق كۆرۈلىدۇ.

داۋالاش: ئالدى بىلەن بىمارنى قەيي قىلدۇرۇش لازىم. ئىسسىقلىق دورىلار بىلەن ھۆقنە قىلىش، ئۇنىڭدىن كېيىن مەرزەنجۇش، بابۇنە، ياۋا يالپۇز، غاردەرىخىنىڭ غازىڭى قاتارلىق دورىلارنى قاينىتىپ، ژاننا قىلىش كېرەك. بىمارغا بۇزۇرى شەربىتى ۋە باشقا سۈيدۈك ماڭدۇرغۇچى دورىلار ھەمدە ھەسەل شەربىتى قاتارلىقلارنى تالاپ ئىچۈرۈش كېرەك.

سۈيدۈك تەسلىكتە چىقسا كەرەپشە ئۇرۇقى، قوغۇن ئۇرۇقىنىڭ مېغىزى، رۇببىسۇس، قەنتلەرنى مۇۋاپىق مىقدارda ئېلىپ، سوقۇپ تالقان قىلىپ، ھەر كۈنى ئىسكەنجىۋىل ياكى بىنەپشە شەربىتى بىلەن 10 گىرامدىن ئىستېمال قىلىش لازىم. ماددىنى تارقاتقۇچى دورا ۋە ياغلار بىلەن دوۋساقنى سىرتىدىن ياغلاش لازىم.

دوۋساق يارىسى

سەۋەبى: ئۆتكۈر غەيرىي تەبىئىي سەپرا خىلىتى دوۋساققا كېلىپ، ئۆزىنىڭ ئۆتكۈرلۈكى بىلەن دوۋساقنى غىدىقلاپ يارا پەيدا قىلىدۇ.

دوۋساقنى ئۇششاق تاشلار غىدىقلاشتىنمۇ يارا پەيدا بولىدۇ. دوۋساقتىكى ئىششىق ئېغىز ئالغانلىقتىنمۇ يارا پەيدا بولىدۇ.

ئالامىتى: بىمارنىڭ ئومۇمىي بەدىنىدە يېقىمسىزلىق يۈز بېرىدۇ. كۆڭلى بىرەر نەرسىنى تارتمايدۇ. بىمار بەدىنىگە جۇغ - جۇغ ئولىشىپ توڭلاپ تىترەيدۇ. قىزىپ قالىدۇ. سۇيدۇك تەستە ۋە كۆپۈپ كېلىدۇ، بىمارنىڭ سۇيدۇكى سېسىق پۇرايدۇ. سۇيدۇكتە قەغەز پارچىسى ۋە كېپەككە ئوخشاش سۇيدۇكلۇك پەردىسىدىن سويۇلغان نەرسىلەر كۆرۈلىدۇ. بىمارنىڭ تولا سىيگۈسى كېلىدۇ. سۇيدۇكلۇكتىكى يارىلارنىڭ ئاغرىقى قاتتىق بولىدۇ.

داۋالاش: ئالدى بىلەن بۇزۇلغان خىلىتقا قاراپ تەڭشەش ۋە تازىلاش ئېلىپ بېرىلىدۇ. بۇنىڭ ئۈچۈن، بۆرەكتىكى يىرىڭلىق يارىنى داۋالاشتا تونۇشتۇرۇلغان نەرسىلەر بىلەن بەدەندىكى خىلىتلارنى تازىلىغان ۋە نورماللاشتۇرغاندىن كېيىن، سۇيدۇكلۇكتىكى يىرىڭلارنى تازىلاش ئۈچۈن، بىمارغا ھەسەل، شېكەر سۇيى، تازىلىغۇچى دورىلار ۋە باشقىلارنى بېرىش لازىم. يىرىك تازىلىنىپ يارا پۈتۈپ، سۇيدۇك سۈزۈلگەندىن كېيىن، بىمارغا قۇرسى تاباشىر، قۇرسى كەھرىۋا، قۇرسى كاكىنەچلەرنى خەشخاش شەربىتى بىلەن بېرىش كېرەك. ئاغرىق قاتتىق بولسا يارىنىڭ قەقەچ ۋە يىرىڭلىرىنى تازىلاش ئۈچۈن، شىيافى ئەيىز ئاياللارنىڭ سۈتى ياكى كالىنىڭ سۈتىگە ئارىلاشتۇرۇلۇپ، بىمارنىڭ جىنسىي ئەزا يولىدىن كىرگۈزۈلسە ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ. مۇرەككەپ دورىلاردىن قۇرسى كاكىنەچنىڭ مەنپەئىتى ياخشى بولىدۇ.

دوۋساق قىچىشىش

سەۋەبى: دوۋساق ۋە سۇيدۇك يوللىرىغا ئۇششاق قاپارچۇقلار چىقىپ قېلىپ، سۇيدۇكنىڭ ئۆتكۈرلۈكى بىلەن قىچىشىش ھەم ئېچىشىش يۈز بېرىدۇ، ئىسسىقلىقى ئۆتكۈر يېمەكلىكلەرنى كۆپ ئىستېمال قىلىش ياكى قان، سەپرا خىلىتىنى پەيدا قىلغۇچى يېمەكلىكلەرنى ئىستېمال قىلىش ۋە ياكى بەلغەم خىلىتىنى تولدۇرغۇچى نەرسىلەرنى كۆپ ئىستېمال قىلىش بۇ كېسەللىكنىڭ پەيدا بولۇشىغا سەۋەب بولىدۇ.

ئالامىتى: سۇيدۇك ئېچىشىپ كېلىدۇ، بەدبۇي پۇرايدۇ. دوۋساق ئاستىغا كېپەكسىمان دۇغ نەرسىلەر ئولتۇرۇشىدۇ. سۇيدۇكلۇك قاتتىق ئاغرىيدۇ، غىدىقلىنىدۇ، بەدەن ئورۇقلايدۇ. بەزىدە سۇيدۇكتىن يىرىڭ، زەردار سۇيۇقلۇق داۋاملىق ئېقىپ تۇرىدۇ. بەزىدە سۇيدۇك بىلەن قان كېلىپ قالىدۇ. بۇ خىل ئەھۋال

دوۋساقتىكى يارىلارنىڭ ئېغىز ئالغانلىقى ياكى مودۇر زىددىلەنگەنلىكىدىن كۆرۈلىدۇ.

داۋالاش: سۈيدۈكلۈكنىڭ مىزاجىنى ياخشىلاش ئۈچۈن تىرىشىش لازىم. بىمارغا بېھى ئۇرۇقى، ئىسپىغول لوئابىنى نىشاستە، سەمغى ئەرەبى، كەتىرا بىلەن قوشۇپ ئىچۈرۈش كېرەك. ئارپا سۈيى، بادام يېغى، ياغلىق شورپىلارنى ئىچۈرۈپ بەرسىمۇ پايدىلىق. بېھى ئۇرۇقىنىڭ لوئابىنى ئاياللارنىڭ سۈتى ياكى كالا سۈتى، بادام يېغىغا قوشۇپ، جىنسىي ئەزا تۆشۈكىگە تېمىتىش كېرەك. بۇ دورىلار دوۋساققا نەيچە ئارقىلىق كىرگۈزۈلسە ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ. بىمارنىڭ قۇيرۇق سۆڭىكىگە لوڭقا قويۇش، بىمارغا سۇرگە دورىسى بېرىش، بىمارنى قەي قىلدۇرۇش قاتارلىق چارىلەرنى ئەھۋالغا قاراپ قوللىنىش كېرەك. ئەگەر بىمارنىڭ مىزاجىنى ياخشىلاش ۋە نورمالاشتۇرۇش بىلەن كېسەللىك ياخشىلانسا، بىمارغا سۇرگە دورىسى بەرمەسلىك كېرەك.

دوۋساقتا قان ئۇيۇش

سەۋەبى: بۇ، قان سىيىش كېسەللىكىدىن ياكى دوۋساققا تاياق تەگكەن ۋە يىقىلغانلىقتىن يۇز بېرىدىغان بىر خىل كېسەللىكتۇر.

ئالامىتى: بىمار هوشىدىن كېتىدۇ، ئىچى تىت ـ تىت بولۇپ بىئارام بولىدۇ. تومۇرى، ئىنچىكە، قىسقا سوقىدۇ. بىمارنىڭ قول ـ پۇتلىرى سوغۇق بولۇپ، بەدىنى سوغۇق تەرلەيدۇ، بەزىدە بەدىنى تىترەيدۇ.

داۋالاش: بىمارغا ئىسكەنجىۋىل ئەنسىلنى ئىچۈرۈش ياكى بۇنىڭغا ئازراق ئۇزۇم تېلىنىڭ كۈلىنى قوشۇپ ئىچۈرۈش كېرەك. بەرەنجاسىپ، كەرەپشە ئۇرۇقى، تۇرۇپ ئۇرۇقى، تۇخۇم، سۈزاپىنى قاينىتىپ، ئىسكەنجىۋىلگە ئارىلاشتۇرۇپ بېرىش كېرەك. توشقاننىڭ ئوغۇز سۈتىگە ئۇزۇم تېلىنىڭ كۈلىنى ئارىلاشتۇرۇپ بېرىش ياكى دوۋساقا قويۇش كېرەك. ئىكلىمىلىك، يالپۇز، ئىزخىر، ئەنجىدان، بابۇنە، پىنىنە، سۈزاپىنى قاينىتىپ، سۈيىدە ۋاننا قىلىش، تىرىپىنى دوۋسۇنغا تېڭىش لازىم. بىمارنى ئۇزۇن مۇددەت مۇنچىدا ئولتۇرغۇزۇش، يۇقىرىقى دورىلارنىڭ سۈيىنى بىمارنىڭ دوۋسقىغا قويۇش، بابۇنە، تۇرۇپ ئۇرۇقى، سېرىقچېچەك ياغلىرىدا بىمارنىڭ دوۋسقىنى ياغلاش كېرەك.

يۇقىرىقى چارىلەر بىلەن دوۋساقتىكى قان ئېرىسە، بىمارغا سۈيدۈك ھەيدىگۈچى ۋە ئۇششاق تاشلارنى ئېرىتكۈچى دورىلارنى بېرىش كېرەك، شارائىت يار بەرسە ئېشەكنىڭ قورۇتۇلغان جىگىرى ۋە تاشپاقىنىڭ ئۆتى ئىستېمال قىلىنسا، ئۇيۇپ قالغان قانىنى ئېرىتىپ ماڭدۇرىدۇ.

قارا نوقۇت ۋە سوزاپنىڭ قاينىتىلغان سۇيى ئىچىلسىمۇ ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ.

دوۋساق ئېچىشىپ ئاغرىش

سەۋەبى: دوۋساق ئىششىش، دوۋساقتا يىرىڭلىق جاراھەت پەيدا بولۇش، دوۋساق-نى ئۇششاق تاشلار زىدىلەندۇرۇش، دوۋساق يەل بىلەن تولۇپ كۆپۈش، سۇيدۇكلۇكنىڭ مىزاجى ئىسسىقلىق ياكى سوغۇقلۇقتىن ئۆزگىرىش، سۇيدۇك ھەيدىگۈچى دورىلارنى كۆپ ئىستېمال قىلىشتىن دوۋساق پەردىلىرى زىدىلىنىپ ئاغرىيدۇ.

ئالامىتى: بىمار كۆپ ئۇسسايدۇ، سۇيدۇكلۇكى ئاغرىيدۇ، سۇيدۇكىنىڭ رەڭگى سېرىق بولۇپ، كۆپۈكلۈك كېلىدۇ.

داۋالاش: سۇيدۇكنى سوۋۇتۇش، غىدىقلىنىشنى ئازايتىش ئۈچۈن، يېتىلگەن سېمىز ئوت، كاۋا، ئوسۇق، كاسىنە ئۇرۇقلىرىنىڭ شىرىسى ئېلىنىپ، بىنەپشە شەربىتى ياكى خەشخاش شەربىتى بىلەن ئىچىلىدۇ. خام قاپاقنىڭ ئېتى سىقىلىپ، چىقىرىلغان سۇيى ئىسكەنجىۋىل بىلەن ئىچىلسە ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ.

بۇغداي كېپىكى، ئاق سەندەل، پۇپەل، ئارپا ئۇنى قاتارلىقلار مارجان شوخلا ياكى كاسىنە سۇيى بىلەن يۇغۇرۇلۇپ دوۋساققا تېڭىلىدۇ. بىنەپشە يېغى ياكى قاپاق ئۇرۇقى يېغى، نېلۇپەر ياغلىرىدا دوۋساق ياغلىنىدۇ ۋە بىنەپشە، نېلۇپەر، ئاق لەيلى كۇلىنىڭ ئۇرۇقلىرى ۋە مارجان شوخلا قاينىتىلغان سۇدا ۋاننا قىلىنىدۇ.

بەدىيان، كەرەپشە ئۇرۇقى، پىنىنە، رۇمبەدىيان، سەۋزە ئۇرۇقى، سۇزاپ قاينىتىلىپ، سۇزۇلۇپ، دىنار شەربىتى بىلەن ئىچىلىدۇ. قىزىتقۇچى دورىلاردىن سۇزاپ، بەرەنجاسىپ، سېرىقچېچەك، پىنىنە قاتارلىق دورىلار ئېزىلىپ خېمىر قىلىنىپ، بىر ئاز قۇندۇز قەھرى، ھىڭ قوشۇلۇپ دوۋساققا تېڭىلىدۇ. بابۇنە، قەيسۇم، بىنەپشە، ئىكلىمىلىك، مەرزەنجۇش قاينىتىلىپ ۋاننا قىلىنىدۇ. نوقۇت سۇيى، كەپتەر گۆشى، ئۇزۇم قاتارلىقلار ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ. گۈلقەنت ئەسلى، ئىتىرىفىل كەبىر، تەرياقى كەبىر قاتارلىق مۇرەككەپ دورىلارمۇ ئىستېمال قىلىنىدۇ. سەۋسەن، نەرگەس، پەرپىيۇن ياغلىرىدا دوۋساق ياغلانسا ھەمدە ئىسسىق ئۆتكۈزۈلسە ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ.

سىيىش قىينىلىشى

سەۋەبى: سىيىش قىينىلىشى توسۇلۇشتىن پەيدا بولىدىغان سىيىش قىينىلىشى ۋە توسۇلۇشسىز پەيدا بولىدىغان سىيىش قىينىلىشى دەپ ئىككىگە

بۆلۈنىدۇ.

توسۇلۇشتىن پەيدا بولىدىغان سىيىش قىيىنلىشىشتا، سۈيدۈك توشۇش نەيچىسى ئارقىلىق بۆرەكتىن سۈيدۈكلۈككە چۈشكەندىن كېيىن، دوۋساق ئىچىدە، دوۋساق بويىنىدا ياكى سۈيدۈك يولىدا مېخانىك كېسەللىك ئۆزگىرىشلىرى بولغان ئەھۋالدا سۈيدۈك مەلۇم دەرىجىدە توسۇلۇشقا ئۇچراپ سىيىش قىيىنلىقى كۆرۈلىدۇ. توسۇلۇشتىن سىيىش قىيىنلىشىش كۆپ كۆرۈلىدۇ. دوۋساق ئىچى ۋە بوينىدىكى توسۇلۇشلار دوۋساق ئىچىدە تاش، يات جىسىم، قان ئۈيۈملىرى ياكى ئۆسمىلەر بولغان تەقدىردە سۈيدۈكلۈكنى توسۇپ قويغاندىن تاشقىرى، ئۇنىڭ بوينىنى توسۇپ قويۇپ، سىيىشنى تەسلەشتۈرىدۇ. بىمار بەدىنىنىڭ تۇرۇش ھالىتىنى ئۆزگەرتسە، بىمار ياتسا، قوپسا، يانتۇ بولسا، مەزكۇر نەرسىلەر ئورنىدىن سىلجىيدۇ، بۇنىڭ بىلەن بىمار راۋان سىيەلەيدۇ. دوۋساق بوينى تارتىشۇالسا سىيىشى تېخىمۇ قىيىنلىشىدۇ. سۈيدۈك يوللىرى توسۇلۇش ياشانغان ئەرلەرنىڭ مەزى بېزى چوڭىيىپ كېتىشىدىن بولىدۇ، بالىلاردا سۈيدۈك يولىدا توغما توسۇق پەردە بولغاندىمۇ سىيىش قىيىن بولىدۇ. سىل كېسەللىكى، تاش پەيدا بولۇش، ئۆسمە ۋە ئىششىقلارمۇ ئارقا سۈيدۈك يولىنى توسۇپ قويىدۇ.

ئالدىنقى سۈيدۈك يولىدىكى توسۇلۇشلار، سۈيدۈك يولى تارىيىپ قېلىش كۆپ كۆرۈلىدىغان كېسەللىكتۇر. تارىيىش سۈيدۈك يولىنىڭ سوزۇلما خاراكتېرلىك ئىششىقى ۋە ئۇنىڭ زەخملىنىشىدىن پەيدا بولىدۇ. بۇ ئىششىق كۆپىنچە سۆزەنەك كېسەللىكىدىن كېيىن كۆرۈلىدۇ. قالايمىقان جىنسىي مۇناسىۋەتتە بولغان، پاھىشە ئاياللاردا كۆپرەك كۆرۈلىدۇ. تارىيىپ قېلىش يارا پەيدا بولۇپ ساقايغاندا تاتۇق قېلىش سەۋەبىدىن كۆرۈلىدۇ.

توسۇلۇشسىز سىيىش قىيىنلىشىشتا مەلۇم ئەزانىڭ خىزمىتى بۇزۇلىدۇ. مەسىلەن، تۇز ئۇچەي ياكى داس بوشلۇقى ئارىلىقى قاتتىق ئاغرىش ياكى ئىششىش، ئولتۇرغۇچ سۆڭەك تۇز ئۇچەي ئويمىنى يىرىڭلىق ئىششىقىدا ياكى بوۋاسىر توسۇلۇپ قېلىش بىلەن ئاغرىش سەۋەبىدىن سىيىش قىيىنلىشىش كۆرۈلىدۇ.

ئەسەبىي كېسەللىكلەر ۋە زەخملىنىشلەردە سىيىش بىر خىل تەبىئىي ھادىسە بولۇپ، ئۇنى ئىختىيارىي يوسۇندا تىزگىنلىگىلى بولىدۇ. نورمال سىيىش ئۇچۇن سۈيدۈك چىقىرىش ئەزالىرى ۋە نېرۋىلار ساغلام بولۇشى شەرت. دوۋساقنى كونترول قىلىدىغان نېرۋىدا زەخملىنىش ياكى كېسەللىك بولغاندا دوۋساق ئۆزىنىڭ نورمال سۈيدۈك چىقىرىش ئىقتىدارىنى يوقىتىپ، دائىم سىيىش قىيىنلىشىدۇ ياكى سۈيدۈك توسۇلۇپ قالىدۇ. مېڭە ئۆسمىسى، مېڭە زەخمىسى، يۇلۇن ئىششىقى، يۇلۇن زەخمىسى، يۇلۇن ئۆسمىسى، ئەتراپ ئەسەبلەر زەخملىنىش قاتارلىقلار بىلەن ئاغرىغاندىمۇ

سىيىش قىينىلىشىدۇ.

دوڭسان بوشاپ كېتىش ياشانغان كىشىلەرنىڭ دوڭساق مۇسكۇللىرى ئىششىش ياكى ئۆسمە سەۋەبىدىن كۆرۈلىدۇ. بۇ كېسەللىكنى داۋالاش ئۈچۈن سۈيدۈك تۇتۇلۇپ قېلىش كېسەللىكىنىڭ چارىسى قىلىنسا ياخشى ئۇنۇم بېرىدۇ.

سۈيدۈك تۇتۇلۇش

سەۋەبى: بۆرەك ئىششىقى، دوڭساق ئىششىقى، سۈيدۈك قانىلى ۋە سۈيدۈك يولىدا تاش تۇرۇڭلىش، قان ئۇيۇپ قېلىش، يىرىڭ تۇرۇپ قېلىش، يەل توختاپ قېلىشقا ئوخشاش سەۋەبلەردىن سۈيدۈك كېلەلمەي قالىدۇ. بۇ خىل سۈيدۈك تۇتۇلۇشنىڭ ئالامىتى، ئۇنى داۋالاش ئۇسۇللىرى، پەرھىز قائىدىلىرى مۇناسىپ بابلاردا تونۇشتۇرۇلىدى، شۇنىڭدىن پايدىلىنىشقا بولىدۇ.

سۈيدۈك يولىدىكى يارا ساقىيىپ تاتۇق پەيدا قىلىپ قويىدۇ. بۇنىڭ بىلەن سۈيدۈك تۇتۇلۇپ قالىدۇ. بەزىدە يارا بولماي گۆش ئۆسۈپ قېلىپ، سۈيدۈك تۇتۇلۇپ قالىدۇ.

ئالامىتى: ئۆسمە سۈيدۈك يولىدا بولسا سۈيدۈك چىقىرىش نەيچىسى سېلىش بىلەن سۈيدۈك چىقىرىلىدۇ. ئەگەر ئۆسمە سۈيدۈكلۈك بىلەن بۆرەك ئوتتۇرىسىدىكى قانالدا بولسا نەيچە سېلىشنىڭ پايدىسى يوق.

داۋالاش: گۈلبىنەپشە، بابۇنە، ئاق لەيلى ئۇرۇقى، ئوغرىتىكەن، چەلەڭ يوپۇرمىقى، پىرسىياۋشان، زىغىر قاتارلىقلارنىڭ ھەر بىرى 30 گىرامدىن ئېلىنىپ، كۆپرەك سۇدا قاينىتىلىپ، سۈيى يىلمان بولغاندا بىمار ئولتۇرغۇزۇلىدۇ. بىمار 30 ــ 40 مىنۇت ئولتۇرغۇزۇلۇپ بولغاندىن كېيىن، سۇدىن چىقىرىلىپ، شۇمشا، ھەمىشباھار، گۈلبىنەپشە، نېلۇپەر، بابۇنە، چەلەڭ يوپۇرمىقى يۇمشاق سوقۇلۇپ، ئوغرىتىكەن يېغى بىلەن بىللە دوڭساقتىن جىگەرگىچە بولغان دائىرە ئوبدان ياغلىنىدۇ.

دوڭساق ۋە سۈيدۈك يولىغا قويۇق يېپىشقاق ھۆللۈك يىغىلىۋالغانلىقتىن سۈيدۈكنىڭ مېڭىشى توسقۇنلۇققا ئۇچرايدۇ.

ئالامىتى: بىمار دوڭسىقىدا ئېغرىقى بارلىقىنى ھېس قىلىدۇ. ئۆتكۈر خىلىتلار دوڭساققا چۈشۈپ، سۈيدۈك يوللىرىدا ئىششىق پەيدا قىلسا، سىيگەندە قاتتىق ئاغرىيدۇ. بىمار ئاغرىشتىن قورقۇپ سىيەلمەيدۇ. شۇڭا، سۈيدۈك تەسلىكتە تېمىپ كېلىدۇ. سۈيدۈكنىڭ رەڭگى قىزىل بولىدۇ، ئېچىشىپ كېلىدۇ. ئۇششاق تاش تۇرغانلىقىنىڭ، ئىششىق ياكى ئۆسمە پەيدا بولغانلىقىنىڭ ۋە قان ـ يىرىڭ ئۇيۇپ قالغانلىقىنىڭ ھېچقانداق بەلگىسى بولمايدۇ.

داۋالاش: چاپلىشۇالغان خىلىتنى چىقىرىش ئۇچۇن، بىمارغا سۇيدۇك ماڭدۇرغۇچى كۇچلۇك دورىلارنى بېرىش لازىم. رەيھان يوپۇرمىقى، غار دەرىخىنىڭ يوپۇرمىقى، مەرزەنجۇش، بابۇنە، سېرىقچېچەك، ئىكلىمىلىك، شۇمشا، كەرەپشە ئۇرۇقى، ئادراسمان قاينىتىلىپ، سۇيىدە بىمار ۋاننا قىلىنىدۇ. سۇيدۇك ھەيدىگۇچى دورىلارنى ئەڭ ياخشىسى ۋاننىدا تۇرۇپ ئىچىش پايدىلىق. ۋاننىدىن چىققاندىن كېيىنلا سۇيدۇكلۇكتە قان ئۇيۇپ قېلىشتا كۆرسىتىلگەن چارىلەر قىلىنىدۇ.

سۇيدۇكنى ماڭدۇرۇش ئۇچۇن رۇمبەدىيان، كەرەپشە ئۇرۇقى، چامغۇر ئۇرۇقى سوقۇلۇپ، سېرىقچېچەك قاينىتىلىدۇ ھەمدە بۇنىڭ سۇيىگە دورىلار قوشۇلۇپ، كۇنده 2 ~ 3 قېتىم ئىچىلىدۇ.

قۇرۇتۇلغان توخۇ تاشقى پوستى تۆت گىرام، ھىندى تۇزى ئۇچ گىرام ئېلىنىپ، سوقۇلۇپ، قاينىق سۇ ياكى ئېشەك سۇتى بىلەن بىرگە ئىچىلىدۇ. كەرەپشە سۇيى، تۇرۇب سۇيى، بادام يېغى بىلەن بىللە ئىچىلسە سۇيدۇك ھەيدەيدۇ.

سۇيدۇك يولىدا يىرىڭلىق يارا ياكى ئۇششاق مۇدۇر پەيدا بولۇپ، سۇيدۇكنىڭ ئۆتۈشى بىلەن ئاغرىق پەيدا بولىدۇ. تەبىئەت سۇيدۇكنى ھەيدەشكە ئالدىرىتىدۇ. بىمار قورقۇپ سىيەلمەيدۇ. بۇلاردىن باشقا، سۇيدۇك تەسلىكتە تېمىپ كېلىدۇ. بىمار سۇيدۇكنىڭ چىقىشىغا ۋە ئاغرىققا بەرداشلىق بېرەلمىسە سۇيدۇك ئاسان چىقمىدۇ. بۇ خىل سۇيدۇك تۇتۇلۇشتا بەدەنده قىزىقچىلىق بەلگىلىرى كۆرۈلمەيدۇ.

داۋالاش: بىمارغا دوۋساق يارىسىنى داۋالاشتا ئىشلىتىلگەن دورىلار بېرىلىدۇ. بىمارنى تىنچلاندۇرۇش ئۇچۇن، ئۇنىڭغا ئەپيۇن، بەزرۇلبەنجىگە ئوخشاش دورىلار بېرىلىدۇ. بۇلاردىن باشقا، دوۋساق ۋە سۇيدۇك يولى زەربە سەۋەبىدىن ئىششىش، دوۋساق ۋە سۇيدۇك يولى تارتىشىش، قىزىتمىلىق كېسەللىكلەرده قىزىتما يۇقىرى بولۇش، سۇيدۇكلۇكنىڭ سېزىمى تۆۋەنلەش ياكى سىيىشكە ئىنتىلىش يوقىلىش، يېقىن قوشنا ئەزالار ئىششىش، ئىچ سۇرۇش، بالىياتقۇ مايماقلىشىش، بالىياتقۇ ئۆسمىلىرى، بالىياتقۇ بوينى ئۆسمىلىرى دوۋساقنى بېسىۋېلىش، ئىختىناقى رەھىمى كېسەللىكى بىلەن ئاغرىش قاتارلىقلاردىمۇ سۇيدۇك تۇتۇلۇپ قالىدۇ ياكى سۇيدۇك تەسلىكتە ئازراق كېلىدۇ. يۇقىرىقى ئەھۋاللاردا ئاساسىي سەۋەبچى كېسەللىكنى داۋالاش بىلەن بىللە سۇيدۇكنى راۋان قىلىش، ئېچىشىش، ئاغرىشنى يوقىتىش چارىلىرى قوللىنىلىدۇ.

سۇيدۇك تامچىلاپ كېلىش

سەۋەبى: سۇيدۇك جىددىي كېلىپ دوۋساق بوشاپ كەتكەنلىكى ياكى ئۇنىڭ قۇۋۇتى ئاجىزلاشقانلىقى، دوۋساقنىڭ قىسقۇچ ۋە قىسقارتقۇچى مۇسكۇلىنىڭ

پالەچلەنگەنلىكى، سىيىش قىينىلىشىشتا تونۇشتۇرۇلغان سەۋەبلەردىن قىسمەنلىرى مەۋجۇت بولغانلىقى ئۈچۈن سۈيدۈك تامچىلاپ كېلىدۇ. جىنسىي ئالاقىنى كۆپ ۋە كۆچەپ قىلىش، ئىسسىقلىق دورىلارنى كۆپ ئىستېمال قىلىشلار سەۋەب بولىدۇ.

داۋالاش: سۈيدۈكنىڭ ئۆتكۈرلۈكىنى تەڭشەش ئۈچۈن، بىمارغا سوغۇق تەبىئەتلىك دورىلارنىڭ شىربىسى ئىچۈرۈلىدۇ. تەرخەمەك ئۈرۈقنىڭ شىربىسى، سېمىز ئوت ئۈرۈقنىڭ شىربىسى، قوغۇن ئۈرۈقى، قاپاق ئۈرۈقى مېغىزى، خەشخاش ئۈرۈقى، ئو-سۇق ئۈرۈقى، تاۋۇز ئۈرۈقى مېغىزى، تۈرۈپنىڭ شىربىسى چىقىرىلىپ ئىچۈرۈلىدۇ. مۇرەككەپ دورىلاردىن قۇرسى ماسكە بول ئارپا سۈيى، كاسنە سۈيى، ئوسۇق ئۈرۈقە-نىڭ سۈيى بىلەن ئىچۈرۈلىدۇ ھەمدە بىنەپشە شەربىتى، خەشخاش شەربىتى ئىچۈرۈلە-دۇ. دوۋساقنىڭ تۈتۈش قۇۋۇتى بوشاپ كەتكەن بولسا، ئۇنى كۆچەيتىش، قىزىتىش ئۈچۈن بىمارغا ئىسسىق مەجۇناتلاردىن مەجۇنى مەسرودىيىتوس، ئىترىفىل كەبىر، جاۋارىش كۈندۈر، مەجۇنى سەنجىرىنالارنى بېرىش كېرەك. بەزىدە جۇپتى بەللۇت، ھەب-بۇلئاس قاتارلىق قورۇغۇچى دورىلارنى بېرىش كېرەك. ئىسسىق قۇرسى ماسكە بول پايدا قىلىدۇ. ئەنجۇر مونكى، قۇرۇق ئۈزۈم دوۋساقنى كۆچەيتىدۇ. بىدەنجىر يېغى ئىچىلسىمۇ ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ.دوۋساقتا ئىششىق، تاش ـ قۇم، قويۇق ھۆللۈك، ئۈيۈپ قالغان قان، يارا، مۇدۇر قاتارلىقلار بولسا سۈيدۈك تامچىلاپ كېلىدۇ.

قان سىيىش

قان سىيىشنى پەيدا قىلىدىغان سەۋەبلەر كۆپ خىل بولۇپ، تۆۋەندىكىدەك ئۈچ تۈرگە بۆلۈنىدۇ: (1) ئومۇمىي بەدەن كېسەللىكلىرى، كۆپ قاناشقا مايىللىق كېسەللىكلەر؛ (2) سۈيدۈك چىقىرىش ئەزالىرى كېسەللىكى ۋە ئەرلەر كېسەللىكلىرى؛ (3) بۆرەك سۈيدۈك قانىلى، سۈيدۈك يولى ۋە مەزى بېزى قاناش. ئۈنىڭدىن باشقا، يۇقۇملىنىش، تاش پەيدا بولۇش، ئۆسمە ۋە زەخمىلىنىش قاتارلىقلاردۇر. بۇلارنىڭ ئىچىدىن سۈيدۈك يولى سىلى دائىم كۆرۈلىدىغان كېسەللىك بولۇپ، بۇنىڭدا بۆرەك سىلى كۆپ كۆرۈلىدۇ. ئۈنىڭدىن كېيىن سۈيدۈك كانىلى، دوۋساق، ئاندىن مەزى بېزى ۋە ئۇرۇقدان قوشۇمچىلىرىمۇ تارقايدۇ.

سۈيدۈك يوللىرىنىڭ غەيرىي يۇقۇملىنىشلىرى بۇنىڭغا بۆرەك جامى ئىششىقى، دوۋساق ئىششىقى ۋە سۈيدۈك يولى ئىششىقى، سۆزنەك كېسەللىكى قاتارلىقلار كىرىدۇ.

تاش پەيدا بولۇش كېسەللىكى، بۆرەك ۋە سۈيدۈك قانىلىدا تاش پەيدا بولغاندا قان

سىيگەندىن تاشقىرى، ھەمىشە تۇتقاقلىق، مۇجۇپ ئاغرىش يۈز بېرىدۇ.

ئۆسمە ئۇنۇش سۈيدۈك يولى ئۆسمىلىرىدىن ئەڭ كۆپ ئۇچرايدىغان دوڭساققا ئۆسمە ئۇنۇشتۇر. ئۇنىڭدىن باشقا بۆرەك، سۈيدۈك توشۇش نەيچىسى ۋە سۈيدۈك يولىدىكى ئۆسمىلەر زىيدىلىنىپ يۇقۇملىنىشتىن ياكى توسۇلۇش پەيدا قىلىشتىن ئىلگىرى قان سىيىش كۆرۈلىدۇ.

بۆرەك جامىغا سۇ يىغىلىش، مەزى بېزى چوڭىيىپ كېتىشلەردىمۇ قان سىيىش كۆرۈلىدۇ. سۈيدۈك يوللىرىغا زەربە تېگىش، يىقىلىش، بېسىلىش قاتارلىق سەۋەبلەردىن سۈيدۈك يولىدىكى ئەزالارنىڭ تومۇرلىرى ئۈزۈلگەن، يىرتىلغان چاغلاردىمۇ قان سىيىش كۆرۈلىدۇ.

بۆرەك ۋە جىگەر ئاجىزلىغاندا، ئۇلارنىڭ توقۇلمىلىرى زىيدىلىنىپ بۈزۈلغاندا، ھەر خىل ئېغىر ئومۇمىي بەدەنلىك يۇقۇملىنىشلاردا، جىنسىي ئالاقىدا ئەرلەر قاتتىق كۆچىگەندە، زەھەرلىك يىلانلار چېقىۋالغاندا، قان ئېرىپ كەتكەندە، زەھەرلىك ماددىلار-نى قەستەن ياكى بىلمەي ئىچىۋالغاندا قان سىيىش كۆرۈلىدۇ.

داۋالاش: قان سىيىشنى داۋالاشتىن بۇرۇن سەۋەبىنى ئېنىقلاش كېرەك. سەۋەبىنى ئېنىقلىماي تۇرۇپ، بىمارنى داۋالاشقا كىرىشىش كۆتكەندەك ئۇنۇم بەرمەيدۇ. بىمارغا نىشانلىق چارە قىلىش كېرەك. بىمار كۆپ قان يوقىتىپ بەك ئاجىزلاپ كېتىشتىن ساقلىنىش ئۈچۈن، بىمارغا قانىنى قويۇقلاشتۇرۇپ، قاننىڭ ئويۇش ئىقتىدارىنى ئاشۇرىدىغان، قان توختىتىدىغان قاينىتىلما دورا، سوفۇپ، مەجۇناتلارنى بېرىش لازىم. بۇنىڭ ئۈچۈن، بىمارغا كاشكاپلار، سوفۇپلار، قۇرسلار بېرىلسە تېزرەك ئۇنۇم بېرىدۇ. مەسىلەن، ئەنجىباھار شەربىتى، چىلان شەربىتى، قۇرسى كەھرىۋا، قۇرسى نەپسىددەم، قۇرسى بولىددەم قاتارلىقلار بېرىلىدۇ. قان سىيىش قاندا ھارارەت پەيدا بولۇپ، قان ئۆتكۈرلەشكەنلىك سەۋەبىدىن كۆرۈلسە، قانىنى سوۋۇتۇش ئۈچۈن دوڭسۇنغا سوغۇق سۇ قويۇش، مۇز قويۇش، گىلى ئەرمىنى، ئاقاقىيا، ئاق سەندەل، قىزىلگۈلنى ئېزىپ، خېمىر قىلىپ، دوڭساققا تېڭىش لازىم.

قۇرسى بولىددەم

تەسىرى: قان سىيىشنى توختىتىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: تەرخەمەك ئۇرۇقىنىڭ مېغىزى 12 گىرام، نىشاستە، كەتىرا، ئانار گۈلى، ئاملە شىرىسى، خونسىياۋشان، سەمغى ئەرەبى ئۈچ گىرامدىن ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار قائىدە بويىچە سوقۇلۇپ، سېمىز ئوت سۈيىدە

خېمىر قىلىنىپ، توقمچاق قۇرسى تەييارلىنىدۇ.

پەرھىزى: تەمى ئۆتكۈر بولۇپ، تىلنى قورۇيدىغان، تۇزلۇق غىزالارنى، ئاچچىق-سۇ، ئاچچىق - چۇچۇك نەرسىلەرنى ئىستېمال قىلماسلىق، مۇنچىغا چۈشمەسلىك، ئېغىر جىسمانىي ئەمگەك قىلماسلىق، ئېغىر نەرسە كۆتۈرمەسلىك، ئات - ئۇلاغقا مىنمەسلىك كېرەك.

سىيىپ يېتىش

بالىلارنىڭ كېچىسى سىيىپ يېتىشى كۆپ يۇز بېرىدىغان بىر خىل كېسەللىك بولۇپ، ئاساسەن دوۋساق ئەسەبلىرىنىڭ ھەر خىل كېسەللىكلىرى، مەسىلەن، دوۋساقنى قىسقارتقۇچى ئەسەب ۋە ئۇنىڭغا ئەگىشىپ دوۋساق مۇسكۇلىنىڭ بوشاپ كېتىشى، بەدەندە ھۆللۇك ئېشىپ كېتىش، مېڭە يۇلۇنىدىكى سىيىشنى باشقۇرغۇچى مەركەزلەر بەدەن ۋە ئاشقازان ھۆللۇكلىرىنىڭ تەسىرىگە ئۇچراپ، ئۆزىنىڭ قوغداش خىزمىتىنى جارى قىلدۇرالماسلىق قاتارلىق ئەسەبىي، روھىي ۋە جىسمانىي ئامىللارمۇ بۇ كېسەللىكنىڭ كۆرۈلۈشىگە سەۋەب بولۇشى مۇمكىن. ئۇنىڭدىن باشقا، ئاتا - ئانىلار بالىلارنى قەرەللىك سىيىشكە كۆندۇرمەسلىك، بالىلارنىڭ روھىي كەيپىياتى تۇراقلىق بولماسلىق، بولۇپمۇ بالىلارنىڭ ئاتا - ئانىلارنىڭ خەۋەر تېپىشى، پەرۋىش قىلىشىدىن مەھرۇم بولۇپ قېلىشى، ئوزۇقلىنىشى ناچار بولۇش، ئۇخلىشى نورمال بولماسلىق، ئۇچەيدە يىلانسىمان مەددە پەيدا بولۇش، كېسەللىك ئازابىنى ئۇزاق تارتىش، چارچاپ كېتىش، روھىي زەربىگە ئۇچراش، داۋاملىق سوغۇقلۇق ۋە سۇيۇق تاماقلارنى يېيىش، ئۇخلاش ئالدىدا چاي، سۇيۇقلۇقلارنى كۆپ ئىستېمال قىلىشتەك بىر قاتار تۇرمۇش ئامىللىرىنىڭمۇ تەسىرى بولىدۇ. شۇڭا، بالىلار كېچىسى ئۇخلاۋېتىپ چۈش كۆرۈپ تۇرۇپ ياكى چۈش كۆرمەيلا ئىختىيارسىز ھالدا ئورنىغا سىيىپ قويىدۇ. بەزىلەر چوڭ بولغاندا ئۆزلۇكىدىن ساقىيىپ قالىدۇ. بەزىلەر بالاغەتكە يەتكەندىن كېيىنمۇ يەنىلا سىيىپ ياتىدۇ.

داۋالاش: بالىلاردىكى سىيىپ يېتىش كېسەللىكىنى داۋالاشتا، مۇمكىنقەدەر ئەسلىي سەۋەبىنى تېپىپ، ئۇنى يىلتىزىدىن داۋالاش لازىم. بالىلارغا ياۋا توشقان گۆشى داۋاملىق يېگۈزۈلسە ياكى ياۋا توشقان بېشى قاينىتىلىپ، سۇيى ئىچۈرۈلسە ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ. بالىلارغا ياڭاق مېغىزىدا چاي سۈتلەپ بېرىلسە، ھەر كۈنى كەچتە 2 ~ 4 گىرام خولىنجان تالقىنى يېگۈزۈلسىمۇ ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ. بالىغا مۇرەككەپ دورىلاردىن جاۋارىش مەستىكى، ماددەتۇلھايات، جاۋارىش جالىنۇس،

جاۋارىش زەرئۇنى، جاۋارىش ئەنبەر، مەجۇنى ئازاراقى، ھەببى ئازاراقى مۇۋاپىق مىقداردا بېرىلسە بولىدۇ.

سۈيدۈك تۇتالماسلىق

سەۋەبى: سۈيدۈك تۇتالماسلىقنىڭ سەۋەبلىرى مۇرەككەپ، ئۇنىڭ بىر قىسمى سۈيدۈك چىقىرىش ئەزالىرىنىڭ تۇغما كەمتۈكلۈكىگە، بىر قىسمى ھەر خىل سەۋەبلەردىن دۇۋاسانىڭ سۈيدۈكنى تىزگىنلەپ تۇرۇش ئىقتىدارىنىڭ ئاجىزلىشىشى، يەنە قىلىشىغا باغلىق. تۇغما سەۋەبلەر، يەنى سۈيدۈك يولىدىكى ئەزالاردىن دۇۋاسانىڭ تۇغما شەكىلىدە سىرتىغا ئۆرۈلگەن ھالەتتە بولۇشى، سۈيدۈك كانىلى پەردىسىگە چاپلاشقان ھالدا قورساق ئالدىنقى دىۋارىغا چاپلىشىپ تۆشۈك ئېچىلغان بولۇشى، مەزى بېزى ياكى سۈيدۈك يوللىرىدىكى چوڭىيىش ياكى ئۆسمىلەرنىڭ سۈيدۈكنى تامچىلاپ چىقىشقا مەجبۇر قىلىشى، دۇۋاسان دىۋارىنىڭ جىنسىي يولىغا تېشىلىپ كېتىشى، مېڭە ۋە يۇلۇندىكى سۈيدۈكنى ئىدارە قىلغۇچى مەركەزلەرنىڭ خىزمىتى توسقۇنلۇققا ئۇچراش، ئۆسمە پەيدا بولۇش، ئىششىپ قېلىش قاتارلىقلار سەۋەب بولىدۇ. ئۇنىڭدىن باشقا، بەدەننى، دۇۋاسان ئەسەبىلىرى، مۇسكۇل ۋە پەيلىرىنى ھۆللۈك ئورۇنۇشى، دۇۋاسان مۇسكۇلى بوشاپ كېتىش، دۇۋاسان ئىچكى پۈرمە مۇسكۇلى بۇزۇلۇپ كېتىش، دۇۋاساقا ئىسسىقلىق تەسىر قىلىش، قوشنا ئەزالاردىن بالىياتقۇ، تۇخۇم توشۇش نەيچىسى، تۇز ئۇچەي ئىششىقى، ھامىلدارلىق، ئۆسمىلەرنىڭ دۇۋاسانى قىسىپ قويۇشى ۋە باشقا سەۋەبلەر سۈيدۈكنىڭ ئىختىيارسىز چىقىپ كېتىشىنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ.

داۋالاش: سۈيدۈك تۇتالماسلىقنىڭ تۇغما كەمتۈكلۈككە مەنسۇپ سەۋەبلىرىنى ئوپېراتسىيە ئارقىلىق داۋالاش لازىم. ئۆسمە ياكى باشقا سەۋەبلەر دۇۋاسانى قىسىپ قويغان بولسا، ھامىلدار ئاياللار تۇغقاندىن كېيىن ياكى ئۆسمىلەر ئېلىنغاندىن كېيىن، سۈيدۈكنى تىزگىنلەش بىر قەدەر قىيىن بولىدۇ. دۇۋاسانىڭ بوشاپ كېتىشى، سوغۇق ۋە ھۆللۈكتىن بولغان كاناللارنى بوشاپ كېتىشلەرنى داۋالاش تەسرەك بولسىمۇ، ئۇزاق مۇددەت دورا ئىستېمال قىلىنسا مەلۇم دەرىجىدە ياخشىلىنىلى بولىدۇ. سۈيدۈكنى تىزگىنلىگۈچى مۇسكۇل ۋە پەيلەر چىڭىپ، سۈيدۈكنىڭ ئىختىيارسىز مېڭىپ كېتىشى ئاستا ـ ئاستا ياخشىلىنىدۇ. بىمارغا سۈيدۈكنى تىزگىنلىگۈچى دورىلاردىن كۈندۈر، مەستىكى رۇمى، خولىنجان، سەئىدى كوفى قاتارلىقلار تاللاپ بېرىلىدۇ. بۇلارغا ئانار گۈلى، جۈپتى بەللۇت، ھەببۇلئاس تەڭ مىقداردا قوشۇلۇپ بېرىلسە تەسىرى تېخىمۇ ياخشى بولىدۇ. ئىپار، قۇندۇر قەھرىنى ئىسسىق تەبىئەتلىك ياغلارغا

ئارىلاشتۇرۇپ، دوۋساقتا سۈركەش لازىم.

بىمارغا ئىترىپقىل سەغىر، ئىترىپقىل كەبىر قاتارلىق دورىلارنى بېرىش لازىم. جۈپتى بەللۈت، مەستىكى، سەئىدى كوفى، قارا ھېلىيلە قەنت بىلەن تالقانلىنىپ بېرىلسىمۇ ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ.

دوۋساقنىڭ ئىسسىقلىقى ئېشىپ كەتكەندە، بىمارغا ئانار گۈلى، گىلى ئەرمىنى، سېمىز ئوت ئۈرۈقى، ئوسۇڭ ئۈرۈقىدىن قۇرس تەييارلاپ بېرىلىدۇ. دىيابىت كېسەللىكىدە كۆرسىتىلگەن دورىلار تاللاپ ئىستېمال قىلىنسىمۇ بولىدۇ. سۈيدۈك تۇتالماسلىق قوشنا ئەزالاردىكى ئىششىقتىن باشقا ھەر خىل كېسەللىك ئۆزگىرىشلىرىگە چېتىشلىق بولسا، مەزكۇر كېسەللىكلەرنى داۋالاشقا، ھامىلدارلىق سەۋەب بولسا تۇغۇتنى كۈتۈشكە توغرا كېلىدۇ.

سۆزنەك

سەۋەبى: سىفلىس، سۆزنەك قاتارلىق بىرقانچە خىل كېسەللىك غەيرىي نورمال جىنسىي ئالاقە ۋاستىسى ئارقىلىق بىر كىشىدىن يەنە باشقا بىر كىشىگە يۇقۇپ تارقىلىپ كېتىدىغانلىقى ئۈچۈن، ئۇنداق كېسەللىكلەر مۇھەببەت كېسەللىكى (ئەمرازى زھرىيە) ياكى نەسىللىنىش ئەزالىرى كېسەللىكى دەپ ئاتىلىدۇ.

سەۋەبى: بۇ كېسەللىك ئاساسەن جىنسىي ئالاقە قىلىش، سۆزنەك كېسەللىكى بىلەن ئاغرىغان ئايالنىڭ ئىشتىنىنى ساق ئايال كىيىش، بىمار ئىشلەتكەن غۇسلى لۆڭگىسىنى ساق ئاياللار ئىشلىتىش قاتارلىق ۋاستىلەر ئارقىلىق بىماردىن ساقلارغا يۇقۇپ تارقىلىدۇ. بىر ئايالدا سۆزنەك كېسەللىكى بولۇپ پاھىشىلىق بىلەن يۈرسە يۇزلىگەن، مىڭلىغان ساق كىشىلەرگە يۇقۇپ كېتىۋېرىدۇ.

ئالامىتى: سۆزنەك كېسەللىكى يۇقۇپ بىرقانچە كۈن ئۆتكەندە بىماردا توڭلاپ تىترەش كۆرۈلىدۇ. ئەرلەردە سۈيدۈك يولىدىن، ئايالالاردا جىنسىي يولىدىن سارغۇچ سۈيۇق يىرىڭ كېلىدۇ. ئەرلەر سىيگەندە سۈيدۈك كۆيدۈرۈپ كېلىدۇ، ھەتتا جىنسىي ئەزا پىچاقتا كەسكەندەك قاتتىق ئاغرىيدۇ. بىمارنىڭ سۈيدۈك يولى ئېغىزى يىرىڭ بىلەن چاپلىشىپ قېلىپ سۈيدۈك چىقالماي قاتتىق ئازابلىنىدۇ. ئايالالارنىڭ جىنسىي يولى بىلەن سۈيدۈك يولى ئېغىزى يېقىن بولغاچقا، 1 ~ 2 كۈن ئۆتمەيلا سۈيدۈك يولى قىزىرىپ ئىششىيدۇ، سىيگەندە ئېچىشىپ ئاغرىيدۇ. ئىششىق بالىياتقۇ بوينى، بالىياتقۇ ئىچىگە قەدەر يېتىپ بارغاندا كېسەللىك تېخىمۇ تەرەققىي قىلىپ ئومۇمىي بەدەنلىك ئالامەتلەر كۆچىيىدۇ. بىمار ماغدۇرسىزلىنىدۇ، ئىشتىھاسى تۇتۇلىدۇ، بېلى

ئاغرىيدۇ. 3 ~ 4 ھەپتىدە يىرىك تەدرىجىي سۈزۈلۈپ سىيگەندە ئاغرىش ئازىيىدۇ. لېكىن، بۇ كېسەللىكنىڭ پۈتۈنلەي ساقايغانلىقىدىن دېرەك بەرمەيدۇ. شۇڭا، ئارام ئېلىش، مۇۋاپىق داۋالىنىش، پەرھىز مۇۋاپىق بولمىسا كېسەللىك سوزۇلما ھالەتكە ئۆتۈپ كېتىدۇ. نەتىجىدە بىمارنىڭ سالامەتلىكىگە ـ نەسىللىنىش ئىقتىدارىغا ئېغىر تەسىر يەتكۈزىدىغان بىر قاتار قوشۇمچە كېسەللىكلەر پەيدا بولىدۇ. سۆزنەك بىلەن يۇقۇملانغاندىن كېيىن بەدەندىكى باشقا كېسەللىكلەر ئېغىرلىشىدۇ. خۇسۇسەن، نۇقرەس، مۇفاسىل پەيدا بولىدۇ، زەكەر بېشى قىزىرىپ ئىششىدۇ. زەكەر يىرىڭلىق ئىششىقى پەيدا بولىدۇ. مەزى بېزى، سۈيدۈكلۈك، مەنىي خالتىسى ئىششىيدۇ. بىمار قان سىيىدۇ، ئۇرۇقدىنى، مەقىتى ئىششىيدۇ، كۆزنى قارىغۇ قىلىپ قويىدۇ. ئىچكى ئەزالاردىكى بوغۇم، تارامۇشلار ئىششىيدۇ. قانغا يىرىك ئۆتۈپ يىرىڭدىن زەھەرلىنىشنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ. يۇرەك قېرىنچىسىنىڭ يارىلىق ئىششىقىنى پەيدا قىلىدۇ. ئاياللاردا يۇقىرىقىلاردىن باشقا ئىچكى جىنسىي ئەزالىرى ۋە قوشنا ئەزالىرىدا ھەر خىل ئىششىقلار پەيدا بولۇپ، ئۇلارنىڭ ساقلىقى ۋە تۇغۇش ئىقتىدارىغا ئېغىر دەرىجىدە تەسىر يېتىدۇ.

ئاياللار سۆزنىكى

ئەرلەردە سۆزنەك بولىدىكەن ئاياللارغا يۇقماي قالمايدۇ. ئاياللار سۆزنەككە مۇپتىلا بولغاندا ئەڭ ئاۋۋال ئاپىتكە ئۇچرايدىغان ئورۇن جىنسىي يول، بالىياتقۇ بويىنى، سۈيدۈك يولى بولىدۇ. ئاياللاردىكى سۆزنەكمۇ ئەرلەردىكىدەك ئۆتكۈر خاراكتېرلىك سۆزنەك ۋە سوزۇلما خاراكتېرلىك سۆزنەك دەپ ئىككى خىلغا بۆلۈنىدۇ. بۇ خىل كېسەللىكنى سۆزنەك شارچە جاراسىمى پەيدا قىلىدۇ. مەزكۇر كېسەللىك ئەرلەردىن ئاياللارغا ياكى پاھىشە ئاياللاردىن ئەرلەرگە يۇقۇش، غەيرىي نورمال جىنسىي ئالاقە، كېسەل ئاياللار كىيگەن ئىچ كىيىمنى ساق ئاياللار ئالماشتۇرۇپ كىيىش، كېسەل ئاياللار جىنسىي يولىنى يۇيۇشقا ئىشلەتكەن داسنى ئورتاق ئىشلىتىش، غۇسلى لۆڭگىسىنى بىللە ئىشلىتىش قاتارلىق ئامىللار مەزكۇر كېسەللىكنىڭ پەيدا بولۇشىغا سەۋەبچى بولىدۇ.

ئالامىتى: ئۆتكۈر خاراكتېرلىك سۆزنەكتە ئاياللار جىنسىي يولىنىڭ ئىچكى قىسمى ئۆزىگە خاس بىر خىل خۇسۇسىيەتتە قىزىرىپ كېتىدۇ، ئىششىدۇ. بالىياتقۇ پەردىلىرىگە قان تولىدۇ، بەل قاتتىق ئاغرىيدۇ. جىنسىي يولدىن قانلىق يىرىڭ كېلىدۇ. بىمار توڭلاپ تىترەيدۇ، پۈتۈن بەدىنى يېقىمسىزلىنىدۇ، ئىشتىھاسى

تۇتۇلىدۇ. ھەر خىل دەرىجىدە قىزىيدۇ.

سوزۇلما خاراكتېرلىك سۆزنەك داۋالىنىپ تولۇق ساقايغاندىن كېيىن يەنە يۇقۇملانغاندا ياكى بەدەنگە قاتتىق سوغۇق ئۆتۈپ كەتكەندە، سوزۇلما خاراكتېرلىك سۆزنەك قايتا قوزغىلىپ، جىنسىي يول ۋە سۈيدۈك يولىدىن يىرىڭ كېلىدۇ، بىرئاز ئېچىشىدۇ، سىيگەندە ئاغرىيدۇ، بەلدە ئاغرىش بولىنىدۇ. بەزىدە سىيىش قىينىلىشىپ قالىدۇ. سۈيدۈك ئاز - ئازدىن ئېچىشتۇرۇپ كېلىدۇ. كېسەللىك تۇخۇمدانغا ۋە ئۇنىڭ تۇخۇم ئۆتكۈزۈش كانالىرىغا ئورۇنلىشىپ، چاپلىشىپ توسۇلۇشتەك ئۆزگىرىشلەرنى پەيدا قىلغان بولسا، مەزكۇر ئايال تۇغماس بولۇپ قالىدۇ.

داۋالاش: سۆزنەكنىڭ دەسلىپىدە سىيگەن چاغدا يېنىك ئېچىشىش كۆرۈلۈپ، سۈيدۈك يولىدىن سۈيۇق يىرىڭ ئېقىپ تۇرسا، مۇۋاپىق ئىلاج قىلىنسا پايدىلىق بولىدۇ.

سۆزنەكنىڭ دەسلىپىدە سۈيدۈك يولىدىكى قىچىشىش ۋە ئېچىشىشنى پەسەيتىش ئۈچۈن، بىمارغا يەڭگىل سۈيدۈك ھەيدىگۈچى ۋە تىنچلاندۇرغۇچى دورىلارنى ئىستېمال قىلدۇرۇش لازىم. بىمارغا ئارپا سۈيى، سۈت ياكى سۈتلۈك ئاش، نان ۋە قورۇمىلارنى بېرىش، قاينىق سۇ ئىچۈرۈش لازىم. ئاچچىق - چۈچۈك، ئىسسىق تەبىئەتلىك ۋە غىدىقلىغۇچى، ئوڭاي سىڭمەيدىغان نەرسىلەرنى، قارىمۇچ، گۆش ۋە ھاراق قاتارلىقلارنى بەرمەسلىك، جىنسىي ئالاقىنى قەتئىي چەكلەش لازىم. ئەگەر ئېچىشىش ۋە ئاغرىش قاتتىق بولسا، بىمار بېلىگىچە ئىلمان سۇدا ۋاننا قىلدۇرۇلسا، ئاغرىش ۋە ئېچىشىشلار پەسىيىدۇ. دەسلەپكى دەۋردە كېسەللىك يېنىك بولسا، بىمارنىڭ سۈيدۈك يولىنى ئەينەك ناسۇس بىلەن يۇيۇش لازىم. بۇ خەتەرلىكرەك.

ئەگەر سۈيدۈك ئېچىشىپ كەلسە، بىمارغا سوغۇق تەبىئەتلىك سۈيدۈك ھەيدىگۈچى دورىلاردىن تەرخەمەك ئۇرۇقى مېغىزى، تاۋۇز ئۇرۇقى مېغىزى، ئوغرىتىكەننى ئۈچ گىرامدىن ئېلىپ، شىرىسىنى چىقىرىپ، 50 مىللىلىتىر بۇزۇرى شەربىتى بىلەن ئىچۈرۈش كېرەك.

قىزىلگۈل ئۈچ گىرام، نوقۇت 12 گىرام ئېلىنىپ، چۆككۈدەك قاينىق سۇغا چىلىنىدۇ، ئەتىسى مەزكۇر سۇ 50 مىللىلىتىر بۇزۇرى شەربىتى بىلەن بىمارغا ئىچۈرۈلىدۇ.

ئىككى گىرام قەلەي كۇشتىسى ياكى بەش گىرام مامرانچىنى تالقىنى ياكى ھەببى سۇزاپ سوغۇق تەبىئەتلىك سۈيدۈك ھەيدىگۈچى دورىلار بىلەن بىمارغا ئىچۈرۈلىدۇ.

سۆزنەك ئەرقى كونا، يېڭى سۆزنەكلەرگە ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ. 120 مىللىلىتىر ھۆل يۇمغاقسۇتنىڭ سىقىلغان سۈيى، 24 مىللىلىتىر ئۆتكۈر شاراب ئازراق سەدە-

دەل يېغىغا قوشۇلۇپ بىمارغا ئىچۈرۈلىدۇ.

گۈڭگۈرت سېرىقى سۆزنەككە ياخشى پايدا قىلىدۇ، يەنى تازىلانغان گۆڭگۈرت سېرىقى بىلەن شورا قەلىمى 24 گىرامدىن ئېلىنىپ، يۇمشاق سوقۇلۇپ، مەخسۇس تۆمۈر تاۋىغا سېلىنىپ، ئەتراپى گىلى ھېكمەت بىلەن چاپلىنىپ، قوقاسقا كۆمۈپ قويۇلىدۇ، ئىسسىقلىق تەسىرىدە دورىلار ئېرىپ بىر - بىرى بىلەن ئارىلىشىپ كېتىدۇ. بۇ دورىلار سوۋۇغاندا ئېلىنىپ، قايتا سوقۇلۇپ، ئەھۋالغا قاراپ بىر گىرام تالقان يېتەرلىك مىقداردىكى بۇزۇرى شەربىتى ياكى باشقا مۇناسىپ دورىلار بىلەن بىللە بىمارغا ئىچۈرۈلىدۇ.

سۆزنەك تالقىنى

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: موزا 12 گىرام، كات ھىندى 24 گىرام، تاباشىرتۆت گىرام، مارجان كۇشتىسى 4.5 گىرام ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار سوقۇلۇپ، سەندەل يېغىدىن 36 گىرام ئارىلاشتۇرۇلىدۇ، ئاندىن يەتتىگە بۆلۈنۈپ، كۇندە بىر بۆلىكى 50 مىللىلىتىر بۇزۇرى شەربىتى بىلەن بىمارغا ئىچۈرۈلىدۇ.

ئون بىرىنچى باب ئەرلەر تاناسىل ئەزا كېسەللىكلىرى

جەلەق

سەۋەبى: جەمئىيەتتىكى ئەخلاقسىز كىشىلەرنىڭ يامان تەسىرى، خاتا يولغا باشلىشى، ئۆگىتىشى، بالاغەتكە تولۇق يەتمىگەن ياكى يېتىلگەن چاغدىكى يالغۇزلۇق، جىنسىي ئىنتىلىش قاتارلىق سەۋەبلەر بىلەن تەجرىبىسىز ياشلار بۇ خىل يامان ئادەتكە كۆنۈپ قالىدۇ، ھەتتا بۇ ئادەتنى تۇرمۇش قۇرغاندىمۇ تاشلىيالمايدۇ. ئوغۇللار ئالتىنى قولىدا ئىشقاپ مەنىي چىقىرىۋەتكەندەك، ياش قىزلار، ئەرسىز قالغان ئاياللارمۇ جىنسىي ئەزاسىنى قولىدا ئىشقاش، ئوخشاش جىنسىلىقلار ئۆزئارا ئويىنىشىش، سۈنئىي ئالەت بىلەن جىنسىي ئەزانى ئىشقاش قاتارلىق ئۇسۇللار بىلەن شەھۋانىي تەلىپىنى قاندۇرىدۇ. بۇمۇ جەلق ھېسابلىنىدۇ. ئاياللاردىكى بۇ بەدقىلىقلىق ئىنتايىن مەخپىي بولىدۇ. يۇقىرىقى ناچار ئادەت تۇغرا جىنسىي ساۋات تەربىيەسى كۆرمىگەن ياشلار، ئوقۇغۇچىلار، بويتاقلار، ئەسكەرلەر، مەھبۇسلاردا كۆپ كۆرۈلىدۇ.

ئالامىتى: ياش ئوغۇل، قىزلار بۇ ناچار ئۇسۇل بىلەن جىنسىي ئىنتىلىشىنى پەسەيتكەندەك بولۇپ، كۆندىن كۆنگە تېخىمۇ كۆنۈپ قالىدۇ. ھەر كۈنى، بەزىدە كۈن ئارىلاپ قول بىلەن جىنسىي ئەزاسىنى ئىشقاپ لەززەتلىنىش ئارقىلىق مەنىي سۈيۇقلۇقىنى داۋاملىق چىقىرىۋەتكەچكە ماغدۇرسىزلىنىدۇ. قېنى ئازلاشقا، بەدىنى ئاجىزلاشقا باشلايدۇ، چىرايى سارغىيىدۇ، بېشى قايىدۇ، كۆزى قاراڭغۇلىشىدۇ، ئىشتىھاسى تۇتۇلىدۇ. دائىم خىيالچان، غەمكىن بولۇپ، كىشىلەردىن قاچىدىغان بولۇپ قالىدۇ. ئوغۇللار ئۆيلىنىشتىن قورقىدىغان بولۇپ قالىدۇ. قىزلار تۇرمۇش قۇرۇشنى خالىمايدۇ. كۆندىن كۆنگە بېلى ئاغرىيدىغان، ئىچكى تاناسىل ئەزالىرى ئاغرىيدىغان بولۇپ قالىدۇ. يۇقۇملۇق كېسەللىكلەرگە مۇپتىلا بولىدۇ. يۇرەكنىڭ قۇۋۇتى ئاجىزلاپ، زېھنىي كۈچى تۆۋەنلەيدۇ. ھەر خىل ئەسەبىي، روھىي كېسەللىكلەرگە مۇپتىلا بولىدۇ. ئۆمرى قىسقىرايدۇ.

داۋالاش: زەيتۇن يېغى، ئۆچكىنىڭ بۆرەك يېغى، ئۆردەك يېغى، كالا يىلكى 30 گىرامدىن، گۈل يېغى 60 گىرام ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار ئارىلاشتۇرۇلۇپ، جىنسىي ئەزا، دوۋساق ۋە ئارىلىق قىسىملىرىغا داۋاملىق سۈۋاپ بېرىلىدۇ.

توخۇ ئۆتى ھەسەلگە ئارىلاشتۇرۇلۇپ، بىمارغا ئاز - ئازدىن ئىچۈرۈلىدۇ، مائۇل-لەھمى كۈندە بىر قېتىم، 75 مىللىلىتىردىن ئىچىلىدۇ.

75 گىرام مائۇللەھمى ئەنبىرى مۇۋاپىق مىقداردىكى ناۋات بىلەن تاتلىق قىلىنىپ ئىچىلىدۇ. بۆرەكنى كۈچەيتىش ئۈچۈن، خېمىرى مەرۋايىت، خېمىرى ئەۋرىشىم، مەجۇنى فەلاسىفە، جاۋارىش زەر ئۇنى قاتارلىقلار ئۆزاق مۇددەت ئىستېمال قىلىنىدۇ. مۇپەررى ياقۇت، سۇمبۇل شەربىتى، مەجۇنى ئازاراقى، ھەببى ئازاراقى قاتارلىقلار ئەھۋالغا قاراپ ئىستېمال قىلىنىدۇ.

جىنسىي ئەزا ئىششىقى ۋە يارىسى

سەۋەبى: ھەر خىل ئۇفۇنەتلىك ماددىلارنىڭ قان ئارقىلىق جىنسىي ئەزادا ئورۇنلىشىشى، سىفلىس كېسىللىكىنىڭ دەسلەپكى دەۋرىدە خەتنىگاھقا يېقىن جايدا ئاغرىيدىغان بىر خىل مونەك پەيدا بولۇپ، تېشىلگەندىن كېيىن يارىغا ئايلىنىشى، سۇلىس كېسىللىكىنىڭ ئاخىرقى دەۋرىدە بۇرۇن ياكى باشقا ئەزالارغا جىنسىي ئەزانى چىرىتىپ چۈشۈرۈۋېتىدىغان يارىغا ئوخشاش پەيدا بولۇشى، جىنسىي ئەزا راكىنىڭ ئاخىرقى باسقۇچىدا زىيدىلىنىپ، جىنسىي ئەزانى بۇزۇپ تاشلايدىغان يارىغا ئايلىنىشى سەۋەبىدىن پەيدا بولىدۇ. ئۇنىڭدىن باشقا، سەپراۋى ماددا ياكى بۇزۇق قان تەسىرىدىنمۇ پەيدا بولىدۇ.

ئالامىتى: ئىششىش تېرىدىلا بولسا تېرە قىزىرىپ ئىششىيدۇ، ئاغرىيدۇ، ئىشتان تەگسىمۇ ئاغرىپ كېتىدۇ. ئىششىش زەكەر بۇلۇتسىمان تېنىگىچە يېتىپ بارغان بولسا، ئومۇمىي بەدەندە يېقىمسىزلىق، قىزىتما، توڭلاپ تىترەش، جىنسىي ئەزادا ئاغرىش، سىيگەندە ئېچىشىش قاتارلىق ئالامەتلەر كۆرۈلىدۇ.

يارىنىڭ ئالامەتلىرىمۇ يىرىڭداش، توقۇلمىلار چىرىپ بۇزۇلۇش دەرىجىسىگە قاراپ ھەر خىل بولىدۇ.

ئىششىق جىددىي بولغاندا قىزىتما، جۇغ - جۇغ ۋە جىنسىي ئەزا ساھەسىدە ئاغرىش كۆرۈلىدۇ. ئەگەر ھۆكۈنەك توقۇلمىدا يىرىڭلاش، توقۇلمىلار چىرىپ كېتىش ھادىسىلىرى كۆرۈلسە، شۇ ئەھۋاللارغا خاس بولغان يىرىڭ ئېقىش، سېسىق پۇراق چىقىش، گۆشلەر چىرىپ چۈشۈپ كېتىش، ئاغرىش، سىيگەندە ئېچىشىش قاتارلىق ئالامەتلەر كۆرۈلىدۇ. سىفلىس كېسىللىكىنىڭ ئاخىرقى دەۋرلىرىدىكى يارىدار جىنسىي ئەزا چىرىپ، چۈشۈپ كېتىدۇ.

داۋالاش: سىفلىس يارىسى بولسا، يەرلىك ئورۇنغا كۈچلۈك قۇرۇتقۇچى ۋە بۇزۇق

گۆشلەرنى يوقىتىپ ساق گۆش ئوندۇرگۈچى دورىلارنى سېپىش كېرەك. يەككە دورىلاردىن سەبرە سۇدا ئېرىتىلىپ، جىنسىي ئەزاغا سۈۋاپ بېرىلسە ئىششىقنى يوقىتىدۇ. سەبرە قېيمىقۇ يوپۇرمىقىنىڭ سۈيىدە ئېرىتىلىپ، جىنسىي ئەزاغا سۈركەلسە زەخمنى يوقىتىدۇ.

سېرىقچېچەك ئۇرۇقى كۆيدۈرۈلۈپ جىنسىي ئەزا زەخمىسىگە سېپىلسە زەخمنى ساقايتىدۇ.

كالىنىڭ ئۆتى ھەسەلگە ئارىلاشتۇرۇلۇپ جىنسىي ئەزاغا بېسىلسا تاناسىل ئەزا ۋە ئونىڭ ئاغرىقى، ئىششىقىغا ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ.

كۆيدۈرۈلگەن سۆڭەك يۇمشاق سوقۇلۇپ تاناسىل ئەزا ۋە ئۇرۇق بېزى زەخمىسىنىڭ ئۇستىگە سېپىلسە ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ. سۈرمە سېپىلسىمۇ ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ. لوۋىيا ئونى بىلەن ئارپا ئونى گۈل يېغى بىلەن قاينىتىلىپ، جىنسىي ئەزادىكى زەخمە، يارا ئۇستىگە چېپىلسىمۇ ئىششىقنى تارقىتىدۇ. بەزرۇلبەنجى سوقۇلۇپ، مۇسەللەس بىلەن بىرگە كېسەل ئەزاغا سۈركەلسىمۇ يۇقىرىقى تەسىرنى بېرىدۇ.

مۇرەككەپ دورىلاردىن مەلھەمى كافور، مەلھەمى موردارسەنگى، مەلھەمى ناسور، مەلھەمى رال قاتارلىق مەلھەملەرنى قائىدە بويىچە جىنسىي ئەزاغا سۈركەپ بېرىش كېرەك.

ئۇرۇقدان ئىششىقى

1. ئۆتكۈر خاراكتېرلىك ئۇرۇقدان ئىششىقى

سەۋەبى: ئۆتكۈر خاراكتېرلىك ئۇرۇقدان ئىششىقى: سۆزنەك، سەلىس، كىچىك بالىلارنىڭ قولاق ئاستى بېزى ئىششىقىدا ئۇرۇقداننىڭ ئۆتكۈر خاراكتېرلىك ئىششىقى، بۇلاردىن باشقا ئۆتكۈر خاراكتېرلىك بوغۇم ئىششىقى، ئۇششاق بوغۇملار ئىششىقى، سۈيدۈكلۈك ئۆتكۈر خاراكتېرىك ئىششىقىدىمۇ ئۇرۇقدانغا ئۇفۇنەتلىك ماددىلار كېلىپ، جىددىي ئىششىق پەيدا قىلىدۇ، بۇنىڭدا بەزىدە بىر تەرەپ ئورۇقدان، يەنە بەزىدە ھەر ئىككى تەرەپتىكى ئۇرۇقدان ئىششىيدۇ.

ئالامىتى: ئۇرۇقدان ئىششىپ قىزىرىپ قالىدۇ، ئونى تۇتقىلى بولمايدۇ. ئۇرۇقدان قاتتىق ئاغرىيدۇ. بىمارنىڭ ئومۇمىي بەدىنىدە قىزىش ۋە باشقا ئومۇمىي بەدەن رېياكسىيەلىرىمۇ قوشۇلۇپ كېلىدۇ.

داۋالاش: ئالدى بىلەن ئىششىقنى ۋە قىزىتمىنى، ئۇرۇقداندىكى ئىششىقنى

قايتۇرۇش ئۇچۇن چارە قىلىنىدۇ. ئەگەر بىمارنىڭ بەدەن ئەھۋالى يار بېرىپ، بەدىنىدە توسالغۇ بولمىسا، باسلىق تومۇرىدىن قان ئېلىشنىڭ ئۇنۇمى تېز بولىدۇ. بىمارغا سىركە، گۇلاپ، ئىسپىغول، ئىتئۇزۇمى سۇيى، كاسىنە ۋە باشقا دورىلارنىڭ سىقىپ چىقىرىلغان سۇيى ئىچۇرۇلسە ياخشى ئۇنۇم بېرىدۇ. بابۇنە، زىرە ۋە باشقىلار يۇمشاق سوقۇلۇپ، گۇل يېغى ياكى تۇخۇم سېرىقىغا ئارىلاشتۇرۇلۇپ ئۇرۇقدان خالتىسىغا چېپىلىدۇ. لوۋيا ئۇرۇقى تالقان قىلىنىپ چېپىلىدۇ ياكى كۆك يۇمغاقسوت سوقۇلۇپ چېپىلىدۇ.

كۆيدۇرۇلگەن چەلەك كۈلى سوقۇلۇپ، تۇخۇم ئېقىغا ئارىلاشتۇرۇلۇپ چېپىلىدۇ. بەزرۇلبەنجى مۇسەللەسكە ئارىلاشتۇرۇلۇپ چېپىلىدۇ. ئاق سېغىز گۇل يېغىغا ئارىلاشتۇرۇلۇپ چېپىلىدۇ. تۇخۇم ئېقى يەككە ھالدا ياكى لوۋيا ئۇنىغا ئارىلاشتۇرۇلۇپ چېپىلىدۇ. گىلى مەختۇم گۇلاپ ياكى گۇل يېغىغا قوشۇلۇپ چېپىلىدۇ. بىمارغا ھەر كۈنى تۆت گىرام ئاق لەيلى گۈلى قايىنىتىلىپ، سۇيى ئىچۇرۇلسە، تىرىپلىرى ئۇرۇقدانغا تېگىلسا ياخشى ئۇنۇم بېرىدۇ. پىننە يوپۇرمىقى سوقۇلۇپ، سوقۇلغان ئۇزۇم بىلەن تېگىلىدۇ. بىمارغا سەبرە سۇيى ئىچۇرۇلىدۇ ياكى سۇدا ئېرىتىلىپ، سىرتىدىن سۈۋاپ بېرىلىدۇ. مورداسەنگى گۇلاپتا ئېزىلىپ چېپىلىدۇ، كۈنجۈت سۇدا ئېزىلىپ ئىلمان ھالەتتە ئۇرۇقدانغا تېگىلىدۇ. بۇلار ئۇرۇقدان ئىششىقىغا شىپا قىلىدۇ.

بېھى ئۇرۇقى ئۇچ گىرام، مارجان شوخلا، ئوسۇك ئۇرۇقى بەش گىرامدىن، چىلان 5 دانە، سەرپىستان 11 دانە ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار سۇغا چىلاپ قويۇلۇپ قاينىتىلىدۇ، تەمى چىققاندىن كېيىن سۈزۈلۈپ، 30 مىللىلىتىر نېلۇپەر شەربىتى بىلەن بىمارغا ئىچۇرۇلىدۇ.

مۇقەل، ئۇشەق، مىئەسائىلە، مۇرمەككى، بابۇنە، قارا زىرە، سۇمبۇل ئۇچ گىرامدىن، ئاق لەيلى گۈلى، زىغىر، شۇمشا، ئىكلىمىلىك، لوۋيا ئۇنى تۆت گىرامدىن، ئاق موم، ئۆچكىنىڭ بۆرەك يېغى 30 گىرامدىن، گۇل يېغى 60 گىرام ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار سوقۇلۇپ، تاسقالغاندىن كېيىن، ئۆچكە يېغى بىلەن ئاق موم قىزىتىلغان گۇل يېغىدا قىزىتىلىدۇ، ئاندىن تالقان دورىلار ئاز ـ ئازدىن سېلىنىپ تەكشى ئارىلاشتۇرۇلۇپ مەلھەم تەييارلىنىپ ئۇرۇقدانغا چېپىلىدۇ.

ئاق قىچا، ئىنەكپىتى مېغىزى، قارا قىچا 10 گىرامدىن ئېلىنىپ، سوقۇلۇپ، ياسمەن يېغى بىلەن كۈندە 2 ~ 3 قېتىم ئۇرۇقدان ياغلىنىدۇ. بۇ دورا ئىششىقنى قايتۇرۇپ، ئاغرىق توختىتىدۇ.

كۆك يۇمغاقسوت سوقۇلۇپ، سىقىلىپ، چىققان سۇيىگە ئازراق ئەپيۇن قوشۇلۇپ ئۇرۇقدانغا چېپىلسا ئاغرىق پەسىيىدۇ.

2. سوزۇلما خاراكتېرلىك ئۇرۇقدان ئىششىقى

سەۋەبى: بۇ ئۆتكۈر خاراكتېرلىك ئۇرۇقدان ئىششىقى ئۆز ۋاقتىدا مۇۋاپىق داۋالىنىلماي سوزۇلما هالەتكە ئۆتۈشتىن ياكى ئۇرۇقدانغا زەربە تېگىش، سوزۇلما خاراكتېرلىك سۆزنەك، مۇپاسىل، نوقرەس ۋە باشقىلار تەسىر قىلىشتىن پەيدا بولىدۇ.

ئالامىتى: ئۇرۇقداننىڭ تېرىسى ئاق، ئاغرىشى بوشراق بولىدۇ، لېكىن ئەرلىك ئۇرۇقنىڭ هاسىل بولۇشى ۋە نەسىللىنىشكە تەسىر كۆرسىتىدۇ.

داۋالاش: ئالدى بىلەن بىمارغا قەي قىلدۇرۇش دورىسى بېرىپ قەي قىلدۇرۇش، كېسەللەنگەن ئورۇنغا يۇمشاتقۇچى، ئىششىق قايتۇرغۇچى دورىلارنى سۈركەش كېرەك.

بىمارغا ئۆشىنىنى قاينىتىپ ئىچۈرۈش، ئۇرۇقدانغا سىرتىدىن چېپىش كېرەك، بۇ ئۇرۇقداننىڭ سوغۇقتىن بولغان ئىششىقىغا شىپا بولىدۇ. بابۇنە، باقلا، نوقۇت، زىرىنى گۈل يېغى ۋە ئاق مومغا ئارىلاشتۇرۇپ ئۇرۇقدانغا چېپىش لازىم.

قۇرۇتۇلغان مارجان شوخلا، بابۇنە، ئاق لەيلى گۈلى، ئىكلىمىلىك، كۆكنار ئۇرۇقى 15 گىرامدىن، ئارپا ئۇنى 75 گىرام ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار كالا سۈتىدە پىشۇرۇلۇپ، ئىلمان هالدا ئۇرۇقدانغا چېپىلىدۇ.

ئەپيۇن كافور، زەپەر، بەزرۇلبەنجى، سەمغى ئەرەبى بىر گىرامدىن ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار يۇمشاق سوقۇلۇپ، بىر دانە تۇخۇم ئېقىغا ئارىلاشتۇرۇلۇپ ئۇرۇقدانغا سۈركەلسە، ئاغرىقنى توختىتىپ، ئىششىقنى قايتۇرىدۇ.

ئۇرۇقدان خالتىسى ۋەرد تومۇرى ئەگرى ـ بۈگرى كېڭىيىپ كېتىش كېسەللىكى

سەۋەبى: بۇ جىنسىي ئالاقىدا زىيادە كۈچەپ كېتىش، تولا قەۋزىيەت بولۇش، ئۇرۇقدان قوشۇمچە ۋەرد (ۋېنا) تومۇرلىرى توسۇلۇش، جىگەر ۋە بۆرەك كېسەللىكلىرى سەۋەبىدىن پەيدا بولىدۇ.

ئالامىتى: ئۇرۇقدان قوشۇمچە ۋەرد تومۇرلىرى ئەگرىلىشىپ قالغانلىقتىن، ئۇرۇقدان خالتىسى تېرىسى سىرتىدىن قارىغاندا بۇدۇر ـ بۇدۇر بولۇپ قالغاندەك كۆرۈنىدۇ. خالتا تېرىسى قاتتىق بىلىنىدۇ. كۈندىن ـ كۈنگە يوغىناپ، بىمار يول ماڭغاندا، ھەرىكەت قىلغاندا، جىسمانىي ئەمگەك قىلغاندا كۈچەپ كەتسە چىم ـ چىم ئاغرىق كۆرۈلىدۇ، ئىششىق كۈچىيىدۇ.

داۋالاش: جىنسىي مۇناسىۋەتنى ۋاقىتلىق چەكلەش لازىم. بىمار قەۋزىيەت بولۇشتىن ساقلىنىشى، كالا گۆشى، سوغۇقلۇق ۋە قۇرۇق غىزالاردىن پەرھىز قىلىشى كېرەك.

ئوشەقنى سىركىدە ئېزىپ چېپىش؛ ئىنەكپىتى مېغىزىنى كالا سۈتىدە پىشۇرۇپ تېگىش، 48 گىرام كاللەكبەسەي يوپۇرمىقىنى دۇملەپ پىشۇرۇپ، ئارپا ئۇنى، شۇمشا ئۇرۇقى، قوينىڭ ئېرىتىلگەن بۆرەك يېغى ياكى ئۆردەك يېغىدىن 24 گىرامدىن ئېلىپ تەكشى ئارىلاشتۇرۇپ، ئۇرۇقدانغا چېپىش كېرەك. شۇمشا، زېغىر، ئاق لەيلى ئۇرۇقى، بابۇنىلەرنى سوقۇپ، ھەممىسىنى ئارىلاشتۇرۇپ، ئېرىتىلگەن بۆرەك يېغى، سەۋسەن يېغىغا ئارىلاشتۇرۇپ زىمادا تەييارلاپ ئۇرۇقدانغا چېپىش كېرەك.

ماددىلىق بولسا، بىمارغا مۇنزىچ، مۇسھىل بېرىلىپ، ماددا تازىلىنىدۇ. مۇمكىن قەدەر بىمارغا قەي قىلدۇرۇش دورىسى بېرىلىپ، قۇستۇرۇلۇپ، ئاشقازىنى تازىلانغاندىن كېيىن داۋالاش ئېلىپ بېرىلىدۇ.

ئۇرۇقدان خالتىسى قېتىۋېلىش كېسىللىكى

ئۇرۇقدان خالتىسى ئىششىغاندىن كېيىن ياكى قىچىشقاندا ئۇۋۇلىغان سەۋەبىدىن ۋە ياكى غەيرىي تەبىئىي سەۋدا خىلتى يىغىلىپ قالغانلىقتىن پەيدا بولىدۇ.

ئالامىتى: مۇدۇر، تەمرەتكىگە ئوخشاش قاپارچۇقلار چىقىپ قىچىشىدۇ ۋە غەيرىي تەبىئىي سەۋدا خىلتىغا دالالەت قىلىدىغان ئالامەتلەر كۆرۈلىدۇ.

داۋالاش: بىمارغا غەيرىي تەبىئىي سەۋدا خىلتىنى پىشۇرغۇچى ۋە تازىلىغۇچى دورىلارنى بېرىش كېرەك. بادرەنجىبۇيا، بىخسۇس، بەدىيان، بىنەپشە، فونۇس، خىيار شەنبەرلەرگە گۈلقەنت سېلىپ ئىچۈرۈش كېرەك. سىرتىدىن توخۇ، ئۆردەك ياغلىرى ۋە كالا يىلىكى بىلەن ياغلاش لازىم.

ئۇرۇقدان خالتىسى تومۇرلىرى كۆپۈپ قېلىش

ئۇرۇقدان خالتىسىغا قويۇق يەل ياكى بەلغەم ماددىلىرى يىغىلىپ قېلىش، قاتتىق كۇچەش، ئۇششاق تومۇرلاردا يەل پەيدا بولۇش قاتارلىق ئامىللار سەۋەب بولىدۇ.

داۋالاش: ئالدى بىلەن غەيرىي تەبىئىي خىلتىنى پىشۇرۇپ تازىلاش ئۇچۇن، بىمارغا مائۇل جەبىن ۋە مەتبۇخى ئەپتىمۇن قاتارلىق دورىلار بېرىلىدۇ. سىرتىدىن

ئاقاقىيا، موزا قاتارلىق دورىلار يۇمشاق سوقۇلۇپ، كۆچۈلا يېغىغا ئارىلاشتۇرۇلۇپ تېڭىلىدۇ.

ئۇرۇقدان خالتىسى قىچىشىش

سەۋەبى: ھەر خىل يەللىك ماددىلارنىڭ ئۇرۇقدان خالتىسى تېرە قاتلىمىغا ئورۇنلىشىپ قېلىشى، تېرىنىڭ ئەسەبىي كېسەللىكىنىڭ ئىشىقى، ئاشقازان، جىگەر كېسەللىكلىرى، دىيابېت كېسەللىكى سەۋەبىدىن پەيدا بولىدۇ.

ئالامىتى: ئۇرۇقدان خالتىسىنىڭ تېرىسى چىدىغۇسىز دەرىجىدە قىچىشىپ ئازابلايدۇ. تولا قاشلىغانلىق سەۋەبىدىن خالتا تېرىسى زىدىلىنىدۇ، قېلىنلىشىپ كېتىدۇ. بىمارنىڭ ئارام ئېلىشى، ئۇخلىشىغا دەخلى يېتىدۇ. بىمار قىچىشىش سەۋەبىدىن ئەسەبىيلىشىپ، تېرىككەك بولۇپ قالىدۇ.

داۋالاش: ئۇرۇقدان خالتىسىنى يۇيۇپ، پاكىز لۆڭگە بىلەن سۈرتۈپ قۇرۇتقاندىن كېيىن، تۇخۇم ئېقى ياكى گۈل يېغى، ئازراق سىركە، ھۆل يۇمغاقسۇت سۈيىنى ئۇرۇقدان خالتىسىغا سۈركەش لازىم. بىمارغا مەتبۇخى ھېلىلە، مەتبۇخى شاھتەررە، مەتبۇخى ئەپتىمۇن بېرىش كېرەك. ئەگەر ئۇرۇقدان خالتىسىنىڭ تېرىسى يېرىلىپ يىرىڭلاپ قالسا، كەتىرادىن ئۇچ گىرام، مەدەستاندىن بىر گىرام ئېلىپ، يۇمشاق سوقۇپ، بىر دانە تۇخۇم سېرىقى، 10 گىرام گۈل يېغىغا تەكشى ئارىلاشتۇرۇپ ئۇرۇقدان خالتىسىنى ياغلاش لازىم.

جىنسىي ئاجىزلىق

ئىنسانلارنىڭ جىنسىي ئالاقە قىلىشىدىكى مەقسىتى ئەۋلاد قالدۇرۇپ، نەسلىنى ساقلاپ قېلىشتۇر. لېكىن، جىنسىي ئالاقە قېلىش يۇقىرىقى ئالىي مەقسەتتىن چەتنەپ شەھۋانىي نەپسىنى قاندۇرۇش ۋە لەززەتلىنىش تەلىپىنى قاندۇرۇشتەك بىر خىل شەھۋانىي كۆزقاراشقا ئۆزگىرىپ، ئۇزۇن ئۆمۈر كۆرۈشكە ۋە سالامەتلىككە تەسىر يەتكۈزىدىغان ئاپەتكە ئايلىنىپ كېتىۋاتىدۇ. ئاقىل كىشىلەر بۇنداق ئاپەتتىن ئۆزىنى قاتتىق ساقلىشى كېرەك.

جىنسىي ئاجىزلىق سەۋەبلىرىگە قاراپ ھەقىقىي جىنسىي ئاجىزلىق ۋە شېرىكى (باشقا ئەزا كېسەللىكى سەۋەبىدىن بولغان) جىنسىي ئاجىزلىق دەپ ئىككى تۈرگە بۆلۈنىدۇ.

1. ھەقىقىي جىنسىي ئاجىزلىق

نەسىللىنىش ئەزالىرىنىڭ ئۆزىدىكى كەمتۈكلۈك ياكى كېسەللىك ئارقىلىق يۈز بېرىدىغان جىنسىي ئاجىزلىقتىن ئىبارەت. باشقا ئەزا كېسەللىكىدىن بولغان جىنسىي ئاجىزلىق شۇ ئەزالاردىكى كېسەللىكلەرنىڭ سەۋەبىدىن پەيدا بولىدىغان جىنسىي ئاجىزلىقتىن ئىبارەت.

سەۋەبى: ھەقىقىي جىنسىي ئاجىزلىق جىنسىي ئالاقىگە رىغبەتنىڭ ئاجىزلىقى، جىنسىي ئەزانىڭ بوشاپ كېتىشى، جىنسىي ئەزالار مىزاجىنىڭ سوغۇقتىن، ئىسسىقتىن، ھۆللۈكتىن، قۇرۇقلۇقتىن بۇزۇلۇپ مەنىنىڭ كېمىيىپ كېتىشى، يوقىلىپ كېتىشى، سۈيۇقلىشىپ كېتىش سەۋەبىدىن كۆرۈلىدۇ. مەنىي ئازلاپ كېتىش، مەنىنىڭ جىمىپ كېتىشى ۋە توڭلاپ قېلىشى، ئۇرۇقدانىنىڭ كېسەللىنىشى ۋە زەخىملىنىشىدۇر.

زەكەر بوشاپ كارغا كەلمەسلىك ياكى پالەچلىنىش قاتارلىق ئېغىر ئاقىۋەت كۆرۈلىدۇ.

2. شېرىكى جىنسىي ئاجىزلىق

بۇ مېڭە ئاجىزلىقىدىن بولغان جىنسىي ئاجىزلىق، يۈرەك ئاجىزلىقىدىن بولغان جىنسىي ئاجىزلىق، بۆرەك ئاجىزلىقى سەۋەبىدىن بولغان جىنسىي ئاجىزلىق، ھاراقنى كۆپ ئىستېمال قىلغاندىن بولغان جىنسىي ئاجىزلىق، قورقۇش، زىيادە ھۆرمەتلەش، زاھىتلىق، تەركىي دۇنيالىق قاتارلىق سەۋەبلەردىن بولغان جىنسىي ئاجىزلىق قاتارلىق تۈرلەرگە بۆلۈنىدۇ. شۇنىڭ ئۈچۈن جىنسىي ئاجىزلىققا دىياگنوز قويۇشتا ئۇنىڭ سەۋەبىنى كۆپ تەرەپلىمە سۈرۈشتۈرۈش ناھايىتى مۇھىم. بۇنىڭغا يەڭگىللىك بىلەن ئاددىي باھا بېرىپ، بىمارنى تۇغرا داۋالىماسلىق، نوقۇل ھالدا دورا يېكى يېمەك - ئىچمەكىكە زورلاش كۆتكەندەك نەتىجە بەرمەيدۇ. روھىي جەھەتتە داۋالاش، ماددىي داۋالاشنى بىرلەشتۈرۈشنىڭمۇ رولى چوڭ بولىدۇ.

ئالامىتى: يۇقىرىدا تونۇشتۇرۇلغان سەۋەبلەرنىڭ تەسىرىدىن جىنسىي ئاجىزلىق كۈندىن - كۈنگە ئېغىرلىشىپ، جىنسىي ئالاقىغا رىغبەت ئازىيىدۇ، لەززەتلىنىش ئازىيىدۇ. قوزغىلىش سۈسلىشىدۇ ياكى بولمايدۇ. بۇنداق ئەھۋال ئەرلەر ياكى ئاياللارغا

روهىي ئازاب ئېلىپ كېلىدۇ، سالامەتلىكىگىمۇ تەسىر يېتىدۇ. مۇھىم ئالامەتلىرى جىنسىي ئالاقىدا لەززەت تولۇق بولمىسا، جىنسىي ئاجىزلىقىنىڭ سەۋەبى مېڭىدە بولىدۇ. جىنسىي ئالاقىدە تىترەش، يۈرەك ئېغىش، يۈرەك قوزغىلىش ئالامەتلىرى يۈز بەرسە كېسەللىكىنىڭ سەۋەبى يۈرەكتە بولىدۇ. جىنسىي ئالاقە باشلىنىشتا قايىملىق تولۇق بولماي، جىنسىي مۇناسىۋەت جەريانىدا كۆچەيسە جىنسىي ئاجىزلىقنىڭ سەۋەبى ئۇرۇقداندا ھۆللۈك كۆپىيىپ قالغانلىقتىن بولىدۇ. زەكەر قايىم بولۇپ جىنسىي مۇناسىۋەت باشلانغاندا بوشاپ كەتسە، بۇنىڭ سەۋەبى نېرۋا ۋە روھىي ئامىللار، شۇنداقلا جىگەر ئاجىزلىقىغا باغلىق بولىدۇ. جىنسىي ئىنتىلىش ۋە قوزغىلىش بولماي تۇرۇپلا مەنىي ئېقىپ كەتسە، بۇنىڭ سەۋەبى بۆرەكنىڭ ئاجىزلىقى، بەدەننىڭ ئاجىزلىقىدىن بولىدۇ.

داۋالاش: ئالدى بىلەن سەۋەبىنى يوقىتىشقا تىرىشىش لازىم. مېڭە ۋە باشقا رەئىس ئەزالارنى كۆچەيتىش، قان كۆپەيتىش ئۈچۈن تەدبىر قوللىنىش لازىم. ئۇنىڭدىن كېيىن زۆرۈرىيەتكە قاراپ جىنسىي ئىقتىدارنى كۆچەيتىدىغان دورىلارنى مۇۋاپىق تاللاپ ئىشلىتىش لازىم. يەككە دورىلاردىن بېدە ئۇرۇقى 12 گىرام، زاراڭزا مېغىزى، پىياز ئۇرۇقى، چامغۇر ئۇرۇقىدىن ئۈچ گىرامنى سۈت بىلەن بىللە ئىچىش كېرەك. زەنجۈبىلنى سوقۇپ، كالا سۈتى بىلەن ئىچىش كېرەك. زەنجۈبىل مۇرابباسىمۇ پايدىلىق. زەپەردىن 0.5 گىرام، ئىپاردىن 0.3 گىرام ئېلىپ سۈت بىلەن ئىچىش لازىم. 0.3 گىرام ئەنبەرنى مائۇل ھەسەل بىلەن قوشۇپ ئىچىش لازىم.

تۇخۇم ھالۋىسىنى ئىستېمال قىلىش، خولىنجانىنى كالا سۈتىدە قاينىتىپ ئىچىش، سۆلەپ مىسرىنى سۈت بىلەن ئىچىش، كۈندۈرنى تۇخۇم سېرىقى بىلەن خام شىرە قىلىپ ئىچىش، ئەنجۈرنى ياڭاق، بادام مېغىزى بىلەن ئىستېمال قىلىش، ئاق تۇدرى بىلەن قىزىل تۇدرىنى تەڭ مىقداردىكى شېكەر بىلەن ئىستېمال قىلىش، قەلەمپۇر، شېكەر قېيىمىغا قېتىق ۋە سۈت قوشۇپ ئىچىش، بوزىدان، شاقاقۇلنى ئىككى گىرامدىن ئېلىپ، ھەسەل ياكى شېكەر بىلەن بىللە ئىستېمال قىلىش كېرەك. مۇرەككەپ دورىلاردىن يۈرەك ئاجىزلىقىدىن بولغان جىنسىي ئاجىزلىقنى داۋالاش ئۈچۈن زەھەر مۆھرە بىلەن تاباشىرنى ئۈچ گىرامدىن ئېلىپ، يۇمشاق سوقۇپ، داۋائىلمىشكى مۇپەررەب بارىد ياكى مۇپەررەب ياقۇت قاتارلىق دورىلارنىڭ قايسى بىرى بىلەن ئىستېمال قىلىپ، ئارقىدىن ئانار سۈيى ياكى ئالما سۈيى ئىچىش كېرەك.

مېڭە ئاجىزلىقىدىن بولغان جىنسىي ئاجىزلىقا ھالۋا، بادام مېغىزى

قاتارلىقلارنى ئىستېمال قىلىش لازىم.

جىگەر ئاجىزلىقىدىن بولغان جىنسىي ئاجىزلىقنى داۋالاش ئۈچۈن ئانار سۈيىگە ناۋات سېلىپ ئىچىش كېرەك. ھەببى جەدۋارنى خېمىرى گاۋزىبان بىلەن ئىستېمال قىلىش كېرەك.

ھەر كۈنى ئەتىگەن، كەچتە ھەببى جالىنۇس ياكى ھەببى مۇقەۋىي باھنى مۇۋاپىق مىقداردىكى سۈت بىلەن ئىچىش كېرەك.

ھەببى رىگىماھى جىنسىي ئاجىزلىقنى داۋالاشتا ياخشى ئۈنۈم بېرىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: قۇم بېلىقى، دارچىن، زەپەر، ئاقرقەرھا، كاۋاۋدىچىن، خولىنجان قاتارلىق دورىلار 12 گىرامدىن ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار يۇمشاق سوقۇلۇپ، ناۋاتنىڭ قېيمىدا يۇغۇرۇلۇپ، نوقۇت چوڭلۇقىدا كۇمىلاچ تەييارلىنىپ، كۈندە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا بىر دانىدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ. ئۈنىڭدىن باشقا، مەجۇنى پىستەدانە، مەجۇنى مەسىھا، لوبوبى كەبىر، مەجۇنى سۆلەپ، مەجۇنى كالان، مەجۇنى جالىنۇس، لوئىلۇى، ھالۋايى بەيزە، مەجۇنى سالاجىت، داۋائىل بەسەل، داۋائىل تەرەنجىۋىل، مەجۇنى ئازاراقى قاتارلىق دورىلار تاللاپ ئىستېمال قىلىنىدۇ.

مەنىي تېز يۇرۇپ كېتىش

سەۋەبى: بۇ نېرۋا ئاجىزلىقىنىڭ مۇھىم سەۋەبلىرىدىن بولۇپ، ئومۇمىي بەدەنىڭ تۇتۇش قۇۋۋىتى ئاجىزلاپ كېتىش، مەنىي قاچىسىنىڭ تۇتۇش قۇۋۋىتى ئاجىزلاپ كېتىش، مەنىنىڭ ئۆزىدە ئىتتىكلىك، قىزىقلىق زىيادە بولۇش، ھېسسىيات ئېشىپ كېتىش، مېڭە ۋە نېرۋىلار ئاجىزلاپ كېتىشتىن كۆرۈلىدۇ.

ئالامىتى: جىنسىي ئالاقە باشلىنىش بىلەن مەنىي مېڭىپ كېتىدۇ. بۇ ئەھۋالنىڭ داۋاملىق تەكرارلىنىشى ئەر ۋە ئايالنىڭ روھىغا ۋە مىزاجىغا، ئۆزئارا مۇھەببەت مۇناسىۋىتىگە يامان تەسىر كۆرسىتىدۇ. كىشىلەرنىڭ پەرزەنت كۆرۈش ئارزۇلىرى ئەمەلگە ئاشمايدۇ. بۇ ئەر كىشى ئۈچۈن ئېغىر خجالەتچىلىك، روھىي ئازاب ئېلىپ كېلىدۇ.

داۋالاش: بىمارنىڭ مىزاجى سوغۇق بولسا، بەدىنىنى تازىلاش ئۈچۈن، ئۈنىڭغا ئايارەجلەرنى بېرىش، قەي قىلدۇرۇش لازىم. قەي قىلدۇرۇش سۈرگە دورىسى بەرگەندىن ياخشى ئۈنۈم بېرىدۇ. دوۋسۇن ساھەلىرىنى زەپەر يېغى، نەرگەس يېغى، قۇستە يېغى قاتارلىق ياغلار بىلەن ياغلابېرىش پ بېرىش، فەنجىنۇش شەربىتى، مەجۇنى

خۇبسلىھەدد كېرەك. ھەببى جەدۋار، مەجۇنى سۈرئىتى ئىنزال، ھەببى مۇمسىك، ھەببى مۇقەۋىۋى مۇمسىك قاتارلىق دورىلارنى ئىستېمال قىلدۇرۇش لازىم.

مەنىي ئېقىپ كېتىش

سەۋەبى: مەنىي ئېقىپ كېتىشنىڭ سەۋەبلىرى كۆپ خىل بولىدۇ.

(1) مەنىينىڭ كۆپلۈكىدىن مەنىينىڭ ئىختىيارسىز ئېقىپ كېتىشى، مەنىي پەيدا قىلىش خۇسۇسىيىتى ياخشى بولغان ئوزۇقلارنى كۆپ ئىستېمال قىلىش.

(2) مەنىينىڭ تېزلىكى مەنىينىڭ ئۆزىدە بىر خىل ئۆتكۈر غىدىقلىغۇچى، ئېچىشتۇرغۇچى خۇسۇسىيەت پەيدا بولىدۇ.

(3) مەنىي خالتىسى، يەنى مەنىي قاچىسى ئاجىزلىشىش، يىغىلىۋېلىش، سوغۇقتىن مىزاج بۇزۇلۇش ياكى مەنىي خالتىسىدا بوشىشىش يۈز بېرىدۇ.

(4) بۆرەك ئاجىزلاپ، ئورۇقلاپ، بۆرەكنى ئوراپ تۇرغۇچى بۆرەك ياغلىرى سېسىپ كەتكەندە بەدەندە ئاجىزلىق يۈز بېرىدۇ. ئاخىر ئەرلىك تاناسىل ئەزالىرىدىمۇ سۈسلۇق يۈز بېرىپ، مەنىي تۇتالماسلىق كۆرۈلىدۇ.

(5) جىنسىي ئالاقە، لەۋۋاتلىق بىلەن كۆپ شۇغۇللىنىش، قەۋزىيەتلىك، سۈيدۈك يولى قىچىشىش، بوۋاسىر، ئۇچەيلەرگە يەل تولۇۋېلىش، ھەزىم بۇزۇلۇش، ھاراقنى كۆپ ئىچىش قاتارلىقلار.

(6) مەنىي ئېقىپ كېتىش شەھۋانىي خىياللارنى كۆپ قىلغۇچىدا كۆرۈلىدۇ.

مەنىي ئېقىپ كېتىش جىسمانىي جەھەتتىن ساغلام كىشىلەردە يۈز بەرسە، قىسقا مۇددەت ئىچىدە ئۇنىڭ سالامەتلىكىگە تەسىر كۆرسىتەلمەيدۇ. ئەمما، بۇ نېرۋىسى ئاجىزلىغان بىمارداً پەيدا بولسا، بىر خىل ئېغىر قورقۇش ھېسسىياتىنى پەيدا قىلىپ، نۇرغۇن ئەسەبىي روھىي كېسەللىك ئالامەتلىرىنى كەلتۈرۈپ چىقىرىدۇ. نېرۋا ئاجىزلىق ئالامەتلىرى تېخىمۇ ئېغىرلىشىپ، مەنىي ئېقىپ كېتىش كۈچەيىدۇ.

ئالامىتى: بۇ كېسەللىكنىڭ ئالامەتلىرى بىرقەدەر مۇرەككەپ بولىدۇ. بىمار بوشاڭ، غەيرەتسىز، ماغدۇرسىز بولۇپ قالىدۇ، ئورۇقلايدۇ. يالغۇزلۇقنى خالاپ قېلىپ، ئادەم كۆپ جايلار ۋە سورۇنلاردىن قاچىدۇ، ئىشتىھاسى تۇتۇلىدۇ، قورسىقى كۆپىدۇ، تەرتىبى قېتىپ قالىدۇ. باش ئاغرىش، باش قېيىش، كۆز قارىڭغۇلىشىش ئالامىتى كۆرۈلىدۇ. ئەستە تۇتۇش ئىقتىدارى تۆۋەنلەيدۇ، بېلى ئاغرىيدۇ، قۇلىقى ۋىڭلايدۇ. ئۇرۇقدان خالتىسى دائىم سوغۇق تەرلەيدۇ. سۈيدۈك مىقدارى ۋە قېتىمى كۆپ، رەڭگى ئاقۇچ، سۈيۇق كېلىدۇ. بىمارنىڭ چىرايى دائىم غەمكىن ۋە پەرىشان كۆرۈنىدۇ.

جىنسىي ئالاقىدىن ھېچقانداق لەززەت ئالالمايدۇ.

داۋالاش: ئالدى بىلەن سەۋەبىنى ئېنىقلاش، ھەزىم قىلىش ئاجىز بولسا ياكى قەۋزىيەت بولسا، ئۇنى داۋالاش كېرەك. بىمارغا ئاسان ھەزىم بولىدىغان يېمەك - ئىچمەكلەرنى بېرىش لازىم. بۇ كېسەللىك بىمارىدا مەقئەت ياكى دوۋساقتا ئېچىشىش بولسا، دوۋساق ياكى بۆرەككە تاش چۈشۈش، سۆزنەك، بوۋاسىر ياكى مەقئەت كېسەللىكلىرى بولسا شۇ كېسەللىكنى يوقىتىش، خەتنىلىك تېرە قىسۋالغان بولسا خەتنە قىلىۋېتىش لازىم. بىمار ئۆزىدە زىيانلىق يېمەك - ئىچمەك ئىستېمال قىلغانلىق تارىخى بولسا ئۇنىڭدىن پەرھىز قىلىشى كېرەك. يەككە دورىلاردىن ئوغرىتىكەننى سوقۇپ، ئۇنىڭغا باراۋەر مىقدارىدا ھەسەل قوشۇپ، ئۆچكە سۈتى بىلەن بىللە ئىچىشى لازىم. ئىسپىغولىنى سوقماي بەش گىرام كالا سۈتى بىلەن ھەر كۈنى ئۇخلاش ۋاقتىدا ئىچىشى كېرەك. تەمرى ھىندىنىڭ ئۇرۇقىنى چېقىپ مېغىزىنى سوقۇپ، پوستى ئاقلانغان ماش، ئىسكىر قوشۇپ سوقۇپ تەييارلاپ، ھەر كۈنى ئەتىگەن ۋە كەچتە 6 گىرامدىن ئۆچكە ياكى قوي سۈتى بىلەن بىرگە بىمارغا ئىچىشى كېرەك. مەنىي تېز ھەم ئېچىشتۇرۇپ كەلسە، بىمار ھۆل سوغۇق تەبىئەتلىك ئىچىملىكلەرنى ئىچىشى لازىم.

مەنىي قاچىسى ئاجىز بولسا، بىمارغا مەنىي ئازايتىدىغان ئىسسىق دورىلار بېرىلىدۇ. مۇرەككەپ دورىلاردىن ئايارەج جالىنۇس پولات كۈشتىسى، تۆمۈر پوقىنىڭ تازىلانغىنى، قەلەي كۈشتىسى بىلەن بىللە بېرىلىدۇ.

كۆپ ئېھتىلام بولۇش

سەۋەبى: ئېھتىلام بولۇشنىڭ سەۋەبلىرى مەنىي ئېقىپ كېتىشنىڭ سەۋەبلىرى بىلەن ئوخشاش. كۆپ ئېھتىلام بولۇشمۇ مەنىي ئېقىپ كېتىشنىڭ بىر قىسمىدۇر.

ئالامىتى: بىمار 2 ~ 3 كېچىدە بىر قېتىم، بەزىدە ھەر كۈنى كېچىدە بىر قېتىم ياكى كۈندۈزى ئۇخلىغان ۋاقتىدا ئېھتىلام بولىدۇ. بىمار سىيگەندە سۈيدۇك ئېچىشىش بىلەن كېلىدۇ. بىمارىدا سۈسلۇق ۋە ئاجىزلىق كۈندىن - كۈنگە كۈچىيىپ كېتىدۇ. ئېھتىلام بولغان ۋاقتىدا ئۇيقۇ كېلىۋېرىدۇ. بەزىدە ئۇرۇقدان، بەل ئاغرىدۇ. بىمارنىڭ خىياللىرى چېچىلاڭغۇلىشىپ ئاسان خاپا بولىدىغان بولۇپ قالىدۇ. ئۇنىڭدىن باشقا ئالامەتلەر مەنىي تۇتالماسلىقنىڭ ئالامەتلىرى بىلەن ئوخشاش بولىدۇ.

داۋالاش: يەككە دورىلاردىن يۇمغاقسۈت ئۇرۇقى بىلەن شېكەر تەڭ مىقدارىدا ئېلىنىپ، يۇمشاق سوقۇلۇپ، كۈندە يەتتە گىرامدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ. ئاق مەۋسەل

خالتىسى كېسەللىكى، كىچىك بوغۇم ۋە چوڭ بوغۇم كېسەللىكى، يانپاش، بوغۇم ئاغرىقلىرى، قۇلاق ئاغرىقلىرى قاتارلىق كېسەللىكلەرنى داۋالاش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ. ھەيز ماڭدۇرىدۇ، ئىچنى يەڭگىل دەرىجىدە سۈرىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: شەھمەنزەل 15 گرام، ئەنسىل (تاغ پىيىزى)، غارىقۇن، سوقمۇنىيا، خەربەق سىياھ، ئۈستقۇددۇس، ئوشەق 13.5 گرامدىن، ئەپتىمۇن، كامادەرىيۇس، مۇقەل، سەبرە، سۇقۇترى 10 گرامدىن، پىننە، ھوپارىقون، سۇمبۇل رۇمى، سازەنج ھىندى، فاراسيون، جۆئىدە، سەلىخە، ئاق مۇچ، جاۋشىر، پىلپىل، زەپەر، دارچىن، پىستىپايەج، پىستە، ئەرمىدۇن ئۇرۇقى، زىراۋەندە تەۋىل، ئەپسەنتىننىڭ سىقىلغان سۇيى، پەرپىيۇن، ھوماما، زەنجىۋىل ئالتە گرامدىن، جىنتىيانا، ئۈستقۇددۇس تۆت يېرىم گرامدىن ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار يۇمشاق سوقۇلۇپ، دورىلاردىن 3 ھەسسە كۆپ ھەسەل بىلەن يۇغۇرۇلۇپ تەييارلىنىدۇ.

ئىستېمال مىقدارى: كۈندە بىر قېتىم، 10 گرامدىن مۇۋاپىق مىقداردىكى قايناق سۇ بىلەن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

ئايارەج جالىنۇس

تەبىئىتى: قۇرۇق ئىسسىق.

تەسىرى ۋە ئىشلىتىلىشى: بەدەندىكى ئارتۇق بەلغەم خىلىتى، سەۋدا خىلىتى، سەپرا خىلىتىنى تازىلاش تەسىرىگە ئىگە. لەقۋا، پالەچ، تەشەننۇج، ھەر قايسى ماددىدىن بولغان باش ئاغرىقى، سۈيدۈك خالتىسىنىڭ بوشاپ كېتىشى، ئىختىيارسىز سۈيدۈك مېڭىپ كېتىشنى داۋالاش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: شەھمەنزەل، غارىقۇن، تاغ پىيىزى، ئوشەق، سوقمونىيا، خەربەق سىياھ، ھوپارىقون، پەرپىيۇن 48 گرامدىن، بىستىپايەج، ئەپتىمۇن، مۇقەل ئەزرەق، كەمادەريوس، فاراسيون 21 گرامدىن، قۇندۇز قەھرى، پەتەرئاسالىيۇن 12 گرامدىن ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار ئۈچ ھەسسە ھەسەل بىلەن يۇغۇرۇلۇپ تەييارلىنىدۇ، 6 ئايدىن كېيىن كۈندە بىر قېتىم، ئالتە گرامدىن مۇۋاپىق مىقداردىكى قايناق سۇ بىلەن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

ئايارەج روپەس

تەبىئىتى: قۇرۇق ئىسسىق.

تەسىرى: ئايارەج ئەركاغانىس بىلەن ئوخشاش تەسىر قىلىدۇ. سەۋدا ۋە بەلغەم

خلىتىدىن بولغان كېسەللىكلەرگە شىپا قىلىدۇ. چاچ چۈشۈش (تۈلكە كېسەللىكىگە) ناھايىتى ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: شەھمەنزەل 60 گىرام، كەمادەريۇس، غارىقۇن 15 گىرامدىن، جاۋشىر، سەكبىنەج، سەلىخە 25 گىرامدىن، پەتەر ئاسالىيۇن، زىراۋەندە، مودەھرەج، ئاقموچ، قارىموچ 15 گىرامدىن، دارچىن، ئۇستقۇددۇس، زەپەر، جۆئىدە مورساق 12 گىرامدىن ئېلىنىدۇ. يېلىم دورىلار مۇسەللەسكە چىلىنىدۇ، باشقا دورىلار يۇمشاق سوقۇلۇپ، ئۇچ ھەسسە ھەسەل بىلەن يۇغۇرۇلۇپ تەييارلىنىدۇ.

ئىستېمال مىقدارى: ئالتە ئايدىن كېيىن، كۈندە بىر قېتىم 12 گىرامدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

ئىترىفل كەبىر

تەبىئىتى: سوغۇق.

تەسىرى ۋە ئىشلىتىلىشى: نېرۋىنى تىنچلاندۇرۇش، ئاغرىق پەسەيتىش، مېڭە تومۇرلىرىدىكى توسالغۇلارنى ئېچىش، ئاشقازاننى قۇۋۇتلەش، يەل تارقىتىش تەسىرىگە ئىگە.

بۇ دورا سوغۇقتىن بولغان باش ئاغرىقى، ئۇمۇمىي بەدەن ئاجىزلىقى، مېڭە ۋە ئاشقازان خىزمىتى ئاجىزلاش، جىنسىي ئاجىزلىق، بۇۋاسىر كېسەللىكلىرىنى داۋالاش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: قارا ھېلىلە، كابۇل ھېلىلىسى پوستى، بەلىلە پوستى، ئامىلە، قارىموچ، پىلپىل 16.5 گىرامدىن، زەنجىۋىل، بەسباسە، بوزىدان، شاتىرەنجى ھىندى، شاقاقۇل، قىزىل تۇدرى، سېرىق تۇدرى، لىسانول ئاساپىر، ھەببى قەلقەل، كۈنجۈت، خەشخاش 7.5 گىرامدىن، ئاق بەھمەن، قىزىل بەھمەن 15 گىرامدىن، بادام يېغى ياكى كالا يېغى 30 گىرام، تەرەنجىۋىل 144 گىرام، ھەسەل 700 گىرام ئېلىنىدۇ ھەممە ھەسەلدىن باشقا دورىلار يۇمشاق سوقۇلۇپ، بادام يېغىدا ياغلىنىپ، ھەسەل بىلەن يۇغۇرۇلۇپ تەييارلىنىدۇ.

ئىستېمال مىقدارى: كۈندە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا تاماقتىن كېيىن 6 ~ 12 گىرامدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

ئىترىنىش كەشنىز (1)

تەبىئىتى: سوغۇق.

تەسىرى: مېڭە ۋە ئاشقازاننى قۇۋۇەتلەش، نېرۋىنى تىنچلاندۇرۇش، مېڭە تومۇر - لىرىدىكى توسالغۇلارنى ئېچىش، يەل ھەيدەش، سەپرانى پەسەيتىش تەسىرگە ئىگە.

بۇ دورا ھەر خىل باش ئاغرىقى، كۆز ئاغرىقى، قۇلاق ئاغرىقى ۋە نەزلىگە ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ. باش قېيىشنى توختىتىدۇ. مېڭىگە بۇخارات ئۆرلىگەندىن بولغان ھەر خىل كېسەللىكلەرگە ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ. ئىسھالنى توختىتىدۇ، شەقىقىگە مەنپەئەت قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: كابۇل ھېلىلىسى پوستى، سېرىق ھېلىلە پوستى، قارا ھېلىلە، ھېلىلە پوستى، شاكىلى ئايرىلغان ئامىلە بىر ھەسسىدىن، پاكىزلانغان يۇمغاقسۇت ئۇرۇقى دورىلار مىقدارىدا ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار يۇمشاق سوقۇلۇپ، بادام يېغى ياكى كالا يېغى بىلەن ياغلىنىپ، ئۇچ ھەسسە ھەسەل بىلەن يۇغۇرۇلۇپ تەييارلىنىدۇ. بۇ دورا تەييارلىنىپ 40 كۈندىن كېيىن ئىستېمال قىلىنىدۇ. كۈندە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا 12 گىرامدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

ئىترىنىش كەشنىز (2)

تەسىرى: مېڭىنى قۇۋۇەتلەش، قۇرۇق ھۆ تۇتۇشنى يوقىتىش، ئاشقازاندىكى يەلنى تارقىتىش تەسىرگە ئىگە.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: كابۇل ھېلىلىسى پوستى، سېرىق ھېلىلە پوستى، تازىلانغان ئامىلە، يۇمغاقسۇت ئۇرۇقى، قىزىلگۈل، گاۋزىبان ئۆچ گىرامدىن، تاتلىق قاپاق ئۇرۇقى مېغىزى، ئاق خەشخاش ئۇرۇقى 10 گىرامدىن، بادام مېغىزى 24 گىرام، قەنت ياكى ھەسەل ئۆچ ھەسسە ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار يۇمشاق سوقۇلۇپ، قەنت بىلەن قىيام قىلىنىدۇ ياكى ھەسەل چەككىلىنىپ، دورا تالقىنى يۇغۇرۇلۇپ تەييارلىنىدۇ.

ئىستېمال مىقدارى: كۈندە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا 10 ~ 15 گىرامدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

ئىترىنىش ئۇستقۇددۇس

تەسىرى: ئۇنۇتقاقلىق، تۇتقاقلىق كېسەللىكى، تىتىرەش ۋە باشقا بەلغەمى كېسەللىكلەرگە ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: ئاقىرقەرھا، قەلەمپۇر، ياۋا پىننە، جۆئىدە بەش گىرامدىن، ئۇد سەلىپ، زەنجىۋىل، ئاسارۇن، شاتىرەنجى ھىندى، ئىرىسا 10 گىرامدىن، بابۇنە گۈلى سەككىز گىرام، سىرىق ھېلىلە پوستى، ھېلىلە پوستى، جۇڭگو ھېلىلىسى پوستى، ئىگىر، ئۇستقوددۇس، سەئىدى كوفى، بادرەنجىبۇيا 16 گىرامدىن، قارا ھېلىلە، تازىلانغان ئامىلە، كابۇل ھېلىلىسى پوستى 33 گىرامدىن، ئۇرۇقى ئېلىنغان ئۈزۈم، گۈلقەنت ئاپتابى 30 گىرامدىن، ھەسەل 750 گىرام، ئەرقى ئۇد قىمارى، ئەرقى گۈل، ئەرقى سۆئىتەر، ئەرقى ئىزخىر 135 مىللىلىتىردىن، ئەرقى نارىنجى، ئەرقى فەرەنجمۇشك 300 مىللىلىتىردىن، بادام يېغى 120 گىرام ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار يۇمشاق سوقۇلۇپ، ئەرەق ۋە گۈلقەنت، ھەسەل بىلەن قىيام قىلىنىپ تەييارلىنىدۇ ھەمدە 40 كۈندىن كېيىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

ئىستېمال مىقدارى: بۇ دورا ھەر كۈنى ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا 6 ~ 10 گىرامدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

ئىترىفل ئەپتىمۇن

تەبئىتى: مۆتىدىل.

تەسىرى ۋە ئىشلىتىلىشى: بەلغەم، سەۋدا، سەپرا خىلىتلىرىنى تازىلايدۇ. بۇ دورا غەيرىي تەبئىي سەۋدا خىلىتىدىن بولغان مېڭە كېسەللىكلىرىنى داۋالاش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: نەمەك ھىندى ئالتە گىرام، ئەپتىمۇن، غارىقۇن، گاۋزىبان، بادرەنجىبۇيا، قىزىلگۈل 15 گىرامدىن، كابۇل ھېلىلىسى پوستى، سىرىق ھېلىلە پوستى، قارا ھېلىلە، ھېلىلە پوستى، ئامىلە، ئۇستقۇددۇس، بىستىپايەج، تۇربۇت 21 گىرامدىن، سەبرە 30 گىرام ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار يۇمشاق سوقۇلىدۇ، سەبرىدىن باشقا دورىلار بادام يېغىدا ياغلانغاندىن كېيىن ئۈچ ھەسسە ھەسەل بىلەن يۇغۇرۇلۇپ تەييارلىنىدۇ.

ئىستېمال مىقدارى: كۈندە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا 10 ~ 15 گىرامدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

ئىترىفل زامانى

تەسىرى ۋە ئىشلىتىلىشى: قان تازىلايدۇ، غەيرىي تەبئىي سەۋدا بەلغەم خىلىتلىرىنى سۇرۇپ چىقىرىدۇ. سوزۇلما خاراكتېرلىك زۈكام ۋە نەزلىگە ياخشى

مەنپەئەت قىلىدۇ. بۇ دورا ئۇنۇتقاقلىق، خىيالىپەرەسلىك، نېرۋا ئاجىزلىق، زۇكام، نەزلىنى داۋالاش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: تۇربۇت، قورۇق يۇمغاقسۇت ئۇرۇقى 60 گىرامدىن، كابۇل هېلىلىسى پوستى، سېرىق هېلىلە پوستى، قارا هېلىلە، گۈلبەنەپشە، سوقمونيا 30 گىرامدىن، هېلىلە پوستى، ئامىلە، قىزىلگۈل، تاباشىر، نېلۇپەر 15 گىرامدىن، ئاق سەندەل، كەتىرا توققۇز گىرامدىن، بادام يېغى 90 گىرام ئېلىنىدۇ هەممە بۇ دورىلار يۇمشاق سوقۇلۇپ، ئەلگەكتىن ئۆتكۈزۈلۈپ، بادام يېغىدا ياغلىنىدۇ. ئاندىن چىلان 100 دانە، سەرپىستان 30 دانە، گۈلبەنەپشە 30 گىرام ئېلىنىدۇ هەممە بۇ دورىلار قاينىتىلىپ، 500 گىرام هەسەل بىلەن قېيام قىلىنىدۇ. ئاندىن باشقا دورىلار ئارىلاشتۇرۇلۇپ تەييارلىنىدۇ.

ئىستېمال مىقدارى: كۈندە ئىككى قېتىم، هەر قېتىمدا 3 ~ 6 گىرامدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

ئىتېرىفىل مۇقەل مۇلەييىن

تەسىرى: چوڭ تەرەتنى بوشىتىپ، بۇۋاسىرغا مەنپەئەت قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: سېرىق هېلىلە، كابۇل هېلىلىسى پوستى، هېلىلە پوستى، ئامىلە 30 گىرامدىن ئېلىنىدۇ هەممە بۇ دورىلار يۇمشاق سوقۇلۇپ، بادام يېغى ياكى سېرىقياغدا ياغلىنىدۇ. قورۇق ئۇزۇم 15 گىرام، مۇقەل 90 گىرام ئېلىنىدۇ. مۇقەل كۈدە سۇيىگە چىلىنىپ يۇمشىتىلىدۇ. هەسەلدىن ئۈچ هەسسە ئېلىنىپ، ئېرىتىلىپ، دورىلار ئارىلاشتۇرۇلۇپ مەجۇن قىلىنىدۇ.

ئىستېمال مىقدارى: بۇ دورا كۈندە ئۈچ قېتىم، هەر قېتىمدا 10 گىرامدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

ئىتېرىفىل غۇددە

تەسىرى ۋە ئىشلىتىلىشى: سەۋدا ۋە بەلغەم خىلتلىرىنى سۇرۇپ چىقىرىش، ئاشقازاننىڭ خىزمىتىنى ياخشىلاش، يەل تارقىتىش تەسىرىگە ئىگە.

بۇ دورا چاشقان يارىسى، بويۇن، چات ئارىلىقىدىكى بەز چوڭىيىپ قېلىشلارنى داۋالاش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: قارا هېلىلە 45 گىرام، ئەپتىمۇن 30 گىرام،

هېلىله پوستى، ئامىله، تۇربۇت 21 گىرامدىن، ئۇستقۇددۇس، قوينىڭ بويۇن بېزى (قۇرۇتۇلغان)، بىستىپايەج 15 گىرامدىن، سانا 12 گىرام، غارىقۇن،شاتىرەنجى ھىندى، نۆشۈدار، زۇرانبات توققۇز گىرامدىن، رۇمبەدىيان، گۈلدارچىن، سۇمبۇل، قەلەمپۇر، جۆزبۇۋا، مەستىكى رۇمى ئالتە گىرامدىن، ھەسەل 1500 گىرام ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار يۇمشاق سوقۇلۇپ، ئەلگەكتىن ئۆتكۈزۈلۈپ، 15 گىرام بادام يېغىدا ياغلىنىپ، ھەسەلگە ئارىلاشتۇرۇلۇپ تەييارلىنىدۇ.

ئىستېمال مىقدارى: بۇ دورا كۈندە بىر قېتىم 15 گىرامدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

ئىتىرىفل شاھتەررە

تەسىرى: قىچىشقاق، تەمرەتكە، سەپرادىن بولغان قورساق ئاغرىقى، گال ئاغرىقى قاتارلىق كېسەللىكلەرگە ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: شاھتەررە 150 گىرام، سىرىق هېلىله پوستى، كابۇل هېلىلىسى پوستى 120 گىرامدىن، قارا هېلىله پوستى، ئامىله 60 گىرامدىن، سانا 30 گىرام، قىزىلگۈل 18 گىرام، سىرىق قۇرۇق ئۈزۈم ئۈچ ھەسسە ئېلىنىپ، قائىدە بويىچە دورا تەييارلىنىدۇ.

ئىستېمال مىقدارى: بۇ دورا كۈندە بىر قېتىم 10 گىرامدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

ئىتىرىفل ھامانى

تەسىرى: بەلغەم خىلىتىدىن بولغان كېسەللىكلەرگە، بەرەس كېسەللىكىگە ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ، چاچنى قارايتىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: تۇربۇت 45 گىرام، پاكىزلانغان ئامىله، ئەپتىمۇن، كابۇل بەرەڭگىسى، سىرىق هېلىله پوستى، كابۇل هېلىلىسى پوستى 30 گىرامدىن، ئۇستقۇددۇس، بىستىپايەج 20 گىرامدىن، غارىقۇن 15 گىرام، قارىمۇچ، پىلپىل، نارمىشكى، ياۋا پىننە 12 گىرامدىن، كۈندۇر، سەئىدە كوفى، قۇستە، زەنجۇبىل 10 گىرامدىن، شاتىرەنجى ھىندى، سازەج ھىندى، مەستىكى رۇمبەدىيان، قەلەمپۇر ئالتە گىرامدىن، ھەسەل 1000 گىرام ئېلىنىپ، قائىدە بويىچە دورا تەييارلىنىدۇ.

ئىستېمال مىقدارى: بۇ دورا كۈنىگە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا 10 گىرامدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

ئىترىفىل بەرەس

تەسىرى: ئاق داغ، بەرەس كېسەللىكىگە ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: دوقۇ 60 گىرام، كابۇل ھېلىلىسى پوستى، سانا 30 گىرامدىن، ئەپسەنتىن 15 گىرام، مەستىكى رۇمى توققۇز گىرام، ئۇرۇقى ئېلىنغان قىزىل ئۈزۈم 90 گىرام، ھەسەل ئۈچ ھەسسە ئېلىنىپ قائىدە بويىچە دورا تەييارلىنىدۇ.

ئىستېمال مىقدارى: بۇ دورا كۈندە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا 6 ~ 15 گىرامدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

ئامىلە نۆشۈدارى ساددە

تەسىرى: مېڭە، جىگەر، يۈرەكنى قۇۋۋەتلەيدۇ، باھنى كۈچەيتىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: ئامىلە 70 گىرام، قىزىلگۈل 18 گىرام، سەئىدە كوفى 15 گىرام، قەلەمپۇر، مەستىكى، ئاسارۇن، سۈمبۈل توققۇز گىرامدىن، زەرنەب، بەسباسە، قاقىلە، لاچىندانە، جۈزبۇۋا، گۈلدارچىن، زەپەر ئالتە گىرامدىن، قەنت ياكى ھەسەل 200 گىرام ئېلىنىدۇ. ئامىلە چۆكۈدەك سۇتكە چىلىنىپ، يۇمشىغاندا ئېزىلىدۇ ھەمدە قىل ئەلگەكتىن ئۆتكۈزۈلۈپ، تىرىپى ئېلىپ تاشلىنىدۇ. ئاندىن قەنت ياكى شېكەر بىلەن قىيام قىلىنىدۇ. قىيام قىلىش ئالدىدا ئامىلە سېلىنىپ قىيام قىلىنىدۇ. باشقا دورىلار يۇمشاق سوقۇلۇپ، سۈزۈغان قىيامغا ئارىلاشتۇرۇلىدۇ.

ئىستېمال مىقدارى: بۇ دورا كۈندە 3 قېتىم، ھەر قېتىمدا 15 گىرامدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

ئامىلە نۆشۈدارى لولۇۋى

تەسىرى: يۈرەك، مېڭە، جىگەرنى قۇۋۋەتلەيدۇ. ماغدۇرسىزلىق، بەدەن ئاجىزلىق، ئىشتىھاسىزلىقلارغا ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: ئەنبەر ئەشھەب ئۈچ گىرام، سەئىدە كوفى، زەرنەب، لاچىندانە، ئاسارۇن، دۇرنەج ئەقرەبى، سۈمبۈل تىب، ئاق بەھمەن، قىزىل

بەھمەن، قەلەمپۇر، مەرۋايىت، كۆموش ۋەرەق ئۈچ گىرامدىن، ئاق سەندەل، تاباشىر، ئاپپلسىن پوستى، مەستىكى رۇمى 10 گىرامدىن، قىزىلگۈل، يۈمغاقسۈت ئۈرۈقى 15 گىرامدىن، ئامىلە شىرىسى 300 گىرام، پەۋاكى شەربىتى 120 مىللىلىتىر، قەنت ياكى ھەسەل 3 ھەسسە ئېلىنىپ قائىدە بويىچە دورا تەييارلىنىدۇ.

ئىستېمال مىقدارى: بۇ دورا كۈنىگە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا 10 گىرامدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

ئابزەن (1)

تەسىرى ۋە ئىشلىتىلىشى: پالەچ، ئىستىرخا كېسەللىكىگە سەۋەب بولغان ماددىنى، بەدەننى تازىلاپ بولغاندىن كېيىن بىر نەچچە قېتىم ئىشلىتىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: گۈڭگۈرت، ئارشاڭ سۈيى 15 كىلوگىرام (ئەگەر ئارشاڭ سۈيى تېپىلمىسا دەريا سۈيى بولسىمۇ بولىدۇ)، بابۇنە گۈلى، ئىكلىمىلىك، مەرزەنجۇش، بەرگى غار، ئىزخىر، تۇرۇنجى غازىكى، ئۈستەقۇددۇس، گۈلى سەۋسەن يىلتىزى، ئاقاقىيا، ياسمەن گۈلى، يالپۇز، ئېگىر، تاغ يالپۇزى، باغ يالپۇزى، ئوردان، چىلغوزا غازىكى، چىلغوزا يىلتىزىنىڭ پوستى، سەرسىبىل مېغىزى ياپرىقى، چۆپچىن 120 گىرامدىن ئېلىنىپ، سۇدا قاينىتىلىپ، 1/3 قىسمى قالغاندا سۈزۈلۈپ، ئۈنىڭغا بىر ئاز زەيتۇن يېغى قوشۇلۇپ بىمار ئولتۇرغۇزۇلىدۇ.

ئابزەن (2)

تەسىرى ۋە ئىشلىتىلىشى: يەل تارقىتىش، ئاغرىق پەسەيتىش، تۇسالغۇلارنى ئېچىش، ئىشىق يانىدۇرۇش، يالىلۇغ قايتۇرۇش، تاش پارچىلاش، قىزىتمىنى قايتۇرۇش، سۈيدۈك ھەيدەش، سۈيدۈك يولىنى تازىلاش تەسىرىگە ئىگە.

بۇ دورا بۆرەك، دوۋسۇن، سۈيدۈك يولىدىكى يالىلۇغلىنىشلىق كېسەللىكلەرنى داۋالاش ۋە تاشنى چۈشۈرۈش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: بىنەپشە، نېلۇپەر، قىزىلگۈل، ئاق لەيلى گۈلى 15 گىرامدىن، بابۇنە، تاۋۇز شاپىقى، ئىكلىمىلىك، قۇرۇتۇلغان ھەربىرى توققۇز گىرامدىن ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار مۇۋاپىق مىقداردىكى سۇدا قاينىتىلىپ، چوڭ داسقا ئېلىنىپ، بىمار بېلىنىڭ ئاستىغچە چىلىنىپ دورا سۈيى سوۋۇغۇچە ئولتۇرغۇزۇلىدۇ.

ئابزەن (3)

تەسىرى ۋە ئىشلىتىلىشى: يەل تارقىتىش، توسالغۇلارنى ئېچىش، سۈيدۈك ھەيدەش، ماددىلارنى تازىلاش، ئىشتاق ياندۇرۇش، تاشلارنى پارچىلاش، ئاغرىق پەسەيتىش تەسىرگە ئىگە.

بۇ دورا بۆرەك ۋە دوۋساقتىكى تاشنى چۈشۈرۈش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: ئىكلىمىلىك، بابۇنە، قىزىلگۈل، ئاق لاله گۈلى 30 گىرامدىن، قۇرۇتۇلغان تاۋۇز شاپىقى، پىرسىياۋشان، ئۆشنە، گۈلى سۆسەن يىلتىزى، بەدىيان يىلتىزى پوستى 15 گىرامدىن، كاكنەچ، شۇمشا 12 گىرامدىن، دوقۇ، نېلۇپەر ئالته گىرامدىن ئېلىنىدۇ ھەمده بۇ دورىلار سۈدا قاينىتىلىپ، سۈزۈلگەندىن كېيىن چوڭ داسقا قۇيۇلۇپ، ئۈستىده بىمار ئولتۇرغۇزۇلىدۇ، دورىنىڭ تىرپى جىنسىي ئەزا ۋە باشقا ئاغرىغان ئورۇنغا تېگىپ قويۇلىدۇ.

ئابزەن (4)

تەسىرى: تاشنى پارچىلاش، سۈيدۈك ۋە ھەيز ماڭدۇرۇش، ھامىله چۈشۈرۈش تەسىرگە ئىگە.

بۇ دورا بۆرەك، سۈيدۈك خالتىسى، سۈيدۈك يولىدىكى تاشلارنى پارچىلايدۇ. سۈيدۈك ۋە ھەيزنى ماڭدۇرىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: يالپۇز، سۈزاپ، تاغ يالپۇزى، جۇۋىنە، قەنتەربيۇن، سۈمبۈل، مەرزەنجۇش، ئوبھەل، ئېگىر، چۆل پىنىسى، پىرسىياۋشان، بەرەنجاسىب، مۇرمەككى، پەتەرئاسالىيۇن، سەلخە، ئىزخىر، قۇستە، ئىكلىمىلىك، سىيادان، چەلەڭ غازىكى، كەرەپشە، يالپۇز، قەدىرمانا، جۆئىده، ئۇدىبلسان، ئاسارۇن، بابۇنە، تۇرۇپ غازىكى، بېده ئۇرۇقى، چامغۇر ئۇرۇقى، سەۋزە ئۇرۇقى، كەپتەر مايىقى، سېرىقچېچەك، بەدىيان يىلتىزى، قوغۇن ئۇرۇقى، قوغۇن شاپىقى، ئاق لاله يىلتىزى، ئوغرىتىكەن، بىنەپشە، ئۆشنە، دەرمىنە، ئاق لاله ئۇرۇقى، ئاق لاله غازىكى، گۈلى سەۋسەن يىلتىزى، كاكنەچ، ياۋا سەۋزە ئۇرۇقى، غولپىياز، بىخ كەبىر، كۈنجۈت غازىكى، زاراڭزا مۇۋاپىق مىقداردا ئېلىنىپ، سۈدا قاينىتىلىپ، چوڭ داسقا قۇيۇلۇپ، بىمار بىلىنىڭ ئاستىنى چىلاپ ئولتۇرغۇزۇلىدۇ.

پاشۇيە هار (1)

تەسىرى: مېڭىنىڭ ئىسسىقلىقى ئېشىپ كېتىشتىن بولغان كېسەللىكلەرگە ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: يەرلىك شوخلا، گۈلبىنەپشە، ئاق لالە گۈلى، نېلۇ- پەر 25 گىرامدىن، بۇغداي كېپىكى 100 گىرام ئېلىنىپ، مۇزاپىق مىقداردىكى سۇدا قاينىتىلىپ، 1/3 قىسمى قالغاندا سۈزۈلۈپ، بىمار تىزىنىڭ ئاستى قىسمى دورا سۈيى سوۋۇغۇچە يۇيۇلىدۇ.

پاشۇيە (2)

تەسىرى: مېڭىنىڭ سوغۇقتىن بولغان كېسەللىكىگە ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: بابۇنە گۈلى، مەرزەنجۇش، يەرلىك شوخلا، سېرىق- چېچەك غازىكى 30 گىرامدىن، بۇغداي كېپىكى 60 گىرام ئېلىنىدۇ، ئىكلىمىلىك، بادرەنجىبۇيا مۇزاپىق مىقداردىكى سۇدا قاينىتىلغاندىن كېيىن بىرگە سۈزۈلۈپ، بە- مارنىڭ تىزىنىڭ ئاستى قىسمى دورا سۈيى سوۋۇغچە يۇيۇلىدۇ.

بەرشىا

تەبىئىتى: قۇرۇق ئىسسىق.

تەسىرى ۋە ئىشلىتىلىشى: ئاغرىق توختىتىش، تىنچلاندۇرۇش، ئۇخلىتىش، يۇرەك ۋە ئاشقازاننى قۇۋۇتلەش، زېھىننى ئېچىش، بەدەننى سەمرىتىش تەسىرىگە ئىگە.

بۇ دورا زۇكام ۋە نەزلە، باش قېيىش، كۆز قاراڭغۇلىشىش، قولاق غۇڭۇلداش، لەقۋا، پالەچ، سەرئى، تەشەننۇچ، تۇتقاقلىق، ئۇيقۇسىزلىق، ئۇنۇتقاقلىق، ھەر خىل نېرۋا ئاجىزلىقى، خۇمار تۇتۇش، پەي ۋە گۆشلەر بوشىشىپ كېتىش، ئورۇقلاش، تەرلەش، بەدەن ئاجىزلىق ۋە نەپەس سىستېمىسى كېسەللىكلىرى، سۇيدۇكلۇكتە تاش ۋە قۇم تۇرۇپ قېلىش، ئىچكى - تاشقى ئەزالاردىن قان كېلىش قاتارلىق كېسەللىكلەرنى داۋالاش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: قارىمۇچ، ئاقمۇچ، بەزرۇلبەنجى 80 گىرامدىن، ئەپيۇن 40 گىرام، زەپەر 20 گىرام، سۇمبۇل، ئاقىرقەرھا، پەرپىيۇن، لىسانول ئەسا- پىر تۆت گىرامدىن، ھەسەل 950 گىرام ئېلىنىپ، قائىدە بويىچە دورا تەييارلىنىدۇ.

ئىشلىتىلىش مىقدارى: كۈندە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا 1 ~ 1.5 گىرامدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

بۇزۇرى بارىد

تەسىرى: سۇيدۇك ئېچىشىپ كېلىش، سۆزنەك كېسەللىكى، بۆرەك، سۇيدۇك خالتىسى جاراھىتى، ھەر خىل مۇدۇر، سۇيدۇك توتۇلۇپ قېلىش كېسەللىكلىرىنى داۋالاش تەسىرىگە ئىگە.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: قوغۇن ئۇرۇقى مېغىزى، تەرخەمەك ئۇرۇقى مېغىزى 15 گىرامدىن، كاكىنەچ، قاپاق ئۇرۇقى مېغىزى، تاۋۇز ئۇرۇقى مېغىزى، سېمىز ئوت ئۇرۇقى 12 گىرامدىن، خەشخاش ئۇرۇقى، بادام مېغىزى، كەتىرا، نىشاستە، خوسياۋشان، ئاقاقىيا، بىخسۇس، تاباشىر 10 گىرامدىن، كەرەپشە ئۇرۇقى، بەزرۇلبەنجى ئۇچ گىرامدىن ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار يۇمشاق سوقۇلۇپ، ئىسپىغول لوئابى بىلەن خېمىر قىلىنىپ، ئۆلچەملىك قۇرس تەييارلىنىدۇ.

ئىستېمال مىقدارى: بۇ دورا كۈنىگە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا كاھو ئۇرۇقى، ئوغرىتىكەن شىرىسى بىلەن 7 ~ 9 دانىدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

تەرياقى نەزلە

تەسىرى: سوزۇلما خاراكتېرلىك زۇكام، نەزلە، يۆتەل ۋە مېڭە مەنبەلىك ئىچ سۇرۇشكە ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: ئۇستقۇددۇس 15 گىرام، گۈلى گاۋزىبان، ھەبۇل-ئاس، يۇمغاقسۇت ئۇرۇقى 30 گىرامدىن، قارا سونا ئۇرۇقى 60 گىرام، بەزرۇلبەنجى، خەشخاش پوستى 90 گىرامدىن، خەشخاش ئۇرۇقى 120 گىرام ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار مۇۋاپىق مىقداردىكى قاينات سۇغا بىر سوتكا چىلاپ قويۇلۇپ ئەتىسى قاينىتىلىدۇ، تەمى چىققاندىن كېيىن سۇزۇلۇپ بىر كىلوگىرام قەنت بىلەن قىيام قىلىنىدۇ. قىزىلگۈل، يۇمغاقسۇت ئۇرۇقى، روبىسۇس، نىشاستە، سەمغى ئەرەبى، كەتىرا، مورساپ 15 گىرامدىن ئېلىنىپ، يۇمشاق سوقۇلۇپ مەزكۇر قىيامغا ئارىلاشتۇرۇلىدۇ.

ئىستېمال مىقدارى: بۇ دورا ھەر كۈنى ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا ئۇچ گىرامدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

تەرياقى ئەربىئە

تەسىرى: زەھەرلىك ھاشاراتنىڭ زەھىرىنى قايتۇرىدۇ، توسالغۇلارنى ئاچىدۇ، خىلىتلارنىڭ تەڭپۇڭلۇقىنى ساقلايدۇ. سوغۇقتىن بولغان ھەر خىل كېسەللىكلەرگە

ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: جىنتىيانا، زىراۋەندە، تەۋىل، ھەببۇلغار، مورساب تەڭ مىقداردا، ھەسەل ئۈچ ھەسسە ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلاردىن قائىدە بويىچە تەرياق تەييارلىنىدۇ.

ئىستېمال مىقدارى: بۇ دورا كۈنىگە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا ئۈچ گىرامدىن سېمىز ئوت ئۇرۇقى شىربىسى بىلەن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

تەرياقى ئەقرەب

تەسىرى: چايانىڭ زەھىرىنى قايتۇرىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: ياڭاق مېغىزى، سامساق ئالتە گىرامدىن، سۈزاپ، ھەڭ، مۇرمەككى ئۈچ گىرامدىن ئېلىنىپ، قائىدە بويىچە تەرياق تەييارلىنىدۇ. بۇ دورا ئەنجۇر شىربىسىدە يۇغۇرۇلىدۇ.

ئىستېمال مىقدارى: بۇ دورا كۈنىگە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا ئىككى گىرامدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

تەرياقى سەمانىيە

تەسىرى: بۇ دورا زەھەرلىك ھاشاراتلار ۋە زەھەرلىك دورىلارنىڭ زەھىرىنى قايتۇرىدۇ، يەللەرنى تارقىتىدۇ، تالدىكى توسالغۇلارنى ئاچىدۇ، قۇلۇنجى، تال قېتىشىش كېسەللىكىگە ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: مۇرمەككى، ھەببۇلغار، جىنتىيانا، قۇستە تەلىخ 18 گىرامدىن، ئاقمۇچ، سەلىخە 12 گىرامدىن، زەپەر، دارچىن ئالتە گىرامدىن ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار يۇمشاق سوقۇلۇپ، ئۈچ ھەسسە ھەسەل بىلەن يۇغۇرۇلۇپ، كۈنىگە 10 گىرامدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

كامادەرىۇس ئەكبەر

تەسىرى: باش ئاغرىقى، تۇتقاقلىق كېسەللىكى، لەقۋا، پالەچ، تىتىرەش، سوغۇقتىن بولغان ھەر خىل كېسەللىكلەر، ئاشقازان ئاغرىقى، جىگەر، تال، بۆرەك، بالىياتقۇ ۋە كۆز كېسەللىكلىرى، جوزام، بەرەس، ئۈچەي ئىستىسقاسى كېسەللىكىنى داۋالاش، سۈيدۈك ۋە ھەيز ماڭدۇرۇش، بۆرەك، سۈيدۈك خالتىسىدىكى تاشنى

پارچىلاش، بەدەننى نورمال قىزىتىش، بەدىنىدىكى بۇزۇق ماددىلارنى تازىلاش، يەللەرنى تارقىتىش، جىگەر، تالىنىڭ توسالغۇلۇرىنى ئېچىش، تېرە رەڭگىنى ياخشىلاش ۋە پارقىرىتىش، بەدەننى قۇۋۇتلەش تەسىرىگە ئىگە.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: رەۋەن چىنى بەش گىرام، ئۇد بىلسان، پەرپىيۇن، قارىمۇچ، ئاقمۇچ، پىلپىل، مۇرمەككى، جىنتىيانا، ئىزخىر، تاغ سۇمبۇلى، ھومامۇ ئالتە گىرامدىن، زەپەر، دارچىن، ئېگىر، بىلسان يېغى 10 گىرامدىن، سۇمبۇل رۇمى 11 گىرام، كەمادەرىۇس، قۇستە شېرىن، ئەپتىمۇن 12 گىرامدىن، ئاسارۇن، سەلىخە، سوقمونىيا 18 گىرامدىن، سەبرە 45 گىرام، غارىقۇن 60 گىرام ئېلىنىدۇ ھەممە بۇ دورىلار يۇمشاق سوقۇلۇپ، بىلسان يېغى بىلەن ياغلىنىپ ئۇچ ھەسسە ھەسەل بىلەن يۇغۇرۇلۇپ تەييارلىنىدۇ.

ئىستېمال مىقدارى: بۇ دورا كۈندە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا 1.5 گىرامدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

جوللاب (1)

تەسىرى: قان ۋە سەپرادىن بولغان باش ئاغرىقىغا ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ، ھەر خىل قىزىتمىنى چۈشۈرىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: گۈلى بىنەپشە، كاسىنە ئۇرۇقى 10 گىرامدىن، نىلۇپەر 15 گىرام ئېلىنىپ، قاينىتىلىپ، سۈزۈلگەندىن كېيىن 30 گىرام شېكەر ياكى تەرەنجىۋىل قوشۇلۇپ يېرىم قىزىغاندا ئىچىلىدۇ.

جوللاب (2)

تەسىرى: جىنسىي ئاجىزلىققا مەنپەئەت قىلىدۇ، بەدەندىن خورىغان قۇۋۇتلەرنى تولۇقلايدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: ناۋات 30 گىرام، ئەرقى گاۋزىبان 30 گىرام، تۇدرى سۇرۇخ، تۇدرى سەفىت 10 گىرامدىن ئېلىنىدۇ. ناۋات گاۋزىبان ئەرقىدە قىيام قىلىنىپ، ئۇنىڭغا قالغان دورىلار يۇمشاق سوقۇلۇپ ئارىلاشتۇرۇلىدۇ.

ئىستېمال مىقدارى: بۇ دورا ئەتىگەن ۋە ئاخشام نوقۇت سۇيى، كەكلىك گۆشى، قۇشقاچ گۆشى، پاقلان گۆشى، ئۆردەك، چۈجە گۆشى، تۇخۇمنىڭ سېرىقى بىلەن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

جوللاب (3)

تەسىرى: قىزىتما، يۆتەل، قىزىل، چېچەك، سىل ۋە ئۇسسۇزلۇققا ياخشى مەنپە-ئەت قىلىدۇ. ئاشقازان، جىگەرنىڭ قىزىپ كېتىشىگە ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ، نەپەس ئەزالىرىنى كۆچلەندۈرىدۇ، بەدەندىكى ماددىلارنى بوشىتىدۇ، تەرەتنى، سۈيدۈكنى ماڭ-دۇرىدۇ، تەرنى توختىتىدۇ. ئىچكى ئەزالاردىكى ئىششقىنى يوقىتىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: قەنت بىر ھەسسە، بىدىمۇشكى ئەرقى، ئەرقى گۈل ئىككى ھەسسىدىن، يامغۇر سۈيى ئۈچ ھەسسە ئېلىنىدۇ. ئەرەق ۋە يامغۇر سۈيى قەنت بىلەن قېيام قىلىنىدۇ.

ئىستېمال مىقدارى: كۈنىگە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا 15 ~ 30 گىرامدىن ئىچىلىدۇ.

جاۋارىش تاباشىر

تەسىرى: ئاشقازاننى قۇۋۇتلەيدۇ، سەپرادىن بولغان گازنى توسىدۇ، مالىخۇلىيا، باش ئاغرىقى قاتارلىق سەپرادىن بولغان كېسەللىكلەرگە ياخشى پايدا قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: قىزىلگۈل، ئامىلە، تاباشىر، ئاق سەندەل، يۇمغاقسۇت ئۇرۇقى 10 گىرامدىن، ھەببۇلئاس، پوستى تۇرۇنجى، سۇماق، مەستىكى رۇمى 15 گىرامدىن، كافور ئۇچ گىرام، بېھى شەربىتى ياكى ھەسەل ئۇچ ھەسسە، ئەرقى گاۋزىبان، ئەرقى پەۋاكە مۇۋاپىق مىقدارىدا ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار سوقۇلۇپ، قىيامغا ئارىلاشتۇرۇلۇپ تەييارلىنىدۇ.

جاۋارىش ئامىلە لولوۋى

تەسىرى: مالىخولىيا مىراقى، خاپىخان كېسەللىكى، ھەر خىل باش ئاغرىقلىرىغا ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: ئامىلە شىرىسى 42 گىرام، تازىلانغان زىخ 25 گىرام، ئاق سەندەل، تاباشىر، گۈلى گاۋزىبان، سۇماق، بادرەنجىبۇيا، لاچىندانە، ئەۋرىشىم، دارچىن ئالتە گىرامدىن، قىزىلگۈل 12 گىرام، سېمىز ئوت ئۇرۇقى توققۇز گىرام، مەرۋايىت 4.5 گىرام، ئەنبەر ئەشھەب، ئالتۇن ۋەرەق، كۈمۈش ۋەرەق ئۈچ گىرامدىن، ناۋات 450 گىرام، ئەينۇلا شەربىتى 75 گىرام، ئانار شەربىتى 60 گىرام

ئېلىنىدۇ. سۈيۇق شەربەتلەر بىلەن دورا شىرىلىرى ناۋات بىلەن قىيام قىلىنىدۇ، دورىلار سوقۇلۇپ، تاسقىلىپ، قىيامغا ئارىلاشتۇرۇلۇپ تەييارلىنىدۇ.

ئىستېمال مىقدارى: بۇ دورا كۈنىگە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا ئالتە گىرامدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

جاۋارىش ئوتەرىج

تەسىرى: لەقۋا، پالەچكە مەنپەئەت قىلىدۇ. ئاشقازانىنى، مېڭىنى، نېرۋىلارنى كۈچلەندۈرىدۇ. سوغۇقتىن ھەر خىل بولغان كېسەللىكلەرگە ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: 45 گىرام ئامىلە، 250 مىللىلىتىر ئاپېلسىن سۈيى ۋە گۈلابقا بىر سوتكا چىلاپ قويۇلىدۇ. ئەتىسى قاينىتىلىپ سۈزۈلىدۇ. تۇرۇنجى پوستى 15 گىرام، ئىزخىر مەككى، ئاسارۇن، جۈۋىنە، رۇمبەدىيان، ئاق بەھمەن، دارچىن، سەئىدى كوفى، سەلىخە، پوپەل، قىزىلگۈل، قاقىلە، گۈلدارچىن، ھىلىلە يىلـ تىزى (سىسالىيوس)، كۈندۈر، مەستىكى رۇمى بەش گىرامدىن، پىلپىل، قارمۇچ، ئۇد سەلىب، سۇمبۇل، ئۇد غەرقى، قەلەمپۇر ئۇچ گىرامدىن، زەپەر، ئەنبەر، ئىپار 1.5 گىرامدىن، ھەسەل 150 گىرام ئېلىنىدۇ. ئامىلە شىرىسى ھەسەل بىلەن قىيام قىلـ نىدۇ، دورىلار سوقۇلۇپ قىيامغا ئارىلاشتۇرۇلۇپ تەييارلىنىدۇ.

جاۋارىش سەندەل

تەسىرى: بۇ دورا يۈرەك، مېڭىنى كۈچەيتىدۇ. سەپرادىن بولغان ئىسھالنى توخـ تىتىدۇ. ھەر خىل يۈرەك كېسەللىكلىرىگە ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: مەرۋايىت، مارجان ئالتە گىرامدىن، گۈلابقا سۇـ رۇلگەن ئاق سەندەل، قىزىل سەندەل 15 گىرامدىن، تاباشىر، سېمىز ئوت ئۇرۇقى، يۇقغاقسۇت ئۇرۇقى، قورۇلغان پىستە مېغىزىنىڭ تاش پوستى ئالتە گىرامدىن، زەپەر، مەستىكى ئۇچ گىرامدىن، ئىپار 1.5 گىرام، ئاپېلسىن سۈيى 150 مىللىلىتىر، ئەرقى گۈل 100 مىللىلىتىر، قەنت 600 گىرام ئېلىنىدۇ. ئاپېلسىن سۈيى قەنت بىلەن قەـ يام قىلىنىپ، ئۈستىگە قالغان دورا تالقىنى ئارىلاشتۇرۇلۇپ تەييارلىنىدۇ.

ئىستېمال مىقدارى: بۇ دورا ھەر كۈنى ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا 10 ~ 15 گىرامدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

جاۋارىش پودىنە

تەسىرى: ئاشقازان ئاغرىقىنى پەسەيتىپ، يەللەرنى تارقىتىدۇ. جىگەرنى قۇۋۇەتلەپ، ئىشتىهانى ئاچىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: پىنىنە غازىكى 18 گىرام، زەنجىۋىل، جۇۋىنە، قارا زىرە توققۇز گىرامدىن، بەدىيان، لاچىندانە، قارىمۇچ ئالتە گىرامدىن، قەنت ئۈچ ھەسسە ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلاردىن قائىدە بويىچە مەجۇن تەييارلىنىدۇ.

ئىستېمال مىقدارى: بۇ دورا ھەر كۈنى ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا 10 ~ 15 گىرامدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

جاۋارىش كومۇنى

تەسىرى: بۇ دورا ئىچكى ئەزا ۋە ئاشقازانىنىڭ سوۋۇپ كېتىشىنىڭ ئالدىنى ئالىدۇ، غىزا سىڭدۈرىدۇ، ئىشتىهانى ئاچىدۇ. ھىق تۇتۇشقا مەنپەئەت قىلىدۇ، ئاشقازان ۋە باشقا ئەزادىكى ھۆللۈكنى قۇرۇتىدۇ. ئۇرۇقدان خالتىسىغا سۇ چۈشۈش، يىرىقتا يەل پەيدا بولۇۋېلىش كېسەللىكلىرىنى داۋالاش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: ئۇزۇم، سىركىگە چىلانغان زىرە 150 گىرام، قارىمۇچ 45 گىرام، بەرگى سۇزاپ، زەنجىۋىل 60 گىرامدىن، يەرلىك توغرىغا 15 گىرام ئېلىنىدۇ. زىرە ئۇزۇم سىركىسىگە چۆكۈچچە چىلاپ قويۇلىدۇ، زىرە سىركىنى ئىچىپ بولغاندىن كېيىن سايىدا قۇرۇتۇلىدۇ.

ئىستېمال مىقدارى: بۇ دورا ھەر كۈنى ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا 10 ~ 15 گىرامى تاماقتىن كېيىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

جاۋارىش كومۇنى مۇسھىل

تەسىرى: بۇ دورا ئاشقازان ئاغرىقى، قورساق ئېسىلىش، ئۈچەي كېسەللىكىگە ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ، يەل تارقىتىدۇ، چوڭ تەرەتنى ماڭدۇرىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: سۇمبۇل، ئۇد بىلسان، دارچىن، سەلىخە، ھەببى بىلسان ئالتە گىرامدىن، بادام يېغى 12 گىرام، يەرلىك توغرىغا 30 گىرام، قارىمۇچ 30 گىرام، بەرگى سۇزاپ، زەنجىۋىل 120 گىرامدىن، سىركىگە چىلانغان زىرە 300 گىرام، ئاق تۇربۇت 12 گىرام، ھەسەل ئۈچ ھەسسە ئېلىنىدۇ. زىرە ئۇزۇم سىركىسىگە

چىلىنىدۇ. زىرە سىركىنى ئۆزىگە سىڭدۈرۈپ بولغاندىن كېيىن، سايىدا قۇرۇتۇلىدۇ، ئاندىن دورىلار يۇمشاق سوقۇلىدۇ، توغرىغا سۇغا چىلىنىپ، تەمى چىققاندىن كېيىن سۈيىگە دورا تالقىنى قۇيۇلۇپ، ھەسەلگە ئارىلاشتۇرۇلىدۇ.

جاۋارىش ئۇد بارىد

تەسىرى: بۇ دورا ئىسسىق مىزاجلىق كىشىلەرنىڭ ئاشقازىنىنى قۇۋۇتلىش، ئىشتىھانى ئېچىش، بەدەننى قۇۋۇتلاش تەسىرىگە ئىگە.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: ئۇد ھىندى، يۇمغاقسۇت ئۇرۇقى، قىزىلگۈل، گۈلابقا سۇرۇلگەن ئاق سەندەل ئالتە گىرامدىن، پىستە مېغىزىنىڭ تاشقى پوستى، تاشىر ئۇچ گىرامدىن، كافور 1.5 گىرام، قەنت ئۇچ ھەسسە ئېلىنىپ، قائىدە بويىچە دورا تەييارلىنىدۇ.

ئىستېمال مىقدارى: بۇ دورا كۈنىگە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا 10 گىرامى تاماقتىن كېيىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

جاۋارىش ئۇد ھار (1)

تەسىرى: سوغۇقتىن بولغان ئاشقازان كېسەللىكلىرىگە، مېڭە، يۈرەك ۋە ئومۇ-مىي بەدەن ئاجىزلىقىغا ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: ئۇد ھىندى 15 گىرام، قەلەمپۇر 10 گىرام، سۇمبۇل ئۇچ گىرام، سازەج ھىندى ئالتە گىرام، گۈلى نەسرىن، گاۋزىبان 10 گىرامدىن، ئامىلە مۇرابباسى ئىككى دانە، ھېلىلە مۇرابباسى بىر دانە، زەپەر، ئالتۇن ۋەرەق، كۈمۈش ۋەرەق، ئىپار 1.5 گىرامدىن، قەنت ئۇچ ھەسسە ئېلىنىپ، قائىدە بويىچە دورا تەييارلىنىدۇ.

ئىستېمال مىقدارى: بۇ دورا كۈنىگە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا ئالتە گىرام-دىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

جاۋارىش ئۇد ھار (2)

تەسىرى: يۈرەكنىڭ تەسىرى بىلەن ئوخشاش.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: ئۇد ھىندى 15 گىرام، فەرەنجمۇشك، جۇزبۇۋا، بەسباسە، قاقىلە، لاچىندانە، ئاپىلسۇن پوستى، تاباشىر، دارچىن، گاۋزىبان، زەرنەپ

ئۇچ گىرامدىن، مەستىكى، سۇمبۇل، قىزىلگۈل، نارمىشكى 4.5 گىرامدىن، زەنجىۋىل، قارمۇچ، پىلپىل ئۇچ گىرامدىن، ئىپار 1.5 گىرام، ھەسەل ياكى قەنت ئۇچ ھەسسە ئېلىنىدۇ.

ئىستېمال مىقدارى: بۇ دورا كۈنىگە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا 3 ~ 6 گىرامدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

جاۋارىش ئۇد شېرىن

تەسىرى: ئاشقازان، يۇرەك، مېڭە، بۆرەكنى قۇۋۋەتلەش، ھەزمىنى كۈچەيتىش، ئىشتىھانى ئېچىش، جىنسىي قۇۋۋەتنى ئاشۇرۇش تەسىرىگە ئىگە.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: ئۇد ھىندى، دارچىن، جۇزابۇۋا، گۈلدارچىن، قاقىلە، قەلەمپۇر، خولىنجان، پىلپىل 15 گىرامدىن، ئاسارۇن، زەپەر ئالتە گىرامدىن، ناۋات 135 گىرام، ئىپار 1.5 گىرام، ھەسەل ئۇچ ھەسسە ئېلىنىپ، قائىدە بويىچە دورا تەييارلىنىدۇ.

ئىستېمال مىقدارى: بۇ دورا كۈنىگە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا 3 ~ 5 گىرامدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

جاۋارىش ئۇد تۇرۇش

تەسىرى: ئاشقازاننى كۈچلەندۈرۈش، قەينى توختىتىش، ھەزمىنى ياخشىلاش، ئىشتىھانى ئېچىش تەسىرىگە ئىگە.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: قىزىلگۈل، گاۋزىبان، گۈلى گاۋزىبان، لاچىندانە، گۈلابقا سۇرۇلگەن ئاق سەندەل، تاباشىر ئالتە گىرامدىن، يۇمغاقسۇت ئۇرۇقى، پىستە مېغىزىنىڭ تاشقى پوستى، پىننە، قەلەمپۇر، سازەج ھىندى، فەرەنجمۇشك ئۇچ گىرامدىن، ئۇد ئەرقى 12 گىرام، ئۇرۇقسىز زىخ 18 گىرام، ئاچچىق ئانار، تاتلىق ئانار شەربىتى 15 گىرامدىن، قەنت ئۇچ ھەسسە، ئامىلە مۇرابباسى ئىككى دانە ئېلىنىپ، قائىدە بويىچە دورا تەييارلىنىدۇ.

جاۋارىش سەپەرجلى

تەسىرى: ئاشقازاننى كۈچلەندۈرۈش، ئىشتىھانى ئېچىش، ھەزمىنى ياخشىلاش، قەي ۋە ھۆ تۇتۇشنى پەسەيتىش، ئۆتتىكى تاشنى پارچىلاش تەسىرىگە ئىگە.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: بېھىنىڭ تېرىپى، ئۇرۇقى پاكىزلىنىپ، 300 مىللىلىتىر مۇسەللەس ياكى سىركىگە چىلىنىدۇ، بېھى يۇمشىغاندا سقىلىپ سۈيى سۈزۈلىدۇ. 300 گىرام ھەسەل، 150 گىرام قەنت سېلىنىپ قېيام قىلىنىدۇ. دارچىن، قىزىلگۈل، تاباشىر، پىستە مېغىزىنىڭ تاشقى پوستى ۋە ئۆزى، مەستىكى، ئۇد غەرقى، لاچىندانە، پىننە، بوزىدان، بەسباسە 12 گىرامدىن، قەلەمپۇر، سۇمبۇل، ئاپېلسىن پوستى توققۇز گىرامدىن، زەنجىۋىل، قارىمۇچ، پىلپىل، زۇرانبات، زەپەر ئۈچ گىرامدىن، ئىپار، ئەنبەر 1.5 گىرام ئېلىنىدۇ ھەم بۇ دورىلاردىن قائىدە بويىچە جاۋارىش تەييارلىنىدۇ.

ئىستېمال مىقدارى: بۇ دورا كۈنىگە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا 12 ~ 15 گىرامدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

جاۋارىش ئەكبەر

تەسىرى: ئاشقازاننى قىزىتىش، يەل تارقىتىش، ئاشقازاندىكى ئارتۇق ھۆللۈكنى يوقىتىش، يۇرەك ۋە مېڭىنى كۈچلەندۈرۈش، ئەستە تۇتۇش قابىلىيىتىنى كۈچەيتىش تەسىرىگە ئىگە. ئاشقازان يارىسىغا ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: ئەنبەر، ئىپار ئىككى گىرامدىن، ئاسارۇن، قەلەمپۇر، زەپەر ئۈچ گىرام، لاچىندانە، دارچىن، پىلپىل، زەنجىۋىل، جۈزبۇۋا ئالتە گىرامدىن، ناۋات، ھەسەل 300 گىرامدىن ئېلىنىپ، قائىدە بويىچە جاۋارىش تەييارلىنىدۇ.

ئىستېمال مىقدارى: بۇ دورا كۈنىگە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا ئۈچ گىرامدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

جاۋارىش نارمشكى

تەسىرى: ئاشقازان ۋە جىگەرنى كۈچلەندۈرىدۇ. بۇزۇق خىلتىلارنى تازىلايدۇ. قويۇق يەللەرنى تارقىتىدۇ. ھەر خىل يۇرەك كېسەللىكلىرى، يۇرەك چالاڭغۇراش كېسەللىكلىرىگە ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: نارمشكى، شاتىرەج ھىندى، زەنجىۋىل، قارىمۇچ، پىلپىل، دارچىن، لاچىندانە، قاقىلە، قەلەمپۇر، سازەج ھىندى، بەسباسە، خولىنجان، مەستىكى، كاۋاۋچىن، سۇمبۇل، سەلخە، كەرەپشە ئۇرۇقى، جۈۋىنە، بەدىيان، بوزىدان، رۇمبەدىيان، ئەپتىمۇن 18 گىرامدىن، رەۋەن، زەپەر ئۈچ گىرامدىن، تۇربۇت

36 گرام ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار يۈمشاق سۈقۇلۇپ، ئۇچ ھەسسە ھەسەل بىلەن ئارىلاشتۇرۇلۇپ تەييارلىنىدۇ.

ئىستېمال مىقدارى: بۇ دورا كۈنىگە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا 12 ~ 15 گرامدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

جاۋارىش تەمرى ھىندى

تەسىرى: قەينى توختىتىش، ئاشقازان ۋە يۇرەكنى قۇۋۋەتلەش، سەپرا خىلىتىكنى ئاشقازاندىن مېڭگە ئۆرلىشىنى توسۇش تەسىرگە ئىگە.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: قىزىلگۈل، يۇمغاقسۇت ئالتە گرامدىن، مەستەكى، لاچىندانە، زىخ تاباشىر، سازەنج ھىندى، ئاپېلسىن پوستى، پىننە، گۈلابقا سۇ-رۇلگەن ئاق سەندەل ئۇچ گرامدىن، ئانار بىر دانە، ئامىلە مۇرابباسى بىر دانە، تەمرى ھىندىنىڭ سىقىلغان سۈيى 50 مىللىلىتىر، ئانار سىقىلىپ سۈيى ئېلىنىدۇ ھەمدە قەنت بىلەن قېيام قىلىنىپ، قالغان دورىلار ئارىلاشتۇرۇلۇپ تەييارلىنىدۇ.

ئىستېمال مىقدارى: بۇ دورا كۈنىگە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا ئىككى گرامدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

جاۋارىش جالىنۇس

تەسىرى: ئومۇمىي بەدەنگە قۇۋۋەت بېرىدۇ. ئاشقازان ئاغرىقىغا ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ، ھەزمنى ياخشىلايدۇ. ئېغىزنىڭ بەدبۇيلىقىنى كەتكۈزىدۇ. ئاشقازاندىكى يەلنى ھەرنى يوقىتىدۇ. باش ئاغرىقى، سوغۇقتىن بولغان يۆتەل، يەلدىن بولغان بوۋاسىر، تېرە يىرىكلىشىش، ئىنچىكە بوغۇم ئاغرىقى، ئاقكېسەل، كۆپ سىيىش، بۆرەك، دوۋساق تاش كېسەللىكى، چاچ ئاقىرىپ كېتىش، جىنسىي ئاجىزلىق قاتارلىق كېسەللىكلەرگە ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ. ئەگەر 20 كۈن داۋاملىق ئىستېمال قىلىنسا بەلغەم خىلىتىدىن بولغان ھەرقانداق كېسەللىكلەرگە، مەسلەن، ئىششىق، قان تولغاق، چوڭ تەرەت تۇتالماسلىق قاتارلىق كېسەللىكلەرگە ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ. تەرياقى فارۇقنىڭ ئورنىدا تۇرىدۇ. پەرھىز قىلىنسىمۇ بولىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: سۇمبۇل، قەلەمپۇر، قاقىلە، دارچىن، خولىنجان، سەئىدى كوفى، زەنجىۋىل، قارمۇچ، پىلپىل، قۇستە، ئۇد بىلسان، ئاسارۇن، زەپەر، مورد ئۇرۇقى، قەسبۇ زەررە ئالتە گرامدىن، مەستەكى رۇمى 15 گرام، قەنت بىر

ھەسسە، ھەسەل ئىككى ھەسسە ئېلىنىپ، قائىدە بويىچە جاۋارىش تەييارلىنىدۇ.

ئىستېمال مىقدارى: بۇ دورا كۈنىگە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا 6 ~ 10 گىرامدىن، غىزادىن ئىلگىرى ئىستېمال قىلىنىدۇ. بىر سائەت ئىچىدە تەسىرى كۆرۈلىدۇ.

جاۋارىش پەنجىنۇش

تەسىرى: ئاشقازان تۆۋەنلەپ كېتىش، يەلدىن بولغان بوۋاسىر، بەدەن رەڭگى ئۆزگىرىپ كېتىش، كۆپ سېيىش قاتارلىق كېسەللىكلەرگە ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: ھېلىلە پوستى، ئامىلە، قارىمۇچ، پىلپىل، زەنجىۋىل، تەمرى ھىندى شەربىتى، سۇمبۇل 30 گىرامدىن، سېرىقچېچەك، كۈدە ئۇرۇقى 12 گىرامدىن، تازىلانغان تۆمۈر پوقى 300 گىرام، ھاجەت مىقدارى سېرىقياغ مۇزاپىق مىقداردا، ھەسەل ئۈچ ھەسسە ئېلىنىپ، قائىدە بويىچە جاۋارىش تەييارلىنىدۇ.

ئىستېمال مىقدارى: بۇ دورا كۈنىگە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا 6 ~ 10 گىرامدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ. بۇ دورا تەييارلىنىپ ئالتە ئايدىن كېيىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

جاۋارىش قانسە

تەسىرى: ئاشقازان ئاجىزلىق، چوڭ تەرەت توختىماسلىق، ئىشتىھا ئاجىزلىق، ھەزىم ئاجىزلىق كېسەللىكلىرىگە ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: خوراز تاشلىقى پوستى، مېكىيان تاشلىقى پوستى، مەرۋايىت، تاباشىرئۈچ گىرامدىن، قىزىلگۈل، يالپۇز، پىستە مېغىزىنىڭ تاشقى پوستى ۋە ئۆزى، لاچىندانە، قاقىلە 4.5 گىرامدىن، ئاق سەندەل، قىزىل سەندەل، سۇئىتەر، يۇمغاقسۇت ئۇرۇقى، قورۇلغان ھەببۇلئاس، سېرىق ھېلىلە پوستى، ئامىلە ئۈچ گىرامدىن، بىخ مارجان (كۆيدۈرۈلگىنى)، كەھرىۋا، پادىزەھرى مەئىدەنى، جۇزبۇۋا، بەسباسە، قەلەمپۇر، دارچىن، سەلىخە 1.5 گىرامدىن، ئالما شەربىتى، بېھى شەربىتى ئىككى ھەسسىدىن ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلاردىن قائىدە بويىچە جاۋارىش تەييارلىنىدۇ.

ئىستېمال مىقدارى: بۇ دورا كۈنىگە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا 15 ~ 20 گىرامدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

جاۋارىش تاباشىر

تەسىرى: قىزىتما ۋە ئىسھال سەپرا‌ۋى، ئۇسسۇزلۇق قاتارلىقلارغا ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: تاباشىر، يەرلىك شوخلا، قىزىلگۈل 30 گىرام-دىن، ھوممۇز ئۈرۈقى، سەمغى ئەرەبى 21 گىرامدىن، ئانار گۈلى، سۇماق، لەھىيتىش 18 گىرامدىن، زەپەر، ئەپيۇن ئالتە گىرامدىن ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار يۇمشاق سو-قۇلۇپ ئالما شەربىتى بىلەن جاۋارىش تەييارلىنىدۇ.

ئىستېمال مىقدارى: بۇ دورا كۈنىگە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا 10 گىرامدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

جاۋارىش ئەسقاب

تەسىرى: بۇ دورا قۇلۇنجىنى ئاچىدۇ، ئۇچەي ۋە ئاشقازاننى كۈچەيتىدۇ، قەينى توختىتىدۇ. يەلدىن بولغان بوۋاسىر، غول ۋە بەل ئاغرىقلىرىغا ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: سوقمونىيا، تۇربۇت 21 گىرامدىن، قارمۇچ، زەنجىۋىل 12 گىرامدىن، دارچىن، ئامىلە، قەلەمپۇر، جۇزبۇۋا، بەسباسە، مەستىكى ئالتە گىرامدىن، قەنت 60 گىرام، ھەسەل ئۈچ ھەسسە ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلاردىن قائىدە بويىچە جاۋارىش تەييارلىنىدۇ.

ئىستېمال مىقدارى: ھەزمنى ياخشىلاش ئۈچۈن بۇ دورا كۈنىگە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا ئالتە گىرامدىن، ئىسھالنى يانداۋرۇش ئۈچۈن كۈنىگە بىر قېتىم 18 گىرامدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

جاۋارىش شەھرىيان

تەسىرى: بەدەندىكى بۇزۇق خىلىتلارنى تازىلايدۇ، قۇلۇنجى كېسەللىكىگە شىپا بولىدۇ، توسالغۇلارنى ئاچىدۇ. بۇ دورا يەنە ئىشتىھا تۇتۇلۇش، ئاشقازان، جىگەر ئاجىزلىقى، كۆيگەن سەۋادىن بولغان كېسەللىكلەرگە ئالاھىدە مەنپەئەت قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: زەنجىۋىل، گۈلدارچىن، دارچىن، سەلخە، سۇمبۇل، لاچىندانە، قاقىلە، مەستىكى رۇمى، نارمىشكى، سازەنج ھىندى، جۇۋىنە، رۇمبە-

دىيان 18 گىرامدىن، شاتىرەنجى ھىندى، زەپەر 12 گىرامدىن، سوقمونىيا (تۇربۇت بادام يېغىدا ياغلىنىدۇ)، ئەپتىمۇن، ھەببى نىل 25 گىرامدىن، بىستىپايەج، نەمەك ھىندى توققۇز گىرامدىن، قەنت 60 گىرام، ھەسەل ئۈچ ھەسسە ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار دىن قائىدە بويىچە جاۋارىش تەييارلىنىدۇ.

ئىستېمال مىقدارى: بۇ دورا كۈنىگە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا 10 ~ 15 گىرامدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

جاۋارىش كۈندۈر

تەسىرى: كۆپ سېيىش، سۈيدۈك تېمىپ كېلىش، سوغۇقتىن بولغان سۈيدۈك يوللىرى كېسەللىكى ۋە ئاشقازان سوۋۇپ كېتىش قاتارلىق كېسەللىكلەرگە ئالاھىدە مەنپەئەت قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: دارچىن، كۈندۈر، خولىنجان توققۇز گىرامدىن، گۈلدارچىن، قاقىلە 12 گىرامدىن، قەلەمپۇر، جۇزبۇۋا، بەسباسە، لاچىندانە، سۈمبۈل 15 گىرامدىن، مەستىكى رۇمى 13.5 گىرام، ھەسەل ئۈچ ھەسسە ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلاردىن قائىدە بويىچە جاۋارىش تەييارلىنىدۇ.

ئىستېمال مىقدارى: بۇ دورا كۈنىگە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا 6 ~ 10 گىرامدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

جاۋارىش خۇبسلھەدىد مۇمسك

تەسىرى: مەنىي تېز كېتىش، يەلدىن بولغان ۋە قاندىن بولغان بۇۋاسىرغا ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: كابۇل ھېلىلىسى پوستى، قارا ھېلىلە، شاتىرەنجى ھىندى، كەرەپشە ئۇرۇقى 18 گىرامدىن، سېرىق ھېلىلە پوستى، ئامىلە، جۇۋىننە، قەزىل تۇدرى، سېرىق تۇدرى، پىلپىل، كۈنجۇت 12 گىرامدىن، گۈلدارچىن، سۈمبۈل، جۇزبۇۋا، زەنجىۋىل، پىلپىل 60 گىرامدىن، لاچىندانە، قۇستە، سەلىخە، قەلەمپۇر، بەسباسە، خولىنجان، نارمىشكى 18 گىرامدىن، سەئىدى كوفى 12 گىرام، ئىپار ئالتە گىرام، ئەنبەر ئۈچ گىرام، تازىلانغان تۆمۇر پۇقى دورىلارنىڭ باراۋەر مىقدارىدا، كالا يېغى 135 گىرام ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار يۇمشاق سوقۇلۇپ ياغلىنىدۇ. ئاندىن ئۈچ ھەسسە ھەسەل بىلەن يۇغۇرۇلۇپ جاۋارىش تەييارلىنىدۇ.

ئىستېمال مىقدارى: بۇ دورا كۈنىگە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا ئالتە گىرامى كالا سۈتى بىلەن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

جاۋارىش كۈندۈر

تەسىرى: سوغۇق يەلنى تارقىتىدۇ، ئاشقازاننى كۈچلەندۈرىدۇ، ھەزىمنى ياخشىلايدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: كۈندۈر 200 گىرام، قارىمۇچ، پىلپىل 30 گىرامدىن، ناۋات 200 گىرام، زەنجۈبىل، خولىنجان 36 گىرامدىن، جۈزبۇۋا، قەلەمپۇر، لاچىندانە 15 گىرامدىن، ئىسپار 1.5 گىرام ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار يۇمشاق سوقۇلۇپ، ئۇچ ھەسسە ھەسەل بىلەن يۇغۇرۇلۇپ جاۋارىش تەييارلىنىدۇ.

ئىستېمال مىقدارى: بۇ دورا كۈندە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا ئالتە گىرامدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

جاۋارىش زەرئۇنى

تەسىرى: سوغۇقتىن بولغان كۆپ سىيىش، بەلغەم خىلىتىدىن بولغان يۆتەل، سوغۇقتىن بولغان باش ئاغرىقى، بەدەن سوۋۇپ كېتىش قاتارلىق كېسەللىكلەرگە ئالاھىدە مەنپەئەت قىلىدۇ. ئاشقازاننى كۈچەيتىدۇ. ئىشتىھانى ئاچىدۇ. ھۆللۈكنى يوقىتىدۇ، ئېغىزنى خۇشبۇي قىلىدۇ. شۆلگەي ئېقىشنى توختىتىدۇ. بەل ئاغرىقى، بۆرەك ئاغرىقىنى پەسەيتىدۇ، يەللەرنى تارقىتىدۇ، بۆرەك ۋە سۈيدۇك خالتىسىدىكى تاش - قۇملارنى پارچىلاپ چىقىرىدۇ، مەنىنى كۆپەيتىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: كەرەپشە ئۇرۇقى، چامغۇر ئۇرۇقى، سەۋزە ئۇرۇقى، سېرىقچېچەك، جۈۋىنە، بەدىيان، قوغۇن ئۇرۇقى مېغىزى، تەرخەمەك ئۇرۇقى مېغىزى، كەرەپشە 15 گىرامدىن، ئاقرەرھا، گۈلدارچىن، زەپەر، مەستەكى، ئۇدخام 15 گىرامدىن، بەسباسە، كاۋاۋچىن، قارىمۇچ توققۇز گىرامدىن، ئەنبەر ئۇچ گىرام، ھەسەل ئۇچ ھەسسە ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلاردىن قائىدە بويىچە جاۋارىش تەييارلىنىدۇ.

ئىستېمال مىقدارى: بۇ دورا كۈنىگە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا 6 ~ 10 گىرامدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

جاۋارىش ئاتائى

تەسىرى: مېڭە ۋە بۆرەكنى كۈچەيتىدۇ. مەنىنى كۆپەيتىدۇ، بىمارغا قۇۋۋەت بېرىدۇ، باھنى قوزغايدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: ئاق بەھمەن، قىزىل بەھمەن، قىزىل تۇدرى، سېرىق تۇدرى، بېدە ئۇرۇقى، قوغۇن ئۇرۇقى، ئاق قىچا، پىياز ئۇرۇقى، ھۇمماز ئۇرۇقى، ئەنجىرە ئۇرۇقى، كەتىرا، ھەلىيۇن ئۇرۇقى، چامغۇر ئۇرۇقى، كەرەپشە ئۇرۇقى توققۇز گىرامدىن، شاقاقول، لاچىندانە، پىلپىل، خولىنجان، دارچىن، گۈلدارچىنى، زەنجىۋىل ئۈچ گىرامدىن، تەرەنجىۋىل دورىلاردىن ئۈچ ھەسسە كۆپ مىقدارىدا ئېلىنىدۇ. تەرەنجىۋىل كالا سۈتىگە بىر كېچە چىلىنىپ سۈزۈلىدۇ، ئاندىن ئوتتا قويۇلۇپ قىيام قىلىنىپ، ئۈستىگە دورىلار يۇمشاق سوقۇلۇپ ئارىلاشتۇرۇلىدۇ.

ئىستېمال مىقدارى: بۇ دورا كۈنىگە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا توققۇز گىرامى كالا سۈتى بىلەن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

جاۋارىش مەرۋايىت

تەسىرى: باشقۇرغۇچى ئەزالارنى كۈچلەندۈرىدۇ. ئىيالىلارنى چۈشەكىشتىن ساقلايدۇ، تۇغماسلىققا شىپا بولىدۇ، ھاملىنى ساقلايدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: مەرۋايىت، ئاقىرقەرھا ئۈچ گىرامدىن، زەنجىۋىل، مەستىكى رۇمى 12 گىرامدىن، زۇرانبات، دورنەج ئەقرەبى، كەرەپشە ئۇرۇقى، شاتىرەنجى ھىندى، قاقىلە، جۇزبۇۋا، بەسباسە، گۈلدارچىن ئالتە گىرامدىن، ئاق بەھمەن، قىزىل بەھمەن، قارىمۇچ، پىلپىل توققۇز گىرامدىن، دارچىن 15 گىرام، شېكەر دورىلاردىن ئۈچ ھەسسە كۆپ، ئاق سەندەل، سېمىز ئوت ئۇرۇقى، ئەنجىباھار توققۇز گىرامدىن، قىزىل سەندەل، تاۋۇز ئۇرۇقى مېغىزى، تاباشىر 12 گىرامدىن، سېرىقياغ 96 گىرام ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلاردىن قائىدە بويىچە جاۋارىش تەييارلىنىدۇ.

ئىستېمال مىقدارى: بۇ دورا كۈنىگە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا ئالتە گىرامدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

ھەببى ئايارەج

تەسىرى: مېڭىدىكى بۇخاراتلار، نەزلە ۋە زۇكامدىكى قالدۇق ماددىلارنى تازىلايدۇ، بەدەندىكى ئارتۇق بەلغەم خىلىتىنى يوقىتىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: سەبرە، تۇربۇت ئالتە گىرامدىن، ھەببى نىل، غا-رىقۇن، رۇمبەدىيان ئۇچ گىرامدىن، شەھمەنزەل، لاھۇر تۇزى تۆت گىرامدىن ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار يۇمشاق سوقۇلىدۇ، بەدىيان قاينىتىلىدۇ، سۈيىدە دورا تالقانلىرى يۇ-غۇرۇلۇپ ھەب تەييارلىنىدۇ.

ئىستېمال مىقدارى: بۇ دورا كۈنىگە بىر قېتىم، ھەر قېتىمدا 3 ~ 4 گىرامدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

ھەببى شەبيار

تەسىرى: ھەر خىل باش ئاغرىقىغا ۋە كۆز كېسەللىكىگە ئالاھىدە مەنپەئەت قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: سەبرە 15 گىرام، ھىندى تۇزى توققۇز گىرام، رۇمبەدىيان ئالتە گىرام، سېرىق ھېلىلە پوستى 15 گىرام، كابۇل ھېلىلىسى پوستى توققۇز گىرام، قىزىلگۈل ئالتە گىرام، تۇربۇت 90 گىرام ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار يۇمشاق سوقۇلۇپ، بەدىيان سۈيىدە يۇغۇرۇلۇپ ھەب (كۈملاچ) تەييارلىنىدۇ.

ئىستېمال مىقدارى: بۇ دورا ھەر كۈنى كەچتە بىر قېتىم، ئۇچ گىرامدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

ھەببى زەھەب

تەسىرى: ھەر خىل باش ئاغرىقى، كۆز ئاغرىقلىرىغا ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: سېرىق سەبرە 60 گىرام، سېرىق ھېلىلە پوستى 30 گىرام، كەتىرا، مەستىكى، سوقمونىيا، زەپەر توققۇز گىرامدىن، قىزىلگۈل 15 گىرام ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار يۇمشاق سوقۇلۇپ، گۈلاب بىلەن خېمىر قىلىنىپ، نوقۇت چوڭلۇقىدا ھەب تەييارلىنىدۇ.

ئىستېمال مىقدارى: بۇ دورا ھەر كۈنى كەچتە بىر قېتىم، تۆت گىرامدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

ھەببى قوقيا

تەسىرى: مېڭىدىكى ئارتۇق بەلغەم خىلىتىنى تازىلايدۇ، سوغۇقتىن بولغان ھەر خىل كېسەللىكلەرگە ئالاھىدە مەنپەئەت قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: سەبرە، ئەپسەنتىن، غارىقۇن، مەستىكى بىر ھەسسىدىن، شەھمەنزەل، سوقمونيا يېپرىم ھەسسىدىن ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار يۇمشاق سوقۇلۇپ، كۆك كەرەپشىنىڭ سىقىلغان سۇيى بىلەن يۇغۇرۇلۇپ نوقۇت چوڭلۇقىدا ھەب تەييارلىنىدۇ.

ئىستېمال مىقدارى: بۇ دورا ھەر كۈنى كەچتە بىر قېتىم، ئۈچ گىرامدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

ھەببى ئەپتىمۇن (1)

تەسىرى: مېڭىنى تازىلاش، سەۋدا خىلىتىدىن بولغان مالىخوليا كېسەللىكىنى داۋالاش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: ئەپتىمۇن ئالتە گىرام، غارىقۇن، تۇربۇت (كالا يېغىدا ياغلانغان)، ئۇستقۇددۇس، بىستېپايەج ئۈچ گىرامدىن ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار يۇمشاق سوقۇلۇپ، بەدىيان سۇيى بىلەن خېمىر قىلىنىپ نوقۇت چوڭلۇقىدا ھەب تەييارلىنىدۇ.

ئىستېمال مىقدارى: بۇ دورا ھەر كۈنى كەچتە بىر قېتىم، ھەممىسى بىراقلا ئىستېمال قىلىنىدۇ.

ھەببى ئەپتىمۇن (2)

تەسىرى: مالىخوليا، جوزام ۋە سەۋدادىن بولغان ھەر خىل كېسەللىكلەرگە ئالاھىدە مەنپەئەت قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: قىزىلگۈل، ھىندى تۇزى بىر گىرامدىن، مەستىكى 1.5 گىرام، بىستېپايەج، ئۇستقۇددۇس، ئەپتىمۇن، سېرىق ھېلىلە پوستى ئۈچ گىرامدىن ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار يۇمشاق سوقۇلۇپ، كەتىرانىڭ سۇيى بىلەن يۇغۇرۇلۇپ ھەب تەييارلىنىدۇ.

ئىستېمال مىقدارى: بۇ دورا ھەر كۈنى كەچتە بىر قېتىم، ئۈچ گىرامدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

ھەببى لاجۇۋەرد

تەسىرى: سەۋدا خىلىتىدىن بولغان ھەر خىل كېسەللىكلەرگە ئالاھىدە مەنپەئەت قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: رۇببىسۇس تۆت گىرام، سوقمونىيا 0.5 ھەسسە، سېرىق ھېلىلە پوستى، كابۇل ھېلىلىسى پوستى، قارا ھېلىلە، ئەپتىمۇن بىر ھەسسىدىن، لاجۇۋەرد مەغسۇل ئىككى ھەسسە ئېلىنىدۇ ھەممە بۇ دورىلار يۇمشاق سوقۇلۇپ، قاينىق سۇ بىلەن يۇغۇرۇلۇپ، ھەر كۈنى ئاخشامدا بىر قېتىم، تۆت گىرامدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ. ئارقىسىدىن كۆپلەپ قاينىق سۇ ئىچىلىدۇ.

ھەببى كابوس

تەسىرى: قارا بېسىش، تۇتقاقلىق كېسەللىكلەرگە ئالاھىدە مەنپەئەت قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: سېرىق ھېلىلە پوستى، كابۇل ھېلىلىسى پوستى، قارا ھېلىلە، بەلىلە پوستى، ئامىلە ئۇچ گىرامدىن، سانا تۆت گىرام، قىزىلگۈل، كەتىرا ئىككى گىرامدىن ئېلىنىدۇ ھەممە بۇ دورىلار يۇمشاق سوقۇلۇپ، بادام يېغىدا ياغلىنىدۇ ھەممە بۇ دورىلار 10 گىرام تەرەنجىۋىل ئارىلاشتۇرۇلغان سۇدا يۇغۇرۇلغاندىن كېيىن ھەب قىلىنىدۇ.

ئىستېمال مىقدارى: بۇ دورا كەچتە بىر قېتىمدىلا ئىستېمال قىلىنىدۇ.

ھەببى سەرئى

تەسىرى: تۇتقاقلىق كېسەللىكىگە سەۋەب بولغان غەيرىي تەبئىي خىلىتنى تازىلايدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: ئەپتىمۇن، ئۇستقۇددۇس، بىستىپايەج، ھىندى تۇزى، غارىقۇن 0.5 گىرامدىن، تۇربۇت، سېرىق ھېلىلە پوستى، شەھمەنزەل، كەتىرا، سوقمونىيا بىر گىرامدىن، ئايارەج پەيقىرا 1.5 گىرام ئېلىنىدۇ ھەممە بۇ دورىلار سوقۇلۇپ، قاينىق سۇ بىلەن يۇغۇرۇلۇپ تەييارلىنىدۇ.

ھەببى فاۋانيا

تەسىرى: تۇتقاقلىق كېسەللىكى، پالەچ، مېڭىنىڭ بەلغەمدىن بولغان كېسەللىكلىرىگە مەنپەئەت قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: فاۋانىيا سەككىز گىرام، قۇندۇز قەھرى، ئىپار ئۇچ گىرامدىن، زەپەر بىر يېرىم گىرام ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار يۇمشاق سوقۇلۇپ، ئەرقى دارچىن بىلەن يۇغۇرۇلۇپ نوقۇت چوڭلۇقىدا ھەب تەييارلىنىدۇ.

ئىستېمال مىقدارى: بۇ دورا كۈنىگە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا ئۇچ دانىسى ئەرقى دارچىن ياكى ھەسەل سۈيى بىلەن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

ھەببى ئازاراقى

تەسىرى: پالەچ، لەقۋا، بەلغەم خىلىتىدىن بولغان مېڭە كېسەللىكلىرى، بەل ئاغرىقى، بەل تارتىشىش، سوغۇقتىن بولغان نەزلە، پۇت ـ قول تارتىشىش قاتارلىق كېسەللىكلەرگە ئالاھىدە مەنپەئەت قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: دارچىن، جۇزبۇۋا، بەسباسە، ئۇد سەلىب، قەلەمـ پۇر 12 گىرامدىن، كۈچۈلا 24 گىرام ئېلىنىدۇ. كۈچۈلا سۈتكە چىلاپ پىشۇرۇلۇپ، سىرتقى پوستى ۋە ئىچىدىكى مېغىزى ئېلىپ تاشلىنىدۇ. قالغان دورىلار يۇمشاق سو ـ قۇلۇپ، قائىدە بويىچە ھەب تەييارلىنىدۇ.

ئىستېمال مىقدارى: بۇ دورا كۈنىگە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا ئۇچ گىرامى ئەرقى سۆئىتەر بىلەن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

ھەببى خەردل

تەسىرى: بۇ دورا سوغۇقتىن بولغان ئاۋاز پۈتۈشكە ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: قارىمۇچ ئۇچ گىرام، قورۇلغان قىچا توققۇز گىرام، كۈندۇر، زىرە 12 گىرامدىن، مۇرمەككى 18 گىرام ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار ـ دىن قائىدە بويىچە ھەب تەييارلىنىپ بىر دانىدىن شۇمۇلىدۇ.

ھەببى بەھتوسسەۋدە

تەسىرى: بۇ دورا ئاۋاز پۈتۈشكە ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: قارىمۇچ، قىچا، زەپەر، قەلەمپۇر، سۇمبۇل، سەمغى ئەرەبى، بەسباسە باراۋەر مىقداردىن، قەنت دورىلار مىقدارىنىڭ باراۋەرىدە ئېلىنىپ، ھەب تەييارلىنىپ شۇمۇلىدۇ.

ھەببى غارىقۇن

تەسىرى: بەلغەمنى تازىلايدۇ، نەپەس سىقىلىشقا پايدا قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: غارىقۇن توققۇز گىرام، شەھمەنزەل، فاراسيون، ئەنزىرۇت، بىخسۇس، بىنەپشە، بەدىيان، زوپا ئۈچ گىرامدىن، تۇربۇت ئالتە گىرام، زىراۋەندە، مۇدەھرەج بىر يېرىم گىرام ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار يۇمشاق سوقۇلۇپ، ئەنجۇر قاينىتىلمىسى بىلەن يۇغۇرۇلۇپ ھەب تەييارلىنىدۇ. كۈندە بىر قېتىم، 6 ~ 9 گىرامدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

ھەببى پىلپىل (1)

تەسىرى: قويۇق خىلىتلارنى چىقىرىدۇ، بەلغەم توختىتىدۇ، نەپەس سىقىلىش ۋە يۆتىلىشكە ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: رۇببىسۇس، قارىمۇچ، شېكەر باراۋەر مىقداردا ئېلىنىپ، يۇمشاق سوقۇلۇپ ھەب تەييارلىنىپ شۇمۇلىدۇ.

ھەببى پىلپىل (2)

تەسىرى: نەپەس سىقىلىشقا پايدا قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: قارىمۇچ، رۇببىسۇس، بادام سېغىزى، چىلغوزە مېغىزى، سەمغى ئەرەبى بىر گىرامدىن، ناۋات ئۈچ گىرام ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار-دىن قائىدە بويىچە ھەب تەييارلىنىپ بىر داندىن شۇمۇلىدۇ.

ھەببى ياقۇت

تەسىرى: نەزلىدىن بولغان يۆتەلنى توختىتىش، ئاشقازانىنى قۇۋۇتلەش ۋە ئەزالارنى قۇۋۇتلەش، جىنسىي ئىقتىدارنى كۈچەيتىش ۋە مەنىينى تۇتۇش تەسىرىگە ئىگە.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: ئىپار ئۈچ گىرام، ئەنبەر ئالتە دانە ئارپا مىقداردا، كەھرىۋا، بىخ مارجان بىر يېرىم گىرامدىن، بادام مېغىزى، نىشاستە، ئۇدغەرقى، مەرۋايىت، ياقۇت ئۈچ گىرامدىن، رۇببىسۇس، سەمغى ئەرەبى، نىشاستە،

بىخ بىنەپشە، ئەنسىيون ئالتە گىرامدىن ئېلىنىدۇ. جاۋاھىراتلار ناھايىتى يۇمشاق سوقۇلۇپ، گۈلاب بىلەن سالايە قىلىنىدۇ، باشقا دورىلار يۇمشاق سوقۇلۇپ، گۈلاب بىلەن خېمىر قىلىنىپ، ھەب تەييارلىنىپ بىر دانىدىن شۇمۇلىدۇ.

ھەببى نەپسۈددەم

تەسىرى: قان تۈكۈرۈش، قان قۇسۇشنى توختىتىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: كەھرىۋا، گىلى ئەرمىنى، خونسىياۋشان، كەتىرا، سەمغى ئەرەبى، تاباشىر، ھەببۇلئاس ئۇچ گىرامدىن، ئەنجىباھار توققۇز گىرام، مەرۋايىت، شاخ مارجان، زەھرى مۆھرە، گىلى مەختۇم، گىلى داغشانى ئۇچ گىرامدىن ئېلىنىدۇ، تاش جىنىستىكى دورىلار ئايرىم ـ ئايرىم ناھايىتى يۇمشاق سالايە قىلىنىدۇ. باشقا دورىلار سوقۇلۇپ، بارتەك سۇيى ۋە بېھى ئۇرۇقى لوئابى بىلەن خېمىر قىلىنىپ، نوقۇت چوڭلۇقىدا ھەب قىلىنىپ، كۈندە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا 5 ~ 10 دانىدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

ھەببى غىردل سەمەك

تەسىرى: يۆتەل، سىل، ئىسسىقتىن بولغان نەزلە، قان تۈكۈرۈش، يىرىك تۈكۈرۈش ۋە يىرىڭلىق جاراھەتكە پايدا قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: تۈخۈمى خەشخاش، سەمغى ئەرەبى، شېكىرى تەغال، كەتىرا، بادام مېغىزى، تۈگمەن تۈزى، بېلىق بېشىدىن چىقىدىغان تاش، ئاق لالە ئۇرۇقى، گۈلى گاۋزىبان، رۇببىسۇس ئىككى گىرامدىن، قاپاق ئۇرۇقى مېغىزى، قارا سونا ئۇرۇقى ئۇچ گىرامدىن، ئەپيۇن بىر گىرام، زەپەر 0.5 گىرام ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار يۇمشاق سوقۇلۇپ، بېھى ئۇرۇقى لوئابى، ئىسپىغول لوئابى بىلەن خېمىر قىلىنىپ، نوقۇتتەك چوڭلۇقتا ھەب قىلىنىپ، ئەتىگەن ـ كەچتە بىر دانىدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

ھەببى تانكار

تەسىرى: ئاشقازان ئاغرىش، قورساق ئېسىلىش ۋە يەللەرگە پايدا قىلىدۇ. ئىشتىھانى ئاچىدۇ، يەل ھەيدەيدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: تانكار ئالتە گىرام، بەزرۇلبەنجى يەتتە يېرىم

گرام، قارىمۇچ 36 گرام، سەبزە 48 گرام ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار يۇمشاق سوقۇلۇپ، قاينىق سۇدا يۇغۇرۇلۇپ ھەب قىلىنىپ، ئاشقازان ئاغرىقىنى داۋالاش ئۈچۈن ئۈچ داندىن ئىستېمال قىلىنىدۇ. بولسا 5 ~ 7 داندىن ئىستېمال قىلىنسا بەدەن ئېغىرلىقى ئېشىپ كېتىش، قورساق يوغىناپ قېلىش قاتارلىق كېسەللىكلەرگە ئالاھىدە مەنپەئەت قىلىدۇ.

ھەببى مۇلەييىن مۇبارەك

تەسىرى: ئاشقازان ئاغرىقىغا پايدا قىلىدۇ، قەۋزىيەتنى داۋالايدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: سەبزە 12 گرام، سېرىق ھېلىلە پوستى، كابۇل ھېلىلىسى پوستى، قارا ھېلىلە 15 گرامدىن، سۇمبۇل، مەستىكى توققۇز گرامدىن، زەنجىۋىل، ھىندى تۇزى ئالتە گرامدىن ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار تالقانلىنىپ، قايناق سۇ بىلەن يۇغۇرۇلۇپ، نوقۇت چوڭلۇقىدا ھەب تەييارلىنىپ، كۈندە بىر قېتىم، تاماقتىن كېيىن ئالتە گرامدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

ھەببى كىبرىت

تەسىرى: ئىشتىھانى ئاچىدۇ، ھەزىمنى ياخشىلايدۇ. تەمرەتكە، قىچىشقاق ۋە باشقا تېرە كېسەللىكلىرىگە پايدا قىلىدۇ. بەدەننىڭ نەملىكىنى خورىتىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: يۇيۇلغان گۈڭگۇرت سېرىقى 12 گرام، قارىمۇچ 48 گرام، ھىندى تۇزى بىر يېرىم گرام ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار يۇمشاق سوقۇلۇپ، لىمون سۇيى بىلەن يۇغۇرۇلۇپ ھەب تەييارلىنىپ، كۈنىگە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا 2 ~ 3 داندىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

ھەببى رەۋەن

تەسىرى: سۇلۇق ئىششىق، يەنى ئىستىسقائى لەھمىگە مەنپەئەت قىلىدۇ. بەدەندىكى قويۇق خىلىتلارنى سۇرۇپ چىقىرىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: رەۋەن، مۇقەل بىر يېرىم گرامدىن، غارىقۇن ئۈچ گرام، تۇربۇت ئالتە گرام، زراۋەندە مودەھرەج بىر گرام، رۇمبەدىيان يېرىم گرام ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلاردىن قائىدە بويىچە دورا تەييارلىنىپ، ئىككى قېتىمدا ئىستېمال قىلىنىدۇ.

ھەببى ياقۇت

تەسىرى: ئاشقازان خاراكتېرلىك ئىچ سۇرۇشنى توختىتىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: قىزىل ياقۇت، مەرۋايىت، زەھرى مۆھرە، كەھرىۋا، لەئىلى، قاش تېشى، كافور ئۇچ گىرامدىن، ئەرەب يېلىمى، تاباشىر، پوستى خەشخاش، گاۋزىبان تۆت گىرامدىن، ئاق سەندەل، گىلى ئەرمىنى بىر يېرىم گىرامدىن، زەپەر بىر گىرام ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار يۇمشاق سوقۇلۇپ، بېھى ئۇرۇقى لوئابى بىلەن يۇغۇرۇلۇپ، ماش چوڭلۇقىدا ھەب تەييارلىنىپ، كۈنىگە بىر دانىدىن شۇمۇلىدۇ.

ھەببى ئەبۇ ئەلى ئىبنى سىنا

تەسىرى: جىگەر، ئاشقازان، ئۆچەي خىزمىتىنىڭ ئاجىزلاشقانلىقىدىن بولغان ئىچ سۇرۇش، تولغاق قاتارلىق كېسەللىكلەرگە ئالاھىدە ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: موزا، گەزمازەج ئالتە گىرامدىن، ئەپيۇن تۆت گىرام، ئەرەب يېلىمى 27 گىرام ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار يۇمشاق سوقۇلۇپ، قايناق سۇ ياكى ئىسپىغول لوئابى بىلەن يۇغۇرۇلۇپ، قارىمۇچ چوڭلۇقىدا ھەب تەييارلىنىدۇ، كىچىك بالا بىر دانىدىن، چوڭلار 3 ~ 10 دانىدىن ئىستېمال قىلسا بولىدۇ.

ھەببى قاتىل دىدان

تەسىرى: ئۆچەيدىكى قاپاق ئۇرۇقىغا ئوخشاش قۇرتلار ۋە يىلانلارنى قېپى بىلەن چۈشۈرىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: قەنبىل، يالپۇز، كابۇل بەرەڭگىسى، ھىندى تۇزى، سېرىق ھېلىلە پوستى، تۇربۇت باراۋەر مىقداردا ئېلىنىپ، يۇمشاق سوقۇلۇپ، خېمىر قىلىنىپ ھەب تەييارلىنىپ، بىمارنىڭ مىجەزىگە قاراپ بېرىلىدۇ.

ھەببى مۇقەل مۇلەييىن

تەسىرى: قاندىن ۋە يەلدىن بولغان بۇۋاسىر كېسەللىكلىرىگە ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: سىرىق ھېلىلە پوستى، كابۇل ھېلىلىسى پوستى، قارا ھېلىلە، مۇقەل 45 گىرامدىن، تۇربۇت 30 گىرام، سەكبىنەج 15 گىرام، قىچا ئالتە گىرام ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ مۇقەل بىلەن سەگبىنەج كۈدە سۈيىگە چىلاپ قويۇلۇپ، يۇمشىغاندىن كېيىن دورىلار ئارىلاشتۇرۇلۇپ ھەب تەييارلىنىپ، ھەر كۈنى بىر قېتىم، ھەر قېتىمدا يەتتە دانىسى ئەرقى گاۋزىبان ياكى ئەرقى بەدىيان بىلەن بىر ھەپتە ئىستېمال قىلىنىدۇ.

ھەببى مەرۋايىت

تەسىرى: مەنىنى قويۇلدۇرۇش، مەنىي تېز كېتىشنى داۋالاش، ئىشتىھانى ئېچىش، ھەزمنى كۈچەيتىش تەسىرىگە ئىگە.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: ئۇد ھىندى، قەلەمپۇر، كاۋاۋچىن، گۈلدارچىن، ئاقموچ 10 گىرامدىن، بالەنگۇ ئالتە گىرام، پىلپىل، بابۇنە ئۇرۇقى، بابۇنە گۈلى، مەرۋايىت ئۇچ گىرامدىن، زىغرال بىر يېرىم گىرام ئېلىنىدۇ. قەن گۈلاب بىلەن قىيام قىلىنىپ، تالقان دورىلار يۇغۇرۇلۇپ، نوقۇتتەك چوڭلۇقتا ھەب تەييارلىنىپ، ئىشتىھانى ئېچىش ئۈچۈن يەتتە دانە، ئىمساك ئۈچۈن ئىككى دانىدىن ئېغىزدا شۇمۇلىدۇ.

ھەببى ئەنبەر

تەسىرى: بۇ دورا جىنسىي ئىقدارنى كۈچەيتىش، مەنىنى تۇتۇش، خۇشلۇق كەلتۈرۈش، ئېغىزنى خۇشبۇي قىلىش، مېڭىنى قۇۋۋەتلەش تەسىرىگە ئىگە.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: ئىپار، مەستىكى، قەلەمپۇر ئۇچ گىرامدىن، ئەنبەر، سۇلەپ، خولىنجان ئالتە گىرامدىن، ئەرەب تۆگىسىنىڭ ئوغۇز سۈتى 10 گىرام ئېلىنىپ، ئەرقى گۈلدا يۇغۇرۇلۇپ، مېغىزدەك ھەب قىلىنىپ، ھەر كۈنى بىر دانىدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ، بۇنىڭ بىلەن بىللە مۇسەللەس ياكى سۈت ئىچىلىدۇ.

ھەببى كەشرەتى ئېھتىلام

تەسىرى: بۇ دورا تولا ئېھتىلام بولۇشنىڭ ئالدىنى ئالىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: كۈندۈر، بەللۇت، ئانار گۈلى، كەندىر 12 گىرامدىن ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلاردىن ھەب تەييارلىنىپ، ئۇچكە بۆلۈنۈپ، ئۇدا ئۇچ كۈن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

ھەببى سۆرۈنجان

تەسىرى: مۇپاسىل، ئىرقىننىسا، نىقرىس كېسەللىكلىرىگە ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: سەبرە 24 گىرام، سۆرۈنجان، زەنجىۋىل 12 گىرامدىن ئېلىنىپ، سوقۇلۇپ ھەب تەييارلىنىپ، كۈنىگە بىر قېتىم، يەتتە داندىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

ھەببى ۋاسلى

تەسىرى: چاشقان يارىسى، بەز يوغىناپ قېلىش، پوقاق كېسەللىكلىرىگە ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: سەبرە 72 گىرام، ئۇستقۇددۇس، شەھمەنزەل 15 گىرامدىن، تۇربۇت 21 گىرام، ھىندى توزى ئالتە گىرام، سوقمونىيا 12 گىرام ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار يۇمشاق سوقۇلۇپ، ھەب تەييارلىنىپ، كۈنىگە 6 ~ 9 گىرامدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

ھەببى بەرەس

تەسىرى: ئاقكېسەلگە مەنپەئەت قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: غارىقۇن، شەھمەنزەل، راتىنە، تۇربۇت، رۇببىسۇس بىر ھەسسىدىن، مەستىكى، ھىلگ، سەكبىنەج، مەرۋايىت، ئۇد ھىندى يېرىم ھەسسىدىن، زەپەر، پوستى بىخ كەبىر، شاتىرەنجى ھىندى بىر ھەسسىنىگ تۆتىنىگ بىرى ئېلىنىپ، كەرەپشە سۈيى بىلەن يۇغۇرۇلۇپ ھەب قىلىنىپ، كۈنىگە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا بەش گىرامدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

خېمرى گاۋزىبان ئەنبرى

تەسىرى: مېڭىنى كۈچلەندۈرۈش، يۈرەككە خۇشلۇق يەتكۈزۈش تەسىرىگە ئىگە، ھەر خىل مالىخولىيا، يۈرەك قالايمىقان سېلىش كېسەللىكىنى داۋالاش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: گاۋزىبان 10 گىرام، گۈلى گاۋزىبان، يۇمغاقسۇت ئۇرۇقى، ئەۋرىشىم مەقرەز، بەھمەن سەفىد، بالەنگو ئۇرۇقى، ئاق سەندەل، فەرەنجى مۇشك 12 گىرامدىن، ئەنبەر بىر يېرىم گىرام ئېلىنىدۇ، ئەنبەردىن باشقا دورىلار 2200 مىللىتىر سۇغا بىر كېچە - كۈندۈز چىلاپ قويۇلۇپ، قاينىتىلىپ، ئۈچتىن بىرى قالغاندا سۈزۈلۈپ، 600 گىرام ناۋات، 300 گىرام ھەسەل بىلەن قىيام قىلىنىدۇ، بۇ قىيامغا ئەنبەر يۇمشاق سالايە قىلىنىپ سېلىنىپ، ئالتۇن ۋەرەق، كۈمۈش ۋەرەق ئالتە گىرامدىن تەكشى ئارىلاشتۇرۇلىدۇ.

ئىستېمال مىقدارى: بۇ دورا كۈنىگە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا 3 ~ 9 گىرامدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ. تەركىبىگە تاباشىر مەرۋايىت، ياقۇت، زۇمرەت، قاش تېشى ئۇچ گىرامدىن قوشۇلۇپ تەييارلانسا تېخىمۇ ياخشى ئۇنۇم بېرىدۇ.

خېمىرى ئەۋرىشىم

تەسىرى: بۇخاراتنى توسىدۇ، مېڭە، يۈرەك، ئاشقازاننى كۈچلەندۈرىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: تاباشىر، ئاق بەھمەن، قىزىل بەھمەن، يۇمغاقسۇت ئۇرۇقى، پىستە مېغىزىنىڭ تاشقى پوستى ۋە ئۆزى، مەرۋايىت، كەھرىۋا، نىلۇپەر گۈلى، گاۋزىبان، قىرقىلغان ئەۋرىشىم ئالتە گىرامدىن، ياقۇت ئىككى گىرام، گاۋزىبان گۈلى 30 گىرام، زىخنىڭ سقىلغان سۈيى 15 گىرام، ئاق سەندەل توققۇز گىرام، كافور بىر گىرام، ئامىلە شىرىسى 45 گىرام، كۈمۈش ۋەرەق بىر يېرىم گىرام، ئالتۇن ۋەرەق، ئەنبەر بىر گىرامدىن، ئىپار 0.5 گىرام، ئالما سۈيى، ئانار سۈيى 90 گىرام، ئەرقى گۈل، ئەرقى بىدىمۇشكى، ئەرقى گاۋزىبان 150 گىرامدىن، قەنت 2200 گىرام ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلاردىن قائىدە بويىچە خېمىرى ئەۋرىشىم تەييارلىنىدۇ.

خېمىرى مەرۋايىت

تەسىرى: باشقۇرغۇچى ئەزالارنى كۈچلەندۈرىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: تاباشىر، مەرۋايىت، ئاق سەندەل، قىرقىلغان پىلە، بەھمەن سەفىد 15 گىرامدىن، ئەنبەر، ئالتۇن ۋەرەق، كۈمۈش ۋەرەق تۆت گىرامدىن، ئىپار يېرىم گىرام، شېكەر ئەرقى، ئەرقى گۈل، بىدىمۇشكى 650 گىرامدىن، ھەسەل 75 گىرام ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلاردىن قائىدە بويىچە مەجۇن تەييارلىنىپ، كۈنىگە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا 4 ~ 6 گىرامدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

خېمرى خەشخاش

تەسرى: مېڭىنى ھۆللەشتۇرۇش ۋە قۇۋۇتلەش، زۇكام، نەزلىنىڭ داۋالاش، ئۇيقۇ كەلتۈرۈش تەسىرىگە ئىگە.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: زەپەر يېرىم گىرام، پوستى خەشخاش، خەشخاش ئۇرۇقى، بادام مېغىزى 2.5 گىرامدىن، ئەرقى گۈل 135 گىرام ئېلىنىدۇ. كۆكنار 1200 گىرام سۇغا بىر كېچە ـ كۈندۈز چىلاپ قويۇلۇپ، ئەتىسى قايناتىلىپ، 300 گىرام قالغاندا سۈزۈلۈپ، خەشخاش ئۇرۇقى، بادام مېغىزىنىڭ شىرىسى، كۆكنار، گۈلاب، ناۋات قوشۇلۇپ قىيام قىلىنىدۇ. قىيامغا زەپەر سالايە قىلىنىپ قوشۇلۇپ قوچىلىدۇ. بۇ دورا كۈنىگە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا ئۇچ گىرامدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

خېمرى ئۈستقۇددۇس

تەسرى: پالەچ، لەقۋا ۋە باشقا نېرۋا خاراكتېرلىك كېسەللىكلەرگە ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: ئۈستقۇددۇس گۈلى 42 گىرام، چىلغوزە مېغىزى، گۈلى گاۋزىبان 21 گىرام، كۈمۈش ۋەرەق 10 دانە، ئەنبەر ئۇچ گىرام، ھەسەل ئۇچ ھەسسە ئېلىنىپ، قائىدە بويىچە دورا تەييارلىنىپ، كۈنىگە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا 6 ~ 9 گىرامدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

خېمرى سەندەل

تەسرى: يۈرەك، مېڭىنى قۇۋۇتلەش، ئىسسىقتىن بولغان يۈرەك تىترەش كېسەللىكىگە ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: ئېكەكلەنگەن ئاق سەندەل 60 گىرام، قەنت 500 گىرام، ئەنبەر بىر يېرىم گىرام، ئىپار بىر گىرام، ئالتۇن ۋەرەق، كۈمۈش ۋەرەق ئىككى گىرامدىن، گۈلاب 500 گىرام، ئەرقى بەدەمۇشكى 250 گىرام ئېلىنىدۇ، قەنت بىلەن ئەرەقلەر قىيام قىلىنىپ، ئىپار بىلەن ئەنبەر ناۋات بىلەن سالايە قىلىنىپ قىيامغا قوشۇلۇپ قوچىلىدۇ.

خېمىرى گاۋزىبان

تەسىرى: يۇرەك كېسەللىكى، قورقونچاقلىق، سەۋدادىن بولغان ھەر خىل كېسەللىكلەرگە ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: گۈلى گاۋزىبان، بەرگى گاۋزىبان، بادرەنجىبۇيا ئۇرۇقى، بالەنگۇ ئۇرۇقى 50 گىرامدىن، ئاق سەندەل 36 گىرام، ئىپار، ئەنبەر ئالتە گىرامدىن، قەنت 600 گىرام ئېلىنىپ، قائىدە بويىچە خېمىر تەييارلىنىپ كۈنگە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا 3 ~ 5 گىرامدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

داۋائىلمشكى بارىد ساددە

تەسىرى: ھەر خىل يۇرەك كېسەللىكى، ئىسسىقتىن بولغان يۇرەك ئاجىزلىقىغا ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: ئىپار، ئەنبەر، گۈلى گاۋزىبان ئۇچ گىرامدىن، قىرقىلغان پىلە، كۈموش ۋەرەق ئالتە گىرامدىن، تاباشىر، قىزىلگۈل، يۇمغاقسۇت ئۇرۇقى، ئاق سەندەل 12 گىرامدىن، ئالما شەربىتى 330 گىرام، ناۋات، ئەرقى گۈل 600 گىرامدىن، توخۇ تۇخۇمىنىڭ ئېقى ئالتە دانە ئېلىنىپ، قائىدە بويىچە مەجۇن تەييارلىنىپ، كۈنگە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا 1.5 ~ 3 گىرامدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

داۋائىلمشكى مۆتىدىل

تەسىرى: بۇ دورا يۇرەك كېسەللىكلىرى، مالىخولىيامىراقىغا ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ. مېڭە، جىگەر، ئاشقازاننى كۈچلەندۈرىدۇ. سەۋدادىن بولغان قايغۇ ۋە غەملەرنى يوقىتىدۇ. بۇزۇق گازنىڭ مېڭگە ئۆرلىشىنى توسىدۇ، يەل تارقىتىدۇ، ئىشتىھانى ئاچىدۇ، ھەزمنى ياخشىلايدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: مەرۋايىت، كەھرىۋا، قىزىلگۈل، قىرقىلغان پىلە، دارچىن، قىزىل بەھمەن، ئاق بەھمەن، دۇرنەج ئەقرەبى، زەپەر ئالتە گىرامدىن، مەستىكى، ئۆشنە، لاچىندانە ئۇچ گىرامدىن، ئاق سەندەل، قىزىل سەندەل، قىزىلگۈل، تۇخۇم، كەشنىز، گۈلى گاۋزىبان، ئامىلە، بىخ مارجان، سېمىز ئوت ئۇرۇقى، كۈموش ۋەرەق توققۇز گىرامدىن، تازىلانغان زىخ 15 گىرام، ئۇد ھىندى بادرەنجىبۇيا تۆت

يېرىم گىرامدىن، ئەنبەر، ئىپار تۆت گىرامدىن، ئالما شەربىتى، قەنت ئۇچ ھەسسە ئېلىنىپ، قائىدە بويىچە تەييارلىنىپ 40 كۈن ساقلىنىدۇ. بۇ دورا كۈنىگە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا ئۇچ گىرامدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

داۋائىلمىشكى ھار

تەسىرى: مالىخوليا، خاپىغان بەلغەمى ۋە سەۋداۋى، پالەچ، لەقۋا، سەرئى، نەپەسنىڭ قالايمىقانلىقى قاتارلىق كېسەللىكلەرگە ئالاھىدە مەنپەئەت قىلىدۇ. يۈرەكنى كۈچلەندۈرىدۇ، ئاشقازاننى پاكىزلايدۇ، ھۆللۈكنى قۇرۇتىدۇ، ھەزمنى ياخشىلايدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: دۇرنەچ ئەقرەبى، زۇرانبات، مەرۋايىت، كەھرىۋا، بىخ مارجان 30 گىرامدىن، قىرقىلغان پىلە 18 گىرام، قىزىل بەھمەن، ئاق بەھمەن، سۇمبۇل، سازەنج ھىندى، قاقىلە، قەلەمپۇر 15 گىرامدىن، ئۆشنە، پىلپىل، زەنجىۋىل 12 گىرامدىن، ئىپار ئۇچ گىرام، ھەسەل 600 گىرام ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلاردىن مەجۇن دورا تەييارلىنىدۇ، ئىككى ئايدىن كېيىن كۈنىگە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا بىر يېرىم گىرامدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

داۋائىلمىشكى تەلىخ

تەسىرى: سەۋادىن بولغان خاپىغان، پالەچ، سەرئى، لەقۋا، ئىستىرخا قاتارلىق كېسەللىكلەرگە ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ. يۈرەكنى كۈچەيتىدۇ، ئاشقازاننى تازىلايدۇ، ھۆللۈكنى قورۇتىدۇ، ھەزمنى ياخشىلايدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: زۇرانبات، دورنەچ ئەقرەبى، مەرۋايىت، كەھرىۋا، مارجان ئۇچ گىرامدىن، قىرقىلغان پىلە، ئاق بەھمەن، سازەنج ھىندى، سۇمبۇل، قا-قىلە، قەلەمپۇر، كاۋاۋچىن، ئەپسەنتىن رۇمى، قۇندۇزقەھرى تۆت يېرىم گىرامدىن، قارىمۇچ، زەنجىۋىل، پىلپىل بىر گىرامدىن، ئىپار ئۇچ گىرام ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دو-رىلاردىن قائىدە بويىچە دورا تەييارلىنىپ، ئالتە گىرامدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

داۋائىل كىبرىت

تەسىرى: ئاشقازاننى كۈچەيتىدۇ، ئاشقازان ۋە ئۇچەي، جىگەر ۋە باشقا ئىچكى ئەزالاردىكى كېسەللىكلەر، پالەچ، لەقۋا، تەشەننۇچ، رەئىشە، ئۇنۇتقاقلىق، نەپەس سىقىلىش، يەل تۇرۇش، بەدەن ئاجىزلىق، جىنسىي ئاجىزلىق قاتارلىق

كىسەللىكلەرگە ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: تازىلانغان گۈڭگۇرت سىرىقى 12 گىرام، سۇمبۇل، قۇستە شىرىن، سەلىخە، مەستىكى رۇمى، زەنجىۋىل، قەلەمپۇر، بەسباسە 18 گىرامدىن، قارىمۇچ، كەرەپشە ئۇرۇقى، رۇمبەدىيان، جۇۋىنە، قارا زىرە، پىننە توققۇز گىرامدىن، ھەسەل تۆت ھەسسە ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلاردىن قائىدە بويىچە مەجۇن تەييارلىنىپ، كۈنىگە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا 3 ~ 5 گىرامدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

داۋائىل لوك

تەسىرى: جىگەر، تالىنىڭ قېتىشى، ئاشقازانىنىڭ قېتىشى، ئىستىسقا، جىگەر ئاجىزلىق، ئاشقازان سوۋۇپ كېتىش كىسەللىكىگە ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ. توسالغۇلارنى ئېچىش، سۇيدۇك ھەيدەش، بۆرەك، سۇيدۇك يولى تاشلىرىنى پارچىلاش، بەدەنىنى ئورۇقلىتىش تەسىرىگە ئىگە.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: لوك مەغسۇل، ياۋا سەۋزە ئۇرۇقى، پەتەرئاسالىيون، زىرە گېرمانى، زەنجىۋىل 28 گىرامدىن، كەمادەرىۋس، زۇپائى خوشكى 14 گىرامدىن، جىنتىيانا، زىراۋەندە، مودەھرەج ئۇچ گىرامدىن، سەبرە، سۇمبۇل 36 گىرامدىن، ئوردان 45 گىرام، ھەببى بىلسان، سەلىخە، مەستىكى، مۇقەل، قەسىبو زىرە، ئاسارۇن 18 گىرامدىن، كۈندۇر 12 گىرام، پىلپىل، زىراۋەندە 10.5 گىرامدىن، رەۋەن، جۆئىدە، ئىزخىر ئالتە گىرامدىن، قارىمۇچ، قۇستە 30 گىرامدىن، رۇببىسۇس 85 گىرام، سىسالىيوس توققۇز گىرام، ھەسەل ئۇچ ھەسسە ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇلاردىن قائىدە بويىچە دورا تەييارلىنىپ، كۈنىگە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا ئۇچ گىرامدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

داۋائىل كۈركۈم

تەسىرى: توسالغۇلارنى ئېچىش، قويۇق يەللەرنى تارقىتىش، دوۋسۈننى قۇۋۇۋەتلەش، سۇيدۇك ھەيدەش تەسىرىگە ئىگە، جىگەر ۋە تالىنىڭ سوۋۇپ كەتكەنلىكىدىن بولغان كىسەللىكلەر، جىگەر، تال، ئاشقازانىنىڭ ئاجىزلاپ كېتىشى ۋە قېتىشىش، جىگەر ۋە تالىنىڭ سەۋەبىدىن بولغان ئىستىسقا ۋە سەۋدادىن بولغان سوزۇلما خاراكتېرلىك كىسەللىكلەرنى داۋالاش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: زەپەر 36 گىرام، ئاسارۇن، رۇمبەدىيان، پەتەر ئا-سالىيون، رەۋەن چىنى، دوقۇ 12 گىرامدىن، سۈمبۈل 18 گىرام، قۇستە، سەلىخە، ئىزخىر، ھەببى بىلسان ئۈچ گىرامدىن، ئوردان ئالتە گىرام، رۇببىسۇس، جۆئىدە، مەستىكى، غاپەس توققۇز گىرامدىن، بىلسان يېغى 15 گىرامدىن، موربساب 12 گىرام ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار يۇمشاق سوقۇلۇپ، ئۈچ ھەسسە ھەسەلگە ئارىلاشتۇرۇلۇپ، قائىدە بويىچە دورا تەييارلىنىپ، كۈنىگە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا ئالتە گىرامى مائۇل ھەسەل بىلەن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

داۋائىل تەرەنجۈبىل

تەسىرى: ئىسسىق مىزاجلىق كىشىلەرنىڭ جىنسىي قۇۋۋىتىنى ئاشۇرىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: 125 گىرام پاكىزلانغان تەرەنجۈبىل 300 گىرام كالا سۈتىدە قاينىتىلىپ، قىيامى تەڭشىلىدۇ، ئاندىن 30 گىرام سۆلەپ مىسرى يۇمشاق سوقۇلۇپ، مەزكۇر سۈتكە ئارىلاشتۇرۇلۇپ، كۈنىگە ئۈچ قېتىم، ھەر قېتىمدا 24 ~ 36 گىرامدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

دىياقوزە

تەسىرى: كۆكرەك، ئۆپكە كېسەللىكلىرىنى داۋالاش، يۆتەل توختىتىش، باشتىن چۈشىدىغان نەزلە ماددىسىنى توختىتىش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: تىلىنمىغان ئاق خەشخاش 30 دانە، گۈلبىنەپشە، نېلۇپەر، گاۋزىبان توقۇز گىرامدىن، ئاقلانغان بىخسۇس 15 گىرام، چىلان، سەرپىستان 10 داندىن ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار چالا سوقۇلۇپ، قاينىتىلىپ، ئۈچ ھەسسە ناۋاتقا قوشۇلۇپ، كۈنىگە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا 15 گىرامدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

زەرۋرى (1)

تەسىرى: ھەر خىل كۆز ئاغرىقىغا ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: ئەنزىرۇت مۇدەببەر بىر ھەسسە، نىشاستە، قۇرۇت-نىڭ بېزى يۇمشاق ئېزىلىپ كۆزگە سېپىلىدۇ.

ئەنزىرۇتنى مۇدەببەر قىلىشنىڭ ئۇسۇلى: ئەنزىرۇت ئازراق ئېزىلىپ،

ئېشەك سۈتى ياكى ئانا سۈتىگە ئارىلاشتۇرۇلۇپ، نان ياققان ئىسسىق تونۇردا ياغاچ ئاياقتا قويۇپ قويۇلىدۇ. ياغاچ ئاياقنى بەك قىزىق ئوت ئۈستىدە ياكى بەك قىزىق تونۇردا قويماسلىق، ياغاچ ئاياق ھەم ئەنزىروت كۆيۈپ كەتمەسلىكى لازىم.

زەرۈرى (2)

تەسىرى: بۇ دورا سوزۇلما خاراكتېرلىك كونا كۆز ئاغرىقى، قىزىرىپ قالغان، ياش ئېقىپ قالغان كۆز ئاغرىقلىرىغا ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: توتىيائى مەغسول، نىشاستە، ئۈپا تەك مىقدارىدا ئېلىنىپ، يۇمشاق سوقۇلۇپ، رەختتىن ئۆتكۈزۈلۈپ ئىشلىتىلىدۇ.

زەرۈرى ئەزەم

تەسىرى: ئېغىزنىڭ يىرىڭلىق جاراھىتى ۋە جىنسىي ئەزانىڭ جاراھەتلىرى ۋە ھەر خىل جاراھەت، سىفلىس جاراھەتلىرىنىڭ ئىششىقلىرى ۋە يىرىڭلىرىنى توختىتىدۇ ۋە گۈش ئۈندۈرىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: سىغىداب قىلىئى، گېرمانىيە تۈتىياسى، كۈندۈر 10 گىرامدىن، ئادەم چېچىنىڭ كۈلى، ئانار گۈلى، قوتازنىڭ مۆڭگۈزى ياكى كۆيدۈرۈلگەن سۆڭىكى، چىلان غازىڭى، گىلى ئەرمىنى 20 گىرامدىن ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار يۇمشاق سوقۇلۇپ، رەختتىن ئۆتكۈزۈلۈپ ئىشلىتىلىدۇ. ئەگەر بۇ دورىنى ئېغىز ۋە گالدىن باشقا جايغا ئىشلىتىشكە توغرا كەلسە، سەبرە 10 گىرام، موردارسەنگى ئوتتا قىزىتىلىپ، سىركىدە يۇيۇلىدۇ. بۇ دورىلاردىن 20 گىراملىقتىن دورا تەييارلىنىدۇ، بۇ دورا سىفلىس، سۆزنەك كېسەللىكىنى داۋالاشتا كۆپ ئىشلىتىلىدۇ.

زەرۈرى ئەنزىروت

تەسىرى: جاراھەت يەپ كەتكەن جاينىڭ گۆشىنى ئۈندۈرىدۇ، ھۆللۈكنى قۇرۇتىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: كۈندۈر، مورساب، خونسىياۋشان ئالتە گىرامدىن، كۆيدۈرۈلگەن مىس 15 گىرام، ئەنزىروت، ئانار پوستى، موزا، زەمچە، كۆيدۈرۈلگەن قەغەز 30 گىرامدىن ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلاردىن زەرۈرى تەييارلىنىپ ئىشلىتىلىدۇ.

رەۋغنى گۈل

تەسىرى: بۇ دورا ئەزالارغا قۇۋۋەت بېرىدۇ. سىركە بىلەن بىللە باشقا سۈۋالسا باش ئاغرىقىغا پايدا قىلىدۇ. مېڭىگە ئۆرلىگەن گازنى قايتۇرىدۇ. كۆيۈككە ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ. موپاسىل بوغۇم ئاغرىقلىرى، ھەر خىل جاراھەت ئىششىقلىرىنى داۋالاش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: كۈنجۈت يېغى بىلەن چۆكۈشكىچىلىك ھۆل قىزىلگۈل چىلىنىپ، 40 كۈن ئەتراپىدا ئاپتاپىدا قويۇلىدۇ. 40 كۈندىن كېيىن سىقىلىپ، پاكىزە سۈزۈلۈپ، شىشىگە ئېلىنىپ ساقلىنىدۇ.

رەۋغنى كەدو

تەسىرى: باش ئاغرىقى، ئۇيقۇسىزلىق، تۇتاقلىق كېسىلىك، قۇرۇقلۇقتىن بولغان مالخوليا كېسىللىكلىرىگە ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ. مېڭىنى ھۆللەشتۇرىدۇ، ئۇيقۇ كەلتۈرىدۇ.

رەۋغنى بىدەنجىر

تەسىرى: سوغۇقتىن بولغان مېڭە ۋە قولونجى كېسىللىكلىرىگە ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ. بىمارغا ئىچىشكە، بېشىنى يۇغلاشقا بېرىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: بىدەنجىر شاكاللىرىدىن ئايرىلىپ، ئازراق قورۇلىدۇ، سوقۇلۇپ، سۈزىدا قاينىتىلىدۇ، كۆپۈكلىرى ئېلىنىدۇ، كۆپۈك ۋە ياغ قىسىملىرى پۈتۈنلەي ئېلىنىپ بولغاندىن كېيىن، ئېلىنغان كۆپۈكلەر يەنە قاينىتىلىدۇ، سۈيى تۈگەپ يېغى قالىدۇ.

رەۋغنى قۇستە

تەسىرى: پالەچ، لەقۋا، رەئىشە، تەشەننۇج، ئىسترخا، قاتارلىق كېسىللىكلەرگە ناھايىتى ياخشى پايدا قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: قۇستە تەلىخ، كۈندۈش، ئاقىرقەرھا ئالتە گىرامدىن، پىلپىل، سۈمبۈل، سەۋسەن يىلتىزى، گولدارچىن، ئۆشنە، بوزبوغا، قەلەمپۇر،

جۇۋىنا، كەرەپشە ئۇرۇقى، ئاسارۇن، زەنجىۋىل، زورانبات، كۇندۇر، مەستىكى ئۈچ گىرامدىن، گۈلى بابۇنە 12 گىرامدىن، ئاچچىق بادام مېغىزى 24 گىرام، بىدەنجىر مېغىزى 36 گىرام ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار سوقۇلۇپ، 300 گىرام سۇغا سەككىز سائەت چىلىنىدۇ. يېرىمى قالغۇچە قاينىتىلىپ سۈزۈلىدۇ. كوكوتى مۇۋاپىق مىقداردا ئارىلاشتۇرۇلۇپ قاينىتىلىپ، سۈيى تۈگەپ ياغ قالغاندا ئىشلىتىلىدۇ.

زەپەر يېغى

تەسىرى: پەيلەرنى يۇمشىتىدۇ، تەشەننۇچنى يوق قىلىدۇ، ھەر خىل زەخىملەرگە پايدا قىلىدۇ، بالىياتقۇ ئاغرىقى، ئاشقازان ئاغرىقى، ئۇيقۇسىزلىقنى داۋالاش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ. بالىياتقۇنى تازىلايدۇ، رەڭگىرويى چىرايلىق قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: زەپەر 18 گىرام، قەسبۇ زەررە 15 گىرام، مۇر-مەككى بىر يېرىم گىرام، قەدىرمانە 18 گىرام ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار ئايرىم ھالدا چالا سوقۇلۇپ، ئۈزۈم سىركىسىگە بىر كۈن چىلىنىدۇ. ئىككىنچى كۈنى مۇۋاپىق مىقداردا كۈنجۈت يېغى قوشۇلۇپ قاينىتىلىپ، سىركە تۈگەپ ياغ قالغاندىن كېيىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

سونۇن (1)

تەسىرى: ئېغىز پىشلاق بولۇپ قېلىش كېسەللىكىنى داۋالاش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: موزا، زەمچە تەڭ مىقداردا ئېلىنىپ، ئېزىلىپ، ئېغىزغا سېپىلىدۇ.

سۇنۇن (2)

تەسىرى: ئىسسىقلىقتىن بولغان چىش ئاغرىقى، چىش تۈۋى ئۆيۈلۈش، زەخمىگە ئۇچراش كېسەللىكىگە ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ. چىشنى مۇستەھكەم قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: ئانار پوستى، ئانار گۈلى، زەرچىۋە، سۇماق، زەمچە، موزا بىر گىرامدىن ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار يۇمشاق سوقۇلۇپ، چىش تۈۋىگە بېسىلىدۇ.

سونۇن (3)

تەسىرى: چىش ئاغرىقى، چىش تۇۋى قاناش، گۆش ئۇنۇپ قېلىش، ماددا قويۇلۇپ قېلىش قاتارلىق كېسەللىكلەرگە ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: سەئىدە كوفى، تاباشىر، قىزىلگۈل، مورد ئۇرۇقى، ئانار گۈلى، كات ھىندى، پۇپەل، گەزمازەج، ئاقاقىيا ئۇچ گىرامدىن، سۇماق توققۇز گىرام ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلاردىن قائىدە بويىچە سونۇن تەييارلىنىپ چىشقا بېسىلىدۇ.

سونۇن (4)

تەسىرى: چىش تۇۋىدىكى گۆشنىڭ چىرىشى، جاراھەت يىرىڭلاش، قاناش ۋە باشقا چىش كېسەللىكلىرىگە ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: موزا، ئانار گۈلى، ئاقاقىيا، ھىندى تۇزى، ئادەم چېچىنىڭ كۈلى قاتارلىق دورىلار يۇمشاق سوقۇلىدۇ. ئارپا ئۇنى ھەسەل بىلەن يۇغۇرۇ-لۇپ كۆيدۇرۇلىدۇ، بۇ دورىلار ئارىلاشتۇرۇلۇپ چىش تۇۋىگە سېپىلىدۇ.

سوفۇپى كەشنىز

تەسىرى: سەپرادىن بولغان ياكى خومار بولغان باش ئاغرىقلىرىغا ياخشى مەنپە-ئەت قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: خىيارىن مېغىزى، تاتلىق قاپاق ئۇرۇقى مېغىزى، سېمىز ئوت ئۇرۇقى، يۇمغاقسوت ئۇرۇقى تەڭ مىقداردا، ناۋات ئۇچ ھەسسە ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار يۇمشاق سوقۇلۇپ، ئەتىگەن ۋە كەچتە 5 ~ 10 گىرامدىن ئىشلىتىلىدۇ.

سوفۇپى تاباشىر

تەسىرى: شاراب خۇمارىنى پەسەيتىش، تۇتقاقلىق باش ئاغرىقىنى پەسەيتىش، جىگەرنىڭ قىزىقلىقىنى پەسەيتىش، سەپرادىن بولغان ئىسھالنى توختىتىش، قان بې-سىمنى تۆۋەنلىتىش تەسىرىگە ئىگە بولۇپ، قىزىل، چېچەك كېسەللىكلىرىنى داۋالاش

ئۇچۇن ئىشلىتىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: كافور ئۇچ گىرام، ئاق سەندەل يەتتە يېرىم گىرام، سۇماق، هوممماز ئۇرۇقى، ماش، زىخ، سېمىز ئوت ئۇرۇقى، قارا سونا ئۇرۇقى، ئاق كۆكنار ئۇرۇقى 15 گىرامدىن، قىزىلگۈل 30 گىرام، تاباشىر 60 گىرام ئېلىنىپ، يۇمشاق سوقۇلۇپ، ئۇزۇم سۇيى بىلەن كۇنىگە ئىككى قېتىم، هەر قېتىمدا 10 ~ 15 گىرامدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

سوفۇپ (1)

تەسىرى: باش قېيىش، كۆز قاراڭغۇلىشىش كېسەللىكلىرىگە ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: كۆكنار ئۇرۇقى، چىگىت مېغىزى، يۇمغاقسۇت ئۇرۇقى، بادام مېغىزى باراۋەر مىقدارىدا ئېلىنىدۇ هەمدە بۇلار يۇمشاق سوقۇلۇپ، ئەرقى گۇل بىلەن كۇنىگە ئىككى قېتىم، هەر قېتىمدا يەتتە گىرامدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

سوفۇپ (2)

تەسىرى: ئۇنۇتقاقلىق كېسەللىكىگە ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: كۇندۇر، ئېگىر، زەنجىۋىل 15 گىرامدىن، سەئىدى كوفى، سازەنج هىندى، دارچىن، قەلەمپۇر يەتتە گىرامدىن، ناۋات ئۇچ هەسسە ئېلىنىدۇ هەمدە بۇ دورىلار يۇمشاق سوقۇلۇپ، كۇنىگە ئىككى قېتىم، هەر قېتىمدا 10 گىرامدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

سوفۇپ (3)

تەسىرى: زۇكام، نەزلە، يۆتەل، نەپەس سىقىلىش قاتارلىق كېسەللىكلەرگە ئالاهىدە مەنپەئەت قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: ئاقلانغان بىخسۇس ئىككى هەسسە، بەدىيان بىر هەسسە، قەنت ئۇچ هەسسە ئېلىنىدۇ هەمدە بۇ دورىلار يۇمشاق سوقۇلۇپ، سوفۇپ تەييارلىنىپ هاجەت مىقدارىدا ئىستېمال قىلىنىدۇ.

سوفۇپ (4)

تەسىرى: جىنسىي ھەۋەسنى قوزغايدۇ. مەنىنى كۆپەيتىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: زاراڭزا مېغىزى 30 گىرام، قارا كۈنجۈت 21 گىرام، كۆكنار ئۈرۈقى 15 گىرام، چىگىت مېغىزى، سەلىخە، لىسانول ئەسافىر 12 گىرامدىن، دارچىن تۆت گىرام، ناۋات ئومۇمىي دورىلارنىڭ باراۋەر مىقدارىدا ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار يۇمشاق سوقۇلۇپ، كۈنگە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا 12 گىرامى مۇۋاپىق مىقداردىكى كالا سۈتى بىلەن بىللە ئىستېمال قىلىنىدۇ.

سوفۇپى مۇبارەك

تەسىرى: مالىخولىياغا ۋە سەۋدادىن بولغان كېسەللىكلەرگە ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ، بەھەق، جوزام، سەۋدا خىلىتىدىن پەيدا بولغان ئىششىق، قىچىشقاق، تەمرەتكە قاتارلىق كېسەللىكلەرنى داۋالاش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: لاجۇۋەرد مەغسول ئالتە گىرام، ھەجرۇل ئەرمىنى مەغسول، قارا ھېلىلە، كابۇل ھېلىلىسى پوستى، سېرىق ھېلىلە پوستى 12 گىرامدىن، ئەپتىمۇن، بىستىپايەج 21 گىرامدىن، سانا، گۈلبىنەپشە 15 گىرامدىن، شاھتەرە 18 گىرام، بالەنگۇ ئۈرۈقى 10 گىرام ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار يۇمشاق سوقۇلۇپ، باراۋەر مىقداردىكى شېكەرگە ئارىلاشتۇرۇلۇپ كۈنگە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا 12 ~ 20 گىرامى ئەرقى گاۋزىبان بىلەن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

سوفۇپى خەشخاش

تەسىرى: يۆتەل، نەپەس سىقىلىش، كۆكرەك پەردە ئىششىقى كېسەللىكىگە ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: ئاق خەشخاش، قارا خەشخاش 15 گىرامدىن، رۇبىسۇس، ھەمشىباھار ئۈرۈقى، سەمغى ئەرەبى، بېھى ئۈرۈقى، شېكەر تىغال ئالتە گىرامدىن، شۇمشا ئۈرۈقى توققۇز گىرام ئېلىنىپ، يۇمشاق سوقۇلۇپ، كۈنگە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا ئالتە گىرامدىن بىنەپشە شەربىتى بىلەن بىللە ئىستېمال قىلىنىدۇ.

سوفۇپى نەپسۇ

رامدىن، گىلى ئەرمىنى، گىلى قەبرىس
رامدىن، تاباشىر، قىزىلگۇل، كەھ
رۇلىدۇ، باشقا د لىدۇ.

تەسىرى: قان توكۇرۇش كېسەللىكىگە ياخ

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: قىزىلگۇل، تاباشىر، ئ ەرمىنى، گىلى مەخ-
تۇم، سېمىز ئوت ئۇرۇقى، شادىنەج، ئەدىسى، مەغسول بەش گىرامدىن، كەھرىۋا، سەم-
غى ئەرەبى، ئانار گۈلى، ئاق خەشخاش، رۇببىسۇس، ئاقاقىيا، لەھشىنىك سىقىلغان
سۇيى ئۈچ گىرامدىن، ئىسپىغول 20 گىرام، ئەپيۇن ئىككى گىرام ئېلىنىدۇ، ئىسپە-
غولدىن باشقا دورىلار يۇمشاق سوقۇلۇپ، كۇنىگە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا ئالتە
گىرامى ئەنجىباھار شەربىتى بىلەن بىللە ئىچىلىدۇ.

سوفۇپى سەرتان

تەسىرى: سىل، يۆتەل، تەبدىق، ھەر قايسى خىلىتلاردىن بولغان ئىسھال قاتار-
لىق كېسەللىكلەرنى داۋالاش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: ئاق لالە ئۇرۇقى، ئانار گۈلى، ئاقاقىيا ئالتە
گىرامدىن، بادام مېغىزى توققۇز گىرام، كەتىرا، نىشاستە، سەمغى ئەرەبى، قاپاق ئۇ-
رۇقى مېغىزى، تاۋۇز ئۇرۇقى مېغىزى، بېھى ئۇرۇقى، رۇببىسۇس، تاباشىر مېغىزى،
خىيارىن ئۇرۇقى ، گىلى ئەرمىنى، ئوسارە لەھتىسى 12 گىرامدىن، لوۋيا 21 گىرام،
ئاق خەشخاش، كۆيدۇرۇلگەن سىرقان 30 گىرامدىن ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلاردىن قا-
ئىدە بويىچە سوفۇپ تەييارلىنىپ، كۇنىگە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا 6 ~ 10
گىرامدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

سوفۇپى ئەنبەر

تەسىرى: يۇرەكنىڭ سوغۇقتىن پەيدا بولغان كېسەللىكلىرىگە، شوك، خاپىغان
كېسەللىكلىرىگە ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: ئەنبەر، ئىپار، ئەرقى گۈلى ئۈچ گىرامدىن،
گۈلدارچىن، سازەج ھىندى، ئۇد غەرقى، لاچىندانە، مەستىكى، ئاسارۇن، قەلەمپۇر،
كابۇل ھېلىلىسى، فەرەنجمۇشك، نارمىشكى، زىرە گېرمانى، دارچىن، ئۆشنە،
قارمۇچ، پىلپىل، زەنجۇبىل، ئانار ئۇرۇقى، جۇزبۇۋا، قاقىلە 4.5 گىرامدىن، ناۋات

25 گرام ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار
ھەر قېتىمدا 2 ~ 3 گرامدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

سوفۇپى نانىخۇا

تەسىرى: ئاشقازاندىكى يەلدىن بولغان ئاغرىقلارغا، تال ئاغرىقلىرىغا ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ، ھەزىمنى ياخشىلاش ئۈچۈن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: جۇڭنە، كەرەپشە ئۇرۇقى تەڭ مىقداردا ئېلىنىپ، سوقۇلۇپ سوفۇپ تەييارلىنىپ، ھاجەت مىقداردا ئىستېمال قىلىنىدۇ.

سوفۇپى قابىز

تەسىرى: ئېغىر دەرىجىدىكى ئاشقازان ۋە ئۈچەي خاراكتېرلىك ئىچ سۇرۇشكە ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: سېمىز ئوت ئۇرۇقى (قورۇلغان)، تاباشىر، گىلى قەبرىسى، ئانار گۈلى، ھوممار ئۇرۇقى 12 گرامدىن، قىزىلگۈل، نىشاستە، خونسەياۋشان، ھەببۇلئاس، شادىنەج، مەغسول ئالتە گرامدىن، كۈندۈر ئۈچ گرام، ئەپيۇن 1.5 گرام ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار يۇمشاق سوقۇلۇپ، سوفۇپى نانىخۇا بىلەن كۆنگە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا بىر گرامدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

سوفۇپى تىن

تەسىرى: قان تولغاق، زەھرە كېسەللىكىگە ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: ئىسپىغول، رەيھان ئۇرۇقى، ھەببۇلئاس، نىشاستە، ھوممار ئۇرۇقى (قورۇلغان)، سەمغى ئەرەبى، گىلى ئەرمىنى، تاباشىر تەڭ مىقداردا ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلارنىڭ ئۈچ خىل ئۇرۇقتىن باشقىلىرى سوقۇلۇپ، سېرىقياغ ياكى بادام يېغى بىلەن كۆنگە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا توقۇز گرامدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

سوفۇپى كەھرىۋا

تەسىرى: قان تولغاق كېسەللىكىگە ياخشى پايدا قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: ئىسپىغول، مىرو ئۇرۇقى، رەيھان ئۇرۇقى 12

ى، نىشاستە، سەمغى ئەرەبى توقۇز
سىرىقا ئالتە گىرامدىن ئىبلىنىدۇ، ئۈرۈق دورىلار
ورىلار يۇمشاق سوقۇلۇپ، دورىلار ئارىلاشتۇرۇلۇپ، كۈنىگە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا توققۇز گىرامدىن ھەببۇلئاس شەربىتى ياكى بېھى شەربىتى بىلەن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

سوفۇپى بەدىيان

تەسىرى: قان تولغاق كېسەللىكىگە ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: بەدىيان، قارا ھېلىلە تەڭ مىقداردا ئىبلىنىپ، كالا پېغىدا ياغلىنىدۇ. تاباشىر قورۇلۇپ سوقۇلىدۇ. سوغۇق مىزاجلىق كىشىلەر تاباشىر - نىڭ ئورنىغا زەنجىۋىل قوشۇپ ئىستېمال قىلسا بولىدۇ، ئادەتتە بۇ دورىلارغا باراۋەر مىقداردا شېكەر قوشۇلىدۇ.

سوفۇپى لاچىندانە

تەسىرى: يەلدىن بولغان بوۋاسىرغا ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: لاچىندانە 14 گىرام، سەلىخە 12 گىرام، سازەج ھىندى 10 گىرام، نارمىشكى سەككىز گىرام، پىلپىل ئالتە گىرام، قارمۇچ تۆت گىرام، زەنجىۋىل ئىككى گىرام، ناۋات 42 گىرام ئىبلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار يۇمشاق سوقۇلۇپ كۈنىگە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا ئالتە گىرامدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

سوفۇپى كاكىنەج

تەسىرى: بۆرەك، دوۋسۇننىڭ جاراھىتىگە ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ، يىرىڭنى تازىلاش، مەزى بېزى كېسەللىكىنى داۋالاش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: خىيارىن ئۇرۇقى مېغىزى، تۇنوم ئۇرۇقى مېغىزى، بادرەڭ ئۇرۇقى مېغىزى، خەربۇزە ئۇرۇقى مېغىزى، قاپاق ئۇرۇقى مېغىزى 12 گىرامدىن، ئاق خەشخاش، قارا خەشخاش توققۇز گىرامدىن، نىشاستە، سەمغى ئەرەبى ئالتە گىرامدىن، كاكىنەچ 10 دانە ئىبلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار يۇمشاق سوقۇلۇپ، كۈنىگە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا توققۇز گىرامى ئېشەك سۈتى بىلەن بىللە ئىستېمال قىلىنىدۇ.

سوفۇپى سەندەل

تەسىرى: ھەر خىل بۆرەك جاراھىتى، مەزى بېزى كېسەللىكلىرىگە ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ. سۈيدۈك ماڭدۇرۇش، ئاشقازان، جىگەرنى كۈچلەندۈرۈش، قەۋزىيەتنى يوقىتىش تەسىرىگە ئىگە بولۇپ، دىيابېت كېسەللىكلىرىنى داۋالاش ئۈچۈن ئىشلىتىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: ئاق سەندەل، سېرىق سەندەل، قىزىل سەندەل، ناۋات، قىزىلگۈل 12.5 گىرامدىن، رەۋەن چېنى، نىشاستە، رۇببىسۇس 7.5 گىرامدىن، كۆيدۈرۈلگەن بوغا مۆڭگۈزى، سەمغى ئەرەبى 7.5 گىرامدىن، خىيارنى ئۇرۇقى مېغىزى، بادرەڭ ئۇرۇقى مېغىزى، قوغۇن ئۇرۇقى مېغىزى، تاۋۇز ئۇرۇقى مېغىزى، قاپاق ئۇرۇقى مېغىزى، تەرخەمەك ئۇرۇقى مېغىزى تۆت گىرامدىن، كەتىرا 4.5 گىرام، كافور، كەھرىۋا بىر گىرامدىن ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار يۇمشاق سوقۇلۇپ، ھەر كۈنى ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا 6 ~ 12 گىرامدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

سوفۇپى زىيابېتۇس

تەسىرى: ئىسسىقتىن بولغان زىيابېتۇس، ئورۇقلاش، بۆرەكنىڭ يېغى سېزىپ كېتىشتىن بولغان كېسەللىكلەرگە ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: سەمغى ئەرەبى، كەتىرا، نىشاستە، كاسنە ئۇرۇقى، قاپاق ئۇرۇقى مېغىزى، تاۋۇز ئۇرۇقى مېغىزى، قوغۇن ئۇرۇقى مېغىزى، قارا سونا ئۇرۇقى مېغىزى، نېلۇپەر، ئاق لالە ئۇرۇقى، قىزىلگۈل، گاۋزىبان، ھوممۇز ئۇرۇقى، ئاق سەندەل، يۇمغاقسۇت ئۇرۇقى، گىلى ئەرمىنى، پۇپەل ئالتە گىرامدىن، سۆلەپ مىسرى 24 گىرام، ناۋات ھەممە دورىلارغا قارىغاندا يېرىم ھەسسىدىن كۆپ ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار يۇمشاق سوقۇلۇپ، كۈنىگە 2 ~ 7 گىرامدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

سوفۇپى ھەجرۇل يەھۇد

تەسىرى: بۆرەك، سۈيدۈك يولىدىكى تاش، قۇملارنى چۈشۈرۈش تەسىرىگە ئىگە.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: ھەببى قىللەت 45 گىرام، قوغۇن ئۇرۇقى مېغىزى، تەرخەمەك ئۇرۇقى مېغىزى، قاپاق ئۇرۇقى مېغىزى 12.5 گىرامدىن، ھاك ئۇرۇقى ئالتە گىرام، سەمغى ئەرەبى، نىشاستە، كەتىرا توققۇز گىرامدىن، ھەجرۇل

يەھود 18 گىرامدىن، قەنت 300 گىرام ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار يۈمشاق سوقۇلۇپ، كۈنىگە 2 ~ 6 گىرامدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

سوفۇپى ماسكە بەۋىل

تەسىرى: كۆپ يېيىش، سۈيدۈك تېمىپ كېلىش، سىيىپ يېتىشكە ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: ئانار گۈلى، يۇلغۇن داۋسى 15 گىرامدىن، يۇمغاقسۇت (قورۇلغان)، سەمغى ئەرەبى، گىلى ئەرمىنى 30 گىرامدىن، كۈندۈر 90 گىرام، بەللۇت 150 گىرام ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار يۈمشاق سوقۇلۇپ، كۈنىگە 2 ــ 9 گىرامدىن مۇۋاپىق مىقداردىكى سۇ بىلەن بىللە ئىستېمال قىلىنىدۇ.

سوفۇپى شادىنەچ

تەسىرى: قان سىيىش كېسەللىكىگە ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: شادىنەج، مەغسۇل، خونسياۋشان، بىخ مارجان، كەھرىۋا، ئانار گۈلى، زەمچە، سېمىز ئوت ئۇرۇقى، گىلى ئەرمىنى، گىلى قەبرىسى تەڭ مىقداردا ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار يۈمشاق سوقۇلۇپ، كۈنىگە 2 ~ 6 گىرامدىن مۇۋاپىق مىقداردىكى سۇ بىلەن بىللە ئىستېمال قىلىنىدۇ.

سوفۇپى ئەنبەر

تەسىرى: جىنسىي ئەزانى كۈچلەندۈرىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: ئەنبەر 12 گىرام، مەستىكى، ئاق مەۋسەل، سۆلەپ مىسرى، تاباشىر 48 گىرامدىن، ناۋات ھەممە دورىلارنىڭ باراۋەر مىقداردا ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار يۈمشاق سوقۇلۇپ، ھەر كۈنى 6 ~ 12 گىرامدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

سوفۇپى مۇبەھھى

تەسىرى: كۆڭۈلنى خۇش قىلىش، جىنسىي ھەۋەسنى قوزغاش، مەنىي تۇتۇش، باھنى قۇۋۋەتلەش تەسىرىگە ئىگە.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: ھەلىيۇن، چىلغوزا مېغىزى، سۆلەپ، دارچىن،

خولىنجان، بەسباسە، ئاق بەھمەن، قىزىل بەھمەن، شاقاقول مىسرى، قىرقىلغان پىلە تۆت گىرامدىن، لاچىندانە ئىككى گىرام، زەپەر بىر گىرام، ئىسپار، ئەنبەر، ئالتۇن ۋەرەق، كۈموش ۋەرەق 0.5 گىرامدىن، ناۋات 15 گىرام ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار يۇمشاق سوقۇلۇپ، كۈنىگە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا ئۈچ مىللىگىرامدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

سوغۇپى سۆرۈنجان

تەسىرى: چوڭ بوغۇم ئاغرىقى، كىچىك بوغۇم ئاغرىقى، يانپاش ئاغرىقىغا ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: سۆرۈنجان 30 گىرام، سانا 21 گىرام، سېرىق ھېلىلە پوستى 12 گىرام، بادام مېغىزى توققۇز گىرام، زەپەر بىر يېرىم گىرام، سوقمونىيا تۆت گىرام، قىزىلگۈل 18 گىرام، قەنت 90 گىرام ئېلىنىدۇ. ئەگەر كېسەللىك ماددىسى بەلغەم خىلىتىدىن پەيدا بولغان بولسا، تۈربۈت 15 گىرام، سوقمونىيا بىر يېرىم گىرام قوشۇلۇپ، يۇمشاق سوقۇلۇپ، كۈنىگە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا تۆت گىرامدىن، مۇۋاپىق مىقداردىكى سوغۇق سۇ بىلەن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

ئىسكەنجىۋىل ئەپتىمۇنى

تەسىرى: بۇ سەۋدا خىلىتىدىن پەيدا بولغان مالىخوليا كېسەللىكىنى داۋالاش ئۈنۈمى ياخشى دورا بولۇپ، مائۇل جەبىن بىلەن بىللە ئىستېمال قىلىنىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: ئەپتىمۇن، گاۋزىبان، فەرەنجمۇشك 30 گىرامدىن ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار 150 مىللىلىتىر سىركىگە بىر كېچە چىلىنىپ، ئەتىسى قاينىتىلىپ، 300 گىرام قەنت بىلەن قېيام قىلىنىپ ئىستېمال قىلىنىدۇ.

ئىسكەنجىۋىل ئەنسلى

تەسىرى: كونا يۆتەل، نەپەس سىقىلىش، بەلغەم ۋە سەۋدادىن بولغان كېسەللىكلەر، ئىچكى ئەزالارنىڭ توسۇلۇشى، ئاشقازان ئاجىزلىقىغا ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: ئەنسىل 30 گىرام، زۇپا، بىخسۇس، مۇقەششەر، گۈلى گاۋزىبان، پىرسىياۋشان، ئۇستۇدۇس، غارىقۇن 15 گىرامدىن، يالپۇز، بەدىيان، بىخ سەۋسەن، قەدىرمانە توققۇز گىرامدىن ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار 500

مىللىلىتىر سىركە، 1500 مىللىلىتىر سۇغا بىر كىچە چىلىنىپ قاينىتىلىدۇ. يېرىمى قالغاندا سۈزۈلۈپ، بىر كىلوگىرام قەنت بىلەن قىيام قىلىنىپ تەييارلىنىپ، كۈنىگە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا 15 گىرامى پىرسىياۋشان قاينىتىلمىسى بىلەن بىللە ئىچىلىدۇ.

ئىسكەنجۈبىل ھىندىبائى

تەسىرى: جىگەر كېسەللىكلىرى، سەپرا خىلىتىدىن بولغان تەبلەرگە ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: كۆك كاسىنە سۈيى ياكى ئەرقى كاسىنە 600 مىللىلىتىر، كونا سىركە 300 مىللىلىتىر، قەنت 135 گىرام ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلاردىن قائىدە بويىچە ئىسكەنجۈبىل تەييارلىنىپ، ھەر كۈنى مۆۋاپىق مىقداردا ئىستېمال قىلىنىدۇ.

ئىسكەنجۈبىل بۈزۈرى بارىد

تەسىرى: جىگەرنىڭ توسالغۇلىرىنى ئاچىدۇ، سۈيدۈك ھاڭدۇرىدۇ، ئىسسىقتىن بولغان ئىستىسقىغا ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ، ئۇسسۇزلۇقنى پەسەيتىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: بىخ كاسىنە، قوغۇن ئۇرۇقى، خىيارىن ئۇرۇقى 15 گىرامدىن، بەدىيان يىلتىزىنىڭ پوستى توققۇز گىرام، كاسىنە ئۇرۇقى 30 گىرام ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار چالا سوقۇلۇپ، بىر لىتىر سۇغا بىر كىچە چىلىنىدۇ. ئاندىن قاينىتىلىپ سۈزۈلگەندىن كېيىن 600 گىرام قەنت، بىر لىتىر سىركە قوشۇلۇپ قاينىتىلىپ، كۈنىگە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا 15 ~ 30 مىللىلىتىرى مۆۋاپىق مىقداردىكى قاياق سۇ بىلەن بىللە ئىچىلىدۇ.

مۆتىدىل ئىسكەنجۈبىل بۈزۈرى

تەسىرى: جىگەرنىڭ توسالغۇلىرىنى ئاچىدۇ. تال كېسەللىكلىرىگە ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ، سۈيدۈك ھاڭدۇرىدۇ. ئىستىسقىغا ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: كاسىنە ئۇرۇقى، بەدىيان، كەرەپشە ئۇرۇقى 21 گىرامدىن، سۈمبۈل 60 گىرام ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار چالا سوقۇلۇپ، بىر لىتىر سۇ ۋە 60 مىللىلىتىر سىركىگە بىر كىچە چىلىنىدۇ، ئاندىن قاينىتىلىپ سۈزۈلىدۇ.

ئۇستىگە 600 گىرام شېكەر سېلىنىپ قىيام قىلىنىپ، كۇنىگە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا 15 مىللىلىتىرى قاياناق سۇ بىلەن بىللە ئىچىلىدۇ.

ئۇستقۇددۇس شەربىتى

تەسىرى: غەيرىي تەبئىي بەلغەم خىلىتىنى پىشۇرۇش، مېڭىنى قۇۋۋەتلەش تەسىرىگە ئىگە.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: ئۇستقۇددۇس 45 گىرام، ئۇد سەلىب، بەدىيان، بىستېپايەج، پىرسىياۋشان، بىخسۇس، كەرەپشە يىلتىزى، بابۇنە، رۇمبەدىيان، ئەپتىمۇن ئۇرۇقى، زۇرانبات، ئەپتىمۇن، مەرزەنجۇش، گاۋزىبان، زاراڭزا 15 گىرامدىن، بەنەپشە، سەۋسەن يىلتىزى 21 گىرامدىن، قۇرۇق ئۇزۇم 60 گىرام ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلاردىن شەربەت تەييارلىنىدۇ.

ئەپتىمۇن شەربىتى

تەسىرى: مالىخولىيا، خاپىخان كېسەللىكلىرىگە ئالاھىدە ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: ئەپتىمۇن 36 گىرام، قىزىلگۇل، بىنەپشە، گۇلى گاۋزىبان، گاۋزىبان، نېلۇپەر، فەرەنجمۇشك، كاسنە ئۇرۇقى، خىيارىن ئۇرۇقى 12 گىرامدىن، ئەينۇلا 25 دانە ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلاردىن قائىدە بويىچە شەربەت تەييارلىنىپ، كۇنىگە 50 ~ 100 مىللىلىتىردىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

گاۋزىبان شەربىتى

تەسىرى: مالىخولىيا، سەۋدادىن پەيدا بولغان كېسەللىكلەرگە ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: گاۋزىبان 90 گىرام، گۇلى گاۋزىبان، قىزىلگۇل، نېلۇپەر، گۇلى نەسرى 45 گىرامدىن، ئەپتىمۇن، بادرەنجبۇيا، ئۇستقۇددۇس 30 گىرامدىن، فەرەنجمۇشك، سازەج ھىندى ئالتە گىرامدىن، قەنت ئۇچ ھەسسە ئېلىنىپ، قەنت، گۇلاب بىلەن قىيام قىلىنىپ، كۇنىگە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا 50 مىللىلىتىردىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

چىلىنىپ قاينىتىلىدۇ، يېرىمى قالغاندا سۈزۈلۈپ، بىر كىلوگىرام ناۋات ياكى قەنت بىلەن قىيام قىلىنىپ تەييارلىنىپ، كۈنىگە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا 50 مىللىلىتىرى مۆژاپىق مىقداردىكى قاياق سۈ بىلەن بىللە ئىچىلىدۇ.

زۈپا شەربىتى (3)

تەسىرى: يۆتەل، زۈكامغا ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: چىلان 11 دانە، ئەنجۈر يەتتە دانە، سەرپىستان 25 دانە، خەشخاش ئۇرۇقى 11 دانە، بەدىيان يىلتىزى، پىرسىياۋشان، بىنەپشە، گاۋزىبان توققۇز گىرامدىن، تازىلانغان بىخسۇس 12 گىرام، زۈپا، ئۇستقۇددۇس، گۈلى سەۋسەن يىلتىزى ئالتە گىرامدىن، قەنت ئۈچ ھەسسە ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلاردىن قائىدە بويىچە شەربەت تەييارلىنىپ، كۈنىگە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا 50 مىللىلىتىرى قاياق سۈ بىلەن بىللە ئىچىلىدۇ.

پىريادىرەس شەربىتى

تەسىرى: ئىسسىقتىن بولغان نەزلە، سىل، يۆتەل، ھەر خىل يۇقۇملۇق كېسەللىكلەرگە ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: گاۋزىبان، ئاق سەندەل، پىرسىياۋشان، ئۇد سەلىب 24 گىرامدىن، تازىلانغان بىخسۇس، بەدىيان، ئاق لالە ئۇرۇقى، قىزىلگۈل 12 گىرامدىن، ئۇرۇقى ئېلىنغان قۇرۇق ئۈزۈم 25 دانە، كۆكنار ئۇرۇقى 25 دانە، قەنت 600 گىرام ئېلىنىپ، قائىدە بويىچە شەربەت تەييارلىنىدۇ.

ئىستېمال مىقدارى: بۇ دورا كۈنىگە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا 30 مىللىلىتىردىن ئىچىلىدۇ.

ئەنجىباھار شەربىتى

تەسىرى: كۆكرەك، ئۆپكە ۋە باشقا ئەزالارنىڭ زەخملىنىشىدىن بولغان قان تۈكۈرۈشكە ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: قىزىل سەندەل، ئاق سەندەل، ھەبىۋلئاس سەككىز گىرامدىن، خەرنۇپ شامى 18 گىرام، ئەنجىباھار 22 گىرام ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار سۇغا چىلاپ قويۇلۇپ، تەمى ئوبدان چىققاندىن كېيىن قاينىتىلىدۇ، يېرىم قالغاندا

سۇزۇلۇپ 300 گىرام شېكەر بىلەن قىيام قىلىنىدۇ. بەزى نۇسخىلىرىدا ئاقاقىيا سەككىز گىرام، خەرنۇپ شامى ئالتە گىرام، ئاق سەندەل، قىزىل سەندەل 15 گىرامدىن ئېلىنىپ، قائىدە بويىچە شەربەت تەييارلىنىپ، كۇنىگە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا 30 ~ 50 مىللىلىتىردىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

سەندەل شەربىتى

تەسىرى: يۇرەك، ئاشقازان، جىگەر قاتارلىق ئەزالارنى كۇچلەندۇرىدۇ، ئۇسسۇز-لۇقنى پەسەيتىدۇ. قەۋزىيەتنى يوق قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: سۇرۇلگەن ئاق سەندەلدىن 60 گىرام ئېلىنىپ، 300 مىللىلىتىر ئەرقى گۇلگە ئىككى كېچە - كۇندۇز چىلىنىدۇ. كېيىن سۇزۇلۇپ، سەندەل يەنە سۇ بىلەن قاينىتىلىدۇ، سەندەلنىڭ تەمى راسا چىققاندىن كېيىن سەندەل چىلانغان گۇلاب قوشۇلۇپ، 600 گىرام قەنت بىلەن قىيام قىلىنىپ شەربەت تەييارلە-نىپ، كۇنىگە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا 30 گىرامدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

ئۇننات شەربىتى

تەسىرى: بۇ دورا قان خىلىتىدىن بولغان يۇرەك كېسەللىكلىرى، يۇرەك بىلەن قوشۇلۇپ ئاغرىيدىغان باش ئاغرىقىغا ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: چىلان 30 دانە، گۇلبەنەپشە، نىلۇپەر، گۇلى گاۋزىبان، قىزىلگۇل سەككىز گىرامدىن، ئەرقى گۇل، ئەرقى بەدمۇشكى 2500 مىللىلىتىردىن ئېلىنىدۇ ھەمدە ئەرەقلەر قاينىتىلىپ، يېرىمى قالغاندا دورىلار قوشۇلۇپ داۋاملىق قاينىتىلىپ، ئۇنىڭغا قەنت، پاكىز تەرەنجىۋىل 300 گىرامدىن قوشۇلۇپ قىيام قىلىنىپ، كۇنىگە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا 90 گىرامدىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

گاۋزىبان شەربىتى

تەسىرى: يۇرەك، مېڭىنى قۇۋۋەتلەيدۇ. شوك، يۇرەك كېسەللىكلىرىگە ياخشى پايدا قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: گاۋزىبان 60 گىرام، گۇلى گاۋزىبان 30 گىرام، بادرەنجىبۇيا 15 گىرام، سۇرۇلگەن ئاق سەندەل، قىزىلگۇل، سۇمبۇل، ئۇشنە، بالەنگو

10 گرامدىن ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار 600 مىللىلىتىر سۇ ياكى ئەرقى گۈلدە قايـ-نىتىلىپ، 300 گرام قالغاندا سۈزۈلۈپ 300 گرام قەنت بىلەن قىيام قىلىنىدۇ. قىيامغا زەپەردىن ئۇچ گرام، ئىپاردىن بىر يېرىم گرام، كافوردىن بىر گرام سالايە قىلىنىپ قوشۇلىدۇ. بۇ دورا كۈنىگە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا 15 گرامى ئەرقى گۈل ۋە ئەرقى بىدەمۇشكى بىلەن بىللە ئىستېمال قىلىنىدۇ.

گاۋزىبان ئەنبرى شەربىتى

تەسىرى: رەئىس ئەزالارنى قۇۋۋەتلەيدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: گاۋزىبان 60 گرام، گۈلى گاۋزىبان 30 گرام، بادرەنجىبۇيا 12 گرام، سۈرۈلگەن ئاق سەندەل، فەرەنجمۇشك توققۇز گرامدىن، يۇمغاقسۇت ئۇرۇقى 12 گرام، بادرەنجىبۇيا ئۇرۇقى توققۇز گرام، زىخ 12 گرام، ئەرقى گۈل، ئەرقى بىدەمۇشكى 300 گرامدىن ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار ئەرەقلەرگە بىر سوتكا چىلىنىدۇ. ئاندىن قاينىتىلىپ يېرىمى قالغاندا سۈزۈلىدۇ، ئۇستىگە 400 گرام قەنت سېلىنىپ قىيام قىلىنىدۇ. قىيام ئۇستىگە ئالتۇن ۋەرەق، ئەنبەر بىر گرامدىن، كۈموش ۋەرەق ئالتە گرام ئارىلاشتۇرۇلىدۇ.

ئەۋرىشىم شەربىتى

تەسىرى: سەۋدادىن بولغان خاپىغان، يۈرەك ئاجىزلىق، مېڭە ئاجىزلىقىغا ناھايىتى ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: پىلدىن 120 گرام ئېلىنىپ، ئىككى لىتىر سۇغا ياكى تۆمۈرنىڭ داغمال سۈيىگە بىر سوتكا چىلىنىدۇ. ئۇنىڭدىن كېيىن قاينىتىلىپ، 600 گرام قالغاندا سۈزۈلىدۇ. تۆت گرامدىن گاۋزىبان، بادرەنجىبۇيا ئېلىنىپ، باشقا سۇدا قاينىتىلىپ، سۈزۈلۈپ، ئالدىن سۈزۈۋېلىنغان شەربەتكە قوشۇلىدۇ. ئاندىن 250 گرام ناۋات، 90 گرام ھەسەل قوشۇلۇپ قىيام قىلىنىدۇ. قىرقىلغان پىلە 10 گرام، گۈلى گاۋزىبان سەككىز گرام، فەرەنجمۇشك ئۇرۇقى، مەرۋايىت تۆت گرامدىن، كەھرىۋا، قاشتېشى، ئاق سەندەل، بىخ مارجان، ئۇد ھىندى، مەستىكى، ئىپار، ئەنبەر ئىككى گرامدىن ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار يۇمشاق سالايە قىلىنىپ، قىيامغا ئارىلاشتۇرۇلىدۇ. بۇ دورا كۈنىگە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا 10 مىللىلىتىردىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

ئانارنى شەربىتى

تەسىرى: قەيۋە توختىتىدۇ، خىلىتلارنىڭ چاپلاشقاقلىقىنى يوقىتىدۇ، جىگەرنىڭ ھارارىتى ۋە ئۇسسۇزلۇقنى پەسەيتىدۇ، ئاشقازاننى كۈچەيتىدۇ، ئىشتىھانى ئاچىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: ناخۇش ئانار سۇيى، تاتلىق ئانار سۇيى، لىمون سۇيى 50 گىرامدىن، قەنت 300 گىرام، ئەرقى گۈل 135 گىرام ئېلىندۇ ھەمدە بۇ دورىلار ئارىلاشتۇرۇلۇپ قىيام قىلىندۇ، ئۇنىڭغا كۆك يالپۇز سۇيى 30 مىللىلىتىر قوشۇلىدۇ. بۇ دورا ھەر كۈنى ئىككى قېتىم مۇۋاپىق مىقداردا ئىچىلىدۇ.

كوشۇش شەربىتى

تەسىرى: توسالغۇلارنى ئاچىدۇ، چوڭ تەرەتنى يۇمشىتىدۇ. جىگەر، ئاشقازاننى قۇۋۇتلەيدۇ، سۇلۇق ئىششىققا پايدا قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: بەدىيان يىلتىزى، قىزىلگۈل، رۇمبەدىيان ئالتە گىرامدىن، ئەپتىمۇن ئۇرۇقى، خىيارنىڭ ئۇرۇقى، قوغۇن ئۇرۇقى مېغىزى، كاسنە يىلتىزى، بەدىيان، كاسنە ئۇرۇقى، ئەپتىمۇن گۈلى توققۇز گىرامدىن، قەنت ئۈچ كىلوگىرام ئېلىندۇ ھەمدە بۇ دورىلاردىن قائىدە بويىچە شەربەت تەييارلىنىپ، كۈنىگە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا 30 گىرامى كاسنە ئۇرۇقى شىربىسى، قوغۇن ئۇرۇقى شىربىسى بىللە بىلەن ئىچىلىدۇ.

ئۇسۇل شەربىتى

تەسىرى: سۇلۇق ئىششىق، ئىستىسقا قاتارلىق كېسەللىكلەرگە ناھايىتى ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ. قويۇق خىلىتلارنى بوشىتىدۇ، توسالغۇلارنى ئاچىدۇ، يەللەرنى تارقىتىدۇ، ئارتۇق ماددىلارنى چىقىرىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: ئۇرۇقى ئېلىنغان قۇرۇق ئۇزۇم 140 گىرام، بەدىيان يىلتىزى پوستى، كاسنە ئۇرۇقى 60 گىرامدىن، بىخ كەبىر 45 گىرام، ئىزخىر، سۇمبۇل، ئاسارۇن، سەلىخە 30 گىرامدىن ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار مۇۋاپىق مىقداردىكى سۇغا بىر كېچە چىلىنىپ قاينىتىلىدۇ، يېرىمى قالغاندا سۈزۈلۈپ، 600

گىرام قەنت بىلەن قىيام قىلىنىپ، كۈنىگە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا 45 ~ 60 مىللىلىتىردىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

دىنار شەربىتى

تەسىرى: جاراسمىلىق قىزىتما، تەبكە ياخشى پايدا قىلىدۇ. تۇسالغۇلارنى ئاچىدۇ، سۈلۈق ئىششىق، ئىستېسقا، كۆكرەك پەردە ئاغرىقى، قورساق ئاغرىقى، جىگەر كېسەللىكى، بالىياتقۇ، دوۋساق كېسەللىكىگە، بۇغۇم ئاغرىقى، يانپاش ئاغرىقلىرىغا ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: كاسىنە ئۇرۇقى، قىزىلگۈل 60 گىرامدىن، كاسىنە يىلتىزى 120 گىرام، نىلۇپەر، گاۋزىبان 30 گىرامدىن، كوشۇش ئۇرۇقى 90 گىرام، قەنت 600 گىرام ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلاردىن قائىدە بويىچە شەربەت تەييارلىنىدۇ، ئاخىرىدا بۇ شەربەتكە 30 گىرام رەۋەن يۇمشاق سوقۇلۇپ، ئەلگەكتىن ئۆتكۈزۈلۈپ ئارىلاشتۇرۇلىدۇ. بۇ شەربەت كۈنىگە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا 50 مىللىلىتىرى قايناق سۈغا ئارىلاشتۇرۇلۇپ ئىچىلىدۇ.

بۈزۈرى بارىد شەربىتى

تەسىرى: ئىستېسقا، سۈلۈق ئىششىققا، ئۇسسۇزلۇققا ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ، تۇسالغۇلارنى ئاچىدۇ، سۈيدۈك ھەيدەيدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: كاسىنە ئۇرۇقى، قوغۇن ئۇرۇقى، تەرخەمەك ئۇرۇقى 15 گىرامدىن، كاسىنە يىلتىزى 30 گىرام ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلار چالا سوقۇلۇپ، 1500 مىللىلىتىر سۈدا قاينىتىلىپ، يېرىمى قالغاندا سۈزۈلۈپ، 600 گىرام شېكەر بىلەن قىيام قىلىنىپ تەييارلىنىپ، كۈنىگە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا 50 مىللىلىتىردىن ئىستېمال قىلىنىدۇ.

مۆتىدىل بۈزۈرى شەربىتى

تەسىرى: جىگەرنىڭ ھەر خىل كېسەللىكلىرىگە ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ، قىزىتمىنى چۈشۈرىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: بەدىيان، كاسىنە ئۇرۇقى، خىيارىن ئۇرۇقى، قوغۇن ئۇرۇقى ئالتە گىرامدىن، بەدىيان يىلتىزى، كاسىنە يىلتىزى 12 گىرامدىن،

قەنت 135 گىرام، كوشۇش ئۇرۇقى، كەرەپشە ئۇرۇقى، رۇمبەدىيان، كەرەپشە يىلتىزى، بىخ كەبىر ئۈچ گىرامدىن ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلاردىن قائىدە بويىچە شەربەت تەييارلىنىپ، كۈنىگە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا 50 گىرامى قاياق سۇ بىلەن بىللە ئىچىلىدۇ.

ئىستىسقا شەربىتى

تەسىرى: ئىستىسقا، زىققە، سوزۇلما خاراكتېرلىك جىگەر ئىششىقىغا ياخشى مەنپەئەت قىلىدۇ.

تەركىبى ۋە تەييارلىنىشى: ئۇرۇقى ئېلىنغان قۇرۇق ئۇزۇم 90 گىرام، ئەنجۇر 15 دانە، سەرپىستان 25 دانە، كەرەپشە يىلتىزى 90 گىرام، رۇمبەدىيان، بەدىيان ئالتە گىرامدىن، شۇمشا ئۇرۇقى، ئوغرىتىكەن 15 گىرامدىن، شېكەر 150 گىرام ئېلىنىدۇ ھەمدە بۇ دورىلاردىن قائىدە بويىچە شەربەت تەييارلىنىپ، كۈنىگە ئىككى قېتىم، ھەر قېتىمدا 50 ~ 90 مىللىلىتىرى قاياق سۇ بىلەن بىللە ئىچىلىدۇ.

策　　划：买买提肉孜·买买提斯依提
责任编辑：买买提肉孜·买买提斯依提
责任校对：吐尔逊古力·卡斯木
封面设计：买买提·诺贝提

维吾尔医药实践（维吾尔文）

斯热吉艾合买提·阿不都拉阿吉　编著

吐尔洪·吾买尔
艾级买力汗·艾比布拉　　审订
阿米尔·阿卜杜喀迪尔

新疆人民出版总社
新疆科学技术出版社出版发行
（乌鲁木齐市延安路255号　邮政编码：830049）
新疆新华书店经销　新疆新华印刷厂印刷
787mm×1092mm　1/16　21.75印张
2013年6月第1版　2013年6月第1次印刷

ISBN 978-7-5466-1321-5（民文）　定价：146.00元